

ION AGÂRBICEANU OPERE 11

TEXTELE DIN ACEST VOLUM S-AU TIPĂRIT SUB
SUPRAVEGHEREA LUI G. PIENESCU, CONFORM
INDICAȚIILOR AUTORULUI ȘI NORMELOR
ORTOGRAFICE STABILITE PENTRU SERIA „OPERE”.

Toate drepturile rezervate Editurii Minerva

Coperta și supracoperta: *Crisica Mûler*

ION AGÂRBICEANU

OPERE 11

ROMANE * * *

* * *

1985

Editura Minerva

DOMNIȘOARA ANA

1942

I

Cancelaria comunală e adăpostită într-o veche clădire de cărămidă, masivă, greoaie, cu coridoare pardosite cândva cu cărămizi în dungă, din care n-au mai rămas decât porțiuni de măsele enorme, ca de monstru antediluvian. Trebuia să mergi cu grijă ca să nu te mpiedici de ele. Le-a ros vremea și multă umblare de când s-a mutat aici cancelaria comunală, de vreo jumătate de veac cel puțin.

Pe vremuri era «curie nobilitară», o reședință de țară, în mijlocul satului, a unei vechi familii de grofi, stinsă de mult, de al cărei nume nici cei mai bătrâni din sat nu-și mai aduc aminte. Are pereții groși, ca de cetate, camere de toate mărimile, cu boltituri puternice, neatinse de dintele vremii. Toate ferestrele sunt străjuite de grilajuri masive* arcuite ca niște coaste negre, cu înflorituri de fier bătut. Are un acoperiș monstruos, cu trei caturi, după modelul clădirilor, din veacul al optsprezecelea. Un instrument de tortură și de cheltuială pentru sat, prin reparațiile pe care trebuie să i le facă, ȕigla măcinându-se de mușchi și de vechime.

Cancelaria comunală nu plătește nimănui chirie: clădirea e proprietatea satului încă de pe la jumătatea

veacului trecut, când s-a stins, fără urmași, legali, familia proprietarilor; moșia lor – vreo trei mii de iugăre – din hotarul comunei, a trecut în proprietatea statului, iar «curia» a fost donată satului pentru primărie și cancelarie notarială. Aci este, într-o aripă, și locuința notarului.

Legenda spune încă și azi că ultimul vlăstar al familiei proprietare ar fi fost o femeie, care nu s-a măritat și care a trăit mereu în clădirea asta, unde făcea chefuri strașnice, cu cine-i cădea la îndemână.

Curtea, grădina, erau un hotar întreg înainte de reforma agrară, săvârșită, după unire, de statul român. Acum era vatra satului. În grădină, din merii, perii și nucii de demult, nu mai rămăseseră decât, ici și colo, schelete negre, ce mai întindeau, din loc în loc, câte o ramură verde. Poporul ceruse parcelarea pentru locuri de case. S-au scos peste două –, zeci de parcele, și pe toate înfloresc azi gospodării noi.

A rămas totuși grădină destulă, pentru zarzavat, pe sama notarului, și ograda mare, în care are ce paște un cal toată vara, fără a mai fi scos pe pășunea satului.

Cât ce întrai în coridoare, se simțea mucegaiul vechimii, deși pe pereți nu se vedea nici urmă de umezeală. Ușa care ducea în localul cancelariei, în cea dintâi încăpere, se ținea încă bine în țâțânile groase, de fier bătut, dar lemnul se rosesese la îmbucături, și trebuia trântită de multe ori pentru a se închide.

Sala în care întrai era lungăreață, cu boltituri arcuite, ca toate celelalte. Podeaua de scânduri se rosesese de multul umblet al oamenilor, și cipurile de brad din ele împungeau ca niște noduri mari, de care mulți se împiedicau. Mirosea și ea a vechime, și mai ales a praf. Pe de laturi, pe lângă pereți, erau lavițe de lemn. În fund, înaintea ferestrelor ce se uitau și în stradă și înăuntru, erau două mese la care scriau doi ajutoari de notar. În frunte, la dreapta, era masa primarului. Încăperea slujea și ca sală de așteptare pentru cei ce aveau treabă cu notarul.

În ziua aceea nouroasă de pe la sfârșitul lui iulie, sala de așteptareera plină de țărani. Era o zi de «opăceală», un

fel de sărbătoare nelegală, sfântul Pantelimon – oamenii ziceau praznicului «Pantilimonu' ovesele», cam pe atunci căzând fruntea seceratului oveselor –, când nimeni nu lucra la câmp. Era ultima «opăceală» a secerişului, venind după «Marina» şi după «Pălia», când nu se secera, fiind primejdie să te loveşti cu vreun spic la ochi, ori să te tai cu secera.

Oamenii şedeau, câţi încăpeau, pe lavişele de lângă părete, alţii stăteau în picioare. Aproape toţi trăgeau din ţigări groase, umplând sala cu un fum tare, acru şi pişcător. Ceea ce nu părea să-i supere deloc pe cei doi cancelişti, care, cu ţigările în gură şi ei, adunau cifre pe coloane lungi sau copiau concepte redactate de notar.

Oamenii vorbeau, râdeau, glumeau, aşteptând să le vină rândul la notar. Din când în când uşa care ducea în biroul lui se deschidea. Un creştin ieşea, altul intra.

Primarul nu era în cancelarie. Oamenii vorbeau că era dus cu doi juraţi să preţuiască o pagubă făcută de nişte cai în trifoiul unui român.

Se vorbea mai mult despre ce se zvonise de curând: că se va schimba guvernul şi că se vor face iarăşi alegeri. Vorbind de asta, oamenii nu păreau bucuroşi şi îşi făceau comentariile cu destul sarcasm.

— Nu-i mare lucru să fii domn mare în România noastră. Abia te-ai aşezat pe scaun, nici nu te-ai hodinit cumsecade, şi altul îl şi trage de sub tine.

— Nici nu s-apucă bine de lucru, că şi trăbă să plece! Aşa, ce se poate duce la bun sfârşit?

— Păi, cumu-i într-un sat aşa-i şi-ntr-o ţară: toată lumea vrea să se-nfrupte. Li-i frică oamenilor că nu le-ajunge la toţi.

— Nici nu le va ajunge! De unde tot iai şi nu pui la loc, se isprăveşte.

— Schimbările astea dese nu-s bune de nimic. Eu am apucat jude în sat care a stat în jlujbădouăzeci de ani, până la moarte. Acuma-i mult dacă rămâne cineva în primărie un an. Ce lucru bun pentru sat se poate face într-un an?

— Mai demult nu se înghesuiau oamenii la primărie

ca acum. Își vedeau de treburile lor. Acum, deodată a-nceput să-i doară pe toți capul de năcazurile satului. Ia gândiți-vă numai la Nuțu Oanei, la Ilia Crețului, la Toma Vântu, la Niculița Nănașului! Toți au fost luați de dureri de capși n-au mai putut dormi de grijile satului până nu s-au văzut primari. Vedeți dumneavoastră că și numele s-a schimbat: azi fiecare ce primar, nu mai este jude, ca mai demult.

— Da' poate vor mai fi și vorbe, măi oameni bani, și nu ne vom apuca iarăși de alegeri.

— Nu-s vorbe. S-a scris și la gazete!

— D-apoi câte nu se mai scriu azi și la gazetele alea!

Ușa fu izbită de câteva ori, și în sală intră un român îmbrăcat de sărbătoare, cu ghetete lustruite ca oglinda. Era un om negricios, mijlociu de statură, tuns «cu frizură», cu mustața rătezată scurt, cu privirile pline de importanță; în centru lor licărea o flacăra mică, rece, ce se plimba disprețuitoare peste capetele tuturor. Era zvelt, mlădios, avea ceva feminin în purtarea trupului și nepotrivit cu vocea lui bărbătească, adâncă. Părea gata în orice clipă și de lingușire, dar și de încordare și atac.

— În sfârșit, iată pe cineva care ne poate spune ce-o mai fi și cu zvonurile astea, se auzi un glas, la intrarea în sală a noului venit.

— Dacă nici Ion Muja nu ne poate lămuri, pe cine am mai putea întreba oare?

Omul păru să nu ia în seamă nuanța ironică a apostrofelor și, oprindu-se în mijlocul sălii întrebă:

— Despre ce-i vorba?

— Se zvonește că iarăși s-ar schimba guvernul și că iarăși vor fi alegeri.

— Până azi dimineată a fost doar un zvon. Dar acum e fapt. Guvernul s-a schimbat. Cel nou a făcut jurământul azi la ceasurile zece.

— Nu mai spune!

Oamenii îl înconjurară. Cei doi scriitori puseră condeiele pe masă și se ridicară în picioare, înălțându-se pe vârfuri, ca să vadă peste capetele oamenilor, de parcă

așa ar fi putut auzi mii bine ce spunea Ion Muja.

— Cum de-ai aflat așa de răpede?

— Păi, dacă-l cheamă Ion Muja, cum să nu afle!

Omul se uită să vadă cine a spus cuvintele acestea, și în ochii lui se iviră flăcările acelea mici, reci, disprețuitoare.

— Și cine-a venit **h** guvern? întrebare mai mulți.

— Liberalii, firește!

Oamenii știau că, de la unire, Ion Muja făcuse mereupolitică liberală. Era un fel de «bărbat de încredere» pentru vreo-zece sate din jur. El ținea legătura cu conducerea de plasă a partidului.

Io în sat mai erau vreo douăzeci-treizeci de alegători care votau de obicei cu Partidul Liberal. Restul, de vreo optzeci de alegători, erau toți național-țăraniști.

— Și cine sunt noii miniștri? se interesară acum câțiva din cei ce votau cu liberalii, îmbulzindu-se în Muja.

Exponentul partidului nou-venit la putere îi înșiră pe toți.

— Aproape toți cei care-au mai fost!

— Aproape!

— De-acum se-apropie și primăria ta, Muja, se auzi un glas din fundul sălii.

Ion Muja privi de sus spre colțul de unde venise vorba, dar nu răspunse.

— De-aceea se va fi îmbrăcat el de sărbătoare, se auzi alt glas.

— Dați-pace omului! El vă aduce o veste, și voi, în loc să-i mulțamiți, vă dați la el.

— Da' n-avem pentru ce-i mulțami! N-au mai fost liberalii la guvern? Și cu ce bine ne-am ales?

— De altfel, și ce spune el tot zvon va fi. Parcă va fi stat cineva să-i bată chiar lui telegraful! Iată, dumnealor - și vorbitorul arată spre cei doi scriitori din cancelarie - parcă știi ceva? Și dumnealor au doară, aici, telefon!

— Am auzit și noi că-i criză de guvern - răspunse unul.

— Nici domnul notar nu știe până acum că avem

guvern nou.

Ion Muja ridică din umeri și trecu printre oameni spre biroul notarului. Un bătrân îl prinse de mânecă.

— Stai la rând, mândrul moșului! Nu vezi câtă lume reteaptă aici și toți au venit înaintea ta. La rând, ca la moară! Știu că nu-ți ard palmele a lucru în zi de sărbătoare.

Oamenii din apropiere râseră: tot satul știa că Ion Muja se cam domnise de când cu stăpânirea românească, și că hărnicia lui nu-și prea lăsa urmele prin ograda și pe moșia S₃.

Ion Muja nu-l luă în seamă pe bătrân: ciocăni la ușă și intră fără a mai aștepta răspunsul. El știa că, ducându-i vestea, pe care în sat numai el și poștărița o cunoșteau, va fi bine primit de notar, pus aici de regimul Xberal trecut, și care era acum în primejdie să fie mutat, de guvernul căzut, undeva în Dobrogea, pentru a face loc în această comună fruntașă unui văr de-al doilea al prefectului.

În sala de așteptare oamenii se mișcă nemulțumiți.

— Obraznicul mănâncă praznicul! spuse oftând moșneagul care-l prinsese de mânecă pe Ion Muja.

— Să știți că vestea lui e adevărată, dacă s-a grăbit să i-o spună și notarului, se auzi un ghs.

Sătenii, deși notarul fusese numit subț celălalt guvern liberal, în vreme cei ei votaseră cu național-tărâniștii, erau mulțumiți cu omul. Era un slujbaș liniștit și harnic, și satul nu dorea schimbarea lui. Știau însă că interesele familiale ale prefectului îi primejduiau situația.

Încă în după-amiaza aceea, pe la ceasurile șase, pe când Ion Muja era încă în biroul notarului, schimbarea de guvern fu confirmată oficial. El, Muja, a fost chemat la telefonul oficiului poștal din sat, pe la trei după-amiază, și știrea i-o dăduse un nerăbdător viitor candidat la deputăție, care-l avizase că poate începe să se miște pentru pregătirea alegerilor.

Notarul îi chemă pe cei doi scriitori și le spuse noutatea» iar ei, revenind la mesele lor de lucru, vestiră pe oameni că Muja avusese dreptate.

— Hm! De-aceea s-a îmbrăcat el în haine de duminică
I E praznicul lui azi! zise unul.

— Nu știu să-l cheme Pantilimon! răspunse altul.

— De, pentru un om ca el, haine de sărbătoare să fie,
ca praznic își poate face în toată ziua.

— N-avem se spune! Se mai înfruptă și el la alegeri f
Dar e om cu credință față de partidul lui.

Ion Muja nu prea era luat în seamă de consătenii săi. În copilărie, după ce terminase școala primară din sat, îl dăduseră părinții la liceu, la oraș, dar tăiatul nu urmașe decât o clasă. Tatăl său murind în floarea vârstei, mumă-sa nu-l mai dăduse la școală.

Din fire, ori pentru acest început de învățătură, Ion Muja se ținea mai mult decât alții, și vanitatea asta deșartă parcă îi porunca să rămână mereu la coadă cu toate muncile agricole. Îi rămăsese de la părinți casă bună, de piatră, și o moșioară mijlocie. Câtă vreme a mai trăit mamă-sa, a mers cum a mers, dar după ce a rămas singur – avea douăzeci de ani –, toate au început să se dărăpăneze prin ogradă, iar moșia-i rămânea tot mai nelucrată. Nu mai era cine să-l strunească, să-l adune de pe la diacul bisericii, de pe la învățător, cu care îi plăcea să stea de vorbă și să le citească gazetele.

Sătenii spuneau despre el, cu destul dispreț: «calcă a domn»; nu le impunea că citește ziare la rând cu cărturarii satului și că se ține mereu de «coada domnilor». Căci îl puteai găsi oricând la birtul lui Fleischer, când intelectualii satului se adunau să bea un pahar de bere și să joace popicele. Ion Muja ținuse să se abată de la regula generală a satului și cu prilejul căsătoriei: nu se însurase nici din sat, nici din satele vecine, ci-și adusese nevastă tocmai din jurul Săliștei Sibiului. El se lăuda că-i chiar din Săliște, dar femeile aflaseră că-i numai dintr-un sat din apropiere.

Două scopuri pe care le urmărise, Ion Muja le atinsese. Primul: își adusese o fată mândră ca un steag și curată ca o floare. O brunetă înaltă și zveltă, cu pielea albă, cu sprâncene negre, bogate, cu ochii mari, lungăreți, care aveau sclipiri verzi, cu mâna mică, cu picioarele în

ghete, ca domnișoarele. Putea fi, după părerea lui, și soție de învățător, și chiar preoteasă, frumoasă și îmbrăcată cum era. Al doilea: Deși nu avea decât șaptesprezece ani, nevăstuica asta, Veta pe numele ei, înțelese în grabă că trebuie să ia dânsa în mână frânele gospodăriei. Mai ales după unire, când Ion Muja, cunoscut cu o mulțime de domni de la oraș, intrase, cu mare plăcere, în rândurile agenților electorali ai organizațiilor politice. El se dăduse de la început cu liberalii, poate din aceeași pornire: de a nu fi la fel cu ceilalți săteni.

Nevastă-să-i descoperise de la început slăbiciunea, dar văzuse că n-are încotro, că trebuie să rabde și să muncească și în locul lui. Venise, neaducând altă zestre decât lada cu hainele, la o avere frumușică. Pe de altă parte, afară de vanitatea aceasta prostească, Ion Muja era om bunși se mulțumea cu orice-i pune pe masă. Și-apoi îi și plăcea de nevastă! Și se mândrea cu ea ca păurful cu coada lui cea plină de ochii dracului.

Ion Muja nu se îmbrăcase în port de sărbătoare din pricina schimbării de guvern. Fusesse de dimineață la biserică, pentru că, deși nu era sărbătoare legală, părintele slujise liturghii în fața bătrânelor și bătrânilor satului. Ion Muja, deși nu era credincios, era mare bisericos: îi plăcea să bornăie pe lângă strana cantorului. Iar azi simțise și nevoia să se roage.

Veștile despre o schimbare apropiată a guvernului umblau de două săptămâni, și el dorea mai mult ca niciodată să se adeverească. Se apropia începutul anului școlar și ardea de dorința să-și ducă fetița, pe Ana, la liceu. Un fruntaș al partidului îl asigurase că, în caz de venire la putere a liberalilor, îi va face copilei rost de o bursă, de un loc gratuit în internatul liceului. Ana împlinise treisprezece ani, și mai târziu ar fi fost prea vârstnică pentru clasa întâia liceală.

În dimineața aceea de sfântul Pantelimon el se îmbrăcase în port de sărbătoare și pentru că această zi era de o mare însemnătate pentru familia sa: hotărâse, fără să mai aștepte schimbarea de guvern, să scoată de la

primărie extractul de naștere al copilei și să înainteze cererea de înscriere la liceu. Și nu-i plăcea să se înfățișeze, nici la notariat și nici în cancelaria parohială, în hainele de peste săptămână. Și, ca toți oamenii care râvnesc la mai mult, dar nu au destulă încredere în ei înșiși, Ion Muja simțise și el, în ziua acea de sfântul Pantelimon, nevoia să se roage, căci, fără protecția cuiva puternic, nu trăgea nădejde să-i fie primită copila ca bursieră. Era și prea vârstnică, și avea un certificat de studii destul de mediocru.

Când i se comunicase la telefon vestea cu schimbarea guvernului, i se păruse că rugăciunea lui a fost ascultată, și, pe-o clipă, se simțise oarecum alesul lui Dumnezeu și se hotărâse: Va scoate deîndată certificatul de naștere al Anei și va înainta cererea. Termenul era zece august, și acum era douăzeci și șapte iulie. Și nu va trimite cererea direct la liceu. O Va duce el însuși la protectorul său de la club, la cel care-i făcuse promisiunea, la domnul fost deputat și prefect Voicu, și acesta va ști el ce este de făcut.

Când ieși din biroul notarului, ținea în mână certificatul proaspăt, cu cerneala abia zbicită.

— Uite, frate, i-a venit prin telegraf și numirea de primar! se auzi un glas.

Ion Muja își înălță capul, aruncă peste oameni luminițele acelea reci, ce se aprinseseră iarăși în ochii lui, și zise cu răutate, ca omul care se vede încolțit de toată lumea:

— Nu e târziu să vină, dacă aş ține la asta!

— Se opri, dar un val de mândrie, de vanitate îl împinse mai departe: — Ceea ce țin în mână este însă numai un certificat de naștere, al ficei mele Ana.

— Auzi, frate, ăsta nu mai scoate de la popa carte de ibotez pentru copii, ci certificat de naștere de la primărie!

...

— Fetița are nevoie și de un astfel de certificat pentru — a fi înscrisă la școală, la liceu. Așa s-a scris la gazetă.

— Ce vorbești?! Îți duci tu copila la școală la oraș?!

La liceu?! Păi, să mai spuneți că nu-i coada veacului!

Ion Muja ieși din sală plin de satisfacție. Nu-i mai păsa de ce vor spune consătenii pe sama lui. Știa că iar îl vor acoperi cu batjocori, ca de-atâtea ori în trecut. Dar el era mulțumit: le aruncase în față un fapt care-l ridica deasupra tuturor a: își ducea copila la școală la oraș!

Ion Muja nu avea decât un singur copil, pe Ana, și abia aștepta s-o vadă mărișoară pentru a ajunge și el în rând cu atâția oameni din sat, în casele cărora se întorceau în vacanțe «domnișorii». Era om cu multe legături la oraș, cu domnii din clubul liberal, și aflase de mult că în România cea nouă se pot căpătui, mergând la școală, nu numai băieții, dar și felele. Mai știa că, din alte sate, multe fete de țărani ajunseseră la școala normală, unele la liceu, ba chiar câteva și la universitate. De ce n-ar ajunge și fata lui elevă la liceu? Să-l răzbune de toate umilințele pe care le suferise pentru că nu era la fel cu ei, pentru că nu-i plăcea munca pe ogor și nici gura-satului.

Oamenii nu știau, dar Ion Muja rămăsese între ei fiindcă nu cutezase să înfrunte opinia lor. Fruntași ai clubului liberal au voit să-l ducă la oraș, să-l îmbrace nemțește, să-i dea i o slujbă, făcându-l cursorul clubului. Deși în sinea lui prețuia mai mult o astfel de îndeletnicire decât munca pe ogor, totuși, de groaza gurii-satului, nu cutezase să primească. Toată lumea ar fi râs de el, spunând că, în loc de domn, a ajuns slugă.

Râvnea de mult să scape de sub controlul satului, dar până acum n, a avusese prilej. Și pentru că înțelesese că el nu va mai putea scăpa, hotărâse s-o elibereze pe fiicăsa, pe Ana;

prin ea se va înălța pe sine însuși în considerația celor care îi jigneau.

Ana, copila lui Ion Muja și a Vetei, atrăsese și până acum atenția satului. Între fetele de școală era cea mai frumușică și mai armonios răsărită. Mamă-sa o purta în costum săliștenesc, veșnic curat ca o floare, și Ana grijea mai mult de îmbrăcăminte decât de carte.

Moștenise ceva din vanitatea lui taică-său. Văzându-

se mai frumos îmbrăcată decât colegele ei, se ținea și superioară lor.

Învățătorul nu putuse s-o ambiționeze să fie și întâia la învățătură, cum era întâia la curățenie și la îmbrăcăminte. Nu-i păsa când nu știa lecția, pe cât se rușina când se întâmpla să-și murdărească iia albă ca hârtia. Voia și aștepta să fie luată în seamă pentru cum se înfățișa, nu pentru câtă carte știa. Dar fetele și băieții nu o luau în seamă. La început le-a impus iia aceea albă, ca de domnișoară, dar s-au obișnuit repede cu ea. Mai ales când au văzut că Ana dădea răspunsuri proaste la lecții. Râdeau de ea poate tocmai pentru a se răzbuna că era mai frumos și mai curat îmbrăcată decât ei.

Ana nu putea suporta râsul batjocoritor, și, în scurtă vreme – cum era mai mărișoară decât multe fete și băieți –, începu să-i terorizeze. Îi trăgea de păr, le dădea bobârnace, îi pișcă până țipau de durere, le puneă piedecă. În pauzele dintre ore sărea ca o capră de pe o bancă pe alta și se năpustea cu ghearele psupra celor care râseseră de ea când nu știuse să răspundă. Își bătea joc de copilele și de elevii nespălați cumsecade, de hainele lor rupte și murdare. În scurt, voind să se impună cu tot dinadinsul, ajunsese o pacoste a clasei.

De la o vreme, învățătorul se plânse părinților, cerându-le s-o domesticească, pentru că altfel va fi nevoit să nu o mai primească în școală.

— Ar putea să învețe bine, să ajungă printre cele dintâi în clasă. Minte are, slavă Domnului! Dar nu se gândește decât să-i domine pe ceilalți, ținându-se mai bună decât toți.

Ascultându-l, Ion Muja, deși nu-i spusese dascălului gânduj său, avu o satisfacție: era firesc ca fata lui să se simtă superioară celorlalți copii din sat. Dar mamă-sa, Veta, căzu; pe gânduri: oare ce-o face pe Ana să se poarte astfel la școală, când acasă, sub privirile ei, era o copilă bună și harnică? O înfruntă pe Ana și o amenință că, dacă nu se potolește, n-o va mai lăsat la școală.

«Ar putea fi prima la carte – spusese învățătorul.

— Dar mai struniți-o și dumneavoastră. Ceea ce-i extraordinar la ea, și ceea ce-mi place de altfel, e simțul ei pentru curățenie. Se-mbolnăvește în toată legea pentru cea mai mică pată de pe iie. Nu poate fi rău ion copil care are acest simț.»

Veta se gândi la această observație. Se gândi la ea însăși **r** așa era și ea! De-ar da Dumnezeu să-i semene fata și la fire cum îi seamănă la înfățișare. Să nu semene cumva cu taică-său!

Știrea că Ion Muja vrea să-și trimită fata la liceu iscă ouimire generală. Nicio fată de țăran din satul acela nu fusese trimisă nici măcar la școala normală, darmite la liceu! În comună stăpânea încă tradiția dinainte de unire: numai popa, dascălul și notarul își dădeau fetele la școală la oraș. Ion Muja putea fi mulțumit: tot satul vorbea de el și de copila lui, de Ana. Și nu numai criticând și în bătaie de joc, ci uneori și cu un fel de pizmă, ba chiar cu admirație pentru cutezanța lui.

Însuși preotul, când îl întâlnește, îl întreabă dacă e adevărat ce se zvonește.

Adevărat, părinte, răspunse Ion Muja cu mândrie.

— Hm! Nu mi se pare potrivit. E singurul dumitalecopil.

— Cred că tocmai de asta sunt dator să mă îngrijăsc de viitorul ei. Oricât de sărac, cred că tot voi răzbate să fac față cheltuielilor.

— Dar ai casă bună, ai o moșioară. Fetița e frumușică-Ar putea-o lua oricare ficior din gazdele cele bune.

— Se poate, dar cred că un viitor mai bun nu-i cu neputință.

— Pentru că-i România mare acum?

— Și pentru asta! Vreau ca fiica mea să trăiască mai ușor și mai bine decât mumă-sa. În România noastră lucrul nu mai este cu neputință. O profesoară, o învățătoare, chiar o dactilografă, trăiește neasămănat mai ușor și mai omenește decât nevestele noastre.

Preotul se îngândură și-l pofti să-l însoțească spre

biserică, unde avea treabă.

— Cred că nu cunoști situația adevărată, frate Muja - începu el.

— Aș putea spune că școala de azi îngreuiază - mai mult viitorul fetelor noastre decât școala de ieri. Înainte de unire, nici noi, intelectualii, nu ne dădeam copilele la școală la oraș pentru a trăi mai bine, pentru a se fericii sau pentru a face carieră. Le purtam la școală la oraș, trei-patru ani, pentru a câștiga cunoștințele necesare ca să se poată mărita cu un dascăl, un preot, un avocat sau un medic. Tot pentru căsătorie la creșteam, când le duceam la școlile de la oraș. Cine se gândea atunci că fata lui își va putea face o carieră și că va trăi de pe urma ei? Azi e posibil, și totuși situația, și a lor și a noastră, e mai grea.

Ion Muja îl privi nedumerit.

— Nu-nțeleg, zise el.

— Pentru noi, pentru părinți, e mai grea situația fiindcă, în loc să ținem o fată la școală trei-patru ani, o ținem opt sau doisprezece, ori și mai mult. Înainte de unire, la vrâsta de douăzeci și trei-douăzeci și patru de ani fetele noastre erau căsătorite și aveau doi-trei copii; azi învață încă și dau examene. Pentru ele e mai greu, aș spune mai primejdios, fiindcă se înstrăinează de îndeletnicirile și plăcerile lor de femeie, cresc și nu cunosc nimic din purtarea unei gospodării. Pe urmă se ambiționează să ajungă independente, să trăiască de pe urma slujbei lor, și nu se mai gândesc la căsătorie până târziu, când îmbătrânesc, se fac urâte, uzate de slujbă, și-atunci nu le mai ia nimenea. Iar o fată care rămâne nemăritată e o nenorocire și pentru ea, și pentru părinții ei. De-aceea ți-am atras băgarea de seamă; fetița dumitale, având casă și oleacă de moșie, fiind singură la părinți, mai ușor se va mărita rămânând fată acasă, decât dacă va ajunge dascăliță sau profesoară. Îți vorbesc din proprie experiență. Fata cea mai mare, măritată, înainte de unire, cu un doctor, nu mi-a scos niciun fir de păr alb, pe când cele două mai mici, care sunt acum la liceu, ne-au îmbătrânit, și pe mine și pe preuteasă. Ele vor să ajungă la

universitate, la diplomă; la posturi de profesoară! Dumneata o să pățești la fel, ascultă-mă pemine!

La gândul că fata lui ar putea ajunge chiar și profesoară – căci, iată, și preotul prevedea o astfel de posibilitate – Ion Muja se umplu și mai tare de vanitate. Voi totuși să nu pară nerecunoscător pentru bunele povețe și zise:

— Copila mea se va mulțami și cu învățătură mai puțină. Pentru mine și pentru ea cred că va fi de-ajuns dacă va ajunge numai dactilografă.

Crezu că-i face o bucurie preotului, rămânând învăluit în modestie. Dar părintele se opri și-l măsură de sus până jos.

— Cum ți-a venit un asemenea gând? Vorbești serios?

— De ce nu? Eu am văzut în birouri de avocați și de notari publici, ba chiar și la clubul partidului, fete tinere dactilografe, care câștigă trei-patru mii de lei pe lună. Cred că e destul de mult pentru o fată. Și mai cred că e o mare deosebire între a șădea la o măsuță, a bate din degete pe niște clape, și a săpa la cucuruz.

— Ei bine, și asta poate fi o carieră?

— Cum așa?

— D-apoi poate trăi cu trei mii de lei la oraș, căsătorită „cu familie? Ai văzut între dactilografe femei în vârstă, femei cu copii după ele? N-ai văzut, căci nici nu sunt! Nu-i o carieră! E o înșălare proprie cu gândul că vine căsătorii. Căsătoria însă nu prea vine, ci vine altceva! Dacă dactilografa e frumușică și cutezătoare, fără prea mare grijă de curăția ei de fată, uneori se mărită cu patronul, dacă e holtei ori văduv; alteori reușește să se mărite cu el distrugând întâia lui căsătorie. Dar de cele mai multe ori nu se mărită, ci ajunge numai întreținuta lui, sau a altuia. Pentru că, o fată de azi, la oraș, roabă modei și tuturor vanităților, nu poate trăi cu trei-patru mii de lei pe lună.

Ion Muja îl lăsă pe preot să vorbească, bucurându-se în sinea lui că pe Ana nu o va face dactilografă, ci profesoară. A aruncat cuvântul numai așa, ca să-l îmbune pe părintele, despre care credea că-i invidios fiindcă Ana

va urma la aceleași școli ca și fiicele popii din sat.

De altfel, credea că preotul exagerează nu putea fi așa. de primejdioasă învățătura! Ba, el simțea că dacă ar fi avut școală, dacă ar fi fost om învățat, ar fi trecut cu mult mai fericit prin viață. Nu puteau fi domnii, patronii birourilor, atât de ticăloși încât să nenorocească niște fete tinere; fete cu școală și să alunece la o viață de... A, nu o slăbiciune a părintelui de-a nu putea vorbi despre ceva fără să vadă păcatul, răul.

Preotul, în drum spre biserică, îi zugrăvi mai departe răul cunoscut acum, după unire, de toți românii: prea marea năvală la școli, prea multele diplome, și neputința statului de a da slujbe, de a da pâine tuturor celor cu carte.

— Sunt tineri diplomați care așteaptă cu anii să fie numiți în vreun post, chiar și în învățământ. Și numărul lor crește an de an. Ce se alege de ei? Nici la coarnele plugului, nici la furcă și război nu se vor mai întoarce. Nu se mai pot întoarce!

— Nu cunosc lucrurile, părinte. Poate să fie și așa cum spui dumneata. Cred însă că lumea nu se va schimba nici în mai bine, nici în mai rău prin faptul că-mi trimit și eu, copila la școală.

— Ți-am vorbit pentru ca să te mai gândești înainte de a săvârși fapta. Pentru că, odată la școală, odată pornită pe-un drum, cu greu vei mai putea-o opri.

— Cum mă va ajuta Dumnezeu! Copila a fost primită ca bursieră la internatul liceului, așa că e și pornită la drum. De-acuma, numai Dumnezeu și oamenii buni să fie cu noi.

— Bursieră?! N-au fost decât zece locuri pentru clasa întâia!

— Nu știu câte au fost, dar unul i s-a dat Anișoarei mele.

— Se vede că ai pe cineva la oraș...

Ion Muja simți o bucurie deosebită să-i răspundă:

— Am și eu oamenii mei buni, părinte. Căci, vorba *Scripturii*, numai în satul lui nu-i lăsat omul să trăiască.

— Dacă aș ști că e un bine pentru fetița dumitale, te-

aș felicita. Dar nu știu. Un lucru știu: eu, în locul dumitale, n-aș trimite-o de-acasă.

— Dar poate nici nu ne vom despărți de ea, părinte!

— Cum așa?!

— Nu-i cu neputință să mă mut și eu cu nevasta la oraș. N-am spus încă la nimeni, și, tare te rog, nu spune nici dumneata. Încă nu e sigur, și nu mi-ar plăcea să începă iar gura-satului.

— Vorbești serios?! A, vezi bine! Sunteți la guvern dumneavoastră!

— Da, părinte! Oamenii mei buni, pe care eu i-am slujit și-i slujesc cu credință, vor să facă ceva pentru mine. Nu mint: m-au îmbiat cu primăria din sat. Dar n-am primit: nu-i nicio plăcere să-ți scoli satul în cap și să fii bârfit zilnic. M-am săturat de judecata satului, și cred că am și eu dreptul să trăiesc în libertate. Așa, s-ar putea să-mi deie o slujbă la o bancă, o slujbă de care e legată și locuința. De-aceea nădăjduim că nu ne vom despărți de copilă.

Preotul îi întinse mâna. Ajunseseră în fața bisericii.

— Dumnezeu să v-ajute, frate Ioane! Din gura mea poți fi sigur să nu vă afla nime nimic.

— Săru' mâna, părinte!

II

Așa își făcu intrarea în liceu copilă lui Ion Muja, absolventă mediocră a școlii primare din sat.

Părinții făcură pe dracu-n patru și o înzestrară cu toată rufăria și veșmintele obligatorii în internat și la liceu. Avură de altminteri noroc și cu venirea Partidului Liberal la putere: Muja primi ajutoare de la club, ca de obicei, pentru cheltuieli de propagandă electorală. Primi chiar sume mai mari de bani decât în rândurile trecute. Protectorul lui, fostul deputat și prefect, cunoștea greutățile înzestrării unei fete de școală, chiar când era bursieră.

Ion Muja știu, la rândul său, să-i fie recunoscător, lui și întregului club, cu un zel înzecit față de alegerile trecute. În calitate de propagandist electoral, Ion Muja nu avea mulți egali. Protectorul său, acela care-i obținuse

fetei bursa la liceu, era cap de listă și avu un succes răsunător în țara-ntreagă.

La îndemnul președintelui organizației județene a partidului, prefectul îi oferî, îndată după alegeri, primăria satului. Ion Muja nu primi, dar ceru în schimb să i se facă o ofertă oficială, pentru a avea în mână o dovadă împotriva satului. Oamenii, de cînd se scăpaseră, în ziua schimbării de guvern, să spună, în cancelaria comunală, că acum nu-i cu neputință să ajungă și primar, nu-l mai slăbeau cu înțepăturile.

Ba, ironiile sporeau cu cît treceau săptămânile și vedeau că Muja încă nu făcuse nicio brînză cu primăria lui.

Prefectul, mulțumit că nu primea - avea și el un proleat -, i-a dat. hîrtia cerută. Cu ea Muja se simți la adăpost. Și, într-adevăr, provocă uimirea satului prin refuzarea ofertei.

Numai cînd, prin februarie, se mută la oraș, fiind numit în slujba acea de la bancă, consătenii lui se duminiră.

Intrarea în liceu a copilei lui Ion Muja provocă multă discuție. Cele trei doamne din sat - preoteasa, dăscălița și notărășița - vorbiră multă vreme, scandalizate, de evenimentul acesta. De asemenea și nevestele țărănilor fruntași, care aveau copii la școală la oraș, dar căroră nici nu le trecuse prin minte pînă acum să-și ducă fetele la liceu. De la unire, în fiecare an, tot mai mulți țărani necuprinși își duceau copiii la școli mari, mai ales la școala normală, unde aveau întreținere gratuită. Cu toată reforma agrară, în sat î rămăseseră încă multe familii cu pămînt puțin și cu copii mulți. Cum l-ar fi putut împărți la atîția? Era firesc ca acum, în țara românească, unii dintre băieți să-și câștige alt mijloc de trai. Dar să dai o fată la liceu, să vrei s-o faci doamnă, cum făcuse Ion Muja, asta nu le intră în cap nici bărbaților, dar mite femeilor!

Un proverb spune că nicio minune nu ține mai mult de trei zile. În vremuri de prefaceri nu ține nici atît. A fost de-ajuns ca oamenii să afle, dintr-alte sate, mai îndepărtate

de ei și mai apropiate de oraș, că și din ele au plecat multe le te ia învățătură la oraș, pentru ca mirarea lor să înceapă a scădea.

Ana pornise de-acasă curajoasă, fără să verse o lacrămă, pe câtă vreme tată-său nu-și putuse stăpâni câteva icniri de plâns. Veta era înduioșată, dar se ținu mai tare ca Ion. Ea nu se mirase de hotărârea bărbatului de a-și da fata la liceu și nu se împotrivise, pentru că din satele din jurul Săliștei se duceau la școală la Sibiu multe fete de țărani.

Pentru Ana, lumea nouă în care intră după ce taică-său plecă spre casă, fu un lung șir de surprize. Se așteptase ca liceul să fie o clădire doar cu ceva mai mare decât aceea a școlii din sat, și se trezi într-una cu două etaje, în care se rătăcea mereu. Se așteptase să fie între fete de vârsta ei și. mai mici, ca în școala satului, și se trezi în mijlocul unui furnicar de sute de eleve de toate vârstele, unele – adevărate domnișoare. Numai fete și iar fete, și niciun băiat! Crezuse că se va deosebi de celelalte copile prin hainele ei, dar toate erau îmbrăcate la fel, în uniformă.

Nici prin minte nu-i trecuse, de câte ori se gândise la liceu, că va trebui să-și petreacă ziua întreaga, nu numai orele de clasă, în mijlocul atâtor fete, să doarmă „Împreună cu ele în săli cu atâtea paturi, să mănânce împreună cu ele, la niște mese nesfârșit de lungi, înșiruite cu zecile de-a lungul lor, față în față. Faptul că nu se mai deosebea prin nimic de ce» lelalte fete o făcu să-și piardă dintr-odată încrederea în sineși să se zăpăcească. Contribui la aceasta și împrejurarea ca li se serveau la masă mâncări nevăzute și negustate vreodată „și se simțea umilită că trebuia să se uite la vecine ca să vadă cum trebuie să se servească. Spiona în dreapta și în stânga. cu coada ochiului, și apoi le imita pe celelalte, dar adeseori obrăjorii ei albi se aprindeau de rușine. Era mereu stăpânită „și când mânca, și când umbla, de senzația penibilă că celelalte fete se uitau mereu la ea, spionând-o. Uneori se mânia și-fe venea să sară la ele, să le tragă de

păr, să le pună piedecă, să le piște prin mâneca uniformei, cum făcea cu copiii și copilele satului. Alteori ar fi vrut să facă ceva, orice, numai să le atragă atenția asupra ei, pentru că simțea că se îneacă în uniformitatea școlii, în indiferența fetelor, care nu o luau în seamă. Ele vorbeau, râdeau, se plimbau cu cunoscutele lor, iar ea, Ana, nu avea nicio cunoscută.

Băgă de seamă un lucru și mai grav: elevele din clasa în -, tăia, deși nu aveau de unde să se cunoască mai dinainte, totuși, după câteva zile, se împrieteniseră cu toatele, ca și când s-ar fi știut de cându-i lumea. Numai de ea nu se apropia. nimeni. La început nu-și dădu sama că nu fetele acelea erau de vină, ci singură timiditatea ei era vinovată, că ea o ținea la distanță de ele. Când câteva fete începură să se apropie de ea și să-i vorbească, băgă de seamă că nu prea știa ce să le răspundă, că se temea să nu se facă de râs înaintea lor. Ele își spuneau câte și mai câte despre lucruri de la ele de-acasă, din familie, pe care Ana nu le înțelegea. Vorbeau despre părinți, frați și surori care aveau alte îndeletniciri decât părinții ei; vorbeau despre mâncări, prăjituri, torturi de care ea nu auzise niciodată: despre oaspeți, despre vizite și prânzuri în familiile lor, despre locurile de vilegiatură unde își petrecuseră vara cu părinții lor. Ce putea să le răspundă când fetele se interesau de rufăria ei, ce și-a adus, de... cutare are, tot nume pe care ea acum le auzea întâia oară! Sau o întreba în ce oraș a făcut școala primară, unde trăiesc părinții ei, ce slujbă au, câte camere are casa lor, câte uși, câte ferești, dacă mamă-sa a făcut astă-vară dulceață de fragi, de cireșe, de zmeură, sau compot de rengle? Și câte și mai câte alte prostii. Ana începu să le urască. Instinctul îi spunea că e străină de ele; din conversațiile cu colegele ei, ea înțelese că *de* veneau dintr-altă lume și că ea e singură cuc. Și începu să-i pară rău că venise la școală la oraș.

În uniformă de liceană, Ana părea mai zveltă și mai înaltă decât în costumul ei de sălișteancă. Era una din cele mai frumoșele copile, nu numai din clasa ei, ci din întreg liceul. Era mamă-sa, Veta, în miniatura. Numai ochii

lungăreți, încadrați de sprâncese dese, negre, îmbinate, păreau mai mari că ai mamei sale, când își ridicau pleoapele cu gene lungi și trimiteau sclipiri de un verde întunecat. Era ușoară și mlădioasă ca o viespe în uniforma școlii, și totuși Ana avea adeseori senzația că o împiedică să se miște în voie. Și ceea ce o nefericea mai mult era că i se părea că are ghetetele cele mai mari din clasa ei și mâinile cele mai lungi. Toate aceste impresii nu erau însă decât reflexe ale nervozității în care trăia de când intrase în liceu, nervozitate care, într-o bună zi, umplu paharul: sări și înhăță de păr pe cea dintâi fată care i se păru că se uită cu dispreț la ghetetele ei. Și zile întregi după aceea vină motive de răzbunare pentru ofense închipuite, trăgând de păr când pe una, când pe alta dintre colege, zgâriindu-le, punându-le piedecă pe culoare, încât ajunse repede teroarea clasei. Împrejurarea că, în același timp, fu ascultată la mai multe materii și că dădu răspunsuri foarte slabe o înfurie și mai rău, o făcu și mai agresivă.

Devenind în scurtă vreme elementul recalcitrant al clasei, fu chemată de directoare, la care se plânseseră, deopotrivă, și jprofesoarele, și elevele maltratate, ba chiar și câțiva dintre părinții acestora.

Ana Muja – îi zise directoarea, cu o voce severă –, nu aud lucruri bune despre tine. Bați fetele, ceea ce-i un lucru nemaipomenit la noi în liceu și în internat. Ți-au făcut ceva?

— Mă batjocoresc!

— Cum se poate?! N-am auzit despre așa ceva.

Ana nu mai dădu altă lămurire: nu-i putea spune directoarei cum o batjocoresc. S-ar fi umilit și în fața ei.

— Să nu mai aud că te porți rău. Aici ești între copile din familii bune, care nu-s obișnuite cu purtările urâte. Nu vreau să știu cum te-ai purtat la școala din satul tău, nici cum ai învățat acolo! Dar aici ești între copii bine-crescuți, și nu-ți permit să te porți țigănește. Dar dacă nici carte nu vrei să înveți, cum – îmi spun doamnele profesoare, să știi că n-ai să mai poți rămâne aci. Va trebui să te trimit acasă, la părinții tăi.

Ana o ascultă fără cuvânt, fără să clipească, până la sfârșit.

— Dar să nu mă mai batjocorească nici ele pentru că nu-s și eu fată de domn, spuse ea în sfârșit.

În cursul înfruntării directoarei, înțelesese deodată că aici = era izvorul întregii ei nenorociri și a înstrăinării pe care o simțea, a privirilor furișe ale colegelor: ele erau cu toatele fete de domni; ea nu era.

Directoarea o privi mirată.

— Dar nu pot crede așa ceva! Am mai avut în școală copile din familii modeste, și nu mi s-au plâns niciodată. În școală, în internat nu-i permisă nicio deosebire! De-aceea purtați toate o uniformă, și cele sărace și cele bogate, și cele din lumea bună, și cele de condiții sociale mai modeste.

Cuvintele din urmă Ana nu le înțelese, dar pricepu ceea ce voia să-i spună directoarea. Luată de imboldul sincerității și de nevoia de a se dezvinovăți, răspunse:

— Râd de mine când stau la masă, când umblu, rid de ghetetele mele, de mâinile mele prea mari.

— Dar nu-s mari deloc, nici ghetetele, nici mâinile tale, prostuța mea! - râse directoarea.

— Ești una din cele mai drăguțe fete din liceu! Cum ar putea să râdă de tine?!

La vorbele astea, Ana își ridică pentru întâia oară capul; i o învălui pe directoare cu privirile ei de-un verde întuâecat. Erau calde și umede acum. Cuvintele directoareilăudând-o, îi merseseră drept la inimă.

— Dac-ai ajunge printre cele dintâi la învățătură și la purtare, așa cum ești printre cele dintâi la fizic, mi-ai face o mare bucurie.

Ana nu înțelese cuvântul «fizic», totuși pricepu ce spusese directoarea și zise:

— O să mă port bine și o să mă străduiesc să învăț binev doamnă directoare.

După ce ieși din cabinetul directoarei, se ascunse în fundul grădinii, după un plop gros, și plânse îndelung.

De a doua zi se puse cu atâta hărnicie pe învățat,

încât, până la Crăciun, își ordonă întregul ei mic bagaj de cunoștințe, și în trimestrul al doilea intră cu puteri și voință, noi de a birui. Totuși întâia pe clasă nu reuși să ajungă decât spre sfârșitul anului școlar.

În răstimpul acesta de continuă încordare și singurătate „nimeni nu mai ridică nicio nemulțumire împotriva purtării ei, nici colegele, nici profesoarele.

Nu trecu mult, și elevele mai bune se uitau la ea cu pizmă „iar cele codășe, cu o adevărată admirație. După trei-patru luni, multe colege încercau să se apropie de ea, unele chiar oferindu-se să-i facă mici servicii. Dar Ana nu le dădea nicio atenție. Ea nu putea uita umilințele suferite la începutul anului – reale sau închipuite, și nu le arătă prin niciun semn că ar vrea să le fie prietenă. În chipul acesta credea ea că se răzbună pe ele pentru disprețul lor de-odinioară, și simțea o bucurie răutăcioasă să le domine și să le disprețuiască.

III

Când, la sfârșitul anului, se constată progresul Anei Muja „întreg corpul profesoral se felicită. Ba se auziră cuvinte de apreciere și pentru protectorul politic al Anei Muja. Chiar directoarea spuse:

— Se vede că-i cunoaște familia, știa că-i un neam de oameni deștepți. Ar fi, într-adevăr, păcat ca asemenea talente să rămână îngropate la țară.

— Pentru băieți, înțeleg și eu că ar fi păcat să rămâie fără școală – zise profesorul de religie –, dar cu fetele cred că se face o greșală. Ele ar trebui să rămâie la vechile îndeletniciri, acasă, în sat. Cel mult aș admite să se facă învățătoare la sate. Dar aș reduce numărul școlilor normale de învățătoare la trei-patru pe toată țara. Prea multe fete absolvă în fiecare an și așteaptă să fie puse în posturi. În curând nu va mai fi loc pentru băieți, ori nici pentru unu, nici pentru alții. Suntem la nici două decenii după unire, și posturile în învățământul primar, ca și în cel secundar, sunt mai puține decât candidații la ele. Ce va fi mâine, mi-e și groaza să mă gândesc!... Totuși, în școala normală mai înțeleg să intre și fete din popor, din părinți

mai înstăriți, mai cu tradiție. Căci, de-o pildă, nu vei putea da cu inimliniștită o clasă pe mina fetei văcarului din sat, ajunsă învățătoare. Mai mult decât de cunoștințe, pe care și singur și le poate câștiga oricine, în educație e nevoie de moștenirea unei tradiții sănătoase. Dar să primești o fată de țăran la liceu și să o treci și prin universitate, cred că e o greșeală fundamentală care se va răzbuna amar.

Discuția începu în corpul profesoral în după-amiaza zilei în care s-a ținut confeința de sfârșit de an. Se încheiase partea oficială, și discuția începu de la cazul Anei Muja. Niciuna dintre profesoare, nici profesorul de religie, nu bănuiră că din câteva observații și păreri se va aprinde o discuție care va ține trei ceasuri și de la care vor pleca aproape îndușmăniți.

Abia termină de vorbit preotul-catihet, că profesoara de științe naturale și sări în discuție:

— Am tot respectul pentru Biserică, părinte, însă nu mă-mpac cu prea rigidul ei conservatorism. Adică dumneata ai voi ca poporul nostru să fie străin de orice evoluție? Cum au trăit moșii și strămoșii să trăim și noi, nu? Și mai ales, spui dumneata, dacă mama a fost țărancă, să fi rămas și eu țărancă. Nu admiți ca o copilă din popor să învețe decât cel mult pentru a se face învățătoare. Dar de unde disprețul ăsta pentru țărani, chiar la dumneavoastră, care ați trăit și ați lucrat mereu în mijlocul țăranilor și care, la obârșie, sunteți tot țărani? De Tinde știi dumneata că în fiica unui țăran nu se poate ascunde un mare talent? Și de ce să nu fructifice el pentru neamul întreg? De ce să se îngroape el între pereții unei rudimentare vieți familiale? După câte înțeleg, dumneavoastră, preoții, nu sunteți nici azi convinși că femeia este egală cu bărbatul, că această egalitate trebuie să fie efectivă. Dumneata n-ai auzit nimic despre drepturile femeilor?

— Am auzit, cum să nu fi auzit! mai cetesc și eu câte ceva și știu mai ales ce vrea democrația de azi: perfectă egalitate! Cred însă, domnișoară profesoară, că ați sărit prea departe de discuția noastră. Sunt împotriva prezenței

fetelor de țărani, de meșteșugari, din clasa de jos, la liceu și la universitate. N-au ce căuta aici. Nu pentru că n-ar avea aceleași drepturi ca și fetele intelectualilor sau ale celor cu profesii superioare; nu pentru că n-ar avea aceeași putere de acumulare a cunoștințelor necesare unei cariere, ci din alt motiv... Ți-l voi spune, vă veți supăra și mai rău. Totuși îl voi jtepuce: pentru că se nenorocesc pe ele însele și nenorocesc și societatea. Pentru că nu-s de ajuns cunoștințele pentru un trai sănătos și folositor societății, ci e nevoie și de o solidă educație de-acasă, de o tradiție familială, fără de care totul se prăbușește.

— Este ceva în ce spune părintele, zise directoarea.

— Ba aici e totul! Toți avem ochi și vedem ce se petrece în societatea noastră, în rândurile tineretului. A trece fără zguduiri dintr-o clasă socială într-alta e greu lucru. SF clasele sociale există ca niște organe firești ale națiunilor, oricât ar încerca teoriile sociale să le nege, să le distrugă, ori să le facă o apă și-un pământ.

— Biserica a fost totdeauna împotriva socialismului, totdeauna a susținut necesitatea firească a bogaților și a săracilor, a stăpânului și a slugii. N-a aprobat ea, la începutul creștinismului, sclavia? N-a îndemnat pe robi să asculte de tetăpâni? N-a practicat ea însăși sistemul feudal? N-au fost pe piscopi și mănăstiri putrede de bogate, cu aceeași iobagi în ug ca și latifundiile feudale? Întrebă cu o undă de sarcasm în glas profesoara de educație fizică, o femeie uscățivă, iute ca o suveică și cu ochi neastâmpărați, de veveriță.

— Iar ne depărtăm de subiect, domnișoară - zise preotul, supărat.

— Vă rog să rămânem la problema pusă, dacă vrem să ajungem la un rezultat și discuția să aibă un sfârșit

— Adevărat - zise directoarea.

— Să vedem ce-i cu fetele de țărani și cu cele din clasele mijlocii care urmează liceul și universitatea.

— Voi recunoaște în treacăt că da, Biserica afirmă originea organică și necesitatea claselor sociale. Dar fiecare să se perfecționeze în cadrul clasei sociale din care

face parte, toate clasele sociale având aceleași libertăți și drepturi. Și numai când un element e pregătit – fie prin înzestrare deosebită, fie prin educație deosebită –, să treacă dintr-o clasă într-alta. Evoluția și primenirea claselor superioare prin elemente din clasele inferioare este necesară, dar ea trăbă făcută cu mare tact, cu mare grijă, pentru că nime nu-și smulge rădăcinile dintr-un teren și nu și le împlântă într-altul, fără mare primejdie pentru el și pentru clasa nouă în care se înrădăcinează.

— De, e lucru firesc, spuse cineva.

— Un lucru firesc de care însă, la noi, nu se mai ține sama. După unire, noi am dat drumul unui amestec de clase sociale, adică unui amestec de mentalități, de credințe, de tradiții, de obiceiuri, de gând și de faptă, de credință și necredință, de moralitate și desfrâu, de caractere și de lipsă de caractere, din care talmeș-balmeș numai Dumnezeu singur știe ce va putea ieși. O prăbușire morală se observă de pe acum. În esență, ce spun eu la problema care s-a pus? Știm crizele prin care trece un dezrădăcinat, un fiu de țăran trecut prin liceu și universitate, până reușește – dacă reușește și cum – să se înrădăcineze în noua clasă socială. Asta cu băieții. Dar cu fetele? Cu ele va fi neasămuit mii greu. Optzeci de procente din ele se vor nenoroci înainte de a putea spune că au pus piciorul pe noul pământ. Pentru că, dacă pentru un băiat e mare dezorientarea când iasă din tradiția satului, din controlul opiniei publice a satului, din supravegherea părinților, dezorientarea fetelor, rămase fără toate aceste razime morale, va fi mai dezastruoasă. Precum și este! Priviți seriile de dactilografel Priviți promiscuitatea în care se trăiește la universitate. Și ăsta e numai un început. N-au ajuns aici deocamdată decât primele valuri pornite, fără nicio selecție, din toate păturile sociale!

— De ce mai pomenești, sfinția-ta, cuvântul evoluție? Te văd un dușman feroce al ei, zise cu dispreț profesoara de științe naturale.

— Nu-s împotriva evoluției, ci împotriva anarhiei. Și

decât e ori se încearcă, sau e lăsată o evoluție la întâmplare, fără selecție, urmează anarhia. Așa cum într-un râu intră, în vreme de potop, râulețe și păraie de pe toate coastele din împrejurimi, îi tulbură apa și-l fac să se reverse peste maluri

— Să mă ierți, sfinția-ta - începu c-un aer de superioritate profesoara de științe naturale, încruntându-și sprâncene! e -, să mă ierți dacă voi crede că în materia aceasta sunt mai acasă decât dumneata. Evoluția nu poate fi nici comandată, nici dirijată de rațiune. Evoluția este un dat natural în existența tuturor viețuitoarelor. Sfinția-ta spui: «de câte ori e lăsată la voia întâmplării ori se încearcă o evoluție fără selecție, urmează anarhia». Dar e un lucru știut că evoluția nu «se încearcă», nici nu e «lăsată», ci că «se produce» după legile ei firești, între care însăși selecțiunea indivizilor superiori înzestrați e hotărâtoare. Când nu există selecție, nu există nici evoluție.

— Așa e în regnul vegetal și-n cel animal, nu însă și în cel rațional și etic, nu și în viața omenească. Aici nu se provoacă, nu se întâmplă, nu se realizează nimic de la sine, nu pornește nimic din potențialul static al duhului, ci din cel dinamic: din rațiune și voință, singurele care fructifică viața intelectuală și morală. Prin rațiune și voință se face educația» iar educația și cultura sunt criterii de selecție ce cad sub voința și priceperea noastră. Dar să nu ne depărtăm din nou, domnișoară, de problema noastră. Dumneata aprobi numărul enorm de școli care, toate, pregătesc elemente pentru clasa cultă, pentru clasa intelectualilor? Ești de acord ca în aceste școli să deie năvală o lume amestecată, provenind din toate păturile sociale?

— Desigur că sunt de acord! Este una din binefacerile unirii politice a neamului românesc. Toată lumea are dreptul! a libertate și la lumină. Nu au fost de ajuns veacurile de întuneric? N-am rămas noi înapoia atâtor popoare? Instituțiile culturale românești, școala în primul rând, înfloresc în mod firesc și necesar. Năvala din

toate păturile poporului: spre școală este firească, necesară, și dacă n-ar exista, ea ar trebui provocată artificial.

— Da, e adevărat - interveni directoarea -, și mai alese frumos. Așa ar trebui să fie. Dar mi se pare mie că în țe.

spune părintele este un sâmbure de adevăr. Nu constatăm noi, cele mai vechi în învățământ, în fiecare trimestru și la fiecare sfârșit de an, că nivelul cunoștințelor scade din an în an la elevele noastre? Iar despre greutatea tot mai mare de a păstra o bună disciplină în școală și în internat, ce să mai - spunem? Mi se pare că nu trece zi să nu se plângă vreuna dintre dumneavoastră. Și mi se pare că avem, cu doar trei schimbări, același corp didactic cu care am deschis liceul. Nu, observația părintelui cuprinde o sămânță de adevăr. Nu știu dacă ați remarcat și dumneavoastră, dar eu am observat acest detaliu: contingentele cele mai bune, ca inteligență, silință la studiu și ca purtare, sunt elevele din clasele a șaptea și a opta. Și dacă le vom studia fișele personale, ne vom convinge că, fără excepție, sunt fiice de funcționari superiori, de liber-profesioniști - avocați, medici, ingineri -, de preoți, de învățători. Cu cât coborâm în clase, aflăm material tot mai variat, și ca inteligență, și ca zel la carte, și, mai ales, la purtare. Și constatarea aceasta coincide cu datele personale ale elevelor: cu cât trec anii, cu atât dau năvală la liceu tot mai multe copile din cele mai diferite păaturi sociale. Spuneți-mi, nu ați făcut și dumneavoastră asemenea constatări?

— Aveți dreptate, răspunseră aproape în cor profesoarele.

— Eu, principal, nu pot recunoaște așa ceva - zise profesoara de educație fizică.

— Pentru mine nu există strat social, clasă, tagmă cu prerogative. Nu există decât înzestrare intelectuală. Sunt elemente superior înzestrate, și ca inteligență, și ca inimă, în clasa cea mai umilă, după cum sunt idioți și anormali moralicește în clasa superioară. Să înțelegem odată că, în

ziua de azi, nu nașterea este o prerogativă care îți dă dreptul de a te număra între elite, ci numai înzestrarea spirituală și morală.

— E ușor să nu recunoști principal un lucru, și el totuși să existe, interveni profesoara de franceză. Principal sunt și eu de părerea dumitale că nașterea n-ar trebui să fie o prerogativă pentru a ajunge în pătura conducătoare, ci numai înzestrarea spirituală și morală. Și cred, de asemenea, că un mare talent poate răsări în orice clasă socială. Exemple sunt destule, în toate manifestările vieții. Dar la ce-mi este de folos teoria, când practica vieții ne arată că, fără «cei șapte ani de acasă», un tânăr rămâne primejduit în tot cursul dezvoltării sale?

— Și dumneata crezi că «cei șapte ani de-acasă» se pot căpăta numai în familiile intelectualilor? Nu pot fi căpătați și într-o familie de plugar sau într-una de meșteșugar? – reveni profesoara de educație fizică.

— Ori poate că aceasta este și convingerea părintelui?

— Nu voi fi tocmai eu, care m-am ridicat dintre țărani, atât de nedrept încât să nu recunosc că cei șapte ani de-acasă pot fi căpătați în orice familie cinstită, care trăiește după. legile morale, fie că e vorba de plugar sau de meșteșugar. Decât, un singur lucru: acasă se crește și se face educația pentru acasă, adică pentru mediul în care trăiesc părinții și are să trăiască și fiul. Nu pentru un mediu străin, pentru o clasă socială necunoscută. Dacă familia e degenerată fiziologic sau spiritual, cei șapte ani de-acasă nu plătesc nimic „în orice clasă socială s-ar naște cineva, mai ales dacă se naște cu o moștenire grea.

— Totuși, după dumneata, clasele sociale, la care ții atât de mult, ar trebui închise ermetic și lăsate să se anchilozeze. Pentru că, după teoria dumitale, nu văd cum s-ar putea face trecerea dintr-o pătură socială într-alta și cum s-ar putea primi societatea – intră în discuție și profesoara de matematici. – S-a vorbit aici că una e teoria, și alta e practica. Acuma, pe părinte, eu o să-l bat cu însăși persoana domniei-sale. Însuși ne-a spus că se trage din

țărani. Cum se poate să fie azi intelectual, cu o familie respectată, cultă, ca și când ar fi avut o lungă tradiție în spate? Cum se explică atâtea salturi de-a dreptul din pătura țărănească în cea mai solidă pătură conducătoare? De unde s-a ridicat așa-numita dumneavoastră clasă cultă în decursul unui veac? Nu din țărănime? Căci boieri n-ați prea avut. Iar cei pe care i-ați avut au beneficiat de feudalism și s-au maghiarizat.

— În ce mă privește, știu bine că nu-i una dintre dumneavoastră ca să nu-mi spună în spate: «Ce mai țopârlan!» sau: «Uite-l și pe popa!». Suntem în același corp profesoral de atâția ani și suntem încă străini.

Profesoarele, în frunte cu directoarea, începură să facă gesturi de negație și să protesteze prin exclamații monosilabice.

Nu, vă rog, nu acuz și nici nu mă compătimesc; fac o simplă constatare. Dumneavoastră ați venit toate din vechiul regat. Noi, în Ardeal, înainte de unire, n-am avut fete licențiate. Am avut deci noroc cu dumneavoastră. Nu spun ce spun ca un reproș. Dar știu și simt că în atâția ani v-am rămas tot străin, cum străine mi-ați rămas și dumneavoastră.

Urmă o consternare; se auziră câteva exclamații de mirare.

— Să ne înțelegem, doamnele și domnișoarele mele. Noi facem aci o discuție serioasă. Cu persoanele nu avem nimic de-mpărțit. Nu putem avea. Niciun gând de-a ofensa pe cineva. Dar acesta e adevărul: eu, să zicem, sunt un intelectual ridicat din pătura țărănească. Bun! Eu am căpătat cei șapte ani de-acasă într-o familie de țărani. Bun! Eu am făcut liceul și patru ani de teologie. Iarăși bun! Dar eu am iamas și azi cu mentalitatea de țăran, nu am împrumutat una de domn; eu eram mai potrivit ca preot într-un sat, așa cum am început, decât să fac pe profesorul de religie la oraș. Dumneavoastră nu mă puteți accepta, și e firesc, ca pe unul dintr-ai dumneavoastră, din clasa socială în care ați crescut. Iată ce am vrut să spun! Și iată pentru ce dumneavoastră nu vă vor putea propovădui

morala și dogma creștină decât preoții ieșiți din aceeași clasă socială cu dumneavoastră. Dumneavoastră aveți oroare de creștinism pentru că aveți oroare de popa tradițional, de popa ridicat din țărănime.

— Vai de mine, părinte, dar unde vrei să ajungi dumneata?! Cum poți să spui că noi avem oroare de creștinism?! Întrebă directoarea, îmbrăcându-și întreaga autoritate administrativă.

— Cer iertare la toată lumea, doamnă directoare. Dar chiar felul cum îmi apăr eu punctul de vedere dovedește că-s din altă clasă socială. Între ai mei, nime nu s-ar fi scandalizat de o asemenea argumentare. Deci să mă întorc la observația doamnei profesoare. Nu-s împotriva anchilozării claselor sociale, ci pentru regenerarea lor prin trecerea dintr-un strat social într-altul. Așa s-a născut mica pătură intelectuală din Ardeal, înainte de unire. Nu sunt deci împotriva regenerării, ci împotriva devălmășiei, fiindcă ea e întotdeauna producătoare de anarhie, și ideologică și, mai ales, etică. Oamenii aceia care s-au săltat la noi din clasa țărănească de-a una în cea conducătoare a păturii intelectuale să nu credeți că au pornit dintre orice elemente ale țărănimii sau ale meseriașilor. Nu au răsărit din orice familii, ci numai din câteva, selecționate în scurgerea timpului, atât ca intelectualitate, cât și ca cinste și hărnicie. Și ei toți-au muncit și au luptat din greu până să ajungă la o diplomă. Burse erau puține pe vremea aceea, și nu se dădeau decât după un singur criteriu: sporul la studii și o bună purtare morală. Ei făceau un adevărat exercițiu al tuturor virtuților până ajungeau să însămne ceva, până ce-și câștigau o conștiință nouă despre ei înșiși, despre misiunea lor în noua clasă socială în care intrau, punând la bătaie propriile lor puteri spirituale. Cu pilda pe care le-o dădeau înaintașii, cu ceea ce se cristaliza în sufletul lor din proprie experiență, ei intrau în noua clasă socială, ca să zic așa, cel puțin cu jumătate din ceea ce face tradiția și ajută la formarea caracterului. Azi, însă, condițiile în mijlocul cărora se ridică tineretul din clasele de jos în pătura

conducătoare sunt complet schimbate: aproape oricine vrea să intre în liceu, intră. Burse sunt destule. Iar intervențiile celor puternici prin politică nu iau în considerare talentul, pregătirea, neamul, ci numai interesul electoral și de partid. Pe Ana Muja n-am primit-o datorită unei asemenea intervenții? Și, după convingerea mea, chiar dacă a ajuns prima în clasă, locul ei nu era la liceu, ci cel mult în școala normală. Și cazul ei ce, este unic? De vreo patru ani, nu vă plângeți toate, în frunte cu doamna directoare, de intervențiile ce se fac, fie pentru primire, fie pentru examene?

— E adevărat, răspunseră câteva profesoare.

— Dar de Ana Muja nu ne putem plânge, spuse profesoara de științe naturale.

— Ei bine, a fost o întâmplare fericită să fie un element bun. Dar altele, de care vă plângeți?

Și profesoarele începură să numere. Pomeniră vreo cincisprezece nume.

Directoarea zise, îngândurată:

— Tot mai mult îmi vine să cred că părintele vede just lucrurile, cel puțin unele lucruri. Într-adevăr, eu nu-mi pot explica declinul învățământului în clasele inferioare ale liceului, ca și purtarea tot mai îngrijorătoare a noilor eleve decât prin lipsa aceasta de selecție a materialului uman ce ne vine din toate straturile sociale. Altă explicație n-ar rămâne, decât una care nu ne-ar încânta pe niciuna din noi.

— Care anume?! întrebă intrigată profesoara de istorie și geografie.

— Că noi nu ne mai ocupăm de eleve cu aceeași râvnă ca în anii cei dintâi, de după deschiderea liceului. Cred însă că explicația asta nu ne-ar conveni niciuneia.

— Desigur că nu, pentru că nu acoperă adevărul.

Profesoarele se mișcară pe scaune, își aruncă priviri repezi. Obrajii unora se aprinseră, altele păliră. În conștiința ei, fiecare își recunoștea o vină, o micșorare a elanului cu care lucrase în primii ani. Câteva își aduseră aminte și de observațiile cuprinse în procesele-verbale ale

inspectorilor școlari din anii din urmă, de muștrările colegiale făcute de direcțoare în decursul anilor.

Câteva clipe, în sala de ședințe se făcu liniște. Câteva clipe, dar de ajuns pentru ca ele să-și aducă aminte elanul cu care veniseră în Ardeal. Erau pe atunci mai tinere cu atâția ani, nicio linie a tragicului vieții nu le apăruse încă pe față, erau cu sufletul plin încă de soarele nădejdi, erau mai bune, mai generoase... Nu prea aveau atunci nevoie nici de ruj, nici de alifii, și inima nici uneia nu se zbârcea când vedea o elevă mai răsărită, frumoasă și gingașă. Da, cu sufletul de-atunci puteau să-și vadă mai ușor și mai bine de școala. Dar anii au trecut, și firea lor, fără să-și deie sama, a devenit tot mai sacă și mai înăcrită... în câteva clipe întrevăzură adevărul: va fi scăzut și zelul lor, și puterea lor de supraveghere. Dar de la a recunoaște până la a mărturisi este o distanță destul de lungă.

Nu fură în stare să răspundă directoarei decât profesoara de istorie-geografie și una din cele nou-venite. Cea dintâi zise:

— Poate nici zelul nostru nu mai e cel vechi, doamnă directoare. Și dacă vom examina cauzele, vom constata că nici nu e lucru de mirare. Profesorul trebuie să fie scutit de grija zilei de mâne, pentru a-și putea dedica tot sufletul școlii. Dar noi așteptăm de mulți ani o mai justă salarizare, și așteptarea noastră a rămas zadarnică.

Celelalte, văzând cum începuse colega lor, se liniștiră dintr-odată și aprobă.

— Așa este - confirmă și directorea - la toate congresele profesorilor secundari se pune problema asta, dar nimeni nu o soluționează. Ba ne mai auzim și dojene de la cei mari, că nu știm altceva decât să cerem urcarea salariilor. Ei, care sunt bine plătiți, nu înțeleg ce problemă capitală e aceasta pentru progresul învățământului. Dascălul cuprins de griji materiale zilnice, cu gândurile împărțite între necazuri, nu-și poate vedea cu tot sufletul de școală.

— Vine, în al doilea rând - continuă profesoara de istorie -, schimbarea deasă a programelor, a legii

învățământului chiar! Unde nu e continuitate nu poate fi progres, ci numai zăpăceală, care ametește.

— Dar continua frică a fiecăruia că poate fi mutat cine știe unde «în interes de serviciu», dacă altul râvnește la postul tău și are o bună protecție politică? spuse profesoara de limba română.

— Într-al treilea rând sunt suplinirile prea multe, urmă profesoara de istorie.

— Noi nu ne putem plânge de răul acesta; nu am prea avut supliniri, zise directoarea.

— Eu vorbesc în general despre defectele și piedecile care frânează progresul școlii. La noi, spre norocul liceului nostru, n-au fost, dar la altele!... Nu mă mir că ne judecă ardelenii cum ne judecă... E numit cineva, ca azi, la un liceu fruntaș, iar ca mâne își cere concediu de studii, pleacă în străinătate, își pune cine știe ce suplinitor, și nu dă pe la școală cu anii. E un adevărat scandal!

Una dintre profesoare se simți ofensată: avea un frate profesor titular la liceul de băieți din localitate, și nimeni încă nu-l văzuse la față.

— Sunt necesare și suplinirile - zise ea -, căci altfel cum ar putea să-și completeze studiile universitare băieții săraci?

— Au vreme înainte de a fi numiți. Bursa li s-ar da oricum. Dar ei vor să încaseze, fără să muncească, și o parte din salariu. Unii se căsătoresc și pleacă în străinătate cu nevastă cu tot. Se-nțelege că doi nu se-ajung dintr-o bursă.

— Nu asta împiedică progresul învățământului...

— Nu, de bună seamă, dar din lipsuri de-acestea mici, dacă se adună, poate veni răul cel mare.

Intră în discuție și profesoara de fizico-chimice, care până acum ascultase cu interes, fără să spună vreun cuvânt. Era o femeie de vreo patruzeci de ani, cuviincioasă, liniștită, serioasă, foarte stăpână pe nervii ei. Celelalte o cam disprețuiau pentru ținuta ei cam neglijentă, după părerea lor. Era singura care nu întrebuința nici pudra, nici rujul și care nu se tunsese încă.

— În ce mă privește, trebuie să recunosc - începu ea - că nici eu nu mai am entuziasmul din primii ani, și afirm că una din cauzele principale ale regresului care se constată în învățământ este și această micșorare a flăcării apostolice. Pentru că eu așa simțeam, că vin să fac un apostolat în Ardeal. Ceea ce m-a răcit pe mine vor fi și anii trecuți, vârsta, care nu mai este a tinereții, dar este mai întâi mediul rece, nepăsător și indiferent în care trăiesc și cred că trăim cele mai multe. Credeam, când am venit în Ardeal, că vom fi îmbrățișate cu căldură de societatea românească de-aci. Ei bine, au trecut atâția ani, și trăim aproape izolate. Eu, cel puțin, sunt mereu singură-cuc. Situația aceasta demoralizează, micșolează flacăra inițială, dacă nu o stinge cu totul.

— Da, ardelenii spun că cei din regat le iau pâinea de la gură, confirmă alta.

— În alte domenii ale vieții publice se poate să aibă dreptate. Nu știu și nu vreau să vorbesc despre ce nu știu. Dar în învățământul secundar pentru fete, nu ar trebui să se plângă. Fără noi nu l-ar fi putut deschide, fiindcă nu aveau profesoare calificate pentru liceu și școala normală. Aici nu le-a luat nimeni pâinea de la gură.

— Nu azi sau mâne - zise directoarea.

— Dar în viitorul apropiat? În patru-cinci ani vor avea zeci, dacă nu sute de licențiate, și acestea unde vor fi plasate? Corpul didactic existent nu poate fi pensionat atât de curând.

— De, nici Dumnezeu nu poate satisface pe toată lumea! Fără noi nu se putea începe învățământul secundar de fete. Ea, este evident că nici cel de băieți, deși profesori au avut mai mulți. N-au fost siliți - de lipsă, de bună seamă - să facă profesori din învățători și din preoți, așa-numiții cursiști, pe care toată lumea îi învinovățește de scăderea nivelului învățământului?

— Pentru izolarea în care trăim - reveni la subiectul ei profesoara de fizico-chimic -, cred că suntem vinovate și noi. Nu inspirăm destulă încredere, destulă garanție de seriozitate societății ardelenesti.

Un freamăt de iritare trecu prin corpul profesoral. Se aruncară priviri mânioase, revoltate, se auziră cuvinte de indignare.

Vreo patru întrebare deodată:

— Cum nu oferim garanții de seriozitate? Prin ce?

— Prin multe!

— Am vrea să auzim!

— Dar știți și voi ca și mine! Societatea ardeleană, <boanghinii ăștia», cum le spunem noi la supărare, vor să vadă în profesor și în profesoară pe părinții copiilor lor. Oameni care prin pilda lor să le inspire încredere și părinților și copiilor. Ei nu pot concepe ca o profesoară să se tundă ca ultima manicuristă, să poarte rochițe scurte până la genunchi, să fie mereu cu oglinjoara și rujul la îndemână. Din acest motiv nu au încredere în noi, ba ne și disprețuiesc. Din nefericire, am avut prilejul să aud astfel de aprecieri.

Afară de directoare și de profesoara de fizico-chimic, toate săriră de pe scaune ca azvârlite de resorturi. Unele se pregăteau să plece, altele să-i scoată ochii celei care vorbise. Și altă dată mai făcuse ea aluzii la aceste slăbiciuni femeiești, dar încă nu le atacase direct și într-o discuție serioasă.

Până să-și revină celelalte din indignarea lor, profesoara de fizico-chimice continuă:

— Zadarnic vă scandalizați și vă burzuluiți. Sclavia aceasta a modei, aducând-o în clasă, purtând-o pe stradă, contribuie și ea la o proastă educație a fetelor. Dezmățul lor se datorează și acestei griji exagerate față de exteriorul vostru.

Directoarea sări și ea înțepată de pe scaun:

— Despre ce dezmăț vrei să vorbești?

— Ei, parcă tu poți vorbi de o grijă exagerată față de exteriorul tău!

— Dar e o ofensă pe care nu o putem tolera!

— Să-mi dați voie! Nu e nicio ofensă. Discutăm despre cauzele scăderii nivelului învățământului și a purtării în ultimii ani. Eu am tăcut și am ascultat în liniște

ce s-a vorbit până acum. Nu-s libera să-mi spun și eu părerea mea?

Doamna directoare a binevoit să mă întrebe la ce dezmăț fac aluzie. Ei bine, m-am gândit la cel observat de toată lumea în rândurile tineretului. Nu m-am gândit numaidecât la liceul și internatul nostru. Dar n-am avut și noi cazuri? N-am eliminat anul trecut trei, și anul acesta două eleve?

— Cred că un singur apărător ai între noi, pe părintele, zise una din profesoare, încercând să pătrundă în gândurile preotului, care de mult nu mai spusese niciun cuvânt, ci, cu fruntea răzimată în palme, cu ochii pe jumătate închiși, asculta.

Grupul se mai liniștise și fiecare își relua locul pe scaun.

— Apărător? Se poate! Dar nu numai al domnișoarei colege, ci și a altora, care au vorbit înainte. Toate au pus punctul pe câte un adevăr în legătură cu scăderea progresului la studii și morală. Eu rămân însă la ceea ce am spus de la început: vina principală e prea marea năvală, fără nicio selecție, din toate păturile sociale, la liceu și la universitate. Pentru a ne întoarce de unde am plecat - continuă părintele-catihet -, eu recunosc progresul pe care l-a făcut eleva Ani Muja. Totuși nu aprob părerea generală că, rămânând în sat, s-ar fi pierdut un «lumen», sau că n-ar fi fost mai fericită. În copila asta mie-mi pare că este ceva ascuns. Urmărește un scop anume. Poate că mă-nșăl, dar n-aș crede. **I**li se pare de-o mândrie exagerată.

— Dumneavoastră, preoții, sunteți totdeauna bănuitori - zise directoarea, ridicând ședinta.

— Auziți la spovedanii atâtea păcate, încât le vedeți în fiecare om.

— Mai bine facem noi, care nu i le spunem; îl ajutăm pe părintele să fie mai optimist, zise una dintre cele mai tinere.

— Da, a adevărat! Dumneavoastră îndemnați copilele să se spovedească, dar niciuna dintre profesoare nu se

apropie de patrafir și de cuminecare. Pot spune că-i o puternică pildă de-a înălța moralul elevelor!

Profesoarele, în frunte cu directoarea, erau obosite, enervate, și de lunga ședință pentru clasificări, și de discuția pornită din «cazul» Anei Muja. Așa că nu luară în seamă aluzia malițioasă a părintelui, și se ridicară, pregătindu-se de plecare. Când ieșiră din sala de ședințe, încă mai purtau pe fețele aprinse urmele discuției aprige ca o bătlie.

Când, după șase ani, căzând guvernul liberal, Ion Muja în scos din slujba și din locuința lui de la bancă și se mută iarăși în sat, sătenii așteptară zadarnic să se întoarcă acasă și Ana. Oamenii socoteau că, de vreme ce Ion Muja nu mai avea nicio putere, fata lui nu va mai fi ținută gratuit la școală. Dar se înșelau. Ea, ajunsă prima în clasa întâi, își păstrase locul în toate cele șase clase ale liceului, cât stătuse tată-său în slujbă. Începând din clasa a treia, rămânea în internat și în vacanțele de Paști și de Crăciun, și ar fi rămas și în vacanța de vară, dacă ar fi permis regulamentul școlii.

Ana venea, în prima zi de Paști și-n prima zi de Crăciun, de la biserică, direct la locuința părinților și prânzea cu ei. Încolo, în celelalte zile al anului școlar, nu le mai călca pragul.

Profesoarele, în frunte cu directoarea, se mirară de stăruința ei, în clasa a treia de liceu, de-a rămâne în internat știau că părinții Anei locuiesc în oraș, și nu-și aminteau să mai fi întâlnit în cariera lor un alt caz când o elevă să nu-și dorească să-și petreacă vacanța alături de părinți. Pentru a putea rămâne în internat, Ana se arătă gata să facă până mici servicii la bucătărie, al cărei personal se cerea mereu, de sărbători, în concediu.

Mamă-sa, Veta, se supăra în toată legea.

— Se poate una ca asta?! - îi zicea ea bărbatului.

— Să nu se dorească ea acasă nici măcar de sărbători?!

— Vrea să-nvețe și în vacanță, îi lua Ion apărarea.

— Ce, Doamne iartă-mă, să mai învețe?! Unde vrea să

ajungă? Nu e întâia în clasă? Apoi, chiar dac-ar fi așa cum zicinu-și poate aduce cărțile acasă, cum a făcut până acum, și să cetească aici?

— Nu poate aduce întreaga bibliotecă!

— Ce s-aducă?

— D-apoi toate cărțile pe care le are școala, biblioteca școlii.

Dar mamă-sa nu putea fi înșelată.

— Ascultă-mă, Ioane! Știi tu de ce nu vine ea? I-e rușine de noi!

— Ce vorbești prostii, tu femeie!

— Bine-ar fi să fie prostii, dar nu sunt! A crescut mare, e domnișoară acum, poartă uniforma liceului, și i-e rușine s-o vadă oamenii intrând și ieșind din pivnița asta unde locuim.

— Vorbești și tu prostii! Cum să fie locuința noastră pivniță? E un subsol, tu muiere, și încă unul foarte bun, mare și uscat. Și un profesor poate locui aici, nu numai un slujbaș ca mine.

— Dacă vrei să nu fie pivniță, bine, fie și ce spui tu că este. Dar copilei i-e rușine s-o vadă lumea intrând și ieșind de-aici. Și mi se pare că-ncepe să-i fie rușine și de noi. De tine încă nu atâta, că tu te-ai nemțit, dar de cătrînța și de șurța mea, da.

— Vorbești ca o femeie proastă ce ești!

— Spun ce văd cu ochii și ce simt cu inima.

Ion Muja știa că nevastă-sa are dreptate, și cu toate că în sinea lui se împăcase cu atitudinea fetei, îi era rușine să recunoască pe față.

Lucru de mirat, dar așa era: omul încerca să legitimizeze purtarea fetei. I se părea că e îndreptățită și că e firesc să-i fie rușine să intre și să iasă din locuința lor, din subsol, ea, o domnișoară în toată legea, cum era acum. El însuși se simțea umilit când o vedea intrând; se simțea parcă umilit chiar și pentru că era tatăl ei, și că Veta îi era mamă. I-ar fi plăcut s-o știe pe copila lui fiica unor părinți bogați, cu înaltă situație socială; s-o vadă intrând și ieșind dintr-o casă mare, cu două sau trei caturi. Ba, uneori le

invidia pe domnișoarele care coborau, în fața locuinții lui, din automobile. Nu era vrednică și fiică de-o asemenea viață?

Pe față însă nu cuteza să-și mărturisească gândurile acestea. I se părea că e ceva împotriva firii, ceva rușinos, degradator în sentimentele sale adevărate. Pe față, încerca să o convingă pe Veta că ea nu are dreptate.

La un Paști, odată – Ana era în clasa a patra de liceu –, mamaia nu mai putu răbda, și când copila, după ce prânzise cu ei, se ridicase să plece, i se puse în drum și o opri cu hotărâre.

— Nu o să pleci nicăiri! Până începe școala rămâi acasă! Avem și noi dreptul, eu și tată-tău, să ne bucurăm de tine câteva zile.

Ana îi înfruntă hotărâtă privirea și zise fără să clipească:

— Dar m-așteaptă doamna directoare! Ea nu știe că voi rămâne acasă!

— Merg eu numaidecât să-i spun, răspunse Veta, fericită la gândul că fata se-nvoiește și osândindu-se în sine să n-a fost de la început mai energică.

— Nu e nevoie să te duci, zise Ana, și glasul ei, cam înghețat, o înjunghie în inimă pe mamă-sa.

— Dar spuneați că nu știe că vei rămâne acasă!

— Nici nu voi rămâne! Mi-e cu neputință! Am de cetit, am de scris!

— Are fata de lucru! De ce nu-i dai odată pace? interveni Ion.

— Ba e ceea ce-am simțit eu mereu, zise cu glas ostentiv Veta.

— Sst! Să-ți tacă gura! porunci Ion Muja.

— Gura poate tăcea, dar inima ba!

Și Veta izbucni într-un plâns care o zgudui multă vreme, în timp ce Ana, așezată pe un scaun, privea în gol.

— Prostii! Știi ce crede ea? Știi de ce plânge acum? Crede că tu nu rămâi la noi pentru că... ai fi prea mare domnișoară pentru noi...

— Pentru că i-e rușine de noi! gemu femeia.

Ana se ridică în picioare. În ochi i se aprinseră luminițele acelea mici și reci și-i fixă pe rând pe tată-său și pe mamă-sa.

— Nu mi-e rușine. De ce să-mi fie? Dar nu am ce face acasă, nu am ce face la dumneavoastră. M-am învățat cu lucrul, și fără lucru mi-e urât.

Printre lacrimi, mamă-să-i prinse privirea și simți alt iunghi: înaintea ei era o fată străină, care se uita la ea cu o nepăsare rece. Dar era nepăsare, sau era dispreț?

Se surpă ceva și în Ion Muja când întâlni ochii Anei. Nu-și putea da sama ce anume, dar rămase cu senzația că s-a încovoiat, ca și cum i-ar fi slăbit brusc șira spinării.

Veta zise:

— Dacă ți-e urât cu noi, poți să pleci. Dacă îți face plăcere poți chiar să uiți că suntem părinții tăi. De altfel, nici nu-ți mai suntem: ești fată mare de-acum. Poți pleca. Nimic nu te mai oprește. Dumnezeu să te aibă în paza sa!

Veja își zbici repede lacrămile cu mâneca deja *cămașă* și-și făcu de lucru prin casă.

Ana rămase o clipă nemișcată, cu brațele moarte, căzute de-a lungul trupului. Oricât de insensibilă păruse mai nainte, cuvintele mamei sale o durură. Simțea că numai o mare suferință i-a putut aduce pe buze cuvintele acelea în care șuierase disprețul. Totuși inima ei nu se muie, și, după câteva clipe de nehotărâre, spuse bună-ziuă și plecă.

Tot în clasa a patra de liceu Ana Muja se împrieteni cu vreo zece fete din toate clasele, începând de la a treia în sus. Toate erau externe, fie că părinții lor locuiau în oraș, fie că erau găzduite la rude sau că locuiau în pensiune la familii fruntașe.

Între elevele interne erau doar trei-patru cu care Ana Muja vorbea mai dezghețat. La celelalte se uita de parcă n-ar fi fost demne nici măcar de privirea ei.

În ultimul trimestru al clasei a patra, directoarea începu să fie asaltată de familii din oraș, care aveau copile la liceu, rugând-o s-o lase pe Ana Muja să prânzească la ei. Aproape că nu era duminică și sărbătoare în care să nu o

ceară cineva. Directoarea nu se împotrivi. Eleva era întâia în clasă, cu o purtare morală foarte bună. Părea foarte liniștită și cuminte. Numai un lucru o neliniștea, și-l spunea tuturor solicitanților: Ana, deși era numai în clasa a patra, trecuse de șaisprezece ani, era deci la vârsta cea mai primejdioasă. Dar oamenii se obligau să o ia de la și s-o aducă ei înșiși la internat.

Încă de la început directoarea se miră de aceste invitații. Cu cele mai multe fete ai căror părinți o invitau, Ana nu era colegă de clasă; unele erau mai mici, altele, din clasele superioare. Părinții răspundeau de obicei că atât de mult le-a vorbit fata lor despre Ana Muja, încât ar vrea s-o cunoască și ei. Și se părea că în toate casele în care fusese invitată, Ana făcuse o foarte bună impresie, pentru că în unele familii fu poftită și de câteva ori la rând.

Fu „îndrăgită mai ales de familia judecătorului Frunzescu. Fiica acestuia, Rada, era cu o clasă înaintea Anei, dar fetele erau de aceeași vârstă. Fu invitată să-și facă vacanți la ei, la! o moșie din vechiul regat și să petreacă împreună vreo trei săptămâni la mare.

La sfârșitul clasei a șasea, când tocmai primise această invitației Ion Muja veni la liceu ca să ia unele lucruri ale fetei, care nu-i trebuiau acesteia în timpul vacanței de vară. Omul opri trăsura cu un cal la poarta școlii, și tot tușind mărunț, dregându-și glasul, intră în biroul directoarei.

— Ana nu v-a spus nimic? întrebă directoarea.

— Nu. Ce să ne spună?

— E invitată, peste vară, într-o familie, pentru vacanța-ntreagă. Mă mir că nu v-a înștiințat. Doară știa încă de la începutul lunii!...

Ion Muja nu răspunse. Simți cum i se ridică un val de sânge în obraji și-l furcă aprinzându-i. Pe-o clipă i se păru că Ana i-a dezvăluit directoarei taina lor, dacă nu direct, cel puțin indirect, de vreme ce primise invitația de a-și petrece vacanța într-altă familie decât a ei. Dar nu, directoarea părea să nici nu știe și nici să bănuiască adevărul. Fetei i s-a făcut o invitație și a primit-o. Ce era

de mirare în asta? Cazul nu era unic. Se mira numai că nu-și înștiințase părinții.

Muja, dându-și sama că nu are de ce să se rușineze, întrebă:

— Cine a invitat-o?

— Familia judecătorului Frunzescu, care a invitat-o adesea și la masă. Știți doară că fiica lor, Rada, e cea mai bună prietenă a Anei.

— Da, știm! Înghiți în săc Ion.

Nu știa nimic, nici că era invitată pe la prânzuri, nici că avea o prietenă atât de bună...

Directoarea apăsă pe butonul de pe masă, și, când intră servitorul, zise:

— Cheam-o pe domnișoara Ana Muja.

Ion simți ca o ameteală dulce, dar nu la cap, ci la inimă: încă nu auzise pe nicio profesoară a copilei sale spunându-i domnișoară».

Fata veni în grabă și aruncă o privire mirată spre taică-său. Directoarea așteptă să-și salute părintele, dar Ana părea că nici nu are de gând. Directoarei i se păru un lucru nefiresc, și j) făcu atentă printr-un gest. Dar Ana nu știu, la repezeală, cum jă-l salute-n fața directoarei, să-i spună e bună-ziua», ori «sărut-mâna», și nu zise nimic.

— V-ați întâlnit înainte de-a intră tatăl dumitale la mine?

— Nu. De la Paști nu ne-am mai văzut, zise Ion.

— Tatăl dumitale a venit să te ducă acasă. Cum se poate să nu le fi spus pân-acum părinților că ești invitată de familia Frunzescu?!

— Voiam chiar azi să vă rog să mă lăsați până acasă. Aveam să le spun chiar azi.

— Dar de la începutul lui iunie n-ai avut vreme?

— Nu eram prea sigură de mine, doamnă directoare. Invitația am primit-o și am promis, dar încă tot nu eram hotărâtă definitiv. Numai azi m-am decis.

— Dumneavoastră, părinții, aveți ceva împotrivă?

Ion Muja nu știa ce să răspundă.

— Nu pot avea nimic împotrivă - zise Ana. Mă duc la

cea mai bună prietenă a mea și într-o familie cunoscută.

— Nu avem nimic de zis - spuse Ion -, dacă ea crede că așa e bine.

Părăsiră liceul împreună, lăsând-o pe directoare nedumerită și nemulțumită. Ce fel de purtare față de părinți era aceasta?! Cu atât mai mult cu cât e una din cele mai bune eleve din liceu!

Dar, odată cu sfârșitul anului școlar, directoarea fu năpădită de atâtea griji, încât uită de Ana Muja. La urma urmelor, dacă părinții sunt de acord cu fata lor, ea nu mai avea nicio răspundere. Iar eleva nu mai era o copilă.

Ieșind din cabinetul directoarei, Ana îi promise tatălui ei că încă în după-amiaza aceea avea să treacă pe-acasă.

Trecu, într-adevăr, și-i ceru o sumă de bani de care el se îngrozi. În cei patru ani, deși era bursieră, cheltuisese destule parale cu ea, pe veșminte, pe pantofi, pe cărți. Dar cât îi cerea acum era o sumă neobișnuită.

— Este vorba să mergem și la mare vreo trei-patru săptămâni, și eu nu am nimic din ceea ce-mi trăbă la mare. Nu am costum de baie, pantofi și câte alte nimicuri.

— Nimicuri nu pot fi, când sunt așa de scumpe - zise tată-său, care se gândea că nici nu are atâția bani câți îi cerea Ana.

— Și pe urmă, ce faci cu ele acolo?

— Cu ce?

— Cu costumele acelea de baie. Unde le mai poți folosi? Nu-s bani aruncați pentru niște lucruri care-ți trăbă doar trei-patru săptămâni?

Gândul că nu avea de unde lua atâția bani îi dădu curaj lui Ion Muja. Rar vorbise cu fiică-sa atât de categoric. Era și foarte iritat că lor nu le spusese nimic, până acum, din planurile ei.

— Păi, bine, dacă vreți să mă fac de râs, nu mai merg nicăiri, zise Ana, cu buzele strânse.

Nu! Era limpede că nu mai putea bate în retragere pentru o sumă de bani, după ce fata lor primise invitația. Dar cine-o pune să meargă și la mare? Ce să facă la mare?

se muncea cu gândurile Ion. Vetei părea să nu-i pese de nimic, ca și când ar fi fost singură în casă.

— Cu jumătate din banii ăștia îți puteai cumpăra tot ce vei avea nevoie în clasa șaptea. Nu, zău, e o sumă prea mare! zise iar Ion Muja, plimbându-se prin cameră cu mâinile la spate.

— Bine, dacă nu-mi dați, n-o să mă duc, ce mai atâta vorbă!

— Nu-ți dăm!... Da' nu te gândești că nu am atâția bani deodată?

— Ai putea cere un avans din salariul pe luna viitoare.

Ion se opri din mers, își privi fata cu un fel de uimire revelatoare și zise:

— N-am ce spune! Ești fată deșteaptă tu, nu te-ncurci cu una cu două! Iată, la asta m-am gândit și eu – adaose el cu o nuanță de dispreț de care nu-și dădu sama.

— Da, la asta mă și gândeam: la un avans din salariu.

Veta nu zicea nimic. Din când în când privea la domnișoara aceea străină și părea că se miră cum de vine să ceară bani de la Ion. Pentru că de la izbucnirea aceea de la Paști, irima Vetei se închisese pentru copila ei. După durerea amară pe care o purtase vreo doi ani în suflet, văzând înstrăinarea copilei, ea căzuse într-un indiferentism greu față de Ana, într-o nepăsare de care însăși se îngrozea uneori. Atât de adânc o rănise purtarea împotriva firii a fetei sale.

Veta era o femeie dintr-o bucată, care nu glumea cu sentimentele, care nu era în stare să facă niciun compromis între sinceritate și convenționalism. Pentru ochii lumii nu putea fi alta decât era pentru sine însăși, pentru conștiința sa. Nu putea înțelege purtarea Anei, faptul că se rușina de părinții ei buni, decât ca un sentiment denaturat, care nu o mai obliga la nicio datorie față de Ana. Și-l disprețuia pe

Ion pentru că-l vedea cum încearcă să nu vadă adevărul, deși știa că-l vede.

«Da - își zicea Veta -, m-am rugat de Dumnezeu ca

fata să nu semene cu taică-său, ci cu mine. Se vede că nu m-a ascultat! E vanitoasă ca și tată-său, până la prostie. Ah, dacă l-aș fi cunoscut eu mai bine pe-acest om înainte de a mă mărita cu el!...»

Atâta mângâiere mai avea Veta: fata nu semăna cu ea, ci cu Ion Muja, cu păunul ăsta care i-a luat ei mințile, când s-ar fi putut mărita cu atâția oameni serioși, întregi.

Examenele se terminaseră, dar serbarea de sfârșit de an încă nu se ținuse. Prietena Anei avea un rol de susținut într-o mică piesă teatrală și trebuia să aștepte închiderea oficială a anului școlar. În cele trei zile până la închidere, Ion Muja ridică avansul, și Ana își putu cumpăra lucrurile de care avea nevoie la mare.

Părinții Anei nu presimțiră atunci că în tot răul este și un bine. Când, în august, Ion Muja fu scos din slujbă, iar cel care fusese numit în locul lui nu mai avu răbdare să aștepte până se vor muta în sat, ci le scoase mobila în stradă – ei avură același gând: Ce bine că fata lor nu era acum acasă, că nu era și ea martoră și părtașă la rușinea lor. Chiar și Veta gin dea așa. Nenorocirea, venită fulgerător peste capetele lor, îi muie și ei inima înăspriată de purtarea Jetei. Se simțea rușinată acum și umilită că trebuia să jâărăsească orașul și «pivnița» aceea, subsolul în care locuiseră șase ani. Ce va spune satul, când îi va vedea înapoindu-se, nu pentru o zi de praznic, cum făcuseră în ultimii șase ani, ci pentru totdeauna? Dacă și lor le venea greu, ce-ar fi simțit Ana? Era o mare fericire că nu era acasă, că nu văzuse mobila lor scoasă în drum, că nu trebuia să îndure privirile sătenilor, la întoarcere.

Căderea guvernului îl izbi pe Ion Muja drept în moalele capului. Câteva zile rămase ca paralizat. Apoi, înspăimântat, începu să alerge pe la protectorii lui de la club. Dar căderea guvernului, neașteptată, provocase o derută generală în raidurile partizanilor, și fiecare se grăbea să-și salveze propriile interese; nimeni nu mai avea timp să se gândească și la năcazurile altuia.

Rămas singur în fața noului guvern, care, prin ramificațiile organizațiilor de partid locale, încă de a doua

zi, își făcu simțită puterea până în cele mai depărtate unghere ale țării, Ion Muja își dădu sama că nu va izbuti să-și mai bage mobila în subsolul băncii. Cu capul frânt în piept, se apucă de împachetat și de încărcat, în două cară angajate din piață, mobila scoasă-n drum, și, cu Veta alături, porni pe drumul de-ntoarcere-n sat.

Și pentru Veta a fost greu acel drum, dar pentru Ion Muja a fost de-a dreptul o nenorocire. Când intrară cu carăle în ograda lor, fața lui era ca a unui cadavru în descompunere.

— Uf! Ce bine că n-a fost și Ana acasă! oftă Veta, după ce rămaseră singuri.

V

De la Ana primiră, pe la mijlocul lui iulie, o ilustrată. Le scria de la conacul familiei Frunzescu. Ilustrata era iscălită și de prietena ei, Rada. Și mai era o iscălitură, de bărbat, aceasta completă: Jean Frunzescu. Ilustrata o primiră înainte de catastrofa căderii guvernului. Fata le spunea, în două rânduri, că e foarte bine acolo și că își petrece minunat vacanța.

Nu-i trimiseră nicio veste despre mutarea lor la țară. Ea o să-i înștiințeze când va sosi, și Ion o va aștepta la gară, ca și, când ar locui tot la oraș. Directoarea îl asigurase că schimbarea de guvern nu va avea nicio influență asupra bursei fiicei sale. Chiar dacă bursa s-ar scoate din nou la concurs, ceea ce ar fi posibil, Ana va reuși cu siguranță. Despre asta să faci gânduri dumneata! – îl îmbărbătase directoarea, când, Ion, scos din slujbă, venise speriat la ea.

— Mai greu îți va fi să faci rost de alte trebuințe ale fetei De-aici încolo e fetiță mare și are nevoie de tot mai multe lucruri. Nu știi, acasă ai dumneata ceva avere?

Ion Muja se zăpăcise puțin.

— Avem oleacă. Vom face însă tot ce putem pentru ca Ana să aibă cele trebuincioase.

— Banul se face mai greu la țară, știu eu. De aceea m-am gândit ca pe Ana, cum e cea mai bună elevă din clasa ei, s-o numim monitoare, să le supravegheze și să le

ajute la învățat pe elevele din clasele inferioare. În felul acesta ar putea avea un câștig. Dar nu-mi prea vine să-i fac o astfel de propunere: e prea mândră și poate aș supăra-o cu propunerea mea.

— Nu cred să fie mândră. Dacă spuneți că nu se prea amestecă între celelalte, eu nu cred că o face din mândrie. Îi place să cetească mereu, să învețe tot felul de lucruri. Ori se poartă așa fiindcă se simte ea că-i mai săracă, mai fără ajutor decât altele... Gândiți-vă, doamnă directoare, că în jurul ei sunt aproape numai copile din case de domni, de intelectuali, cum se zice. Poate e prea sfioasă, poate că se teme...

— Nu! Eu și părintele-catihet am ajuns la concluzia că e mândră. Nu spun închipuită, vanitoasă, ci ceva mai rău: **p** orgolioasă, plină de trufie. Uneor? le aruncă elevelor, colegelor ei, asemenea priviri disprețuitoare de parc-ar fi sclavele ei, de parc-ar voi să le poruncească.

— Nu se poate, doamnă directoare, cred că vă înșălați, răspunse tulburat Ion Muja.

— La început credeam și eu că mă-nșel. Fata - nu v-am spus-o dumneavoastră, părinților, niciodată - începuse Ioane prost clasa întâi, și la purtare și la învățătură. Se purta cu copilele ca un fel de stăpână: voia să asculte toată lumea de ea, și nu se sfia să le zgârie și să le tragă de păr, dacă n-o ascultau sau dacă i se părea - auzi dumneata numai dacă i se părea! - că râd de ea. Și nu lua cartea în mână cu zilele. Nu v-am avizat pe părinți fiindcă, după nici două luni de la o convorbire pe care am avut-ojioi două, între patru ochi și patru urechi, Ana a început să se schimbe, și până la sfârșitul anului a ajuns prima în clasă, în clasa a doua și a treia am crezut că fata și-a tras pe seamă și că purtarea de la început s-a datorat mai mult unei nepotriviri între educația primită în școala satească și normele educației din liceu. Dar din clasa a patra începând, îmi pare că descopăr la ea mereu o sete de dominare; din această sete de dominare cred eu că se trage și zelul ei la învățătură. Părintele-catihet crede de asemenea că Ana numai din mândrie trăiește așa de izolată

de celelalte fete.

— O să vedeți că vă înșălați. Propuneți-i ceea ce mi-ați spus mie, și sunt sigur că va primi, zise Ion Muja, care nu prea băga de seamă ce-i înșiră directoarea, fiind mereu cu gândul la locul acela de monitoare. În spaima primă a căderii lui de la putere se temea că, lipsit cum era de slujbă, nu va mai putea să adune banii necesari fetei în timpul anului.

— Îi voi face propunerea la toamnă. De altfel, țin să-ți spun că eu nu consider drept o slăbiciune mândria Anei. Mândria e necesară în viață. E necesară mai ales pentru o fată singură, cum e Ana. E arma ei cea mai puternică.

Scriindu-le părinților ei că se simte bine la conacul familiei Frunzescu și că își petrece minunat vacanța, Ana spunea adevărul: era întâia ei vacanță de liceană, întâia ei vacanță de domnișoară. Era ceea ce nu-și putuse închipui, deși, de doi ani cel puțin, dorea arzător să trăiască într-un mediu cu desăvârștie nou, unde să nu o cunoască nimeni, unde să găsească tot ceea ce i-ar face plăcere, unde și gândurile și simțurile să i se desfăteze într-o continuă mângâiere. A năzuit, a luptat, a suferit, dar iată că și-a ajuns ținta! Așadar, cu voință hotărâtă, cu stăruință, se poate câștiga orice în viață!

De-acum, s-a isprăvit! Nu va mai petrece vacanțele de vară în pivnița aceea unde locuiau părinții ei și de care se îngrozea tot mai mult pe măsură ce trecea vremea, pe măsură ce creștea. Nu! Și dacă n-ar fi reușit să plece în această vilegiatură, tot nu s-ar mai fi întors în temnița aceea pe timpul vacanței. Ce-ar fi făcut? Nu știa, însă acolo hotărât nu s-ar mai fi dus!

Dar reușise și era convinsă că, de-aici înainte, orice ar încerca în viață, va reuși. În fiecare vacanță de vară își va găsi o colegă în familia căreia să-și facă vilegiatura.

Când se pusese cu strășnicie pe învățat, când părăsise purtările-sale urâte-Ana Muja nu urmărise, la început, decât o singură jintă: să se impună fetelor. Și nu vedea decât aceste două căi prin care se putea impune: o purtare exempjară și un mare spor la învățătură. «Numai

aşa voi reuşi să şterg distanţa dintre ele şi mine.» Dar după ce realizează ceea ce urmărise, simţi că mai sunt multe alte deosebiri între ea şi celelalte eleve, deosebiri care o vor ţine mereu în izolare. În clasa întâi şi în clasa a doua nu înţelegea ce-i mai lipseşte pentru a fi în rând cu celelalte, dar în clasa a treia, la cincisprezece ani, pricepu: ea nu avusese parte, în copilărie, de educaţia pe care o primiseră colegele ei direct din ambianţa familială, educaţia atitudinilor, a manierelor, a relaţiilor dintre oameni.

Din turnul hărniciei şi al veghii continue în care se izolase, ea urmărea atentă toate manifestările cozelor, şi descoperi gesturi, nuanţe în purtare, în cuvinte, în felul de a râde, de a dansa, în jocuri... Aproape toate vorbeau mai plăcut, mai cântător sau mai delicat decât ea; erau stăpâne pe vocile lor mai mult decât ea; se supărau ori se mâniau într-o formă mai distinsă; se bucurau şi-şi manifestau bucuria mai discret decât ea; erau în toate mai plăcute, mai delicate, mai dulci, parcă mai rafinate decât ea.

Se simţi bolnavă, când făcu mai întâi constatările acestea. Cu instinctul ei feminin simţi însă că autocompătimirea nu ar ajuta-o la nimic, ci că trebuie, în noul mediu înecare intrase, să fie tot atât de liberă, de naturală, de «acasă» ca oricare din colegele ei.

Se puse deci din nou pe învăţat, observând de aproape purtarea lor, cuvintele, privirile, zâmbetele, atitudinile, întregul lor fel de a fi. Al lor şi al profesoarelorba chiar şi al oaspeţilor care veneau, la ceasuri anumite, să le viziteze pe elevele interne.

Din această intenţie începu şi prietenia ei cu câteva feţe. Simţea nevoia să le studieze cu atenţie, să le cunoască în amănunt, şi nu numai pe ele, ci şi casele lor, familiile lor, obiceiurile şi tot ce ţinea de lumea nouă în care trebuia să trăiască şi ea. Şi tot ce învăţa într-o zi, sara încerca să-şi treacă prin conştiinţă, să-şi fixeze parcă definitiv, nu numai în memorie, dar şi în sânge.

Şi vârsta sa, şi inteligenţa, şi mai ales sănătosul instinct cu care venise din sat, îi descoperiră, nu peste

mult, că tot ce putea învăța, din lumea în care voia să trăiască, prin intermediul colegelor ei, mai mari sau mai mici, nu era decât prea puțin; că, rămasă numai la aceste cunoștințe, va fi veșnic în inferioritate față de fetele aparținând clasei sociale superioare.

Atunci începu să le încânte cu spiritul ei strălucitor pe câteva fete, să le câștige prietenia și, uneori, admirația, și să fie invitată în familiile lor.

Datorită acestor invitații în familiile colegelor sale, Ana avu prilejul să observe purtarea și atitudinile tuturor celor din casele în care intră, și adeseori nu numai pe cele ale membrilor unei familii, de la copil până la bunic, ci și pe cele ale oaspeților acestora. De la felul cum se face o prezentare până la felul de a fi servit și de a te servi la masă; de la convorbirea din salon până la cea îngăduită la masă; de la croiul rochiilor de stradă la cel al rochiilor de vizită, sau de gală – nimic nu scăpă spiritului de observație al Anei. De la o invitație la alta devenea tot mai sigură de sine, tot mai liberă în mișcări, tot mai firească în atitudini. Ea își dădea sama că asimila cu nesaț toate aceste cunoștințe noi, care i se păreau neasemănat mai plăcute, ba chiar mai importante pentru ea decât cele învățate din cărți.

Ce nu observară ochii ei ageri și iscoditori cu prilejurile acestor vizite? Văzu luxul și risipa, văzu lipsa și restrângerile ei; văzu și ordine naturală, și ordine severă, impusă, dar și lipsa oricărei ordini; văzu și bunăvoința naturală și bunăvoința falsă, stilată; văzu și sinceritate și fariseism; și priviri cinstite, și privin necinstite; și oameni care mâncau cu mare zgomot la masă, dar și oameni pe care nu-i auzai când mâncau, de parcă s-ar fi servit cu aer, nu cu bucate; cunoscă și bătrâni cocheti, și tineri bădărani, și femei și fete vopsite, cu sprâncene încondeiate; auzi și conversații cu subiecte superioare, dar și conversații cu subiecte de rând; ascultă tirade strălucite în apărarea unei opinii, dar și argumentări bondoace; văzu societatea, în care voia să intre și ea, așa cum se prezenta și cum adesea era în realitate.

— Ciudat! - cu cât mergea mai des în societate, cu atât simțea mai mult că locul ei era, de la început, în această societate, nu la școală, că tot ce învăța aici era mult mai important pentru ea decât lecțiile din clasă ale profesoarelor. Ajunsese să creadă că o fată de la țară, pentru a ajunge o doamnă adevărată, nu avea nevoie de nicio altă învățătură decât de aceea pe care o putea căpăta în societate.

Noua experiență i se păru atât de bogată, atât de complexă, încât, la început, se gândi că-i vor trebui ani și ani până va reuși să se familiarizeze cu toate, să le cunoască, să-i intre în sânge.

Dar instinctul ei viguros de orientare și vârsta care o ridicase din copilărie îi ajutară să se simtă acasă, în noul mediu, cu mult mai repede decât crezuse. În scurtă vreme ajunse să poată critica, după toate regulile bunei-purtări, pe cutare femeie, pe cutare fata sau pe cutare bărbat.

Și cu cât se simțea mai sigură de ea în noul mediu, cu atât i se părea că în fața ei scad în importanță și bărbații și femeile la care mai înainte se uita ca la niște fenomene. Și începură să scadă în importanță și profesoarele, ba chiar și directoarea. În schimb se simțea pe sine crescută în puteri și în vrednicie.

O mândrie cu totul nouă simți când, la un prânz în familia unei colege, un bărbat tânăr, când îi fu prezentă, îi sărută mâna.

Gazda, o cucoană mărunțică, se ofensă

— Ce te-a apucat, vere? E o găsculiță încă! E numai în clasa a șasea de liceu!

— Se poate?! Totuși e o domnișoară! N-aș fi crezut! Ș-apoi, parcă n-aveai obiceiul să inviți la masă eleve de liceu.

— Ce era să fac? Verișoară-ta moare după ea. Nu știu cu ce-a fermecat-o.

— Hm! Mi se pare că are cu ce! O să ajungă un exemplar de femeie superb!

Ana nu auzise aceste cuvinte, dar nici nu era nevoie să le audă pentru a-și da sama de impresia pe care o făcea

asupra bărbaților. Îi era de ajuns să le prindă privinte sau numai să le simtă. Căci își dădu sama ca privirile bărbaților pot fi nu numai văzute, dar și simțite, în ceafa, pe grumaji.

Senzațiile noi pe care le cunoscuseră sub privirile bărbaților tineri, ale studenților, ale elevilor de liceu chiar, constituiră o mare încântare pentru ea. Instinctiv pricepu că valoarea ei adevărată va fi stabilită de bărbați, nu de femei, și că în încântarea pe care le-o va produce bărbaților va sta adevărată ei putere, ca și bucuria, ca și fericirea ei.

Încă nu-și putea da sama ce este această nouă senzație, dar știa de pe acum că sub călăuzirea ei se vor desfășura cărările vieții sale. Se trezise în ea, sub privirile tinerilor, parcă un nou instinct, ca să o ajute, mai mult decât inteligența, să învețe cu ușurință tot ce voia să cunoască din mediul acela nou. Ba, ceva și mai ciudat: I se părea, de la o vreme, că nici nu caută societatea pentru a se aclimatiza în jâoul mediu, ci pentru a simți acele priviri ațintite asupra ei, că de senzația pe care i-o produceau depindea întreaga ușurință cu care ajunsese să se poarte în cele mai bune familii din oraș. Își simțea parcă toată ființa îndulcită, înflorită, și, într-o lumină nouă, își dădu sama că marea importanță care i se acordă nu avea în vedere faptul că era prima pe clasă, ci că era una dintre... domnișoarele cele mai frumoase din oraș.

După această descoperire, începu să-i trebuiască mai multă vreme pentru toaletă, când era invitată în vreo familie. Stăruia mai mult în fața oglinzii, și avea nevoie de multă viclenie și vigilență ca să nu fie surprinsă de colege că are asemenea preocupări.

Nu-și putea da sama dacă din dorința de a plăcea mai mult sau pur și simplu din instinct începu să aibă atitudini despre care auzise, văzându-le, că sunt atitudini de femeie cochetă. Nu pricepea cuvântul, dar înțelegea că ceea ce simțea nu era decât dorința de-a atrage atenția asupra frumuseții sale. Simțea o mare bucurie văzând că place pentru însăși ființa sa. Prin atitudinile de cochetărie

nevinovată, cu acest unic scop, de a se face mai frumoasă și de a plăcea, simțea nedeslușit că își adună arme de luptă pentru mai târziu.

De altfel, Ana era, la șaptesprezece ani, dezvoltată fizic ca alta la douăzeci. Ar fi fost mai la locul ei între fetele din clasa a opta. Semăna cu mamă-sa, care se măritase la vârsta de șaptesprezece ani. Era plinuță, cu forme destul de rotunjite pentru statura ei înaltă. Își purta trupul drept, ca un steag, și capul și-l azvârlea puțin, în mers, pe spate. Avea părul negru, împletit în cozi groase, și ochii mari, verzi, lungareți! Încadrați în sprâncene stufoase, negre. Cu pielița obrazului subțire, albă, imaculată, era fragedă ca o fragă proaspătă. Avea o voce clară, catifelată, legănătoare – glasul Vetei cu care mamă-sa scosese din minți sumedenie de flăcăi-A Umbletu-i era ușor, unduit, părea că mai mult plutește decât merge pe pământ. Erau comorile tinereții ei, pe care nu le cunoscuse înainte de a simți farmecul privirilor admirative ale bărbaților.

Elevii de liceu, studenții de la universitate și chiar bărbații tineri aveau cu toții acest bun obicei de-a nu cerceta mai îndeaproape cine este și de unde vine. Aproape toți se mulțumeau să știe că-i elevă, bursieră și prima în clasa ei. Cei mai curioși, de care Ana se silea să scape repede, nu putură afla de la ea nimic asupra trecutului, decât că tatăl sau era... funcționar la o bancă. Aici în oraș, într-altă parte? Nu puteau da lămuriri nici prietenele ei care o invitau în familiile lor, căci nici ele nu știau mai mult decât la spusese Ana. Se mira ea însăși cât de ușor și fără nicio urmă de bănuială putea să evite întrebările celor care voiau să știe mai multe despre ea.

De altfel, aceștia erau puțini; de obicei bărbați mai vârstnici, mai ursuzi, bărbați nesuferiți prin instinct de femeile tinere și frumoase, oameni sâcâitori, care veneau în societate împreună cu toate tabieturile și ticurile lor. Ceilalți erau bucuroși să fie în preajma ei, să poată vorbi cu ea.

Ana se trezi astfel la vârsta înfloririi, când se desfac bobocii gingășiei, ai frăgezimii. Admira și se lăsa admirată

fără nicio umbră de gând rău. Nu era decât un fenomen natural, pur în însăși esența lui: un suflet și un trup la începutul vieții, în cap de primăvară...

Așa intră în vilegiatura oferită de familia judecătorului Frunzescu. (în familie se povestea că pe un strămoș l-ar fi chemat Frunzetti, că ar fi fost de origine italian, ori grec, ori așa ceva, dar că unul din antecesorii și-ar fi schimbat numele în Frunzescu.) Nu putea să nu recunoască). n era foarte îndatorată familiei Frunzescu pentru că o invitase să-și petreacă vacanța mare împreună cu ei. Rada era prietena ei cea mai bună, iar părinții Radei erau cei mai simpatici părinți din câți cunoscuse ca invitată în familiile colegelor.

Dar mai era un motiv, și acesta era poate cel mai important: Rada avea un frate, student la politehnică, în anul al treilea. îl cunoscuse la Crăciun, în familie, și Rada-i spusese că toată vacanța de vară, Jean, fratele ei, va fi mereu cu ele, și la conac, și la mare.

În timpul cursurilor, îi spusese Rada, fratele ei locuia la București, la o mătușă, o soră a mamei sale, Ana Scarlat, văduvă de general, femeie tânără încă și foarte bogată, care avea un singur fiu, atașat militar într-o legație din străinătate.

În tovarășia doamnei Frunzescu și a Radei, Ana făcu prima ei călătorie mai lungă cu trenul. Deși, ca să nu se facă de râs, se silea să nu-și deie pe față simțămintele proaspete care o copleșeau, nu-și putea ascunde neliniștea, înfrigurarea și nici nu-și putea înfrâna pornirea de a privi mereu pe geam la peisajele noi ale regiunilor necunoscute prin care treceau.

Dar însoțitoarele sale erau atât de mult prinse de proiectele pe care le făceau pentru timpul pe care urmau să-l petreacă la conac și la mare, încât nu băgară de seamă agitația Anei. Ei nu-i mai putea ieși din minte distanța: douăsprezece ceasuri cu acceleratul! Și într-o asemenea durată va vedea mereu ținuturi noi, râuri și șesuri, păduri și munți, orașe în sate. Și toate erau în țara ei, în România.

Părea că nu se poate dumiri, că nu-i vine să creadă.

Cea mai lungă distanță făcută de ea cu trenul, fusese de un ceas fi jumătate, cu personalul, în clasa a treia. Învățând la geografie, nu se gândise niciodată să-și închipuie dimensiunile reale, depărtările, spațiul țării. Și acum, dintr-odată, țara se-ntindea în fața ei. Era o țară mare? I se părea imensă! Și ceea ce o umilea mai mult era că, deși cunoștea, din carte și de pe hartă, România din fir în păr, cu râuri, cu munți, cu orașe, cu județe, cu mine, cu principalele linii de căi ferate, privind pe geam nu-și dădea sama unde se află și în ce direcție aleargă trenul... Ar fi dorit să aibă harta țării la îndemână, să o deschidă, să deslușească direcția, drumurile, regiunile prin care trecea. Ce rușine, cu șase clase de liceu făcute, să nu știe unde se află, să nu recunoască râul pe podul căruia trece chiar acum trenul, să nu știe ce oraș mare este acela care se ivește în zare! Dar își dădu sama, c-un fel de umilință, că chiar dac-ar fi avut harta la-ndemână, nu ar fi deschis-o. I-ar fi fost rușine să se arate ea, prima elevă din clasă, atât de neștiutoare a drumului și locurilor prin care treceau. Din acest motiv nici nu cuteză s-o întrebe pe doamna Frunzescu sau pe Rada, ci continuă să-și furișeze privirea prin geam până ce se convinge că nici mama și nici fata nu-i au grija, ci că discută cu aprindere organizările pe care le vor face la conac. Atunci își adânci privirile, fără nicio teamă, în lumina de dincolo de fereastra compartimentului.

Ce ținuturi încântătoare se roteau domol în depărtări, ce lanuri bogate fugeau amețitor în urma trenului, ce aromă îmbătătoare de grâne coapte venea prin geamul deschis! Ochii ei verzi scăpărau de plăcere, nările-i fine palpitau. Părea că s-a trezit în ea mumă-sa, Veta, din vremea fetiei, când ieșea, strălucitoare, la secere și la bucurie, la soare și! a cântec, cu alte fete lucrătoare alături!

Fără să-și deie sama, începu să murmure un cântec, nu unul din cele învățate în liceu, ci unul auzit și învățat de la mamă-sa, în primii ani ai copilăriei.

Deschise și al doilea geam, de lângă ea, își scoase

capul în mireasma răcoroasă de-afară, și murmură mai departe cântecul. Părea că intră în ea valuri de viață nouă, și își simți sufletul profund emoționat. Nu-și putea da sama de ce, dar i-ar fi plăcut să fie acolo, între lanurile de grâu în pârgă, lângă porumbul de-un verde întunecat, lângă căpițele acelea de fân. Părea că acolo s-ar fi simțit mai acasă, mai în siguranță decât la liceu, decât aici în tren sau decât la conacul spre care mergea. Regiunile nu-i erau cunoscute, dar unele semănau cu cele din satul ei natal! Murmura o doină adusă de-acasă; mireasma câmpului o îmbăta; valuri ușoare, de căldură dulce îi băteau inima. Ce frumoasă e natura, ce frumoasă e țara! Și toată țara asta e acum a noastră. Cât e de mare și cât e de bogată!

Se mustră în sine că nu s-a gândit niciodată la lucrul acesta, pe când învăța la geografie sau la istorie. Ce rost mai poate avea învățatul acela din carte? Iată, ei i se părea că abia acum începe să ia mai întâi contact cu țara, să o cunoască, să o iubească. Datele, cifrele, numele reci – ce rost au dacă nu sunt însuflețite de sentimente? Intră reci în memorie și nu-s de niciun folos; de aceea, de la o vreme, le. și uiți, ca și când nu le-ai fi știut niciodată.

Rămase îndelung la fereastră, cu capul scos prin geamul deschis. În zări clipeau uneori brâiele de argint ale râurilor. Lunci întinse erau pline de căpițe de fân sau de brazde care se uscau sub adierea soarelui înalt. Pătrundea până la ea mirosul amețitor al fânului nou, al ierbii celite. Femei și bărbați, în depărtări, siluete ușoare și albe, lucrau la fân.

Tot pierzându-se în frumusețea și armonia naturii, păru a-și uita cu totul și unde se află, și cine este. Internatul, anii de școală la oraș, păreau *ca* s-au retras undeva departe, în neguri. Poate că nici n-a fost ea și nu este ea eleva care a străbătut clasele de liceu. Acea, după cum o întrezărește uneori acum, e o domnișoară cam ciudată, pretențioasă, nefirească, iar ea, aceea de-atunci, pare că se contopește cu ceea ce vedea.

Nu-și dădu sama câtă vreme rămase la geam. Balaurul cel negru se unduia și se răsucea mereu pe

alunecușul lui de fier, și duduia ca un vifor surd. Trecu prin câteva tunele, și Ana se rușină că nu știa ce tunele-s acelea și unde se află. Personajele, locurile se schimbau neconținut.

Mama și fata își terminară, în sfârșit, poveștile, și doamna Frunzescu zise:

— Aibi grijă, Ano, să nu-ți întren vreun grăunte de funingine în ochi. E cea mai usturătoare durere, și grăuntele acela cu greu se poate scoate. Odată, două ceasuri m-am chinuit, ajutată de toată lumea din compartiment, până am reușit să scot un astfel de firicel negru. Și ochiul mi-a rămas roșu o săptămână.

Rada își scoase și ea capul pe geam, dar după o scurtă rotire a privirii, părându-i-se că nu vede nimic interesant, se așază iarăși pe banchetă, în fața mamei sale. Ele nu-și întorceau capul spre geam decât atunci când trenul lor trecea cu vuiet, fără să se oprească, pe lângă câte o gară mică; părea că nu le interesează nimic din ceea ce exista dincolo de pereții compartimentului.

— Ce gară a fost asta, mamă?

— Habar n-am!

— Dar orașul care a rămas în dreapta?

— N-am idee!

Și iarăși se întorceau la sporovăiala lor despre aranjamentele pe care le vor face la conac în vara aceasta.

Din asemenea schimburi de cuvinte Ana înțelese că nici Rada, nici maică-sa nu se orientau mai bine decât ea. Puncte de orientare erau numai gările în care trenul se oprea și ale căror nume le puteau citi. Chiar și în aceste situații doamna Frunzescu spunea uneori prăpăstii, de care, câteodată, nu se mira nici Rada, dovadă că nici ea nu știa mai mult. Alteori, doamna Frunzescu părea o virtuoază a confuziilor: în gura ei, Mureșul devenea Olt, și Oltul Mureș, Someșul Târnave, iar Târnavele Someș.

Ceea ce o uimea mai mult pe Ana nu era lipsa aceasta de cunoștințe și de orientare geografică, deși gazdele ei se lăudau că au făcut de foarte multe ori drumul acesta lung: neștiința lor o scuza într-o oarecare măsură

pe a ei; ceea ce e mira era nepăsarea cu care, și mama și fata, își dezvăluiau «fără cia cunoștințelor. Ele nu se simțeau umilite că nu știu prin ce regiune trec, ce râu, ce oraș sau ce munți se văd în zare. Doamna Frunzescu cunoștea doar două-trei stații, noduri de căi ferate, și atât. Pe ele nu le interesa frumusețea țării, natura însăși. Atunci de ce se duceau să se izoleze într-un conac la țară, în mijlocul câmpului?

Unda unui ușor sentiment de înstrăinare față de ele îi trecu prin suflet. Simțea instinctiv că Rada și mama ei sine dintr-un alt aluat decât ea. În răstimpul de când le vizita, niciodată, până acum, nu-și dăduse sama de această deosebire dintre ea și ele.

Pe câtă vreme mama și fata rămâneau nepăsătoare la frumusețile naturii și nu se sinchiseau de lipsajor de cunoștințe ca și când ar fi fost un lucru de la sine înțeles că nu erau datorate să cunoască regiunile și orașele prin care treceau -, Ann se rușina de neștiința ei.

De-aceea fu foarte recunoscătoare unui domn tânăr și voinic, care, după ce trenul plecă dintr-o gară, intră în compartimentul lor, ținând de mână un băiat de vreo doisprezece ani, elev de liceu. Cei doi se așezară la unul din geamurile deschise, și tatăl începu să-i dea copiluluiămuriri despre toate regiunile prin care treceau, despre gan, despre orașe, despre râuri.

Răspunsurile tatălui la întrebările băiatului îi ajutară Anei să se orienteze în spațiu. Ea își închipui din memorie harta României, căută cu gândul, pe hartă, locurile și râurile pomenite de călător, și, reușind să stabilească cele patru puncte cardinale, în mintea sa începu să se facă lumină. Părea că se deschide o cărare, că întunericul rămâne de-o parte și de alta, și reuși să identifice, pe harta din închipuire, linia căii i erate principale pe care gonea acceleratul și localitățile prin care treceau sau prin care urmau să treacă.

În chipul acesta începu să se poată orienta, și simți o caldă satisfacție. Cu cât se lămurea mai bine pe unde trecea, cu atât simțea cum crește ea însăși în importanță.

Uneori arunca, cu coada ochiului, o privire de desconsiderare spre doamna și spre domnișoara Frunzescu, care nici nu bănuiau ce progrese făcuse ea.

Odată cu înnoptarea, geamurile fură închise, și Ana se așază lângă prietena ea. I se părea că vine de foarte departe.

— Ești obosită - zise doamna Frunzescu.

— Ai stat prea mult la geam. Numai de n-ai fi răcit...

— Nu! Vă rog să n-aveți nicio grijă. Nu-s obosită. Mai degrabă aș putea spune că-mi pare rău că s-a întunecat prea devreme.

Doamna Frunzescu o privi în treacăt; era vădit că nu înțelegea ce spusese Ana. Ea coborî din rețeaua de bagaje o valiză și începu să scoată pachetele înfășurate în hârtie albă, așezându-le pe șervetul mare întins pe banchetă.

— Dacă nu ești obosită, ești desigur flămândă - zise doamna Frunzescu.

— De altfel, Rada și cu mine am flămânzit. Trebuie să știi că noi n-am stat degeaba câtă vreme ai privit pe geam. Spun numai în treacăt: iubirea asta de natură mi se pare că-i o dovadă de talent și de înclinări poetice. Eu și cu Rada suntem mai practice. Noi am aranjat toate încăperile conacului, așa că, ajungând acolo, nu avem decât să punem fiecare lucru la locul pe care i l-am fixat de pe-acum.

— Și camera ta e aranjată gata! - zise Rada.

— E vecină cu a mea. Întocmai cum mi-am închipuit și cum mi-am dorit.

— Cred că nu ți-a fost prea greu să-ți împlinești dorința. Doamna Frunzescu se bucură ori de câte ori îți poate face o plăcere.

— De data asta n-a fost tocmai ușor - zise doamna Frunzescu.

— Nu avem, deși casa e mare, decât două camere de locuit, la etaj, care să comunice între ele și să fie și cu geamurile spre grădină. Până anul acesta, au fost rezervate mereu pentru Jean și pentru văru-său, Scarlat, care în fiecare vară venea cel puțin o lună la noi. E numai

cu trei ani mai în vârstă ca Jean, și până acum doi ani, de mic copil, a fost neconținut la noi, verile. Anul ăsta mamă-sa m-a înștiințat că nu e sigură venirea lui în țară, că poate nu i se va da concediu. Ei, dar chiar de va veni, și el și Jean sunt bărbați de-acuma, vor putea sta și în alte camere. Întâietatea o are totdeauna tinerețea.

Mâncând friptură rece de pui, ascultând-o pe doamna Frunzescu vorbind despre conac și despre o sumedenie de rudenii care făceau acolo scurte vizite; punând întrebări Radei; ascultând întrebările pe care i le pune mereu tatălui său puiul de licean, mândru de chipiul pe care și-l pune mereu în cap, ca și de numărul de ordine cusut pe mâneca stângă, la care își arunca din când ochii, încet-încet, Ana se trezi la realitatea dintre cei patru pereți ai compartimentului. Și își dădu sama că, de când plecaseră, a fost foarte puțin atentă față de gazda sa. Încercă acum s-o aducă în centrul conversației dintre ele trei și o rugă să le vorbească despre conac. Doamna Frunzescu începu, plină de importanța cunoștințelor ei în acest domeniu, să povestească istoria clădirii conacului la care mergeau, poveste pe care și Rada o cunoștea numai fragmentar.

Conacul, cu moșia ce le mai rămăsese după expropriere, era zestre a doamnei Frunzescu. Îl ridicase moșul său, unul Manicatide, însurat cu o fată de boier de neam bun. Înainte, pe acel loc fusese un han la drumul mare, ținut ani îndelungați tot de negustori din neamul Manicatide, până la cel din urmă, care cumpărase de la un vel-spătar moșia de alături și reușise să se-nsoare cu fata boierului.

Străbuna aceea ceruse ca hanul să fie dăruit de pe moșie, și hangiuul nu avusese încotro, cu toate că el ar fi ținut și mai departe hanul, pentru că din venitul hanului ajunsese el boier. Dar femeia nici nu voise să audă. Un an n-a vrut să se miște din casa părintească de la București, până ce bărbatu-său n-a șters urma trecutului, dăruind vechiul han, și până nu a clădit, cu meșteri buni și după modelul unui vestit conac boieresc, locuința de-acum. Străbuna aceea i-a făcut și alte ponturi grecului. După vreo

cincisprezece ani, l-a lăsat cu trei copii și a cerut despărțenie. N-a mai așteptat nici despărțenia, ci a fugit în țări străine cu un văr al ei de-al doilea. Dar după moartea greului – că fusese cu treizeci de ani mai bătrân ca ea, la cununie –, femeia a venit la copii și la moșie și s-a adevărit o foarte pricepută și energică administratoare și o foarte iubitoare mamă. Ea a ridicat mai toate clădirile din curtea conacului, și a mai cumpărat pământ, înădăndu-l la vechiul trup al moșiei.

Reparații radicale i-a făcut tatăl doamnei Frunzescu, după răscoalele țărănești din 1907, când nu scăpase nici el de foc. Atunci au fost clădite din nou și grajdurile, care fuseseră dărmate, și hambarele și alte acareturi.

— Dacă ar fi știut că vine exproprierea, nu cheltuia tata nimic – își sfârși doamna Frunzescu povestirea.

— Acareturile sunt prea multe și prea mari pentru pământul care ne-a mai rămas. Și lucrurile care stau pustii, care nu sunt folosite, se strică mai repede decât cele întrebuințate. De altfel, suntem pe cale să scăpăm de pământ, să rămânem numai cu casa și cu parcul. Ni-l cer mereu țăranii. Vrea să-l cumpere obștea satului. Pentru că, știți, fetelor, un lucru: țăranii ăștia nu se satură de pământ decât când îi astupă pământul. Deși nu ne-a mai rămas din moșie decât un petec, se uită la noi cu dușmănie, ca și când n-am avea dreptul nici la atât.

Cuvintele din urmă le rosti cu răutate, cu buzele subțiate, ceea ce o miră foarte mult pe Ana.

Puiul de licean adormise cu capul pe genunchii tatălui său, care, deși părea că nu ascultă povestirea doamnei Frunzescu, intră deodată în vorbă.

— Vă rog să mă iertați, doamnă – zise el.

— Aș avea ceva de adăugat la observația dumneavoastră că țăranii nu se satură niciodată de pământ. Nu e nici ură la mijloc, nici dușmănie. E o nevoie crudă: țăranii, într-adevăr, nu au pământul care le trebuie.

— Aș, nu e ură, nu e dușmănie! Dar oare ați uitat de 1907?

— Atunci a fost altceva, a fost o răscoală. Dar în urma

ei. a rămas deschisă, în văzul tuturor, rana adâncă a țărănimii: lipsa de pământ.

— Dacă n-au nici acum destul, când ne-au luat aproape tot ce-am avut, când vor mai putea fi mulțumiți?

— Bu sunt inspector agronom, doamnă, și sunt perfect informat. Cel puțin asupra regiunilor unde înțeleg că e și conacul dumneavoastră.

— Dar acolo nu li s-a dat pământ?

— S-a dat, ca pretutindenii, dar nu-i de-ajuns. Două-trei hectare sunt prea puține pentru a întemeia o gospodărie. Și, în opt ani, nici astea n-au mai rămas întregi: s-au împărțit între copii. Fărămițarea asta continuă a proprietății o să ne ducă la ocumplită sărăcie. Pământ aproape că nu mai este de unde să li se deie.

— Ba se vede că mai este! Iată, noi, de răul lor, va trebui să le vindem și ce mai avem. Eu aș mai răbda, nu m-aș grăbi, dar bărbatul meu nu mai poate suferi ostilitatea țăranilor și pagubele ce ni le fac în fiecare an. Dacă ar fi după mine, eu i-aș lăsa să aștepte până li s-ar strepezii dinții.

Ana tresări uimită: încă nu o auzise pe doamna Frunzescu pronunțând asemenea cuvinte. Era ceva străin în ea, ceva ce nu cunoscuse până acum; și vocea aceea înțepată, atitudinea aceea dușmănoasă cu care vorbise despre țărani...

Nu era numai uimită, ci se simțea de-a dreptul jignită. Pentru întâia oară, după o lungă bucată de vreme, îi veniră în minte părinții săi. Adevărat că acum erau orășeni, dar ei veniseră dintr-un sat, dintr-o veche casă țărănească, dintre oameni asemenea aceloră despre care vorbise cu atâta ură cucoana asta care se pretinde delicată.

Instinctiv aruncă o privire de prietenie și de recunoștință către domnul cel străin, care răspunse:

— Nu cred să mă înșel afirmând că ostilitatea de care vorbiți nu este altceva - ca pretutindenii de altfel - decât expresia nemulțumirii țăranului că nu are pământul care-i trebuie. Așa cum am făcut noi reforma agrară, doamnă, nu

a adus la rezultatul așteptat. Nu am rezolvat mai nimic până acum, și dacă nu se vor lua măsuri...

— Nu! Un rezultat a avut! A distrus o mulțime de familii și a redus exportul. De-acuma, treaba Statului ce încercări va mai face. Pe noi nu ne mai interesează.

Trenul luneca în noapte, și în compartiment se făcu liniște. Liceanul dormea adânc. Tatăl său se uită la ceas, și-l puse cu o mișcare repede în buzunar. Apoi își trezi cu glas domol copilul.

— Ajungem acasă, Nicule. Șezi binișor, să pot cobori bagajele.

Elevul se frecă la ochi și își strâmbă puțin gura de parcă ar fi fost gata să plângă. Dar văzând lumea străină din compartiment, și mai ales pe cele două domnișoare, care se uitau la el surâzând, își reveni numaidecât și începu să-și aranjeze haina.

Trenul își încetini mersul și se opri într-o stație. Inspectorul agricol le dori noapte-bună, copilul spuse sfios bună-sara, și ieșiră.

— Ce idiot și inspectorul ăsta! Vrea să facă din negru alb. Cică ura ce ne-o nutresc țăranii nu e ură, ci o poruncă a instinctului lor de conservare. Haida de! Dar înainte de 1907 cum au trăit țăranii, pe marile moșii, fără să cunoască acest instinct? Și au trăit veacuri de-a rândul, și au trăit mai bine ca acum! Atunci, când li se termina porumbul, dădeau fuga la conac. Acum crapă de foame. Nimeni nu mai are rezerve.

Cele două eleve tăcură. Pe Rada nu o interesase conversația și nu o urmărise; iar inima Anei era strânsă, înciudată. De ce era atât de pornită doamna Frunzescu împotriva țăranilor? Nu avea avere destulă? Nu avea cu ce trăi? De ce n-ar lăsa și pe alții să trăiască?

Ana nu înțelegea pornirea de vrăjmășie ce se ridicase în ea față de mama Radei. Dar, instinctiv, simțea că e departe de ea. Și se ridică de lângă Rada, se înfundă în colțul compartimentului de lângă fereastră și închise ochii. Voia să le facă să creadă că i se făcuse dintr-odată somn și că adormise îndată. Dar somnul nu-i veni decât târziu.

Întâi adormiră Rada și mamă-sa, după ce stinseră lumina și nu mai rămase decât umbra ușoară, albastră, a becului de sus.

Ana se frământă multă vreme cu gândurile. Își dădea pentru prima oară sama de deosebirea dintre ea și familia Frunzescu. Când intrase în liceu, nu avusese decât o singură dorință: să semene cât mai mult cu celelalte eleve, cu cele venite din clasa intelectualilor, din părinți «domni». Să le semene și să le întrecă. Și după ce a ajuns întâia în clasă, dorise să învețe să se poarte ca oricare dintre colegile ei, nu numai în internat, ci și în societatea pe care înaintea n-o cunoscuse. Pământul făgăduinței era pentru ea să ajungă în rând cu colegile ei, să nu se mai întoarcă niciodată de unde plecase.

De-aici pornise și dorința ei de a nu se mai întoarce, în timpul vacanței, la locuința părintească, și răceala ei față de părinți, răceală care mergea până la o brutală nesimțire.

Toate gândurile ei zvăpăiate de copilă se învârtiseră în jurul dorinței de-a ajunge o domnișoară adevărată, de a-și pregăti o carieră care să o asigure că nu se va mai întoarce niciodată în sat, la sapă, la seceră, la fus, la război.

Și iată că, în drumul acesta cu trenul, îi veniseră, pentru întâia oară, și altfel de gânduri, care o chemau spre trecutul ei așa de apropiat, și care îi aduseră aminte și de părinții ei. Avea senzația că abia în drumul acesta s-a smuls definitiv din copilărie și că gândește așezat, serios. Și-i părea că dintr-odată a-nceput să vadă lucrurile printr-o prismă nouă. Da, între ea și cele două femei, care, iată, dormeau cu capetele căzute-n piept, era o deosebire fundamentală, una interioară, de simțire, de atitudine.

Cu ochii închiși, în semiîntunecul din compartiment, în goana ce răsună săc, în noapte, a trenului, Ana avu dintr-odată sentimentul că este superioară celor două, superioară prin chiar deosebirea constatată între ea și ele. Dar ceva o oprea să-și facă din acest sentiment o convingere, ca și când, clacă ar fi ajuns

la convingerea aceasta, ar fi trebuit să renunțe la întreg idealul ei de până acum și să se întoarcă de pe drumul pe care înaintase cu atâta hotărâre. «Nu, nu mă voi întoarce - își zise Ana.

— La urma urmelor, de ce nu aș înțelege atitudinea ostilă a doamnei Frunzescu față de țărani, când din cauza lor și-a pierdut partea cea mai mare din moșie? Nu e un sentiment firesc? Ba este!» Argumentarea, deși i se păru reușită, nu o liniști. Dar, de la o vreme, obosită, plictisită, începu să asculte cadența trenului în noapte, și adormi.

VII

Ana rămase nespus de mirată când, ajungând în gara de destinație, văzu câte bagaje se îngrămădeau în caruțai larga oprită în spatele trăsurii ce urma sa le ducă la conac în compartiment, în rețele, nu fuseseră decât i geandane la plecare, celelalte fuseseră date la vagonul de bagaje. Ana nu știuse nimic de ele. Se miră și se rușină, gândindu-se că tot ce-și luase ea la drum încăpuse într-un cufăr mijlociu. Ce vor fi adus în atâtea pachete și geamantane?

Drumul până la conac ținu un ceas, în trapul cailor. Era un drum de hotar, îngust, nisipos, care trecea printre lanuri de grâu și de porumb. Trăsura, cu arcuri, înainta lin pe drumul nisipos, ridicând un nor de praf gros, pe care vântul, spre norocul călătorelor, îl ducea departe, în stânga. Caii erau voinici și grei, cai de povară, ca și cei înhămați la căruța cu bagaje.

— De la reformă nu mai ținem cai de lux - zise doamna Frunzescu, adresându-se Anei, ca pentru o explicație.

— Nu ne mai rentează și nici nu mai avem chef. Jean mai ținea un cal de călărie anul trecut. Nici nu știu dacă-l mai are și acum, adăugă ea, privind întrebător spre Rada.

— Calu-i aci, conia, unde să fie? răspunse omul de pe capră, în locul Radei.

— N-am auzit, de la tata sau de la Jean, că l-ar fi vândut! răspunse și fata.

— Cum să-l vândă, domnișoară?! Cine să-l vândă?! Păi, ce-ar-face boierul cel tânăr fără el? E bine, sănătos, și-

l așteaptă pe domnul Jean. De câte ori aude glas străin prin curte, nechează. Crede că i-a venit stăpânul. Vine azi și dumnealui?

— Peste vreo săptămână, Petre. N-a isprăvit încă examenele, zise Rada.

— Să-l ajute Dumnezeu să vie sănătos! Calul știu că-l așteaptă!

Ana fu din nou pătrunsă de farmecul naturii. Mireasma apropiată a lamirilor, a câmpului, îi trezea amintiri din copilărie. I se părea că merge acasă. Închise ochii și ascultă ca în vis conversația ce începu între doamna Frunzescu și omul de pe capră.

— Griul nostru este tot așa de bun ca și ăsta prin care trecem?

— Ba-i mai bun, coniță. De șapte ani n-am mai văzut așa grâu bun! într-o săptămână trebuie să băgăm secerătorii.

— N-a căzut la ploile astea multe?

— Nu, coniță, că domnu' Manole a pus în primăvară de l-au păscut oile.

— Da' Manole ce mai face?

— Sănătos tun, conița, și, după felul lui, mereu călare pe toate drumurile moșiei. Da' acum o înconjură ușor, nu ca mai demult.

— Au mai făcut țărani pagube în anul ăsta?

— Păi, cine-i dezvăță pe ei de năravul cel rău? Au încercat, coniță, au încercat și-n iest an. Da' domnu' Manole le-a prins de veste și n-au putut face nimic. Iacă, o cositură în lunca Barnii, ca de două-trei cară de fân. Altceva nimic, decât că le-a mai închis domnu' Manole vitele de câteva ori, prinse-n trifoiște, și i-a globit de i-a ars. Încolo, nicio pagubă.

— Da' tot mai râvnesc să cumpere moșia?

— Păi, de râvnit, pân' la moarte! C-așa-i omul: n-are niciodată pământ destul! Da' cine le-o mai vinde? Că ei ar vrea s-o aibă pe nimic, ca la reformă. Da' chiar s-o plătească cu galbeni grei, de-acuma n-o mai vindem. Așa spune și domnu' Manole.

Doamna Frunzescu se înveseli.

— I-auzi! Așa ați hotărât voi?! Nu mai spune!

— Cum de nu! Ar fi mare păcat să se vândă! Așa spune și domnu' Manole. Moșia aduce, și nu lunecă cum lunecă banii. Apoi, conacul fără moșie nu mai plătește nimic! Să vedeți că sunt în jur vreo două, care au rămas numai cu curtea și grădina, și au început să se dărâme! S-adăpostesc în ele cucuvăile.

— Dar ați deschis ferestrele? Ați aerisit bine camerele?

— Vai de mine, coniță, cum de nu! Parcă de când a primit scrisoarea a mai lăsat domnu' Manole pe vreun om să rămâie fără treabă? Totul e curat de strălucește; și iarba pe cărări e tunsă, și straturile de flori sunt plivite și săpate... Ba, e frumos la noi! Dar ce-ar fi dacă s-ar vinde moșia? Unde-ar mai fi slugile care să țină rânduială în curte și-n grădină? Într-un an ar crește cucuta în locul trandafirilor!...

— Pe mine încă nu mă prea trage inima să vindem, bade Petre, da' boierul zice că nu mai poate răbda dușmănia oamenilor pentru că ne-a mai rămas petecul ăsta de pământ.

Să nu-l doară capu' pe boieru' pentru atâta lucru!

Așa-s oamenii noștri, se uită chiorâș la moșie vreo câțiva ani, până mai cred că se pe atinge de ea, apoi se liniștesc. Vezi dumneata, coniță, așa-i omu'! A-nceput să ia? Ar lua mereu, și-ar vrea să creadă că toate-s de luat. Dar vor mai trece câțiva ani și se vor dumiri că ce le-a rămas boierilor e bun rămas, pe vecie, ș-atunci se vor împăca cu legea, cum erau împăcați înainte de reformă. Dacă-l pornești odată pe om, e cam greu să-l oprești dintr-una, da' pe urmă, când vede că n-are-ncotro, se oprește el singur, de voie, de nevoie...

— N-ar fi rău să-i vorbești așa și domnului judecător.

— De vorbit e mai greu, că dumnealui nu dă cu veacul pe-aci, dar de scris i-a scris de multe ori domnu' Manole. Și a pus în scrisoare și vorbe ca astea ale mele. Că eu cu domnu' Manole stăm de multe ori și chibzuim în fel

și chip. Și totdeauna rămânem la încheierea că ar fi mare pagubă să se vândă moșia. E vatră veche. Dumneata te tragi din neamul care a împlântat parul aci, da' boierul are moșia într-alt colț de țară. Dumnealui nu se simte legat de locul ăsta. Domnul Jean însă îți seamănă dumitale. El nu vrea s-audă de vânzarea moșiei.

— V-a spus el vouă?

— Domnul Jean? Mie și lui domnu' Manole? Da' de câte ori!

— Asta mă bucură, Petre - răspunse veselă doamna Frunzescu.

— Cât puteți, arătați-i și lui că moșia produce bine, că e rentabilă.

— Ce să-i arătăm! Parcă nu cunoaște dumnealui! Doar de-aceea-i inginer! Socotelile pe care domnu' Manole le face într-o zi, domnu' Jean le face într-un ceas! Ce să-i spunem noi? Nu știe dumnealui? Nu face măsurători în fiecare vară? Și nu plănuiește cu domnu' Manole cum să-mpartă, ce să semene toamna?

Vorbiră despre slugi, care mai sunt, care s-au schimbat, care s-au însurat ori s-au măritat, care au murit, dintre ei ori dintre ai lor, mai apropiați, care locuiau în sat.

— Nu s-a prăpădit, conică, decât jupâneasa Safta.

— Cum?! A murit Safta?!

— Păi, doar n-avea să trăiască cât dealurile, conică, că era neagră și uscată, de bătrână, ca un ciot, mai ales începând de prin dulcele Crăciunului. S-a ținut ea până a putut, da-n urmă anii răzlesc pe toată lumea.

— N-avea mai mult de șaptezeci.

— Ba, bătuse și optzeci, conică. Ne-a spus chiar ea, când a simțit că i s-apropie sfârșitul. Și-a ascuns ea anii pân-a putut, da' pe urma n-a mai avut de ce-i ascunde. Ne-a vorbit, în ceasurile din urmă, de toți stăpânii care s-au perindat pe-aci, căci știa pe toți, și pe cei morți înaintea venirii ei la conac. Da' nici nu știu dacă ni-i spunea anume ori vorbea într-aiurea, ca din gura morții. N-a vorbit pustiu decât două zile și două nopți. Apoi i-a venit înecul și s-a dus!

— Păcat de ea! O chelăriță ca Safta nu mai găsești astăzi!...

— Da, a fost o femeie cu credință, n-avem ce zice, nici eu domnu' Manole, ca și dumneavoastră. Da, săraca, dacă mai trăia, numai se chinuia, că-i fusese lovită partea stângă, și nu se mai putea mișca.

— Ei, și Manole ăsta să nu ne scrie nimic!...

— Rău a făcut că nu v-a scris! Da' poate c-a uitat, că are și dumnealui destule pe cap.

Până la conac, doamna Frunzescu se informă de tot ce voia să știe.

Moș Petre era un om de credință care viețuia la curte de vreo patru decenii. Rămăsese de tânăr văduv și fără copii, și fusese atât de scârbit de viață, încât nu-i mai trecuse prin cap gândul altei însurători. Pentru el se isprăviseră toate odată cu îngroparea moartei, o femeie frumoasă, după care plânsese tot satul cu lacrimi grele. De-atunci se alipise de curtea boierească și trăia numai pentru boierii lui și pentru Manole, administratorul moșiei.

Era vechi de zile și Manole; de treizeci de ani, de când era administrator, văzuse destule, și bune și rele, și în neamul stăpânilor - era un fel de rudenie scăpătată a doamnei Frunzescu -, și în pârjolul răskoalelor, și la reformă, și în recoltele moșiei. Trecuse prin toate, ieșise din toate biruitor, dar după împărțirea pământului la țărani rămăsese cu senzația dureroasă că însuși trupul lui fusese amputat. Așa de mult se identificase cu moșia și cu interesele stăpânilor ei.

Ana ascultă cu băgare de seamă conversația dintre doamna Frunzescu și moș Petre, și gazda sa i se păru mai simpatică acum decât după discuția din tren, cu inspectorul agronom, înțelese că doamna Frunzescu are simțul practic al vieții, și bănuie că ea se interesa de moșie mai mult decât soțul ei, magistratul. Totodată observă că pe Rada nu o interesa deloc convorbirea dintre mamă-sa și moș Petre, pentru ca mereu se apleca la urechea ei și-i amintea de câte un lucru petrecut la școală, făcând din când în când câte-o observație înțepătoare la adresa

cutărei colege sau a cutarei profesoare. Numai când apăru în zare conacul, începu să bată din palme și se ridică în picioare ca să-l vadă mai t>ine.

Zilele petrecute la conac fură o continuă încântare pentru Ana Muja. Casa era o vilă cu etaj, cu două balcoane, cu acoperișul cochet, cu decorații spumoase a parcanului de lemn vopsit verde. Întreaga clădire avea o înfățișare tinerească, delicată. Nu era în ea nimic masiv; părea mai curând o întruchipare de carton, de vis, de poveste – așa i se părea uneori Anei. Dar era construită din materiale foarte bune, rezistente. Pe dinafară era spoită într-o culoare ruginie. Înăuntru, și culoarele și camerele, și sala de mâncare, totul era văruiat proaspăt, spre marea bucurie a Anei, care se simți parcă mai la îndemână împresurată de albul acesta strălucitor care răspândea un aer de intimitate și curățenie. Își aduse aminte de casa lor din sat, unde nu mai pusese piciorul de la intrarea în liceu. Odăile aveau plafonul susținut de grinzi de brad, întocmai ca la ei acasă, ba, în vreo două camere, simți și mireasma busuiocului uscat, de la grindă.

În mediul acesta, totuși străin, Ana își află numaidecât un razim în asemănarea cu casa lor din sat, și pentru prima oară de când era la liceu, nu se simți umilită gândindu-se la patul în care dormea acasă. Văzu în camerele conacului astfel de paturi simple, din lemn de brad.

Cotrobăi, împreună cu Rada, întreaga vilă, toate acareturile din curte, și în două-trei zile nu-i mai rămăsese nimic necunoscut, de la salonul de primire până la cel din urmă hambar plin cu porumb. Părea că nu mai sunt fete trecute de optsprezece ani, ci niște copile neastâmpărate, care, aprinse de curiozitate, vor să cunoască toate câte le-nconjoară.

În alte câteva zile scotociră toate tufișurile din grădină, se aplecară asupra fiecărui strat de flori, mirosiră toți bobocii de trandafir, găsiră toate cuiburile de pasări din parc, și nu se mai saturau să alerge prin soare, cu pletele în vânt, cu genunchii goi, cu sandale albe în

picioare.

Zburdau ca niște mânji primăvara, scoși la soare din înțunerecul grajdului, și uneori alergau să vadă care fuge mai iute, până ce li se tăia respirația.

Ana avu astfel prilejul să cunoască în câteva zile tot conacul și tot jurul, și de aceea nu se miră când, într-o sară, doamna Frunzescu îi spuse, după cină, administratorului:

— Țin să-ți mulțumesc, domnule Manole; ca în fiecare an, pretutindeni e rânduială, toate sunt la locul lor.

Era, într-adevăr, o perfectă rânduială pretutindeni, se vedea grija, supravegherea de fiecare zi a unui om și conștiincios, și sever. Toate curțile erau măturate proaspăt; clăile de fân, girezile de paie erau ca pieptănate. Grajdurile erau curate și așternute cu paie proaspete. Iar popoarele de găini, de rațe, de curci și de găște, în ogrăzile lor, păreau un decor exotic al întregii gospodării. Ana nu văzuse încă niciodată atâtea gălițe adunate la un loc.

Laudele le merita, desigur, în primul rând Manole. Dar nici moș Petre, mâna dreaptă a administratorului, nu putea fi uitat fără a se face o nedreptate din acelea strigătoare la cer. Cele două eleve, în colindările lor, mereu se împiedicau de bătrân: și în curte, și în bucătărie, și în grădină, și în grajd, și în curtea în care erau închise nutrețurile. Striga dup-o femeie, dup-o slujnică, răcnea la un mânz, zburătăcea câte-o găină ieșită din îngrăditura pasărilor, ridica un gătej de jos, pune la locul ei securea, se certa cu femeile de la bucătărie, ba afla, pe unde nu le bănuia nimeni, și cuibarele ascunse.

Din felul cum îi vorbea se vedea că-doamna Frunzescu ține foarte mult la el. Adesea putea fi văzută în odăița lui. Îi ducea câte-o sticlă de vin bun, sau de rachiu. Ba îi ducea și friptură rece cu pâine albă și mai ales un fel de slănină subțire despre care știa că-i place bătrânului.

Ana îndrăgise repede viața la conac: era în mijlocul belșugului, avea toată libertatea și zburda după pofta inimii, fără a supăra pe nimeni. Și astfel se simți mai legată de prietena ei, de întreaga familie, și parcă mai străină ca

oricând de ai ei de-acasă.

Senzația belșugului îi pătrunse în sânge ca o mulțumire supremă. Ce fericire să ai de toate! Lanuri de gnu, cirezi de vite turme de oi, toate bunătățile pământului. E de-ajuns să întinzi mâna! Și să ai o astfel de locuința, cu cincisprezece camere, cu curțile astea largi, cu acareturi multe, cu o chroaie de slugi și de slujnice! Să se uite toți la a ne ca lat o ființa de pe altă lume, să încerce ați ghici gândurile și dorințele, ca să ți le împlinească!

Ce plăcere, ce fermecător este să fii bogat!

Hei! Aceasta e adevărata viață! Nu aceea pe care o trăiesc părinții ei. Și dintr-odată își aduse aminte de strâmtorarea tatălui său, care a trebuit să ia avans asupra salariului ca să-i poată face ei rost de banii necesari pentru zestrea neînsemnată cu care plecase în vacanță! Gândul acesta o umili și o tulbură adânc. Trezi din nou în ea disprețul pentru cei lipsiți și admirația pentru cei ce aveau de toate din belșug. Toate sentimentele și gândurile ei se înecară din nou ca într-o apă tulbure: «De ce nu-s și părinții mei așa de avu-i? De ce nu m-am născut și eu din părinți bogați?» Și simți o ciudă răutăcioasă față de tatăl ei, care locuia într-o pivniță și pe care ea îl declara «funcționar de bancă». < De ce nu sunt și-ai mei bogați ca familia Frunzescu?»

Un gând se luminează în mintea ei zbuciumată: «Dacă ești sărac, nu poți fi nici domn, nici fericit. Da, acesta e adevărul. Acesta e gândul în jurul căruia m-am învățat mereu de când am început să fiu invitată în familiile colegelor mele. Am dorit aceste invitații ca să-mi pot face o educație pe care nu o aveam și pe care nici liceul și nici internatul nu mi-o puteau da. Am ajuns să cunosc în bună parte întregul cod al manierelor alese, dar acum înțeleg că, fără belșug, fără bogăție, nu am ce face cu ceea ce am învățat. Cunoașterea bunelor maniere, fără avuție, te poate face și mai nenorocit decât înainte. Iată că încă o dată am dat greș! Deci nu după însușirea bunelor maniere trebuia să năzuiesc, ci după avuție. Ce rost are chiar trecerea prin liceu, fără să te aștepte la sfârșit o avere, o situație

materială îmbelșugată? Cultura fără avere e numai chin. Carte trebuie să învețe numai fetele avute. De ce m-au dat la liceu părinții mei, dacă nu sunt decât niște sărântoci de rând, cum îi știe toată lumea?

Viața omului cult dar sărac nu poate fi decât ridiculă și tragică. E ca și când ai duce pe un copil într-o grădină cu pomi încărcăți de fructe coapte și i-ai spune: „Culege ce vrei!” Și el nu poate ajunge cu mâna la niciun măr.

Este ispititoare și încântătoare cunoașterea lucrurilor neștiute, cultivarea intelectului și a sensibilității. Dar nu poți trăi tot ce simți înalt și frumos dacă nu ești avut, dacă nu ai din belșug mijloacele materiale.

Eu, dacă m-am bucurat până acum, când și când, de înlesnirile unei societăți culte și avute, m-am bucurat numai din mila ei. Chiar și pentru a-mi putea petrece vacanța aceasta am avut nevoie de bunăvoința familiei Frunzescu. Poate că acesta trebuia să fie primul obiectiv al asaltului meu: averea, belșugul! Dar cum aș fi putut ajunge la avere dacă părinții mei nu au nimic?»

După multă frământare – vreme în care Rada se neliniști, văzând-o mereu întunecată –, Ana ajunsese la un luminiș:

«Eu n-am și nu-mi pot aduna avere. Dar mă pot mărita cu un om avut – și atunci școala, cultura mea vor avea un rost. Dacă nu voi fi în stare să mă mărit ca un om avut, îmi voi dovedi mie însămi că nu sunt vrednică să fac umbră pământului.»

La concluzia aceasta practică, rece, brutală, ajunsese într-o sară de pe la sfârșitul lui iulie, în preajma plecării la mare, când înțelese c-ar avea nevoie de încă foarte multe lucruri pentru a fi bine echipată. Aici, în mijlocul câmpului, nu avea de unde să și le cumpere, și chiar dacă ar fi avut de unde, nu avea cu ce. În sfârșit, le-ar fi putut cumpăra și la Constanța, unde se vor opri o zi și unde se găseau articolele de care avea nevoie. Dar de la cine să fi cerut banii trebuitori?

Gândurile acestea chinuitoare sfârșiră prin a-i schimba expresia, făcând-o mai serioasă, mai întunecată,

mai tăcută decît pînă atunci. Nepăsarea senină a copilăriei, ciire pînă atunci mai apărea uneori în comportamentul ei, dispăru de tot. Acum simțea că între ea și Racla se așternuse dintr-odată o mare distanță: Rada era încă o fetișcană nepăsătoare, zgomotoasă și vaporeasă, pe câtă vreme ea se simțea matură.

La schimbarea aceasta rapidă contribui și Jean Frunzescu, care, de când sosise la conac, se uita la ea cu alți ocin decît înainte, când se întâlneau, în vacanțele de sărbători, în familie. Subt privirile lui cercetătoare, Ana avea senzația că tânărul îi urmărește mișcările trupului dincolo de veșminte, și, de rușine, îi venea să plângă. «Ce l-a apucat? - se întreba Ana.

— M-am schimbat eu? Sunt mai liberă în purtări decît înainte? Sau, de h Crăciun, când l-am văzut ultima oară, s-a schimbat el, de se uită la mine de parcă nu m-ar mai fi

VaZNu, 5>schimbarea nu era în ea, ci în el! El avea alți ochi, altă voce, alt mers când era în preajma ei.

La început Ana își zise că poate tânărul s-a îndrăgosit de ea. Și gândul acesta îi înflori și-i înmiresma sufletul" câteva zile. Dar curând înțelese că Jean Frunzescu nu era îndrăgostit, ci că urmărea altceva.

Dacă i s-ar fi povestit, n-ar fi crezut că un tânăr binecrescut, un om cult poate să se poarte necuviincios cu o fată.

Într-o sară, întârziind singură prin grădină, se trezi dintr-odată față-n față cu el. Ieșise parcă din pământ sau parc-ar fi pândit-o. În liniștea care se-nstăpânise peste toate, se auzea doar susurul mestecănilor înșiruiți pe lângă zidul ce-mprejmuia grădina și... răsuflarea grea a tânărului care se apropia cu pași hotărâți de ea. Fără să spună o vorbă, i se alătură din mers și-i înconjură cu un braț mijlocul.

— Doamne sfinte, ai înnebunit?! îl întrebă Ana.

Din trupul lui întreg, din priviri, din obraji radia o dogoare respingătoare, grețosă, care-i făcu silă. Se smuci din brațul care-i înconjura mijlocul, dar tânărul nu o scăpă,

ci o strânse mai cu putere. Atunci trupul ei zvâcni întreg, se încordă ca un arc, și din câteva salturi ieși în cărarea principală a grădinii și fugi în curte.

Intră în camera ei și, izbucnind în plâns, începu să-și adune lucrurile. Era hotărâtă să plece cu primul tren.

Când o chemară la cină, pretextă că nu se simte bine și nu coborî. O slujnică îi aduse un pahar cu lapte.

Se încuie în cameră, întorcând cheia și în ușa dinspre odaia Radei. Își împachetase toate lucrurile. Era hotărâtă: dimineață o va ruga pe doamna Frunzescu să-i dea trăsura până la gară.

Când Rada, după cină, voi, ca de obicei, să intre în camera ei, Ana nu se mișcă din pat.

— M-am culcat și mi-am pus o compresă cu apă răce la cap, scumpa mea. Te rog să mă ierți, mă doare rău capul și aș vrea să adorm cât mai curând.

— Dar ai luat o aspirină, un piramidón, ceva?

— Luat, răspunse repede Ana.

— Voiam să-ți aduc eu unul.

— Nu mai e nevoie, dragă, mulțănesc. Niciodată n-am luat mai mult decât un bulin.

Rada se depărtă de ușă, dorindu-i însănătoșire grabnică. Pentru ziua următoare proiectaseră o excursie. Soseau și niște oaspeți, niște rude îndepărtate.

Ana se așează pe marginea patului și își luă capul în mână. Nu mai plângea. Obrajii-i erau palizi, de ceară. Nu! Nu se putea înșela. Atitudinea lui Jean fusese brutală, rușinoasă și adânc jignitoare. Nu l-ar fi crezut niciodată capabil de o asemenea purtare! Și ce respirație grea avea! Parcă nu mai era om, ci animal.

Da, după jignirea aceasta, pe care ea nu știa să o fi provocat în niciun fel, nu mai putea rămâne în casa familiei Frunzescu. Trebuia să plece! A, dacă ar fi fost o fată dintr-ale lor, de «familie», o fată cu avere, el n-ar fi îndrăznit să se poarte așa de urât cu ea! A uitat că-i elevă de liceu, o elevă distinsă, și s-a purtat cu ea cum s-ar fi purtat cu o slujnicuță oarecare de la conac. Ce grozăvie! El, Jean, care până acuma vorbea cu dânsa respectuos, care, ca și ceilalți

tinere, o admira, să-și permită, acum și aici, în casa lor, unde ea era invitata Radei, să-și permită o asemenea purtare!

O, desigur că dacă ar fi fost o fată de «familie bună», dacă ar fi fost avută, dacă ar fi făcut parte dintre prietenii lor de casă, cu care astfel de oameni se și însoară, n-ar fi cutezat să se apropie de ea. Cel mult ar fi rugat-o, după o convorbire prietenească, s-o lase să-i sărute mâna.

Ah! Doamne! Se gândise că aici se va întâlni cu Jean, ba chiar la o apropiere între ei, dar nu la o astfel de apropiere!... își zugrăvisese în închipuire un întreg roman de dragoste, cu începutul aici, la conac, cu continuarea la mare, și pe urmă cu o căsătorie fericită, pe toată viața! Și acum – ce dezamăgire cumplită!

Își simți inima sângerând.

«Da – își zise ea –, în ochii acestor oameni, noi, fiind sărace și neavând neamuri cunoscute lor, deși învățăm carte, nu valorăm mai mult decât o slujnică oarecare. De-aceia și-a permis să se poarte așa. Ce rușine! Ce mișelie! Unde sunt cultura și educația lor? Se laudă pe toate căile că sunt oameni subțiri, cu sentimente alese și delicate. Aceasta este delicatețea lor?»

O clipă îi trecu prin minte să-l scuze: Nu cumva Jean băuse și era amețit de vin? Dar își aduse aminte că, în grădină, când se alipise de ea, nu mirosea deloc a băutură, și că acasă, când se întâmpla să bea mai mult, Jean se ferea de obicei de oaspeți, retrăgându-se în camera lui.

Nu, nu era băut! Instinctul ei nu o înșela. A fost pur și simplu obraznic și brutal, nevrednic de situația lui de student și de fiu de magistrat. S-a purtat rușinos, ca o brută!

Se întinse în pat, își îngropa capul în perna, și începu să plângă din nou. Plânse până își simți pieptul zdrobit. Apoi încep» să se gândească. Oare în lumea lor, Jean era o excepție, sau așa se purtau toți? Dacă toți sunt ca Jean, atunci atitudinea unei fete față de ei trebuie să fie altfel decât a fost atitudinea ei până acum. Ar putea să se poarte și ea într-alt fel decât s-a purtat până acum, natural și

sincer? Ar putea să-i disprețuiască și ea cum o disprețuia Jean? Ar putea?

Gândul care-i veni în minte fu atât de năstrușnic, de nou, de îndrăzneț, încât aproape nu voi să-l accepte. Dar gândul, odată sosit, nu-l mai putu alunga.

«Aș putea să-mi bat joc de ei, utilizându-i pentru scopurile mele?» întrebarea o duru, dar simți că din durerea aceasta țâșnește o rază de lumină. Sări din pat, aprinse lampa și se duse în fața oglinzii. Da, nu mai era o copilă: din oglindă o privea o femeie; pe fața și în privirile acestei femei era întipărită o mare hotărâre.

«Nu! Nu mă voi duce acasă! Ce să fac în pivnița aceea, când aici sunt toate frumusețile și bunătățile pământului, și ca mâne voi pleca la mare? De ce să mă lipsesc de toate plăcerile astea? Nu! Voi rămâne aici și voi lupta! Cu cine? Cu Jean? Cu el, cu alții, cu toți! Eu am pornit pe un drum de pe care nu este întoarcere. Și nu de dragul lui Jean, pe care nici nu-l cunosc și nici nu mă interesează să-l cunosc! Și nici de dragul familiei Frunzescu! Nu! Toți ăștia, toate astea sunt... da, acesta e adevărul, sunt numai unelte ale scopului meu, ale ascensiunii mele. Nimic altceva decât unelte, mijloace! Acesta este adevărul! Fără sentimentalisme și fără compromisuri! Îi voi trage pe tinerii ăștia culți și manierați de urechi așa cum îi trăgeam pe copiii din sat. Îmi voi bate joc de ei și voi sări peste ei ca peste niște bolovani, ca peste băncile din școala primară; îi voi călca în picioare dacă v/i trebui, și-mi voi alunge ținta împotriva tuturor, și, dacă va trebui, împotriva propriului meu suflet: mă voi mărita cu un om bogat, ori voi da iureș în bogăția lor, risipind-o în folosul meu. Îi voi domina!»

Și, depărtându-se de oglindă, se întrebă: «Cum de-am răbdat și nu i-am ars o palmă lui Jean? Dar lasă, încă nu. e timpul pierdut!»

Își despacheta hotărâtă lucrurile din geamantan și se duse din nou în fața oglinzii. «Da, nu mai sunt copilă, sunt femeie j» După frăgezimea trupului, după farmecul în dezvoltare mea, era o fetișcană, dar după hotărârea pe

care o citi în ochii celei din oglindă era o femeie.

Se lumina de ziuă când se întinse în pat. Adormi buștean.

VIII

În dimineța următoare, Rada trebui să bată multă vreme la ușă ca s-o trezească. Oaspeții de la câteva conace vecine tocmai soseau pentru excursia proiectată cu o zi mai înainte, într-o clipă de însuflețire. La amiază încă nu știa nimeni despre ea. A fost însă destul ca să se întâlnească trei prieteni de la niște conace vecine, și excursia fusese pusă la cale.

Ana, deși nu aflate despre acest proiect decât în ultima clipă, fu totuși gata mai repede decât Rada, care o trezise. Nu dormise decât vreo două ceasuri, dar se simțea odihnită, puternică și cu mintea limpede și pătrunzătoare.

Văzând-o, doamna Frunzescu bănuie că s-ar fi întâmplat ceva între ea și Jean. Îi fu însă de ajuns să-i observe discret câteva clipe pentru a se convinge că nu era vorba de ceea ce se temuse dânsa: începutul unui sentiment de dragoste între fiul ei și Ana. Și cum nu descoperi nimic neobișnuit în comportamentul lui Jean, își zise că poate a avut loc un mic flirt între ei, și fata asta ciudată îl va fi luat în serios. Cu atât mai rău pentru ea, dacă s-a îndrăgostit de Jean! Ana îi era simpatică și o primise în familie pentru ați face plăcere Radei, pentru a-i dăruia o tovarășă de vacanță. Sentimentele ei și viitorul ei însă nu o interesau.

În excursie porniră vreo doisprezece inși: cinci tineri îi șapte fete. Între tineri, trei erau studenți veniți în vacanță; între «fete», două erau soțiile a doi ofițeri, doi sublocotenenți, care, petrecându-și concediul la socru, veniseră îmbrăcați în civil., f „Urmasă să meargă pe jos până la o pădure de fag, cale de vreo două ceasuri depărtare. Reușiră să plece pe la ceasurile nouă, până nu se puse căldura. Mâncarea și băutura aveau să fie aduse cu căruța, de la curtea moșierului Martinescu, al cărui fiu, student în drept, propusese excursia în entuziasmul improvizației, hotărâseră ca el, pentru că făcuse

propunerea, să se îngrijească și de mâncarei și băutura pentru toți.

Drumul trecea printre lanuri secerate de mult, în care acum se arau miriștile, printre otăvi mătăsoase, printre porumbiști înalte, în care s-ar fi pierdut calul cu călăreț cu tot. Fusesse, începând din luna mai, o vreme blagoslovită pentru câmp, și toată lumea era mulțumită.

Jean Frunzescu făcu, de la pornire, în așa fel încât să n-aibă prilej de-a da ochi în ochi cu Ana. Plecă alături de domnișoara Martinescu, iar pe drum trecu mereu de la una la alta, plin de voie bună, discutând ușor și ceremonios. Dar părea să fie într-o dispoziție prea îndrăcită pentru ca Ana să nu remarce că era nefirească.

Tot drumul, până la pădure, ceilalți tineri, care abia acum o cunoscuseră pe Ana, roiră în jurul ei. După zbuluciumul nopții, Ana părea să fi uitat cu totul întâmplarea din grădină, ofensa pe care i-o adusese Jean. Era veselă și strălucitoare în frumusețea celor optsprezece ani. Mergea cu pasul ușor legănat, care-i învăluia trupul în armonii mereu schimbate. Capul și-l ținea înclinat puțin pe spate, ca într-o pornire de sfidare, lăsând să o ploaie soarele. Era singura dintre fete cu capul gol. Celelalte purtau pălării mari, de pai.

Pe drumul până la pădure, Ana primi atâtea complimente câte nu primise de când se știa domnișoară. Lumina, viața care triumfa în natură, libertatea, aduceau cuvinte frumoase și măgulitoare pe buzele tinerilor, descătușați, în natura înconjurătoare, de convențiile sociale. Ana-i asculta, când și când izbucnea într-un râs senin, catifelat, dar simțea că niciunul nu o impresiona. Ca și când sufletul ei s-ar fi îmbrăcat într-o cămașă de zale prin care nu puteau străbate săgețile de cuvinte frumoase cu care era luată fa ochi.

Conștiința ei cea nouă sta de veghe, primind ceea ce auzea țărîsentimentalismul de până acum, urmărind o singură țintă: să cunoască mai de aproape lumea asta de tineri bogați, care, toți, iată, se poartă cu totul altfel decât în saloanele și la mesele unde îi cunoscuse. Și mai ales era

curioasă să știe dacă toți samănă cu fratele Radei.

Trecură prin locuri încântătoare, și Ana se mira că nimeni dintre cei din jurul ei nu le bagă în seamă. Fetele mai scoteau din când în când câte o exclamație admirativă, câte una din ele mai intră în luncile în care unduia otava în valuri verzi la adierea vântului, să rupă o floare. Dar tinerii parcă n-ar fi avut ochi decât pentru fete.

Totuși, Ana părea încântată de tovărășia lor, de flirtul continuu, dar în sufletul ei nu dădea nicio importanță cuvintelor, toată veselia ei fiind numai de circumstanță, convențională.

Pădurea de fag la care, în sfârșit, ajunseră, era la marginea unui lac, pe moșia lui Martinescu, și era mai mult un crâng decât o pădure.

Căruța cu proviziile sosise înaintea lor acolo, și pe iarba verde, la umbră, era întinsă masa cu fel de fel de bunătăți, mâncare și băutură.

Tăbărără cu toții, ca lăcustele, și o vreme fu amestecul limbilor: vorbeau toți deodată, cu gura plină, și gesticulau într-o mare însuflețire. Unii rămaseră în picioare, alții șezură pe iarbă. Toată lumea lăuda mâncarea și băutura și făcea complimente domnișoarei Martinescu și fratelui ei.

— O să-i duc mamei toate vorbele astea bune, căci eu, dragii mei, n-am niciun merit, zise domnișoara Martinescu.

— Iar eu, pentru rachiu și vin, o să-i transmit complimentele tatii, zise fratele ei.

Rada ședea lângă Ana și o îmbia mereu. Ea singură era străină în societatea aceasta. Ceilalți se cunoșteau demult, își știau relațiile, calitățile, defectele.

Abia își potoliră foamea, că se și puseră pe glume, pe aluzii, pe râs; săgețile cuvintelor în doi peri zburau de la unul la altul, și începu o petrecere tinerească însuflețită, nevinovată. Crângul răsuna de valuri de râs argintiu, de țipete ușoare, de larma plăcută a vocilor tinere.

În bucuria generală, sinceră, nevinovată, Ana se simțea cu mult mai mulțumită decât în ploaia de

complimente cu care o însoțiseră tinerii pe drum. I se părea că acesta este elementul potrivit vacanței. Și tinerii și fetele parcă uitaseră toate vorbele galante, căutate, toate atitudinile nefirești, sau convenționale, și se lăsau în voia sincerității.

Ana mai mult asculta decât lua parte la conversație. La început, grupul își deșertă tot sacul cu noutăți. Era un an de când nu se mai întâlniseră, și se întâmplaseră trei cununii în cercul cunoscuților comuni: unii le aprobau, alții, dimpotrivă, le dezaprobau. După unii erau părechi potrivite, după alții erau nepotrivite, și divorțul era mai mult ca sigur. Discuția se aprinse pe tema aceasta.

— Viitorul va alege - spuse unul dintre ofițeri.

— Parcă eu m-am potrivit întru toate cu nevastă-mea? Cu vremea, însă, bărbatul lasă dintre-ale lui, femeia e tot mai mulțumită că are ea dreptate, și, de la o vreme, te trezești în casă cu cea mai încântătoare armonie conjugală.

— Să-ți fie rușine, Nicule! Cum ai lăsat dintr-ale tale? Da' nu-s eu roabă, până azi, capriciilor tale? zise nevastă-sa, o bucatică de femeie brunetă, pe fața căreia nu vedeai decât o păreche de ochi de păcură, încadrați de niște sprâncene groase, îmbinate.

— Capricii la mine?! Eu și capricii?! Aud acum întâia oară! Bărbații n-au capricii, dragă

— Nu-s capricii, ci slăbiciuni - zise soția celui alt ofițer.

— Toți bărbații sunt plini de slăbiciuni. Dumnezeu știe de ce ni se spune nouă, femeilor, sexul slab. Armonia în căsătorie depinde de puterea cu care femeia poate suporta slăbiciunile acestea.

Convorbirea se învălmăși. Toată lumea avea de spus un cuvânt, până și cele două fete mai tinere.

— Dumneata, domnișoară Ana, nu ai nicio părere? întrebă studentul Martinescu.

Se făcu liniște, și toate privirile se îndreptară asupra Anei.

— Păreri pot să am și eu. Vreți o părere de

circumstanță, sau una sinceră?

— J>i ce înțelegi dumneata prin părere de circumstanță? Întrebă unul din ofițeri.

— Una de ocazie, pentru a mă afla și eu în discuție, cum sunt cele mai multe ce se debitează în astfel de împrejurări.

— Nu! Preferăm sinceritatea. De altfel, să ne crezi, și noi suntem sinceri, zise unul din ofițeri.

— Să nu-l crezi, domnișoară Ana! Toți bărbații sunt înclinați spre minciună, interveni repede nevastă-sa.

— Eu cred - începu Ana -, că nu sunt doi oameni pe lume care să se potrivească întru toate. Omul nu-i un măr pe care să-l poți tăia în două părți identice. Cred că datoria bărbatului și a femeii e să se cunoască, înainte de căsătorie» cât pot mai bine. Și dacă nu se potrivesc cel puțin în trăsăturile fundamentale ale caracterului, să nu se căsătorească.

— Ei, n-am spus eu? - izbucni o voce de femeie.

— Chiar asta am susținut-o și eu, că Vică și Marina sunt două caractere care nu se potrivesc. În felul lui, fiecare este o ființă admirabilă. Dar. cine i-a pus să se căsătorească? Dragă „nu-mi vine să cred, dar se spune că o brutalizează.

— Nu mai vorbiți pe tonul ăsta tragic despre căsătorie - interveni Jean Frunzescu.

— Mai de mult puteau fi căsătorii tragice, dar azi nu mai sunt.

— Crezi că toți ajung la armonia aceea conjugala de care s-a vorbit aci? Întrebă una din fete.

— Armonia conjugală n-a existat nici în trecut. Aici sunt cu totul de părerea domnișoarei Muja; nu se află doi inși pe glob care să se asemene întru toate. Nu e posibilă deci o. armonie conjugală. Dar când, din lipsa ei, căsnicia tinde spre tragedie, salvarea e aproape.

— Ce salvare? Întrebară mai multe glasuri.

— Divorțul! râse Jean.

— Foarte mulțumesc de o asemenea salvare! Nici mireau să mă gândesc, zise soția unuia din ofițeri.

— Nici eu! declară soțul ei.

Izbucniră în hohote de râs.

— Reînnoirea alianței! Frumos! Deși sunteți încă departe de nunta de argint, nu numai de cea de aur - zise Jean.

— Dacă nu vă gândiți, înseamnă că vă puteți suporta încă destul de bine unul pe celălalt. Să vă văd peste vreo cinci-șase ani „când nu vă veți mai putea stiporta.

— Vai, Jean, de ce vorbești așa?! strigă supărată Rada.

— Păi, noi discutăm impersonal. Eu vreau să spun: nu ei, dar alții, când nu se mai pot suporta, nu mai așteaptă să ajungă la momentele dramatice, cum se întâmpla pe vremuri „pentru că azi există o supapă: divorțul.

— Dar pe vremuri nu era? Ce, l-a inventat societatea de azi?

— Aproape. Moșii și strămoșii noștri nu prea divorțau-Țineau de legile bisericii: «Ce-a împreunat E) Dumnezeu, omul să nu desfacă.». Și azi se mai spune la cununie sentința asta. Numai că, spre norocul nostru, azi nu o mai ia nimeni în serios. De altfel, să nu vă scandalizați dacă vă voi spune că axioma asta nici nu e logică, după părerea mea. Nu Dumnezeu împreună două ființe de sex opus, ci ele înseși se unesc, după bună voia lor.

— Vai, Jean, acum te-ai apucat să spui prostii! se tângui Rada.

Fetele se înroșiră, mai ales cele două tinere.

— Dar, să-mi dai voie! Nu e nicio prostie! Nu-i vorba de...

— Se opri deodată. Voia să zică: «nu-i vorba de împreunarea aceea la care te gândești tu și jdomnișoarele astea împurpurate», dar se răzgândi și continuă: - E vorba de alegerea tovarășului de viață, de căsătorie. Nu Dumnezeu face să se întâlnească și să se iubească doi oameni...

— Ba da, ba da! Pentru asta sunt gata să jur - zise bucățica de femeie căsătorită cu unul din ofițeri.

— Pe Nicu, mie, Dumnezeu mi l-a scos în cale! Sunt

cu totul sigură că este un destin și în căsătorie, și destinul nu-i altceva decât voința lui Dumnezeu.

— Și Nicu e de aceeași părere? glumi celălalt ofițer.

— Cu totul de aceeași, declară imediat Nicu, dar cu o asemenea emfază, încât izbucniră cu toții în râs.

— Dumnezeu are griji cu mult mai mari - continuă Jean -, decât să ne poarte pașii spre viitoarea soție sau spre viitorul soț. Noi ni-i purtăm, și, dacă greșim, noi tragem ponoasele. Să nu dăm vina pe Dumnezeu. Dar societatea modernă a găsit și mijlocul de a corecta greșeala.

— Preamărești divorțul, va să zică! - exclamă domnișoara Martinescu.

— Bine că știi! Am să mă păzesc, la vremea potrivită, de asemenea perspective, spuse ea ca-n gluma.

Tot grupul știa că cei doi erau buni tovarăși de societate.

Cele două femei măritate susținură cu o serie de argumente că divorțul este o nenorocire, o pacoste a societății de azi; ca viața familială era mai bună pe vremea când divorțurile erau rare. Altă educație era pe atunci, alte caractere. Azi cam a treia femeie e divorțată.

— Nu exagerați! A zecea, spuse Jean.

— Fie și a zecea! Dar e o plagă socială. Ce se alege de copii? Dar cu alta - cu a doua, cu a treia nevastă - traiul va fi mai fericit?

— *Varietas delectat!* zise unul din ofițeri.

— Aceeași afirmație superficială se poate face și despre femei, zise bruneta cea mică, profesoară de liceu.

— Aș cuteza, totuși, să pun la vot părerea mea. Cine aproba divorțul, să ridice mina! zise Jean.

„Nu ridică mâna decât el și Anastasia Dragu, cea mai tânăra dintre fete. Dar repede și-o trase și ea, ascunzându-și-o la spate.

Toți izbucniră în râs.

— M-am înșelat! - zise Jean.

— Credeam că cel puțin una dintre femeile de față va ține cu mine. Regret că m-am înșelat.

— La cine te gândești? Întrebă Rada.
— La domnișoara Ana.
— La ea?! Dar de ce tocmai la ea?! se întrebară cu toții.

— Pentru că, după convingerea mea, e o fată cu mult simț al realității și cu mult spirit practic.

Toate privirile se întoarseră spre Ana. Ea, încă de mai înainte, când Jean îndrăznise s-o aducă în discuție, simțise sfidarea pe care i-o aruncase tânărul, de parcă purtarea lui din sara trecută n-ar fi contat. Era în glasul lui și o adiere de ironie, de dispreț chiar, cum li se întâmgălă adeseori celor ce n-au reușit într-o acțiune, care, în loc să se disprețuiască pe ei, disprețuiesc piedeca ce li se pune în drum.

Dar încă de la întâia sfidare, Ana își dăduse capul pe spate mai mult decât de obicei. Sufletul ei se simțea la adăpost subt cămașa lui de zale. Acum fu și mai nepăsătoare, răspunzându-i direct acestui nerușinat care îndrăznește s-o apostrofeze mereu, aci, în public, înainte de a-i fi dat măcar o explicație pentru purtarea lui grosolană din sara trecută. Și în atitudinea aceasta disprețuitoare a lui Jean ea descifra cutezanța obraznică pe care o putea avea un tânăr din așa-numita «Jume bună» față de ea, în primul rând pentru că nu era o fată din rândurile lor, pentru că era o fată săracă.

— Mi-ai face o deosebită plăcere – zise ea, suportând fără să clipească privirea lui și privirile celorlalți –, dacă mi-ai lămuri mai de-aproape ce înțelegi subț acel simț al realității, pe care mi-l atribui cu atâta mărinimie.

El nu răspunse îndată.

— Ce legătură vezi între simțul realității și aprobarea divorțului? adăugă ea.

— Recunosc că mi-e mai ușor să răspund întrebării din urmă. Realitatea este așa: să cunoști viața, să nu trăiești din vis, să nu te iei după himere. Dar dumneata ai recunoscut realitatea că nu există doi oameni care să se asemene întru toate. A doua realitate e însă concluzia logică: cei ce nu se aseamănă, când rău se mai pot

suporta, divorțează. Deci dumneata trebuie să aprobi divorțul.

— Concluzia logică ar fi alta: cum nu este asemănare desăvârșită între doi inși, și cum fără ea traiul, căsnicia este o tragedie, să fie desființată însăși instituția căsătoriei. Sau: toate căsătoriile să se desfacă prin divorț. Dar nici realitatea nu e aceasta, cum știm cu toții, nici eu nu pot fi atât de mărginită să susțin ceva ce contrazice realitatea. Căsătorii fericite sunt destule. Divorțurile, oricât ar fi de multe, sunt totuși excepții de la regula generală, ca și căsătoriile fericite.

— Bravo, Ana! strigă însuflețită Rada.

— Felicitările noastre, domnișoară, ziseră cele două femei măritate.

— Te rog, te rog, încă n-am terminat, domnule Frunzescu - îi spuse ea, evitând, cu o intonație semnificativa, numele Jean. Rada întoarse capul și o privi uimită.

— Iată ce cred că trebuie să mai adaug: Cu toate deosebirile, sunt oameni fericiți în căsnicie, care nu se gândesc niciodată la divorț, «se suportă», cum spui dumneata. Pentru că sunt deosebiri și slăbiciuni care se pot suporta, cu puțină îngăduință, și mai ales cu multă iubire. Dar sunt și slăbiciuni care nu pot fi suportate, defecte organice, ori spirituale, păcate și înclinări bolnave, care nu pot fi suportate. Și pe acestea, după părerea mea, e bine și trebuie să le cunoști înainte de căsătorie. Numai ele pot duce la divorț.

— Așadar, recunoști că e bine să fie și divorț, insistă Jean.

Ana îl privi de sus, cu o răceală de gheață.

— Recunosc că sunt ticăloșii și ticăloși care trebuie cunoscute și cunoscuți înainte de căsătorie, păcate și defecte legate organic de cineva, care n-au ce căuta în căsătorie, în familie.

Jean Frunzescu deveni palid. Tot sângele îi fugi din obraji, își căută îndată de lucru, umplând paharele cu vin. Mâna îi tremura însă ușor. Sticla cânta puțin pe buzele

paharelor. Ana îl urmări și avu o senzație de superioritate, de biruință. În sfârșit era răzbunată că omul acesta, fără a-i da nicio explicație pentru purtarea lui necuviincioasă, fără a-și cere iertare, cutezase să o provoace direct, de față cu atâta lume.

— Are dreptate domnișoara Muja - spuse una din cele două soții de ofițeri.

— Eu sunt gata să suport și să mă împac cu micile defecte ale soțului meu, dar o ticăloșie nu i-aș suporta-o! Pentru o faptă infamantă a lui aș fi în stare și eu să divorțez.

— Dacă de asta e vorba, atunci poți introduce acțiunea, draga mea - zise celălalt ofițer.

— Oare a o curta pe soția celui mai bun prieten nu-i o faptă infamantă, după părerea dumatăle?

Râseră toți, și Jean le fu recunoscător că-l scoaseră astfel din centrul conversației. Privirea aceea înghețată și cuvintele cu tilc ale Anei îl umiliseră adânc... Putea fi privită ca o ticăloșie purtarea lui de-asăară? Ar fi vrut acum, după lovitura primită, să creadă că purtarea lui nu fusese decât o glumă. Dar nu reușea. Știa că nu fusese o glumă, ca o pândise pe Ana, prin grădină, multă vreme, până rămăsese singură, că dorise să-i înconjoare mijlocul, să o simtă aproape de el. Și cum nu se putea dezvinovăți de acuzația de ticăloșie, ca să nu se simtă prea umilit, se gândi: «Dar, în definitiv, cine-i fata asta de i-a putut trece prin minte că eu m-aș fi călătorit vreodată cu ea, ca să-mi spuie că pe ticăloși e bine să-i cunoști înainte de căsătorie?! O liceană ce-trece în clasa a șaptea! De, copilă nu mai e, dar obraznică este, cum numai o femeie cu experiență poate fi!»

Intră în vorbă cu ceilalți, își făcu de lucru cu paharele, dar o clipă îndrăzni totuși s-o privească pe Ana. Ana râdea din toată inima, cu capul răsturnat pe spate, de glumele ofi-Terului de alături. Jean Frunzescu îngălbeni din nou: niciodată parcă nu i se păruse atât de frumoasă. Nu mai cuteza să se mângâie cu întrebarea «cine era fata asta obraznica?». Simțea că este ceva și presimțea că va mai

avea cu ea de furcă în viață.

După ce trecură în revistă și criticară toate cunoștințele mai apropiate, începură să vorbească despre lecturile mai recente. Erau, aproape fără excepție, cărți străine, citite în original, în limba franceză sau în traducere românească. Erau cărți de autori noi, necunoscuți înainte de război, și erau o sumedenie de romane polițiste.

În urma observației făcute de studentul Martinescu, că Victor Margueritte nu e scriitor, că *Băietana* și *Corjbul tău îți aparține*, nu numai că nu sunt romane, dar nici măcar literatură, ci doar scrieri de corupție, comerciale, nu artă, se încinse o discuție înverșunată. La conversație nu luă parte Ana Muja și cea mai tânără dintre fete, Anastasia Dragu. Ceilalți, însă, se năpustiră asupra lui Martinescu.

— Observația dumitale nu m-ar mira, dacă ai fi student în teologie, domnule Martinescu. Dar dumneata studiezi dreptul, și trebuie să știi că natura omenească e destul de coruptă, așa că nu mai e nevoie de nicio instigație. Romanele acestea nu fac decât să înfățișeze natura omenească așa cum este, zise profesoara.

— Doamna profesoară se recunoaște în *Băietana*, domnule Martinescu, insinuă cu răutate Jean Frunzescu.

Femeia-i aruncă o privire mânioasă.

— Să-ți fie rușine!

— Poftim! Nu este exclamația dumitale ce mai prețioasă confirmare a părerii mele? întrebă surâzând Martinescu.

— Dar înțelege, domnul meu; autorul descrie o realitate, viața reală. Dar viața îmbracă forme nenumărate, și toate sunt reale. Dacă admit că naturi omenească e coruptă, nu urmează de aici că reprezintă chiar eu corupția și că mă recunosc în libidinoasa aceea. Dar sunt și astfel de ființe; trăiesc, în carne și oase, printre noi. De ce n-ar putea fi subiecte de roman?

— Pentru că nu tot ce există în realitate este și subiect de artă, dragă doamnă.

— Adevărat! răsună corul celorlalți.

— Depinde de îndrăzneala, de mentalitatea scriitorului, interveni Jean Frunzescu.

— Nu! Depinde numai de talentul adevărat, afirmă cu neînduplecare Martinescu.

— Talentul nu face decât să exprime mai bine sau mai puțin bine viața, realitatea, după intensitatea, după forța lui, se ambiționează să susțină profesoara.

— Nu! Veți binevoi să nu vă supărați dacă vă contrazic, doamnă. Primul rost al talentului și întâia dovadă a existenței lui este săjintă ce poate fi subiect de artă și ce nu poate fi. Sunt realități în viața omenească, în viața socială care nu pot fi luate drept subiecte de artă. Sunt prea animalice, țin prea mult de viața vegetativă, de nevoi ale organismului. Cine ar cuteza să le descrie într-o carte literară? Tot așa și instinctele vitale ale omului, instincte pe care natura le-a lăsat să trăiască în subconștient și să ne dirijeze de acolo numai când e nevoie de un act al vieții fiziologice. Dar arta nu are nimic de-a face cu fiziologia. Nu e creată de legile organismului nostru. Arta e creația spiritului și se adresează spiritului, nu trupului. Ei bine, acel autor francez - autor pentru mahalalele Parisului! - se adresează numai trupului, concupiscentei cărnii. Dar asta nu mai e artă, ci meșteșug de ați vinde bine cartea. Pentru că cei mai mulți înțeleg și iubesc mai mult trupul decât spiritul.

— Exagerezi! Pe mine mă interesează omul întreg, cu trup, cu suflet - zise unul dintre militari.

— Pentru că numai așa e complet.

— Evident că ne interesează, dar altceva e interesul și altceva e obiectul artei. De altfel, pentru a nu lungi zadarnic discuția, vă rog să-mi spuneți dacă, citind astfel de cărți, nu le ascundeți pentru a nu ajunge în mâna copiilor.

Cele două domnișoare se înroșiră ca bujorii, chiar și Rada. Ana continua să asculte liniștită. Ea nu citise niciuna dintre cărțile acelea la modă, pe care elevele de liceu și le împrumutau în taină și care erau parcurse cusufletul la

gură.

— Desigur că nu constituie o lectură pentru tineret – se grăbi să răspundă profesoara, simțindu-se direct vizată.

— Totdeauna au existat în literatură cărți primejdioase pentru tineret, ceea ce nu înseamnă însă că nu sunt adevărate creații literare.

— Și focul e primejdios, dar ce ne-am face fără el Copiii însă nu trebuie să se joace cu focul, zise Jean, și privi zâmbind la cele două fete mai tinere.

— Mi se pare însă că tocmai tineretul le citește mai mult. Și încă nu s-a găsit mijlocul de-a ascunde o carte rea de ochii tineretului – spuse un bărbat roșcovan care tăcuse până atunci. Eu nu cunosc decât un singur mijloc de a le face nevătămătoare, și aici sunt cu totul de părerea lui Martinescu: astfel de cărți nu trebuie să fie tipărite. Nu e de-ajmu libertinajul extraordinar care s-a înstăpânit îndată după războii Nu vedeți ce muzică se compune, ce dansuri sălbatice sunt la modă, ce rochii scurte poarta doamnele? Mai e nevoie și de o literatură... decoltată pentru a înnebuni lumea și îndeosebi tineretul? Nu vedeți că au început să apară și la noi femei și fete tunse după modelul acelei Băietane?

Cel ce vorbea era un avocat care făcuse războiul, purta o cicatrice pe față, și care se înscrisese acum, Dumnezeu știa de ce, la politehnică. Era cunoscut ca om serios, care rar se amesteca în discuții.

Cuvintele lui din urmă îi sculară în cap toată lumea feminină: toate femeile prezente erau pentru rochiile scurte și părul scurt. Uitară de moralitatea sau imoralitatea artei și se aruncară cu toți asupra modei.

Între femeile prezente nu era însă niciuna tunsă, dar din patima cu care susțineau caracterul «higienic» al modei acesteia se vedea că toate ar fi dorit să fie. Bărbații, afară de Jean, erau împotriva. Cei doi ofițeri declarară ca ei ar face chestie de divorț dacă soțiile lor ar voi să se tundă.

— Nu! Pe onoarea mea, mi se face rău când văd un cap chel de muiere! declară unul dintre ei.

— Nesincer ca totdeauna! Mă rog, cum ți se face rău, când flirtezi cu doamna Lăzărescu? Știți, dragile mele, doamna asta e văduva unui căpitan, și ea a fost printre cele dintâi care s-au tuns în orașul nostru. Nu te-am auzit eu spunându-i cât de mult a întinerit de când s-a tuns?

— Eram ironic, dragă! Dar, în sfârșit, fie la dânsa acolo i N-am nici în din nici în mânecă cu ea! Dar nu admit și nu voi admite niciodată să-mi văd nevasta cu ceafa goală și cu frizura pe frunte, ca un licean. E respingător, dragă!

Chestiunea agită multă vreme pe toată lumea, ca și rochiile scurte. Cum se goliseră destule sticle de vin, începură să se audă vorbe și aluzii cam decoltate, de care însă nimeni nu se scandaliza, ci toată lumea făcea haz.

Ana Muja se declarase și ea pentru noua modă ce pătrundea în lumea feminină, spunând că nu are niciun rost ca o femeie să poarte atâta povară pe cap, mai ales acum, când încep și femeile să intre în serviciile publice, să fie funcționare, profesoare. Enomomisesc timp scăpând de atâta pieptănat. Încolo, pentru ea, chestiunea nu era de mare importanță: nu o să fie nici mai fericită, nici mai nefericită dacă va purta plete sau se va tunde. Nu pune niciun preț pe aspectul tradițional al femeii.

— Faci foarte rău, domnișoara Ană, că vorbești așa – zise tânărul Martinescu; – când cineva are un păr frumos ca dumneata, trebuie să țină la tradiție. Le mai înțeleg pe femeile cu plete sărace; pentru unele e poate o salvare să se vadă tunse. Dar dumneata și domnișoara Rada!? Ar fi mare păcat! O femeie nu poate fi frumoasă, aruncând într-o frizerie o astfel de podoabă a capului.

— Și trăbă numaidecât ca o femeie să fie frumoasă? Eu cred că principalul este ca omul să fie fericit în viață, iar nu frumos.

— Și frumusețea nu e un element al fericirii?

— Se poate, când e combinată și cu alte «elemente». Singură, rareori aduce fericirea!

— Și o spui asta chiar dumneata, la vârsta dumitale?

— N-am experiență, nu-i așa? Sunt destul de mare, domnule Martinescu, pentru a ști că, de pildă, niciunul

dintre domnii necăsătoriți de-aici n-ar lua o fată numai pentru frumusețea ei.

— Așa crezi dumneata? Nu știu, poate să ai și poate să nu ai dreptate. Sunt însă convins că nicio femeie nu s-ar shiți tăindu-și părul, dacă n-ar crede că-i șade mai bine așa. Adică pentru a se face mai frumoasă. Și mai sunt încredințat că dacă cineva te-ar putea convinge pe dumneata că-ți stă mai bine așa cum ești, nici nu te-ai mai gândi la foarfecele frizerului.

— Dar nu-i nicio primejdie, dragul meu - zise profesoara. - în liceu nu se va introduce niciodată moda asta nouă. E o coafură pentru femei, nu pentru fete.

— Ba se va introduce! strigară mai mulți în cor.

— O vor introduce înseși profesoarele. Și le vom vedea tunse nu numai pe femeile tinere, ci și pe cele bătrâne. Niciun pârjol nu se întinde mai repede ca moda la femei - declară Jean cu ton de autoritate în materie.

— Mărturisesc că eu mă cam cutremur de pe acum, gândindu-mă cum vor arăta tunse câteva bătrâne pe care le cunosc! Uf! Și totuși mod-i va pătrunde și va birui. Asta e soarta sexului slab: să sară în fântâna modei una după alta, ca oile...

Discutând cu aprindere, se ridicară de pe pajiște și, grupuri-grupuri, se pierdură în crâng, pe caran largi, anume tăiate pentru plimbare.

Ana mergea alături de Rada; încă nu fuseseră nicio clipă singure, de când plecaseră de-acasă. Rada observase de mult că Ana nu-i în apele ei. E adevărat, participa la petrecere, răspundea uneori, ba câteodată o auzea chiar și râzând, dar de câteva ori o surprinse cu fața întunecată.

— Nu-ți place tovărășia noastră? - o întrebă ea.

— Sunt toți băieți buni, și fetele asemenea.

— Sunt încântători cu toții - îi răspunse Ana.

— Am petrecut minunat.

— Nu prea se vede! Dimpotrivă, te-am văzut în mai multe rânduri îngândurată.

— Ei, da' de unde! Eram și eu atentă. E o societate pe care nu o cunosc, dar te asigur că am petrecut foarte bine.

— Desigur, nu s-au purtat ca într-un salon, și, poate, sunt și câțiva care nu prea fac de societatea noastră – ofițerii aceia! Da' ce să faci? Aici, la țară, ne distrăm cum putem!

Spre sară, rupți de foame, ajunseră la conac, după ce se despărțiră, cu mare gălăgie, la o răscruce, de ceilalți.

IX

Din ziua excursiei și până în ziua plecării la mare, familia Frunzescu primi aproape zilnic oaspeți. Ana observa îndeaproape lumea asta nouă pentru ea. Mai întâi își dădu sama că purtări de felul celei a lui Jean nu erau nici neobișnuite, nici bătătoare la ochi. Venea mult tineret: femei, fete, studenți, ofițeri, care mișunau prin camere, pe coridoare, prin grădină. Toată lumea... flirta. De prin unghere, dintre pomii grădinii se auzeau chicote de femei și adeseori puteai surprinde, fără a face vreun efort deosebit, câte-o fată și un băiat sărutându-se.

Toată lumea asta, tânără, veselă, părea să nu aibă alt scop decât flirtul. Ana îi observa cu atenție, și o mare neliniște o cuprinse: **j** < Tot ce face acest tineret este o simplă petrecere nevinovată, ori ceva grav? Dacă e o simplă petrecere, atunci am interpretat greșit purtarea lui Jean am sara aceea; aş intră și eu în jocul acesta vaporos și amețitor, i-așlasi pe tinerii aceștia, ce roiesc în jurul meu, să-mi sjăună câte complimente vor, ba chiar să mă ia de braț, cum văd că fac cu celelalte fete, și chiar cu Rada. Dar dacă e vorba de altceva? » Și acest «altceva» îl respingea instinctiv, ca pe o batjocorire a tinereții și a vieții însăși.

Neputându-se dumiri dintr-odată, păstră o distanță față de toată forfoteala asta, mărgininu-se să observe și să judece... Libertinajul acesta făcea parte din obiceiurile societății culte? De aceea nu mira pe nimeni, cu excepția ei? Era un joc nevinovat, sau expresia unei decadente a moravurilor?

Nedumerirea aceasta îi fu risipită într-o sară, când între oaspeți izbucni un scandal enorm, cu bătaie, și două familii plecară numaidecât de la conac.

Ceea ce auzi în aceeași zi, la cină, o lămuri că

flirturile acelea nu erau uneori chiar așa de nevinovate cum i se păruse. Și ceea ce o uimi cu desăvârșire fu libertatea cu care doamna Frunzescu, celelalte doamne și bărbații prezenți vorbiră despre scandalul izbucnit, care dăinuia de mult și mai izbucnise și altă dată. Se vorbea fără nicio perdea, în fața Radei și în fața ei, ca și cum toți ar fi uitat că sunt și ele prezente. Se vorbi nu numai despre scandalul de la conac, ci și despre alte scandaluri similare, din alte familii, cunoscute de cei care cinau.

După ceea ce auzi Ana, în lumea aceasta, râvnită de ea, moralitatea în căsnicie era o noțiune puțin cunoscută. Femeile erau infidele, ca și bărbații. Auzi pentru prima oară despre «căsnicia în trei», atât de obișnuită în «familiile bune», între cei avuți sau între cei de pe înaltele trepte ale societății. Auzi despre femei măritate de două, trei și patru ori, de bărbați care sunt la a treia nevastă, despre divorțurile la ordinea zilei. Auzi despre doamne din «lumea bună» întreținute de bogătași; despre tineri întreținuți de femei înțelese pentru întâia oară ce semnificație i se acordă cuvântului «pește», dat unor bărbați. Dar ceea ce i se părea de necrezut era că despre toate aceste prăpăstii se vorbea la masă, fără nicio sfială și fără nici măcar o nuanță de ezitare, ca despre niște lucruri firești, obișnuite. Făceau parte din întâmplările și realitățile curente. Vorbeau despre ele, cu aceeași nepăsare, doamna Frunzescu, bărbații și femeile de la masă, și Jean, și alți doi tineri care erau acolo.

Ana, auzind aceste discuții, la început făcea fețe-fețe și nu mai știa încotro să privească. Îi ceru din ochi ajutor prietenei sale, dar Rada nu înțelese ce vrea. Văzând că nici Rada nu-i pricepe revolta, se împietri, și, palidă ca ceara, ascultă până la sfârșit toate povestirile acestea care ridicau vâlul de pe o lume ce i păruse până atunci cunoscută, și pe care, iată, nu o cunoștea în intimitatea ei cea mai importantă, ci numai în îmbrăcămintea socială, externă.

Ascultând cu intensitatea tuturor simțurilor, Ana avea senzația unei mari revelații. Un gând plin de răzvrătire,

aproape furios, i se fixă în creieri: «Dar bine, ăștia nu sunt domni! în clasa asta socială văd eu ținta vieții mele? Dar oare nu trăiesc o halucinație? Se poate ca niște femei îmbrăcate în toalete scumpe, femei cu mâinile albe și fine, cu obrazul pudrat, cu buzele rujate, să pronunțe cuvintele ordinare pe care le aud? E posibil ca niște bărbați tineri – avocați, magistrați, proprietari – să râdă ca niște birjari, făcând glume scabroase pe socoteala unor familii cunoscute? Și toate acestea în fața Radei și-n fața mea?!»

În răstimpuri, își ducea mâna la frunte și o apăsa, ca și când ar fi vrut să se deștepte dintr-un vis urât. Dar nu era vis! La masă se serveau tot alte feluri de bucate, vinul curgea în pahare; slujnicele intrau și ieșeau, dar nici în prezența lor poveștile acelea îngrozitoare nu încetau. Nu era vis, nu era halucinație, era ceva real și revoltător. Întreaga ei nevinovăție de față protesta, și Ana ajunsese la un grad atât de înalt de tensiune a nervilor, încât izbucni în plâns și ieși din sufragerie fugind. Pe coridor se izbi de o servitoare care aducea chiar atunci un platou cu friptură de pui. Platoul, căzând, se făcu țândări, și friptura se împrăstie pe podea.

Cea dintâi își veni în fire Rada; ridicându-se brusc de pe scaun, alergă după prietena sa, care urca, fugind, scările la etaj, unde era camera ei.

În sufragerie – consternare generală. Câteva clipe nu se kuzi niciun cuvânt. Oaspeții și gazda rămaseră cu privirile înlemnrite în direcția ușii.

Servitoarea vorbea mai întâi. Începu să se dezvinovățească.

— Nu-i nimic, Leano! zise stăpână-sa.

— Adună repede de pe jos. Friptură cred că mai este la bucătărie...

— Cum să nu fie, conită? Dar ce aduceam acum era fruntea. Da' ce-a apucat-o pe domnișoara Ana?

Nimeni dintre cei prezenți n-ar fi știut să răspundă la întrebarea «ce-a apucat-o pe domnișoara Ana?». Vorba era bine aleasă! O «apucase» ceva din senin. Doar toată sara stătuse liniștită și nimeni nu-i auzise gura!

Numai Jean păru a bănuî ceva. I s-a părut că zvâcninirea de-acum a Anei seamănă cu aceea din grădină, când s-a smuls din îmbrățișarea lui. Însă nu putea stabili nicio legătură între ceea ce se întâmplase atunci și cina de-acum.

Rada, gâfâind de alergătură, o găsi pe Ana trântită pe pat și plângând în hohote. Nu o putu liniști cu toate îmbrățișările, cu toate mângâierile; nu-i putut scoate o vorbă din gură, până târziu, când plânsul i se potoli și suspinele încetară. Abia atunci Ana se ridică încet de pe pat.

— Pentru Dumnezeu, Ana, dar ce înseamnă nervii ăștia?!

Ana o privi cu ochi întunecați, osteniți.

— Draga mea - începu ea cu o voce venită ca din mari adâncimi, încât Rada se sperie și se retrase un pas înapoi -, draga mea, eu... eu va trebui să mă-ntorc numaidecât acasă.

Rada înlemni. Apoi, venindu-și în ori, o întrebă:

— Ai primit vreo telegramă? N-am văzut pe nimeni de la poștă astăzi pe-aci... E bolnav cineva la voi?

Ana clătină din cap cu tristețe.

— Nu. Nu-i nimeni bolnav. N-am primit nicio telegramă. Dar trăbă să plec!

Rada începu să plângă.

— Dar știi că mă sperii? Ce s-a întâmplat?

Ana o privi îndelung, apoi îi puse mâna pe cap, mângâind-o.

— Trăbă să plec, draga mea, fiindcă eu mi-am greșit cariera.

— Ți-ai greșit cariera?! Ce fel de vorba e asta? Ce carieră?

Și Rada o privea nedumerită, înfricată.

— Mi-am greșit viața! JTrăbă să mă-ntorc de unde am plecat, trăbă să mă duc acasă.

— Aiurezi, desigur! Ana, dă-mi mâna să-ți văd pulsul.

— Iat-o, dar nu e nevoie. N-am febră și nu aiurez.

— Ți-ai greșit viața?! Ți-ai greșit cariera?! Ce

înseamnă vorbele astea? x.

— Ți-aș spune, draga mea, dar ți-aș spune în zadar, în nu m-ai pricepe. Tu ești dintr-altă lume decât mine.

— Te-asigur că aiurezi! Cum să fiu dintr-altă lume? Nu ne înțelegem noi așa de bine? Nu suntem noi cele mai bune prietene?

— Am fost și suntem... Cred că vom rămâne și în viitor. Dar de azi înainte cărările noastre se despart. Eu trăbă să plec mâne dimineață acasă.

Rada izbucni din nou în plâns.

— Cum să pleci?! Peste patru zile plecăm la mare! De ce vorbești de plecare? Îți spun eu că nu ești în toate mințile.

— Mulțămesc, dar nu mai merg la mare. Nu mai pot!

Rada se ridică deodată, hotărâtă, de pe marginea patului.

— Mă duc după mama! Să vadă și ea că ți-ai pierdut mințile!

— E zadarnic, Rada. Trăbă să plec!

Dar prietena ei nu o mai auzi. Cobora scările ca o furtună.

Ana închise ușa.

Își aminti că și în noaptea de după întâmplarea aceea cu Jean se hotărâse, și atunci, să plece, dar că până dimineață își schimbase hotărârea. Ce bine era dacă pleca de-atunci! Ar fi fost cruțată de descurajarea de-acum, ar mai fi crezut în drumul pe care apucase și pentru care făcuse atâtea eforturi până acum! Lumea nouă în care intrase și în care voia să trăiască biruind, ar fi rămas cu o singură pată: cu purtarea lui Jean. Ar fi fost vorba de-o excepție. N-ar fi avut prilejul să vadă că întreaga «lume bună» era la fel ca Jean, ba încă și mai rea.

Din tot ce se petrecuse sara la conac, din scandalul dezvăluit la cină, din toate detaliile, din povestirile despre altele și altele, ci și când ar fi fost evenimente la ordinea zilei, rămăsese cu senzația puternică, înfiptă în simțuri ca o sabie, că totul a fost pus la cale pentru a fi ea batjocorită, redusă la nimic, subț privirile voioase și biruitoare ale lui

Jean, pe care le simțea prin pleoapele coborâte peste ochii ce-i ardeau de rușine.

A, de ce nu plecase atunci când a jignit-o Jean? Ar mai fi avut curaj să învețe, să lupte, să învingă. Dar acum, ce va mai face la liceu? Ce rost mai au învățătura, internatul, directoarea, profesoarele? Lumea frumoasă în care crezuse se năruise! Clasa cultă, clasa suprapusă, în care voia să intre, nu o mai atrăgea prin nimic. Acum își dădea bine sama că era cu neputință ca, intrând într-un mediu unde toți erau ca Jean, ba și mai decăzuți, să poată rămâne pură. Nu era numai cu neputință, dar era și o aberație să se mai dorească într-un astfel de mediu. Cum ar putea respira acolo? Nu era să se sufoce la masă în sara e sta? Rada a zâmbit și a râs, s-a amuzat, împreună cu ceilalți, de toate poveștile scandaloase, ca de niște întâmplări firești.

Ana nu-și dădea sama că ceea ce o tortura din sara întâmplării Jean era protestul unei castități integre, puternice, sănătoase. I se părea că disprețuiește și condamnă pe alții, când, în realitate, nu făcea decât să ridice o pavază de apărare pentru sine. Ca și când ar păstra ascunsă o comoară neprețuită, pe care alții erau gata să i-o fure.

Până acum ea nu avusese visuri de iubire, ci numai de mărire. Deși avea optsprezece ani, nu căzuse încă niciodată în capcana «prostiilor» cu care se ocupau fetele din internat. Nu purta ascunsă fotografia nici unui artist de cinematograf; nu suspina la geamul internatului, în vreme ce tineri studenți rătăceau pe sub ferești; nu avea niciun «ideal», așa cum au unele fete, chiar de prin clasa a patra de liceu. Nu o ademeniseră niciodată romanele aduse de externe în liceu și pe care multe fete le citeau în ascuns. Trupul său, simțurile sale, tăceau încă sub vălul sănătos al castității. Voința ei conștientă, idealul dur căruia își jertfea toate puterile, ambiția ei de-a ajunge în singura **j**: lasă socială în care viața i se părea vrednică de a fi trăită, o ținuseră departe de instinctele sexului. Năzuința aceasta conștientă o îndepărta, fără a voi anume, chiar de părinții

ei.

Poate că în felul ei era un mic tiran care-și subordona toate puterile unei singure dorințe: dorința de a stăpâni, de a porunci. Pentru a-și înglini această dorință ea alesesecalea mândriei, mai apropiată de firea sa. Și nicio altă pasiune nu abrutizează, sau cel puțin nu ține nedezevoltate celelalte însușiri omenеști ca mândria.

Această mândrie și-o simțise rănită la masă, unde nimeni nu luase în seamă prezența ei. Sentimentul ei de castitate fusese sângeros ofensat. Din această ofensă a înțeles că nu are ce căuta într-o societate în care cistitatea nu exista, în care bărbați și femei trăiesc într-o promiscuitate degradatoare și în care niciun sentiment înalt nu domina brutalitatea instinctelor. Cum ar putea trăi ea într-o astfel de societate? Ce-ar putea face aici cu mândria ei, cu ostilitatea ei față de trivialitățile vieții?

Doamna Frunzescu nu apăru curând. Rada trebui întâi să repete, la masă, tot ce i-a zis Ana. Discutară cu toții, înfrigurați, spusele ei așa cum le reproducea Rada, dar nici unuia nu-i trecu prin cap adevărata cauză a disperării Anei. Nici măcar Jean nu se mai gândi la bănuiala lui dintâi.

— Ce-i aia că și-a greșit cariera? – se oțărî doamna Frunzescu.

— Și cum de-a ajuns chiar acum la asemenea concluzie? Iar dacă este o fată bine-crescută, cum mi s-a părut totdeauna că este, de ce nu s-a stăpânit, de ce nu și-a păstrat concluzia pentru sine? De ce era nevoie să facă scandal? Poate că începe să-și deie sama că școala nu e de-ajuns pentru a sări dintr-un mediu social într-altul! Sărăcuța de ea! Am văzut că s-a schimbat de-o vreme încoace!... Săraca fată! A ajuns întunecată și gânditoare. Ce să-i faci! Cred că se simte jenată că are numai două-trei rochițe în afară de uniiormă. Două i-a cam scurte, doar una pare făcută în primăvara asta.

— Mamă! – se indignă Rada –, ce te-apuci să vorbești acum! Doar o cunoști bine pe Ana.

— O cunosc, fata mea, dar ca pe o copilă, cum a fost

până acum. Am însă impresia că judecată s-a maturizat
loane mult în ultimul timp. Ce-i mai natural de presupus
decât că, în mijlocul unei societăți în care rochiile se
schimba de trei ori pe zi, ea să se simtă umilită în aceleași
rochițe? Apoi, ca mine plecăm la mare. Întâmplător, am
trecut odată prin camera ei și am văzut cu ce... zestre
sumară a venit. Chiar m-am gândit că ar trebui să-i mai
cumpărăm unele lucruri, când vom trece prin Constanța.

— Mamă, dar știi că ești nesuferită?! strigă palidă
Rada. Avea senzația că mamă-sa, vorbind așa, o dezbracă
pe Ana în fața celor din jurul mesei.

— Nu ai niciun motiv să mă-nfrunți și nici să te
indignezi. Nu-i aduc nicio ofensă Anei. Tu știi cât de mult
țin la ea. Ce spun eu sunt lucruri firești, care nu pot supăra
pe nimeni. Nu se pot naște toți oamenii auți. Și nu toate
fetele fac experiența Anei. Tu nu-ți poți închipui ca o fată
să se simtă umilită pentru că nu are tot ce-i trebuie, din
simplul motiv că n-ai fost niciodată într-o astfel de situație.
Nu-ți poți închipui ca cineva să se întunece din cauza grijii
zilei de mâine. Eu însă îmi pot închipui, deși Dumnezeu m-
a ferit de asemenea griji. Îmi pot închipui că Ana va începe
să se gândească serios și cu teamă la viitor. Poate de-aceea
ți-a spus că și-a greșit cariera. Dar nu va pleca acasă, te
asigur că A căzut pradă unei crize sentimentale care se va
potoli. Asta-i tot.

— E săracă? întrebă unul din oaspeți.

Rada se ridică să plece.

— Dacă mai continuați așa - zise ea încruntându-se -,
să știți că încep și eu să țip.

— Dacă ești proastă și nu poți asculta lucruri care nu
o degradează deloc pe prietena ta, n-ai decât! - zise mamă-
sa.

— Da, taică-său e un mic funcționar de bancă.

— În ultimii ani - zise el nevăzând de la masă -, Ministerul
Instrucțiunii nu mai răzbește cu înființarea de noi școli
secundare. Prea multă lume, și băieți și fete, dau năvală la
școală, și din toate clasele sociale. Unii, într-adevăr, cu
părinți atât de săraci încât numai cu burse pot urma liceul.

Convingerea mea este că se face o mare greșeală. Cei prea săraci trebuie să meargă la profesiunile practice; e greu pentru ei să dovedească atâția ani de studii; și mai greu le va fi să izbutească în viață. Intră într-o lume unde nu cunosc pe nimeni, n-au niciun protector, n-au rude. Și doar știm că chiar copiii noștri reușesc foarte greu azi să obțină slujbe. S-au înmulțit titrații, a sporit pătura intelectuală. Se și văd începuturile șomajului intelectual. Ce va fimâne nu-i greu de prorocit: o luptă la cuțite pentru o slujbă.

— Băieții, încă, treacă-meargă! Dar fetele! Nu înțeleg. Azi, la liceu, fetița mea stă în aceeași bancă cu fata unui croitor și cu cea a unui țăran. Ce-or fi căutând fetele astea la liceu?! se miră alt comesean, un avocat rotund ci un burduf, care avea o proprietate în apropiere.

Democrația asta a dumat, la care te-ai înhămat, dragul meu - replică moșierul.

— Toți muriți, în întrunirile publice, de drăguț țăranilor. O să ni se mai scoale, o dată-n cap, n-aveți grijă.

Conversația, odată pornită, continuă pe această temă, dar doamna Frunzescu, la insistențele Radei, se sculă de la masă și ieși cu fata.

Ana auzi ciocăniturile în ușa încuiată, și un răstimp nu deschise, dar pe urmă se gândi că ar fi o necuviință să nu o primească pe gazda casei, care de ani de zile-i arătase atâta bunăvoință.

Aprinse lampa și descuie ușa... Rada alergă la ea, o îmbrățișă și izbucni în plâns.

— Nu vreau să știu, draga mea, ce supărare ai avut la masă. Sunt momente când noi, femeile, avem astfel de izbucniri neprevăzute. Dar Rada mi-a spus prăpăstii. Zice că ești hotărâtă să pleci acasă. Se poate?!

Ana avea ochii înroșiți de plâns.

— Dacă veți fi atât de bună să-mi dați o căruță, voi pleca mine dimineată. Vă sunt foarte recunoscătoare pentru bunătatea pe care mi-ați arătat-o și aș mai rămâne bucuroasă, dacă n-aș fi silită să plec.

— Dar cine sau ce te silește să pleci, draga mea? Suntem de-abia la mijlocul vacanței; părinții nu te cheamă.

Nu înțeleg. Și trebuie să știi că eu aici țin locul părinților tăi. Directoarea te-a lăsat în grija mea. Dacă totuși ești nevoită să pleci, eu trebuie să cunosc motivul. Poate aș avea să-ți dau un sfat. Poate că te-aș convinge că nu-i nevoie să pleci.

— E greu să-mi explic mie însămi, doamnă Frunzescu, ceea ce-mi poruncește să plec. Am sentimentul că petrecerea mea aici nu mai are niciun rost. Poate că nici liceul n-am să-l mai urmez...

Doamna Frunzescu își dădea seama că Ana era copleșită de o tristețe grea.

— Draga mea, după cât mi se pare, tu treci printr-o criză. Nu-i bine să ieșotări în astfel de momente. Știu din proprie experiență. Noi, femeile, mai ales la anumite vârste, avem momente de sensibilitate exagerată, și atunci vedem toate lucrurile deformat. E nevoie de timp, de liniște, pentru a reveni la normal. Hotărârile luate în astfel de clipe nu sunt, de obicei, cele mai bune, nu ne sunt de niciun folos. Mai gândește-te. Peste patru zile plecăm la mare. Ar fi păcat să nu vezi marea.

— Eu n-am să mă duc nicăieri fără Ana, spuse cu hotărâre Rada.

— Nici eu nu m-aș simți bine fără tine. Ne-am obișnuit cu tine și - de ce nu ți-aș spune? - îmi plăci.

să capul frânt în piept și zise, cu vocea învăluită într-o tristețe grea, ca un oftat:

— Ați fost totdeauna nespuse de bune cu mine. Dar nu mai pot rămâne. Trăbă să plec. Simt că drumul meu în viitor se desparte de al dumneavoastră.

Doamna Frunzescu fu atinsă până-n adâncul inimii de marea durere a fetei. Ce i se va fi întâmplat? Se va fi îndrăgostit de cineva?

— Simțirea ne înșală adeseori în viață, fata mea. Mai ales când ne luăm după sentimentele ce ne tulbură firea în ceasurile de criză. Sfatul meu părintesc este să mai rămâi până plecăm la mare. Dacă-ți păstrezi hotărârea de-acum, se-nțelege că eu nu mă voi împotrivi. Poate că în vremea asta ai să găsești un moment ca să-mi vorbești mai lămurit.

După cât înțeleg, ești la o mare răspântie a vieții, și un sfat dat de cineva cu experiență poate să-ți fie folositor.

— Pentru toată bunătatea dumneavoastră vă rămân adânc recunoscătoare întreaga viață, indiferent de drumurile pe care m-ar duce ea în viitor. Dar acum nu mai pot rămâne. Dacă se poate, v-aș ruga să-mi dați o căruță, dimineață, până la gară.

— Mâne în niciun caz nu se poate. Și trăsura, și căruța, și caii nu sunt acasă; se vor înapoia de-abia poimâine.

— În sfârșit, aș putea merge și pe jos, dacă mi-ați da un servitor să-mi ducă geamantanul.

— Dar pe jos ți-ar trebui cel puțin trei ceasuri, draga mea! Și-apoi, cum îți închipui că mi-aș putea permite să-l trimit pe un oaspete de-al meu în chipul acesta până la gară? M-ar judeca și copiii de pe drum.

Ana înțelese că argumentul acesta nu mai putea fi răsturnat, și nu mai insistă.

— Voi pleca, atunci, poimâine!

Doamna Frunzescu ridică din umeri.

— Mă rog! - răspunse ea, încruntându-se.

— Nu mai am nimic împotriva. Poimâine dimineață ai trăsura.

Se ridică și părăsi indispusă camera.

Rada rămase cu Ana. îmbrățișând-o strâns, îi șoptea la ureche suspinând:

— Nu! Nu se poate să pleci! Trebuie să vii cu mine la mare!

X

Erau la mare de o săptămână, dar numai doamna Frunzescu: și cele două fete.

Familia Frunzescu în chiriașe, din mai, etajul cochec al unei vile, unde mergeau de ani. Era la zece pași de plajă, cu o priveliște largă până-n zorile fumurii unde se îmbina cerul cu întunericul mării. Soarele-i răsărea în față și o bătea ziua-ntreagă. Dar adierea sărată și umedă a mării împrăstia năduful din camere prin geamurile mereu deschise.

Împotriva tuturor prevederilor, veniseră fără Jean.

Ana fusese gata, a doua zi dimineată, de plecare, și caii erau înhămați la trăsură, când Jean Frunzescu primi o telegramă în urma căreia trebuia să plece imediat într-un oraș din Transilvania, la o fabrică, unde ceruse să fie repartizat pentru practică. Se făcuse un loc vacant și trebuia ocupat îndată, dacă nu voia să-l piardă: mai erau vreo trei care puteau să intre imediat în serviciu.

Așa explică el telegrama primită din partea fabricii.

Doamna Frunzescu rămase uimită: de când se înapoiase de la suidii, Jean nu le spusese niciodată că va trebui să facă practică și în vara asta.

— E o glumă, zise ea.

— Din nenorocire nu-i o glumă. Am nevoie de practica asta ca să mă pot înscrie la examenul de diplomă. Dar credeam că îmi va veni rândul abia în septembrie.

— Și de ce, mă rog, nu ne-ai spus nimic până acum?

— Nu voiam să vă stric vilegiatura, și, cum ți-am spus, credeam că rândul fabricii va veni după mare.

— Dar bine, ai putea s-o amâni până-n septembrie!...J

El stătu o clipă pe gânduri, apoi zise:

— O să încerc. Dar pentru așa ceva trebuie să mă duc la tața Jocului. Prin scrisoare e prea târziu, iar prin telegrama nu poți aranja nimic.

Hotărârea să plece imediat, și, dacă va reuși, să se întoarcă cu primul tren, pentru a nu amâna plecarea la mare.

Întâmplarea le făcu, pe mamă și pe fată, să uite că Ana aștepta sus, la etaj, cu bagajul făcut.

Ana nu știa nimic de telegrama, și se impacientă că nu mai vine sluga să-i ducă geamantanul la trăsură. Înțelegând că nimeni nu are grijă de ea și neîndrăznind să cheme pe cineva să o ajute, se îmbracă și începu să-și târască singură geamantanul în jos pe scări.

Când, uitându-se întâmplător pe fereastră, o văzu în curte, lângă bagaj - trăsura încă nu trăsese la scară -, doamna Frunzescu înlemni/ Uitase cu totul de ea, după primirea telegramei, preocupată să-i facă la repezeală

bagajul lui Jean. Rămase locului; i se tăie răsuflarea; un gând o fulgeră: «Fata asta și cu Jean sunt înțeleși! Vor să plece împreună! Cum de nu mi-am dat sama până acum?» îl supraveghease pe Jean, dar nu surprinsese la el nicio manifestare de sentiment mai adânc față de Ana. Și totuși acum era limpede! De-aici schimbarea Anei și criza ei de nervi din timpul cinei! De-aici hotărârea ei nestrămutată de a pleca! Erau înțeleși! «Doamne, dar oare și-a pierdut Jean mințile?! Ce combinație poate avea el cu o fată de liceu?! Se-nțelege, Telegrama aceea-i fictivă! L-a pus pe vreun prieten să i-o trimită! Niciodată nu a făcut, până acum, practică într-o fabrică din Ardeal! A inventat telegrama pentru a puteai pleca odată cu Ana, pe același drum!»

Dar era o imposibilitate, o prostie, o aventură care trebuia numaidecât oprită! Da, Ana nu va pleca nicăieri! Trăsura îl va duce la gară numai pe Jean!

Răscolită în suflet, intră în casă și, ajutată de Rada, adună cele din urmă lucruri necesare băiatului. Nu-i spuse fetei niciun cuvânt din bănuielile ei. Ce? Bănuieli Era sigură! Dar cum de s-a putut hotărî o fată ca Ana să plece în lume cu un student?! Și cum de-a îndrăznit să-i facă ei, tocmai ei, o asemenea figură?! «Nu cunoaștem generația de azi, nu-i cunoaștem, nici măcar pe propriii noștri copii!», își zise ea, hotărâtă - să împiedice nenorocirea spre care se avânta Jean.

Când ieșiră toți trei în curte - doamna Frunzescu, Rada și Jean - și o văzură pe Ana lângă geamantanul ei, Rada se trezi ca dintr-un vis. Jean păru a nu se mira.

— Domnișoara Ana poate foarte bine să vină cu mine. Călătorim cu același tren. Deși eu aș ține foarte mult ca domnișoara Ana să rămână la noi, să plece la mare cu voi. În cazul în care eu aș trebui să rămân la fabrică, n-ați fi singure de tot.

«Ia te uită ce ipocrit! - își zise maică-sa.

— O invită ca și cum n-ar fi înțeleși să plece împreună, ca și cum ar crede că Ana mai poate fi ținută aici!»

Dar, spre marea ei surprindere și consternare, Ana, cu fața palidă ca o moartă, după ce-i aruncă lui Jean o privire lungă, scrutătoare, răspunse:

— Eu nu știam că pleci tot azi și dumneata. Dacă-i așa, eu voi rămâne aici până mâne, sau până la plecarea dumnealor la mare. Nu! Nu-i nimic! O să-l rog pe Vasile să-mi ducă geamantanul înapoi în odăiță.

«Ce joc e ăsta?! Ce-a putut interveni? Nu mai înțeleg nimic! Deși e taina lor – cum cred ei –, se vede că Ana tot se rușinează să plece, subțochii mei, cu Jean», își spuse doamna Frunzescu.

Trăsura porni, și femeile rămaseră în curte, privind în urma ei. Pe fața Anei nu se putea citi nicio surprindere, ci numai o adâncă mirare. O mirare binefăcătoare, căci ochii ei începură să lumineze.

Rada ieși din zăpăceala ce o cuprinsese și își aduse aminte că Ana nu știa nimic de telegramă. Începu să-i spună repede tot ce s-a întâmplat.

«Ce gisculiță-i și fata asta a mea! – își zise doamna Frunzescu.

— Nu o duce mintea că ei au fost înțeleși! Desigur ca, în ultima clipă, fata s-a rușinat să plece cu el chiar de subțochii mei. Spune că va pleca mâne? Ei bine, nu va pleca nici mine!»

Spre marea lor surprindere, Ana nu păru supărată de întâmplare, ci, dimpotrivă, mulțumită. Nu stăruia să plece în ziua următoare, iar spre sară, când sosi telegrama prin care Jean le vestea că trebuie să rămână la fabrică, Ana declară că s-a răzgândit și că le va însoți la mare.

«Iată ceva de neînțeles!» își zise doamna Frunzescu, în vreme ce Rada, bucurându-se, se repezi la Ana și o îmbrățișă.

În ziua următoare plecară tustrele la mare: Rada încântată, Ana înseninată, iar doamna Frunzescu chinată de enigma sufletului ei: «Dacă au fost hotărâți să plece împreună, cum de vrea să plece la mare?».

Enigma o putea dezlega, în parte, numai Ana.

În sara aceea, după ce doamna Frunzescu înțeleșese

că toate stăruințele ei de-a o face să rămână la conac erau zadarnice, nimeni dintre meseni nu ascultase cu atâta băgare de seamă ca Jean ce povestise maică-sa. Ea făcuse presupunerile care-i trecuseră prin minte și nu o uitase nici pe aceea că poate fata s-a îndrăgostit de cineva și de aceea vrea să plece. Însă vorbise cu adânc regret despre hotărârea Anei de a nu-i însoți la mare.

Unele dintre bănuielile ei fuseseră aprobate de comeseni. Da, trebuie să fie vorba de o criză. Altfel, o fată bine-crescută, și mai ales aflându-se într-o familie străină, nu-și iese astfel din fire. Era cu putință să se fi îndrăgostit de cineva! În ultimele zile cunoscuse mulți tineri, și fetele acestea de liceu se înflăcărează repede.

Jean Frunzescu nu spunea nimic, ci asculta. Din ziua excursiei, când Ana, la provocarea lui directă, spusese că pe mișei trebuie să-i cunoști înainte de căsătorie, el nu se mai putea îndoi că atunci, sara, în grădină, o ofensase greu pe Ana cu purtarea lui nesăbuită și deșteptase în sufletul ei o intensă dușmănie. Aceasta era pentru el și explicația faptului că Ana îl evita sistematic, și explicația hotărârii ei de a nu-i însoți la mare. Dacă aici îl înconjură ca pe-un viespe, cum ar fi suportat să-l vadă zilnic, lângă ea, pe plajă?

Jean Frunzescu începu să regrete purtarea lui ușuratică din sara aceea. Nu se putea minți. Știa că s-a apropiat de ea dorind-o; nu ca s-o necinstească, ci doar pentru plăcerea de a-i simți trupul gingaș lângă al lui. Nu bănuise ca o fată de clasa a șasea va înțelege intenția lui. El uitase că Ana nu mai era o copilă, că împlinise optsprezece ani. Dar acum nu se mai îndoia că fata înțelesese și era sigur că din cauza lui se hotărâse să nu mai plece la mare. Dorea din toată inima să-și repare greșeala, să o facă pe Ana să rămână și să-i înioțeasca la mare, dar totodată știa că, dacă va merge și el, ea va refuza să-i însoțească.

Dorința lui intensă de a repara ceea ce stricase îl sfătui.

A doua zi după ce Ana se hotărâse să plece acasă, la

prânz, înainte de a se așeza la masă, se folosi de un moment de neatenție a Anei și, apropiindu-se de ea, i-a spus:

— Am fost atâta vreme prieteni buni. Eu sunt vinovat că s-a stricat prietenia noastră. Sunt nevoit să-ți spun că-mi pare rău de ceea ce am făcut. A fost o prostie. Știu că acesta este motivul pentru care vrei să pleci acasă. Ei, iată, eu sunt gata să ies din combinație. Nu voi merge eu la mare, pentru ca să poți merge dumneata. Țin foarte mult să vezi marea.

Și, grav, se ridicase și trecuse în celălalt capăt al mesei.

Surprinsă de prezența lui lângă ea, Ana nu avu ce face și trebui să-l asculte, dar cuvintele lui i se părură străine și nu crezuse că Jean se va ține de cele spuse. Nu credea în sinceritatea voinței lui de a-și repara greșeala. Până în ziua când plecase la drum, chemat de telegrama dată de un prieten cu care se înțelesese în prealabil, telefonic, și mai ales până când sosise telegrama lui Jean prin care-i comunica mamei sale că nu-și poate amâna stagiul.

Plecarea lui Jean îi demonstrase Anei că el se ținuse de cuvânt, și această promisiune ținută îi provocase un adânc sentiment de satisfacție. Abia atunci își adusese aminte că în cuvintele fugare pe care i le spusese, Jean îi ceruse iertare pentru purtarea lui urâtă. Deși cu sufletul încă greu rănit, se înfiorase de mândrie: iată că ea, prin purtarea ei, l-a determinat să-și ceară scuze.

Era oare începutul a ceea ce hotărâse în prima ei noapte de zbucium matur? Reușise, prin atitudinea ei demnă, să domine un bărbat, să i se impună? Un lucru era sigur: Jean abia aștepta să meargă la mare, și, înainte de a o figni, nici nu-i trecuse prin cap să se lipsească de această plăcere.

Dar dacă e așa, dacă e pe drumul cel bun, ce a determinat prima ei biruință? Numai atitudinea disprețuitoare pe care a avut-o față de el, sau și ființa sa? Dacă n-ar fi fost frumoasă i-ar fi păsat lui Jean că ea îl

disprețuiește?

Hotărât, nu!

Oricare ar fi fost motivul lui, pe ea o interesa, în primul rând, biruința ei, care o satisfăcea, care-i măgulea mândria.

Vedea astfel confirmată intuiția ei din prima noapte de zbucium, că prin frumusețe va putea domina bărbatii, că va putea beneficia de mijloacele lor materiale, fără de care i se părea că nu are niciun rost să pătrundă în clasa sociala la care râvnea.

Toate aceste constatări îi înseninaseră sufletul, deși acum avea și un alt motiv, mai grav, să creadă că și-a greșit cariera: multiplicarea, generalizarea pe care i-o făcuse purtarea lui de-atunci; dezvăluirea unei etice de clasă, și anume, chiar a păturii pentru care ea făcuse și făcea atâtea sacrificii. Cu avere sau fără avere, viața nu era de dorit într-un mediu în care nimeni nu punea niciun preț pe castitatea sufletească, cu atât mai puțin pe cea trupească. Promiscuitatea aceea de brute, de trai în trei și în patru, nu avea nicio atracție pentru ea.

Totuși satisfacția pe care i-o dăduse Jean, prin scuzele și renunțarea lui de a merge la mare, o îmbuhă într-o oarecare măsură și nu mai insistase să plece acasă! Repetându-și mereu cuvintele pe care el i le spusese atunci în grabă, o impresiona în mod deosebit dorința lui ca ea să vadă marea: «Țin foarte mult să vezi marea!» - așa-i spusese. A

Erau de o săptămână la mare.

Locuința nu era foarte încăpătoare, dar era drăguță și ocupa una dintre cele mai frumoase poziții de pe țărm.

Încă din prima săptămână, Ana redeveni veselă, fericită, zburdalnică, neastâmpărată, ca în cele dintâi zile ale vacanței la conac. În imediata apropiere a vilei lor era un-colț de plajă izolat, ascuns și apărat de un țărm înalt, prăpăstios, la care se cobora pe trepte săpate în pământ. Plaja principală era mai departe. Dar nu numai din cauza depărtării coborau la plaja aceasta mică, ci și pentru că doamna Frunzescu se obișnuise aici de ani. Era un loc

discret; numai familia ei și alte trei-patru, de mai la vale, foloseau plaja aceasta. Și mai era un motiv: plaja principală era supraaglomerată. Și, spunea doamna Frunzescu, unde-i aglomerație este promiscuitate.

— Acu șase-șapte ani - mai spunea doamna Frunzescu - nu erau pe plajă mai mulți dejpatru-cinci sute de oameni. Azi, sunt mii. A năvălit aici toată negustorimea. Ani în șir n-a fost nicio familie de negustori. Era un fel de stațiune de elită. Nu erau hotele mari, restaurante. Nu era trtuzică, nu era cazino, nu era lux. Acum e un lux și o promiscuitate de ți se face rău.

Străbătând cu trenul întinsa câmpie a Bărăganului, Ana privea cu nesaț, prin geamul deschis al compartimentului, peisajul care nu semăna cu nimic din ceea ce văzuseră ochii ei până atunci. Șesul nesfârșit îi deșteptă pentru întâia oară senzația imensității, care, la început, o copleși, apoi o umplu de încântare și de o pornire de a pluti în infinit. Ca și în drumul până la conac, nu-și putea înfrâna sentimentul de încântare și de mândrie la gândul că toate ținuturile prin care trecea sunt toate ale României, că toate sunt țară românească. Și cu cât locurile îi erau mai necunoscute, cu atât o stăpânea un suflu mai puternic de duioșie când își spunea: «Și aici e România!», cu sentimentul că în jurul și deasupra ei plutea o putere protectoare.

Când, apropiindu-se de Constanța, doamna Frunzescu îi arătă, de la geam, marea, Ana o căută zadarnic multă vreme și nu o văzu, deși privea întins și scrutător în direcția arătată. În sfârșit, simți că i se oprește respirația și întrebă:

— Ceea ce se vede negru? Parc-ar fi un imens ogor arat de curând și care se suie până la cer, se îmbină cu cerul.

— Din cauza culorii, de-aceca-i și spune Marea Neagră.

Dar Ana tot nu voia să creadă că e marea, și nu-și mai dezlipi privirile de pe zare. Rada, care își scosese de asemenea capul pe geam, zise:

— Uită-te mereu, până te obișnuiești. La început, e adevărat, nu poți distinge nimic.

Dar orizontul cu marea dispăru în grabă, și Ana rămase în suflet cu un fel de spaimă: Asta era marea r Așa era marea? Dar ce era? Ea nu putuse distinge nimic altceva decât ceea ce i se păruse prima oară.

Abia la Constanța, unde poposiră trei-patru ceasuri - «până mai trece năduful», zise doamna Frunzescu -, putu să vadă de aproape marea.

Stătea alături de Rada, pe chei, și Rada-i atrăgea mereu atenția când într-o parte, când într-alta, făcând-o să se uite ciad spre port, unde erau ancorate multe vase, când în largul mării, unde se vedeau altele, când la orizont, unde se înălța un sul de fum. Rada vorbea, bătea din palme chicotea când, din valurile ce se spărgeau de dig, stropi grei de argint împrôscau până lângă picioarele lor. Când chicotea și se ferea instinctiv de valurile mai mari, ce se repezeau, învolburate de spumă, ca să se spargă de stâncă, Rada o strângea pe Ana de braț cu toată puterea.

Era puțină lume pe dig la ceasul acela mic de după-amiază. Totuși câte-o păreche, câte-un om singuratec, trecea uneori pe lângă cele două fete, care se opriseră aproape de capătul digului, privindu-le cu interes.

Ana nu auzea nimic din câte-i spunea Rada, nu vedea pe nimeni. Ai fi zis că nu vede nici marea. Nu se uita la nimic anume, ci privirea ei, absorbită de imensitatea apelor răscolite, cuprindea întreg peisajul până în depărtarea nesfârșită a orizontului. Rămase așa, nemișcată, și după ce Rada, ostenind de atâta vorbă și nemaștiind ce să-i arate, tăcu. După o vreme, Rada începu să se neliniștească de încremenirea ei în tăcere.

— Îți place? o întreabă ea, ca să zică ceva, să provoace o reacție.

Ana înclină din cap. Deși părea cufundată într-un vis îndepărtat sau într-o contemplare adâncă, o auzise.

— E încântătoare! - spuse Rada.

— Am și nimerit o zi senină și fără vânt. Dar e sublimă și când bate vântul, și când e înnorat. Uite

valurile! Nu mai conținesc!

Valurile veneau mereu, neostenite, cu grumaji rotunzi și puternici, de armăsari, și se izbeau, nebune, cu fruntea în zid, în stâncile prăvălite la temelia digului. Veneau din larg, ca atrase de un magnet uriaș. În depărtare, pătrunse de lumină, păreau masive, de sticlă verzie, care se spărgea în țândări, se schimba în râuri, în viitori de spuma, izbindu-se de stâncile colțuroase ce le așteptau aci, la marginea digului. Veneau mereu din larg, ca într-o luptă păgână, ca valurile de asalt, veneau fără nădejde de-a se isprăvi vreodată, de a le săca numărul.

— Mai rămânem? întrebă Rada, disperată că nu poate scoate niciun cuvânt din gura Anei.

Privi către prietena sa. Își ținea buzele strânse, aproape supte și era albă la obraz ca hârtia.

— Ți s-a făcut rău? Ai amețeli? Mie mi se întâmplă uneori, când mă uit mult la valuri. În cazul acesta, închide ochii.

Dar, uitându-se la ea, Rada își dădu sama că Ana e teafără, și că numai o intensă concentrare era cauza ținutei sale drepte și nemișcate, de parcă ar fi prins rădăcini în asfaltul digului.

— Să mergem! Ne așteaptă mama, zise ea în sfârșit, uitându-se la ceasul de la încheietura mâinii.

Cele două prietene se întoarseră. Rada începu din nou să-i arate vapoarele din port, să citească numele înscrise pe ele, să le ghicească naționalitatea.

Pe Ana părea că nu o mai interesează nimic. Mergea ca în vis, și paloarea nu-i dispăruse încă de pe față.

Când intrară în oraș, se opri, strânse brațul Radei și-i șopti:

— Toată viața am să vă fiu recunoscătoare că m-ați luat cu voi la mare.

Rada izbucni fericită:

— Vezi? Și erai hotărâtă să nu vii.

— Nu știam cum e marea, și apoi mai era ceva... rosti Ana cu o voce adâncă.

Rada o privi și i se păru că zărește în ochii prietenei

sale o licărire nouă, necunoscută.

Drumul până la stațiune îl făcură cu automobilul.

De pe țărmul înalt, de pe crâmpeliul de plajă unde coborau, Ana putu, în sfârșit, să contemple marea în tihnă. Dar numai după ce se obișnuie să umble în costum de baie.

La început, insistențele doamnei Frunzescu de-a o convinge să-și îmbrace costumul de baie și să se întindă la soare o uimiră și o rușinară. Nu se gândise până atunci că, venind la mare, va trebui să se arate, lângă Rada și lângă doamna Frunzescu, în costum de baie, aproape goală, ea, al cărei trup nu-l văzuse nici măcar vreo colegă de internat. Pudoarea firească o făcuse să nu se uite la cele două femei îmbrăcate în costume de baie, mai ales la doamna Frunzescu. Simțea că e un lucru împotriva firii, unul care rușinează și umilește în același timp, ca mama și fata sa stea despuiate una lângă alta.

Și după ce își îmbrăca costumul de baie în cabină, se ducea totdeauna departe de cele două și se întorcea cu fața în altă parte. Dar nu era lăsată în pace. Rada venea adesea lângă ea, iar doamna Frunzescu o chema să stea de vorbă, și nu putea s-o refuze.

De sentimentul acesta penibil de a se simți aproape goală și de-a sta lângă două femei despuiate nu scapa decât lăsându-se fermecată de priveliștea mării și când intră cu Rada în apă. Când nu-și mai simțea decât capul deasupra valurilor răcoroase, avea senzația că se purifică, și voioșia ei izbucnea aproape sălbatică.

Nu știa înota atât de bine ca Rada, dar se străduia să învețe cu un curaj care o făcea pe prietena ei să țipe de spaamă, iar pe doamna Frunzescu să le strige vorbe ne-nțelese, stând în apa mică de lângă țărm, unde obișnuia să se-mbaieze.

Celelalte trei-patru familii care făceau plaja aci erau risipite mai departe, sub umbrele mari. De ei nu-i păsa. Anei: erau prea departe ca să o poată vedea cum este și cine este.

Trecuse săptămâna, și Ana încă nu se obișnuise să stea în costum de baie față cu cele două femei străine. Ea

rămăsese la părerea că era un lucru împotriva firii să stai despuiată în fața altora, și se mira că la cele două femei nu descoperise un sentiment asemănător. Mama și fata stăteau aproape goale una lângă alta, întinse pe nisip, ca și când ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume.

Ana încercă să-și explice cum de este cu puțință așa ceva. Ele nu erau femei? Ele nu simțeau că goliciunea unui trup de femeie reprezintă în sine o profanare, dar încă să mai fie văzut de altul? Erau oare chiar atât de deosebiți, ca structură sufletească, oamenii din clasa socială în care dorise atât de mult să intre, de cei din clasa socială căreia îi aparținea, în care goliciunea este, în orice împrejurare, de rușine? Dar oare omul rafinat prin cultură, omul educat, nu trebuie să fie mai pudic decât un țăran?

Auzise ea, în treacăt, niște explicații despre igiena nouă, despre o metodă nouă pentru întremarea sănătății, care cerea să-ți expui la soare toate părțile trupului, mai ales în anumite ore ale dimineții. Era o doctrină și o practică nouă: soare, soare, cât mai mult soare! Dar atunci nu le dăduse nicio importanță și nu le înțelesese. Acum însă vedea, practica și tot nu înțelegea. Cum? Nu se putea bucura cineva de mare fără a se da mereu în acest spectacol umilitor pentru o femeie? Nu există un costum care să acopere întreg corpul? Nu s-ar putea să «faci soare» cu totul izolat de ceilalți, dacă este chiar absolută nevoie? Nu e nesfârșit țărmlul mării?

«Dar, la urma urmelor – își zicea ea –, trupul meu e sănătos, puternic, nu are nevoie de nicio întremare.» Și, sub pretextul acesta, avea mereu la îndemână un cearșaf cu care se acoperea.

Pe doamna Frunzescu, gândurile acestea ale Anei, care dădeau loc la numeroase discuții, o contrariau peste măsură. Când o văzu mai întâi acoperindu-se cu cearșaful, nu mai putu răbda și o înfruntă:

— Te-acoperi ca să nu-ți înnegrești pielea? Dar știi că te ții! Vrei să fii în orice împrejurare o excepție? auzi! Să vii la mare și să stai învelită în cearșaf!

«Mofturile» de pudicitate ale Anei o iritaseră din

prima zi, când, văzând-o în costum de baie, își dăduse sama, dintr-o singură ochire, că fata era deplin și frumos dezvoltată, mai frumos decât Rada. Și nu-i trebui mult ca să înțeleagă că un corp ca al Anei putea ispiti ușor simțurile unui bărbat impulsiv, ca Jean. «Probabil că i l-a ghicit cu privirea, prin veșminte», își zise ea.

Oricât era de potrivnică unei apropieri între cei doi tineri, simțul ei practic, poate o anume înclinare perversă, o făcea să recunoască în sineși că Ana ar fi «o bucățică bună» pentru Jean, și că Jean ar putea fi mulțumit cu ea. Uneori, admirându-i, fără să vrea, corpul drept, statuar, parc-ar fi dorit s-o știe pe Ana nevasta lui Jean. Dar abia se-nfiripa o asemenea dorință, că și intervenea pe loc rațiunea: «A! Uac-ar fi dintr-o familie bună și-ar mai avea și zestre, ar fi cu totul altceva!»

În cea de a șaptea zi de la sosirea lor la mare, nu putură ieși pe plajă: bătea un vânt puternic care stârnea nori de nisip. Valurile crescuseră atât de mult, încât inundaseră crâmpieiul de plajă pe care se soreau de obicei.

În dimineața următoare vântul încetă, dar plaja lor era jumătate subț apă, iar cealaltă jumătate, udă.

Cele două fete veniră s-o vestească pe doamna Frunzescu.

— Nu-i nimic. Rămânem acasă. Nu ne strică o mică pauză.

Dar Rada nici nu voia să audă de «pauză».

— Cum? Să pierdem o zi, când zilele ne sunt numărate?! Nu se poate! Mergem la plaja mare. Acolo este nisip uscat cât vezi cu ochii.

— Nu-mi place promiscuitatea de-acolo. Nici înainte, când nu era aglomerația de-acum, nu mergeam la plaja mare. E o indecență acolo!...

Dar Rada nu se lăsa biruită. Stărui mereu, ba chiar, la un moment dat, fu gata-gata să și plângă. Era într-adevăr o zi frumoasă, senină, liniștită, fără cea mai mică adiere de vânt, încât - Rada avea dreptate - ar fi fost păcat să o piardă.

— Mergeți voi amândouă, hotărî până la urmă

doamna Frunzescu. u

Dar Rada stăruie din nou. Nu cuteza să meargă singura între atâția oameni străini.

— Cine ți se poate împotrivi ție?! - zise, nemulțumita, doamna Frunzescu.

— Ei bine, vin și eu, dar fără costum de baie. O să stăm mai la o parte.

Ana nu fusese încă la plaja principală, dar, după aluziile făcute de doamna Frunzescu, își închipuise ce poate fi acolo. Ea se unise cu mama Radei fi stăruise să rămână acasă. Dar Rada era o fată încăpățânată.

Nu-ți fie frică! Nu te mănâncă nimeni **n** spuse ea cu un fel de dispreț pe care Ana nu-l simțise până acum în tonul cu care îi vorbea Rada. u **w**

Nisipul uscat de pe plaja principală era năpădit de lume, de corturi albe, de umbrele mari și de umbreluțe de toate culorile. De sus, de pe țărmul înalt, plaja părea o grădină exotică, excentrică, învălmășită de flori și fructe nemaivăzute.

Doamna Frunzescu era obosită. Nu era obișnuită să meargă multă vreme pe jos, și mai ales să urce dealuri. Și, de la vila lor, pentru a ajunge direct la plaja principală, trebuiseră să urce o râpă pieptișă.

— Și din cauza depărtării nu mi-a plăcut să vin aci, se năcăji ea respirând greu, după ce se opriră pe culmea țărmului prăpăstios, de unde se vedea plaja.

— Puțină mișcare nu-ți strică, mamă. Ți-a spus și doctorul, când am plecat la băi.

— Da, mi-a recomandat, e adevărat. Dar nu să urc munți!

— Putem înconjura urcușul, trecând prin oraș. Nu știu, mamă, ce zici tu, dar parcă ne-am distra mai bine da: a am veni regulat aici. Privește!

— Nu-mi place promiscuitatea asta!

— Dar e de-ajuns să stai deoparte și să privești, și ceasurile trec de nici nu știi cum. Eu, drept să-ți spun, încep să mă plictisesc stând toată ziua numai cu dumneata și cu Ana.

— Ești obraznică, Rada! Într-alți ani cum de nu te-ai plictisit? Și nu o aveai pe Ana lângă tine, ca acum.

— Dar era Jean, care făcea mereu naveta între noi și plaja mare, și mereu ne aducea cunoștințe de-ale lui, fete și băieți, să ni le prezinte. Aveam mereu variație, și mi se pare că tocmai în această variație stă adevărata distracție și odihnă de care are nevoie omul în vilegiatură. Anul acesta, într-o săptămână, nicio cunoștință nouă! Nu ți se pare că suntem în deficit? Cred că și Ana începe să se plictisească.

— Nu, Rada, greșești. Lângă mare nu m-aș putea plictisi niciodată. Și, drept să-ți spun, mie-mi place plaja noastră.

După ce mai înaintară pe țărm vreun sfert de ceas, începură să coboare pe serpentină.

Grădina aceea exotică, crescută pe plajă, își deslușea tot mai limpede formele, iar când ajunseră la marginea ei, nu mai avea nimic miraculos. Dimpotrivă! Era așa cum spusese doamna Frunzescu: o promiscuitate, o colecție uriașă de carne, respingătoare, exalând un miros greu de nădușeală omenească. Și ce de trupuri de bărbați și de femei, diforme, păroase, umflate!

O singură privire îi fu de-ajuns Anei pentru a simți că i se mișcă ceva în stomac, iar când îi pătrunse în nări și mirosul de osânză rancedă pe care îl aducea briza mării, trecând peste trupurile monștrilor acelora tolăniți pe nisip, se dădu repede de-o parte - cum erau la marginea plajei - și se întoarse cu fața spre țărm.

Rada și maică-sa nu observară nimic; ele priveau cu interes panorama. Nu păreau nici scandalizate, nici mirate de colecția aceea de trupuri despuiate. Doar le mai văzuseră de-atâtea ori! Nu le părea nimic nefiresc; părea că nu ajunge până la ele - deși lumea stătea întinsă pe nisip până aproape de picioarele lor - mirosul atâtor trupuri ce se prăjeau la soare. Nu vedeau decât ridiculul și formele monstruoase ale unor trupuri de bărbați și de femei.

Stăteau în picioare, răzimate una de alta, și priveau,

râzând înfundat, cotindu-se. Rar zăreau câte-o figură mai distinsă, câte un corp mai bine făcut. Majoritatea celor de pe plajă, bărbați și femei, trecuți de prima jumătate a vieții, erau umflați ca butoaiile, cu șunci și slănini lăbărțate, care se întorceau greoaie de pe parte pe alta.

— N-am să înțeleg niciodată cum de nu le e rușine să se îngrășe și să se lăbărțeze așa! – zise cu dezgust doamna Frunzescu. Întorcând capul și văzând-o pe Ana stând palidă la o parte și privind spre faleză, adăugă: – Vino aci, draga mea. Tu nu vrei să vezi arca lui Noe?

Rada râse.

— Curat arca lui Noe! zise ea.

— E profund dezgustător! – exclamă Ana, alăturându-li-se.

— E un scandal public! Mă mir că autoritățile îngăduie așa ceva!

Doamna Frunzescu o privi o clipă cu spuneenile ridicate a uimire, dar crezând că Ana se referă, ca și ea, la aspectul estetic al plajei, răspunse:

— Ce-ar putea face autoritățile, draga mea? Aici banul poruncește! Cine are bani poate merge unde pofteste, se-nghesuie în orice societate. E scandalos, desigur, dar n-avem cum să ne apărăm decât izolându-ne. Primăria stațiunii nu este, desigur, de părerea noastră. Stațiunea începe să prospere. Oaspeții sporesc pe an ce trece; hotelurile, restaurantele se-nmulțesc; în localitate se cheltuiesc din ce în ce mai mulți bani. Ca urmare, veniturile primăriei cresc, și îata ca în ultimii ani s-au putut face și câteva îmbunătățiri. De-o pildă, faleza. Anul trecut, când am văzut-o, era să cred că am greșit stațiunea.

— Dar e o înspăimântătoare promiscuitate de seminuduri!... Și oamenii stau atât de aproape unul de altul!... De ce?! Că doar au loc să stea împrăștiați. Plaja e uriașă...

— Ei! Așa le place! – râse doamna Frunzescu.

— Nu auzi că uneori zumzetul conversațiilor și râsetele se ridică peste larma valurilor? Dar să ne dăm

puțin mai la o parte, căci briza aduce un vag miros de rânced.

— E de la uleiurile cu care se ung ca să se bronzeze mai repede, preciză Rada.

Făcură vreo câțiva pași spre faleză, și, ajungând la vreo cincizeci de metri de mulțime, Rada așternu un cearșaf.

— Ei, cine vrea n-are decât să facă plajă, zise doamna Frunzescu.

Rada se execută imediat, dar Ana se așează cuminte lângă doamna Frunzescu.

— Nu fi proastă, Ano! Pune-ți costumul! îi spuse Rada, dar Ana nu se mișcă.

Abia se întinse Rada bine în bătaia soarelui, că de grupul lor se apropiară, făcându-le semne, doi bărbați și două femei. Erau toți îmbrăcați în costume de stradă.

— Cine-ar putea fi? - se întrebă doamna Frunzescu.

— Nu-i pot recunoaște.

— E unchiul Pake, mamă, unchiul Pake Manicatide! strigă Rada ridicându-se în picioare și făcându-le, la rândul ei, semne cu mâna.

Unul dintre bărbați era, într-adevăr, domnul Pake Manicatide, un fel de văr de-al treilea al doamnei Frunzescu, însoțit de nevastă-sa și de fiică-sa. Cel de-al doilea bărbat era avocatul Popescu, apărătorul intereselor familiei.

— De când ați venit? întrebă domnul Manicatide, după ce își dădură binețele și se făcură prezentările celor necunoscuți.

— De o săptămână, răspunse doamna Frunzescu.

— Nu mă mir că nu v-am întâlnit până acum. Știu că nu frecvențați plaja asta și că de-obicei veniți cu bucătăreasa după voi. E mai bine așa, decât în devălmășeala asta stupidă!

— «nou. domnule Popescu? Doamna Sofia n-a venit? întreba doamna Frunzescu.

Avocatul - slab și părând a duce o povară grea în spinare - părea îmbătrânit înainte de vreme.

— Ba da, e și ea aici.
— e Ce „U ați adus” ° 5* Pe ea, dacă ne-ați văzut?
— Nu e singură. E cu cineva pe care nu-l poate
părăsi, zise cu tristețe avocatul.
— Aveți pe cineva bolnav?
Bărbatul înclină capul în piept.
— Din nenorocire!
— Pe cine? întrebă c-un fel de frică doamna
Frunzescu.

— Pe Nicu...
— Băiatul?
— El...
— Nu mai spune?! Și de când?
— Din martie. Atunci i-au putut pune diagnosticul.
Toată iarna s-a plâns de dureri în șira spinării. Doctorii au
crezut mai întâi că-i vorba de o răceală.

— E posibil?! Băiatul acela luminos și iute ca argintul
viu? Să aibă? Nu s-au înșelat doctorii?

— Din păcate, nu. Avem radiografia. Radiografia nu
poate înșela...

Doamna Frunzescu vru să-i vadă numaidecât, pe
doamna Popescu și pe băiat, și plecă împreună cu grupul
celor patru.

— Pune-ți costumul, Ano - zise Rada, îndată ce
grupul se îndepărtă - aici suntem izolate.

— Nu-mi vine să mă dezbrac în promiscuitatea asta.
Mai bine stau așa.

— Nu vrei să faci baie?

— Nu! Sunt cu totul consternată de... porcăria asta!

Rada întoarse capul mirată. Încă nu auzise din gura
Anei cuvinte triviale. Fata înțelese și adaugă:

— Scuză-mă, te rog! Dar nu știu cum aş putea numi
altfel spectacolul de-aici. Noi, la țară, astfel l-am numi.

— Dar, draga mea, spectacolul ăsta, cum îl numești
tu, îi întâlnești pe toate plajele!...

Cum? Pretutindeni bărbați despuiați stau de-a valma
cu femeii despuiate? A **w**

— Bineînțeles! Tu n-ai avut prilejul să vezi până acum

o plajă. Dar peste tot e la fel: la Mamaia, la Techirghiol, la Eforie. Cum ar putea fi altfel? Dar dacă nu-ți place cum arată, nu te uita la ei și gata! Facem soare și intrăm în mare tocmai pe la margine.

— E josnic! La noi, la țară, nimeni nu și-ar putea închipui așa ceva. Numai copiii mici se scaldă în râu de-a valma.

Rada o privi mirată. Niciodată până acum Ana nu-i pomenise despre cum este la ei la țară. Ba, după câte își aducea aminte, nu vorbise vreodată despre satul ei natal. Oare ce i-o fi venit acum să compare obiceiurile de la mare cu cele din satul ei?

— Da, e respingător și ridicul, sunt de acord. Dacă ar fi numai oameni subțiri, din categoria noastră socială, ar fi altceva... Dar ce să-i faci? Aici e o lume pestriță, ca de altfel pe toate plajele. Și vin cu câțel, cu purcel... Și fac o murdărie îngrozitoare – resturi de mâncare, hârtii, coji de pepene... Ai dreptate, e îngrozitor!

— Dar, draga mea, nu mă gândeam la mizeria fizică, ci la mizeria morală, la amestecul ăsta de femei despuiate și de bărbați despuiați. E ceva îngrozitor de respingător! Și printre ei ropii, proprii lor copii! E o imoralitate de care ți se-apeacă!

— Ei, și tu! Lumea s-a obișnuit acum. La început, spunea mama, unii au protestat. Dar – ce vrei? – ca orice modă, a prins repede. Căci și promiscuitatea asta e tot o modă. La început a produs senzație, cum spune mama, dar pe urmă lumea s-a obișnuit. Pe nimeni nu-l mai interesează azi nici cine e și nici cum e vecinul său de plajă.

— Nu m-aș putea obișnui niciodată cu această... modă.

— Da, unii nu reușesc să se obișnuiască. Mama, de pildă. Mie îmi e total indiferent. Ba nu, uneori mă distrează să văd costumele, să râd de tot ce e ridicul. Pentru că, într-adevăr, e ridicul ca domnul burtă-verde să-mbrace și el un costum de baie, la rând cu copiii și cu tinerii. Ce rost are să se prăjească lasoye atâtea osânzi bărbătești și femeiești? E altceva să intrăm în mare patru-cinci fete și

băieți, să înotăm și să ne distrăm. E un adevărat deliciu! Câte pozne nu făj6.010 era Jean! intram în valuri câte-un grup întreg de băieți și fete.

— Împreună? Launloc?

— Păi, bineînțeles! De ce te miri?

— Mă gândesc că eu nu voi evolua niciodată până la punctul la care să-mi însușesc toate obiceiurile lumii voastre.

— Lumea noastră?! Dar ce, tu ești dintr-altă lume? Nu mi-ai vorbit încă niciodată despre așa ceva...

— Ei bine, Rado, socotesc că e mai mult decât necuviincios ca o fată îmbrăcată numai în costum de baie să stea alături de un băiat în chiloți.

— Dar toată lumea umblă aci, pe plajă, îmbrăcată așa, și nimănui nu-i trece prin minte că ar fi necuviincios! Eu nu te înțeleg, dar admit că, nevăzând până acum așa ceva, nefiind obișnuită să vezi așa ceva, spectacolul acesta te contrariază.

— Ascultă, Rado! Tu chiar crezi că e frumos ca un tânăr ori un bărbat să se uite cât poștește la trupul tău abia acoperit? Să-ți examineze brațele, picioarele, ȷspatele? Ori să se întindă pe nisip, la o palmă de loc de tine, pentru a sta la taifas? Nu crezi că așa ceva e de rușine?

Rada începu să râdă.

— Ce copilă ești, draga mea, deși ești de-o vârstă cu mine! De ce „să-mi fie rușine? Nu fac niciun lucru rușinos. Ba, mai mult: nici nu mă gândesc la vreun lucru rușinos. O să te convingi singură, după ce te vei obișnui. De-altfel, e un fapt confirmat și de știință.

— Care fapt?

Am citit de curând o carte împrumutată de la o prietenă, o carte de igienă, scrisă de un doctor. E o teorie nouă, se-nțelege, dar una pe care a adoptat-o toată lumea și pe care toată lumea o pune în practică. Dovadă că trebuie să fie adevărată.

— Ce teorie?

— Se afirmă că tineretul de ambele sexe e maiapărat

de ispite și mai curat de când face sport împreună, plaja împreună. Se argumentează că, dacă, la o anumită yirsta, trupul rămâne necunoscut, o taină, el devine un puternic element de ispită pentru sexul celălalt, contrar. Și ca, dimpotrivă, cunoscând fiecare, în aer liber, în public, ceea ce mai înainte era o taină, ispita a scăzut, și-gindurile fetelor și băieților de azi, care fac sport împreună, îmbrăcații în costume sumare, sunt mai curate decât ale tinerilor dinaintea noastră, care-și țineau ascunse toate... farmecele.

Ana o asculta înlemnită. Nu-i venea să creadă că vorbele pe care le auzise fuseseră rostite de prietena ei Rada. Niciodată, până acum, nu discutaseră astfel de lucruri. Nu-și putea închipui ca Rada să fi citit astfel de cărți de... igienă! O credea cu totul nevinovată, neștiutoare. Sau, mai exact, credea că Rada gândește și simte ca și ea, care se purta după cum îi porunceau instinctul feminin că trebuie să se poarte. Iar instinctul acesta natural nu putea să accepte teoria pomenită acum de Rada, citită de ea în cartea aceea și, ceea ce era mai grav, aprobată de ea. Prietena ei vorbea fără niciun înconjur despre «farmecele ascunse», care, dezvăluite tuturor a, cruță de ispite cele două sexe și le face să aibă gânduri și relații mai curate. Era cu puțință?! Dar atunci poate că Rada a cam dus-o de nas, poate că știe încă multe alte lucruri, poate că e cu mult mai matură decât ea. Sau toate cunoștințele ei în acest domeniu nu sunt decât urmarea firească a moravurilor sociale din clasa căreia Rada îi aparținea?...

— Eu văd că tu te miri, și, în parte, cred că te și înțeleg, Ano. Tu, până acum, n-ai văzut o plajă, n-ai făcut «port împreună cu băieții, tenis bunăoară, n-ai stat în aceeași

bancă, la școală, cu un băiat. Dar de toate acestea nu vei scăpa când vei ajunge la universitate. Cred că atunci vei înțelege că apropierea unui tânăr, costumul lui sumar, nuditatea lui chiar, nu mai are niciun farmec, nicio atracție, după ce le cunoști și te-ai obișnuit cu ele. Nu o

mai pot ispiti pe o fată!

— Dar altfel o ispitesc? întrebă Ana c-un fel de răutate.

— Probabil - răspunse evaziv Rada.

— Doctorul acela vorbește însă mai ales de ispita pe care o reprezintă trupul femeii pentru bărbat, și nu de ispita trupului bărbătesc pentru o femeie.

Ana scutură din cap ca pentru a alunga un gând neplăcut care-i da târcoale. Era o discuție penibilă pentru ea. Îi veni în minte brațul lui Jean în jurul mijlocului ei. Era fratele Radei! Oare Radași Jean gândeau și simțeau la fel? Și dacă Jean i-ar fi văzut trupul în costum de baie, n-ar mai fi fost ispitit de el? Întrebarea îi veni pe neașteptate, ca un: trăsnet din senin, a cărui arsură Ana o simți. Și se înroși dintr-odată până-n albul ochilor.

Se făcu tăcere.

Rada se simțea stingheră. Nu știa dacă făcuse bine mărturisindu-i Anei ca citise cartea aceea de igienă. Volumul, ferfeniți t, trecea, în taină, dintr-o mână de elevă într-alta. Niciuna nu se lăuda că l-a citit, dar era limpede că fiecare îl parcursese cu mult interes. Era scris de un medic cu nume stram, și ajunsese la a opta ediție. Rada era încredințată că foia nu-l citise, fiindcă ea refuzase pe rând toate cărțile care circulau clandestin printre elevele externe și printre cele din internat.

— De-altfel, te vei convinge prin proprie experiență, zise ea într-o târziu.

Ana nu înțelese la ce se referea Rada și o întrebă:

— Despre ce-o să mă conving?

— De ceea ce ți-am spus, că o să te obișnuiești curând să stai alături de tineri în costume de baie. Vei vedea că nu-i nimic rușinos în a face plajă alături de alți tineri, băieți și fete. Acum refuzi până și ideea, pentru că nu ești obișnuită.

— Eu, dacă voi face plajă, voi face numai lângă vilă. Cred că și doamna Frunzescu va fi de acord.

— A, desigur! Mama nu suportă orice fel de lume. Dar mie mi-ar plăcea să venim aci. Adevărul e că atunci

când era și Jean, verile trecute, stăteam mai mult aici decât cu mama. Veneam, din cotlonul nostru de plajă, aci, fie înotând pe lângă coastă, fie peste deal, ca să ne-ntâlnim cu o ceată de băieți și de fete cu care ne cunoșteam. Ori, uneori, veneau ei, cu Jean, la plaja noastră.

— Tăcu un răstimp, privind în depărtare.

— Trebuie să fie și acum cunoscuți de-ai noștri pe plajă, dar cred că încă nu știe nimeni că suntem aci. Mama are un obicei rău: nu numai că mâncăm acasă, dar nici la plimbare, în oraș, nu-i place să iasă. Altfel am fi întâlnit cu siguranță pe cineva cunoscut.

Ana nu-i răspunse. Tăcea privind «arca aceea a lui Noe» și îndeosebi marea, a cărei întindere, văzută de-aici, de jos, se îmbina, nu prea departe, cu cerul. «Da, plaja asta e imensă – își zise Ana.

— E multă lume, dar ar mai încăpea cel puțin de-o sută de ori pe-atâta. La urma urmelor, m-aș putea izola și aici.» Dar nu trecu mult timp și constată că se înșelase. Lumea începu să intre ;11 Mluh în uialjă în

flori, din culorile costumelor de bai 1, întreaga dun-și V.W.Y.

cât ținea plaja. Nu peste mult, cete de tineri, de fete, după ce se zbenguiau un răstimp în apă, țâșneau pe plajă, alergau, se jucau. Nu mai rămase niciun loc ferit. Bărbații diformi ieșeau din valuri ca niște monștri marini, și, suflând greu, se duceau până departe pe plajă, să se sorească. Unii din ei își scoteau costumul de baie, îl storceau și îl puneau să se usuce, rămânând pe nisipul gol, alții pe cearșaf – ce oroare și sălbătecie! – complet despuiati! Și pe lângă ei treceau, uneori, în fugă, copii, băieți, fete, care, jucându-se, străbăteau mereu plaja, până intrau din nou în valuri.

Când înțelese ce se petrece, Anei îi veni să plângă. Rada intrase în mare. Singura, se culcă pe cearșaf și-și acoperi fața cu mâinile. Uneori simțea că s-a oprit cineva în apropierea ei, ori că trece pe lângă ea, dar nu se uita să vadă cine-i.

Nu-și dădu sama câtă vreme rămase așa, când,

deodată, auzi glasul Radei și câteva glasuri străine apropiindu-se. Își luă mâinile de pe față. Înaintea-i stăteau prietena ei cu două fete și trei tineri. Toți cinci abia ieșiseră din mare, căci apa picura încă de pe ei când Rada făcu prezentările. Doi tineri erau studenți la politehnică, iar fetele erau surorile lor; al treilea tânăr era inginer.

Toți se mirară că Ana lăsa să treacă o zi atât de frumoasă fără a se sori și a înota.

— Nu se simte tocmai bine, răspunse Rada în locul ei.

Ana nu știa încotro să-și mai întoarcă privirile pentru a evita să se uite la ei, mirându-se că tinerii aceia păreau să nu-și dea sama că stăteau aproape goi dinaintea ei.

După ce văzură că nu o pot convinge să-și pună costumul de baie și să intre în mare cu ei, plecară. Ana porni numaidecât spre vila în care locuiau.

De sus, de pe faleză, unde se opri să-și tragă suflarea, plaja i se păru iarăși o grădină exotică, dar acum culorile ei vii nu o mai interesau. Știa ce ascundeau. Se așeză și privi îndelung în depărtarea orizontului. Treceau în zare vapoare, din care, cu cât se depărtau, cu atât se vedea tot mai puțin, până nu mai rămâneau decât coșurile, și, pe urmă, numai fumul greu, ce nu se putea înălța în văzduh... îi veni în minte exemplul pe care îl folosea, la ora de geografie, profesoara, pentru a le demonstra rotunjimea pământului. Pe-atunci era parcă în clasa a doua... Avu o senzație de liniște și de înseninare. Ce bine era atunci, când nu știa nimic din toate mizeriile pe care le cunoaște acum!

În loc să meargă la vilă, luă drumul spre crâmpieul lor de plajă. Era încă devreme. Valurile se mai retrăseseră, și găsi un colț de plajă uscat, chiar lângă țărmul prăpăstios. Nisipul era amestecat aci cu țărâna neagră ce se prelingea, la fiecare ploaie, de pe coastă. Vremea frumoasă te-mbia într-adevăr să intri în apă, și Ana nu rezistă multă vreme acestei ispite.

Capriciile tinereții sunt multe și insondabile. În răcoarea apei, între valurile ce-o luau cu asalt, aci, la țărm, Ana se simți ca renăscută, și, înotând, începu să îngâne o

romanță. Se simțea iar tânără, puternică și pură. «La urma urmelor, ce-mi pasă mie de toată lumea asta de pe plajă? Nu sunt eu în joc, ci ei și ele. Treaba lor!» își zise Auria.

Buna dispoziție îi revenise. intră și ieși de mai multe ori din mare, și cum nu avea ceas, nu-și dădu sama cât timp rămase pe plajă. După socoteala ei, nu putea fi târziu. I se părea că de-abia venise.

Când se apropie de vilă, Rada tocmai ieșea pe poartă.

— Ei bine, iat-o! – exclamă ea, alergându-i înainte.

— După tine plecam. Mama era îngrijorată că nu mai vij. De-altfel, eram amândouă convinse că ești la plaja cea mică.

— E târziu?

— Două și jumătate!

Vai de mine! Nu mi-am dat sama că-i așa de târziu!

Și, intrând în casă, se grăbi să-i ceară scuze doamnei Frunzescu.

La masă, mama Radei fu, împotriva obiceiului ei, tăcută. Părea să aibă o durere de care nu putea scăpa. Ana. se temu, la început, să nu fie supărată din cauza întârzierii ei, dar curând înțelese, din expresia schimbată a feței doamnei Frunzescu, că trebuia să fie ceva mult mai grav.

Ieșiră pe terasă, la cafea. Briza sărată a mării adia binefăcător.

— Știți voi, fetelor – începu într-un târziu doamna Frunzescu –, care e cea mai mare și mai prețioasă avuție a omului în viață? Să vă spun eu: sănătatea. Cine-i sănătos, cum sunteți voi „să mulțumească lui Dumnezeu că i-a dat cea mai importantă zestre.

— Nu știu dacă numai cu zestrea asta m-ar lua cineva de nevasta, glumi Rada „Era

Mamă-sa îi aruncă o privire posomorâtă, și fata înțelese că a greșit, că maică-sa nu avea acum chef de glume. Da' mai „degrabă decât dacă ai fi o schiloadă cântărită cu aur. Sărmana doamnă Ionescu! De când i s-a bolnăvit băiatul, s-a uscat ca o mumie. Și, Doamne, ce femeie splendidă era, ce femeie frumoasă! Face parte

dintr-una din cele mai vechi și maj bogate familii din țară, sărăcită și ea, ca toată lumea noastră, de expropriere.

— Băiatul e grav bolnav? întrebă Rada.

Mamă-sa ridică și lăsă să-i cadă brațul drept într-un gest de disperare.

— Grav? Poate că nu se mai vindecă niciodată. Sau, dacă se va vindeca, asta se va întâmpla după ani și ani de suferință. Cura recomandată de doctori e foarte îndelungată. Și, dacă se va vindeca, s-ar putea să rămână cu defecte.

— Dar ce are?

— Parcă dacă ți-aș spune numele bolii ai ști mai mult? Mai bine să nu-i știi nici numele. E destul să-ți spun că-i pus într-un corset de ghips și că trebuie să stea nemișcat. E așezat pe un pat de scânduri, pe care-l scot la soare și-l duc în casă doi oameni.

— E mărișor băiatul? întrebă Ana.

— Cred să aibă vreo doisprezece ani. Era în clasa întâia de liceu când l-a ajuns nenorocirea. Bietul de el! La vârsta când toți copiii zburdă pe plajă, el stă imobilizat pe un pătuc!... Și ce copil vioi și vesel era, nici nu vă puteți închipui!

Doamna Frunzescu le vorbi despre familia Popescu, pe care o aprecia foarte mult, pe el - ca pe un foarte bun cunoscător al legilor, om inteligent și deosebit de harnic, pe ea - ca pe femeia cea mai bine-crescută și cea mai cultivată dintre câte cunoștea. Și sfârși prin a le spune că de mâne încolo va merge să facă plaja împreună cu familia Popescu, că așa le promisese, ca să le țină de urât. Tot acolo vine și familia Manicatide, așa că vor face un mic grup.

— Se-nțelege că, dacă vreți, puteți veni și voi cu mine. Pake Manicatide zice că acolo e cel mai bun loc de baie... Valuri puține, și, până la o sută de metri în larg, apa nu-ți trece de cap. De-altfel, voi nu veți fi legate de mine și de prietena mea. Voi puteți străbate toată plaja, dacă vă face plăcere. Există un singur inconvenient: e cam departe. Trebuie să luăm, de la noi, drumul prin oraș și să coborâm

la capătul celălalt al plăjii. N-avem ce face! Nu o pot lăsa pe biata femeie singură cu gândurile ei negre!

Pe Ana o emoționează durerea sinceră a doamnei Frunzescu. **n** părea rău că se desparte de mica lor plajă, dar simțea că trebuie să fie alături de doamna Frunzescu în compătimirea ei pentru nenorocirea altora. La urma urmelor, și acolo se putea izola de lume, iar Rada, dacă va avea poftă să se zbenguiască pe plajă cu cunoștințele ei, n-avea decât s-o facă.

XII

Locul de plajă al familiei Popescu era după o cotitură a plăjii principale, spre sud, la o depărtare de vreo două sute de metri. Avocatul Popescu închiriasse o locuință în apropiere. Nu era o vilă, ci o casă mai veche, dar sănătoasă și luminoasă, în apropierea mării. Tot prin partea locului stătea și familia Manicatide, și alte patru-cinci familii de vilegiaturiști care aveau pe câte cineva bolnav și se fereau de tumultul plăjii principale.

Pe țărmul cotit, pe nisipul strălucitor - cu mult mai curat decât cel de pe plaja mare și aproape neatins de pașii oamenilor -, se vedeau împrăștiate vreo cinci-șase corturi albe.

Ana fu prezentată doamnei Popescu. Femeia, brunetă, slabă, uscată, se uită cu teamă la Ana și la Rada, cu niște ochi mari, negri, grei de suferință resemnată. Ana nu mai văzuse ochi așa de mari, și, fără voie, privirile-i rămaseră ațintite asupra lor. Femeia se mai liniști când băgă de seamă că cele două fete, deși văzuseră pătuțul de campanie pe care zăcea copilul, nu se grăbiseră să se apropie de el, cum făceau aproape toți cunoscuții de pe plajă, care veneau uneori până aci numai ca să se intereseze cum îi merge bolnavului.

Doamna Popescu le fu recunoscătoare. Nimic nu era mai greu de suportat, pentru ea, nimic nu făcea să i se deschidă rana sufletului ei și să sângereze, ca lipsa de tact a cunoscumai alcă? **f.** e-ei - IOE; nu o mai slăbeau cu întretrage «Ce 2 lc doctorii?» «Ce ameliorări se pot observa luțul™ Curl1 „mari?» «Cât° Să mai să-Fetele nu

întrebară nimic, ci doar, din când în cândlului™ Privin Cte Spre Pătucul de suferință al copiân fața acestui nou aspect al vieții, Ana se neliniște, la început, dar, în câteva zile, se împrietenii cu copilul, care o întâmpina cu bucurie, spre marea mângâiere a mamei. Ana vorbea cu el ca și când n-ar fi fost bolnav, ca și când și el era unul din sutele de copii veniți în vilegiatură cu părinții lor. Îi aduna de pe țărm tot felul de scoici, îi făcea moriști de vânt din hârtie și îi spunea povești pe care Nicu le asculta cu adâncă încântare. El stătea pe pătuc, întins cu fața în jos; corsetul era descheiat cât timp se sorea, dar Ana se făcea că nu vede nimic. Îi făcea desene pe nisip, cu gateje adunate de pe plajă sau aduse anume.

La vreo câteva zile după ce se împrieteniră, băiatul îi zise, după ce urmări cât îi bătu ochiul o ceată de copii care se fugăreau pe marginea apei:

— Domnișoară Ana, nu-i așa că dumneata nici nu știi că eu sunt bolnav?

Fata tresări și sufletul i se umplu de o amară înduioșare.

— Dar nu ești bolnav, Nicule! Eu nu văd că ești bolnav.

— Ba da, sunt! De-aceea nu mă lasă mămica să mă joc și eu cu copiii și să fac baie.

— O să te joci tu mai târziu, și o să faci și baie.

— Și de aceea am corsetul ăsta. Dar o să-mi treacă, nu-i așa?

— Păi, eu cred că dacă ai avut ceva, ți-a și trecut-La spate nu se vede nimic. Se pare însă că doctorii vor să fii foarte bine îngrijit, ca să te faci băiat voinic. Am mai văzut eu destui copii care stăteau culcați numai ca să se-n

8 - Da, și mămica-mi spune că o să mă fac bine de tot, numai să stau nemișcat... „«T

Sentimente noi se deșteptau în sufletul ei lângă pătucul acesta al suferinței. Câteva zile făcu plajă mereu lângă el, alături de doamnele Popescu și Frunzescu. I se părea ciudat că pe mama lui JN” cu un o considera străină și că din prima zi rămăsese lângă ea în costum de baie,

fără să simtă nicio jenă.

Rada dispărea adeseori prin mulțimea de pe plajă și adeseori o zărea înconjurată de băieți și de fete, cunoștințe de-ale ei din verile trecute.

Ana făcea baie singură, ori cu doamna Frunzescu. De multe ori, însă, cele două prietene intrau împreună în mare, și atunci Ana rămânea singură cu băiatul. Familia Manicatide își avea cortul mai departe, și domnul Popescu era mai mult timp acolo, stând de vorbă cu prietenul său. Doamna Popescu nu zicea nimic. Ea era bucuroasă că tatăl lui Nicu mai schimbă o vorbă cu cineva. Ea simțea că el e și mai slab de inimă decât dânsa și că era un chin insuportabil pentru el să fie mereu cu ochii la copil. Apoi, stând lângă Nicu, avocatul nu se putea ține să nu-l întrebe mereu dacă nu-l doare ceva, dacă stă bine, dacă nu-l jenează corsetul, așa că ținea neconținut trează atenția copilului asupra suferinței sale.

Deși dorea să nu o ia nimeni în seamă, Ana nu putu rămâne multă vreme izolată. Grupul în care se învârtea Rada era tot mai mare, și adeseori o vedea că se apropie, însoțită de mai mulți tineri și tinere, de cortul familiei Popescu. Ana se ridica repede de pe nisip și le ieșea în întâmpinare, de frică să nu vină prea aproape de bolnav și să-l deranjeze cu întrebările și cu veselia lor zgomotoasă. Dar odată s-a întâmplat să nu bage de seamă că Rada, însoțită de un grup de tineri și tinere, ajunsese până în apropierea cortului familiei Popescu. Doamna Popescu a fost nevoită să accepte să-i fie prezentați de către Rada, și să răspundă la întrebările lor în legătură cu infirmitatea copilului. Ana simți cât de grele i-au fost aceste clipe mamei băiatului, după cum răspundea evaziv la întrebările lor indiscrete. Se simți vinovată față de doamna Popescu, pentru că, dacă n-ar fi fost ea acolo, Rada nu s-ar fi apropiat de cort, căci grupul venise mânat de intenția de-a o convinge să li se alăture. Ana refuză și de astă dată să-i însoțească, dar până la urmă fu silită să-i urmeze, pentru că Rada, aproape ofensată de nereușita ei de-a o hotărî pe Ana să meargă cu ei, zise:

— Trebuie să vă mărturisesc adevărul: Ana nu vine cu nă! PL™ că, după părerea ei, e necuviincios ca fete și băieți să umble pe plajă și să intre în mare împreună, îmbrăcați în costume de baie.

Grupul se mirase și nu voise să creadă.

— Dar e un lucru firesc la mare! Cine se mai gândește la asta?! - zise o fată.

— Toată lumea face la fel. Numai cine vede întâia oară o plajă, numai cine vine pentru întâia oară la mare poate gândi așa!

— Eu sunt pentru întâia oară la mare și deci aș putea avea o scuză... - zise Ana, cu o nuanță de ironie în glas. - Însă Rada exagerează. Nu-mi place mai ales grădina asta zoologică de pe plajă. Nu pot, când îi văd, să nu-mi aduc aminte de un tablou văzut în copilărie, la țară: cireada satului zăcând pe marginea râului, la vremea amiezii.

Câțiva tineri râseră, câteva fete strâmbară din nas. Ana asta era cu mult mai îndrăzneată decât părea. Pe plajă, în «grădina asta zoologică», «zăceau» la soare părinții, rudele și o mulțime de cunoștințe, de prieteni. Ba chiar și ele fuseseră acolo, făcuseră parte din «turmă», din «cireadă», cu nici măcar un ceas mai înainte.

— Tabloul cu siguranță că nu-i estetic - zise unul din tineri.

— Dacă ar fi numai corpuri tinere, armonioase, ar fi o încântare pentru ochi. Dar așa...

— Nu poate fi vorba nici de vârstă și nici de încântarea ochilor! - începu, iritată, o fată, studentă la medicină.

— Toată lumea asta vrea să fie sănătoasă, să profite de soare și de mare. Mai înainte nu se cunoștea puterea curativă a razelor ultraviolete și a aerului de mare.

— Dar ce-i mai pot face razele tale unui trup încărcat de osânză? Mai înainte, nici cu bani nu i-ai fi putut determina pe acești oameni diformi să se expună ca acum. Are dreptate domnișoara Muja, imaginea ei je potrivește cu ceea ce vedem. Dacă ar fi după mine, n-aș lăsa pe lajă, în costum de baie, decât tineri și tinere până la douăzeci și

cinci de ani.

Discuția se opri aci și plecară cu toții spre mare.

Acceptase să meargă cu grupul fiindcă voise să o scutească astfel pe doamna Popescu de întrebările lor indiscrete și mai ales pentru că i se păruse că Rada-i vorbise de sus, c-un fel de dispreț, anume ca s-o micșoreze în ochii cunoștințelor sale, să operezinte ca pe-o fată dintr-un mediu social inferior, care încă nu s-a obișnuit cu lumea în care intrase.

Sara, când se întoarseră la vilă, Ana se simțea ca bolnavă, apăsată de sentimentul că fusese pângărită. Simțise toată ziua privirile tuturor cum se opresc asupra corpului ei, cum o examinează. Nu numai ale tinerilor din grup, ci și ale bărbaților de pe plajă, pe unde trecuseră. Priviri care-i urmăriseră trupul și-n valurile mării. I se păruse uneori că nici nu mai avea pe ea costumul de baie, ci că umbla goală subțirile privirile bărbaților și femeilor de pe plajă.

Acest simțământ de pângărire îl avu zile de-a rândul, și, ieșind din mare, se grăbea să se învâluie în cearșaf și să se ghemuiască în nisip aproape de patul lui Nicu. Aici se simțea ocrotită.

Dar după două săptămâni băgă de seamă, contrariată, că își punea costumul de baie fără să se mai sfiască la gândul ca astfel era mai mult despuiată și că trecea printre grupurile de pe plajă fără niciun strop de pudoare. Această transformare i se păru, la început, semnul unei decăderi morale, dar mai apoi simțământul acesta se topi din zi în zi, până ce simți că se purta chiar cu un fel de obrăznicie care o făcea să întârzie anume subțirile unor tineri care o fixau stăruiitor. Avea impresia că-i iar copila din școala de la ei din sat, care dădea cu tifla tuturor. I se păru chiar că a ajuns mai nepăsătoare, mai impudică decât Rada și-decât celelalte fete din grup, ca și când ar fi căzut de la o înălțime mult mai mare decât ele și ar fi ajuns-cu mult mai jos, dar tocmai prin căderea aceasta i se părea că le domină.

Curând deveni de nerecunoscut. Inteligența ei căpătă

sclipiri noi; râsul ei, mlădieri fragede; spiritul ei de cochetărie crescua, și tinerii roiau toți în jurul Anei. Radași celelalte fete regretau acum că au atras-o în cercul lor. Până și tinerii nou-întrași în grup erau repede subjugați de farmecul Anei. Ea părea cuprinsă ca de o beție, părea că i se deșteptase dintr-odată o nepotolită sete de viață. Provoca întregul grup să alerge pe marginea plajei până cădeau de oboseală. În apă se învârtea ca un diavol și stropea pe toată lumea. Când corlea pe un băiat sau pe o fată, îi ținea subț apă până nu mai puteau.

Ajunsesse centrul grupului și tortura lui. Unul după altul, tinerii se îndrăgostiră de ea. Câte unul încerca să-i facă declarații, dar Ana pufnea în râs și o lua la goană, sau îi pune repede piedecă și-l răsturna în nisip.

Doamna Frunzescu avea metoda ei discretă de a supraveghea. Credeai că nu observă nimic, dar vedea tot ce o interesa în legătură cu Rada.

Își dădu repede sama că fata ei rămăsese, în grupul acela de tineri, a cincea roată la căruță. Verile trecute, deși Rada era mai mică, fusese mereu în centrul atenției. Ea și cu Jean. Într-adevăr, acum Jean nu era aici, dar, în schimb, Rada era mai mare și se făcuse mai frumoasă. Totuși era împinsă oarecum pe o linie moartă. Și ea și prietenele ei. Ana le luase mințile tuturor.

Ca toate femeile cu simț practic, doamna Frunzescu era o mamă prevăzătoare. Ea știa că dintre tinerii din grup s-ar putea alege, la vremea potrivită, pețitorii Radei. Și acum își vedea fata întrecută pe toată linia de străina asta.

În sine, nu putea nega adevărul: Ana era mai frumoasă și mai inteligentă decât Rada. Erau de aceeași vârstă, dar Ana era... Cine era, la urma urmelor, fata asta? Progenitura unui mic funcționar de bancă, pe când Rada avea o familie, o zestre, s-ar fi putut mărita oricând, pe când Ana va fi nevoită să-și facă o carieră pentru a ieși din tagma ci socială.

Începu să se neliniștească, și simpatia față de Ar. a să-i scadă. Dacă va fi fost tot așa de cochetă și cu Jean, ușor l-a putut prinde și pe el în mrejele ei... Și iar începură

să-i vină în minte vechile bănuieli.

O văzu și pe Rada indispusă din cauza succeselor Anei. Mai ales de când i se alăturase grupului un tânăr inginer, cunoștință a Radei din anul trecut, și care ajunsese, în scurtă vreme, să-i facă Anei o curte foarte stăruitoare. Era un tânăr dintr-o familie foarte bună și cu avere, ajuns, deși obținuse numai de curând diploma, în conducerea unei mari întreprinderi, și pe care doamna Frunzescu își pusese mai demult ochii, considerându-l o bună partidă pentru Rada, mai ales că observase că tânărul inginer nu-i era deloc indiferent Radei. Inginerul nu era numai bine situat, ci și un bărbat frumos, cu maniere alese, și cu solide studii desăvârșite în străinătate.

Într-o sarav doamna Frunzescu își permise, pentru întâia oară de când își petreceau vacanța împreună cu Ana, să-i laca fetei, între patru ochi, câteva observații: Să fie mai precaută, mai rezervată, pentru că cineva care ar vedea-o ziua întreaga curtată de tineri, flirtând cu toată lumea, ar putea să presupună că n-ar fi o fată bine-crescută.

Ana o ascultă impasibilă. Părea că nu despre purtarea ei era vorba. O privea drept în ochi, ca și cum n-ar fi înțeles ce-i spune.

— Draga mea, e bine să fii mai prevăzătoare, căci lumii judecă după aparențe. Eu, ce să-ți spun? Sunt fericită că ți distrezi bine, dar trebuie să ținem sama și de gura lumii. Ea ne face faimă bună sau faimă rea.

Fata înălță din umeri, privind-o fix. Doamna Frunzescu se făcu palidă. Gestul Anei i se păru o obrăznicie.

— Da, mi-am permis să-ți atrag atenția. Dar, recunosc, nu am, poate, niciun drept. Tu ești fată mare de-acum, și-apoi nu eu sunt mama ta.

Ana izbucni în râs, ceea ce o jigni și mai rău pe doamna Frunzescu. Fata nu-i lăsă însă vreme să vorbească, ci zise:

— Știți? Vorba-i ca portul, draga doamnă Frunzescu.

— Nu înțeleg!

— E adevărat că vorbesc mai slobod cu tinerii. Dar vorbesc așa cum mi-e și portul. Portul nu-i oare cam... slobod? Dacă stăm aproape goi unii în fața altora, nu putem vorbi decât în toată... golătatea. Costumul ăsta, menajeria asta de-aici m-au pervertit. Îmi vine să-mi bat joc de toată lumea, de când m-am simțit pângărită de privirile lor care-mi urmăreau trupul gol. Ah! doamnă Frunzescu, nu sunt numai slobodă, ci și disperată.

Ana Muja izbucni deodată în plâns și căzu la pieptul doamnei Frunzescu.

— De ce-am plecat de pe plaja cea mică? - gemu ea printre lacrimi -, Doamne, de ce-am plecat

Mama Radei păru că înțelege ceva din frământarea Anei, și o mângâie ușor pe cap.

— Am senzația că, de când umblu despuiată prin mulțimea asta, am fost pângărită de toată lumea, și de aceea nu mai mi-e rușine de nimic și de nimeni. Am senzația că am fost alungată din Paradis, ca Eva, și că am îmbătrânit cu un veac. Ah, doamnă Frunzescu, de ce-am renunțat la plaja noastră mică? Și dacă a trebuit, pentru doamna Popescu, d «ce nu mi-a dat pace Rada? De ce nu m-a lăsat să rămân lângă Nicu, departe totuși de promiscuitatea aceea îngrozitoare? Acum eu nu mai sunt sigură de nimic. Vorbesc cum mi-e portul, și nu-mi pasă de nimic. Ba, uneori mă gândesc cu oroare că mi-ar putea face chiar plăcere să mă port mereu așa. Nu am motiv să fiu disperată?

Doamna Frunzescu, deși pricepea ceva, nu o înțelegea nici acum deplin, dar simțea că fata era sinceră și că suferă.

— Draga mea, n-ai fost obișnuită cu moravurile astea de la mare. Eu te-nțeleg. Nici eu, după cum știi, nu pot suferi promiscuitatea asta. Dar nu credeam să te impresioneze așa de mult.

— E ceva asemănător, doamnă Frunzescu, cu impresia pe care mi-a produs-o întâmplarea și destăinuirile din sara aceea de la conac.

— Ce destăinuiți?

— Când s-a vorbit la masă despre moravurile din atâtea familii.

— A, când ai avut criza aceea?

— Da... Și atunci m-am simțit oarecum pângărită, ca și aci, în promiscuitatea de pe plajă.

Doamna Frunzescu se încruntă: începea să înțeleagă. Dar ceea ce o mira era impresia că nu mai stă de vorbă cu o elevă de liceu, ci cu o femeie... S-a trezit discutând cu o femeie, și ea voia să-i facă niște observații unei fete de liceu!... Dar, totuși, ce voia să spună fata asta? Cum de se putea simți pângărită prin destăinuiuri care nu o priveau pe ea, ci persoane, familii pe care nici nu le cunoștea?

Ana își zbici lacrămile și adaose:

— Am senzația că mi-am pierdut a doua oară nevinovăția.

— Dar, draga, mea, eu nu prea pricep ce-mi spui. Ce te privesc pe tine scăderile sau păcatele unei societăți? Aci, la plajă, de e penibil să vezi atâția ochi străini ațintiți asupra ta. Dar n-ai încotro. Trebuie să te faci că nu observi nimic. Și e mai bine dacă, într-adevăr, nu bagi de seamă nimic. Dar nu-nțeleg cum de ți-a putut provoca atunci criza aceea o conversație care dezvăluia moravuri existente, din păcate, în clasa noastră socială. Eu cred că e folositor pentru o fată să cunoască toate mediile sociale. Tu nu aveai de unde să-l cunoști, mai înainte, pe al nostru. Mi se pare că ești de-o sensibilitate bolnăvicioasă.

Ana, liniștită acum, răspunse: - Nu-s chiar atât de sensibilă încât să alunec în exagerări. Nu e vorba de o sensibilitate bolnăvicioasă, ci de o gravă deziluzie, doamnă Frunzescu.

— Deziluzie?! Doamne sfinte, ai spus o vorbă grea! Ce iluzii ți s-au spulberat atunci?

— Dumneavoastră știți că eu am pornit de jos. Părinții mei... de dumneavoastră știți din ce pătură socială fac parte. Idealul meu de viață eu mi l-am fixat în clasa suprapusă, cum se obișnuiește să se spună pe la noi. Eu a trebuit să birui multe obstacole, să lupt din răspuțeri pentru a-mi câștiga dreptul de-a intra în această clasă.

Rada mi-a fost de foarte mare ajutor, deschizându-mi ușa casei dumneavoastră. Mi s-a părut că am pus un picior în raiul visurilor mele, până când am început să văd, să cunosc lucruri pe care nu le-aș fi crezut niciodată posibile în societatea după care râvneam.

Un val de roșată năpădi fața doamnei Frunzescu. Își aduse aminte dintr-odată de plecarea neașteptată a lui Jean și pe loc și-o tălmăci cu totul altfel decât înainte.

— Cum?! în familia noastră?! exclamă ea.

La întrebarea doamnei Frunzescu, și Ana și-aduse aminte purtarea lui Jean, dar, după o clipă de ezitare, zise:

— Nu! Ceea ce s-a petrecut atunci, scandalul pe care și l-au permis oaspeții dumneavoastră la dumneavoastră în casă. Apoi, ridicarea vălului de pe un întreg șir de fapte asemănătoare: traiul în trei, scandalos, divorțurile. Și, pe urmă, moravurile de-aici. Lipsa oricărei decențe, a oricărei pudori. Iată ce-i îngrozitor. Iată cauzele deziluziei mele. Mi s-a surpat orice putere de-a mai lupta. Ce m-ar mai putea atrage într-o astfel de societate?

— Hm! Asta voiai să ne spui atunci sara, când te hotărâseși să ne părăsești pentru că ți-ai fi greșit cariera?

— Probabil...

— Draga mea, ești încă o fetiță naivă, fără experiență. Dacă sunt destule familii în care morala nu joacă niciun rol, nu trebuie să crezi că întreaga societate în care trăim e la fel... Acasă, în familii, nu e promiscuitatea asta generală pe care o vezi aci, pe plajă. Dacă la conac a izbucnit atunci scandalul acela, dacă ai auzit vorbindu-se atunci despre alte zece scandaluri asemănătoare, mi trebuie să crezi că toate familiile sunt așa. Că altfel nu se trăiește și nu se poate trăi în societatea noastră. Tu vii la noi în casă de doi ani de zile. Ți-am oferit noi vreodată prilejul vreunei deziluzii de natura aceasta? Ai observat tu vreo purtare suspectă la noi sau la invitații noștri? Și mi se pare că ai avut prilejul să cunoști multă lume.

— Nu, doamnă Frunzescu. N-am remarcat nimic rău, niciodată. Dar poate că eram și prea tânără, prea copilă ca să înțeleg unele lucruri.

— Unele lucruri?! Care anume?

— De pildă, privirile bărbaților.

— Doamne sfinte, dar tu ești o adevărată mimoză! Privirile bărbaților! Nu au nicio importanță câtă vreme rămân priviri!

Pe Ana o încerca dorința crudă de-ai vorbi despre purtarea lui Jean, atunci sara, în grădină. Prea era mândră și sigură de ca și de moralitatea familiei sale femeia asta! Sau cel puțin să-i spună ce crede Rada despre educația sexuală, după citirea cărții aceleia de igienă. Ar fi voit să-i răspundă: „Nu rămân numai la priviri, doamnă, și despre asta v-ar putea spune mai multe chiar fiul dumneavoastră». Dar se stăpâni.

— Dar nu spuneți chiar dumneavoastră că e penibil, aici pe plajă, să te simți privită de ochi străini?

— Aici, da, pentru că suntem în costumele astea sumare de baie. Dar la masă, în salon, lasă-i să te privească oricât le place!

— Și atunci când te privesc ca și cum ai fi dezbrăcată?

Ea se gândi din nou la Jean, la felul lui nou de-a o privi de când sosise la conac.

— Cum?

Doamna Frunzescu se uita la ea consternată. Desigur, nu mai era o fată neștiutoare aceea cu care vorbea.

— Nu trebuie să analizăm prea mult lucrurile ascunse. Ar însemn", să nu mai avem nicio clipă de liniște în viață. Adeseori cel ce-ți vorbește cu mare prietenie ți-e cel mai mare dușman, iar cine te laudă față de alții, în spate te hulește.

— Dar nu e nevoie să fac niciun efort de analiză. Sunt lucruri pe care le simt, pe care le descopăr aproape fără să vreau. Și, pe urmă, realitatea mi le confirmă.

Se gândea din nou la Jean și iarăși simți imboldul de a se răzbuna pe el și totodată pe mamă-sa. I se părea că, răzbunându-se pe ei, s-ar răzbuna pe toată clasa lor socială, pe care începusesă o cunoaște. Nu i-a deschis mai

întâi ochii asupra acestei clase sociale chiar fiul acestei femei atât de mândră de lumea căreia îi aparţinea?

— Da, e adevărat. Instinctul nostru feminin de apărare ne dezvăluie multe lucruri, mai ales cât suntem tinere de tot, cât suntem nevinovate. Dar pe urmă înţelegem că unele lucruri sunt nimicuri şi nu le mai luăm în seamă.

— Dar nevinovăţia asta nu o putem păstra toată viaţa?

— Vai, ce naivă eşti! Ar trebui să trăim între îngerii, nu între oameni.

— Dar dacă nu eşti înclinat, dacă nu poţi să renunţi la ea?

— Atunci va trebui să renunţi la viaţă. Puritatea, la care văd că năzuieşti, nu se găseşte în viaţă, în nicio clasă socială. O visăm câtă vreme suntem tinere şi pure noi însene. Dar pe urmă intrăm în viaţă şi vedem că una e visul, şi alta e realitatea. Vei constata şi tu şi te vei convinge că moralitatea individuală joacă un rol foarte anemic în lume, în societate, că oamenii nu se prea sinchisesc de ea. În familiile care au un rol conducător în ţară, moralitatea nu e pe treapta cea mai înaltă. Sunt şi acolo divorţuri, viaţă scandaloasă, dar cine mai ţine sama de ele câtă vreme îşi pot păstra rolul de conducere? E regretabil, desigur, dar, la noi în ţară, ca şi în alte ţări, femeile cu multă vază, cele mai curtate, cele mai temute, despre care se vorbeşte cel mai mult, sunt totodată şi cele mai lipsite de scrupule în ceea ce priveşte moralitatea lor personală. Au legături cu oameni sus-puşi, fac afacentafricuri de influenţă, se îmbogăţesc – djacă au fost săracel şi societatea aplaudă şi se prosternă! Bărbaţii aleajgă după ele, femeile le invidiază sau le caută prietenia. Să nu fim ridicule! Asta e lumea, şi nu noi o vom îndrepta.

De îndreptat cred şi eu că nu noi o vom îndrepta, dar putem să refuzăm de a face parte din ea. De pildă, Jarailia dumneavoastră cum de a reuşit să nu intre în aceasta societate, deşi face parte din ea?

— Ți-am spus că sunt și excepții. Sunt familii cu bune și vechi tradiții. Dar trebuie să știi că nu acestea sunt azi în fruntea societății. Ai văzut vreodată în rubricile mondene sau de scandal din gazete numele bărbatului meu, sau numele meu? Sunt familii de parveniți. Sunt și în societate, cum sunt și aici, la mare, intruși. Nenorocirea zilelor noastre este tă nu mai trage în cumpănă originea, neamul, educația, ci banul.

— Da, pentru dumneavoastră și alte familii cu tradiție poate că e posibil să trăiți într-o astfel de lume fără să vă amestecați cu ea, fără să vă degradați moravurile. În vremea din urmă m-am gândit mult, doamnă Frunzescu. Mi-am zis că dumneavoastră aveți un arsenal întreg de arme de apărare împotriva mediului în care trăiți. Aveți tradiții familiale, aveți exemple. Eu însă, dacă intru într-un astfel de mediu dezbrăcată de pudoare, de simțul nevinovăției, cred că aş rămâne cu desăvârșire dezarmată. Aș fi și eu o parvenită și nu aş mai avea niciun scrupul moral, ca și intrușii despre care ați vorbit. Nu v-ați gândit niciodată la asta?

— Nu, nu m-am gândit și nici nu m-am putut gândi: până acum ai fost numai un copil. Și, drept să-ți spun, aproape că nu te mai recunosc. Te-ai maturizat așa, dintr-odată, de azi pe mine.

— Da, am îmbătrânit repede - zâmbi cu amărăciune Ana.

— Dar, vă rog să-mi spuneți, după părerea dumneavoastră, nu cumva voi deveni și eu o intrusă, o parvenită?

Doamna Frunzescu rămase o vreme cu privirile pierdute.

— Nu cred, n-ai dat niciun semn până acum. Pe parveniți sau pe cei care au tendința de a parveni îi recunoști ușor și devreme, din tinerețe. Trebuie să știi că sunt și în familiile intelectualilor săraci destui oameni care nu pun banul și parvenirea mai presus de demnitatea lor omenească. Din fericire, majoritatea o formează tocmai aceștia.

— N-am dat până acum niciun semn că aş fi o fată fără scrupule, pentru că am avut o platoşă de apărare: nevinovăţia tinereţii şi necunoaşterea a ceea ce se petrece în clasa socială în care am năzuit să intru. Nu pot afirma, doamna Frunzescu, că mă cunosc deplin. Sunt doar câteva săptămâni de când mă analizez. Atâtea lucruri, atâtea experienţe şi sentimente noi, contradictorii, care mă frământă mereu, m-au zăpăcit. Nu pot afirma că văd limpede în mine. Dar uneori îmi vine să cred că dacă voi continua să merg pe drumul pe care sunt, nu o să ajung un element de ordine şi de supunere în clasa socială în care aş intra, ci o răzvrătită. O intrusă care şi-ar bate joc cu pasiune de unele rânduieli şi tradiţii pe care nu le are în sânge, pentru a se răzbuna împotriva unei societăţi pe care a crezut-o pură, superioară, pentru că e o societate cultă, care m-a atras spre ea înşălându-mă, făcându-mă să-mi greşesc ţinta vieţii.

— Nu e bine să te grăbeşti cu concluziile. Eşti abia la începutul contactului direct cu realitatea. E firesc să te frământă sentimente contrarii; încă să nu vezi, încă să nu simţi limpede. Lasă viaţa să curgă pe făgaşul ei; nimeni nu o poate scoate din albia ei; observă cât mai mult, nu te grăbi să judeci şi să condamni, pentru a nu-ţi amări în zadar sufletul, şi poate că, la urmă, vei ajunge la concluzia că viaţa nu ne dă nimic întreg, desăvârşit, şi atunci vei vedea că înţelepciunea îţi spune să te mulţumeşti cu ce-ţi poate oferi ea. Să te acomodezi. Asta este soarta fiecărui om. Cine se mulţumeşte cu această soartă e fericit, cine nu, se condamnă singur la suferinţă. Viaţa nu e făcută, draga mea, petemeiul principiului «tot sau nimic». Rar, foarte rar, ne oferă miezul pâinii; de obicei trebuie să ne mulţumim cu fărâmaşurile şi cu coaja.

— Şi cine nu poate fi mulţumit numai cu atât?

— Ajunge ca tine - un răzvrătit, dar, până la urmă, un învins.

— Dar dacă nu se lasă înfrânt? Dacă ajunge mai degrabă una din fiinţele despre care ai vorbit, la care se închină toţi? Uni din fiinţele despre care ai spus că sunt în

fruntea societății?

— După opinia mea, astfel de tipuri nu ajung niciodată să fie fericite. Voind să ia de la viață totul sau nimic, de obicei iau întâi tot, adică vor să ia. Dar «totul» e fără graniță, și tot alergând nemulțumiți după «tot», ajung de pierd și ce au reușit să aibă, și de obicei se prăbușesc. Avem destule pilde în societate. Mulți dintre astfel de intruși, de oameni fără scrupule morale, s-au dat peste cap, după ce o vreme oarecare au fost idoli mulțimii sau atotputernici temuți.

— Nu știi ce va mai fi, doamnă Frunzescu. Uneori nu mă mai înțeleg defel. Dar, iată, tot mai mult mă gândesc că, de la toamnă, nu mai am de ce continua liceul.

— Asta e o copilărie, Ano!

— Mă simt așa de bătrână, doamnă! Ce aş mai putea face printre copilele acelea? Și pe urmă, dacă aş termina școala, universitatea, ce m-ar aștepta? Perspectiva socială după care am râvnit nu mă mai incită.

— Nu s-a prea văzut, în ultimul timp, că te simți bătrână. Dimpotrivă! Ai devenit mai zvăpăiată decât o elevă de școală primară. Le-ai luat mințile tuturor tinerilor ăstora care se țin după tine ca un roi de fluturi... De, din câte mi-ai spus, înțeleg într-o oarecare măsură sensul purtării tale. Totuși am crezut că e necesar să-ți atrag atenția asupra unor aspecte. Cât privește experiența și frământările de-acum, să nu te lași subjugară de ele, nici de tot ce-ți trece prin minte. Ești la vârsta când se ia contact cu realitatea, și crizele pot să-i e țină lanț, și cele de sentiment, și cele de conștiință. Nu te grăbi niciodată să tragi concluzii din câteva aparențe. Nu ți-ar fi părut rău dacă n-ai fi venit la mare?

— Ba da, foarte rău!

— Și nu-ți aduci aminte cât erai de hotărâtă, în sara aceea, să pleci acasă? Ți-am spus și atunci că nu-i decât o criză și că nu-i bine să iei hotărâri pripite.

Doamna Frunzescu o mângâie ușor pe păr și pe față.

— Draga mea, mi se pare că ai lăsat-o în urmă pe Rada. Ea e mult mai copilăroasă decât tine. Cred că te vei

mărta înainta ei.

Ana zâmbi trist.

— Nu cred că mă voi mărta vreodată, dragă doamnă Frunzescu.

— Ce te face să crezi? – o întrebă în glumă, zâmbind, gazda sa.

— Nu sunt destui tineri frumoși pe lume? Sau pentru că nu ai zestre? Trebuie să știi, fată dragă, că și o carieră e o zestre, și poate că mai nobilă. Cunosc tineri din familii bune, avuți, cu cariere frumoase, care s-au însurat cu studențe sau cu profesoare sărace.

— Nu m-am gândit la astfel de piedeci.

— Atunci?

— Am eu un presentiment. Și nu de-acum. Încă de când eram în clasa a patra.

— Copilării! Sentimentalisme! Lasă-te în grija vieții. Știe ea de ce avem nevoie fiecare din noi.

Doamna Frunzescu o îmbrățișă și părăsi camera.

În dimineața următoare și-n zilele cât mai rămaseră la mare, Ana-nu mai veni pe plajă în costum de baie. Pretextă o ușoară răceală, și toate insistențele grupului de tineri rămaseră zadarnice.

Doamna Frunzescu începu să regrete că i-a făcut observații. Era sigură că din cauza lor Ana nu se mai depărtează de patul lui Nicu.

Zadarnic o îndemnară doamnele Frunzescu și Popescu. Ea declară că a făcut destule băi, că a stat destul de mult la soare, și că zilele ce-i mai rămân le crede necesare pentru a se reacomoda cu mediul școlar în care va reintra curând.

Își aducea o carte, din care însă nu reușea să citească decât câteva pagini. În câteva zile ajunse din nou în izolarea de mai înainte.

Privirile îi erau prinse din nou de nesfârșitul întins al mării, cu veșnica alergare a valurilor ce izvorau mereu din largul pierdut în zarea fumurie și veneau să se spargă în spume albe la țărm. De multe ori nu-și dădea sama dacă se gândește sau se odihnește privind întinsul în veșnică

mișcare al apelor. Uneori i se părea că e goală de orice gând, că o adoarme cântecul uniform al valurilor, fâșâitul lor de mătase, când, frânte în spumă, se prelingeau pe nisipul compact de pe țărm. Uneori era cuprinsă de o somnolență ușoară, dulce, alteori monotonia acestui ritm o irita... într-una din zile își dădu sama că s-a plictisit de mare.

Când încercă să-și examineze și să-și explice cauza acestui sentiment, rămase uimită constatând că ceea ce o plictisea era... lipsa vieții. Noianul acesta de ape nu producea nimic decât valuri, spumă, și arunca la țărm mușchi și scoici. Murmurul, cântecul mării era un cântec lipsit de căldura vieții. Peștii ce trăiau în ea erau muți. Pescărușii și alte pasări de apă ce atingeau uneori cu aripa, din zbor, creasta valurilor, scoteau strigăte stridente, ca de seripet, în loc de cântece. Ce imensă monotonie zace în acest imens potop de apă legănată!

Și se simți cuprinsă de un dor nestăpânit djupă câmpul înverzit, după codrii mari de la ea din sat, după cântecul pasărilor, după florile din lunci, după pământul care dă viață și pulsează de viață... Marea era moartă; deși cutreierată necurmat de valuri, nu era izvor de viață pentru nimeni și pentru nimic. De ce oare cinci părți din globul nostru sunt acoperite de mări și de oceane? Ce rost are această imensitate moartă, când din ea nu răsare niciun fir de iarbă, nicio floare? Când din valurile ei nu se ridică nicio viețuitoare să cânte, ci numai monștri muți ca delfinul acela ce se prăvale printre valuri?

Își îndreptă toată grija și atenția asupra copilului de lângă ea, asupra lui Nicu. Privindu-l, se trezi frământată de probleme pe care nu și le pusese până atunci. De ce există boală în lume? Care-i originea răului pe pământ? Nujjoate fi o pedeapsă pentru păcatul original, despre care învățase la religie, căci, iată, băiețașul acesta s-a îmbolnăvit atât de grav la o vârstă când nu poate păcătui.

Înjgheba o conversație cu el mai greu decât înainte. I se părea că s-a întors îmbătrânită lângă suferința lui. Simțea că vor trebui să treacă zile până își va reveni la

starea ei sufletească de mai înainte.

În schimb, copilul parcă se alipea tot mai mult de ea. O întrebă ce a făcut în zilele trecute, când n-a fost lângă el, pe cine a cunoscut, cine erau tinerii aceia care veneau cu Rada. O întrebă dacă departe, pe plajă, sunt mulți copii de vârsta lui, dacă ei fac baie. Ba, într-un rând, o întreba dacă a mai văzut vreun copil care să aibă corset de ghips.

— Da, am văzut destui – minți Ana.

— Dar toți o să se facă bine, ca și tine. Doctorii spun că aerul și soarele de aici fac minuni.

— Mama zice că Dumnezeu face minuni.

— Se-nțelege că Dumnezeu, pentru că el dă putere vindecătoare aerului și soarelui.

— Mama zice că trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu ca să facă minuni.

— Pentru tot ce e bine trăbă să ne rugăm lui Dumnezeu.

— Eu mă rog, și, domnișoară Ana, odată mi s-a părut că Dumnezeu m-a ascultat. M-am ridicat din pat eu singur, am aruncat corsetul și am început să mă joc cu copiii în nisip și să fac baie cu ei. Dar a fost numai un vis.

Ani își simți ochii umezi.

— Așa are să fie odată, Nicule!

— Știu, așa spune și mama. Dar când? Dacă mă voi ruga mai mult lui Dumnezeu, o să mă fac bine mai curând?

— Desigur!

Pentru ce era răul în lume? Cine l-a lăsat? Cine-l trimite? De ce să rămână ținut de pat un copil nevinovat?

Ana uita fram în țările din zilele trecute și fu cuprinsă de altele, care o purtara pe drumuri neumblate, ce nu sfârșeau nicăieri.

Poate că viața nici pe departe nu este ceea ce și-a închipuit ea! Poate că nu e decât suferință, și că până acum ea n-a trăit decât un vis... Toată mândria ei că a ajuns cea dintâi în clasă, toată dorința de a se ridica în altă categorie socială, care i se părea fericită, toată satisfacția de a se vedea înălțată deasupra altora, nu erau decât zădărnicii, dacă altcineva ne rânduiește soarta! Cineva

mult mai puternic, neasemuit mai puternic decât noi, care într-o clipă ne poate țintui de un pat, ca pe Nicu, poate distruge o fericire, cum a făcut cu părinții copilului... Ce folos de toată truda vieții, dacă cineva străin de noi poate să ne răstoarne toate planurile, poate să le zădărnicească? Unde va ajunge cu voința ei de a răzbate, dacă din umbră pândește cineva care în orice clipă te poate înfrânge? Nu suntem noi stăpâni pe destinul nostru?

Încerca să-i spună lui Nicu povești, ca mai înainte, dar nu mai reușea. Se oprea deodată în cursul povestirii, de parcă cineva i-ar fi tăiat firul gândurilor cu foarfeca. Își simțea sufletul greu, înnegurat, și se cufunda în tăcere.

Copilul o privea nedumerit, o ruga să continue, darea se scuza că a uitat povestea. Nicu, înțeleghător, nu se supara, ci începea să deseneze pe nisip figuri de pasări, de animale.

De la mare plecară de-a dreptul acasă. Nu mai trecură pe la conac. Jean le scrisese că se va întoarce pe la sfârșitul săptămânii și că spera să le găsească acasă. Ana le scrisese și ea, din vreme, părințilordata întoarcerii și îl rugase pe taică-său s-o aștepte la gară.

La plecarea din stațiune, veniră, în jurul mașinii, toți câți mai rămăseseră din grupul Radei. Unii plecaseră mai devreme, împreună cu familiile lor, care, în primele zile? le lui septembrie, odată cu sfârșitul vacanței de vara, trebuiau să he la slujbă. În ultimele zile ale lui august, plaja se cam golise. Nu mai rămăseseră decât câțiva vilegiaturiști, și chiar și aceia se pregăteau de plecare.

Între cei veniți să-și ia rămas bun de la familia Frunzescu era și tânărul inginer pentru care doamna Frunzescu îi făcuse observații Anei. Rada îi spunea ceva ce nu se mai termina, nebăgând de seamă că tânărul era mereu cu ochii la Ana. Când se eliberă de Rada, inginerul se apropie de Ana și, luându-i mâna, o ridică cu gingășie, vrând să i-o sărute în semn de rămas-bun. Ea și-o retrași repede.

— Cum, e păcat? întrebă inginerul.

— Păcat! râse Ana.

— Dar va fi al meu, nu al dumitale.

— Nu vreau să fi canonit pentru mine.

— Ce fată miloasă ești! - exclamă, surâzând, inginerul. Apoi, adaugă, aproape în șoaptă: - Domnișoară Muja, aș vrea să ne scriem. Unde pot să-ți adresez scrisorile?

— La internat, firește, la liceu.

— Dar la liceu nu vă dă voie să primiți scrisori!

— Dar asta e o piedecă pentru dumneata să le trimiți?! Dumneata le expediezi pe adresa liceului, iar doamna directoare le deschide, le citește și le aruncă în foc.

— Chiar așa-i regula acolo?

— Cred că da. Și-i o regulă foarte bună. Cine-i pune pe tineri să le scrie elevelor?

— Ei, lasă gluma la o parte! O să-ți scriu pe adresa doamnei Frunzescu.

— Pe adresa asta poate că o să-i scrii Radei...

— Ba, dumitale!

— Și cine crezidumneata că o să aibă timp să-ți cetească scrisorile și încă să-ți și răspundă? Pentru că, presupun că vei aștepta răspuns la scrisorile dumitale. Dumneata ai scăpat de examene, noi însă încă nu! Va trebui să ne punem serios pe lucru. Mai ales eu! Vei fi auzit doară că-s prima în clasă.

— Am auzit. Se poate să nu știu un lucru atât de important pentru mine?!

— Important pentru dumneata?!

w - Se-nțelege! De ce crezi că ți-am făcut o curte atât de «auritoarei Mie-mi plac numai elevele premiante! De altfel o să te laud fața de toți prietenii mei.

— Și ai mulți?

— Puzderie! Și, printre ei, mulți băieți frumoși.

— Ca dumneata?

— Și mai frumoși. E cu neputință ca vreunul din ei să nu-ți placă.

— Și chiar ții atât de mult sărai placă unul din ei?

— Vezi bine! Se cuvine să ai și dumneata un punct de

atracție aci, pe plajă, la vară. Să nu mai stai la o parte, cum ai făcut în zilele din urmă.

— O să-i aduci vara viitoare aici, pe plajă?

— Așa am de gând.

— Îmi pare-rău, dar va trebui să-ți muți gândul.

— De ce, mă rog?

— Pentru că vara viitoare eu nu mai vin la mare. Vara asta a fost prima și ultima oară.

— Și motivul?

— Nu-mi place!

— Asta să i-o spui lui mutu'!

— Cărui mut?

— Așa-i vorba. Nu o cunoști?

— Nu! Și nici nu vreau să am de-a face cu... muții.

— Presupun că eu nu fac parte dintre muți...

— Dumneata? Poate că, dimpotrivă, ai limba chiar prea lungă...

Între-acestea, apăru și doamna Frunzescu. Fură aduse ultimele bagaje. Șoferul le lega cu o funie la spatele mașinii.

— Care-i bagajul dumitale, domnișoară Muja?

— Ai vrea să-l știi? Ce ființă curioasă ești dumneata!

— Îmi place să cunosc tot ce ține de dumneata. Știi, îmi va rămâne în memorie, și când mă voi gândi la el, îmi voi aduce aminte de dumneata.

— Strașnic om! Mi se pare că m-ai bătut, răspunse Ana râzând.

— Ce se-ntâmplă acolo? Întrebă doamna Frunzescu.

— Domnul... domnul... Poftim că ți-am și uitat numele, râse Ana.

— Acum m-ai bătut dumneata! râse inginerul.

— Despre ce e vorba, domnule Marinescu? Întreba doamna Frunzescu, surprinsă și oarecum neliniștită, văzând fața luminoasă, plină de bucurie a inginerului și privirile calde în care o învăluia pe Ana, acum, la plecare.

— Închipuți-vă, doamnă Frunzescu - se repezi Ana -, domnul inginer îmi cere să-i arăt geamantanul meu pentru ca, întipărimdu-și-l în memorie, să-și aducă aminte de mine.

— Asta e ceva foarte original, răspunse doamna Frunzescu, trecând în spatele mașinii, să vadă dacă sunt bine legate cuierile.

— Domnișoară Muja - începu din nou inginerul -, cred că-mi vei răspunde la scrisori. Iată aci adresa mea - și el îi strecură în palmă o carte-de-vizită, pe care fata începu s-o strângă în mina închisă, ca și când ar fi ascuns ceva de furat. Nu știa de ce, dar nu voia s-o vadă și cei din jur. - Și la revedere în vara viitoare, adaose el.

— Adică la... paștele cailor!

— Cum așa?

— Doar ți-am spus că nu mai vin la mare!

— Atunci, la revedere la Crăciun!

— La Crăciun?! Poate vrei să-mi faci un dar de Moș Ajun? Numai să nu fie prea târziu, domnule... inginer. Vezi, mereu îți uit numele... Poate pentru că-i prea ușor de ținut minte.

— Prea târziu?! De ce?

— Până la Crăciun poată că-s măritată...

— Ei, asta-mi place!

— Și cine știe dacă soțul meu va admite să-ți primesc darul.

— Nu mai spune! Așa ți-i vorba? Vrei să te măriți în clasa a șaptea?

— Cred că ți-a spus Rada câți ani am...

— Desigur, dar numai după ce am tras-o de limbă.

— Sunt bătrână, domnule Marinescu, și, cu o fată bătrână, nicio surpriză nu-i exclusă. Și acum, adio! Mi-a părut bine că te-am cunoscut. Mi se pare că ne cam potrivim la fire.

— Încă nu ne-am cunoscut, dar cred că ești o fată minunată.

— Întâia în clasă!

— O fată adorabilă!

w-Asta îți spune geamantanul meu? Dar nici nu ți l-am arătat încă! Iată-l, cel de colo! Și, râzând, îi arată cu degetul întins spre cufere, în vreme ce se urca în mașină.

Pe drum se gândi mereu la scena asta de despărțire.

O amuza. Era ultima din îndrăcitele convorbiri pe care le avusese la mare cu inginerul Marinescu, tânărul în care își aflate partenerul potrivit lajoate poznele ei, când era în vervă, când părea a fi bine dispusă.

Și acum, în ziua plecării, era într-adevăr bine dispusă. Nici ea nu știa de ce. Poate pentru că se săturase de mare, poate pentru că scăpa de «grădina zoologică» de pe plajă, poate pentru că se întorcea la internat, unde simțea că este adevăratul ei adăpost. Căci, hotărât, de când cu purtarea lui Jean în grădină, ea nu se mai simțea la adăpost în familia Frunzescu. Casa ei adevărată, unde crescuse, în care se dezvoltase, unde-și pregătise armele ei de biruință, era internatul.

«Doamne sfinte, ce va zice doamna directoare Ioanițiu când mă va vedea pârlită ca o țigancă?», se întrebă la un moment dat.

Strecurase de mult bilețelul în mica ei poșetă, dar se gândea mereu la el. De ce i-o fi dat adresa? Oare vrea într-adevăr să corespundă cu ea? Și de ce era așa de luminoasă fața inginerului Marinescu când vorbise cu ea, la despărțire? «Dar ce-mi pasă mie de fața lui?! Și când vorbeam cu el pe plajă, tot așa era!»

Luară trenul de noapte, la Constanța, un personal care, dimineată, avea legătură, la București, cu acceleratul de Ardeal. Cât ce își luă locul lângă Rada și trenul porni, se simți în siguranță și adormi numaidecât. Nu se mai trezi până la București.

Putu apoi să admire în toată libertatea Valea Prahovei. Doamna Frunzescu și Rada moțâiau, se vede că nu prea dormiseră peste noapte, iar ceilalți pasageri din compartiment erau străini. La venire trecuseră pe valea Prahovei noaptea, așa că nu văzuse nimic. Era o regiune cu totul nouă pentru ea. Ieși pe culoar, și, după harta căilor ferate afișată acolo, putu urmări drumul și regiunea stație cu stație.

I se părea curios că acum nu mai avea senzația de la venire, nu se mai mira în sine de mărimea și de frumusețea țării românești; străbătând-o o dată, acum i se părea lucru

firesc să fie așa de mare și atât de frumoasă, cu ținuturi atât de variate. Și totuși frumusețea peisajului îi umezea privirile. Valei era tot mai îngustă, Prahova șerpuia ca un brâu de argint, încovoiindu-se mereu, sclipind în soare, munții urcau până în înaltul cerului. Câtă varietate față de monotonia mării! A, dacă va ajunge vreodată să aibă și ea o vilă, aici va avea-o, la Sinaia sau la Predeal.

Când îi veni gândul acesta, se bătu copilărește cu palma peste gură. Ce prostie! Cum va putea să aibă ea o vilă? Vilele nu cad din lună! O fată ca ea va trebui să se mulțumească numai cu priveliștea. Dar oare a vedea asemenea frumuseți nu înseamnă a fi bogat?

Și iar se gândi la biletul din poșetă. Dar de ce ar fi cu neputință să aibă și ea o vilă în aceste regiuni încântătoare? Nu se hotărâse ea odată că se va căsători cu un om avut? Nu-i spusese doamna Frunzescu că se ntâmplă uneori ca tineri titrați, din familii bogate, să se căsătorească cu profesoare? Da, însă ea nu era decât o elevă de liceu! Ea, iată, era mulțumită că se întorcea la internat, era fericită că vedea frumusețile printre care trecea trenul.

Și iar se aplecă să descifreze harta căilor ferate. Acum nu mai avea sentimentul penibil și umilitor că învățase degeaba geografia țării. La fiecare jumătate de ceas știa unde se află și se putea orienta...

«Nu-i urât inginerul Marinescu, ba, dimpotrivă, era cel mai chipeș dintre tinerii de pe plajă - își aduse ea aminte, gândindu-se iarăși la cartea-de-vizită din poșetă.

— Uite, frate, se pare că inginerul n-a glumit când mi-a spus de ce vrea să știe care-i geamantanul meu! Eu, dacă n-aș avea în poșetă cartea lui de vizită, poate că nu m-aș gândi atât de des la el... Da, era simpatic, și fetele, la mare, îi cam făceau ochi dulci. Chiar și Rada! Nu! Nu mi s-a părut! Ba chiar îmi aduc foarte bine aminte că am surprins la ele câteva ocheade pizmătarețe când Marinescu stătea de vorbă și râdea cu mine. Ce prostie! De ce să fie pizmașe?»

Priveliștile noi îi risipeau din când în când gândurile

care roiau în jurul acelui tânăr, și se cufunda în admirarea frumuseților naturii. Uneori, aruncându-și ochii împrejur, pe culoarsau când se apleca să citească harta, surprindea tineri și bărbați în toată firea privind-o zâmbind. De ce zâmbeau? Pentru că era atât de tare bronzată, pentru că era neagră ca o țigancă? Dar de unde știau că nu asta era culoarea ei adevărată?!

Își scoase iar capul pe geamul deschis și își adânci privirile în prăpăstiile împădurite ce se roteau în coborâșul de după

Predeal. Coaste repezi luminau în soare, altele erau umbrite după cum soarele intra și ieșea din petecele de nouri ce rătăceau pe cer. Funduri adânci de căldări adunau neguri plutitoare. u

Deodată auzi:

— Vă place natura, domnișoară?

Își retrase capul din geam, și-și aranjă șuvițele de păr răscolite de curentul trenului.

Doi tineri cu capul gol se postaseră unul de-o parte, altul de cealaltă parte a ei.

— Da, îmi place, răspunse Ana, fără șovăire, și-i măsură din ochi pe cei doi. Puteau fi elevi în ultimele clase de liceu, dar tot atât de bine puteau fi și studenți. Se vedea foarte bine că briciul încă nu trecuse peste obrazul lor. Mustăța abia le mije.

— De la mare, nu-i așa?

— De la mare.

— V-ați înnegrit, nu glumă!

— Eu totdeauna am fost neagră.

— Aș, se vede de la o poștă că sunteți pârlită de soare.

Ce fel de limbaj era acesta? Niciun tânăr nu mai vorbise cu ea la plural. Nu era obișnuită, și se hotărî să-i ia peste picior. Dar repede se răzgândi. Erau foarte tineri și foarte nevinovați.

— Poate că sunt și bronzată, dar eu de felul meu sunt brunetă.

— Ați petrecut bine?

Ce prostie! Nu, băieții ăștia erau obraznici, cu toată nevinovăția întipărită pe fața lor.

— Bine, de bună seamă! La mare toată lumea petrece bine.

— A fost lume multă?

— Cât vedeai cu ochii”.

— Și au mai rămas mulți? Că-ndată se termina vacanța.

— Au mai rămas destui. Nu toată lumea care se duce la mare umblă la școală.

— Dumneata... în ce clasă ești?

Hotărât, erau niște caraghioși lipsiți de duh.

— În clasa a treia liceală.

— Dumneata?! Nu se poate!

— Ba da. M-au dat părinții mai târziu la școală.

— Credeam că ești într-a opta. Noi suntem în clasa a vpta.

— Vă felicit. Acuși scăpați.

— De ce scăpăm?

— Cum de ce? De examene.

— Ba, dimpotrivă. Acum vine cel mai greu examen, bacalaureatul.

— Nu-l în îi dați.

— Bacalaureatul?!

— N-are niciun rost să-l mai dați!

— Cum să n-aibă?! Da' la universitate nu te poți înscrie fără să fi dat bacalaureatul!

— Dați-o focului de universitate!

Cei doi se priviră și izbucniră în râs. Râse și Ana, înțelegând că tinerii glumeau. Încercaseră să se deie drept liceeni, ca să nu o intimideze. Erau studenți și veneau de la Predeal, unde petrecuseră foarte bine. Regretau că nu a fost și ea la Predeal.

— Vai de mine! Ați și început?

p

— Cu complimentele! Lăsați-o mai domol, domnilor, că eu nu sunt liceană în clasa a treia, cum v-am spus...

— Am bănuit noi...

— Ce-ați bănuț? Că-s în clasa a opta, nu-i așa?
— Cam așa ceva.
— Ei bine, aflați că sunt măritată de un an.
— Nu mai spune!
— Adică nu măritată, ci logodită.
— Mi se pare că nu e totuna! zise unul din cei doi tineri.

— Ba e totuna, dacă ești hotărâtă să fii fidelă - răspunse Ana răsând.

— Priviți inelul, și le întinse mâna stângă.

— Dar nu se vede niciun inel!

— Asta nu-nșamnă nimic. Inelul e numai sămnnul exterior al credinței care leagă două inimi. Principalul e să păstrezi credința în inimă.

Cei doi tineri izbucniră din nou în răs.

Doamna Frunzescu deschise ușa compartimentului. Se trezise mai demult din somnolență și era intrigată de purtarea Anei. Cum de intră fata asta în vorbă cu orice necunoscut? Și cum de se simte, față de oricine, în largul ei, de-o vreme-ncoace? Parcă nu mai era aceeași fată, aceeași Ana cu care plecase la mare. Parca nici nu o mai cunoștea

— Ana!

— Da, doamnă Frunzescu.

— Te rog, vino încoace puțin!

Fata intră în compartiment, și ușa se închise. Cei doi tineri se mai făcură o vreme că privesc pe geam, apoi se îndepărtară.

— Cine crezi că era? Mamă-sa?

— Ei, și tu! Mamă-sa! N-ai auzit că i-a spus «doamnă»? - 7 Lawurma urmelor, ce mă interesează? Dar fata era dezghețata.

— Dacă vine de la mare, cum să nu fie?!

— Păcat că s-a trezit bătrâna. Dormita când ne-am apropiat de fată.

— Dormita, dar ca Argus...

Ei se retraseră în fundul culoarului, la alt geam.

— Ano, hai să mâncăm ceva. Avem friptură de pui.

Nu ți-e foame?

— Ba da, mi-e o foame de lup!

Începu să mănânce cu poftă și simți că se liniștește. O pornise iar razna - ca și la plecare, în convorbirea aceea cu inginerul Marinescu, ca și pe plajă -, dusă de pornirea de-a-i juca pe degete pe toți tinerii care se apropiau de ea. Era un fel de pornire necuviincioasă, ea o simțea chiar ca pe un fel de nerușinare, căreia nu i se putea împotrivi și care” dimpotrivă, îi plăcea. Când era luată de pornirea aceasta, i se părea că este mai ea însăși, mai autentică, și ar fi continuat astfel de conversații cu ceasurile. Dar după ce sângele începea să i se liniștească, i se părea că vorbise o străină-lată, și acum: La început s-a supărat de intervenția doamnei: Frunzescu pentru că o lipsise de plăcerea unei convorbiri de abia începute. Dar se liniștise dintr-odată, și-acum își reproșa, atitudinea ei de pe culoar: «Prea ușor intru în vorbă cu toată lumea! Cine mândeamnă? Nu pot lua pildă de la Rada?» Se mustra pe sine, dar în gând râdea încă de negliobia celor doi tineri de pe culoar. Dar, la urma urmelor, de ce se leagă toată lumea de ea? De ce nu o acostează nimeni pe Rada? Părea mai accesibilă și maiândrăzneată? Ce-ar trebui să facă să nu i se mai întâmple să fie acostată?

Acum, de pildă, ce-ar fi trebuit să facă? Să nu le răspundă celor doi tineri?

Mânca în tăcere, gândindu-se.

Tăceau și doamna Frunzescu și Rada. Dar ele discutaseră despre purtarea Anei. Rada respinsese învinuirile mamei sale.

— lui se pare că de-o vreme-ncoace prietena ta își dezvăluie adevărată ei fire.

— Ce vrei să spui, mamă?

— Că mi se pare ușuratică, prea cochetă, ori - mai știu eu cum să spun? - lipsită de bună-creștere.

— Te-nșeli. Ana numai ușuratică nu e.

— Dă-i place să fie curtată...

— Cărei fete nu-i place?

— Dar e, draga mea, o deosebire! O fată bine-

crescută îl ține pe om la distanța cuvenită.

— Ana nu numai că-i ține, dar îi mai și repede. Dacă ai fi avut prilejul s-o vezi și s-o auzi, n-ai mai vorbi așa. Cred că-și bate joc de toată lumea. De multe ori mi-a fost și frică să nu rămânem cu desăvârșire singure, după felul cum îi repezea Ana pe tineri.

— Și - nu-i așa? -, dimpotrivă, ei se-adunau și mai mulți.

— Ciudat, dar așa e.

— Nu-i nimic ciudat. E un gen de cochetărie... - cum să-i spun i - clasic, Ioane primejdios. Tu ești încă o copilă pe lângă Ana, deși aveți aceeași vârstă.

Rada nu mai răspunse. I se părea că maică-sa nu e, totuși, departe de adevăr.

În pauza asta, intrigată de vocile care se auzeau de pe culoar, doamna Frunzescu deschisese ușa compartimentului și o chemase pe Ana înăuntru.

Și acum tăceau amândouă, simțindu-se oarecum vinovate că o vorbiseră și o bănuiseră de rău. Poate că nu era decât o fire zburdalnică, fără nicio înclinare spre viclenie.

Deodată, doamna Frunzescu rupse tăcerea:

— Ano, ți-aș face o propunere: să mai rămâi câteva zile la noi. Acuma e și Jean acasă. Cred că i-ar face și lui plăcere să mai stați de vorbă. Cred că e curios să știe cum ți-a plăcut la mare.

Ana se trezi din gândurile ei.

— Cred că domnul Jean o să vă iasă în întâmpinare la gara. Deci o să am prilejul să-i spun cum mi-a plăcut la mare. Regret că nu pot primi invitația dumneavoastră, dar peste câteva zile începe școala, și eu am încă multe pregătiri de făcut. De-altfel, cred că e și timpul să nu mă mai vedeți o vreme în preajma dumneavoastră - adăugă ea surâzând.

— Vă veți fi săturat de mine!

a - Cum poți vorbi așa, Ano?! - se indignă Rada, neluând în seamă surâsul prietenei sale.

— Nu merităm asemenea cuvinte!

— Am glumit, Rado! Cum aş fi putut vorbi serios?! Tu şi cu doamna Frunzescu sunteţi cele mai bune fiinţe pe care le-am întâlnit pe pământ. Nu am cuvinte să vă spun cât vă sunt de recunoscătoare. Dar, vorbesc sincer acum: v-aţi fi putut sătura de mine. Doar am fost de-atâtea ori nesuferită. Cred că fetele la vârsta mea, pradă schimbărilor neaşteptate, ar trebui să rămână acasă, în familie, să nu incomodeze cu slăbiciunile lor lumea străină, şi cu atât mai puţin pe cei care le vor binele. Doamnă Frunzescu – adăugă ea, uitându-se în ochii gazdei sale de peste vară –, vă rog din tot sufletul să mă iertaţi pentru neplăcerile pe care vi le-am produs în vara asta.

— Dar nu m-ai supărat niciodată! – izbucni doamna Frunzescu, mişcată de sinceritatea fetei.

— Te invităm din toată inima să mai rămâi câteva zile cu noi.

— Nu o mai întrebăm, nu o mai rugăm, el o legăm şi o ducem acasă! zise Rada îmbrăţişându-şi prietena.

Ana se emoţionează.

— Totuşi nu voi putea. Îmi pare foarte rău, dar am multe pregătiri de făcut, pregătiri pe care nu mi le poate face mama. Numai în cazul în care domnul Jean n-ar veni la gară, aş fi nevoită să vin până la dumneavoastră ca să-l întâlnesc şi să-i spun cum mi-a plăcut la mare. De-altfel, trăbă să-i şi mulţănesc domnului Jean că-am fost la mare.

— De ce să-i mulţumeşti? Ce, crezi că dacă venea şi el, nu mai era loc şi pentru tine? o

Ana pricepu imediat ce înţeles era gata să dea doamna Frunzescu spuselor ei, şi adăugă:

— Locuinţa era mare. Era loc şi pentru mine. Şi, totuşi, într-un anumit înţeles, n-aş fi încăput. Sau, altfel spus, găzduirea mea la vilă ar fi fost mai dificilă. Dar prin plecarea domnului Jean la practică, dificultatea a dispărut. Şi acum se cuvine să-i mulţănesc.

— Ce vrei să spui? o întrebă, contrariată, doamna Frunzescu.

— Nimic mai mult decât spun, doamnă Frunzescu. Vre-u că zic că oricum se cade să-i dau bună-ziua.

Ar fi vrut să adauge: «Oricum, el s-a jertfit pentru mine», dar se opri, părându-i rău că și așa spusese prea mult din ceea ce trebuia să rămână o taină a ei și a tânărului Frunzescu.

— Vorbești în dodii! Nu te-nțeleg - zise intrigată doamna Frunzescu.

— Ce dificultate a dispărut prin plecarea la practică a lui Jean? Care era dificultatea?

Întrebarea rămase fără răspuns, căci trenul tocmai intră în gara de destinație. Săriră toate trei, pregătindu-se de coborâre.

Iată-le pe toate trei pe peron, mergând în urma hamalilor încărcăți de bagaje.

— Africanele! Au sosit africanele! Sărut-mâna, mamă!

Vocea era a lui Jean, și în curând se desluși, din mulțimea de pe peron, și silueta lui. După ce-și îmbrățișă mama și sora, se opri în fața Anei și exclamă uimit, în timp ce ochii lui o învăluiau într-o lumină caldă, prietenească:

— Dar ăsta e un adevărat dezastru, domnișoară Ana! Să fi fost eu acolo, nu te-aș fi lăsat să te rumenești la soare în halul ăsta!

— Dumitale îți dătoresc petrecerea mea la mare. Și țin să-ți mulțănesc din toată inima.

— Din toată?

— Da! Datorită șăderii mele la mare am făcut o experiență pe care altfel, chiar dac-aș fi trăit o sută de ani, n-aș fi putut s-o fac. Nu mai sunt supărată pe dumneata. După ce m-ai palmuit, ai fost în stare să te jertfești pentru mine. Îți mulțănesc!

— Te-am palmuit?! Eu?!

Dar Ana nu-i răspunse, ci, întorcându-se într-un călcâi, se îndreptă îndată spre doamna Frunzescu și spre Rada și își luă rămas-bun de la ele.

Ana se miră când îl văzu pe taică-său că duce bagajul U o căruță, și nu la o trăsură-Se miră și mai mult când îl văzu că se urcă el însuși pe capră și că ia hățurile în mână. Cei doi cai cu coamele lungi, împrăștiate mocănește peste grumaji» peste frunte, porniră sunându-și zurgălaiele. Era

aşa de uimită» încât nici nu se mai jiuu gâdu la ruşinea de-a trece pe străzile oraşului într-o căruţă, cu taică-său pe capră.

Nu o luară spre centru, ci, cotind pe uliţele mahalalelor „ieşiră în câmp, pe un drum prăfos.

— Dar unde mergem, tată?! Nu mai ştii drumul?!

Omul răspunse, oftând greu, înăbuşit:

— Ba-l cunosc eu bine... Mergem acasă.

— Unde acasă?

— În sat!

— Ai luat şi dumneata concediu?

Lui Ion Muja i se tot ridica un nod în grumaji şi nu răspunse îndată. Cât se temuse el de clipa asta! Prin ce umilinţe nu trecuse gândindu-se la ea!

Zise într-u târziu, cu glasul schimbat:

— Da, un fel de concediu; numai cât al meu e fără termen.

— Ce vrei să soţii?

— Dragă fată, am fost fericit că ţi-am putut ascunde de vărul până acum. A căzut guvernul şi ara pierdut postuj de la bancă. Au pus pe altul în locul meu, şi noi a trebuit să ne mutăm. Unde să ne mutăm? Nu aveam, lipsit de slujbă, altă posibilitate decât să ne întoarcem acasă.

— Vai de mine, tată! Şi mie nu mi-aţi scris nimic!

— Nu voiam să te mai supărăm şi pe tine şi să-ţi stricăm vacanţa. Spunea şi maică-ta că a fost o fericire că tu erai dusă.

— Şi pierderea postului e definitivă?

— Până nu vor mai veni ai noştri la guvern, sigur că nu mă mai pot întoarce.

— Şi va ţinea mult? i

— Dumnezeu ştie! Poate un an, poate mai mulţi...

— Trebuia să-mi scrieţi! Poate opream eu lucrurile!

Taică-său întoarse capul şi se uita mirat la ea.

— Cum să le opreşti, tu fată?! Cine te-ar fi ascultat pe tine?! Cel care-mi râvnea locul aştepta şi el de ani de zile să se căpătuiască. Şefii noştri, am fost eu pe la ei, erau îngrijoraţi acum numai de soarta lor. Să mântuie pentru ei

ceea ce mai puteau mântui. Mi-au promis, se-nțelege, că mă vor repune în post când vor veni din nou la putere.

— Să-mi fi spus cel puțin la gară.

— Păi, tot nu aveai ce face. Tot trebuia să vii acasă.

— Aș fi trecut întâi pe la doamna directoare, s-o anunț.

— Cu dumneaei am vorbit eu. Nime nu are cum să se împotrivească. Așa e obiceiul și legea la noi: Când se schimbă guvernul, toată lumea se dă peste cap.

— Bine, dar bursa mea? Ce-a spus doamna directoare?

— A spus că nădăjduiește că nu se vor atinge de ea, fiind tu prima în clasă. Dar spune că nu-i cu neputință să se declare toate bursele libere și să se țină din nou concurs. E sigură însă că, și la un concurs nou, tot tu vei lua bursa.

— Rău ați făcut că nu m-ați anunțat! Trebuia să-i scriu, ori să merg până la dumneaei.

— Am crezut că facem bine să nu mai știi și tu toate năcazurile. Am vorbit eu cu directoarea, doară ți-am spus! E o femeie cu minte, care se gândește la toate și care ține la tine. A înțeles greutățile ce le vom avea de întâmpinat în viitor. De, fără salar va fi mai greu! Din economie nu poți scoate azi nu știu cât. Zicea că de-aici încolo ești fată mare și că vei avea nevoie de mai multe. Mai zicea că dânsa ar putea să-ți vină în ajutor, punându-te monitoare peste cea din clasele mai mici. Se dă o recompensă bănească pentru asta, dacă ești bursieră.

Ana nu răspunse nimic, și Ion Muja își aduse aminte de ceea ce-i spusese directoarea, că Ana e prea mândră și că nu cuteza să-i facă o astfel de propunere.

Dar Ana era acum departe de a nu-i răspunde din mândrie rănită! Cu simțulei practic, înțelese că o oarecare soluție fusese găsită pentru a-și putea continua studiile, și, în gând, îi fu recunoscătoare directoarei. Dar soluția propusă era numai un paleativ pentru problema existenței ei viitoare, care i se deschidea înainte ca o prăpastie.

Multă vreme stăruia otăcere grea între ea și taică-său.

Căluții de munte alergau în trap mărunț, sunându-și cadențat clopoțelii. Praf greu se ridica din copitele lor, de sub roțile căruței, abătându-se uneori în unde înecăcioase asupra Anei. Îmbrăcămintea ei începea să devină sură, dar Ana nu vedea nimic. Trecereadintr-orealitate într-alta venise atât de pe neașteptate, încât multă vreme nu-și mai putu aduna gândurile.

Era o lovitură la care nu se gândise niciodată. Era ceva asemănător cu nenorocirea ce lovise familia avocatului Popescu prin îmbolnăvirea copilului. Era soarta, despre care înțelesese ea atunci, lângă patul lui Nicu, că se poate abate asupra tuturor năzuințelor omenești, frângând viața în două.

Avea senzația că s-a prăbușit din mari înălțimi. Internatul, clasele de liceu, vizitele în familii, vacanța de-acum, societatea pe care o cunoscuse, râvna ei de-a o cunoaște, de-a intra în ea, de a-și face o situație socială, aveau oare vreo legătură cu ea, cu aceea care ședea acum pe-o scândură, într-o căruță țărănească, trasă de niște cai mocănești minaiți de tatăl ei, căruță și cai ce nici măcar nu erau ai lor? Frământările ei sufletești din săptămânile trecute, experiențele pe care le făcuse, deznădejdea și elanul, umilirea și izbucnirea mândriei jignite, oare toate nu fuseseră decât niște halucinații? Ce legătură putea avea întreg acest zbucium cu o fată care se-ndrepta acum spre un sat, spre o casă ve-he, acoperită cu paie, într-o căruță de împrumut, cu taică-său trăgând de niște hățuri de împrumut și-ndemnând niște cai de-mprumut?

Da, nu mai era de mult copilă, iar în vacanța asta simțea că s-a maturizat în urma zbuciumului sufleteșc prin care a trecut. Și chiar din această cauză prăpastia ce i se deschidea în față i se părea cu mult mai adâncă; simțea că atunci când își va putea aduna gândurile, când va putea judeca lucrurile, le va cumpăni ca o femeie în toată firea, nu ca o copilă. u

Dar încă nu putea! încă nu avea curajul să priveasca drept în față realitatea. De aceea nu făcu nicio efortare, a se lăsa în voia indefinitului ce o împresura și se strecura în

întreaga ei ființă...

Căldura începu să crească: ritmul zurgalaielor îndemna la ațipire. Cât ar fi de bine să adoarmă și să nu se mai trezească! Dar, după o bucată de drum, frumusețea din juru-i începu să o fure. Treceau printre lanuri de porumb rărit, cu tije mari, unii cu mătasea arsă scrum. Erau lanuri înalte, de-un verde-negriu, pline de sevă. Mohorul crescuse mare, ajunsese la vremea seminței, numai bun de seceră. Mireasma lui intră jin sufletul Anei ca o înviorare, trezindu-i amintiri din copilărie, de când îl secera pentru vițeluș în porumbiștea din grădina lor și pișcă pe furiș tuleii de cucuruz ca să vadă care-i bun de fript. Treceau printre table de otavă. Ici și colo, bărbați în cămăși albe, cu capul gol, se legănau cosind; alții ridicau în soare lamele de argint ale coaselor, ascuțindu-le, și scrâșnetul cutiei pe tăișul oțelului, amestecat cu vocile oamenilor, ajungea până la ea ca murmurul unui cântec uitat, pe care încet-încet ți-l aduci aminte. Băieți, și fete, și femei lucrau la otavă, în lumina dulce de început de septembrie. Lucrase și ea la otavă, acum șase ani, cu grebla și cu furca. Parcă simțea și acum în brațe moliciunea otăvii verzi ca strămătura, iar mireasma de-atunci o îmbăta din nou. Pe marginea porumbiștilor, luminau, cu capetele aplecate spre răsărit, roțile mari, galbene, de floarea soarelui. Da, pe vremea asta începe să se coacă sămânța ei! Ana-i simțea gustul pe vârful limbii. Și recunoștea și mirosul aspru al cânepii de sămânță, ce-și ridica măciuliile grele printre firele de cucuruz; era, dintre toate miresmele câmpului, cea care-i plăcea cel mai mult.

Funigeii-și pluteau în văzduh firele lor albe, misterioase, despre care odată credea, ca toți copiii din sat, că-s fire rupte din tortul unei zâne blestemate de Sfânta Vineri. Rândunele se adunau în șiruri dese pe sârmele de telegraf de la marginea drumului, făcându-și pregătirile de plecare.

Deodată inima începu să-i bată cu putere: se arătau locuri cunoscute, intraseră în hotarul satului lor! De șase ani nu mai fusese pe-aici! Iată costișa cu spini pe unde

păștea mieii primăvara, în rând cu alți copii de vârsta ei. Ce jocuri mai trăgeau pe-aici, și câți nu plecau sara acasă mai zgâriați de unghiile ei decât de tăvăleala printre spini! Iată și râulețul de munte în bulboanele căruia se bălăceau, subț soarele verii, roiuri de copii! Pe câte copile, dar mai ales pe câți băieți de vârsta ei nu i-a împins ea de pe țărm în bulboană! Și cum mai urlau proștii aceia, până ceneceau să rădă și să-i stropească, bătând apa cu palmele, pe cei de pe țărm.

Iată și turla bisericii! Luminează tot așa, în soare, ca argintul, din tinicheaua ei, nouă și acum! Și întâia uliță care le iese înaintea e tocmai ulița pe care, pe la mijloc, este și casa lor bătrână.

Pî lzs. e ani nu mai fusese pe-aici, și totuși parcă numai ieri părăsise satul!

Și deodată, într-o caldă și adâncă înduioșare, ochii ei căzură asupra omului de pe capră, care mâna lin caii. De când amuțise ea, nu mai spusese nici el niciun cuvânt. Era tatăl ei, care, când era mică, a pus-o prima oară în car și a dus-o. Care a luat-o întâia oară în șa, călare, de i se păruse că a înălțat-o până-n tăria cerului. Era tatăl ei, care... care pentru ea a părăsit satul și a locuit atâta timp într-o pivniță. Era tatăl ei, care n-a voit să-i strice vacanța scriindu-i despre năcazurile lui și care abia acum a îndrăznit să-i mărturisească nenorocirea ce se abătuse asupra lui!

Își simți inima grea de duioșie, și o părere de rău adâncă îi pătrunse ca un pumnal în suflet. De omul acesta începuse ea, copilă proastă, abia răsărită, să se rușineze? De el și de maică-sa și de locuința aceea din pivniță!

Un gând îi arse cu amărăciune inima: Ce cruzi și mărginiți sânt* copiii! Ce crudă și josnică a fost simțirea ei față de emul acesta, care a îndurat atâtea și-atâtea umilințe numai pentru ea.

Cine-i rătăcise mințile? Dorul acela nebun de-a ajunge o domnișoară, o doamnă, de-a trece într-altă lume, deosebită de aceea a părinților ei? Mândria copilului crud, fără judecată?

Cu câtă nerușinare l-a silit ea pe taică-său să ia un avans din salariu numai pentru a-și putea cumpăra nimicurile care-i trebuiau la mare! Și, în același timp, în loc să-i fie rușine de purtarea ei josnică, îi era rușine de situația socială a părinților ei, de faptul că locuiau în subsolul acela, pe care ca îl numea pivniță!

Ci te n-a mai auzit și n-a mai citit ea în anii din urma despre înnobilarea sufletului omenesc prin cultură! La ce i-au folosit, când tocmai cultura, tocmai școala îi denaturase sufletul? Dar oare cărțile și școala să fie de vină Nu cumva numai mândria ei prostească, dorința ei nesăbuită-de-a intra într-o clasă socială superioară aceleia în care se născuse, ambiția ei înverșunată de a parveni îi degradase atât de mult sufletul, încât ajunsese să se rușineze de cei care-i dăduseră viață? Nu-i fusese ei rușine, până acum de curând, până în vara aceasta, să spună cine și ce sunt părinții ei? Nu scornise ea pentru tatăl ei titlul de «mic funcționar de bancă», numai ca să nu o umăliască faptul că era cursor și nimic altceva? îi era rușine de cine? De omul acesta care stă acum pe capră și mână caii luați cu împrumut, pentru ca ea să poată veni acasă ca o domnișoară.

După zbuciumul prin care trecuse la mare, trăind într-o continuă criză sufletească, după cele câteva luminșuri la care ajunsese, reluarea contactului cu copilăria ei din sat, cu amintirile ce izburneau puternice la tot pasul, o făcea pe Ana să se simtă cu sufletul încărcat de remușcări și de înduioșare.

Tocmai treceau pe dinaintea celor dintâi case de pe ulița lor, când Ion Muja își întoarse speriat capul spre Ana. Auzise o voce răgușită, necunoscută, șoptind: «Tată dragă!». Rămase cu capul întors peste umăr și nu știa ce să zică, ce să facă. Fata lui se uita la el cu ochii ei mari, verzi, și prin apele lor străbătea o înduioșare adâncă. Nu pricepu ce i se întâmplase. De când Ana căzuse în muțenia aceea, el nu mai cutezase să spună o vorbă, ca să n-o supere cu ceva. Îi părea bine că a trecut destul de ușor peste ceasul cel greu, când i-a dezvăluit Anei situația lor

actuală. Cât de mult se temuse de clipa asta! În tăcerea lui se frământa mereu cu gândul că poate ar fi mai bine ca, apropiindu-se de primele case, Ana să coboare din căruța aceea hodorogită, să nu o vadă oamenii pe fiica lui, domnișoară mare acum, întorcându-se în sat ca o sărântoacă. I-ar fi cerut el popii căruța, dar nu cutezase. Prin sat se lățise vorba că fata lui e la o moșie la niște boieri, cu fiica acestora, prietenă cu Ana. Ar fi dorit ca Ana nici să nu mai vină pe-acasă, să o ducă direct la internat, dar directoarea îi spusese că nu se poate pentru că reparațiile încă nu se terminaseră.

Neștiind ce să zică, ce să facă, la cuvintele fetei, omul opri caii.

— Ce este, draga tatii, vrei să te cobori?

— Să mă cobor?! De ce? Încă n-am ajuns.

— Mă gândeam că poate-ți vine greu să întri în sat în hodoroaga asta de căruță. Dar n-am găsit slobodă, pentru azi, alta mai bună.

Ana simți cum îi zvâcnește inima.

— Mână înainte, dragă tată. Voiam să-ți spun cât îmi pare de bine că mă-ntorc acasă.

Așadar părinții-i trăiau sub teroarea vanității și a mândriei sale! Acesta era păcatul ei cel mare, rădăcina răului, a purtării ci rușinoase față de părinți. La ce folos toată învățătura, de vreme ce nicio fata de sama ei, rămasă în sat, n-ar fi putut aduce o asemenea ofensă, o asemenea durere părinților ei «Cum de s-a putut gândi bietul taică-meu că mi-ar fi rușine să intru în sat cu o căruță ca asta? Nu cumva o fi și el vanitos? Nu am moștenit oare de la el slăbiciunea aceasta, sau mai degrabă patima mândriei? Altfel cum să-i fi venit în minte un asemenea gând?»

Ana uitase cu desăvârșire că numai cu un ceas mai devreme, înainte de a se boteza din nou în agheasma locurilor natale, a amintirilor, și ei i-ar fi venit astfel de gânduri. Nu-și dădea sama că numai baia aceasta a curățit-o și a făcut-o să-și recunoască purtarea urâtă față de părinți. I se păru că toată josnicia aceea s-a petrecut foarte de mult, și nu-și dădu sama că revenise la o judecată

normală numai mulțumită, maturității ei de gândire și puternicei înduioșări ce a cuprins-o la revederea locurilor natale.

Veta, mamă-sa, simți de la prima vedere că fata ei se schimbase mult. Simți căldura sărutului ei de întâlnireșisufletul ei se bucură, se luminează. Totuși, la cină încercă să se scuze pentru mâncarea pusă pe masă.

— Suntem cam strâmtorați acum, la început. Mutarea asta ne-a venit pe neașteptate. Dar ne va ajuta Dumnezeu și o să fie și mai bine, zise ea.

— Dumneavoastră nu sunteți vinovați cu nimic, mama dragă. Vinovați sunt oamenii aceia răi care v-au scos din slujbă, care-și bat joc de viața altora ca și cum n-ar avea niciun preț.

Ea înțelese din primele zile strâmtoarea în care trăiau părinții ei, și ura sa împotriva celor ce i-au silit să se întoarcă în sat creștea mereu.

Într-o zi, mamă-sa îi zise:

— Cât de bine mi-a părut atunci că tu erai dusă și că nu puteai să vezi umilința la care am fost supuși. N-au așteptat nici măcar să ne mutăm. Ne-au scos mobila în strada... Și-apoi, drumul acela până acasă, întoarcereaânjat cu carale cu mobilă!... Ce bine că tu n-ai fost de fața, că n-ai văzut, că n-ai știut nimic!

Ana își simți ochii umezi. M”.

— Ce stai să spui, dragă mama! E adevărat ca atunci credeam că mi-s mai aproape oamenii aceia de la oraș decât dumneavoastră, părinții mei. Am fost o proastă și o nerecunoscătoare. Dar acum, mulțănesc lui Dumnezeu, nu mai sunt o copilă, mi s-au deschis ochii!

Părinții înviară de bucurie, văzând-o pe Ana că se simte fericită acasă, că încearcă să-i înveselească, că nu se dă în laturi să meargă împreună cu ei la biserică.

Satul întreg se mira cât de mare și de frumoasă se făcuse fata lui Ion Muja. Era în rând cu fetele preotului, ba le și întrecea!

Dar sărăcia, lipsurile în care trăiau părinții ei o dureau adânc. Și înțelese deodată că de-acum înainte ei nu

vor mai putea s-o ajute, iar constatarea aceasta îi crescua și revolta față de aceia care-i aduseseră în starea aceasta, față de întreaga pătură socială spre care râvnise din toate puterile ei. Nu, orice-ar fi, ea trebuia să continue, să învingă, să se răzbune prin însăși afirmarea superiorității sale intelectuale pe cei care-i țineau în mizerie pe părinții ei, să ajungă puternică și să le facă și lor un rost bun pe lume. Nu, nu se va întoarce nici moartă de pe drumul pe care apucase, nu va părăsi școala, nu va trăi în mizeria de-acasă! Nu! Nu-și greșise cariera! Trebuia să continue, trebuia să lupte și să biruie!

XV

După o săptămână, îl rugă pe tatăl său să o ducă la oraș. Trebuia să stea de vorbă cu directoarea ca să afle dacă i s-a suprimat bursa, iar dacă s-a suprimat, să se intereseze când va fi concursul. Ion Muja împrumută, contra unei zile de coasă, aceeași căruță și își duse fata la oraș.

Temerea directoarei, mărturisită lui Muja, se adeverise. Ministerul Instrucțiunii Publice, sub pretextul că multe burse fuseseră date abuziv, prin protecție politică, le anulasă pe toate și dispusese ținerea unui nou concurs, ce urma să se desfășoare peste o săptămână.

— Nu te-a anunțat Rada Frunzescu? — o întrebă directoarea.

— Eu nu știam adresa părinților tăi, numele satului; am numai adresa lor din oraș.

— Nu m-a anunțat.

3 - mir-A111 rugat" ° încă de acum trei zile să-ți trimită plicul cu avizul oficial.

— Nu avea cum să mă anunțe mai devreme. Poșta vine la noi în sat numai o dată pe săptămână.

Directoarea se miră de cum s-a dezvoltat, de cât de bronzată era și-i spuse că-i șade bine așa, pârlită de soare.

— Dar ia ascultă, Muja! Nu ți-a amintit tatăl tău de niște vorbe pe care le-am schimbat împreună?

— Ba da, și vă rămân foarte recunoscătoare.

— Așadar primești?

— Cu multă bucurie. Trăbă să știți, doamnă directoare, că oamenii aceia s-au purtat foarte urât cu tatăl meu.

— Da, știu, mi-a spus dumnealui. Politica asta, fata mea, se amestecă-n toate; e o nenorocire pentru țara noastră! Închipuie-ți, am avut un schimb greu de cuvinte cu inspectorul școlar cel nou. Am stăruit ca bursa ta și a încă zece fete, tot eleve dintre cele mai bune, să nu mai fie scoase la concurs. Nici n-a voit s-audă. I-am cerut ordinul ministerului în numele căruia luase această hotărâre, și n-a vrut să mi-l arate. Presupun că e numai o dispoziție a lui. Are relații politice cu părinții unor fete din liceu, pe care vrea să-i servească. Dar tu n-ai de ce să te temi. E de neînchipuit să cazi la concurs.

— O să-ncep chiar de azi să repet materia.

— Nu te mai întorci acasă?

— Nu, cred că voi rămâne la familia Frunzescu. M-au invitat la ei când am venit de la mare.

— Uite ce este, ai putea să-mi faci un serviciu. Mi s-a bolnăvit chiar acum secretara, și lucrările de-nceput de an se-nmulțesc. N-ai vrea să mă ajuți?

— Cu toată plăcerea, doamnă directoare.

— Te-aș opri în internat, dar încă nu e terminată curățenia generală. N-ai avea nici pat, nici masă...

— Mulțămesc de bunăvoință, doamnă directoare, dar voi sta la Rada. Și când să vin?

— De mâne de la opt. De la opt la unu. După-amiază ești liberă. Poți repeta materia, deși nu cred că ai nevoie. Totuși e bine. Conștiinciozitatea ne dă siguranța reușitei.

Ion Muja se întoarce acasă mulțumit: fata lui era curajoasă și hotărâtă. Într-asta nu semăna cu el, ci cu Veta. El era mai mult bun de gură decât bun de treabă. În fața obstacolelor, după câteva timide încercări de înlăturare, voința lui se înmuia.

Veta nu era așa. La greutăți mari pune capul în piept și împingea. Cât au stat la oraș, dacă n-ar fi fost ea, ar fi trăit în mare strâmtorare. Leafa lui de cursor al băncii ei e mică, și dacă ar fi rămas pe mâna lui, nu le-ar fi ajuns

nici jumătate de lună. Dar Veta făcea pe dracu-n patru și le rămânea și de-o haină, și pentru trebuințele Anei.

De când se întorseseră în sat, Veta se ținuse de capul omului care le luase moșioara în parte, să renunțe de cu toamnă, să se poată apuca ei de lucru. Și nu avu tihnă până nu izbuti.

Ion Muja nu numai că rămăsese pasiv, dar chiar o și desmânta:

— Zadarnic încerci, nu vei reuși – zicea el.

— Și chiar de s-ar învoi omul, cu ce vom lucra pământul? Vitele le-am vândut când ne-am mutat la oraș. Bani ca să cumpărăm altele, de unde?

Dar Veta nu se lăsase biruită.

— Vom ara la început cu ajutorul celor care au plug și vite; le vom plăti cu zile de lucru, și din întâia recoltă vândută ne vom cumpăra două vițele. Bun e Dumnezeu! Vom ieși noi din nevoi! Dar va trebui să te pui și tu pe lucru, nu ca până acum! Doar nu vrei să rămânem coada satului! Și mai lasă-i în plata Domnului pe toți colindătorii după voturi, care vin de la oraș și neliniștesc satele, nemailasându-i pe oameni să-și vadă de treburi. Doar ai văzut răsplata lor, cuvântul lor! De-altfel, e mai mare rușinea ca un om în floarea vieții, sănătos și deștept, să aștepte ceva de la alții! Las-o focului de politică și de vorbărie, că nu-i pentru țărani, nici pentru oamenii săraci! Nu uita că avem o fată și că acum are nevoie de multe. Doar nu te-aștepți s-o îmbrace familia judecătorului aceuia care a luat-o la mare! Că nu-i nici orfană și nici cerșetoare!

Așa și-ntr-altfel îi bătea capul nevasta de când se întorseseră în sat și văzuse că bărbatul ei se lasă și mai mult pe tânjală decât înainte de a se muta la oraș. Se dezobișnuise de muncile de-acasă și tândălea mereu.

Dacă alte argumente nu l-au convins, cel cu fata îi merse lui Ion Muja drept la inimă, ca o învinuire grea. Așa era! Ana era acum fată mare și va avea nevoie de tot mai multe lucruri. Așa-i spusese și directoarea, și chiar de aceea i-a zis că Ana ar putea câștiga și ceva bani cu slujba aceea de monitoare în internat. Acuma, știind că Ana

primise a fi monitoare, en mai liniștit, dar totuși simțea că trebuie să-și pună și el carul în pietre. Dacă toți din jurul lui muncesc, numai el să rămâie cu brațele încrucișate?

Apoi se săturase și de politică și de protectorii lui de la oraș. Ani de-a rândul l-au purtat cu vorba, iar acum, când a dat de năcaz, au înălțat din umeri și i-au făcut promisiuni pentru atunci când se vor întoarce la guvern.

Totuși nici aceste două argumente n-ar fi fost hotărâtoare pentru a-l porni pe un drum nou pe Ion Muja, dacă nevasta-sa nu l-ar fi amenințat, în cele din urmă:

— Dacă nu văd că te pui cu tragere de inimă pe lucru, să știi că mă despart de tine.

— Și adăugase, jurându-se: - Așa să-mi ajute Dumnezeu!

Ion Muja știa că nevastă-sa nu glumește, că-și ține cuvântul și când nu se jură. De aceea nu se îndoii că amenințarea ei nu era vorbă goală.

Îi era teamă s-o piardă pe Veta. Ea ajunsese razimul principal al lui, al familiei. Și se puse pe treabă. Dar totuși nu așa cum i-ar fi plăcut Vetei, cum se hărniceau alți bărbați din sat. - tt i

Pe la mijlocul lui octombrie se treziră cu Ana acasă. Unul din judecătorii pe care-i cunoscuse în familia Frunzescu avea de făcut un drum într-un sat vecin, și Ana îl rugase s-o ducă și pe dânsa până-n satul ei, iar la întoarcere s-o aducă la oraș! Venise acasă numai ca să-i anunțe că reușise la concurs și că deci își redobândise bursa.

Examenul acela de bursă avusese o mare semnificația pentru ea: îi confirmase unele observații anterioare. Comisia examinatoare era prezidată de însuși inspectorul cel nou. Ana băgă de seamă că omul - să fi avut vreo cincizeci de ani - era mereu cu ochii la ea, deîndată ce intrase în sala de examen. Un zâmbet larg - Anei i se păru unsuros - i se lipise de față. Când îi venise rândul să răspundă, văzuse că inspectorul îi punea întrebările cele mai ușoare. Atât de ușoare, de copilărești, încât se indignă. Dar încă în cursul examenului își zise: «O

să fac ce voi vrea cu bărbații! O să-i joc pe degete. Toți sunt la fel!» Și simțise cum îi crește ura față de clasa socială căreia îi aparținea inspectorul, ce nu-și mai dezlipea privirea de pe ea, făcându-se ridicul prin întrebările ușoare pe care i le punea. De la o vreme, nici nu-i mai puse întrebări, ci, fără să se sfiască de profesoare și de elevele ce mai erau de față, începu a-i face complimente prin aluzii la frumusețea femeilor bronzate.

Dacă-i așa, o să-i joace ea pe degete! O să-i pedepsească pentru că o batjocoreau cu privirile lor lacome. Și va începe prin a-l convingea să-i oblige să-l pună pe tatăl ei într-un post, să poată câștiga și el, mai ușor decât la țară, o pâine albă! Căci, încă de când se întorsese de la mare, își dăduse sama că din nimic nu se poate întemeia o gospodărie și că tatăl ei nu va mai fi în veci un bun plugar. Și încercarea ei nu rămăsese fără rezultat.

Când ajunse acasă era dimineață, și părinții ei încă nu pleaseră după treburi. Ei o primiră cam înfrigați, gândindu-se că, ferească Dumnezeu, poate s-a întâmplat ceva rău: poate că au scos-o din internat, poate că i-au luat bursa...

— Nu, nu! Nu se putea întâmpla una ca asta - zise Ana cu însuflețire.

— Mai mult chiar: în loc să fac pe monitoarea în internat, sunt acum ajutoare de secretară la liceu, lucrez câte două ceasuri, după-amiezile. Doamna directoare m-a rugat, înainte de începerea cursurilor, s-o ajut în cancelarie, pentru că i se îmbolnăvisese secretara. Și i-a plăcut atât de mult cum lucrez, încât m-a numit ajutoare de secretara. Drept vorbind, sunt mai mulțumită așa; ca monitoare aș fi avut răspundere mai mare și destul năcaz cu fetele.

Veta-și făcu cruce și mulțumi lui Dumnezeu.

— Știam eu că el nu o să ne lase tocmai acum, când oamenii ne-au părăsit.

— Am venit să vă vestesc toate acestea și mai ales să vă aduc o știre bună pentru dumneavoastră.

— Dar toate știrile pe care ni le-ai adus sunt bune,

draea mea, zise Veta.

— Da, dar nu sunt toate - răspunse Ana.

— Iată despre ce mai este vorba: am obținut o nouă slujbă la oraș pentru tata. O slujbă cu mult mai bună și mai bine plătită. Și mai e și stabilă. De-acolo, dacă-și face bine treaba, nu-l mai poate scoate nimeni. E vorba de un loc de aprod la tribunal.

Veta nu știa ce slujbă era aceea de aprod, dar Ion Muja știa. Și-i străluciră ochii. El îi socotise întotdeauna pe aprozii de la tribunal și pe cei de la Curtea de Apel ca făcând parte din însăși instituția Justiției. Aveau uniformă, erau bine plătiți. Un aprod la tribunal era altceva decât un cursor la o bancă!

Dar Veta se întunecă la față.

— Frumos din partea ta, draga mea! Cu ajutorul domnului Frunzescu, nu-i așa? Dar eu cred că nu e bine să ne mutăm din nou la oraș... Cine știe ce schimbări se mai pot face, și iarăși vom ajunge pe drumuri! Dacă ne punem aici, cu inimă, pe lucru, eu și tatăl tău, cred că vom reuși să te ajutăm și pe tine cu câte ceva, și vom trăi și noi. E adevărat, acum, la început, e greu. Nu avem vite de jug, nu avem plug, nu avem car, nu avem cai. Dar cu voință și mai ales cu muncă vom avea.

Ana văzu descurajarea de pe chipul tatălui ei și înțelese că între timp se schimbaseră ceva în casa lor, că el nu mai cuteza să aibă altă părere decât maică-sa. I se făcu oarecum milă de el, și-apoi ea venise cu un plan. De aceea zise:

— Uite ce este, mamă dragă! M-am gândit și eu la toate. Bine-i cum zici dumneata, dar ar mai fi o soluție. Și, după mine, mai potrivită. Să vină la oraș numai tata, singur, iar dumneata să rămâi aici, la gospodărie. Din salariul lui de începător - trei mii cinci sute de lei -, ar putea pune deoparte câte două mii pe lună, și, într-un an, ați putea cumpăra vite de jug. Poate că tata ar cruța și mai mult.

— De bună seamă - sări repede Ion, simțind că-i vine apă la moară.

— Singur, aş scoate-o la capăt şi cu o mie de lei pe lună.

— Eu ştiu că tata-i mai potrivit într-o astfel de slujbă decât aici, la gospodărie - continuă Ana.

— Iar dumneata, rămasă acasă, poţi ţine şi locul unui bărbat!

Auzind-o cu câtă hotărâre şi încredere vorbeşte şi mirându-se că Ana îl cunoaşte atât de bine pe taică-său, un zâmbet luminos trecu peste faţa Vetei.

— Adevărat că, dacă voi avea cu ce, voi putea să ţin locul unui bărbat... râse ea, luând mâna fetei şi mângâindu-i-o.

— Oraşul nu e departe. Tata, dacă ar avea o bicicletă, ar putea veni, tot a doua duminică, acasă.

Ion Muja îşi duse involuntar mâna la mustaţă, ca să-şi ascundă un zâmbet. Cât fusese cursor la bancă, mereu îşi dorise o bicicletă. Acum se şi vedea intrând călare pe două roate în sat.

— Draga mea, judeci ca un om în toată firea şi sunt foarte mulţămîtită că avem o astfel de fată. Cred că e bine aşa cum spui tu. Eu să rămân aici. De-altfel, eu nu m-aş mai întoarce pentru nimic în lume la oraş. Prin prea mari umilinţe am trecut. Adevărat mai este şi că tatălui tău îi mai place o slujbă cât de mică la oraş, decât munca pe ogor. Aşa-i el, şi văd că nimic nu-l mai poate schimba. Nu vezi cum îi strălucesc ochii de când ai pomenit şi de bicicletă?

Ion Muja îşi coborî repede privirile şi se aplecă să culeagă un pai de pe jos, numai să nu se uite în ochii muierii, care - ştia el - îl săgetau drept în închipuirea aceea a lui călare pe bicicletă!

— Dacă vine singur, poate avea şi locuinţă gratuită în clădirea tribunalului, aşa mi s-a spus, adăugă Ana.

Hotărârea era luată. Ion Muja începu să se laude că o va scoate el la capăt şi numai cu cinci sute de lei pe lună şi că restul i-l va aduce regulat Vetei. Când vor avea vite de jug, vor începe să-şi cumpere şi pământ, ca să-şi mai crească moşioara.

Vreme de trei ceasuri, cei trei petrecură fericiți, făcând planuri de viitor.

Pe la amiază sosi mașina, și Ana plecă.

Ana nu le dăduse părinților ei nicio deslușire despre cum ajunsese să obțină postul acela pe care Ion Muja trebuia să-l ia în primire peste câteva zile.

Când venise la oraș, în primele zile ale lui septembrie, Ana locuise o săptămână la familia Frunzescu. Nimeni din casă, nici măcar Rada, nu știa nimic despre nenorocirea ce căzuse pe capul părinților ei, și, când aflară, se scandalizară de o astfel de răzbunare meschină împotriva unui «mic funcționar». «Ce politică mai este și asta care se face la noi, de răsturnare a tuturor lucrurilor odată cu schimbarea guvernelor?!» se mirase, revoltată, doamna Frunzescu, iar Rada-i ținea hangul, foarte revoltată și năcăjită că prietena ei va avea de întâmpinat mari greutăți materiale – mai mari decât cele de până acum.

Într-o zi, după masă, rămânând singură în sufragerie cu judecătorul Frunzescu, Ana își luă inima în dinți și-l rugă să se intereseze dacă este cumva vreun post vacant de aprod la tribunal sau la Curtea de Apel. Știa că domnul Frunzescu e un om bun și că o va ajuta, dar că va trebui să insiste în stăruința ei, pentru că magistratul, comod din fire, nu-și prea lua bucuros angajamente.

— Nu știu să fie vreun loc vacant – zise domnul Frunzescu.

— Dar mă voi interesa, desigur. Totuși, în cazul în care se va ivi vreun post liber, ești sigură că tatăl dumitale ar primi să fie aprod? Un aprod e – cum să-ți spun? – un fel de om de serviciu. Așa că ar fi bine să-l întrebi. S-ar putea să nu-i convină...

— Dar, domnule Frunzescu, tot un astfel de post a avut și la bancă.

— Parcă știam că e funcționar.

Așa-i spuneam eu, dar adevărul e că la banca era cursor. Vedeți, domnule Frunzescu, pentru noi, cei ieșiți din popor, e greu... Nu cutezam să cred că voi fi primită în

casa dumneavoastră, ca prietenă a Radeidaca ap și știut că tata nu e decât un simplu cursor la o bancă.

Magistratul clipi repede din pleoape.

— Hm» De, recunosc că sunt greutăți. Dar, în fine... Uite ce este, Ano! Eu mă voi interesa, și dacă se va ivi vreun post, te voi anunța.

— Vă foarte mulțănesc, domnule Frunzescu. Ați fost cu toții, mereu, așa de buni cu mine!

— Ei, lasă acum! Nu ești tu cea mai bună prietena a fiicei noastre?

Peste câteva săptămâni, judecătorul veni cu vestea cea bună.

— Este un post liber. Nu la noi, la judecătorie, ci la tribunal. Dar e același lucru, și mai ales același salariu. Cu chestiunea aceasta se ocupă însă judecătorul Zamfir. Am vorbit cu el și am pomenit de tatăl tău. Mi-a spus însă că sunt vreo douăzeci de petiționari, aproape toți cu proptele politice. Pare să fie greu.

Din felul în care-i vorbise, Ana pricepu că domnul Frunzescu nu va face niciun pas mai departe. Nu numai pentru că era lipsit de energie, ci și pentru că nu-l putea suferi pe acel Zamfir. Era de mirare și faptul că vorbise cu el, pentru că în familia Frunzescu numele lui era pomenit foarte rar și numai ca exemplu de imoralitate. Ana nu stătu însă pe gânduri și se hotărî să se ducă totuși la acest Zamfir ca să intervină pentru tatăl ei. Era singura lui șansă.

Judecătorul Zamfir fu extraordinar de surprins când îl anunță ușierul că o elevă de liceu «mărișoară» - așa-i spusese - dorește să-i vorbească.

O elevă de liceu?! Omul - înalt, uscat, sclivisit, cu haina ireproșabilă, cu dunga pantalonilor impecabilă - scoase repede o oglinjoară din buzunar, își aranjă pieptănătura, care nu-i acoperea prea bine chelia timpurie, și-i spuse ușierului s-o poftască să intre.

Deși primea multe vizite feminine, pentru diferite intervenții, era întâia oară în cariera lui că primea vizita unei eleve de liceu. Omul se credea irezistibil și nu se sfi

să-și facă gânduri dintre cele mai îndrăznețe în legătură cu vizita Anei. «Ei și ce-i dacă-i elevă de liceu? – își zise el.

— Se pare că în vremile noastre nu mai există fete nevinovate.»

Judecătorul Zamfir o primi cu toată curtoazia, ca pe-o femeie în toată firea. Se hotărâse, încă înainte de-a intra Ana, să îi dea toată atenția cuvenită unei femei; dar după ce o văzu, își dădu sama că nici n-ar fi putut s-o primească altfel: dinaintea lui, deși în uniformă, nu stătea o elevă de liceu, ci o domnișoară. «Și încă ce exemplar de rasă!» își zise el în gând.

Ana își pledă cauza cu toată căldura, privind limpede și cinstit în ochii omului care o invitase să se așeze și să-i spună care îi este păsul. Nu se simți umilită, cerând pentru tatăl ei o slujbă așa demodată. Și parcă nici magistratul nu se mira că o fată atât de frumoasă și de bine-crescută are un tată de așa joasă condiție socială.

Anei îi fu de ajuns o privire pentru a-și da sama ce impresie făcuse asupra omului. Toată fața lui era inundată de lumină, iar pupilele ochilor i se măriseră. Ascultând-o, pe buzele lui întredeschise juca un zâmbet subțire, deși nimic din ceea ce-i spunea Ana n-ar fi trebuit să-l facă să zâmbească. Se afla în fața unei drame sociale: o fată tânără, o elevă de liceu, era constrânsă de împrejurări potrivnice vârstei sale să-și ia pe umerii-i fragezi griji de om matur.

— A mai făcut undeva serviciu până acum tatăl dumitale? Întrebă el după ce Ana isprăvi și-și puse mâinile în poală.

— Da, șase ani. La o bancă, aici în oraș. Cursor.

— Foarte bine, domnișoară. Deci are experiență, cunoaște orașul.

— Da. Și să știți – nu o spun pentru că e tatăl meu, ci pentru că acesta e adevărul –, e un om deștept, cu școală.

— Foarte bine, domnișoară!

Cât timp vorbise Ana, judecătorul nu o slăbise din ochi, și lumina de pe față nu i se umbrise.

— Numirea lui ar fi sigură dacă ar putea să și

locuiesc în clădire. Avem nevoie de un aprod care să doarmă aici. Dar nu e decât o cameră și am prefera deci pe unul necăsătorit.

— Dar, am uitat să vă spun, tata ar veni singur. Mama ar rămâne acasă, la gospodărie. Ea nu vrea să se mute la oraș.

— Perfect, domnișoară! S-a făcut! Unde-i cererea?

— Cererea?! Care cerere?

— Cum care cerere?! Cererea de angajare? N-ai adus-o?

— N-am știut că e nevoie de cerere...

— Am să-ți pun o notă rea.

— Vă rog?

— Zic că am să-ți pun o notă rea la... practica. Cum se poate ca o elevă în clasa a șaptea să nu știe că fără un act scris nu se poate lua în seamă nicio cerere de angajare?!

Se uită încântat la ea. Uimirea, încurcătura care i se citea pe chip îi dădea o expresie adorabilă.

— O s-o aduc peste două zile, zise Ana.

— Peste două zile e prea târziu!

— Dar tata, oricum, nu e în oraș...

— Dar nici nu e nevoie să fie! Șezi, te rog, la biroul meu și fă dumneata cererea în numele lui.

— Se poate?

— Bineînțeles că se poate! E numai o formalitate.

Îi dădu o foaie de hârtie și stiloul lui.

Ana se așază pe scaunul de la birou.

— Ai învățat desigur, la stilistică, cum se face o cerere.

— Da, însă...

— Am înțeles. Scrie, deci. Ți-o dictez eu.

Judecătorul Zamfir i-o dictă cât putu de rar, aplecându-se mereu, când de la dreapta, când de la stânga, când din spatele fetei, sub pretextul să vadă dacă poate dicta mai departe.

Ana scria cu litere mari, energice, ceea ce-l cam surprinse pe judecător. Părea un scris bărbătesc.

— Ce faci? - întrebă el la un moment dat. - Scrii așa pentru a semăna scrisoarea cu a unui bărbat? încerci să imiți scrisul tatălui dumitale?

— Nu! Așa e scrisul meu obișnuit. Tata, săracul, n-are scrisoare chiar atât de frumoasă.

— Asta sună a autoapreciere!

— Dumneavoastră nu vă place?

— Cum de nu! E un scris foarte clar și foarte energic. După scris, pari o fată cu foarte mare voință.

— Sunt prima în clasă!

— Nu mai spune! Felicitările mele! Cred că ești prima la toate. Te rog, continuă. Unde am rămas?

Și domnul Zamfir iarăși se aplecă peste umărul Anei ca să-și găsească șirul ideilor...

Dictarea ținu mult. Judecătorul nu se putea răbda, când se apleca asupra scrisului, să nu atingă, când umărul, când brațul fetei. Ana părea să nu ia în seamă nimic, dar strângea tot mai tare din dinți.

— Gata! De-acum numai timbru trebuie să-i pui și e în regulă.

— Ce timbru? N-am niciun timbru!

— Așteaptă puțin, să-i spun omului de serviciu să aducă unul.

— Pot să mă duc eu după timbru...

— De ce?! Omul e aici, la-ndemână.

Și ieși să-i spună aprodului să cumpere un timbru.

Urmă un sfert de oră penibil. Judecătorul, neslăbind-o mereu din ochi, voi să știe multe despre ea, despre liceu, despre fetele din internat, despre profesoare. Ana, bănuind că judecătorul Zamfir îi spusese aprodului să nu se-ntoarcă prea curând, intră în *joc* și începu să-i evite întrebările prin răspunsuri care le anticipau și în același timp schimbau direcția convorbirii, prin povestiri detaliate despre aspecte secundare care nu „puteau să-l intereseze pe Zamfir, ori, când nu mai avea altă ieșire, prin replici tăioase. Judecătorul pricepu că are-n fața lui o fată inteligentă și care cunoștea arta conversației în gol, și fu și mai intrigat. Dacă tatăl ei era un simplu țăran știutor de carte, de unde

căpătase ea, așa de timpuriu, rafinamentul acesta atât de subtil?

În sfârșit, sosi și aprodul cu timbrele, și până să le lipească judecătorul pe cerere, Ana-i întinse omului o piesă de douăzeci de lei, ca să i le plătească.

— N-am restul, domnișoară, zise acesta.

— Dar nici nu ți-am cerut restul, răspunse Ana.

Judecătorul prinse dialogul și-și zise: «Ia te uită, domnule! Se poartă de parcă n-ar fi cine spune că este!»

— Iată, am pus și rezoluția pe cerere, domnișoară Muja. Și trebuie să știi că mai sunt peste douăzeci la mine în sertar!

— Vă sunt foarte recunoscătoare, domnule judecător. Vă mulțămesc atât în numele meu, cât și în numele tatii. Acum numirea e sigură? Și dacă este, când trăbă să se prezinte tatăl meu la slujbă?

— Bineînțeles că-i sigură! - răspunse judecătorul, puțin contrariat de întrebarea Anei.

— Să se prezinte peste șase zile. La 15 octombrie.

— Încă o dată, toate mulțămirile mele, domnule judecător. Și acum, vă rog să mă scuzați, dar trăbă să plec. Mă grăbesc. Am lipsit cam mult, și nu vrea s-o supăr pe doamna directoare.

— Ai venit aici cu permisiunea ei?

Ana îl privi mirată.

— Se-nțelege! Altfel cum aș fi părăsit internatul?!

— Și directoarea dumitale cunoaște motivul care te-a adus aici?

— E normal să-l cunoască!

— Și știe că ai venit la mine?

Întrebarea o pusese cu o voce schimbată.

— Da. Știe tot.

— Și, te rog, domnișoară Muja, de unde știai dumneata că trebuie să mi te adresezi tocmai mie?

— De la domnul judecător Frunzescu.

— Da, mi-aduc aminte că mi-a pomenit de tatăl dumitale. Îl cunoști mai de mult pe domnul Frunzescu?

— Da, de câțiva ani. Fiica lui, Rada, e cea mai bună

prietenă a mea, răspunse Ana, ridicându-se de pe scaun și înclinându-se ușor în chip de salut.

Și, îndreptându-se cu pași fermi spre ușă, părăsi camera. După ce ieși în strada, se scutură instinctiv, ca și cum ar fi vrut să scuture de pe ea un praf ce-i făcea impresia că i se lipise de uniformă, și își trecu mâna peste față. Apoi se îndreptă repede spre internat. Era mulțumită. Reușise.

Numirea lui Ion Muja se făcu a doua zi, și judecătorul Frunzescu i-o comunică Anei. Iar Ana se folosisese de cel dintâi prilej ca să-l anunțe pe taică-său. Și cum avea să le dea mai multe vești bune părinților, se bucurase să li le ducă ea însăși.

La câteva zile după intrarea lui Ion Muja în slujbă, domnul Frunzescu o întreabă pe Ana, care se afla în vizită la Rada:

— E adevărat că ai dus personal cererea tatălui tău la jucic: ătorul Zamfir?

— Da, răspunse Ana, fără nicio ezitare.

Tatăl Radei încruntă sprâncenele.

— Dacă m-ai fi întrebat pe mine, nu te-aș fi sfătuit... - zise el.

— Domnul acela nu are o faimă prea bună. Îl vizitează, pentru intervenții, cam prea multă lume feminină.

— Dar eu n-aveam pe cine să trimit la e!! răspunse Ana.

— E adevărat, dar poate că-l numea și fără vizita ta, zise domnul Frunzescu, știind că el n-ar mai fi intervenit încă o dată la judecătorul Zamfir și că în niciun caz n-ar fi dus el cererea lui Ion Muja.

— Nu știu dacă ar fi făcut-o. Ce știu e că tna avea mare nevoie de numirea asta, și că dumneavoastră mi-ați spus că erau vreo douăzeci de cereri. Dumnealui mi-a spus tot așa.

— Da, asta-i adevărat.

Domnul Frunzescu nu mai zise nimic, dar o învălui pe fiică-sa, pe Rada, care, la braț cu Ana, ascultase

convorbirea, într-o privire îngrijorată. Ca și când ar fi început să se teamă de prietenia Radei cu Ana.

După ce rămaseră singure, Rada o întrebă:

— Știi de ce nu-i place tatii că ai fost acolo? De ce se spune ca Zamfir nu are o faimă prea bună?

— Mi se pare că ne-a spus însuși domnul Frunzescu: pentru că primește prea multe vizite feminine.

— Da. Dar tocmai asta e. Înțelegi la ce fel de vizite a făcut aluzie? De ce natură sunt vizitele acelea?

— Pentru intervenții. A spus-o chiar tatăl tău.

— A spus-o, dar nu putea să vorbească pe față. E vorba, draga mea, de niște vizite cam... deochete. Tot orașul știe că-i un mare Don Juan. Și e compromițător pentru o femeie sau pentru o fată să-i facă vizite.

— Se poate să fie așa cum zici că știe tot orașul. Nu te contrazic. Dar eu, și în cazul că aș fi știut ce se vorbește pe sama lui, tot aș fi intervenit la el pentru numirea tatii. Doar ți-am spus în ce situație sunt părinții mei! Cine să le vină într-ajutor? Oamenii politici care l-au adus la oraș, i-au dat asigurări că va rămâne la bancă până la pensionare. Altfel mama nu s-ar fi mișcat din sat. Când au venit aici, și-au vândut vitele, și-au dat în parte moșia, și acum nu mai au cu ce să-și refacă gospodăria.

— Da, știi, mi-ai spus. Însă noi trebuie să ținem și la numele nostru bun. Doamna directoare a știut pe cine anume vrei să vezi la tribunal?

— Se-nțelege! Nici nu mi-a trecut prin cap să-i ascund de ce și la cine mă duceam la tribunal.

— Atunci mă mir cum de ți-a-dat permisiunea să-l vezi pe Zamfir! Ea știe bine ce faimă proastă are judecătorul acela!

— Ei, iată că mi-a dat totuși permisiunea. Poate că se va fi gândit și dumneaei, cum mă gândesc și eu acum, că decât faima bună e mai de preț altceva.

— Ce anume?

— Existența cuiva, existența unei familii.

— Chiar cu prețul compromiterii numelui bun?

— Cu compromiterea lui reală, în fapt, desigur că nu.

Dar, în ce mă privește, câtă vreme sunt curată și dreaptă, nu-mi prea pasă de ce spune gura lumii, de așa-numita faimă bună sau rea. Am început să înțeleg și eu cu ce măsuri te apreciază lumea...

— Ano, n-ar trebui să judeci așa. Multe depind în viață de ceea ce crede lumea despre noi, de felul în care suntem văzute.

— Ei bine, Rado, eu m-am hotărât să nu mă orientez după gura lumii nici să izbutesc în viață după faima ce-mi vor face-o alții, ci după propria mea convingere, așa cum îmi va porunci, de fiecare dată, conștiința mea.

— Pornind pe drumul ăsta, poate că odată și-odată ai să regreti.

— Nu știu, se poate, dar n-am de ales. Pe alt drum nu pot merge.

XVI

Ana Muja intră în noul an școlar, în clasa a șaptea, stăpânită puternic de senzația că trecuse un foarte lung interval de timp de la examenele de fine de an ale clasei a șasea. Zadarnic își zicea că n-au trecut decât două luni și jumătate de la întoarcerea la vechiul ritm al cursurilor și al pregătirii lecțiilor; ea simțea mereu distanța enormă dintre vechiul și noul an școlar.

Avu nevoie de o efortare conștientă de câteva săptămâni până să se poată obișnui din nou cu ritmul școlii. Experiențele ei din cursul vacanței, frământările sufletești prin care trecuse, noua luptă pe care o începuse cu viața, noile preocupări, o făceau să asculte prelegerile și să citească lecțiile cu capul gol de pricepere, gândurile fugindu-i mereu într-altă parte. Nu o mai interesa în niciun fel cartea, școala; era obsedată doar de planurile prin care va putea birui în viață.

De multe ori senzațiile o asaltau fără niciun fel de logica, menținând-o într-o stare de încordare, de veghe asupra sa însăși, alături aruncând-o într-o stare opusă, de oboseală, dominată de sentimentul zădărniciiei oricărui efort.

La început puse schimbarea aceasta pe sama

distanței în timp dintre sfârșitul vechiului an școlar și începutul celui nou. Dar, observându-și colegele, își dădu sama că majoritatea lor rămăseseră niște copile și că timpul trecut între cei doi ani școlari nu putea fi singura cauză a schimbării ei.

Analizându-se, înțelese mai întâi că se scuturase de continua sa preocupare de propria-i persoană, de năzuința ei înverșunată de-a ajunge o fată pregătită să intre în clasa socială la care râvnea. Farmecul vechi se împrăștiase: clasa suprapusă nu o mai atrăgea ca un ideal, de când începuse să

O cunoască, ci ca un câmp de luptă, pe care ea trebuia să biruiască cu orice preț. Vanitatea și mândria ei ieșiseră din faza îngustă și mărginită a copilăriei, când o umilea condiția mizeră a părinților ei și când făcuse eforturi uriașe ca să-și însușească bunele maniere din societatea cultă, să-și dobândească educația socială pe care o considera necesară în atingerea scopului propus. Acum se disprețuia când se gândea la astfel de prostii. Revenise cu sinceritate la sentimentul natural față de părinți, înțelegând că poziția și situația materială în care trăiau nu scade cu nimic valoarea lor umană între timp, se convinsese că mulți oameni din pătura socială spre care rivnise nu prețuiau cât taică-său și cât maică-sa. E adevărat.

I se părea puțin ridiculă satisfacția lui taică-său de-a fi aprod, de-a fi în rândul «domnilor». Totuși acest ridicul nu o făcea să-l desconsidere, ci să-l compătimească și să se gândească la el cu un fel de duioșie tristă, ca la cineva rămas, și la vârsta maturității, în naivitatea copilăriei.

Nu mai încerca să ascundă situația socială a părinților săi. Multe din colegele ei se simțeau jignite, revoltate, când o auzeau uneori vorbind acum despre greutate și cu care unii oameni își câștigă, în România mare, pâinea cea de toate zilele, și menționându-i, printre aceștia, și pe părinții ei.

Nu mai trăia izolată. Dar colegele observară la ea, acum, altă «sminteală», cum o numeau ele: se purta ca și

când ar fi fost o femeie matură, iar ele... niște biete copile necoapte. Li se părea - și nu se înșelau prea mult - că Ana adoptase față de ele un fel de atitudine protectoare-Totuși, așa cum era acum, le era cu mult mai simpatcă decât în anii trecuți; fetele, internele îndeosebi, simțeau că nu mai aveau de-a face cu fata mândră și rece de mai nainte. Dar, totodată, simțeau că, totuși, rămăsese în ea ceva din vechea Ana Muja. Deși acum nu mai refuza societatea lor, ele simțeau că traiește într-o altă lume, că e dominată de o voința, de o hotărâre care o ridicau peste preocupările comune.

La începutul anului școlar, Ana avu câteva săptămâni grele. Dădu chiar câteva răspunsuri slabe, când fu ascultată la unele materii, încât profesoarele începură să se mire. Dar curând, vacanța, cu impresiile-i puternice, tulburătoare, începu să intre tot mai mult în umbra uitării, până când, la un moment dat, Ana își simți sufletul eliberat de poverile verii și dominat din ce în ce mai puternic de vechile ei preocupări de elevă, de dorința ei de a birui în viață. Se puse pe lucru cu puteri înzecite, petrecându-și tot timpul liber cu nasul în cărți, citind carte după carte din biblioteca liceului și împrumutând uneori și alte cărți, pe care nu le găsea acolo, de la colegile ei externe.

Lucrul în cancelaria liceului, ca ajutoare de secretară, două ceasuri după-amiază, nu i se părea greu. Se obișnuise repede cu munca de-acolo și lucra cu spor. Mai mult, efortul acesta suplimentar îi ținea trează conștiința că datoria ei era să învingă orice greutate, să biruie în orice împrejurări.

În același timp, cu fiecare carte citită, orizontul ei se lărgea. Cuceririle spiritului omenesc o încântau. Citind istorie, istoria o cucerea și se hotăra să se înscrie la Facultatea de istorie; citind filosofie, se răzgândeă și se hotăra să studieze filosofia; citind literatură, își zicea că toată viața ar trebui să se ocupe numai de literatură. Fiecare materie îi deschidea porți largi, prin care întrevedea cunoașterea unor lumi noi, pline de frumuseți nebănuite.

O parte din experiențele vacanței o regăsi în cărțile de literatură, mai ales în romane. Dacă le-ar fi citit mai înainte, s-ar fi lăsat furată de sentiment. Dar experiențele făcute în timpul vacanței reduceau la proporții reale creațiile fanteziei autorilor.

Înțelese degrabă că ceea ce știa din experiență era încă prea puțin, aproape nimic față de ceea ce se putea întâmpla în viață, în viața acelei păături sociale spre care râvnise și din care erau luate aproape în exclusivitate subiectele romanelor. Lucru curios însă: Nimic din ceea ce citea în aceste romane nu o surprindea, ca și când ea și-ar fi făcut o părere definitivă asupra acestei clase sociale și s-ar fi fișteptat să întâlnească în cărți ceea ce văzuse, auzise sau bănuise pe baza celor văzute și auzite: scandaluri de natura celui ce izbucnise în sara aceea la conac, adultere și divorțuri, traiuri în trei, tipuri de felul lui Jean Frunzescu, a judecătorului

Zamfir, a inginerului Marinescu, a tinerilor și tinerelor cunoscuți pe plaja; suferințe grele, ca ale familiei Ionescu; goana după situații, distracții și plăceri; libertinaj asemenea celui descoperit de ea la mare; superficialitate, intrigi și calomnii cum văzuse la oaspeții de la conac; femei hotărâte și voluntare ca doamna Frunzescu; bărbați molii ca domnul Frunzescu; femei care semănau cu directoarea și cu profesoarele ei fete ca Rada sau ca sumedenia de tipuri din internat. Cărțile conțineau însă, în forme și sub aspecte nespuse de variate, și în gradații nesfârșite, viața întreaga a acestor oameni, nu simple fragmente, cum cunoscuse ea. Un furnicar și o țesătură de patimi și de intrigi care o captivau, îi țineau treaz interesul și o făceau să nu mai laie cartea din mână până nu o termina.

Dar ceea ce o captiva în mod deosebit era desfășurarea luptei pentru existență și iubirea.

Rămase surprinsă când descoperi în pătura socială pe care ea, în conștiința ei, o condamnase definitiv, lupte înverșunate împotriva obstacolelor pe care le ridica viața în fața celor care voiau s-o cucerească; când întâlni tipuri de tineri și de bărbați cu înalte preocupări intelectuale și

morale, tipuri de femei și fete pure, care disprețuiau și condamnau, ca și ea, traiul josnic, ba chiar și situațiile materiale pe care ea voia să le cucerească. Uneori cădea pe gânduri. Să fie oare chiar atât de variată viața acestei clase sociale care-i pângărise ei sufletul? Să fie oare chiar atât de complexă?

O captiva și iubirea, întâlnită în mai toate cărțile pe care le citea, și adeseori rămânea visătoare, cu volumul deschis dinainte-i. Era oare acesta un sentiment dominant în viață, era însăși viața, cum ânuia din cele citite? Nu-l înțelegea.

De când se știa, fusese roabă numai mândriei, dorinței de-a ajunge pe aceeași peritie socială cu fetele din clasa cultă, cie-ași însuși purtările lor, educația lor, de-a atrage atenția tinerilor asupra ei, de a fi admirată. Dar în toate acestea nu era nici urmă din acea puternică bătaie a inimii pe care o întrezărea în dragostea eroilor din romane.

Nenorocul ci întâiul tânăr care se apropiase de ea, Jean Frunzescu, să nu se apropie pe calea inimii, ci a trupului, revoltând-o, îi ferecase sufletul, și ea nu și-l mai putea deschide pentru a înțelege adevărata iubire. Promiscuitatea de la mare, care o scârbise adânc, pusese încă o platoșă peste sufletul ei, care simțea nevoia de a-și apăra castitatea feciorelnică împotriva oricărei brutalizări. De aceea uneori nu mai știa ce să creadă: erau numai vise iubirile din romane, sau puteau fi adevărate? Pentru că nu găsea niciun răspuns în sufletul ei la această întrebare, se întorcea, bucuroasă să scape de sentimentul unei neputințe, la munca de fiecă zi, cu rezultate pozitive, care-i dădea încredere în forțele ei.

În cursul noului an școlar, fu invitată de mai puține ori decât în trecut de familia Frunzescu. La început, remarcând această rărire a invitațiilor, o puse pe sama situației sociale a lui taică-său. Se gândise că, desigur, era greu pentru un judecător s-o primească în casa lui pe fata unui aprod de tribunal. Și probabil că, dacă n-ar fi fost prietenia Radei, n-ar mai fi fost invitată deloc. Apoi, după discuția cu Rada despre judecătorul Zamfir, bănuia că însăși

prietena ei rărise invitațiile pentru că punea prea mult preț pe gura lumii și pe «numele bun» al familiei Frunzescu.

Adevărul era însă cu totul altul, sau, mai bine zis, aproape cu totul altul. Și funcția lui Muja, și vizita Anei la judecătorul Zamfir influențaseră sentimentele familiei Frunzescu față de ea. Dar mai greu atârnase în cumpăna hotărârii doamnei Frunzescu de a nu o mai invita decât foarte rar pe Ana la ei în casă, o scrisoare ce sosise pentru ea pe adresa familiei Frunzescu. Plicul purta tipărit numele unei fabrici din Iași la care lucra inginerul Marinescu.

Și mama și fata fură intrigate de scrisoarea aceasta. Oare ce putea să-i scrie Anei inginerul Dinu Marinescu? Și de ce să-i trimită Anei o scrisoare, când Rada nu primise de la el, de când plecaseră de la mare, decât o simplă ilustrată? Și-apoi cum de-și permiteau, atât inginerul Marinescu cât și Ana, să corespundă folosind adresa lor? Era o necuviință care o indignă adânc pe doamna Frunzescu. Și, la urma urmelor, ce avea să-i spună Anei atât de confidențial inginerul Marinescu de-i trimitea o scrisoare închisă? Inginerul era o partidă bună pentru Rada. Cele două familii trecuseră de mult de faza simplelor aluzii despre viitoarea căsătorie a copiilor... Și acum, deodată, nitam-nisam, intră la mijloc fata asta, Ana, căreia Rada îi acordase prietenia ei devotată și pe care ei o primiseră cu brațele deschise în casa lor, ba încă îi oferiseră și o vacanță la conac și la mare. E adevărat că tinerii se cunoscuseră la mare și că acolo, în vârtejul jocurilor de pe plajă, se apropiaseră unul de altul. Dar, mă rog, așa-i la mare! Tinerii mai flirtează între ei. Dar de aici și până la a-i scrie scrisori închise și de a le trimite pe adresa familiei lor e o distanță!

— Să-i duci scrisoarea, Rado, dar să-i spui că noi, nu suntem oficiu poștal. Dacă-i mai scrie, să-i trimită epmolele la liceu, ori să-și caute alt intermediar.

Rada era tentată să deschidă plicul: ardea de curiozitate să știe ce-i scrie. Dar pentru că știa că așa ceva nu se cuvine să facă, îi duse scrisoarea. Nu însă fără să-i

încolțească în inimă un sentiment de invidie.

Ana luă scrisoarea fără măcar să bănuiască de la cine-i. Numele firmei de pe plic nu-i spunea nimic. Uitase de mult la ce fabrică lucra inginerul, cum uitase și de bilețelul pe care i-l clase la despărțire, iar ea îl aruncase în mica ei poșetă de la mare, ce zăcea acum în cufărul ei de la internat. Căzuseră asupra-i, la sosirea acasă, atâtea evenimente noi – scoaterea din slujbă a lui taică-său, suprimarea bursei, concursul, funcția ei de ajutoare la secretariat –, încât uitase cu totul de bilet. Numai după ce deschise plicul și se uită la iscălitură își aduse aminte de el. Oare nu-l pierduse? Își aminti că pe bilețel era și un rând scris cu creionul, pe care nici nu apucase să-l citească.

— E de la inginerul Marinescu, îi spuse ea Radei, care aștepta să vadă ce impresie îi va face Anei scrisoarea.

— Asta știu și eu.

— De unde știi?

— După firma de pe plic.

Ana se uită la plic.

— Asta e adresa lui?

— Ei, parcă tu nu știi că el lucrează acolo!

— Voi fi știut, dar am uitat de mult. Tare de mult! Ție nu ți se pare, Rado, că am fost la mare acum un veac?

— Ce prostie! Cum să mi se pară așa ceva? Dimpotrivă, mi se pare că de-abia ne-am întors. Uite, încă mai suntem bronzate.

— Ba, mie mi se pare că a trecut foarte mult timp de atunci. Aproape c-am uitat cum a fost.

— În cazul acesta îl vei fi uitat și pe Marinescu.

— Până acuma, da. Am avut atâtea năcazuri, atât de mult de lucru! Vezi, am și uitat să-ți spun că, la despărțire; înainte de a ne urca în mașină, el mi-a spus că-mi va scrie pe adresa voastră, și nu la liceu. Credeam că glumește, cum e felul lui, și nu credeam că are vreun rost să vă spun. Și acuma regret că nu l-am oprit să-mi trimită scrisorile pe adresa voastră. Poate că m-ar fi ascultat.

vă și de ce regreti?

— Păi, lasă impresia că mi-ar scrie cine știe ce lucruri pe care nu le-ar putea citi și doamna directoare. Și-apoi cred că nu se cade să vă deranjeze pe voi cu scrisorile adresate mie.

— Da, a făcut și mama oarecare aluzie la asta.

— Ei, vezi! I-am spus că, dacă vrea să-mi scrie, să-mi trimită epistolele la liceu, dar să nu spere la vreun răspuns, pentru că doamna directoare le va arde. Se vede că s-a chiar temut de asta... Bineînțeles ca eu glumeam... Dar, ia să vedem, ce-mi scrie! Șăzi aci pe scaun și ascultă.

Și Ana despătură hârtia, pregătindu-se să citească.

— O, te rog, nu! Nu se cade să ascult! zise Rada, răzgândindu-se și ridicându-se de pe scaun.

— Te rog, rămâi și ascultă! Ce poate să-mi scrie decât riște prostii? Și-apoi, nu-l cunoaștem amândouă? Ba tu de mai de mult ca mine. Ascultă deci.

Rada, rehotărâtă, șezu totuși. Și Ana începu să citească:

«Stimată domnișoară Ana.

Știindu-te foarte uitucă, să-mi dai voie ca mai întâi să mă prezint. Sunt inginerul Marinescu, directorul ctcaetera. Nu-ți spun toate titlurile pentru că tot nu le-ai ține minte.»

Ana râse:

— Nu ți-am spus? Prostii de-ale lui.

Zâmbi și Rada. Ana continuă:

«Îmi iau deci voia să-ți amintesc că te-am cunoscut la mare, în tovărășia unei cunoștințe scumpe mie, a domnișoarei Rada Frunzescu».

— Ei, poftim! Vezi că trebuia să știi și tu ce-mi scrie? zise Ana, oprindu-se iarăși din citit.

— Mi-a trimis și mie trei ilustrate, de când ne-am despărțit, zise Rada, sporind cu două numărul vederilor primite.

— Stai să vedem ce mai spune.

«Ți-am promis să-ți scriu, dar am tot amânat de pe o zi pe alta. Deși mi-ai spus că ești prima în clasă, mai târziu am aflat că ai de dat două corijențe, și nu voiam să te distrag de la învățat. Pentru că ar fi fost păcat să repeți

clasa, având dumneata, după părerea mea, și pentru clasa a șaptea prea mulți ani. Acum am fost informat că ai trecut cu bine examenele.»

— Ei poftim! Nu ți-am spus? Pagubă că nu-i de față, căci nu i-aș rămâne datoare cu răspunsul.

— Da, e o fire veselă de tot, Dinu.

— Care Dinu?

— Marinescu!

— Nici nu știam că-l cheamă Dinu. Frumos nume!

— Da, frumos! Nici cel care-l poartă nu-i departe de... nume, zise Rada, dezghețată acum de tot.

— Așa ți se pare? Eu, drept să-ți spun, nici n-am băgat bine de seamă. Era atâta tineret acolo!

— Da, însă tu ai stat mai mult în compania lui.

Anei i se păru că descoperă în vocea Radei o nuanță de regret. Îi aruncă o privire iscoditoare, dar imediat replică, pe un ton neutru:

— Îmi plăcea să mă duelez cu el în vorbe. E plin de duh. Fac legământ că-i voi răspunde la scrisoarea asta, nu-i voi rămâne datoare.

Și continuă să citească;

«Toate sunt bune când se sfârșesc cu bine, domnișoară Ana, și te rog să primești felicitările mele. Ce fel de profesoare pot fi acelea care dau note rele unei fete drăguțe?! în locul lor... hm! Dar nu-ți mai spun ce-aș face eu în locul lor cu fetele frumoase ca dumneata și ca prietena dumitale Rada... Șui că nu mă pot reține să spun? V-aș hrăni numai cu miez de nucă, și nu v-aș pune niciodată să răspundeți la lecții.»

Fetele râseră cu hohote.

— Ce nebun! exclamă Rada.

— Nebun de legat! Dar ia să vedem ce mai scrie nebunul.

«În definitiv, mă întreb și te întreb și pe-dumneata: De ce mai umblă fetele frumoase la școală? Să urmeze liceul și universitatea cele urâte, cele care nu au nicio nădejde că se vor mărita... Iată, mă gândesc cu groază că poate chiar pentru mine ai de rezolvat cine știe ce

probleme de algebră. Cum să intre algebra și trigonometria într-un cap de fată frumoasă și spirituală, când ele sunt niște materii atât de aride și fără de duh? Dacă aș fi acolo, ți le-aș rezolva eu, căci în capul meu se plimbă, ziua-noaptea, numai cifre și formule. Nu sunt de invidiat, dar n-am încotro: matematica e baza slujbei mele. Tot așa cum bucătăria și croiul trebuie să fie baza slujbei dumneavoastră, a fetelor frumoase, bune de măritat. Ah, cât de mult ador eu fetele care știu să facă bucate bune și rochii frumoase! Acestea sunt fetele ideale, la care visez mereu!»

— Dă-i nebun de tot! exclamă Rada.

— Ori face pe nebunul! adăugă Ana.

— În orice caz, e mai amuzant decât l-am știut, zise Rada.

Ana continuă:

«Scumpă domnișoară Ana, regret foarte mult și că fete ca dumneata și ca Rada își bat capul cu limba latină, dar când termină clasa a opta nu pot traduce o frază ca aceasta: *în\au. dum regina jubes renovare dolorem*, sau un vers din Ovidiu, care, de pe țărmul apropiat de plaja noastră, al Pontului Euxin, trimitea epistole disperate la Roma și scria „*Ei mihi quod domino non licetire tuo*”. Dacă ai putea traduce cele două versuri, poate ai înțelege ceva din sentimentele unui exilat, nu la Constanța, ci într-o fabrică din Iași. Și acum te las să-ți vezi de carte. N-aș dori - ferească Dumnezeu! - să te abat de la lecții, și să mai ai, și în toamna viitoare, corijențe. Închinăciuni simpaticei familii Frunzescu și sărutări de mână doamnei. Poate vei avea ceva de răspuns.»

— T-iaș răspunde numaidecât dacă ai fi de față! încheie Ana cu ciudă.

Era înciudată, dar fața-i lumina. Era înciudată pentru că, într-adevăr, nu putea traduce acele versuri, rupte din text cum erau. Își bătu capul împreună cu Rada, dar nu-și aminteau de unde erau luate.

Ja, cra și. Însuflețită. Se temuse de nu știa ce, și iată că, dimpotrivă, scrisoarea o amuzase.

— Draga mea - zise ea -, mi-ai împlini o rugămintе?

— Oricare.

— Uite ce este. Tata e mare latinist. Dă-mi scrisoarea sa ne traducă el versurile acelea.

— Nu e cinstit să ne lăudăm cu penele altuia. Dar n-am nimic împotrivă. Iat-o!

Rada voia scrisoarea și pentru tâlcuirea versurilor acelora, dar mai ales pentru a-i demonstra mamei sale că epistola nu cuprindea nimic confidențial.

Doamna Frunzescu cin rândurile lui Dinu Marinescu, nse, dar pe urmă, după ce Rada intră în biroul domnului Frunzescu ci să-i traducă versurile latinești, căzu pe gânduri. Oare de ce-iscria Dinu cu atâta îndrăzneală și întimitate unei fete străine, fetei unui aprod, și nu Radei? Instinctul ei feminin și de mamă bănuia că subt aparența glumeață a scrisorii se ascunde ceva cu mult mai serios. Bănuiala i se întări când Rada îi aduse tălmăcirea celor două versuri: «Regină, îmi poruncești să reînnoiesc durerea groaznică», și: «Vai, stăpânului tău nu-i este îngăduit să plece împreună cu tine».

Rada, și după ce citi traducerea, rămase nedumerită, dar maică-sa nu-i mărturisi bănuiala ce începuse să-i încolțească în suflet.

De la sosirea acestei epistole, Ana fu deci mai rar invitată în casa familiei Frunzescu. Era, în schimb, poftită în casele altor colege de clasă cu ea sau a unor fete ce erau prietene cu ea, căci acum Ana avea mai multe prietene decât înainte.

Când îi adusesese scrisoarea înapoi, Rada alăturase și textul tradus, cu explicațiile tatălui său. Ana citise traducerea și notele, înălțase din umeri ca și cum tot nu s-ar fi lămurit și pusese epistola în cartea pe care tocmai o citea. Adevărul era însă că tălmăcirile celor două versete o pusese ră pe gânduri, căci înainte de a le citi, cât ce rămăsese singură, după ce-i dăduse Radei scrisoarea ca s-o ducă acasă, Ana își cautase poșeta, pe care nu o mai folosisese de când venise de la mare. O deschisese, și, între alte mărunțișuri, găsi biletul pe care i-l strecurase în

mână, la plecare, inginerul. Nu se înșelase. Era acolo un rând scris cu creionul: «Nu poți uita ușor o fată frumoasă și deșteaptă». Era oare numai o vorbă ca atâtea altele auzite la mare? Ce altceva putea fi? Înălțase din umeri și pusese hârtia la loc, în poșetă. Acuma, după citirea traducerii celor două versuri, rândul de pe hârtioara de la mare căpăta parcă un tâlc, dar ce tâlc anume, Ana nu-și dădea sama. Simțea însă că Dinu o privise cu alți ochi decât droaia aceea de tineri. Și nu numai pe plajă, dar și la despărțire. «Ei, dar de ce să-mi pierd eu vremea cu descifrări de taine! – își zise Ana.

— E destul că mi-a plăcut cum îmi scrie. Când o să am timp, o să-i răspund. Merită un răspuns! Dar acum am alte griji pe cap!» Totuși se gândi că ar trebui să-l anunțe, în două rânduri, că i-a primit epistola și că nu-i va rămâne datoare. Ceea ce și făcu îndată, adăugând că, dacă vrea să-i mai scrie, să-i trimită scrisorile pe adresa liceului, pentru că nu e nicio primejdie să fie arse. În tot cazul, să nu o mai deranjeze pe doamna Frunzescu. Și sublinie cuvântul «deranjeze». Puse cele câteva rânduri în plic și vru să dea scrisoarea femeii de serviciu, să o pună la cutia de poștă de la poarta liceului. Dar se răzgândi, și, cum era la parter, la secretariat, ieși pe ușă și puse însăși plicul la cutie.

În vacanța de Crăciun, directoarea ar fi ținut-o bucuroasă în internat. Mai erau unele restanțe la secretariat. Se miră de insistențele Anei să o lase acasă, când, în anii trecuți, ea se rugase să rămână în internat.

— Nu voi lipsi toată vacanța, doamnă directoare. Numai cele trei zile de praznic, când are și tata concediu. Vom pleca împreună și ne vom întoarce împreună.

Îi era dor de mamă-sa, pe care nu o mai văzuse din toamnă, și dorea să vadă cele două vaci pe care reușiseră să le cumpere, pe la sfântul Niculae, din economiile lui Ion Muja, la care adăugaseră un avans pe care îl luase el asupra salariului și o mică participare a ei.

Pe țăică-său îl vedea în fiecare săptămână. Omul era mulțumit de slujbă, cruța ca un zgârcit, nu cheltuia pentru el nici cinci sute de lei pe lună. Era mândru de uniforma pe

care o primise și își făcea serviciul cu conștiinciozitate, spre mulțumirea tuturor. În mod deosebit era simpatizat de judecătorul-Zamfir. Aproape de fiecare dată când Ana se ducea să-l vadă pe taică-său, judecătorul nu mai contenea să-l laude pe Muja. Laudele judecătorului îi plăceau Anei, dar nu se dumirea cum de aproape de fiecare dată când ea se ducea la taică-său, se nimerea să-l întâlnească, la ieșirea din tribunal, pe judecătorul Zamfir, deși tribunalul era închis după-amiaza.

Odată, intrigată, îl întrebă pe tată-său:

— Dar ce tot caută domnul Zamfir după-amiaza la tribunal?!

— Domnul judecător e un om foarte hamic - răspunsese Ion Muia.

— Vine la birou și după-amiezile, de multe ori. Biroul domniei-sale este la primul etaj, cu fereștile spre strada. Uneori are și vizite, domni și doamne. E mare forfota în jurul său. Aud că este unul din cei mai influenți judecători din tribunal.

Lucrând câte două ore după-amiezile la secretariat, Ana avu prilejul să-și cunoască mai bine profesoarele, care, de la o vreme, nu o mai tratau ca pe o elevă, ci ca pe un fel de colegă. Ba, uneori, când lipsea secretara, îi destăinuia ei din ce motive trebuiau să facă o cerere, de ce era nevoie ca cererea să fie trimisă de urgență la inspectorat sau chiar la minister.

Adeseori se întâmpla să se afle în secretariat câte două-trei profesoare deodată. Și câte nu povesteau ele în astfel de ocazii! Despre întâmplările din familiile lor sau din alte familii din oraș, dar mai ales despre colegile care nu erau prezente.

Ana, în vreme ce scria la birou, asculta poveștile acestea, și sara, în pat, medita asupra lor. În cele mai multe cazuri nu auze? decât vorbe rele despre bărbați, și mai ales despre femei. Nu-și putea da sama dacă aceste vorbe erau spuse cu patimă, dacă erau calomnii sau dacă exprimau adevărul. Nu avea nicio posibilitate de a le controla. Dar din zi în zi înțelegea tot mai bine că traiul

acestor femei, veșnic iritate și nemulțumite, care veneau în fiecare zi la școală ca să predea aceleași și aceleași cursuri și care așteptau cu nerăbdare sfârșitul lunii ca să-și încaseze salariul, nu era deloc ușor. Nu li se întâmpla nimic neașteptat care să le scoată din monotonia zilnică și să le schimbe cât de cât viața. Și toate râvneau să aibă relații în societatea orașului, lucru foarte greu de realizat pentru o femeie singură, fără familie.

Ani de-a rândul Ana năzuise să ajungă și ea profesoara, să aibă salariul ei, să fie independentă, să poruncească elevelor și ele să o asculte, să-i știe de frică. Acum însă idealul acesta rămăsese undeva departe în urmă. Și se bucura că renunțase la el, pentru că – se întreba ea – ce plăcere poate fi să predai an după an aceleași lecții, să ajungi un fel de moară care macină mereu același fel de grăunțe?

Lucrând la secretariat și auzind convorbirile profesoarelor, înțelese și mai bine că femeile acestea veșnic nervoase sunt așa pentru că nu sunt fericite. Patima sau veninul cu care vorbeau despre una sau despre alta dintre colegele lor, sau despre femeile cunoscute din oraș, ascundea o mare amărăciune personală.

Și Ana remarcă, la început cu surprindere, apoi cu înțelegere, că profesoarele se leagă și de unele dintre elevele lor, aproape fără excepție de cele mai frumoase din ultimele clase. Cu strângere de inimă ea pricepu că profesoarele le invidiază pentru că erau tinere și frumoase, pentru că de-abia băteau la poarta vieții, de care ele trecuseră de mult, fără să fi aflat dincolo de această poartă nimic care să le satisfacă.

Nu voia să se dea învinsă și să tragă concluzia, din aceste discuții la care asista, că o fată, o femeie, nu poate fi mulțumită câștigându-și singură mijloacele de existență. Mai degrabă îi convenea să creadă că prestarea unei munci care aduce un câștig material trebuie să fie un imbold pentru o femeie ca să lupte și să biruie. Pe ea, de pildă, o satisfăcea nu numai faptul că era prima în clasă, dar mai ales postul ăsta la secretariat, de pe urma căruia

nu câștiga cine știe ce, dar totuși câștiga de ajuns ca să nu mai aibă nevoie să ceară bani de la părinți.

Profesoarele ei de ce nu erau mulțumite cu viața pe care și-o cuceriseră singure? Nu reușiseră să-și facă o carieră r Nu biruiseră? Nu erau independente? Atunci de ce se comportă de parcă le lipsește ceva, și încă ceva esențial?

Cu timpul, Ana înțelese că lucrul acela esențial care le lipsea și care le făcea să nu fie mulțumite cu existența cucerita prin vrednicia lor era un bărbat cu care să se fi căsătorit, cu care să fi înființat o familie. Unele mai sperau încă. Și, curios, chiar acestea care mai nădăjduiau erau cele mai zeflemisite, când nu erau de față, de către colegile lor tocmai pentru că mai sperau.

Ascultându-le, Ana își simțea inima întristată, și uneori cădea pe gânduri, rămânând cu condeiul în mână, uitând să mai lucreze.

Întreaga-problema a luptei și a biruinței femeii, drum pe care se hotărâse să meargă și ea, i se părea acum cu mult mai grea și mai încurcată decât o văzuse în entuziasmul ei tineresc. O femeie nu poate fi mulțumită și fericită fără a fi legată de viața unui bărbat? Ea nu poate trăi singură, ca un bărbat, de pe urma unei cariere, fără să-și mai bată capul cu altceva? Avusese dreptate inginerul Marinescu, în scrisoarea lui amuzantă, că nu înțelege de ce fetele frumoase, ca ea și ca Rada, urmează liceul? Sau nemulțumirea profesoarelor sale venea din împrejurarea că aveau mijloace materiale modeste, că nu-și puteau face - cum se plângeau - o rochie după plac, că nu-și puteau cumpăra o pălărie ca lumea, că nu puteau avea o viață socială, cu invitați, cu mese, că nu puteau să-și permită o vilegiatură în străinătate?

Dacă ar fi numai acestea cauzele nemulțumirii și continuei lor nervozități, ea, Ana, era sigură că nu ar ajunge ca ele. Nu știa prin ce mijloace, dar era sigură că va avea de toate din belșug, și nu numai ea, ci și părinții ei.

Încă nu era hotărâtă dacă se va face profesoară, medic sau avocat. Cariera de profesoară cam pălise în

ochii ei în ultima vreme. Auzise că prin celelalte două cariere se poate câștiga mai bine. Dar din câte auzise despre studiul medicinei, despre disecțiile pe cadavre, înțelese că nu se va putea face doctor, deși știa că dacă ar vrea, ar putea să-și înfrângă și repulsia față de acest studiu necesar.

Cariera de avocat i se părea mai potrivită pentru ea, și se gândea că, până la urmă, pe aceasta o va îmbrățișa, însă își zicea că, atâta vreme cât încă era în liceu, problema nu era de actualitate. Și, pe urmă, s-ar putea întâmpla ca până atunci să se mărite pe neașteptate cu un om avut și deci toată frământarea ei de-acum să nu mai aibă niciun sens. Căci ce rost ar mai fi avut să urmeze, ca femeie măritată, împresurată de grijile gospodăriei și ale familiei, cursurile unei facultăți? Se smulgea deci din mijlocul gândurilor și-și vedea de lecții sau de treburile din secretariat.

Când îi trecea prin minte gândul că s-ar putea să se mărite pe neașteptate cu un om avut, Anei îi răsărea întotdeauna pe buze un zâmbet ușor, aproape imperceptibil. Se gândea la inginerul Dinu Marinescu. Omul acesta începuse să-i scrie de două ori pe lună, de când Ana îi răspunsese la prima scrisoare. Ea se simțise obligată să-i răspundă mai mult pentru a-și face ei o plăcere, pentru că voia să-i arate că poate fi tot atât de spirituală ca și el. Părea că nebunul atâta așteptase.

Directoarea deveni atentă la scrisorile trimise de inginerul Marinescu, căci acum soseau pe adresa liceului. Într-un rând, chiar îi atrase atenția Anei. Fata, în loc de orice răspuns, îi puse dinainte toate epistolele primite de la el.

Directoarea le citi și-i plăcură.

— Cine-i nebunul acesta, Ano?

— Un tânăr foarte bine. E inginer și director de fabrică la Iași. E dintr-o familie foarte bună.

— Unde l-ai cunoscut?

— La mare, în familia Frunzescu.

— Marinescu și mai cum? Că n-am reținut din

scrisori.

— Dinu.

— De unde-i de loc?

— Nu știu. Cred că din București. Dar toți cei din regat spun că-s bucureșteni.

— Nu chiar toți - râse directoarea.

— De-o pildă, știi că eu sunt ieșană. Trebuie să recunosc că scrisorile lui sunt Ioane neobișnuite. Bărbații nu prea scriu așa când corespundează cu o fată.

— Cum scrie, așa și vorbește. E foarte amuzant.

— Dar din scrisorile lui văd că nici tu nu te lași. Probabil că și tu îi trimiți scrisori la fel de amuzante. Nu-ți cunoșteam această calitate.

— Nu facem decât să continuăm conversația începută pe plajă. Sau, mai bine zis, stilul conversației purtate la mare. Sosise către sfârșitul sezonului și-mi spunea că-i pare rău că n-a avut timp destul să vorbim.

— Trebuie să-ți spun că scrisorile lui mi-au făcut o Ioane bună impresie. Nu sunt deloc primejdioase.

— Primejdioase?! Dar sunt și scrisori primejdioase?!

a - „Se-nțelege! De-aceea controlăm noi corespondența.

Atârnă de cine le scrie și cui le scrie. Sunt tineri, mai ales în ultima vreme, care nu numai că nu știu să scrie frumos, cum se cade să-i scrii unei fete, dar nu știu să scrie nici măcar decent. Și fetele care acceptă să corespundeze cu astfel de tineri, nu dau nici ele dovadă de mai multă pudoare și decență. De-ajtfel, trebuie să-ți spun că, subț acest raport, nicio profesoară, subț niciun motiv, cât de neînsemnat, încă nu mi s-a plâns de tine. Ceea ce, din păcate, nu e cazul cu altele.

— Cum? De altele se plâng?!

— Când le dau prilej. Când le întâlnesc, pe cele externe, pe stradă, date cu ruj pe buze, sau înconjurate de lărmălaia a doi-trei studenți sau chiar și elevi de liceu.

— Se pare că externele se compromit mai ușor decât internele...

— Hm! Sunt și interne care poartă corespondență cu

tineri prin mijlocirea externelor; ba, își procură, tot prin ele, și cărți nepermise, cu tot controlul pe care-l facem. Ție pot să-ți spun, pentru că ești mare de-acum și ai fost întotdeauna cuminte. Eu nu mă pot împăca deloc cu duhul ăsta nou de independență totală spre care mi se pare că năzuiesc fetele de astăzi. E un curent nesănătos, despre care nimeni nu poate ști la ce rezultate va duce.

Ana se simți jenată de confidențele directoarei, de marea încredere pe care o avea în ea: de-o vreme, citea și ea cărți împrumutate de la elevele externe, literatură mai ales, cărți pe care nu le putea găsi în biblioteca liceului.

— Doamnă directoare, vreau să vă-ntreb ceva. Dar vă rog să nu vă supărați de îndrăzneala mea. Dumneavoastră credeți că e o greșală ca o fată să-și asigure o existență independentă, o profesiune? Mai ales atunci când nu are avere, cum sunt eu.

— Dar, draga mea, nu de independența asta am vorbit, ci de independența în comportarea socială. Subt aspect moral, subt aspectul noilor moravuri sociale, care se dezvoltă subt ochii noștri. Cât privește cariera, ce să-ți spun? Trebuie să recunosc că sunt fete obligate să-și facă o carieră, deși, după convingerea mea intimă, fireasca și adevărata carieră a unei fete e una singură.

— Care anume?

— Să se mărite!

— Asta e și părerea inginerului Marinescu. El îmi scrie, după cum ați văzut, că adoră fetele care se pricep la bucătărie și la croitorie.

— Draga mea, impresia mea este că inginerul acesta e un om superior, deosebit, și acum, că-i cunosc scrisorile, trebuie să-ți spun că-mi pare bine de corespondența voastră și că o puteți continua în toată voia. Și mai cred că nu-ți scrie degeaba - și asta voiam să-ți spun. Eu, printre glumele lui, citesc că vrea să te prindă în mrejele sale.

— Cum să mă prindă-n mreje? Că doar nu-s pește! râse Ana.

— Așa ar fi răspuns și el în locul tău! - râse directorea.

— Se vede că vă potriviți.

— Apoi, luându-și aerul sever al funcției sale, adăugă:
- Draga mea, eu, în locul tău, n-aș desconsidera asemenea intenții. Să-mi dai voie să-ți vorbesc ca o mamă. Totdeauna am ținut la tine, după cum știi. Eu, în locul tău, să mă pot mărita cu un astfel de bărbat, nu m-aș mai gândi la nicio carieră! Convingerea mei e că fetele, femeile nu sunt făcute să urmeze o carieră publică.

— Și totuși - vă rog să nu vă supărați -, ați primit postul pe care îl aveți și conduceți un liceu, care, în sfârșit, e un loc de pregătire pentru o carieră.

— E adevărat, dar cred că sunt prea multe licee de fete, că prea multe fete vor năvăli la universitate. Iată, eu am fost constrânsă să mă fac profesoară încă înainte de unire. Am rămas orfană la zece ani, fără nici un strop de avere. Eram și destul de urâtică. M-a crescut o mătușă. Cazuri asemănătoare vor fi și azi și mâne, și încă tot mai multe, pentru că există o năzuință generală a celor de jos să se ridice într-o categorie socială superioară celei în care s-au născut. Șmai sunt și alte cauze, economice. Mă mângâi însă cu speranța că cele mai multe dintre elevele mele, măcar cele mai frumoșele și cele cu oleacă de avere, se vor mărita încă înăajunge la o diplomă universitară, înainte de a-și fi făcut o carieră.

— Dar sunteți exact de părerea inginerului Marinescul Nu cumva...

Ea se opri și se înroși. Voise s-o întrebe pe directoare: «Nu cumva ați împrumutat părerea asta din scrisorile lui, numai ca să vedeți ce cred eu?». Dar deși se opri, directoare-i ghici gândul.

— Am avut convingerea asta și înainte de a citi scrisorile lui Dinu Marinescu. Faptul că avem aceeași părere m-a bucurat și m-a făcut să-l apreciez ca un tânăr deosebit. Și acum să revin la ceea ce spuneam. După mine, chiar și fetele sărace și urâtele trebuie să-și facă o carieră numai întrucât, având-o, se pot mărita mai ușor.

— Așadar, după dumneavoastră, lucrul principal pentru o fată este căsătoria.

— Da, și cât se poate mai devreme.
— Chiar și ca elevă de liceu?!
— De ce nu? – râse directoarea.
— O fată trecută de nouăsprezece – douăzeci de ani nu mai e o copilă. Dacă la vârsta asta nu are minte, nu va avea nici mai târziu.

Ana, parcă uitând cu cine vorbește, răspunde:

— E lesne de spus, dar întrebarea e: cu cine? Cine se căsătorește cu o liceană săracă? Tinerilor le place să se distreze, când au prilejul, dar când e vorba de un lucru serios, își iau catrafusele.

— Ce-și iau?

— Catrafusele. Așa se spune pe la noi când cineva pleacă pe neașteptate cu tot ce are.

— Așa ceva nu poți spune decât din experiență. Și eu cred că tu încă nu o ai.

— Nu, dar presupun. În locul lor, așa aș face și eu.

— Nu mai spune! – râse directoarea.

— Și de ce, mă rog?

— Dacă-ăș fi băiat, nu mi-aș lega viața de o fată săracă. Nu cred să fie pe lume un rău mai mare decât sărăcia.

— Dar dacă bărbatul e avut și nu-l interesează dacă fata are sau nu are avere i

— Cazurile astea cred că sunt foarte rare Din câte am auzit, tinerii cu avere vor să aibă și mă] multă avere. Poate doar un pârlit de sărac să se lege de o sărântoacă, dar numai dacă își pierde dreptă judecată.

— Cum să și-o piardă?

— Dacă... se îndrăgostește.

Rosti cu greu cuvintele din urmă și se roși toată. Încă nu pomenise acest cuvânt înaintea unei profesoare.

— Ciudate păreri mai ai despre iubire! Eu cred că prin dragoste nu-ți pierzi mintea, ci, dimpotrivă, îi adaugi o nuanță de sensibilitate care te face să simți adevăratul sens al vieții.

— Vă rog să mă iertați. Vorbesc și eu din cărți.

— Din ce cărți?

— Cetesc din când în când romane. Și am întâlnit în ele astfel de nebuni, dar numai printre tinerii săraci. Cei bogați se prefac că iubesc o fată săracă, numai ca să-și poată bate joc de ea. Apoi o părăsesc sau divorțează.

— Se-ntâmplă uneori. Dar divorțează și cei săraci. Dacă se conving că nu se potrivesc.

— Cred că dacă doi inși nu se potrivesc nu trăbă să se-nsoare. Căsătoria odată încheiată, numai moartea poate s-o desfacă. Așa am învățat și la religie.

— Așa ar trebui să fie. Dar, ascultă, Ano, mie mi se pare că tu te potrivești la fire cu omul care ți-a scris epistolele astea. Spui că el e avut, iar eu fac prinsoare că e și nițel îndrăgostit de tine. Părerea mea e că-i bine să cultivi prietenia cu el.

Convorbirea avusese loc în biroul directoarei, către sfârșitul anului, tocmai când Ana împlinise nouăsprezece ani.

Convorbire: cu directoarea îi făcuse mare plăcere Anei. Nu numai pentru sfaturile pe care i le dăduse și pentru răspunsurile pe care le primise la multele întrebări ce-i brăzdau de-o vreme inima, ci mai cu seamă pentru că directoarea îi spusese că-i plac scrisorile inginerului Dinu Marinescu. Răspunzându-i la fiecare scrisoare primită, ea se trezi dintr-odată că-i place să-i răspundă pentru că simțea nevoia de a sta de vorbă cu el.

Oare într-adevăr Dinu se-nvârtea în jurul ei ca s-o prindă în mrejele lui, așa cum îi spusese directoarea? Nu-i venea să creadă, dar își zicea că, la urma urmelor, nici nu-i pasa clacă asta urmărește el. Ei îi plăceau scrisorile și-i plăcea că se apropiase de din să spiritual. Că, într-adevăr, deși era departe, îl simțea mai aproape de ea decât la mare.

Câteodată îi trecea prin minte că poate Dinu îi oferă prilejul să pună în aplicare planurile pe care și le făcuse de a se folosi de puterea farmecului ei asupra băgaților pentru a se căsători cu un om bogat, sau cel puțin de a se folosi de bogăția lui pentru a-și face un loc bun în clasa socială superioară spre care râvnise. Dar tot de-atâtea ori

respingea acest gând, care, față de Dinu Marinescu, i se părea un gând josnic. Nu, pe Dinu nu-l putea folosi în astfel de scopuri!

De-altfel, simțea că multe din gândurile ce-i trecuseră prin cap în zbuciumul acela provocat de purtarea lui Jean Frunzescu fuseseră oribile. Avusese dreptate doamna Frunzescu când îi spusese că trecea printr-o criză. Multe din părerile ei de-atunci se schimbaseră între timp; unele se limpeziseră, pe altele le uitase. Ceea ce rămăsese statornic în sufletul ei era năzuința de a-și face o situație în viață, de a lupta și de a birui, indiferent de calitățile societății în care va intra. Acum dorea un singur lucru: să-și facă un cuib al ei. Societatea cu moravurile ei o lăsa din ce în ce mai mult indiferentă. Înțelegea că îmbogățirea cunoștințelor poate fi și un scop în sine, că merită să înveți numai pentru a-ți lărgi orizontul cultural, pentru a-ți cultiva spiritul.

«În definitiv - își zicea Ana -, dacă nu pot accepta lumea aceasta, care m-a îngrozit prin moravurile ei, nimic și nimeni nu mă poate sili să fac parte din ea, să-i urmez exemplele. Îmi va fi de-ajuns să rămân în lumea gândului, a cunoștințelor și avuțiilor spirituale. Câtă vreme voi putea ceti, voi putea trăi o viață superioară vieții celorlalți. Și-apoi, la drept vorbind, în lumea aceasta nu sunt numai lucruri rele. Am cunoscut și suflete alese: Rada și mama ei, domnul Frunzescu, doamna Ionescu și bărbatul ei, atâtea colege și familiile lor... Dinu Marinescu... A! el e un om încântător Scrisorile lui sunt pline de haz, într-adevăr, dar nu e una în care să nu spuie și câte ceva serios, pe care îl simți spus din toată inima.»

Se apropia sfârșitul anului, și Rada nu mai făcu nicio aluzie la o nouă vilegiatură la conac și la mare, deși vara trecută îi spusese că nu-și va mai face niciodată vacanța fără ea, deși însăși doamna Frunzescu îi declarase, la conac, înainte de sosirea lui Jean, că niciodată n-au petrecut atât de bine, și asta datorită firii luminoase a Anei, și că o vor invita la ei în fiecare vară.

Ana înțelese, după primirea celei dintâi scrisori de

la Dinu Marinescu, că Rada se înstrăinează, încet-încet, de ea. De două-trei ori Rada o întrebase dacă nu i-a mai scris inginerul, și Ana îi răspunsese că nu. Dacă n-ar fi simțit o răcire fără niciun motiv a prieteniei Radei pentru ea, probabil că i-ar fi spus adevărul, dar așa i se păruse că nu mai avea niciun rost. Ba chiar parcă simțise un fel de bucurie că poate avea un secret față de Rada, și tocmai secretul acesta: al corespondenței cu Dinu Marinescu.

În fundul sufletului ei, Ana nici nu-și dorea o vacanță la conac sau la mare, ci voia să-și petreacă vacanța acasă, lângă mamă-sa.

După examene, se duse la tribunal ca să-l întrebe pe taică-său când ar putea s-o ducă acasă.

Ion Muja rămase foarte încurcat în fața ei.

— Ai isprăvit examenele? întrebă el într-un târziu, neștiind cum să înceapă vorba la care voia să ajungă.

— De ieri. Totul a mers bine. Mi-am păstrat locul întâi în clasă.

— Și vrei să mergi acasă peste vară?

— Da.

— Cum, nu ești invitată nicăiri?!

— Nu.

— Doamna Frunzescu...? întrebă el cu jumătate de gură și mai mult mirându-se decât întrebând.

— Nu. Au alte planuri pentru vara asta. Nu se mai duc nici la moșie, nici la mare. Spuneau că și-au închiriat o mică locuință la munte. Ziceau că așa le-a recomandat doctorul, pentru sănătatea Radei.

Mințea. Tot ce spunea era pură invenție pentru a justifica înaintea lui faptul că nu mai era invitată de familia Frunzescu.

— Dar ce, domnișoara Rada nu se simte bine?

— A cam slăbit în timpul din urmă.

Ion Muja tăcu un răstimp, tot învârtind un creion între degete.

— Hm! O să fie destul de greu pentru tine. Ce vei face toată vara acasă?

— Dar celelalte fete din sat ce fac?

— Lasă-le tu pe celelalte fete, ca tu nu ești obișnuită ca ele.

— Mă voi obișnui.

— Ușor de zis! Dar mumă-ta nu va fi acasă cu ziua de cap; va ieși la lucru, nu ca doamna preuteasă sau ca notărășița. Va trebui să-ți faci singură de mâncare.

— Îmi voi face. Ce mare lucru!

— Ascultă, Ano - începu Ion Muja pe un ton schimbat, nesigur.

— Spui că nu te-au invitat pentru vacanța asta. Dar dacă... dacă ai primi o invitație de altundeva, te-ai bucura?

Ana îl privi deodată cu toată atenția. Abia acum băgă de seamă cât de strâmtorat era taică-său.

— De unde să primesc? De la cine?...

— Este cineva care te-ar invita...

— Ei, comédie! Ce glume sunt astea, tată? Nu știu nimic. Mi s-ar fi spus și mie.

— Totuși este cineva? Dar nu te invită nici la mare, nici la moșie, ci într-o excursie.

— Auzi, auzi!

— Da, într-o excursie în Italia.

Ana îl privi scrutător, dar nu putu citi nimic în ochii lui, căci îi ținea în pământ.

— Domnul Zamfir, nu-i așa?

— Da.

— Ce să spun? Îndrăzneț om! Și dumneata ce i-ai răspuns?

— Uite ce este, Ano - o luă repede Ion Muja.

— A venit într-o zi la mine și m-a întrebat dacă nu ți-ar place să vezi țări străine. Zicea că se organizează o excursie în Italia, la începutul lui iulie, că domnia-sa participa și că ar fi bucuros dacă ai merge și tu. Zicea că vor fi vreo sută de inși, bărbați, femei și fete.

— Te mai întreb o dată.: Dumneata ce i-ai răspuns?

— Ei, ce i-am răspuns, ce i-am răspuns!... I-am spus că o să te-ntreb. a

— De ce n-ai refuzat numaidecât?

— Pentru că bănuiam că ți-ar face placere o astfel de

excursie. Nu-i puțin lucru să vezi și altă lume, să mergi în străinătate...

— Dar dumneata știi prea bine că eu n-am bani pentru o excursie în Italia.

— Să vezi, că aici e toată greutatea! Mi-a spus că ar suporta bucurios dumnealui toate cheltuielile de drum. El a spus că-s un bagatel lucru, dar pe urmă m-am informat și eu – că sunt publicate prospectele excursiei în toate ziarele –, și am văzut că pentru treizeci de zile costă douăzeci și cinci de mii de lei.

— Și cum ți-a explicat el această... mărinimie?

— De, nu mi-a plăcut nici mie, văzând că e vorba de o sumă așa de mare. Dar domnul Zamfir spunea că nu-i niciun păcat și nicio rușine dacă nu are cineva banii ăștia. Că lipsa lor nu-i un motiv ca o fată premiantă să nu folosească orice prilej de a se cultiva. Spunea că un drum în Italia, o lună petrecută acolo, face mai mult decât un an de școală. Zicea *ca* alte școli oferă ca premii astfel de excursii elevilor celor mai buni. Și a stăruit să te-ntreb.

Ana era palidă, cu buzele strânse.

— Să-i spui că invitația lui a venit prea târziu, că sunt invitată într-o familie, la o prietenă.

— Așadar, tot mergi undeva? Întrebă bucurios Ion Muja.

Ana îl privi gânditoare, tristă.

— E posibil să merg la o prietenă. Dar deocamdată mă duc acasă. O să plec singură, nu mai e nevoie să vii cu mine. Dacă te-ntreabă, spune-i că am plecat la fata aceea și că adresa nu o știi pentru că nu o știam nici eu.

«Oare tata e chiar atât de mărginit?» se întrebă Ana, ieșind din locuința lui Ion Muja.

Pe coridor, când să iasă în stradă, se întâlnește față în față cu judecătorul Zamfir.

Ana, cum mergea întristată, nu-l zărește decât când acesta în la un pas de ea.

— A, dumneavoastră erați? zise Ana, tresărind, și numaidecât își simți spiritul încordat, gata de atac.

— Ce plăcere să te întâlnesc, domnișoară Muja! Chiar

acum am aflat că ești prima în clasă, și folosesc? c'est prilej ca să te felicit din toată inima.

— Mulțămesc! Și eu folosesc acest prilej ca să vă mulțămesc în aceeași măsură.

Zamfir o privi nedumerit. Din ținuta, din vocea ei nu putea deduce dacă fata vorbește serios ori îl ia peste picior.

— Nu-nțeleg pentru ce... Ți-a spus ceva tatăl dumitale?

— Da, și vă rămân foarte recunoscătoare. Din nenorocire, e prea târziu.

— De ce? Ai încă destulă vreme să te pregătești.

— Din păcate, am primit acum o săptămână o invitație la o colegă.

— Domnișoara Rada?

— Nu, o altă familie.

— Dar nu e nicio piedecă, domnișoară Muja. Pentru o încântătoare și instructivă excursie în Italia va înțelege și colega dumitale, și familia ei, că te poți dezice de promisiunea făcută.

— Nu intră în obiceiurile mele.

— Vai de mine! Dar nu cred că se poate supăra cineva dacă te vei dezice. E un prilej unic. N-ai citit prospectele? Sunt publicate în ziare.

— Nu. În liceu nu cetim ziare.

— E un itinerar încântător. Și nici nu costă cine știe cât.

— Regret foarte mult. Și țin să vă mulțămesc încă o dată că v-ați gândit la mine și că v-ați luat asupra dumneavoastră toate cheltuielile. Poate că vă veți putea realiza totuși acest nobil gând.

— Deci te vei răzgândi?

— Nu. Dar cu siguranță că veți găsi pe cineva pentru care să faceți o asemenea jertfă. O tovarășă de drum cred și eu că e... fără preț într-o asemenea excursie. Sunt sigură că în locul meu va beneficia altcineva de excursia în Italia. Vă salut și vă doresc, domnule Zamfir, o călătorie plăcută, încă o dată, recunoștința mea că v-ați gândit la mine.

Judecătorul se uită la ea intrigat; nu știa ce să creadă: îl batjocorea, sau, într-adevăr, îi mulțumea?

— Și, altă dată, vedeți să nu mai întârziați cu propunerile mărinimoase, adaose ea, cu mâna pe clanța porții tribunalului.

Judecătorul se simți imbecil. Nu știa dacă să mai spună ceva, ori să tacă pentru a nu deveni ridicul.

— Dacă propunerea ar veni la timp, ai primi?

— Încercați!

— De data asta am întârziat din mai multe motive...

— Să le auzim.

— Mai întâi, excursia asta s-a proiectat numai de trei săptămâni.

— Slab motiv! Trei săptămâni erau destulă vreme. Eu n-am primit invitația aceea decât de o săptămână.

— Apoi, m-am temut mereu să-i vorbesc bătrânului.

— Care bătrân?

— Tată dumitale.

— Vă rog, domnule judecător, tată nu are mai mult de patruzeci și cinci de ani, și mi se pare că asta-i și vârsta dumneavoastră.

Judecătorul rămase uluit: nicio femeie nu se încumetase până acum să-i numere anii. Și afurisita asta de fată îi dădea cu patru ani mai mult decât avea!

Văzându-l mut, Ana adaose:

— Și de ce n-ați cutezat să-i vorbiți tatii despre propunerea dumneavoastră?

— Mă gândeam la unele scrupule.

— Ce fel de scrupule? Ale tatii sau ale mele?

— Ale dumitale.

— Și care ar putea fi acelea?

Judecătorul privi la fața enigmatică a fetei și nu știu ce să creadă: era naivă, ori impertinentă?

— Mă gândeam că, între excursioniști, dumneata nu ai avea niciun cunoscut, decât e mine. Alta era dacă aveai o soră, un frate, o prietenă bună.

— Dar de unde știați dumneavoastră că printre cele o sută de persoane, câte am aflat că participă la excursie, nu

aș fi găsit și alți cunoscuți? Poate nu cuvântul acești ați vrut să-l spuneți, ci altul.

— Altul?!

— Cred că nu de un cunoscut, ci de un protector era vorba. Dar, stimate domnule judecător, dumneavoastră se vede că nu știți că tineretul de azi s-a scuturat de asemenea prejudecăți. La urma urmelor, de ce s-ar jena o fată să facă o excursie însoțită de un domn cu o bună condiție socială, care-i și bine situat materialicește, și care vrea să-i deie astfel un premiu pentru că învață bine, dar nu are mijloacele materiale necesare unei asemenea excursii? Lumea de azi nu mai elumea ruginită din tinerețile dumneavoastră, domnule judecător. Dacă v-ați împiedicat de scrupule învechite, rău ați făcut! Și, la drept vorbind, n-aș fi crezut că nu cunoașteți tineretul de azi. Se spune că, dimpotrivă, îl cunoașteți foarte bine.

— Domnișoară Muja, iată că suport consecințele ezitării mele! zise el, bucuros că fata se pregătea să iasă pe poartă. i i - 7 Altădată > Pentru a nu întârzia, gândiți-vă la scrupulele dumneavoastră, nu ale altora. Bună-ziaua, domnule Zamfir.

«Îndrăcită fata!» își zise judecătorul, uitându-se după ea cu o expresie înciudată.

Peste zece zile Ana era acasă.

Veta, mamă-sa, fu foarte bucuroasă de sosirea ei și nu mai știa cum s-o alinte. Apoi, după câteva zile, își dădu sama că bucuria ei nu prea avea rost: Anei îi va fi urât acasă, singură-cuc. Adevărat că în primele zile fata fusese veselă, că grădina, curtea, casa răsunaseră de cântecele ei. Îi ajutase la plivitul straturilor de legume, ba, cu toate protestele Vetei, luase și sapa ca să-i ajute la prășitul de-al doilea al cucuruzului din grădină și al cartofilor. Dar, după câteva zile, mamă-sa trebuise să iasă la câmp, și sara o aflase pe Ana schimbată. Crezuse, ca și Ion Muja, că fetei i se urâse stând singură în casă, că nu-i plăcea mâncarea.

Dar Ana era schimbată din cu totul alt motiv.

Ocupată cu împachetarea lucrurilor pe care urma să le ia cu ea la țară, nu avusese timp să deschidă ultima

scrisoare primită de la Dinu Marinescu în ziua plecării ei acasă. Aducându-și aminte de ea în chiar dimineața acelei zile, o deschisese și citise:

«Domnișoară Ana.

Am avut azi cea mai neplăcută dezamăgire: nute-am găsit la Predeal, la familia Frunzescu. Mi s-a spus că, probabil, dumneata te vei duce la mare și în vaja aceasta. În nădejdea că vei fi și dumneata cu ei, mi-am făcut și eu rost de un concediu în iulie. Familia Frunzescu mă asigurase că vei veni și dumneata cu ei... E oare cu puțință să fii așa de schimbăcioasă?

Probabil că acum când îți scriu, dumneata ești lajnare sau te pregătești de plecare la mare. N-am știut unde să-ți scriu, așa că îți trimit scrisoarea tot pe adresațiceului. Nădăjduiesc că, dacă ești plecată undeva, se va găsi la liceu o inimă milostivă care să-ți expedieze epistola acesta la adresa dumitale actuală. Dacă te-ai dus la mare, sene-mi imediat, căci aș lăsa muntele și aș veni și eu la mare, pe care o ador. Dacă aș ști că te vei duce deabia în august, aș pleca imediat la fabrică, la Iași, și mi-aș lua concediu, ori aș încerca să iau – căci nu știu dacă voi reuși – în august... Vezi la ce m-au adus capriciile dumitale, domnișoară Ana? Eu înțeleg ca o fată frumoasă să aibă și toane, numai să nu și Je descarce pe pielea mea. Rada îmi spune că a fost sigura, până cu o zi înainte de plecare, că vei veni și dumneata. Nu am niciun drept, dar parcă mi-ar părea bine să aflu fi eu ce te-a îndemnat să-ți schimbi hotărârea-Dacă aș ști că ai vrut să-mi faci anume mie în ciudă, parcă tot m-aș mai mângâia, căci ar fi un semn că te-ai gândit la mine. Te rog, lămurește-mă, scumpă domnișoară Ana, căci știi versul acela din... – te las să ghicești dumneata autorul, fiindcă ești mai aproape de istoria literaturii române decât mine –, versul care spune: „Jalnic ard de viu, chinuit ca Nessus”.»

Ana își simți inima grea după ce citi rândurile lui Dinu. Observase în anul din urmă răcirea Radei, înstrăinarea doamnei Frunzescu, dar nu crezuse să fie atât de invidioase încât să recurgă la minciună. Era sigură,

bănuise încă din anul trecut, de la mare, că e pizmuită și de mamă, și de fată, dar crezuse că e ceva trecător, consecință a unei vanități rănite superficial. Nu crezuse ca pizma lor să fie atât de gravă. Acum nu se mai putea îndoi de motivul adevărat al înstrăinării lor: interesul amândurora pentru acest inginer Marinescu... Dar de ce era nevoie să umble cu minciuni? Să-l facă să creadă că va merge și ea cu ele la Predeil? Dar oare altfel Dinu nu s-ar fi dus la Predeal? Și, mai ales, de ce să-i lase impresia lui Dinu că ea e o fată capricioasă, care își schimbă hotărârile în ultima clipă, când ele nici nu i-au pomenit vreodată de intenția lor de a merge la Predeal și nici nu i-au făcut vreo aluzie despre o eventuală intenție de-a o invita. Ea, în locul lor, nu s-ar fi purtat așa. Ce le împiedicase să spună adevărul? Nu aveau nicio obligație s-o invite. Adevărul nu se poate ascunde niciodată. Și, în cazul acesta, ea le simțea datoare să-l lămurească pe Dinu, pentru ca el să nu o creadă capabilă de asemenea capricii de prost-gust. Și, lămurindu-l, îi va spune tot adevărul!

Scrisoarea o întristase profund, pentru că-i spulberase o iluzie; apreciasse foarte mult prietenia Radei și-i respectase pe toți membrii familiei Frunzescu. Chiar și pe Jean, pe care îl iertase pentru gestul lui nesocotit, îl prețuisse de când renunțase la plăcerea lui de a merge la mare numai ca să se poată duce ea. O luase ca model de comportare în societate pe Rada, pe maică-sa. Considerase că simpatia lor pentru ea era sinceră, fără ascunzișuri, și le iubise din toată inima. Dar iatăj: a acum, când era în joc un interes al lor, ele își renegau toată purtarea lor din trecut! ... Ori poate că nu era chiar o renegare, ci doar o simplă manevră prin care urmăreau să o elimine pe ea din drumurile Radei și ale lui Dinu. Dar oare o asemenea manevră - se întreba ea - este demnă de clasa socială căreia îi aparțin doamna Frunzescu și Rada?

Ea nu se simțea cu nimic vinovată. Nu-și pusese în gând să-l câștige pe Dinu, nu se gândea, nici după convorbirea cu directoarea, că ea s-ar putea căsători cu Dinu Marinescu.

Pe de altă parte, Ana își simțea inima grea pentru că scrisoarea inginerului se deosebea de toate celelalte de mai înainte. Nu știa cum, dar simțea că Dinu era supărat când i-a scris, și că motivul supărării lui era cel pe care îl mărturisea: lipsa ei de la Predeal. Conștiința aceasta deșteptă în sufletul ei o simțire nouă, cu care intuia o legătură nouă, misterioasă între ea și el, ceva ce nu o mai lăsa să fie indiferentă, dar, în același timp, nici să se mai simtă sigură de sine. Simțea că tânărul acesta face din ce în ce mai mult parte din viața ei, și odată cu tristețea, se aduna în sufletu-i și un val aproape imperceptibil de căldură, o înviorare dulce, de o dulceață nouă, imaterială.

Nu! Nu-l putea lăsa să o judece greșit! Îi va răspunde numaidecât!

Dar când puse mina pe condei, își dădu sama că, pentru prima oară de când îi scria, nu găsea cuvintele care să-i exprime exact gândurile. Pentru că simțea nevoia nu-numaisă-i explice lui Dinu cauza lipsei ei de la Predeal, ci să-l și lămurească asupra ei însăși. Voia să-i mărturisească cinstit că ea nu e nici acum și nu va fi nici în august la mare și nici în altă vilegiatură, ci la ea în sat... Dacă nu-l va fi lămurit până acum Rada sau doamna Frunzescu! Ceea ce, totuși, nu putea crede.

De peste un an nu-i mai fusese greu să dezvăluie, înaintea nimănui, poziția socială a părinților săi. Dar acum îi era greu. I se părea că se pregătește să sape o prăpastie între ea și Dinu. Mândria și vanitatea ei din anii cruzi ai tinereții pusese din nou stăpânire pe ea, și începu să regrete că n-a primit propunerea lui Zamfir de a merge în excursia aceea, în Italia. Cum s-ar mai răzbuna ea astfel și pe Rada și pe doamna Frunzescu! Să-i scrie că, într-adevăr, și-a schimbat pe neașteptate hotărârea inițială de a merge la Predeal, pentru că, în ultima clipă i s-a oferit prilejul de a merge în Italia! Cât de uluiți ar rămâne cei din familia Frunzescu! Și cât de încurcat însuși inginerul Marinescu! Desigur că se va întreba cu cine a plecat în Italia. Ar vrea să-i vadă figura când va afla că a fost invitată de judecătorul Zamfir! Și nu atât a lui, cât figurile celor din

familia Frunzescu!...

Dar răscolirea pornirilor ei dintâi nu dură mult. Nu! Nu regreta că nu a primit invitația judecătorului. Ar fi fost ca

O condamnare la moarte pentru ea. Și se revoltă împotriva sa însăși pentru că-i trecuse prin cap un asemenea gând.

Iată însă cât de greu îi este să-i spună lui Dinu adevărul! Și totuși simțea că trebuie să i-l spună! Întreg? Nu putea, de-o pildă, să-și justifice absența de la Predeal spunând că aflase, în ultima clipă, că i se îmbolnăvisese mama?

Nu, nu putea! Trebuia să-i spună adevărul întreg. Fie și numai pentru a-i dovedi Radei că ea nu - re intenția de a I se pune în cale.

Scrise, totuși cu mari eforturi, epistola.

«Stimate domnule inginer, Deia liceu, mi-au trimis scrisoarea dumatăle acasă, unde mă aflu de vreo două săptămâni. Regret că s-a isprăvit corespondența veselă de până acum. Abia în partea finală ți-ai mai adus aminte de ea, când ai citat versul acela al lui EminĂS (Lu. Cred că nu l; ai știut pe dinafară. Încolo, numai supărări, pentru care, însă, eu nu sunt vinovată. Trebuie să știi cinstit, domnule inginer, că pe mine nu mă vei întâlni nici în luna asta, nici în august la mare, nici într-alt loc de vilegiatură. Anul trecut am fost la mare prin bunăvoința familiei Frunzescu. Dar cred că știi că eu nu mă înrudesesc cu familia Frunzescu. Așa că nu puteam să fiu invitată în fiecare vară. Anul acesta nura-au invitat și nici nu am știut când și unde merg în vacanța. Spun aceasta numai pentru a-ți dovedi că nu jânt o fată chiar atât de capricioasă încât să-mi schimb hotărârile de la o zi la alta. De ce nu voi merge la mare sau într-alt loc? Pentru că nu am mijloace materiale. Tata e un simplu aprod la tribunal, iar mama stă acasă și se ocupă de gospodărie. Așa că vilegiatura din vara trecută a fost o excepție, prima și ultima din viața mea - cred. Nu mă simt însă din cauza asta nenorocită. Acasă, în satul meu, mă simt foarte bine. Și încep să intru în rândul fetelor despre

care dumneata mi-ai scris odată că le adori: încep să fac bucătărie. Mama e dusă mereu la câmp, și eu am prilejul să-mi pun în practică cunoștințele din cursul de menaj de la liceu. Și mi se pare că reușesc. N-am încercat până acum să-mi fac singură o rochie. Dar voi încerca. Proastă nu-s, iar dumneata nu adori decât fetele care se pricep și la bucătărie și la croit. Sau te lepezi de ce ai afirmat? Să nu o faci, deoarece, cât mă privește pe mine cea de acum, declarația dumitale îmi servește de stimulent. Deșteaptă sunt, dar îmi pare că sunt cam leneșă. De-altfel, cărei fete nu-i place să fie admirată? Mi se pare că mai ales unele au nevoie de admirația bărbaților: cele sortite să nu treacă niciodată de acest prag...

Cred că ți-am spus destule pentru a te bucura ui toată voia de vilegiatura de la Predeal, ceea ce îți doresc din toată inima, nu numai dumitale, ci și Radei și doamnei Frunzescu.

Am pus punct și am uitat să mai întreb ceva: e adevărat ce se zvonește, că vă logodiți în vara asta? Dacă ar fi așa, la logodnă aș vrea să fiu invitată și eu. Și-acum mă grăbesc să pua lemne pe foc, că se stinge de când scriu. Se însăreaza și vreau s-o aștept pe mama cu o mâncare caldă.»

După ce duse scrisoarea la poștă, Ana se simți eliberată de o grea povară, și începu să umple iar curtea și grădina cu cântecele ei, spre marea bucurie a mamei sale.

Se împrieteni, în scurtă vreme, și cu tineretul din sat care frecventa școlile din oraș: fetele preotului, ale învățătorului, băieții notarului – studenți, unul la drept, altul la medicină –, și cu toți ceilalți.

Mai ales după ce, la o săptămână, primi răspunsul inginerului Marinescu. Citind scrisoarea lui, se simți recreata ca după o baie răcoritoare, și-i crescuseră pofta de viață într-un chip care le cam speria pe fetele preotului: puneau la cale lei de fel de năzdrăvanii cu tineretul din sat.

Dinu Marinescu revenise la vechiul lui stil epistolar, care o încântase pe Ana.

«Domnișoară Ana.

Scrisoarea dumatăle a explodat aici ca o bombă. Îmi venea să strig mereu, ca în romanele medievale faimoșii cavaleri: „Mii de draci!”. Ba cred c-am și strigat, căci eram singur în camera mea de la hotel, iar cei din camerele vecine erau duși cu toții la plimbare.

Așadar trăim între mistificare și felonie! Începutul e bun, pentru că eu cred că unde nu-și vâără cât de cât Michiduță coada, nu ies lucrurile bine. Numai cât se cere să nu-și întindă dumnealui întreaga coadă pe care și-o ține încolăcită, răi lungă de tot, ci să zvâcnească numai așa, din sfârcul ei, ca și când s-ar apăra de muște. Și se mai cere să fie și oamenii, în treburile cărora se amestecă, inteligenți, cum mi se pare că suntem amândoi.

Dar bomba care a explodat m-a și pus puțin pe gânduri. Ba, pentru ca să nu fiu sincer de tot, m-a speriat. E bine ca o fată să fie curajoasă, deși calitatea asta se cere în primul rând bărbatului. Să fie îndrăzneată, dar nu chiar atât de îndrăzneată ca dumneata. Ce te-a silit să te spovedești ca subțirațir, când știai că eu nu sunt preot? Cred că numai pentru că nu ți-a fost frică de nimic. Înțeleg: de nicio consecință. Nu spun că nu mi-ar plăcea un astfel de curaj, dar mă gândesc că o fată ca dumneata, dacă s-ar mărita și ar avea plăcerea să-și înșele bărbatul, i-ar spune încă înainte de săvârșirea faptei. Oricum, trebuie să recunoști că o astfel de femeie e redutabilă...

Așadar ă, ești ca soarele de biserică: săracă! Trebuie să recunosc că sărăcia nu poate fi plăcută, mai ales pentru o femeie care vrea să joace un rol în societate. Va încerca pe toate căile să scape de ea – de sărăcie! –, și când se va vedea pe culmea biruinței, atunci, de fapt, va fi ajuns în fundul prăpastiei. Dacă nu ai fi destul de inteligentă ca să înțelegi ce-ți spun, aș prefera să nu știi despre ce este vorba... Dacă nu mă înșel, dumneata călcâi odată a cineva care voia să ajungă departe. Dar poate că m-am înșelat. În tot cazul, azi nu mai ești așa, și te felicit. Când cineva se predă cu arme și cu bagaje și se întoarce la bucătărie, nu mai poate fi primejdios și primejduit în drumul ascensiunii. Dumneata nu mai ești azi primejdioasă nici pentru propria-

ți persoană, nici.

pentru alții, decât prin curajul dumitale. Aș dori să știu ce te-a adus cu totul pe calea cea dreaptă. Sau poate că nu te-am cunoscuteu bine Dumneata ai fost întotdeauna numai curajoasă și niciodată altfel? Ți-a plăcut să joci lumea pe degete numai pentru a te distra? E posibil, deși eu am remarcat și câteva ieșiri mai... îndrăznețe la dumneata. Iar astfel de atitudini nu iau decât femeile care vor să ajungă cu orice preț. De unde știu? Doamne, dar eu n-am nici pe departe curajuldumitale, și poate de aceea mi se pare că începe să-mi fie frică de dumneata, domnișoară Ana!

Ți-aș mulțumi de scrisoare, și nu pot. Groaznică deziluzie! Te-am crezut milionară, ba chiar multimilionară, pentru că, un milion, azi, ce mai valorează? Nu-ți poți cumpăra cu el nici măcar o garsonieră la etajul al zecelea, dar încă un apartament comod, cum li s-ar cuveni unor tineri căsătoriți!

Și totuși, alt motiv, cu mult mai grav, am, pentru care nu-ți pot mulțumi pentru scrisoare: înghit mereu ceva acru de când văd în ce mistificări poate fi împins cineva. Și cineva care nu are curajul dumitale, domnișoară Ana, să spuie adevărul în față. Fii deci sigură că de scrisoarea ce mi-ai trimis nu va afla nimic nici Rada, nici doamna Frunzescu. De-altfel, nici nu le privește pe ele, ci numai pe mine. Pentru ele n-ar constitui de-altfel nicio noutate.

Se vorbește de logodna mea cu Rada în vara aceasta? Lumea nu-i bine informată. Nu mă voi logodi înainte ca dumneata să fi reușit a ieși o bună bucătăreasă și o excejentă croitoreasă. Vezi și fii sânguitoare, dacă ții cât de cât să mă gândesc mai devreme la logodnă. Nu știu cât voi mai sta acrit pe aci. Mi se pare că o s-o cam șterg!»

Scrisoarea lui Dinu îi însenină sufletul. Înțelegea limpede din ea că el nu s-a prea speriat de condiția socială umila a părinților ei, că l-a surprins neplăcut manevra Radei și-a mamei sale. Părea că scăpase de o greutate mare, care-i apasa pe inimă, și se simțea ușoară ca un fulg. Ce bine-i părea că a fost sinceră și i-a dezvăluit adevărul

întreg, realitatea. Simțea că atitudinea aceasta a ridicat-o în ochii lui.

Poate că avea dreptate directoarea când a zis că inginerul trebuie să fie un om deosebit; altul, în locul lui, ar fi folosit mărturisirea ei drept un prilej pentru a bate în retragere. Pe când Dinu părea că, dimpotrivă, abia acum se interesa mai mult de ea.

Ana nu auzise nimic, desigur, despre o eventuală logodnă a Radei cu Dinu în vara aceasta. Știa însă că familia Frunzescu o dorea, iar Rada era numai bună de logodit: tocmai terminase liceul. Nu-i pusese totuși întrebarea în glumă, ci mânată de înclinarea ei spre cochetărie. Voia ca Dinu, citindu-i rândurile, să o pună în cumpănă pe Rada cu ei și să aleagă. Părea că alesese. Simțea că între ea și Dinu se țesuse, fără ca dânsa să-și deie sama, o pânză de sentimente comune, ușoară, imaterială, și simțământul acesta o bucura, deși în sine recunoștea cu tristețe că lucrul acesta nu avea niciun rost. Îi plăcea să întrețină corespondența cu el. Nu din cochetărie, ci pentru că-i era simpatic. Îi plăcea felul lui de a scrie, umorul lui, prietenia sinceră și caldă ce se citea printre rândurile lui, felul lui de a-și spune părerea despre chestiunile grave ce se iveau între ei. Începea să-l cunoască. Ba, ceva mai mult, începea să aibă încredere în el.

De-o pildă, ea n-ar fi cutezat să-i scrie că familia Frunzescu n-a invitat-o în vacanța aceasta, dacă n-ar fi avut încredere în caracterul lui, dacă n-ar fi fost sigură că Dinu nu le va spune nimic, nu va face nicio aluzie de față cu doamna Frunzescu și cu Rada.

Oare nu cumva această încredere era un început de iubire? Nu știa ce să creadă și nici nu voia să se gândească anume. Îi era de-ajuns că scrisorile lui îi limpezeau sufletul. Și mai ales ultima scrisoare. Iată, nu mai era supărată nici pe Rada și nici pe doamna Frunzescu pentru manevra de care se folosiseră. Își aveau și ele planurile și interesele lor și le apăraseră cum putuseră și cum se pricepuseră.

Cu toate protestele mamei sale, Ana își luă pe seamă grija rasei, a curții, a grădinii, a bucătăriei. Dereteca, mătura, curăța, plivea, săpa, tăia buruienile de pe lângă garduri, se îngrijea de-cloști, de puii mai mărișori. Din când în când îi cerea maică-sii Jămuriri, instrucțiuni. În scurtă vreme ajunse o foarte harnică gospodină, și toată casa și curtea străluceau de curățenie. În toate diminețile purta război crunt cu muș –, el o alunga și pe cea din urmă din casă. Numai cu bucătăria mergea mai greu. Trebui să ia multe lecții de la maică-sa, pentru că rețetele învățate în orele de msnaj nu o prea ajutau: nu avea varietatea de elemente indicate în cărți Zarzavat, oua, lapte, pui – din acestea trebuia să compună și amiaza și cina. Veta-i arăta mâncări simple dar foarte sustoase. **b**

„Dintr-o stofă subțire, de vară, sură cu picățele albe, cuteză să-și facă o rochie de casă. Când se văzu mai întâi în ea, începu să râdă: părea cu mult mai înaltă și mai subțire.

În afară de uniformă, m-a [avea două-trei rochii și bluze din vara trecută. Rochiile îi rămăseseră cam scurte. În cursul anului nu-și făcuse decât una, în atelierul internatului.

XVIII

Tinern elevi și studenți din sat se întâlneau, de obicei, sara, după cină, la plimbare pe ulița principală. Peste zi nu se prea vedeau. Vreo câțiva normaliști și elevi de liceu urmau încă pilda înaintașilor lor dinainte de unire, ieșind zilnic cu părinții la câmp: la sapă, la fân, la secere. Liceenii din clasele inferioare pășteau vitele, alături de frățiorii lor mai mici, rămași acasă.

Cei ce ajutau părinților la muncile câmpului, erau, sara, de obicei, osteniți, și, după ce măsurau, în grup, de două-trei ori ulița lungă, se duceau acasă, la culcare. Alții nici nu ieșeau la plimbare decât duminica.

Ana își dădu sama cu uimire că din satul ei se ridicaseră câțiva intelectuali pe care ea nu-i cunoscuse până acum: trei studenți și cele două fete ale preotului, din care una era profesoară de aproape doi ani, iar cealaltă,

proaspătă licențiată în litere.

Intră în rândul lor, la început cu destulă sfială: nu știa cum să se poarte cu ei – cum te porți cu niște domnișori și domnișoare de la oraș, sau după obiceiul satului? Pentru că ea, de când dezbrăcase uniforma de liceana, avea mereu senzația că a revenit la libertatea și la naturalei din tu. Însăși casa părintească, satul, regiunile cunoscute, îndeletnicirile ei de-acum o făceau să se desprindă de întreaga conduită de la oraș și să revie la felul ei de purtare de când avea treisprezece ani. Dar oare și ceilalți erau la fel? Era, de pildă, nevoie să li se prezinte, când toți știau că e fata Vetei și a lui lor» Muja? Ceva părea să-i spună că domnișorii și domnișoarele de aici nu semănau cu cunoștințele ei din liceu, din societate, de la mare, și totuși stătea la îndoială dacă să-i agrăiască pe nume, ori să le zică «domnule» și «domnișoară».

Birui în cele din urmă firea ei cea adevărată, de acasă, și într-o sară – la câteva zile după primirea scrisorii lui Dinu –, dădu buzna între ei, începând să le strângă cu însuflețire mâinile și să le spună cât îi pare de rău că n-a petrecut toate vacanțele împreună cu ei.

Impresia pe care o făcu băieților fu dintre cele mai bune, dar fata preotului, profesoară, cam strâmbă din nas.

Ana băgă de seamă că le-a rupt o conversație, pe care fata cea mică a preotului, care își luase de curând licența, tot încerca să o lege din nou. Dar nu putut opri iureșul Anei. Ea, dusă de năvala bucuriei sale, le povesti, într-o cascadă de vorbe, tot ce-i putea interesa despre persoana ei și voi să afle tot ce încă nu știa despre ceilalți.

— Dar e un adevărat interogatoriu ceea ce faci dumneata, domnișoară Muja! zise râzând unul din studenți.

Ana se opri o clipă. Așadar, și ei își spun «domn» și «domnișoară»? Ori poate îi ziceau numai ei, fiindcă nu era din grupul lor? Va afla îndată! Și apoi, nu era obișnuită să i se spună «domnișoară Muja» decât în clasă. Toată lumea îi spunea «domnișoară Ana». Nici nu-i prea plăcea numele asta de «Muja». A «mugi» era o vorbă cu care o năcăjeai»

colegii și colegele ei în școala primară, aici, în școala din sat, pe vremuri.

— Interogatoriu? – zise ea.

— Nu cred! Cred că am datoria să vă informez despre mine și să aflu tot ce poate fi interesant despre consătenii mei pe care abia-i cunosc. Mie-mi place ca de la început lucrurile să fie limpezi. *Clara pacta, boni amici*. Nu-i bine spus? Parcă acesta era principiul strămoșilor noștri romani! Și dumneata, care studiezi dreptul roman – zise ea, adresându-se studentului care spusî se că-i supune unui adevărat interogatoriu –, dumneata trăbă să-l cunoști.

— Da, ai dreptate. Ai putea să te înscrii și dumneata la drept. Cred că ai o capacitate deosebită de a desluși lucrurile. Și asta e o calitate proprie avocaților.

— Păi, chiar mă gândesc să mă înscriu!

— Nu mai spune! Până acum sunt puține studente la drept.

— Cu mine va fi una mai mult.

— Vorbești serios, domnișoară Muja? întrebă profesoara.

— De ce nu? Dar încă nu-s hotărâtă dacă să dau examen la drept sau la medicină.

— Dar am auzit că ai fost mereu prima în clasă. Nu te atrag literele? Nu ți-ar place să fi profesoară, ca mine?

— De dragul dumatăle, care trăbă. că ești o profesoară foarte simpatică, fiindcă dumneata ești frumoasă, așa zice da. Însă așa minți.

Profesoarei i se destinseră, în sfârșit, buzele, pe care le ținuse strânse de când li se alăturase Ana. Râse înveselită și întrebă:

— Dar numai profesoarele frumoase sunt simpatice?

— Numai! Asta o știu din experiență. Cele urâte sunt lăutăcioase și pizmașe.

Se înveseliră toți.

— Și nu ți-ar conveni să te faci profesoară?

— Ba mi-a trecut prin cap și gândul, ăsta. Dar am ajuns 3 a concluzia că-n ziua de azi poți câștiga mai bine ca avocat sau ca medic.

— Auzi, frate! - se miră unul dintre studenții în medicină.

— Duț) a dumneata criteriul alegerii carierei e câștigul?

— Cred că e un criteriu firesc pentru o fată săraca.

— Și, de pildă, cum crezi dumneata că ai face avere cu avocatura? - întrebă studentul în drept.

— Mi se pare că avocaților, în ziua de azi, numai bine nu le merge.

— Eu aş face parale.

— Sunt foarte curios să știu cum, și te asigur că nu mă voi folosi de rețeta dumitale.

— De pildă, nu aş primi decât acțiuni de divorț. Sunt atâtea divorțuri azi, că poți să te-mbogățești aproape fără să-ți dai sama.

Râseră toți.

Gheața era spartă, și, băgând de seamă că toată lumea din grup se tutuia, propuse să se bucure și dânsa de acest privilegiu.

— Afară de doamna profesoară, desigur, își sfârși ea pledoaria.

— Și cum să-ți spunem? Ana, Anișoara, Anica, Anuța? întrebă celălalt student la medicină.

— Anișoară nu mai sunt, nici Anuță. Anica nu-mi place, îmi pare alt nume. Spuneți-mi Ana, că-s mare. Aș putea fi, cu câți ani am, studentă. Pe mine m-au dat părinții mai târziu la școală.

— Dar dacă te-ai face doctor, ce specialitate ți-ai alege?

— Cred că, dentistă.

Alte hohote de râs urmară.

— E specialitatea cea mai rentabilă. Sălile de așteptare în cabinetele dentiștilor gem mereu de lume. După alți bolnavi trăbă să alergi tu; cei cu dureri de dinți aleargă ei după doctor.

— Foarte bine motivat!

Fata cea mică a preotului reuși, în sfârșit, să lege iar conversația de acolo de unde fusese întreruptă la venirea

Anei.

Atenția Anei fu captivată numai decît, și ea începu să asculte atentă, ferindu-se de a intra în discuție.

— Încă nu a precizat nimeni ce se înțelege la noi, subț cuvîntul generație - reluă firul fata cea mică a preotului.

— După părerea mea, generațiile noi înaintează prea repede. Fiecare promoție se consideră o generație. În felul acesta, într-un veac ar fi o sută de generații, ceea ce, desigur, e absurd.

— Da, e o mare exagerare! Chiar dacă nu fiecare promoție, dar cel puțin la cinci ani una se declară generație. De câte ori se găsesc câțiva ambițioși care pot aduna un grup în jurul lor, gata generația! Avem cel puțin trei generații de felul acești până acum. Deși e limpede că, în realitate, nu e decît una, generația de după unire. Și anume, aceea care a continuat lupta națională, și întreg tineretul care i s-a alăturat odată cu trecerea anilor.

— E limpede că generația nu e determinată de vîrstă, sau, mai bine zis, numai de vîrstă, ci și de identitatea mentalității, de același ideal, interveni profesoara.

La discuție participau toți cei din grup, afară de Ana.

— Și toți aceia care nu-și mai pun nicio nădejde în partidele politice existente, toți cei deziluzionați de bătrîni.

— Dacă lărgim în felul acesta sfera, ajungem prea departe. Sunt și bătrîni, și bărbați în puterea vrăstei care nu mai cred în partidele politice actuale, care stau deoparte. Duo* părerea ta, ar trebui să-i primim în generație și pe aceștia

— De ce nu? într-o mișcare națională, treabă folosită, orice energie disponibilă. Avem nevoie nu numai de însuflețire ci și de experiența, de cunoștințe. Problemele pe care și le-a” pus mișcarea studentască sunt foarte variate și foarte greu» de rezolvat.

— Nu J protestară mai multe glasuri.

— Dacă primim între noi oameni învechiți în rele, n-

an* făcut nimic. E nevoie de suflete curate și dezinteresate, cum –, numai tinerii le pot avea.

— Și tinerele! adăugă zâmbind licențiată.

— Mai ales ele! în idealism și în curaj, fetele ne întrecmereu.

Făcură apoi un aspru rechizitoriu partidelor politice, luându-le pe rând. Toate erau decăzute. Toate erau materialiste-Toate erau cetățui închise, organizate pentru promovarea intereselor personale ale membrilor marcanți, pentru ajungerea la slujbe și la situații gras remunerate. Niciunul din partide nu fusese până acum un sincer promotor al desființării cumulului și sinecurilor. Întreg tineretul era scandalizat și revoltat din cauza șomajului, pe când grangurii politici și rubedeniile lor dețineau câte trei-patru posturi.

Pe măsură ce vorbeau, se înflăcărau. Părerea care răzbăteamereu din discuție, ca flacăra focului printre vreascurile uscate, era că numai o înlocuire totală a clasei conducătoare, bătrâne și corupte, de către tineret, poate aduce o regenerarea moravurilor, o radicală schimbare în bine a României-Altfel, zadarnice sunt toate eforturile spre înălțare culturală. Tineretul învață degeaba. Majoritatea celor cinstiți și idealști: jung curând niște deziluzionați. Stau cu diplomele în mână și nu le dă nimeni de lucru.

Ana simți că grupul acesta de tineri nu vorbește ca să sedistreze, ca să-și petreacă în vacanță. Puneau problemele preocupați și serioși, ca și când s-ar fi aflat în fața une* primejdii. Această primejdie ea nu o văzuse niciodată, nu o simțise niciodată. Singura ei suferință era lipsa averii... Ba, da, își aduse ea aminte, o dată se izbiseră și ai ei de ceva, asemănător: când, din cauza căderii unui guvern, tatăl ei fusese dat afară din umilul serviciu de cursor la banca. Nr s-a gândit atunci și ea cu ură la oamenii aceia? Dar discuțiile politice nu o atrăseseră niciodată. În internat, fetele nu» discutau politică. Când era invitată în familiile colegelor ei și se începea vreo discuție politică, ea se izola într-un colț, cu tineri și tinere de vârsta ei, sau mai mici, și vorbeau despre – alte lucruri.

Nici măcar nu bănuise până acum că pot exista fete care să se pasioneze de politică.

Totuși, acum, ascultându-i pe acești tineri, avea senzația că ei discutau o problemă serioasă și foarte importantă: o întreagă clasă socială – clasa conducătoare – era condamnată de către acești tineri fii ai satului, cu puțin mai vârstnici – decât ea. Din această clasă făceau parte și cei care o deziluzionaseră și pe ea. Așadar era cam pe aceeași linie cu acest tineret, făcea și ea parte deci din... generație.

Desigur, deziluzia ei era de altă natură. Ea nu se gândise până acum nici la problema cumulului, nici la cei ce obțin beneficii grase de pe urma relațiilor și protecțiilor politice, nici la cei care, deși titrați, rămân pe drumuri după obținere\ titlurilor academice, fără mijloace de existență. Cuvântul «șomer» era nou pentru ea. Dar poate că toate scăderile care o deziluzionaseră erau strâns legate de cele discutate în grupul acești de tineri... Dacă ar fi înlăturată actuala clasă conducătoare, poate că ar urma o schimbare în însăși structura morală a societății...

Continuă să urmărească cu atenție discuția și argumentările tinerilor, până când, la un moment dat, studentul în drept i se adresa, întrebând-o:

— Tu nu ai nicio părere? Faci parte din apele morților?

— Ce părere vrei să am? E întâia discuție de felul acesta pe care o aud. În internat nu se face politică.

— Dar noi avem aderente și printre elevele de liceu!

— Tot ce se poate. Eu însă n-am avut, până acum, alte preocupări decât lecțiile.

T Cun! am bănuir! Iată, priviți să vedeți cum arată o înotătoare în apele morților! Așa le spunem noi celor pe care nu-i interesează problemele sociale.

— Te înșali dacă crezi că nu mă interesează. Numai cât, vit-ți-M? ni al Ut ambiț> să p°rt de Srijă unei colecti-Înfrle v-A „năczrile mele» efortul de a le generale. PreOCUP -ări cu ™lt mai mari, mai

— Dar este evident, Ano, că individul nu se poate

mântu* decât prin colectivitate. Pornind la luptă singur împotriva păturii conducătoare - îmbătrânită în rele, e adevărat, dar care are puterea în mână -, nu poți avea sorti de izbânda De aceea generația onăra de după unire vrea să se organizeze și să poarte o luptă comună pentru interesul comun.

Ana se gândi un răstimp, apoi zise:

— Aș admite această luptă într-un singur caz, sau, mă A bine zis, cu o singură condiție prealabilă.

— Și anume?

— Dacă cei care o încep, o organizează și vor să o poarte sunt mai buni decât cei care trăbă să fie înlăturați. Eu, în locul vostru, n-aș avea drept criteriu generația, ci calitatea i oamenilor. Aș face mai întâi selecția oamenilor cu care pornesc la luptă.

Grupul se opri.

— Mi se pare că dumneata bați, cum se zice, la uși deschise.

— Ce vrei să spui?

— Văd că nu cunoști principiul nostru de bază. Suntem de perfect acord.

— Mă bucur! - răspunse cu un surâs ironic, Ana.

— Și e um se face, la dumneavoastră în generație, selecția? Vă luați după declarațiile fiecăruia? Prestați vreun jurământ?

— Dacă acesta e criteriul vostru de selecție, n-ați făcut nimic Í Că cineva e mai bun sau mai rău decât bătrânii din clasa* conducătoare împotriva căreia luptați, nu se poate ști din vorbele, ci numai din faptele lui. Iar tineretul școlar și universitar nu a făptuit, până acum, nimic.

— Ce vorbă e asta că tineretul nu a făptuit nime?

— Pentru că n-a avut prilejul să trăiască, să acționeze. Un licean sau un student, după opinia mea, are o singură posibilitatea de a făptui ceva, de a realiza: să învețe. După. cum văd, generația voastră vrea să se organizeze. Ei bine, eu cred că trăbă s-aveți un singur criteriu de selecție: sporuF la carte, la examene, și

purtarea bună, corectă și cinstită-Primiți voi în organizație numai ps cei mai buni studenți și: pe cei cu cea mai bună atitudine morală?

— Uite, domnule, de unde sare... radicala!

— Fără radicalism în selectarea oamenilor nu veți putea face nicio schimbare în societate. Va fi o simplă înlocuire de oameni - scoală-te tu ca să m-așad eu -, nuj> schimbare rsocială. Cu alte cuvinte, veți face exact ceea ce-vă plângeți că fac partidele politice îmbătrânite-n răle. Nu stă scris în fruntea nimănui că, dacă e tânăr, e și idealist, și moral, și cinstit.

— Ai tu experiență politică, de vorbești așa?

— Eu, după cum v-am spus, nu am experiență politică. Totuși mi se pare că și în selecția politică se potrivește proverbul că nu-i aur tot ce lucește.

— Totuși, pentru că văd că ai spirit critic, ai putea să ne spui ce scăderi ai găsit în... generația noastră?

— Poate că am să vi le spun cu alt prilej, după ce mă voi mai gândi. Acum vă rog să continuați; eu voi urmări cu cel mai mare interes discuția voastră. Și, cine știe? - adiogă, surâzând, Ana - poate că, ascultându-vă, voi descoperi câteva scăderi ale... generației.

Se plimbară și discutară, până târziu, despre mai multe chestiuni. Se vorbi și despre noile curente politice care începeau să capteze atenția opiniei publice europene și chiar mondiale: mișcările extremiste de stânga și de dreapta.

Din sara aceea, decât ori vedea grupul la plimbare, Ana i se alătura și ea; uneori tăcea și asculta cu încordare conversația; alteori izbucnea în ea spiritul de harță, și, cuprinsă de o vervă îndrăcită, participa și ea la discuții.

La început fetele se supărară și nu se feriră să declare - e adevărat, în lipsa Anei - că e o fată prost-crescută, cu toate că petrecuse atâția ani în internat. Profesoara declară sentențios:

— Regret că am primit-o în grupul nostru. E nu numai Toarte cutezătoare, dar chiar obraznică! Se vede lipsa educației de-acasă.

Dar băieții nu erau de părerea fetelor, și în scurtă vreme se convinseră și ele că Ana nu era obraznică, ci spirituală, cu replici prompte și tăioase, și că de cele mai multe ori zefle-TOehle ei ținteau opiniile ce se dovedeau, în discuție, greșite. Într-o sară> unul din mediciști începu să-i descrie pe câțiva dintre profesorii lui în culorile cele mai negre. Erau rai, nedrepti, invidioși pe alți colegi, și, mai presus de toate, erau de disprețuit pentru că-i protejau pe studenții evrei, de la care încasau bani. Unii erau imorali pentru că dădeau particulare «udentelor evreice și aveau raporturi rușinoase cu acestea.

— Eu nu înțeleg zise celălalt student în medicină - (Je ce faci tu deosebire asta între români și evrei. Ești nedrept, de vreme ce toată lumea știe, în facultatea noastră cum trec examenele atâtea studente române. Pe câteva le știi tu, că au ajuns de le arată lumea cu degetul. Dragul meu, imoralitatea nu ține de naționalitate. Ea e în atmosfera vremii noastre. E o chestiune banală, care nu mai interesează pe nimeni. Știu și eu ce să zic? Poate că e firesc să fie așa. Omul, cu necesitățile lui fiziologice, e un fel de animal. Instinctul e legea fundamentală a existenței; legile morale se luptă zadarnic împotriva lui.

— Vorbești de parc-ai fi cetit pamfletul acela infam al lui Léon Blum asupra libertății sexelor, spuse profesoara, fără a părea totuși prea scandalizată.

— Nu l-am cetit, dar eu studiez medicina. Și încep să cunosc tainele vieții animalice a omului. Tineret curat, tineret pur, cum îl pretind legile morale, putea fi în timpurile când fetele se măritau la patrusprezece ani și când, la douăzeci și doi de ani, un tânăr putea avea o carieră. Astăzi, iată, noi batem pragul al treizecilea când ajungem la examenul de diplomă. Și nici la treizeci de ani nu ne putem gândi la căsătorie, pentru că trăbă să intrăm într-o slujbă, iar salariul de începător e atât de mic, încât abia ne putem susține pe noi singuri. De familie nici vorbă nu poate fi! Ce vreți? Și studenții și studentele de azi își petrec tinerețea învățând. Dar în vremea asta nimic și nimeni nu poate suprima trebuințele ciganice ale trupului

nostru.

— Din punct de vedere științific, poate că-ai dreptate - zise studentul în drept.

— Dar asta nu explică purtarea acelor studente care își iau examenele cum ați spus voi. Aici nu mai este vorba de fiziologie, după părerea mea, ci de corupție, de depravare.

— Dar atunci ar trebui numit corupție și traiul în comun, iară căsătorie, al atâtor studenți și studente!

— Desigur. Cred însă că nu te gândești la asemenea situații ca la niște fapte obișnuite, ci ca la niște excepții, cum probabil, sunt.

— Cunosk prea multe cazuri pentru a putea vorbi de excepții. După mine, din motivele arătate, fenomenul este explicabil și justificat.

— Exagerezi îngrozitor - spuseră cele două fete.

— Și noi am fost studente, și noi am avut colege. Suntem convinse că nu poate fi vorba decât de excepții.

— Voi! Dar cine credeți că ar fi venit, dintre cunoscutele voastre, să vă spună adevărul despre cum trăiește?

Ana asculta palidă. Auzea lucruri îngrozitoare care-i biziiau puritatea mai sângeros decât promiscuitatea trupurilor semigoale de pe plajă.

— Fiecare e liber să aibă părerea lui. Eu privesc lucrurile sub raportul condițiilor în care, azi, un băiat sau o fată poate - ajunge să-și facă o carieră. Desigur că există și un tineret cinstit, cu educație temeinică, cu pilde bune în familie. Cei care fac parte din acest tineret rezistă mai bine impulsurilor vrâstei, mediului, ispitei luxului. Dar au intrat în facultăți și atâtea elemente, băieți și fete, pentru care totul e diploma - asigurarea unui mijloc de existență. Pentru aceștia ținta unică este de a răzbate cu orice preț. Aceștia, cred că ați observat și voi, nu prea au scrupule morale.

Ana folosi pauza ce se ivi în discuție pentru a întreba:

— Și aceasta e generația revoluționară?

— Cum revoluționară?

— Aşa se numeşte o generaţie ce vrea să se substituie - alteia la conducerea unei societăţi.

— Dacă foloseşte şi mijloace revoluţionare...

— Problema e următoarea: grozăviile despre care vorbiţi sunt apariţii noi în viaţa socială românească?

— Relativ noi. S-au ivit în vremurile schimbate de după război.

— Şi cangrena aceasta roade şi trupul generaţiei tinere?

— Ce expresii apocaliptice foloseşti! E un fenomen contemporan, Ano, şi atâta tot. Ca şi dansul, muzica, literatura, pictura de azi. Toate mustesc de sexualitate. Sper că nu te revolta expresia.

— În cazul acesta, generaţia voastră nu are niciun drept, nici să o critice, nici s-o schimbe pe cea de la conducere. Alara de cazul că între voi nu sunt astfel de tipuri imorale.

Cei doi medicinişti începură să râdă. Anei i se păru că nsul lor era indecent.

— N-am putea spune că generaţia noastră, sau, mai exact spus, tinerii din organizaţia noastră studenţească sunt nişte călugări, iar organizaţia o mănăstire. Dar tu eşti prea tânără: pentru a pricepe unele lucruri...

— Mi se pare că vă înşălaţi E adevărat că sunt în clasa a opta, dar v-am spus că am douăzeci de ani.

— Aşa de bătrână?! N-aş fi crezut! zise surâzând ironic unul din medicinişti.

— Aşa! Aş putea să vă fiu instructoare... Ascultaţi-mă deci. Nu cred că voi, aşa-zisa generaţie tânără, puteţi face vreo schimbare în bine la noi în ţară. Dacă nu sunteţi elemente selecţionate sub raport moral, nu puteţi face să înceteze corupţia, abuzul şi celelalte mizerii sociale de care vă plângeţi. Cine e imoral într-un domeniu al conştiinţei, este imoral în toate. Puneţi-vă argumentele în pod şi apucaţi-vă de carte!

Leşirea ei produse o întreagă răscoală de sensibilităţi jignite, de păreri cutezătoare, de teorii aprinse, aşa că discuţia ţinu până noaptea târziu.

În răstimpuri, Ana rămânea să-și apere singură pozițiile „grădind tot mai multe baricade de argumente în fața lor-uneori treceau pe pozițiile apărute de ea și cele două feteale preotului. Dar ele erau cu mult mai liberale în judecarea, problemelor pe care le ridica discutarea raportului dintre libertatea individuală și interesul obștesc.

Ana îi uimi pe toți cu cunoștințele ei și mai cu seamă cu vioiciunea replicilor sale, dar o declarară în unanimitate sectara, pentru convingerea ei asupra orientării morale a individului.

— Nimeni nu este îndreptățit să se amestece, cu argumente de moralitate socială, în viața intimă, sexuală, a unui om – conchise unul din studenții în medicină care apăra cu întrășnicie relațiile libere dintre studenți și studente.

— Toate lucrurile privitoare la acest instinct sunt tenebroase, și miezul lor este încă prea puțin cunoscut. Problema nu e numai a* unei generații; nu e vorba aici de nevroza vremurilor de după război, cu stătea de senzațional și de senzații tari, de plăceri intense; problema se pune și individual, de la om la om. Sunt băieți și fete care se folosesc de libertatea lor îne cnod firesc, fără a-și face probleme de conștiință, deși în toate celelalte acțiuni ale lor sunt dirijați de responsabilitatea conștiinței.

— Asta să i-o spui lui mutu'! – strigă Ana, enervată.

— Cine-i atins de o maladie, e atins de obicei de mai multe deodată, sau poate fi atins. O spărtura în zidul unei cetăți, însămnează ca zidul nu este inexpugnabil. Gândiți-vă ce se va întâmpla dacă va cădea poarta principală a fortăreței. Toți dușmanii vor năvăli prin ea, la întâiul prilej, vă rog să aveți răbdare! – exclamă ea, văzând că vor să sară cu vorbe asupra ei.

— Vreau să mă explic; și să le fie rușine celor ce le vor trece gânduri urâte prin cap! Asemănarea pe care o fac e cinstită și nu se pretează la porcării! Asta am vrut să spun. Și acum vă rog să m-ascultați.

Râsul ironic al celor trei tineri încetă brusc.

— Iată ce vreau să vă spun. Ziceți că puteți fi,

generația voastră, cinstită în toate, că puteți regenera lumea și că puteți schimba clast existentă acum la conducere. Sunteți idealști, curajoși, dezinteresați, harnici, muncitori. Afirmăți că sunteți și credincioși. Un singur lucru vă lipsește: puritatea tinereții! Dacă nu practicați înșivă promiscuitatea, nici nu vii revoltați împotriva ci, ci, dimpotrivă, legitimați imoralitatea sexelor. Dar în felul acesta, în zidul ce constituie tăria generației voastre, nu numai că s-a produs o spărtură, ci voi înșivă ați deschis, de bună voia voastră, o poartă. Și care poartă? Singura care putea fi deschisă de voi, la vrâsta voastră. Pentru că n-ați avut încă prilejul să fiți idealști, dreپți, dezinteresați; viața încă nu v-a îmbiat situații și bunuri în fața cărora să vă fi putut verifica idealismul. Viața, până acum, nu v-a pus în fața nici unei probleme prin care să vă puteți verifica forța spiritului vostru. Cu alte cuvinte, nu v-ați putut verifica până acum dacă sunteți un tineret pur, au unul decăzut. Și totuși voi ați ales alternativa din urmă. Așadar, la întâia probă de examen la care v-a supus viața ați căzut. Pe ce vă mai puteți bizui afirmația că veți rămâne dreپți, cinstiți, dezinteresați, dând o categorie sociala superioara celei aliate astăzi la conducerea statului? Că nu veți c. ideea la celelalte probe de examen r

— Fercascu-mă Dumnezeu să ajungi nevastă-mea! - zise medicinistul.

— Mi-ai argumenta până n-aș mai vedea pe unde să ies din casă. Cine naiba te-a înverșunat așa împotriva noastră i

— Nu e înverșunare. E logică! strigă Ana, vibrând încă de lungă-i cuvântare.

— Renunț bucuros la orice femeie condusă de logică!

— Ți s-a îmbiat vreuna până acum? Sunt sigură că numai cele proaste se lasă ademenite de teoriile degradante ale medicinei dumitale. Parcă omul n-ar fi decât animal! Parcă n-ar avea conștiință! Parcă nu conștiința e aceea care trăbă să ne conducăci instinctul! Dacă ar fi așa, de ce a mai fost nevoie să învățați la școală? Instinctele nu trăbă instruite, ci doar ținute în frâu... Toată istoria culturii

mărturisește acest adevăr, și voi, generația nouă, care vreți să luați locul păturii conducătoare, vă credeți în nota timpului, a civilizației superioare de azi, dacă nu mai controlați instinctul animal. Nu vă prorocesc nicio izbândă câtă vreme nu începeți organizarea voastră prin selecția riguroasă a oamenilor. \$ repet: la vrâsta noastră, numai două criterii de selecție există: puritatea tinereții și hărnicia la studii.

Se făcu o îndelungată tăcere. Întru târziu, studentul în drept zise:

— Poate că ai dreptate când vrei să te înscrii la drept. Ai o judecată strânsă. Numai cât, cred că cu specialitatea pe care ți-ai alege-o, primind numai procese de divorț, ai muri de foame.

— O să văd eu atunci!

Cred că e mai bine să-ți dai sama de pe acum în loc să pledezi pentru cel ce te-ar fi angajat, sunt sigur că ai începe să faci morală părților. Și nimeni nu ar mai calca pragul biroului tău.

Fetele preotului dădeau semne că li-e somn. Părea să nu le prea fi interesat discuția. Se despărțiră reci unul față de altul. Ana plecă enervată, dar satisfăcută. Era convinsă ca a apărat un punct de vedere just.

Dar de la discuția aceasta, ea constată o distanțare de dânsa a grupului, distanțare pe care o tălmăci ca pe un refuz de a-i accepta prezența și mai ales participarea la dezbaterile lor. În consecință începu să îasa tot mai rar sara pe uliță, până ce nu mai ieși deloc.

Pe la sfârșitul lui iulie, Ana primi o ilustrată dintr-o stațiune maritimă. Inginerul Marinescu, iscăbind numai cu inițialele, îi trimitea două rânduri: «Refugiat de mult din munți, am crezut să rămân la mare. Greu de suportat! Plec și de aci.» Enigmatic și scurt. Contrar felului său de a scrie. Totuși Anei i se păru că-i comunică exact ceea ce o interesa **t** că nu mai era de mult timp la Predeal.

La vreo patru zile după discuția aceea aprinsă cu grupul de tineri, poștașul îi aduse un plic. După adresă nu-și dădu sama cine i-l trimisese. Era un să răs de fată, dar

nu era al Radei, iar cu alte fete nu corespundase până acum. Rupse plicul și se uită la iscălitură. Era de la colega ei de clasă Dina Teodora. O invita, în numele ei și al mamei sale, să-și petreacă cele trei-patru săptămâni câte mai rămăseseră până la sfârșitul vacanței, la Sinaia: «Avem o mică vilă la marginea Sinail. Până acum a plouat mereu. A trebuit să facem și focul. Dar de-o săptămână-ncoace vremea s-a îndreptat. Localnicii, care tiu cum merge timpul în orașul lor, spun că de-acuma până la toamnă va fi mereu vreme bună. Ne-ai face o mare plăcere - și mie și părinților mei - dacă ai veni. Noi te așteptăm.»

Ana se miră că Dina Teodoru îi știa adresa de-acasă, dar își zise, în cele din urmă, că probabil va fi luat-o de la internat.

Dacă ar fi primit invitația înainte de discuția aceea aprinsă, poate că ar fi refuzat-o. Dar acum se bucură că poate pleca din sat. Prea stătea singură toată ziua, și-apoi o chinuia din ce în ce mai tare gândul că mersese prea departe în susținerea părerilor ei față de grupul de tineri consăteni, făcându-se astfel nedorită în mijlocul lor. Greșise ea? Greșeau ei? Nu știa. Pentru a i se cristaliza impresiile din sara. aceea, ca și pentru a-și analiza la rece conduita sa de-atuner va fi mai bine, își zise, dacă va schimba locul, mediul. De departe se vede mai ușor și mai limpede adevărul.

Yeta se bucură mai mult decât Ana când auzi de invitație

- E o colegă de-a ta?
- Da, o fată foarte bună.
- Și familia încă te pofteste?
- Se-nțelege!

r. T.E.u zic Primești. Ai făcut destulă treabă vara asta. Nici n-ai avut vreme să te odihnești.

— Dar mi-ar trebui o rochie, ori chiar două! Și mi se pare ca eu banii pe care-i am eu de-abia îmi voi putea plăti drumul.

- Am eu ceva bani puși deoparte.
- Ar trebui să merg să stau la tata două-trei zile,

până TM i le-ar coase cineva. Eu, cu cât mă pricep, n-aș îndrăzni. Rău e ca doamna directoare e dusă, cu familia, în vilegiatură. Dar o să-ncerc totuși, poate că aș putea sta la internat; mi-ar plăcea mai mult decât în locuința tatii.

Sosind la oraș, Ana găsi repede o croitoreasă mai liberă, o fată care cosea și în familii și pe care o cunoștea din internat. Venea uneori să-i coase directoarei.

— Foarte mult aș dori, domnișoară Silvia, să asist și eu când croiești și când coși rochiile. Aș vrea să prind și eu câte ceva din meseria dumitale. Mi-ar prinde bine în viață. Acasă mi-am făcut eu un fel de capot, dar la rochii nu mă prea pricep. Apoi, nici nu prea am ce face în oraș. Internatul e pustiu... Nu-i decât portarul.

Croitoreasa râse:

— Bucuros, domnișoară Ana. Dar la școală parcă învățați și croitul. Eu cred că ți-ai fi putut coase și singură rochiile. E foarte simplu. Iată, eu urmez modelul pe care mi l-ai arătat dumneata.

— De cusut, da. Însă n-aș cuteza să le croiesc. Apoi, oricum, pentru cumpărarea stofei tot trebuia să vin la oraș.

— Bine, domnișoară Ana. Cred că în două zile le dăm gata. Le-aș fi putut găta și mai jăpede, dar, iată, mai am de isprăvit și bluza asta, și e urgentă.

Astfel Ana rămase, încă din după-amiaza primei zile, în atelierul croitoresei. Însă de dormit, trebui să doarmă în locuința tatălui său.

A doua zi, înainte de a pleca la atelier, zbârnâi prelung soneria, și taică-său se ridică numaidecât de pe scaun.

— Mă cheamă domnul judecător Zamfir, zise el.

— S-a și înapoiat din Italia?

— Da, de două săptămâni.

Ana, intrând în tribunal, avusese impresia că toată clădirea e pustie: coridoarele erau goale, treptele nu le mai urca nimeni. Domnea și aici un aer de vacanță.

— Nu e vacanță - zise tată-său -, ci se lucrează cu mai puțini judecători. Ceilalți sunt în concediu.

Soneria zbârnâi din nou, și Ion Muja, tocmindu-și

uniforma, ieși în grabă. Peste câteva minute se întoarce și zise prin ușa întredeschisă:

— Ano, trăbă să mă duc până la Administrația Financiară. Poate voi zăbovi mai mult, căci acolo e mereu îmbulzeală. Dacă întârziu și vrei să pleci, încuie ușa și pune cheia aici „între ferești.

— Am înțeles.

Ana încă nu era gata de plecare la atelierul modistei. Încă nu băuse ceaiul, pe care i-l pregătise tată-său.

Sorbind din ceai, cu capul aplecat asupra unui jurnal de mode din care voia să-și aleagă modelul celei de a doua rochii, nici nu băgă de seamă când se deschise ușa, de aceea tresări când auzi lângă ea vocea judecătorului Zamfir.

— A, ce surpriză plăcută! - zise acesta.

— Dumneata aici?! Voiam să văd dacă a plecat tatăl dumitale. Am uitat să-i dau o ordonanță de plată. Bună-dimineța!

— Da, a plecat - răspunse Ana, încercând să-și înfrângă spaima prin care trecuse.

— Bună-dimineța, domnule judecător. V-ați înapoiat cu bine? A fost frumoasă excursia?

— Nu pe cât putea fi.

— Se pare că dumneavoastră aveți gusturi prea rafinate-Ori poate că v-ați plictisit de excursii. Mi s-a spus că ați făcut foarte multe.

— Cine ți-a spus?

— Cineva care știe.

— Da, nu pot să mă plâng! Am cutreierat multe țarii Dar, spre deosebire de altă dată, acum n-am avut norocul să am tovarăși de excursie plăcuți

— Sau, mai bine zis, tovarășe.

— Da, ai dreptate. Dacă primeai propunerea mea, cred că excursia ar fi fost încântătoare.

Tot vorbind, el se apropie de masă și se aplecă asupra jurnalului de modă.

— Ia te uită! Te interesează și astfel de literatură?

— Mă interesează tot ce e frumos.

— Dar, să-mi dai voie! Asta „Smuc” așa-e1 Un Jurnal de moda care nu e la modă. Anei” CePU Sa când mina mina

— A.° UJW.111V1. i-am și ales. r. și croit, b în lucru acum.

— Regret. Să știi că eu am un gust foarte rafinat.

Altădată sa mi te adresezi mie și n-are să-ți pară rău

— Da, știu.

— Ce știi?

— Că vă pricepeți. Am auzit.

— Iar ai auzit! S-ar părea că lumea nu mai are altceva de făcut decât să vorbească de mine.

— Da, într-adevăr, se vorbește cam mult...

— Și cam ce se vorbește?

— Cred că dumneavoastră știți mai bine decât mine...

Ana continuă să-și soarbă ceaiul, în vreme ce judecătorul o sorbea pe ea din ochi. Era un bărbat elegant, aproape sclivisit. Împrăștiat o boare de parfum subtilă.

Cu multă abilitate, întinse brațul și încercă s-o apropie pe fată.

— Ești frumoasă, domnișoară Ana. Aș da un regat pentru un sărut al dumitale.

— Un regat pentru o țigară, răspunse Ana ironic.

Judecătorul încercă să-i vadă ochii, dar pleoapele fetei erau lăsate peste luminile verzi. Crezu că are de-a face cu aceeași atitudine pe care o remarcase de-atâtea ori lafemei înainte de a-i ceda, și se avântă cu o mișcare felină să o sărute.

În aceeași clipă paharul de ceai căzu sfărâmându-se pe podele, și o palmă răsună plină pe obrazul judecătorului.

— Nu-i nimic! zise Ana, păstrându-și sângele rece. Era un pahar vechi și ieftin. O să-i cumpăr eu altul tatii.

— Cu coada ochiului văzu că obrazul omului, alb, pudrat mai înainte, ardea acum, roșu ca focul. Izbise cu sete, o ustura

voastră era puțin cam prea aplecat... Așa s-a

întâmplat...

Judecătorul respira greu. O vreme nu spusese nimic. Dar în ochii lui se citea o ură lașă. Era c-un obraz și cu fruntea palidă, iar cu celălalt trandafiriu. Tăcând, se apropie de ușă și, cu mini pe clanță, zise:

— Te-ai purtat obraznic, ți-gănește. Nimeni nu mi-a adus până acum o asemenea ofensă. Ține minte ce-ți spun: o să-ți pară rău pentru ce-ai făcut!

— Nu cred că m-amjjurtat cum spuneți dumneavoastră, dar de puțin, îmi pare rău încă de pe acum! Se poate să i se întâmple așa ceva unui domn cu gusturi atât de rafinate! Regret foarte mult!

— Vei regreta și mai mult când îl voi da afară din slujbă pe tatăl dumatăle, răspunse judecătorul Zamfir, cu un surâs ce voia să fie ironic, superior.

Ana se îndreptă ca un steag și îl fulgeră cu o privire disprețuitoare.

— Nu cred!

— Ce nu crezi? întrebă judecătorul, păstrându-și același surâs.

— Că veți fi atât de josnic încât să vă răzbunați pe tata.

— Pe dumneata mă voi răzbuna, procedând astfel. Veți rămâne pe drumuri!

Ana se făcu galbenă ca ceara.

— Îți spun încă o dată că nu cred, zise ea pe un ton recealb, schimbând totodată și pronumele de reverență folosit până acum cu o formă ce-i exprima disprețul.

— Crezi că nu depinde de mine să-l dau afară?

— Nu mă îndoiesc că până acum atârna numai de dumneata. Dar începând de acum cinci minute, depinde și de mine! răspunse ea pe un ton hotărât.

— Ce vrei să spui? întrebă Zamfir, ridicând o sprânceană

— Exact ce ai auzit și ce ai înțeles! Dacă vei cuteza să te răzbuni pe tata pentru palma pe care ai meritat-o, mă voi duce la președintele tribunalului și-i voi spune ce s-a întâmplat. Voi vorbi în tot orașul. Și, la nevoie, te voi da la

gazete!

— Poate că ai fi în stare... Dar cine te va crede?

— Nu «poate»! Sunt! Și mă vor crede, pentru că toată lumea te cunoaște. Și de-acum înainte să nu mai îndrăznești să te-appropii vreodată de mine! Azi ți-am tras o palmă, dar cu proxima ocazie îți voi scoate ochii!

Judecătorul ieși trântind ușa.

Ana adună cioburile de pe jos și le azvârli pe fereastră, în curtea tribunalului. Apoi aruncă o privire în oglindă. Păru încântată de fata pe care o vedea și-i zâmbi. Luă jurnalul de modă de pe masă, încuie ușa și puse cheia la locul indicat de taică-său.

«Numai de n-aș uita să cumpăr paharul până nu-i observa tata lipsa», își zise ea, mergând spre modistă. Și cum tocmai trecea pe lângă un magazin de sticlărie, cumpără un pahar de forma celui spart, și, întorcându-se din drum, îl puse la Jocul lui.

Ion Muja încă nu revenise de la Administrația Financiară.

«În bun loc l-a trimis pe tata – se gândi Ana.

— A potrivit în așa fel lucrurile încât să-i rămâie destul timp pentru a fi singuri. Ce canalie! Asta-i domn? Ăsta-i intelectual?

Pfui!»

A doua zi sara, cele două rochii de vară erau gata. Materialul era ieftin, dar culorile erau frumoase și modelele alèse de un bun-gust desăvârșit. Până și croitoreasa se miră cât de drăguțe au ieșit.

— Îmbrăcată așa, nimeni nu o să te mai poată cunoaște că încă ești elevă. Și trăbă să-ți spun că-ți vin mult mai bine decât uniforma de liceu. Dumneata ești de-acuma domnișoară mare, nu mai ești o copilă.

Ana îi mulțumi.

— Și pentru cât de frumoase le-ai făcut, și pentru că, stând lângă dumneata, am avut prilejul să mă introduc și eu nițel într-o artă care probabil că-ți aduce multe satisfacții.

— Da, când ar fi să lucrezi numai pentru tine. Când

nu-i o meserie. Altfel, e destul de obositoare. Și-apoi, multe femei sunt nemulțămite cu ce le-ai lucrat.

— Sunt și de-astea?!

— Cele mai multe!

— Doamna directoare știi că totdeauna a fost mulțămită.

— Mai ușor le mulțămești pe adevăratele doamne, decât pe cele care s-au făcut doamne peste noapte, linele, care-au trăit până mai ieri la țară sau cine știe pe unde, au niște pretenții!... Țin să te-nvețe toți termenii tehnici de prin jurnalele de modă, și spun niște bazaconii de nu știi cum să-ți mai ții râsul.

— Totuși cred că astea sunt cele mai puține, nu?

— Da' de unde! Sunt cele mai multe. Majoritatea sântdin clasa celor îmbogățiți de război, care dau acum năvală în pătura de sus. De, azi nu mai e clientela selectă de dinainte de război.

Când să plece, Ana se întoarce deodată și întrebă:

— Domnișoară Silvia, dumneata ai auzit de un domn judecător Porfir, Arghir, Zamfir sau așa ceva?

— Zamfir - preciză croitoreasa.

— Cum să n-aud?! După cum știi, eu lucrez în casele multor familii din oraș și aud multe.

— Și ce faimă are domnul ăsta?

— Te interesează?

— Da.

— Nu merită! Are o faimă foarte proastă!

— Mă interesează nu pentru mine, ci pentru tata. Tata e acuma aprod la tribunal, și mi se pare că vrea să-l scoată din slujbă. Judecătorul ăsta e un fel de șef peste personal. Tot el l-a pus, în urmă cu un an, pe tata în serviciul ăsta.

— S-a plâns tatăl dumitale?

— A... făcut unele aluzii.

— În societate e un om compromis din multe pricini. Se spune că nu e corect în relațiile lui cu avocații, că se lasă mituit. Dar mai ales are o întreagă cronică scandaloasă cu femei. Dacă vrei să te compromiți e de

ajuns să te vadă vreodată cineva în societatea lui. Și, totuși, femeile nu se potolesc! Drept e că nici nu prea alege... Se spune că cheltuiește mulți bani cu ele.

— Dar, ca om, e rău, e răzbunător?

— Probabil, fiindcă cine se poartă josnic într-o privință, nu-i, de obicei, nobil într-altele.

— Sunt cu totul de părerea dumitale. Dar nu știi dumneata cine-i mai mare decât el, acolo, la tribunal? Presupun că președintele.

— Da, președintele. Dar eu am auzit vorbindu-se că are un dușman neîmpăcat între consilierii de la Curtea de Apel. Acela a făcut până acum, în mai multe rânduri, demersuri să fie mutat din oraș, dar nu i-a succes. Se spune că Zamfir are proptele tari la Ministerul de Justiție.

— Nu știi cum îl cheamă pe consilierul acela?

— E un domn mai bătrân. îl cunosc și eu. Stai puțin să mă gândesc... Da, Preda îi cheamă.

— Mulțămesc.

— Dar ce, e chiar atât de serios?

— Tata nu mi-a dat să înțeleg decât indirect. Când voi vedea ca lucrul devine serios, o să intervin la acel domn

Anei îi trecu prin gând să se pună imediat în gardă și să-l avizeze pe președintele tribunalului despre amenințarea lui /amhr. Se gândi apoi să se ducă la consilierul Preda încă înainte de a pleca spre Sinaia. Dar pe drum spre locuința tatălui sau se răzgândi. «Nu o să cuteze! - își zise Ana - Un om jitât de josnic ca el nu se poate să nu fie laș. Și-apoi, de ce să-mi pun numele lângă cel al unui asemenea om, fie și numai într-o destăinuire confidențială?» Și nu-i spuse nimic nici tatălui ei. Se mărgini să-l întrebe cum îi place slujba asta nouă și cum se poartă judecătorii cu el.

— Toată lumea-i mulțămită de mine. Nici nu-i de mirare: îmi văd și eu de lucru.

— Și domnul judecător Zamfir e mulțămit de dumneata?

— Mi se pare că el e mai mulțămit decât toți.

— Iată ce-am voit să-ți spun. Am informații de prin

oraș că domnul Zamfir, câteodată, știe să se poarte și urât cu subalternii. Dacă ar începe să se poarte așa și cu dumneata, să te faci că nu bagi de seamă. În orice caz, să nu faci pe supăratul și să-ți dai demisia. Am auzit că-i place să-și schimbe mereu personalul și că abia așteaptă ca cineva să-și dea demisia.

— Dar, draga mea fată, nu văd niciun motiv pentru care s-ar purta urât cu mine de-aici înainte.

— Poate să aibă vreun protejat nou. Ce mai știi? Dumneata să te faci că nu vezi nimic, dar să mă avizezi pe mine, îndată ce vei vedea că și-a schimbat atitudinea față de dumneata.

— Ei, comedie ca asta! Mă faci să mă chiar tem! Ai auzit ceva? S-a întâmplat ceva?

— Nu s-a întâmplat și nu am auzit nimic, dar e bine să luăm niște măsuri de precauțiune, pentru că văd că dumitale îți place aici.

— Da, îmi place. E serviciu ușor, slujbă domneasca!

Ion Muja rămase nedumerit după plecarea fetei. Pe judecătorul Zamfir nu-l întâlnește decât peste trei zile, dar nu surprinse nicio schimbare la el. «Cine știe cine i-o fi umplut capul Anei cu astfel de temeri! - își zise Ion.

— Poate vreun coleg.» Nu era simpatizat de ceilalți aprozi, pentru că era mai școlit și mai descurcăreț decât ei.

Ana nu văzuse Sinaia decât din tren, cu o vară înainte, când trecuse pe-acolo, la întoarcerea de la mare.

Trenul intră în gară pe însărate. Dintre piscurile brazilor de pe crestele înalte ieșea o lună plină rotundă și albă, transparentă, de parcă banul ei uriaș era bătut din foițe subțiri de argint curat. Răsărea în singurătățile înalte, într-o puritate cosmică încă nevăzută de ochii ei. Aerul tare, pur, din lumea de sus, a lunii, pătrundea până pe peron. Îl simțea în nări proaspăt; pătruns de mireasma de cetini; i se părea că-l pipăie cu ochii, cu picopele, cu pielea obrajilor.

Din toate părțile coborau asupra orașului, negre, prăpăstioase, cascade de păduri de brad. Cupola cerului,

boltita înalt deasupra, își sprijinea marginea rotundă pe temeliiile munților din jur, dincolo de care închipuirea, fermecată de priveliștea măreției, construia, dezlănțuită, alte și alte cupole de cer, sprijinite pe țarcuri de creste încremenite. Câteva stele rare își picurau sfoase argintul; lumina celor mai multe o puteai doar bănuți licărind în strălucirea albă a lunii pline care poleia cerul și pământul, deschizând adâncimi de-ntunec încremenite între coastele luminate ale munților și cele din dosiștele lamase în umbră.

Ana trăia puternic senzația de-a fi intrat într-o lume de uriași încremeniți în muțenie. A lor era toată împărăția asta de jur-împrejur, până la cer. Viața oamenilor care se mișcau și lărmuiau aci, în adâncul acestui templu pentru zei, nu era decât o viață mărunță, de pitici gălăgioși. Își aduse aminte de o poveste pe care i-o spunea maică-sa în copilărie: cum o tata de uriaș, ieșind într-o zi la plimbare și întâlnind un om care ara cu patru boi, a crezut că-s niște furnici; și cum nu mai văzuse până atunci asemenea furnici, i-a luat de-a valma în poală – boii, stăpânul și pogănicii – și s-a dus să-i arate, ca pe o minune, tatălui ei.

Nu-și mai dădea sama cât timp trecuse de când plecaseră din gara, într-o trăsură, ea și colega ei, Dina Teodoru, care 11 ieșise în întâmpinare. Ieșiseră din stațiune, vilele se răriseră, și, de-o vreme, Anei i se părea că au ieșit din lume, că plutesc undeva prin văzduhul pur, argintat de lună. Doar din cindin când tresărea uimită de un zvon de murmure și șoapte ce păreau să vină când de deasupra, când dintr-o parte, când dintr-alta, de parcă o întreagă ceată de călăreți în zale le-ar fi însoțit în plutirea aceasta pe-ntunecimi argintate.

Deodată, trăsură se opri, și-atunci Ana înțelese că zvonul de murmure și șoapte al cetei de călăreți în zale ce le-nsoțise, în închipuirea ei, era zvonul unui părau de munte, ascuns în noaptea brădetului.

— Am ajuns! – zise Dina și sări sprintenă din trăsură.

— Ți-a părut lung drumul? Stăm cam departe...

— Dimpotrivă!

Vorbi, dar auzul îi era mereu prins de vârtejul apelor

și ochii ei iscodeau. Deodată tresări: undele de argint sclipiră de foarte aproape, de la stânga, într-un mănunchi de raze. N-ar fi crezut că părăul e chiar atât de aproape.

Familia Teodoru nu avea alți copii în afară de Dina. Părinții ei erau o păreche de oameni așezați, liniștiți, cam bătriori: se căsătoriseră târziu. Bărbatul era administrator-delegat la o cunoscută instituție bancară. Doamna Teodoru părea chiar mai înaintată în vârstă decât domnul Teodoru, dacă luai în seamă numai părul cărunț ce-i încununa capul într-o pieptănătură de modă veche.

Ana fusese de multe ori în casa familiei Teodoru, ca invitată a Dinei. Fata era înaltă, subțire și avea un aer distins. Doamna Teodoru nu dădea niciodată cu ruj, nu-și vopsea unghiile. În toată casa domnea o atmosferă sobră și liniștită; în timpul din urmă, Ana se simțea mai bine, mai la adăpost în familia Teodoru decât în familia Frunzescu.

Ana nu remarcase, nici la Dina și nici la părinții ei, vreo expansiune sentimentală față de ea, ci numai o purtare corectă, rezervată, distinsă, ca și când ea, Ana, ar fi fost vlăstarul unei familii cel puțin egale din punct de vedere social – așa că fusese destul de mirată când primise invitația Dinei.

— E nemaipomenit de frumos aici! – spuse Ana a doua zi dimineață, când se întâlnește cu toții la prânzișor.

— N-am să uit niciodată că m-ați invitat la dumneavoastră și vă voi fi pururea recunoscătoare.

— Ți place mai mult aici decât la mare? întrebă domnul

Teodoru.

Pentru mine, care am crescut la țară, între lunci înverzite și dealuri împădurite, marea mi-a părut prea uniformă, aproape moartă. Însăși priveliștea apelor nemărginite e parcă prea măreață și te anihilează. Dar jâă stai zi după zi pe plajă, să auzi aceeași larmă de valuri prăvălite, te obosește de la o vreme. Și-apoi nu-i un strop de viață, un ciripit de pasăre...

Domnul Teodoru zâmbi.

— Da, pentru cei crescuți în mijlocul naturii, de la o

vreme marea devine obositoare, plictisitoare. Am încercat și eu aceste senzații.

— Dar ceea ce banalizează frumusețea mării e îndeosebi grădina aceea zoologică de pe plajă.

— Sau, mai exact, o trivializează. Sunt de perfect acord, zise doamna Teodoru.

O săptămână nu-i fu de ajuns Anei să cutreiere localitatea și împrejurimile. Dina uneori obosea, se oprea pe o bancă, pe un trunchi de brad și o lăsa să urce singură pe cărări, sau să urmărească cursul pâraielor tot mai sus, în răcoarea brazilor. Pentru Dina multe locuri erau cunoscute. Dar Ana descoperi numeroase altele, necunoscute, unde prietena sa o însoțea cu plăcere.

Uneori pierdeau noțiunea timpului, se duceau prea departe și ajungeau la masă târziu. Deși punctualitatea era o regulă în familia Teodoru, totuși părinții le așteptau, nu le făceau observații, satisfăcuți de bucuria ce se citea pe fața Dinei, de vioiciunea ei. Se vedea că-i face bine mișcarea. În 11 „Dina fusese mereu abătută și nu se prea înde

Pe la mijlocul săptămânii a doua de la sosirea Anei, cele două fete se depărtaseră binișor de stațiune, pe o cărare-n serpentină, ce urca mereu printre brazi, lăsând tot mai departe, în vale, fierberea clară, răsunătoare a Pelișorului. Plecaseră de la vilă pe la ceasurile opt dimineața, și urcau, cu pauze, de două ceasuri, când zăriră, coborând pe serpentină, un tânăr înalt, cu capul gol, îmbrăcat într-o cămașă ușoară de sport. Venea fluierând și bălăbănind din brațele-i lungi, ca și când toată lumea era a lui.

Când se păru că le-a zărit, încetă melodia pe care o fiu icra și începu să imite strigătul mierlei negre, dar atât de bine că mierlele adevărate începură să-i răspundă când de ici, când de colo.

La o cotitură a serpentinei, Ana îl văzu mai bine, și inima-i zvâcni speriată. «Doar nu va fi inginerul Marinescu!» își zise ea, uimită. Aruncă o privire întrebătoare Dinei, dar pe fața prietenei sale nu putu citi

nimic. «Poate că mi s-a părut», își zise Ana, și în sufletul ei încolți părerea de rău că se înșelase.

Tânărul dispăru la o cotitură a cărării, dar fluiera mereu, parcă tot mai îndrăcit. Când apăru din nou pe cărare, era foarte aproape de cele două fete, și amândouă se opriră chicotind de uimire.

— Îl cunoști pe văru-meu?! întrebă Dina, mirată.

— Da, îl cunosc, de la mare, din vara trecută. Dar nu știam că ți-e văr!

— Mi-e văr după mamă. Mama mea și cu mama lui sunt surori. Dar când o fi venit?!

Inginerul le salută de departe, făcând o plecăciune adâncă.

— Sunt primele căprioare pe care le întâlnesc în dimineața asta. Și pot să spun că m-am sculat cu noaptea-n cap, anume pentru așa ceva.

— Dar când ai venit, Dinule? N-ai anunțat și tu pe nimeni!

— Cum să anunț pe cineva când nu eram sigur că pot veni? Rămân doar o săptămână.

Ana simțea că se enervează; fără niciun motiv, decât acela al surprinderii – gândea ea –, inima-i bătea cu atâta putere, încât îi era frică să nu i-o audă cumva inginerul sau Dina. Avea o senzație necunoscută încă: i se părea că bărbatul acela zvelt, înalt, puternic, brunet, cu ochii negri plini de lumină, îi era atât de cunoscut, atât de apropiat, încât parcă era oarecum al ei. a

— De unde vii? îl întrebă ea, cu o voce înduioșată, pe care nu și-o cunoștea. Și, în sine: «Desigur că tonul ăsta e din cauza inimii, care nu se mai liniștește».

Tânărul ridică brațul drept și arătă în sus și în urma sa.

— Din cer!

— Ai fost până-n pisc? întrebă Dina.

— Am zburat!

— Dar asta-nseamnă că te-ai sculat cu noaptea-n cap! Nu chiar! Era o geană de lumină asemănătoare cu cea care străbate acum printre genele lungi ale

domnișoarei Ana.

Ana simți un val de căldură cum i se revărsă și i se împrăstie brusc în trup. În aceeași clipă inima ei începu să bată regulat, eliberată din ritmul acela grăbit. Știa că pleoapele și le plecase involuntar și că, printre gene, privirea și-o simțise plină de duioșie, ca și vocea.

— Veșnic galant, cum te-am știut, dragă vere!

— Ba deloc! Numai un om care spune totdeauna adevărul, întâmplă-se orice s-ar întâmpla. Nu-i așa, domnișoară Ana?

Coborau acum toți trei. Ana-i aruncă o privire ca și cum ar fi vrut să-l întrebe dacă dorește ca Dina să știe că ei sunt în corespondență, sau nu. Întrebarea lui presupunea nu numai ca s-au cunoscut acum un an, dar și că, între timp, se stabilise între ei o legătură spirituală mai intimă. Cum nu putu citi nimic pe fața lui, Ana crezu că-i mai bine să nu dezvăluie nimic în afară de ceea ce-i spusese Dinei, că-l cunoaște de la mare.

— A-ți răspunde, ar însămnă să-mi iau o prea mare responsabilitate, zise ea.

— Ei, poftim! Mă faci de rușine înaintea verișoarei mele! Dar, ia spune-mi, dumneata de când ești aici?

— De \reo zece zile.

— Și-ți place ca la mare?

— Neasămuit mai mult!

— Mă poartă pe toate potecile, până-mi iese sufletul, zise

Dina, surâzând.

— Nu prea se vede. Ești într-o formă admirabilă. De-altfel la drept vorbind, domnișoara Ana cam are darul să scoată sunetul din om. Mai știi și eu câte ceva, de la mare.

Ana avu impresia că el voia să spună altceva, să argumenteze cu scrisonic, dar că se reținuse, așa încât se bucură ta fusese și ea discreta mai înainte.

— Atârnă de suflet! zise ea, și râse.

s, m, nă 1 °bișn. uit allațiilor dintre ea și el, cu e în em°Vla de la început poate vorbi duioU a° a, hbert-ea - «cine ție ce p-vocat emoția, aceea de mai ™inte. Poate să fi

fost de vină apariția lui neașteptată, surprinderea mea de a-l întâlni dintr-odată aici, pe neașteptate...», își zise Ana.

— De suflet?

— Păi, da - îmi închipui că sunt suflete mici, care pot zbura ușor, ca o pasăre din cuib, dacă ții gura deschisă.

— Vai de mine! Dumneata îți închipui că sufletul iese prin gură?!

— De ce nu? N-ai auzit spunându-se de un om că-i cu sufletul la gură?

Râseră toți trei.

— În cazul acesta, dacă ar fi așa cum spui, de câte ori suntem în tovărășia unor fete frumoase, ar trebui să stăm cu gura închisă. Și desigur că dumneavoastră ați fi cele care ați regreta.

— Atârnă! i.

— De ce atârnă?

— De cel care vorbește! A, desigur! N-ai de ce face ochii așa de mari. Pe dumneata te-ascultă cineva cu plăcere. Ești un inginer spiritual.

— Fac ochii mari pentru că eu știu un lucru pe care dumneata se pare că nu-l cunoști încă: sufletul nu zboară pe gură, ci vorbește prin ochi, prin glas.

— Nu mai spune!

— Trebuie să ai încredere într-un inginer spiritual. Dar mi-ai face plăcere dacă mi-ai spune de ce ai îmbinat aceste două cuvinte?

— E simplu: un inginer este egal cu tehnică, legi, materie. Un inginer spiritual e o raritate.

— Bravo, Ana! Văd că vă întreceți în complimente. Știți că-mi place? Dinu avea nevoie de o parteneră ca tine. Îi place să se dueleze în cuvinte cu toată lumea.

Dina începu să-l întrebe de pe acasă, despre părinți, despre mersul întreprinderii unde era director, despre fetele cu care mai făcuse cunoștință, despre planul lui de a mai face încă niște studii de specializare în străinătate.

Ana asculta convorbirea lor, fără să intervină. Senzația de la început puse din nou stăpânire pe ea. Dina nu vorbea cu un străin, ci cu un cunoscut, cu un prieten

de-al ei. Se simțea oarecum interesată de toate întrebările Dinei, și mai ales de răspunsurile lui Dinu. Participa în tăcere la ele, ca și cum ar fi fost și ea din familie. Ce prostie! Cum de i s-a iscat acest sentiment?

Când Dina îi puse întrebarea cu privire la studiile din străinătate, Ana simți un junghi în inimă și așteptă răspunsul lui cu sufletul la gură. Ei, în scrisori, nu-i pomenise niciodată despre un asemenea plan! Dar de ce i-ar fi pomenit? se întrebă tot ea. Totuși neliniștea nu și-o putea stăvili.

— Încă nu sunt hotărât ce voi face, răspunse Dinu Marinescu.

— Studiile acestea în străinătate depind în mare măsură de rezolvarea în prealabil a unei alte mari probleme. O problemă vitală pentru mine.

— Și nu o poți rezolva? întrebă Dina.

— Aș rezolva-o ușor, dacă ar depinde numai de mine. Dar depinde de doi.

— E vorba cumva de consiliul de administrație? Poate c-ar interveni tata.

— Nu, nu depinde de consiliu! El e alcătuit din oameni inteligenți care ar înțelege că ar fi în interesul întreprinderii să fac, un an sau doi, studii de specializare în străinătate. E o problemă de cu totul altă natură, dragă Dina. Și persoana de care depinde rezolvarea problemei nu vrea să înțeleagă și pace! Și nu știu ce o împiedică! Inteligentă este, înțeleaptă este! Tot încerc s-o fac să priceapă că are același interes ca și mine, dar ea nu vrea sau se face că nu vrea să înțeleagă. Cu alte cuvinte, nu sunt sigur: nu vrea, ori nu poate să vrea.

Ana simți că iar începe să-i bată inima. Acum știa: timbrul vocii lui Dinu îi pricinuia această bătaie. Era o voce pătrunzătoare, plină, sobră și totuși caldă. Ceva îi spunea Anei că el, vorbind de problema aceea ce trebuia rezolvată în prealabil, făcea aluzie la ea, la sentimentele ei. Și totuși nu putea crede. Era cu neputință ca Dinu să vorbească aproape deschis, pe față, înaintea unei fete străine de relațiile lor, de corespondența lor, despre ceea ce ea însăși

se îndoia ca putuse descifra printre rândurile scrisorilor lui. Bine, dar în toamna trecută vorbeai despre aceeași piedecă! - zise Dina. - în sfârșit, trebuie să rezolvi problema, cu sau fără voia celei de a doua persoane. Poate că ți-ar putea ajuta alții.

— Da> problema mi s-a pus din toamna trecută, mai bine ZIS din vara f-tv>/<it-X? știam că de voință puternică și că nu dai înapoi când e vorba de înlăturarea piedecilor.

— Da, am o voință puternică, dar se pare că de data asta mă izbesc de o voință tot atât de tare ca și a mea. Însă n-am pierdut încă toată nădejdea, Dina. Nu sunt eu omul care să se dea bătut cu una cu două!

— Trebuie să-i spui tatii. Cred că el ți-ar putea veni în ajutor.

— Probabil că voi recurge și la ajutorul unchiului. Deocamdată am cerut ajutorul mătușii.

— Da?! Nu mi-a spus nimic!

— Și nici nu o să-ți spună. E o problemă cam delicată. Dina se opri și se uita la el într-o izbucnire de lumină.

— Doar nu ți-ai pus în gând să te-nsori! Asta trebuie să fie! Asta-i o problemă a cărei rezolvare depinde de două persoane!

— Ei, dragă verișoară, unde-ți fuge și ție mintea! Doar mă puteam însura de-o sută de ori până acum! Am eu vreme de astfel de chestii... idealiste?

— Știu că te-ai fi putut însura! Se și vorbea odată, și chiar stăruitor, despre Rada Frunzescu. Ea tocmai a terminat liceul, nu?

Dinu se posomorî.

— Mi-e frică să nu termine cu toate, biata fată!

— Ce spui?! Întrebă Ana, uitându-se speriată la el.

— E grav bolnavă. Încă n-au putut nici măcar s-o ducă de la Predeal acasă. Are o pleurezie complicată...

Fetele se întristară amândouă.

— Eu am lăsat-o sănătoasă - continuă Dinu. - în iulie am fost și eu puțin la Predeal. Dar după plecarea mea, a luat parte la o excursie în munți, departe, o excursie de o zi, și i-a apucat o ploaie groaznică, o rupere de nouri, îmi

scria maică-sa. Au răcit mai toate fetele care au fost în excursie: afară de brazi, n-au găsit niciun adăpost. Unele au scăpat mai ușor. Rada a trecut printr-o gravă aprindere de plămâni, din care a trecut într-o pleurezie complicată. Doamna și domnul Frunzescu sunt disperați: doctorii le-au spus că e vorba de o boală foarte serioasă. Mai rău e că în familia lor au mai fost cazuri de tuberculoză, și doctorii se tem ca nu cumva, din cauza organismului slăbit, să se ivească vreo complicație mai gravă.

Urmă un lung răstimp de tăcere.

— Totuși Rada e rezistentă. Nu știu să fi fost bolnava vreodată, zise întru târziu Ana.

— Se mai înșală și doctorii uneori, adaaose Dina.

— Să dea Dumnezeu să se-nșele - întări Dinu.

— Totuși, dacă într-un astfel de moment țin să vă spun că n-am avut niciodată intenția unei asemenea căsătorii, nădăjduiesc că mă veți crede amândouă. Oamenii vorbesc multe, vrute și nevrute... De exemplu, nu mai târziu decât prin mai, am auzit vorbindu-se despre căsătoria domnișoarei Ana.

Dina era numai atenție și curiozitate. Ana se opri indignată.

— Sunt foarte curioasă să cunosc numele mirelui, zise ea cu buzele strânse.

Nu era indignată de gluma lui Dinu, ci pentru că glumea cu atâta ușurință într-o chestiune care ei i se părea a fi de natură intimă. Și mai ales pentru că glumea, pe această temă, de față cu o persoană străină. Căci Dina, chiar prietenă fiindu-i, era străină de sentimentele ei. Dar totodată își dădu sama că nu-l considera, în aceeași măsură, și pe Dinu străin.

— Era vorba de un om cu o situație frumoasă. Regret, dar nu i-am reținut numele.

— Pentru că un om care nu există nu are nume - răspunse prompt Ana.

— Te rog să ții sama că eu mai am de făcut încă un an de liceu, și pe urmă încă vreo patru sau cinci de universitate. Nu știu în câtă vreme voi putea termina

dreptul, cu doctorat cu tot, bineînțeles.

— Doar nu vrei să te faci avocată?! se miră Dinu, râzând.

— Știi că-i nostim!

— Nu-i nimic de râs și nici nostim nu-i! Vreau să-mi câștig singură traiul, și nu mă mulțamesc cu un trai oarecare. Eu vreau să am bani mulți, să trăiesc bine.

— Și crezi că-i vei câștiga din avocatură?!

— Da! mai ales din procesele de divorț. Acum toată lumea divorțează.

— Mai sunt și excepții! spuse surâzând Dina.

hăh în? O și cei n? căsătorul încă? întrebă inginerul, bănuind II? cuvintele Anei o replică la ofensa ce-i adusese cu buna Știința când făcuse aluzie la măritișul ei.

— Nu obișnuiesc să răspund la cimilituri - fără înțeles.

— Ai auzit, draga venșoara? Iată, așa am duelat amândoi și în vara trecută, la mare, fără niciun folos, fără niciun câștig. Am pierdut timpul degeaba! Ce spuneam eu? Sunt probleme care nu se pot rezolva decât în doi. Zadarnic vrei să ajungi la un rezultat, dacă celălalt nu vrea în ruptul capului.

Ana avu un zâmbet bun, luminos, dar abia perceptibil. Simți la ce face aluzie inginerul, cum i se păru că simte, în tot timpul conversației, ceea ce era mereu ascuns în spatele cuvintelor lui.

— Întâi trăbă să fie convins și celălalt că e vorba de un câștig real, nu de unul imaginar, zise ea.

— Hm! Mi se pare că ai dreptate, domnișoară Ana.

— Nu «se pare», ci am dreptate!

Ea ridică pleoapele și-i aruncă o privire plină, sinceră, caldă. Niciodată nu se simțise atât de aproape de un om cum se simțea de Dinu; parcă o lega o înrudire de sânge, nu numai una spirituală. Era un sentiment înduioșat, care părea că o îndeamnă să facă un pas, să-i ia mâna între mâinile ei și să i-o mângâie.

Inginerul prinse privirea aceea parcă nu cu ochii, ci cu întreg sufletul. Părea transfigurat.

Băgă de seamă și Dina că se petrece ceva între cei doi. Dar nu mai avu timp să se gândească. intrau tustrei în curtea vilei.

Din balcon, doamna Teodoru îi primi cu exclamații de mirare.

— Dinu! Uite, frate, că-i și Dinu pe-aici! Ce surpriză plăcută pentru noi! Când ai sosit?

— Abia asară târziu, tanti Anastasia.

— Abia asară? Și-ai și reușit așa degrabă să te întâlnești cu excursionistele noastre?! Că nu mai dau pe-acasă cu ziua de cap!

— Mi-au ieșit cu plinul, tanti Anastasia! Le-am întâlnit din întâmplare în pădure, tocmai când coboram din înălțimile pure ale muntelui.

— Se vede că de-aceea ai avut noroc să le întâlnești, pentru că erai cu sufletul purificat.

— Așa e! Puteau să-mi iasă în cale și îngerii, nu numai niște drăcușori de fete.

Intrară în vilă.

Dinu fu reținut la prânz. Avea multe de povestit de pe acasă, din familie, despre boala Radei și de multe altele. Numai de coincidența prezenței lui și a Anei în Sinaia nu scoase nimeni o vorbă. Această coincidență era o taină, taina lui Dinu și a mătușii sale, și amândoi știură-s-o păstreze, schimbând vorba ori de câte ori Dina sau tatăl ei se apropiau de ea.

Inginerul Marinescu aflase de la Rada, câtă vreme fusese la Predeal, ce prietene mai bune și-a făcut Ana în ultimul timp. Și când auzise pomenindu-se și de verișoară-sa, Dina Teodoru, își și făcuse planul. Nu putea suporta gândul să nu o vadă pe Ana cel puțin câteva zile. Voia să constate direct dacă fata a înțeles ceva din scrisorile lui sau nu. Atunci, pentru că altă soluție nu avea, i se adresase mătușii sale cu rugămintea să o invite, prin Dina, la Sinaia, fiindcă el trebuie să o vadă numaidecât. «Să știi, mătușă dragă, că dacă nu mă însor cu fata asta, rămân burlac, și-i mai mare păcatul, pentru că celibatarii sunt impuși astăzi la mari impozite. Dar, te rog, de taina mea să nu știe

nimeni decât dumneata și cu mine. Precauțiunii e necesară, fiindcă fata, deși pare îndrăzneată și uneori chiar cam insolentă, e, în fond, însăși puritatea și nevinovăția naturală; mi se pare că de-abia bănuiește ce e iubirea, deși cred călare aproape douăzeci de ani. E nevoie să duc cu ea o luptă dintre cele mai prevăzătoare.»

Așa o rugase inginerul pe mătușă-sa, și ea nu stătuse deloc pe gânduri. Ținea la fiul surorii sale; îi era simpatic pentru pozele pe care le făcea, și-apoi știa că și maică-sa dorește mult să-l vadă căsătorit, așezat la casa lui, cu nevastă și copii. Că nu ținea numaidecât să se însoare cu o fată bogată.

Doamna Teodoru o cunoștea de vreo trei ani pe Ana, de când Dina începuse să o invite la ei în casă. Îi plăcea fata. Nu o interesa din ce mediu social provine, ci numai cum era. Își după ce o observase un timp, conchisese: «Fata asta e un exemplar de rasă!». Așa o calificase și în fața domnului Ieodoru, care, deși era un om foarte cumpănit, nu găsisese cu cale să fie de altă părere.

Așa că, pretextând că Dina se cam plictisește singură, că nu tace destula mișcare, le comunică celor doi hotărârea ei, lăsându-i Dinei sarcina de a-i scria Anei și de a o invita la

Sinaia. Mai mult decât atât: îi dăduse Dinei și adresa de-acasă a Anei, pe care i-o încredințase nepotu-său.

Dina se bucurase că o putea invita pe Ana. Se gândise și ea s-o poftască, încă din vara trecută, după ce aflate că Ana fusese la mare cu familia Frunzescu. Dar nu prea îndrăznea să-și arate dorințele dinaintea unor părinți cărora, deși buni ca pâinea caldă, le plăcea totuși să trăiască izolați, într-un fel de solemnitate, și mai ales să-și petreacă vacanțele la Sinaia numai în familie.

Pregătirile pentru primirea Anei, pe care Dina le începuse îndată după ce primise răspunsul ei, o înviorară pe fată, spre marea bucurie a părinților. Iar după ce sosise Ana, fata lor se schimbase, spre satisfacția amândurora, cu desăvârșire.

Doamna Teodoru bănuia că Dina căzuse într-un fel de

apatie - care nu era în firea ei - de când, în trecere prin Sinaia, fiul văduvei Ana Scarlat, vărul lui Jean Frunzescu, îi făcuse o curte asiduă. Tânărul acela, frumos și elegant, făcuse, într-adevăr, o puternică impresie asupra Dinei, și, după plecarea lui, fata devenise tăcută, abătută și singuratecă.

Acum, alături de Ana, ea își revenise repede și începuse să se bucure din nou de vacanță. Doamna Teodoru era foarte mulțumită că, venind în ajutorul lui Dinu, îi fusese de folos și fetei sale. Ea era însă o femeie discretă și păstrase taina inginerului. Făcea uneori aluzii la ceea ce știau numai ei doi, dar nimeni, cu excepția lui Dinu, nu le înțelegea.

XX

În sara zilei în care se întâlnise cu Dinu, Ana nu adormi până târziu după miezul nopții. Din aluziile lui, din tot ce se întâmplase peste zi, avea sentimentul că Dinu nu venise întâmplător la Sinaia, ci venise anume pentru ea, și anume ca să-i spună, prin aluzii, despre intenția lui de a se căsători cu ea. Aceasta era problema ce aștepta să fie rezolvată și care nu putea să fie rezolvată decât în doi. Înțelesese și până acum multe lucruri. Dar ceea ce o ținuse în loc era sentimentul ca totuși el îi este străin, și cu un străin nu poți discuta lucruri intime. Cu atât mai puțin prin scrisori.

Dar ce minune! Străin până acum, și azi, dintr-odată, i s-a părut atât de apropiat... Niciun bărbat nu se apropiase sufletește atât de mult de ea ca Dinu!

Se gândea la el ca la un prieten venit de departe. Ca la un prieten? Nu! Era mai mult decât un prieten! Era altceva... Era sentimentul ce-i inundase privirile și obraji la intrarea în curtea vilei, când îi venise să-l ia de mină și... să rămână așa, mână în mină. Oare aceasta e iubirea? Te cuprinde așa, pe neștiute?

Cum stătea cu ochii închiși, chipul lui îi apărea mereu, așa cum îl văzuse la intrarea în curtea vilei. Imaginezi lui sporea în sufletul ei o dulceață imaterială, și o aromă necunoscută îi inunda întreg trupul.

Nu se mai îndoia că Dinu o iubește. Impresia această începuse să ncolțească în sufletul ei încă din vara trecută, când plecase de la mare, și el îi strecurase în mână bilețelul acela, își dădea acum limpede sama că fiecare scrisoare pe care el i-o trimitea nu cuprindea decât mărturisiri indirecte ale iubirii lui pentru ea. Faptul că el rămăsese senin în scrisorile lui și după ce dânsa îi descoperise situația socială a părinților ei, era încă o dovadă că sentimentul lui era atât de puternic încât era în stare să treacă peste orice obstacol material... Toate acestea ea le intuia mai demult, dar niciodată nu fusese atât de sigură de ele ca după convorbirea plină de tilc ce se ținuse între ei la întoarcerea din pădure.

Ceea ce i se revelă însă cu putere pentru întâia oară și o surprinse fu faptul că ea, după niciun an de corespondență cu Dinu, ajunsese atât de intimă cu el încât își permitea să-i iaca observații chiar și asupra viitorului lor, fără a se mai 1! a în? ul, ca el poate intui, din aceste observații, însuși consimțământul ei. «Doamne, oare cum trăbă să mă port rmne cu el, când ne vom întâlne. Voi mai putea să mă prefac că pricep tot dar că nu vreau să iau cunoștință de ceea ce am priceput? Vom continua convorbirile noastre spin Sau va râe VmPul debeba, cum a spus Dinu?

bău va trebui să-i iau mâna în mâna mea, și cu cealaltă să-l îmbrățșez ușor pe după cap?»

să blatăbcdulă SC cP7 r itOat? Ca f°Cu prinse. «Oare așa e iubirea? - se întrebă Ana. Și singură își răspunse: - Mi se pare că așa e iubirea...» Își simți ochii umezi. Dar numai o clipă. În clipa următoare lacrămile-i curgeau îmbelșugate de pernă. Era un plâns liniștit, pornit parca dintr-un izvor aflat în adâncurile ființei sale, neștiut până acum. Și intensitatea izbucniri lui îi strecura în vine o osteneală dulce. Din când în când ofta ca de o suferință prea mare pentru sufletul ei neobișnuit cu fericirea.

Lacrămile-i curseră multă vreme, și Ana simțea cum în ea, treptat, se închidea o lume și se deschidea o alta; din intuirea vieții intră în viață.

Ea, care reacționa instinctiv, respingând până și gândul de a fi atinsă de un bărbat; ea, care nu avusese niciodată dorința de a se atinge de un bărbat, acum, închipuindu-și-l pe Dinu, fremăta toată de dorința de a-l mângâia, de a-l îmbrățișa, de a se contopi cu ființa lui.

Sări din pat. Trupu-i încins nu mai putea suporta cearșaful cu care se-nvelise. Deschise geamul. Larma râului de munte năvăli în cameră cu putere înzecită: fierbea între cei patru pereți tot răsunetul pădurilor de brad, prin care trecea murmurând sfada cântătoare a undelor.

Odată cu zvonul apelor învolburate o izbi și valul de aer rece și îmbălsămat din împărăția lunii care o învăluise și în sara sosirii ei la Sinaia. Se strânse în cămașa de noapte, dar nu putu rămâne mult timp la fereastră. Se retrase, luă plapuma ușoară și, înfășurându-se în ea, se așeză pe marginea patului.

De-afară, prin geamul deschis, pătrundea-nu numai freamătul apelor ce se spărgeau de bolovanii albiei înguste și adânci, ci și vuietul surd al pădurilor întunecate, prin care se abătea suflarea nopții înalte și pure. Misterul vieții parcă se-nvolbura cu misterul iubirii, și Ana, deși răpusă de amândouă, se simțea puternică și vie în puternicia ei nouă, crescută peste ființa, peste existența-i proprie. A

Nu mai știa de cât timp ședea pe marginea patului, înfășurată în plapumă. Dar, la un moment dat, își simți picioarele reci, și se cuibări din nou în așternut. Dar abia începu să se încălzească, și un alt gând o făcu să sară îarași din pat: «Oare sunt eu într-adevăr atât de frumoasă incit poate să-i placă lui Dinu de mine?».

Aprinse lumina și se duse în fața oglinzii.

Da, era frumoasă! Era frumoasă, gravă și parcă uimită de propria-i frumusețe fata din oglindă!

«Da, are de ce să mă placă!» își zise ea surâzând, și, întorcându-se pe un călcâi, stinse lumina, închise fereastra și se cuibări din nou în pat. În câteva minute adormi.

A doua zi dimineată, pe când cei trei tineri se pregăteau să plece la plimbare, doamna Teodoru o rugă pe

Dina să rămână acasă. Pusese la fiert niște compoturi, și fata urma să-i dea o mână de ajutor. Inginerul nu mai stăruia. Stăruia însă Ana, dar fără rezultat.

Ana se sculase cu hotărârea de a rezolva «problema» de care îi vorbise Dinu cu o zi înainte. Numai ca, pe măsură ce se apropia momentul plecării la plimbare, simțea că nu-i va fi chiar atât de ușor pe cât își închipuise. I se părea că nu se cuvenea să vorbească despre asemenea lucruri atât de repede. Și se gândea să profite de prezența Dinei pentru a lăsa să mai treacă o zi. Dar neputând s-o convingă pe doamna Teodoru s-o lase pe Dina cu ei, se resemnă și pleacă singură cu Dinu.

Cum vila era răzlețită, la marginea stațiunii, intrară curând în pădure și o luară pe aceeași potecă șerpuitoare pe care se plimbaseră și cu o zi mai înainte. Nu se vedea tipenie de om. Nu-i însoțea decât fierberea râului, prinsă de bolta pădurii, și, din când în când, șuieratul hotărât al mierlelor negre sau trilarile mărunte ale sticleților ce se țeseau printre crengile brazilor.

Cei doi tineri înaintau încet, fără să se privească, fără să-și spună niciun cuvânt. Mergeau depărtați unul de celălalt, parcă anume ca să evite orice posibilitate de a se atinge întâmplător. Dar peste distanța dintre ei, gândurile lor se încrucișau mereu.

Dinu își zicea: «Oare cât timp vom mai merge așa, ca doi drumeți străini? Ar trebui să-ntrerup tăcerea asta apăsătoare și să-i spun de ce am venit la Sinaia, s-o întreb dacă vrea să se mărite cu mine. Dar, Doamne, cum să încep? Dacă n-aș fi tăcut de când am ieșit pe porțiță, acum mi-ar fi mai ușor să-i vorbesc. Dar așa... și de la distanța asta!...» «Ar trebui să mă duc lângă el și să-l iau de mână – se gândea Ana.

— Că el nu va cuteza în veci! Nu-și dă sama că acum mi-ar plăcea!»

Dar nu-ndrăzni nici măcar să se depărteze de marginea potecii. Iar Dinu tăcea mereu și înainta cu ochii în pământ, neabătându-se nici el, cu niciun pas spre mijlocul potecii.

De la o vreme, Anei i se păru că fața lui se-ntunecă, și-atunci prinse curaj. Se apropie cu hotărâre, așa cum fac femeile când se lasă conduse de instinctul lor sigur. îl prinse de mâna dreaptă și-l opri în loc.

— Dinule, uită-te în ochii mei.

Inginerul, palid, ridică privirile spre ea.

— Ai învins! Ai tot țesut în jurul meu o rețea de sentimente până m-ai prins! Acum, iată-mă, sunt a ta, iată-mă.

Și Ana îi duse brațul pe după grumaji.

— Și... îți pare rău? întrebă Dinu, mai mult din ochi decât cu vocea, devenită abia perceptibilă.

— Nu! Te iubesc!

Îi lăsă mâna și se alipi de el.

Dinu o îmbrățișă ușor, parcă temându-se să nu o sperie, să nu o frângă.

— Nu așa, dragul meu! Strânge-mă tare! Te iubesc!

— Tu abia acum! Dar eu te iubesc din clipa în care te-am văzut la mare.

— Sărută-mă!

Dinu o sărută prelung. O aromă de fragi de câmp 1 se răspândi în toată ființa.

— Încă o dată! ceru Ana, înlățuindu-i grumajul cu brățilele-și încă o dată! gemu ea ușor, lăsându-și capul pe umărul lui.

Apoi i se desfăcu din brațe și o luă la fugă. Cărarea se despărțea în două, și ea o apucă la stânga.

— Să nu încerci să mă ajungi, că nu o să mă pop prinde. Azi nu vreau să te mai văd, până mâne dimineața. Adio, iubitele!

Și tot alergând, dispăru la o cotitură.

Dinu mai făcu vreo câțiva pași și, amețit, se așeza pe un trunchi de brad. Și timpul se spulbera în el și-n jurul lui.

Când își veni în fire și se uită la ceas, era târziu, aproape două. Nu-și dădea sama ce se întâmplase cu el în vremea care trecuse: trăise începutul unui vis care se va destrăma, sau un început de viață, care de-acum înainte își va țese zilele fericite până la sfârșitul sfârșitului?

«Desigur că Ana va fi coborât pe alte poteci și va fi ajuns la vilă», își zise el, și porni spre oraș.

Ana nu se întoarse la vilă până sara.

— Am început să ne îngrijorăm - zise doamna Teodoru, privind-o cu bucurie. O vedea schimbată.

— Ați mers departe?

— Da, foarte departe, răspunse Ana zâmbind. Îi venea să spună: «Am fost până sus de tot, până la cer!».

— Și ați prânzit undeva împreună?

Ana nu înțelese dintr-odată întrebarea. Apoi răspunse:

— Da, împreună.

Abia acum își aduse aminte că, de azi dimineață, nu mâncase nimic.

— E amuzant nepotul meu, nu-i așa, Ano?

— Da! E un izvor de...

Se opri. Era să spună ceea ce simțea și își spunea mereu deja întâiul sărut al lui Dinu: «E un izvor de viață, de bucurie!»

— Da, e un izvor de spirite. Cu el nu te poți plictisi niciodată, nu-i așa?

— Ba, așa-i, răspunse doamna Teodoru surâzând.

— Doamne! Cum de m-am putut prosti în halul ăsta? - se întreba Ana.

— Nu mai sunt în stare nici măcar să dau un răspuns cum se cade la o-ntrebare. Parcă mi s-a legat limba în gură!...»

— E un băiat minunat, Ano. E numai bună dispoziție și duh, dar să știi că, în fond, e un om foarte serios.

— Știu! răspunse scurt Ana.

Apoi, îndată, pentru sine: «Se vede că m-am prostit de tot!»

— Îmi pare bine că știi. Dinu se interesează îndeaproape de tine.

«Acum ce să mai răspund? - se întreabă Ana.

— Mai bine să nu mai răspund nimic și să dau fuga în camera mea ca să-mi schimb rochia.»

Dina care îi ajutase toată ziua mamei sale la

compoturi și la dulceturi, ieșise, spre sară, în oraș și încă nu se întor Ajunsa sus, în cameră, pe Ana o lovi o foame de lup Deși știa că nu are nimic de mâncare, cotrobăi pretutindeni! spennd să găsească ceva, cel puțin o bomboană! Dar nu găsi nimic!

La cină, nu se mai sătura. Era mereu cu gura plină și nu mai apuca să spună și ea o vorbă.

Doamna Teodoru începu să râdă.

— Ori ați umblat până n-ați mai putut, ori prânzul vostru a fost cam subțire. M-aș mira, fiindcă Dinu nu e zgârcit, iar cu femeile este deosebit de galant.

dădu sama ca numai ea mai mânca, și se aprinse la fața de rușine. Îndepărtă farfuria.

— Dar, vai de mine, Ano! Se poate?! îmi pare bine că ți-e foame. E o dovadă de sănătate. Cine știe pe ce drumuri grele te-a purtat Dinu azi! Ori, ia spune drept, nu cumva l-ai condus tu pe el?

Ana citi o mare bucurie pe fața doamnei Teodoru, izbucni în râs și își trase farfuria dinainte.

— Aveți dreptate! Bine că nu ne-am rupt gâtul!

A doua zi dimineață, până a nu ieși Dina din camera ei, Ana se repezi la Dinu, care tocmai sosise, îl sărută și-i zise:

— Să știi că ieri am prânzit împreună!

Urmă o săptămână pe care n-aveau s-o uite toată viața. Doamna Teodoru se purta cu ea cu o mare duioșie, și Ana înțelese că Dinu i-a spus taina lor. Când se plimbau împreună cu Dina, cei doi își reluau felul lor obișnuit de conversație, părând a fi mereu în luptă și în întrecere spirituală, și duelul lor de cuvinte o amuza pe Dina. Dar doamna Teodoru găsea mereu câte o treabă pentru ficăsa, în așa fel încât Ana și cu Dinu să rămână cât mai mult timp singuri.

La sfârșitul săptămânii, Dinu îi spuse că i s-a terminat concediul.

— Până acum a fost cum a fost, dar să vedem ce vom face de-acum înainte...

— Păi, spui că trăbă să pleci!

— Tocmai de aceea! La începutul lui octombrie trebuie să plecăm în străinătate. Știi, pentru specializarea mea.

— Să plecăm?!

— Dar se-nțelege! Până atunci trebuie să fim căsătoriți.

— Vai de mine! Așa degrabă?! Și eu ce fac cu școala, cu clasa a opta?

— Nu-i nicio piedecă! Începând din artul viitor se introduce liceul cu șapte clase.

— Serios?

— Foarte serios. N-ai citit în ziare? Ana se alipi de el.

— Dinule, trăbă s-o întreb și pe mama.

— Asta se-nțelege i

— Și pe... doamna directoare...

— Și pe ea?! De ce?

— De ce? Pentru că ține foarte mult la mine și la tine.

— La mine?! Dar nici nu mă cunoaște!

— Ba, te cunoaște! Ți-a cetit toate scrisorile.

— Ei, asta-i bună! Ce treabă avea dânsa să-mi citească scrisorile? Se vede treaba că-i o scorpie.

— Ba nu-i deloc! E o femeie încă tânără și e foarte inteligentă. Ea mi-a atras mai întâi atenția, după ce ți-a cetit scrisorile, ca tu vrei să mă prinzi în mrejele tale.

— În ce să te prind?

— În mrejele tale...

— Ba, în brațele mele!

— Și Dinu o cuprinse într-o îmbrățișare tandră. Apoi, desprinzându-se de ea, adăugă: - Și ce ți-a mai spus... scorpia?

— Să știi ca dacă-i mai spui așa, mă supăr!

— Bine, bine. Gata, nu-i mai spun cum îi spuneam. Dar ce ți-a mai zis?

— M-a sfătuit să mă las prinsă.

— Nu mai spune!

— Da! Ea este de aceeași părere cu tine: că școala multă, universitatea, nu e pentru fetele frumoase.

— Și tu ești frumoasă?

— Mi se pare că da.
— Cine ți-a spus?
— Chiar tu!
— Eu?! Nu mi-aduc aminte!
— Ia vezi! mai bine sărută-mă și taci. Eu vorbesc serios, și ție îți arde de glumă!
— Iar ție de sărutat! Asta numești tu a vorbi serios?!
Și, după ce o sărută:

— Și fetele frumoase ce trebuie să facă, după părerea directoarei tale?

— Să se mărite!

— Mi-a furat punctul de vedere!

— Nu ți-a furat nimic! Hai, te rog, nu vrei să discutăm serios? Are argumentele ei. Zice că o femeie nu se realizează și nu poate fi fericită dacă nu se mărită.

— Da' știi că-i cuminte directoarea voastră?!

— D-apoi nu? Vezi că trăbă să-i spun și ei? Merită! E o femeie inteligentă și detreabă. Și, dragul meu, ea a fost ca o mamă pentru mine.

Aleseră ziua cununiei: 22 septembrie, ziua de naștere a Anei.

În aceeași după-amiază, Dinu stătu mult de vorbă cu mătușă-sa. Pe urmă, doamna Teodoru o chemă în camera ei și pe Ana.

— Copila mea, știu totul. Dinu mi s-a spovedit. Vino să te îmbrățișez. Cred că nu o să regretați niciunul. Vă potriviți.

Cu trenul de sara, Dinu plecă.

Ana mai rămase câteva zile.

XXI

În drum spre casă, gândindu-se bucuroasă că în nicio lună de zile va fi nevasta lui Dinu, Ana încremeni: era douăzeci și cinci august, și în douăzeci și doi viitor avea să fie cununia! Ori ea, în afară de uniforma de liceană, nu avea decât două rochii, cele pe care i le cususe Silvia înainte de plecarea la Sinaia! Celelalte îi rămăseseră demult scurte. Cum de nu s-a gândit până acum că era într-adevăr lipsită ca un șoarece de biserică? Și chiar dacă

ar avea bani, tot nu avea timp să-și pregătească baremi o parte din rufăria care-i trebuie unei fete când se mărită. Da, e adevărat că se hotărâseră să facă cea mai simplă cununie, fără oaspeți, fără lăutari; dar, totuși, nu se putea duce înaintea altarului într-una din rochițele pe care le purtase la Sinaia! Oare Dinu nu văzuse că ea se îmbrăca mereu numai cu cele două rochii?! Dar, la urma urmelor, de ce atâta grabă? Va vorbi cu el. Trebuie să-i dea răgazul necesar ca să se poată pregăti cât de cât! Nici părinții ei, luați așa, pe nepusă masă, n-ar avea de unde să-i facă rost de o sumă atât de mare de bani, ba, poate, nici de una mai mică. Cum de nu s-au gândit ei la asemenea piedeci?!

Se simțea umilită. Începu să se mânie. Pe ea? Pe Dinu? Pe ea, mai cu seamă: prea s-a obișnuit să se poarte ca o copilă, deși e în pragul măritişului! Pe el? Ana-i spusese, într-una din zilele petrecute împreună la Sinaia:

— Cred că n-ai uitat ce ți-am spus într-una din scrisori.

— În care? Că mi-ai scris mai multe, și-n fiecare, multe și de toate. Ce anume?

— Că nu am niciun sfânt! Dacă mă iai, să știi că iai un pui golaș de tot.

El s-a făcut atunci că nu pricepe, deși ar fi trebuit să priceapă, a luat-o de bărbie, a sărutat-o și i-a spus:

— Nu-i nimic! O să-ți crească și penele» și aripile...

Bine! S-a făcut că nu pricepe. Dar, dacă-i om serios, trebuia să înțeleagă că ea are nevoie de o vreme mai lungă pentru a se pregăti. Călătoria aceea pentru specializare ar putea s-o mai amâne, cum a mai amânat-o de-atâtea ori până acum! Da, se pare că Dinu nu se gândește la toate lucrurile cu aceeași seriozitate!

Și Ana își aminti și de o altă împrejurare care nu-i plăcuse.

Într-o zi, pe când îi spunea că regretă unde nu va putea să urmeze o facultate, Dinu îi zisese:

— Dacă ții neapărat să o faci, o vei face. Dar în Franța, nu aici!

— Și pot urma acolo facultatea de drept?

— Bineînțeles! Dacă îți va face plăcere. La întreprinderea noastră, la contencios, chiar avem nevoie de încă un avocat. Și dacă va fi o avocată, cu atât mai bine. Vom fi originali!

Glumise, desigur! Când i-a răspuns, râzând, că ea nu s-ar ocupa, ca avocată, decât de divorțuri, el i-a astupat gura cu palma și i-a spus:

— În cazul acesta nu sunt de acord să urmezi dreptul!

Da, era încă destul de copilăros! Oare cu câți ani e mai vârstnic decât ea? Cu nouă! Ei, și totuși în multe împrejurări se poartă ca un copil!

Iată, să nu se gândească el că «șoarecelui de biserică» îi va trebui oleacă de vreme până să-și adune câteva fărâmituri! El e de vină, cu graba lui, dacă va fi silită acum să-i scrie că vor trebui să amâne căsătoria «din motive neprevăzute» Da, aceștia vor fi termenii pe care îi va folosi!

Da, însă sub termenii aceștia câte nu se pot înțelege! Ce va gândi el? N-ar voi să-l neliniștească fără niciun rost! Și-apoi, dacă a luat odată o hotărâre, ar fi bărbătesc lucru să se învoiască la o amânare? Nu! Parcă nici ei nu i-ar plăcea!

«Doamne sfinte, ce rău e să fii așa de sărac! - își zise ea.

— Uite, acuma de mi-ar da Dumnezeu noroc să găsesc niște bani!»

Și un răstimp se gândi copilărește că nu ar fi imposibil. În tren, pe peronul gării, pe stradă, n-ar putea să se împiedice de-o pungă cu bani?

«Ce prostii îmi pot trece prin cap! - își zise tot ea.

— Dacă aş găsi-o, ar trebui s-o depun la poliție!» Și, pufnind în râs, se însenină dintr-odată. Va face ea ceva! Dacă va fi nevoie, va face pe dracu-n patru!

Ieși pe culoar, privi un răstimp peisajul ce se desfășura prin fața geamului, și, când se înapoie în compartiment, se întrebă:

«Oare nu l-aș putea exploata nițel pe ticălosul acela

de Zamfir? Odată parcă eram hotărâtă să-i joc pe degete pe toți bărbații sensibili la frumusețea mea!»

Se așează, își puse mâinile în poală și începu să vorbească singură:

— Cam ce-aș putea încerca? Tocmai ceteam ieri într-un ziar că la toamna se face o nouă excursie în Italia. Ce-ar fi să mă duc la Zamfir și să-i spun că m-a cuprins deodată o mare poftă de a vedea Italia, dar că nu pot călători în uniformă de liceană, că am nevoie de vreo două-trei rochii?

Dădu din cap și izbucni în râs.

— Doamne ferește! Până și numai gândul ăsta parcă mă murdărește!

În sfârșit se hotărî să se oprească în oraș și să ceară sfatul directoarei.

Ceea ce și făcu, încă în aceeași sară.

Directoarea sosise numai de trei zile. Când o văzu pe Ana intrând, bătu din palme și exclamă:

— Ano, tocmai la tine mă gândeam!

— E nevoie urgentă de mine la secretariat, doamnă directoare?

— Da' de unde, fată dragă! Dar închipuie-ți că nu-i niciun sfert de ceas de când am primit un mandat telegrafic cu o importantă sumă de bani pentru tine.

— Se poate?! De la cine?

— Nu știu! N-am mai auzit de numele celui care-i trimite. Iscălește Ion Brad și notează, iată, privește și tu cuponul: «Premiu pentru eleva Ana Muja, premianta întâia a clasei a șaptea». Așa ceva nu mi s-a mai întâmplat!

Ana se uită la scrisul de pe cupon, bănuind că banii fuseseră trimiși de Dinu, dar scrisul nu era al lui. Citi cifra sumei. Erau cincizeci de mii de lei!

— Frumos premiu! zise ea zâmbind.

— Mă gândeam: Dacă i s-au trimis telegrafic, trebuie să fie vorba de ceva urgent, și nu știam cum să te anunț. Ai picat tocmai la timp.

— Ca și banii! râse Ana.

— Ai, într-adevăr, nevoie urgentă de-atâția bani?!

— Foarte urgentă, doamnă directoare!

— Tu, sau părinții tăi?
— Mi se pare că și ei, și eu.
— Atunci înseamnă că-l cunoști pe expeditor!
— Numele ăsta, Ion Brad, nu-l cunosc. Dar, vă rog, de unde sunt trimiși banii?

Se uitară la ștampila de pe cvpon. Mandatul telegrafic fusese expediat din Iași.

— Nu cunoști nici scrisul?

— Nu. Dar cred că știu cine mă premiază. Doamnă dire: ctL? ră pot lipsi de la secretariat până joia viitoare? Azi e sâmbătă.

— Desigur! Dar...

— Voi mai putea lucra la secretariat încă două săptămămă. Apoi, cu mare regret pentru mine, va trebui să renunț la acest post care mi-a fost de un mare ajutor.

Directoarea păru că începe să se lumineze.

— Dar ce s-a întâmplat, draga mea?

— Mă mărit, doamna directoare! La douăzeci și doi septembrie fac cununia.

— Cu inginerul Dinu Marinescu?

— Da, doamnă directoare!

Directoarea, într-un mare elan, o îmbrățișă și o sărută.

— Te felicit, draga mea. Ești o fată norocoasă.

— Credeți că fac bine?

— E o partidă excelentă!

Ana stătu o clipă la îndoială, apoi cuteză:

— Aș putea să vă rog să-mi faceți marea cinste de a primi să-mi fiți nașă?

— Cu cea mai mare bucurie, draga mea!

— Și, în această calitate, să-mi dați câteva sfaturi în legătură cu ce va trebui să-mi pregătesc pentru nuntă?

— Toate vor fi în regulă! Darj pentru că trebuie să stăm de vorbă pe-ndelete, până dimineața rămâi la... nașa ta. Dar nu numai pentru asta, ci și pentru că trebuie să te prezint - nu-i așa? - și nașului tău!

ÎN PRAGUL VIEȚII

1942

X

— O ultimă întrebare, domnișoară! Afară de bilanțul general de la sfârșitul anului, mai este obligatoriu și un altul, pentru întreprinderile comerciale și bancare? Și dacă da, ce deosebire este între ele și cum se pregătesc?

Sora Preda, ultima din rândul de patru fete, răsuflă ușurată și un surâs abia perceptibil îi luminează fața. Ultima întrebare! Așteptase formularea ei cu înfrigurare. Acum o știa! Ar fi putut să răspundă și dacă ar fi sculat-o, în secunda aceasta, din somn. În clipa care trecu de la punerea întrebării și până începu să vorbească, îi trecură prin cap-o mulțime de gânduri. Sentimentul că era stăpână și pe răspunsul la ultima întrebare o făcu să vadă cât se proastă a fost că s-a temut atât de mult de examenul de bacalaureat; că n-a mai avut, de două săptămâni, un ceas de liniște și de bucurie; că a buchisit până noaptea târziu și s-a sculat în zorii că stătuse aici, vreme de două ceasuri, cu sufletul la gură, așteptând să-i vină rândul la examinare, pizmuindu-și colegele care răspundeau înaintea ei și dorind să fie în locul fiecăreia din ele ca să răspundă la întrebările ușoare care li se puseseră lor, pe când ei cine știe ce întrebări grele i se vor pune; că așteptase, cu o mare încordare lăuntrică, cu un fel de tremur solidificat, după ce intrase în examen, fiecare întrebare. Ce tortură! Ce prostie să-i fie atât de Frică!

Liniștită și oarecum de sus începu să răspundă la ultima întrebare. Se auzea vorbind și avea senzația că, în timp ce gura-i mergea, nu ea era cea examinată, ci că însăși examina, cu un aer de superioritate, comisia examinatoare. Cât de vrednică de compătimire era această comisie, care, cu numai două ceasuri mai înainte, o îngrozise Doi bărbați și șase femei! Săracii și săracele! mai *cu seamă* ele! Cât de îmbătrânite și de plictisite păreau Nu-i vorbă! Stăteau nemișcate, aici, de la opt dimineată și acum se apropia de două! Ca niște păpuși vechi, cu resorturile ruginite!

— De-ajuns. Mulțămesc, domnișoară Preda - zise președintele comisiei.

— Cu dumneavoastră patru ara isprăvit.

— Și, întorcându-se către profesoare: - Continuăm după-amiază, la trei și jumătate.

După ce comisia părăsi sala, Sora Preda se smulse din brațele colegelor care veniseră să le felicite pe cele patru eleve din ultima serie, și o luă la fugă pe coridor, coborî în goană scările celor două etaje și părăsi cea dintâi clădirea masivă a liceului comercial. Dacă nu i-ar fi fost rușine de rarii trecători de pe stradă, ar fi continuat fuga până acasă. Trecea pe lângă ei ca pe lângă niște ființe ireale. Ochii-i albaștri, de un albastru de vinețele, păreau mai întunecați, mai mari. Fără să-și dea sama, se grăbea totuși, făcea pași prea largi, care îi stricau, îi poceau cadența mersului ei obișnuit, ritmic, alintat, ușor, care-i dădea ei însăși o senzație de plutire. Pașii prea mari, cât îi îngăduia lărgimea fustej, o făceau să meargă aplecată puțin înainte. Dacă s-ar fi văzut miTM oglinda, ar fi rămas uimită, uitându-se la ea ca la o străină-Dar probabil că dacă ar fi întâlnit în drum o oglindă, nici n-ar fi zărit-o, atât de stăpânită era de o arzătoare bucurie și de dorința de a le vesti, cu o clipă mai curând, părinților, marele eveniment. Pentru că, după ce răspunsese și la ultima întrebare, simțise că, totuși, bacalaureatul era un eveniment.

w Izbi cu putere portița și o luă la fugă spre casă. Pto» sa se întrebe maică-sa cine trânteste așa de tare ușile, Sora **n** și sari radioasă de gât, îmbrățișând-o și sărutând-o răsunător, pe amândoi obrajii.

— Sunt bacalaureata, mama dragă! Ba-ca-la-u-re-ată!

Apoi, făcând o jumătate de pas înapoi, punându-i mâinile pe umeri și privind-o cu ochii inundați de lumină, mai spuse o dată, silabisind:

— Ba-ca-la-u-re-ată!

— Draga mamii, dragă! - zise Ana înduioșată, îmbrățișând-o și sărutând-o, cu ochii umezi.

— Așadar a dat Dumnezeu de ai scăpat de tortura asta!

— Am fost o proastă! Nu trebuia să-mi fie frică Tata

n-a venit?

— E încă la birou.

— Am trecut, și încă foarte bine! Mă duc să-i spun și dumnealui. Sunt așa de fericită! Închipuiește-ți, mamă dragă: bacalaureată! E ceva, nu?

Dar nu mai așteptă răspunsul mamei sale, ci ieși ca o furtună din bucătărie. Și iarăși se auziră ușile trântindu-se.

Ana, în bucătărie, lângă plita de gătit, își șterse o lacramă.

— Bine c-a trecut și peste prostia asta, zise ea tare, făcând-o pe slujnică sa se mire.

Ana era o femeie înaltă. Sora nu-i ajungea cu capul decât până la umăr, deși-i semăna leit. Fața ovală, cu linii dulci, frageda încă, cu pielea fină, vădea o liniște lăuntrică de mult așezată. În păru-i bogat, blond, pe care, cu toate ademenirile modei, nu voia să-l tundă, nu avea niciun fir cărunt. Îmbrăcată într-o rochie de casă, de pânză ieftină, cu Șorțul alb de bucătărie prins în față, cu mișcările mlădioase și iuți, nu i-ai fi dat mai mult de douăzeci și opt, treizeci de ani, deși avea aproape patruzeci. **w**

Bucătăria, cu plita, cu dulapul de vase, cu cranțele și tingirile atârinate pe pereți, strălucea de curățenie. Curate erau și șorțul și îmbrăcămintea servitoarei, care încă nu lepădase costumul din sat, deși slujea în casa avocatului 1 reda de mai bine de doi ani.

Mâncarea era aproape gata...

Curând sosiră de la școală și cei doi băieți; Iuliu, elev în clasa a șaptea, și Virgil, în clasa întâi. Nevăzând nicio urmă din care să înțeleagă că Sora ar fi venit, și cum șau ca astăzi era ziua cea de groază, intrară amândoi, îngrijorați, în bucătărie.

— Încă n-a venit Sora, mamă?!

— A venit, veselă foc! A trecut, băieți! Pregătiți-vă să o felicitați. S-a dus să-l anunțe și pe tata.

Iuliu începu s-aplaude și să strige bravo, iar cel mic, Virgil, să râdă și să se învârtă într-un câlcâi.

Va trebui să bem un pahar de vin în sănătatea ei.

Mâncările preferate i le-am pregătit eu. Tu, Iuliu, du-

te în pivniță și adu o sticlă de vin. Sunt în nisip, lin ga butoi.

Știu cu unde sunt! – răspunse Iuliu.

— Dar ce-a spus, mamă? I-au pus întrebări grele?

— Nu mi-a povestit nimic. N-avea timp. Se grăbea să-l anunțe pe tata. Atât a zis: că a fost o proastă fiindu-i atât de frică de examenul ăsta.

— Păi da, după ce l-a dat, îi e ușor să zică, dar toată lumea se teme de el. Uf! Bine că a trecut! Parc-am scăpat și eu de-o povară! zise Iuliu.

— Dar eu! Că-mi era mai mare mila de biata fată cât buchisea. Două săptămâni încheiate s-a culcat numai la douăsprezece și s-a sculat la șase! Bine c-a scăpat!

Virgil, cu o bucată de pine în mână, ieși în curte s-o aștepte pe Sora. De câte ori venea de la școală, era flămând ca un lup, și până se servea masa, Ana trebuia să-i astâmpere foamea cu ceva.

În vremea asta, Sora intră ca o furtună în biroul avocațial al tatălui ei, se opri dreaptă ca un prapur în fața lui – el era adâncit în citirea unui dosar – și zise răspicat și rar:

— Am onoarea să mă prezint, domnule avocat. Sunt Sora Preda, bacalaureată! Dacă aveți cumva nevoie de un titrat în biroul dumneavoastră, îmi pot oferi serviciile.

Până să se ridice tată-său de pe scaun, Sora fu lângă el și-l îmbrățișă, sărutându-l.

— Așadar s-a isprăvit? Ai reușit? Ai știut?

— Peste așteptări, dragă tată! O să fiu cu siguranță clasificată printre primele șase.

— Mulțumită lui Dumnezeu! Știu că te-ai scuturat de o greutate. Mă bucur din toată inima și te felicit.

Avocatul Vasile Preda era un bărbat înalt, suplu, osos, brunet, cu liniile feței tari, împlânzite totuși de privirea caldă ce se revărsa din ochii negri. Se purta tuns chilug bine ras, cum se obișnuise încă în timpul războiului, așa că nu i se prea distingeau căruntețea tâmpelor. El se ridică de pe scaun, își îmbrățișă fata, i se uită în ochi, și, văzând cum joaca în ei undele de lumină ale bucuriei pentru

reușia se emoționa și mai tare.

O bătău ușor cu palma pe umăr.

— Ești o mare mândrie pentru noi, fata me? al întâiul bacalaureat în fânul, e! E un eveniment pe care trăbă să-l sărbătorim!

— O să-l sărbătorim, desigur, când ai s-ajungi acasă

— Răspunse Sora. Apoi, adulmecând prin cameră, adăugă:

— Nu știu, mi se pare mie sau într-adevăr miroase a mucegai în biroul ăsta al dumatăle? Cred că nu e bine aerisit. Las, că de-acum am eu vreme destulă și o să fac rânduiala și PCZ*1C} \ - \$1. Întorcându-se într-un călcâi, se îndreptă spre ușă zicând: - Până ajungi dumneata acasă, eu trec pe la nănașul, să-i spun și lui.

«Nănașul» era Sava Scurtu, directorul băncii «Fortuna», iar banca, undeera și locuința directorului, își avea sediul într-a patra casă de la biroul avocațial al lui Vasile Preda.

— Se-nțelege că trăbă să-i spui și lui. Numai vezi, nu-târzh prea mult, că ne așteaptă mama cu masa.

După ce ieși Sora, avocatul mai răsfoi puțin dosarul, apoi îl închise și se pregăti de plecare. Se uită a paguba prin încăpere. Da, probabil că avea dreptate Sora, probabil că miroase a mucegai... Nu e aerisit de-ajuns, și-apoi nici nu se mai circulă mult pe ușă, ca altă dată. Azi, de pildă, nu i-a deschis ușa niciun client. De-o vreme-ncoace toate cancelariile avocațiale erau în criză. Se înstăpânise pustiul în ele. Da, într-adevăr, mirosea a mucegai!

Își luă pălăria și pardesiul și ieși, încuind ușa dublă care dsdea în stradă. Cheia se învârti greu în ușă. «A ruginit broasca. Trăbă s-o ung - își zise Vasile Preda, încruntându-se.

— De, o să treacă ea și criza asta, cum au mai trecut și altele! Azi nu trăbă să mă mai gândesc la năcazuri. Azi irăbă să trăiesc numai bucuria pe care mi-a dăruit-o Sora.»

Sora nu-l mai găsi pe nănașul ei la bancă, ci în locuința lui, în prânzitor. Când intră, el tocmai își lega la gât șervetul alb și mare, fără de care nu se așeza la masă.

— Bună-zuua, nașule. Am venit să mă feliciți, zise fata, cu ochii strălucitori, cu obrajii aprinși încă de bucuria succesului.

— Să te felicit?! Dar ce, e ziua ta? N-oi fi uitat!

— N-ai uitat, și totuși e ziua mea! zise Sora, agățându-i-se de braț.

— Am reușit cu bine la bacalaureat, nașule dragă.

Bătrânul, un om de vreo șaizeci de ani, cu mustața jură, rățezată scurt, cu oleacă de bărbuță ascuțită, cu ochi căprij, cufundați puțin sub fruntea înaltă, continuată cu o chelie lucitoare, bine legat, voinic încă, își duse un deget la frunte.

— Uite, frate, așa este! Am uitat! Așadar ai trecut prin proba de foc? Dar nu-i mai zice bacalaureat! E un cuvânt străin. Spune-i românește: examen de maturitate, cum îi ziceam înainte de unire.

— Acum toată lumea-i spune bacalaureat, iar eu, astăzi, sunt bacalaureată. Cum mi-ai zice după terminarea celui alt examen, nașule?

— Câtă vreme pregăteai examenul erai maturizantă, acum ești mătură. E un termen care are o semnificație. Toată lumea știe ce este un om matur, adică un om cu mintea deplin dezvoltată, în vreme ce cuvântul bacalaureat ce semnificație are?

— Șăzicem că-s mătură - răsese Sora -, n-am nimic împotrivă, ba chiar mi-ar și plăcea să fie așa.

Intră și nașa, aducând castronul cu supă. O felicită cu căldură și ea, sărutând-o pe amândoi obrajii.

— Ce-ar fi să rămâi cu noi la masă? zise nașa.

— Vai de mine! Mulțămesc, dar nu se poate. Mă așteaptă acasă.

— Trimitem noi servitoarea, să le spună.

— Nu! Mulțămesc! S-ar supăra cu toții. Doar e praznic azi la noi! Am și plecat, că-i târziu!

— Numa [o clipă, Soro! zise bătrânul, trecând într-o cameră vecină, cu șervetul alb pe piept.

— Draga mea, ne-ai făcut o mare bucurie. Să știi că suntem mândri cu o asemenea fină. Îmi închipui cât de

mult se bucura părinții și frații tăi.

— O! Pe ei nici nu i-am văzut încă, și trăbă că s-au întors de la școală.

Directorul «Fortunei» reveni, în mină cu un plic pe care e; LI; Pant can-ca Î, °râvna-Casă de credit economii. Societate pe acțiuni». Plicul era cam umflat.

meT-6 a f-m° -.zis (; el - te felicit încă o dată și te rog să primești un mic dar din partea noastră pentru examenul tău de maturitate Vai de mine! De ce te ferești?! Așa se cade! Când vei fi și tu nașă, vei proceda la fel bora se codea încă, nelămurită.

— Ia plicul, draga mea, și să-l folosești după bunul tău plac, zise nașa, o femeie mărunțică, mai purtată de vreme decât nașul, adusa puțin de spate, începând să pună supă în cele două farfurii.

Sora mulțumi, luă plicul și ieși.

În drum spre casă, grăbi iar pașii. Oare n-a întârziat prea mulți Dar, trecând pe lângă oficiul poștal, un gând o țintui deodată locului: «Ar trebui să-i dau o telegramă lui Valentin. Dar oare se cuvine să-i telegrafiez? - se întrebă.

— Ba bine că nu! - își răspunse pe loc. - De câte ori nu m-a năcăjit espunându-mi că voi cădea la bacalaureat! Că o fată care râde mereu și care închide manualul îndată după ce l-a deschis nu poate trece un examen atât de greu. Bineînțeles că trăbă să-i telegrafiez, ca să mă răzbun pentru toate răutățile lui!» hotărî Sora. intră în oficiul poștal, ceru o blachetă, își scoase stiloul din buzunarul bluzei, dar se opri dintr-odată: «Cum să-l anunț, și unde? Că nu-i știu adresa!» își zise ea, descumpănită. Apoi, deodată, se hotărî și scrise: «Bacalaureată!». Semnă: «Sora Preda» și o adresă la Facultatea de Medicină; puse numele orașului dedesubt, plăti telegrama, luă recipisa și ieși.

Nu știa cât e ceasul. Din locul în care era, nu se vedea orologiul din turnul bisericii calvine. Grăbi pasul spre casă. «Va trebui să-mi cumpăr un ceas! - își zise Sora.

— De când îmi tot doresc unul!» Pipăi plicul și se însufleți: era gros, înfoiat. «Îmi voi cumpăra un ceas din

darul nănașului. Sper să-mi ajungă banii. Îmi voi lua unul ieftin, dar solid.»

Când ajunse dinaintea casei lor, văzu că încă ține în mână, lângă plic, recipisa de la poștă. O rupse repede bucățele și aruncă hârtioarele pe trotuar, roșindu-se la gândul că ar trebui să le spună părinților ei că i-a trimis o telegramă lui Valentin... Oare a făcut bine ce-a făcut? Era un act de fată *matură*, cum spunea nașul său, ori o copilărie? N-ar fi putut să aștepte ca Valentin să afle rezultatul din ziare, de vreme ce în fiecare an se publica numele celor reușiți la bacalaureat? Nu, n-ar fi făcut bine! Parcă Valentin avea vreme acuma, în toiul examenelor de sfârșit de an, să citească toate știrile din gazete!

Cei doi frați o așteptau în prag, și, când o văzură, năvăliră asupra ei.

— Bravo, Sora, felicitările mele! îi zise Iuliu, îmbrățișând-o.

Virgil, cel mic, se uita la ea cu sfială, neștiind ce să-i spună. I se părea că Sora crescuse, că era cu mult mai mare decât dimineață, dar ochii lui râdeau înlăcrămați. Ea îl sărută și pe el.

— Veniți odată la masă, că se răcește supa! le strigă din prânzitor mamă-sa.

Porniră, alergând, toți trei.

Se așezară îndată la masă, fiecare la locul lui. Sora puse plicul lângă tacâmul ei, pe șervet. Începură să mănânce în tăcere. Erau toți flămânzi. Un răstimp nu se auzi decât tăcânitul lingurilor în farfurii.

— Ce făcea nașul? Erau la masa, nu? întrebă, după o vreme, tatăl.

— Nu, dar se pregăteau să șadă la masă. S-au bucurat foarte mult că le-am adus vestea buna, și m-au felicitat răspunse Sora, cu bucurie în glas.

— Da, țin amândoi la tine. Sâni oameni vrednici.

Ochii Surorii căzură pe plic. Tresări și zise:

— Uite ce mi-a dat nașul, tată.

— Da, un plic. L-am văzut de cum ai intrat. Dumnealui ți l-a dat?

- Dumnealui. N-am voit să-l iau, dar s-ar fi supărat.
- De ce n-ai vrut să-l iai?
- Mi se pare că sunt bani în el.

Avocatul zâmbi.

- Se-nțelege că-s bani! Altceva ce să fie?!
- A spus că-i un dar al dumisale pentru că am trecut cu bine examenul de maturitate.

— De maturitate?! se miră Iuliu.

— Așa-i spune dumnealui bacalaureatului.

— Așa se zicea înainte de unire, zise avocatul.

— Și a spus că eu acum sunt mătura, adăugă Sora zâmbind.

— Cum mătură? râse Virgil, arătându-și dinții albi și mărunți.

— Vai de mine, Virgile! înveți latina și nu știi ce-namnă *maturm, matura, maturum*?! se scandaliză Iuliu.

— Cum să știe, frate?! Că doar e de-abia în clasa întâia! îi luă apărarea taică-său.

— Mătur însămnează, dragul meu, om mare, ajuns la deplina dezvoltare. Cum ar fi un măr ajuns la coacere, pe care-l poți culege. Măr mătur, om mătur, fată matură. Înainte de unire așa-i spuneau examenului ăsta, de absolvire a liceului. Și pe certificat se scria: *Testimoniu de maturitate*. Pe-atunci se foloseau mai mult termenii latinești, acum se folosesc mai mult cei franțuzești. Și nu sunt nici mai frumoși, nici mai românești.

Sora luă plicul și-l întinse tatălui ei.

— Te rog să-l păstrezi dumneata, până mă voi hotărî ce să-mi cumpăr. M-am gândit să-mi iau un ceasbrățară. Mai toate fetele au.

Virgil bătu din palme și zise:

— Am văzut eu unul frumos, la Braunfeld. Să nu-ți cumperi până nu ți-l voi arăta pe-acela.

Avocatul luă plicul și-l privi pe o parte și pe cealaltă. Plicul era lipit.

„— Bine, dar în chestie de bani trăbă să ții o socoteală exactă. Câți sunt?

— Nu știu! răspunse Sora, curioasă acum să știe, deși

mai înainte nu fusese.

— Păi, dacă vrei să-ți cumperi ceva din ei, trăbă să știi câți ai. Altfel, poți să-ți faci cine știe ce planuri mari» și pe urmă să te trezești că nu ți le poți realiza. Să nu desfac plicul?» a

— Ba da! Acuma vreau să știu și eu câți bani sunt în plic - zise Sora surâzând.

— Nu de altceva, dar să nu am deziluzii...

Tocmai atunci intră Ana, aducând al doilea fel de mâncare: o tocăniță de pui cu mămliguță, care-i plăcea Surorii.

— Ce-i cu plicul acela? - întrebă ea.

— Ce, v-a și dat certificatul?!

— Nu, e un dar de la nănașu-său, răspunse tatăl, dezlipind cu grijă plicul.

Ochii tuturor a erau ațintiți asupra minilor lui.

Avocatul desfăcu plicul și începu să scoată din el, tacticos, tot câte unul, biletele de o mie de lei. Toată lumea număra în gând.

— Zece! strigă Virgil, când nu mai rămase nimic în plic.

— Zece! repetară cu toții.

— De data asta nașul s-a întrecut pe sine însuși! zise tatăl.

— Oameni de inimă! adăugă Ana.

Sora era mișcată.

— Parcă sunt chiar prea mulți - zise ea.

— Eu mă gândeam să fie vreo trei-patru mii...

— Multul și puținul sunt totdeauna noțiuni relative, draga mea - spuse avocatul.

— Când ai un milion, o mie-i nimic, dar când ai numai zece mii, o mie-i mult.

— Nașul are avere în valoare de un milion?! întrebă, uimit, Iuliu.

— Am vorbit așa, în general, nu despre el. El poate că are și mai mult de un milion. Vorba e că, din câți au o avere mare ca a lui, doar unul dintr-o sută face un asemenea gest. Să trăiască! sfârși el, punând biletele

înapoi în plic.

— Acum poți să-ți cumperi ceasul acela de la Braunfeld, Soro - zise Virgil.

— Să nu cumva să mergi fără mine! Eu mă pricep la ceasuri, le cunosc după bătaie.

— Auzi colo! Nu știam că ai această virtute - zise mamă-sa.

— Doar n-ai avut niciodată ceas!

— Eu n-am, dar au câțiva colegi de-ai mei, și le aud cum țacane. De altfel, mă cunoaște Braunfeld. Intra câteodată în atelierul lui, mă uit și ascult. El m-a chemat întâia oară.

— Te va fi văzut proptit în vitrină - zise Ittliu, luându-l peste picior.

— Se vede că de-aceea întârzii uneori, de-ajungi după mine acasă.

— Ei, n-ai mai zice nimic dac-ai auzi ce larmă mărunță e în atelierul lui.

— Bine, Virgile, o să merg cu tine să alegem ceasul, dacă așa ți-i voia.

Iuliu, la un semn al tatălui său, umplu păhărelele cu vin.

— În sănătatea Surorii! - zise avocatul, ridicând paharul.

— Să treacă din izbândă în izbândă! La mulți ani! bora ciocni cu toți, sărutând mâna părinților. Se gândi că reautăiuid săratura» * k Ura”.

manăă fd-ZI*™ * ȘI tOltă inima’ drasă

— Să mulțămim cu toții lui Dumnezeu, că ne-a dat sănătate și putere de muncă, zise mama. ca ne a dat să

— Și să le dorim lui Iuliu și lui Virgil să urmeze exemplul Surorii.

Ochii lui Virgil scăpărară. Ce n-ar fi dat el să fie acum în locul Surorii! Și-ar fi cumpărat nu numai un ceas de mână, ci și unul de părete! Știa el unul la Braunfeld, care, când bătea, avea niște rezonanțe dulci și melodioase, de nu-ți mai trebuia alta muzică.

— Și acum, un păhar de vin în sănătatea nașului și a

nașei, zice avocatul.

Închinare și urare. Iuliu sorbi și cel de-al doilea pahar până la fund, dar Virgil, doar ce atinse vinul cu buzele, că și puse paharul pe masă. Se amătuise puțin din primul pahar.

— Și acum, haide, fata mea, și ne spune cum s-a desfășurat examenul, zise avocatul.

Ana aduse prăjiturile la masă: niște cornulețe cu nuci, după care se-nebunea Sora. Se bucură și Virgil, că putea întinge cu cornulețu Mn vin și că astfel va birui, încet-încet, băutura, de care-i părea rău s-o lase-n pahar.

Sora începu să povestească de la momentul intrării comisiei în sală. Știa, din ce se publicase în ziare, că în comisie nu era niciun profesor și nicio profesoară din orașul lor, că nu cunoștea pe nimeni și că nu o cunoștea nimeni.

— Totuși, nu mi-am închipuit că vor fi chiar atât de străini! Am înghețat cu toate de frică. Știți, parcă ar fi fost niște personaje din lună, nu de pe pământ. Când am văzut comisia pe catedră, odată mi s-a strâns inima ca un ghem și mi s-a golit capul. Dar știi cum, mamă? Eram sigură că am uitat într-o clipă, totul. Și asta numai pentru că cei din comisie erau atât de străini.

— De, mari psihologi nu pot fi cei ce alcătuiesc comisiile. Pe vremea mea – continuă Vasile Preda –, numai președintele comisiei era străin, însuși inspectorul guvernial al circumscripției școlare. Membrii ei erau profesori de la liceul la care urmașeși.

— Ei, să fi fost și la noi așa, nu mi-ar fi fost teamă de nimic!

— Dar ai fi știut mai mult? Ai fi răspuns mai bine?

— Asta nu, căci, după ce am început să răspund, nu mai mi-a fost frică și mi-a venit în minte tot ce am învățat, și mai ales tot ce am repetat în cele două săptămâni din urmă.

— E firesc! Nu te poate face profesorul tău, chiar dacă ar examina el, să știi mai mult decât ai în cap. Totuși e mare lucru să fie prezent. Ești obișnuit cu el, nu ți-e

frică, după cum spui și tu, ești obișnuit cu felul lui de a plune întrebările.

— Asta da – se repezi Sora. – Îți treabă o vreme până te obișnuiești cu felul cum formulează întrebările fiecare membru din comisie. Uneori trec minutele care-ți sunt acordate ca să-ți pregătești răspunsul, și tu nici n-ai ajuns să pricepi întrebarea. Cea mai bună elevă din clasă n-a putut răspunde la trei întrebări, numai pentru că fuseseră formulate altfel decât le formula profesoara noastră. Dacă n-ar fi intervenit președintele, care a pus altfel întrebările, n-ar fi știut ce să răspundă. Cu două probleme mi s-a întâmplat și mie la fel.

— Ei, vezi! E logic să răspunzi mai repede când ți se pune întrebarea în forma cunoscută. Scopul examenului este să se constate, în comisie, ce știe elevul. Însă înaltele foruri didactice sunt suspicioase. Cred că profesorul cunoscut poate favoriza pe un elev și poate nedreptăți pe un altul. De-aceea adună în comisii profesori și profesoare din toate unghiurile țării. După mine, ăsta e un vot de blam pentru fiecare școală secundară, pentru corpul didactic respectiv și pentru elevii care sunt supuși examenului, sfârși Vasile Preda, adresându-se soției sale.

— Eu, drept să-ți spun, nici nu cred că ar fi nevoie de-atâtea examene, mai ales când e vorba de fete, răspunse Ana.

— Ei, deci comisia te-a cam băgat în răcori... Și pe urmă? o întrebă pe Sora taică-său.

— Nu numai pe mine, pe toate! D-apoi și erau câteva mutre în comisie care nu prevesteau nimic bine, pe lângă faptul că erau străine și nu știau ce prețuim fiecare. Erau câteva profesoare încruntate și acre, care parcă numai atâta așteptau: să te prindă că nu știi ceva, sau cu vreo greșală.

Sora începu să povestească pe-ndelete, cu de-amănuntul, ce a întrebat-o la fiecare obiect și ce a răspuns. De la o vreme se înnerbinta și își spunea răspunsurile pe larg, de parc-ar fi fost în fața comisiei. Iuliu o asculta cu tot mai mult interes și chiar cu oarecare respect. El socotise

că într-un liceu comercial și încă într-unul de fete, nu se învață cine știe ce TJR liceul, lui era superior, și acum constata cu surprindere cât de multe cunoștințe avea Sora, unele de care auzea prima dată. Chiar la materia obiectelor comune pentru amândouă școlile, erau o mulțime de lucruri pe care nu le cunoștea. E adevărat că se consola cu gândul că e de-abia în clasa a șasea, dar, totuși, el învăța la un liceu de cultura generală... Frateje mai mic, Virgil, o asculta plin de admirație, între timp, dăduse gât i trei cornulețe cu nuci și se năcăjea să bea, cu al patrulea, și vinul care mai rămăsese; jfe fundul paharului.

Vasile Preda o urmărise cu atenție pe Sora și era mulțumit de felul cum răspunsese. Își aduse aminte de examenul lui de maturitate și își zicea că fata lui nu-l face de rușine. Dar când Sora ajunsese la obiectele de specialitate, la contabilitate, la diferitele feluri de asociații pe acțiuni, la încheieri, la bilanțuri de fine de an și semestriale, nu o mii putu urmări. Erau lucruri despre care el nu avea decât o idee vagă, cunoscându-le numai din unghiul de vedere al juristului.

— Habar n-am avut, Soro, cât de mult s-au complicat lucrurile în contabilitate, zise el în sfârșit.

— Dar n-ai văzut cât de mult a buchisit în anii din urmă, și mai ales acum, înainte de examen?! Sărăcuța de ea! Mi-era și milă de dânsa... – zise mamă-sa, mângâind ușor părul blond, mătăsos, al Surorii.

— Acum, bine că s-a isprăvit! Bine că mai poate răsufla și ea! Mie mi se pare că toate examenele astea sunt o adevărată tortură pentru fetele din ziua de azi!

Ana nu avusese de gând s-o lase pe fică-sa să urmeze toate clasele liceului. Las că la-nceput nici nu era liceu, ci un gimnaziu, pe care însă rivalitatea dintre două partide îl ridicase, în numai trei ani, la rangul de liceu cu opt clase.

Cum școala era îi îndemână, Sora a tot trecut dintr-o clasă într-alta, până a ajuns la bacalaureat. De altfel, așa făcuseră mai toate fetele cu care Sora intrase în clasa întâi ȕ1 fostului gimnaziu. Uneori începea vorba cu Vasile

despre ce se va-ntâmpla mai târziu, după ce Sora va termina liceul comercial, dar răspunsul bărbatului era invariabil același: «Vom vedea atunci. Ceea ce vor face celelalte va face și Sora.»

Nici în preajma examenului și nici acum, după ce-l dăduse, Vasile Preda nu-și pusese problema viitorului fetei. Și nici Ana. El era mândru de reușita fiică-sii, iar ea era satisfăcută că Sora scăpase în fine de o corvoadă nepotrivită unei fete.

Copiii erau toți trei în grădină când sosiră nănașul Sava Scurtu, directorul băncii «Fortuna»? i nănașa Maria. Dintr-un, buzunar larg al pardesiului, el scoase o butelie de vin, cu dopul mucegăit, iar dintr-al doilea, o suclă cu sirop.

— Trăbă să vină fina, să închinăm în cinstea ei din vinul ăsta. E din 1910! A fost atunci un must care avea peste douăzeci de grade.

— Doamne, nașule, de ce v-ați mai deranjat! Doar l-ați făcut un cadou princiar, zise Ana.

Bătrânul zâmbi.

— Nu știu dacă acela a fost princiar, dar știu că vinul acesta e împărătesc!

Sora veni în grabă, cu cei doi mânji după ea, și gustară cu toții din vin.

— Are gust de miere și de nucă, zise Sora.

— Nu e rău spus! Să mănânci nuci cu miere și să bei vin de ăsta, te scoală din morți.

— De câți ani e, nașule? întrebă Iuliu, mișcat de bunătatea vinului, pipăindu-și cu limba cerul gurii.

— Cu patru ani mai bătrân ca tine, băiete!

Copiii și cele două femei luară sticla cu sirop de zmeură, un sifon mare, pahare de apă și un tirbușon, și se duseră în grădină, la masa de sub nucul cel bătrân. Era o după-amiază caldă și senină, de sfârșit de iunie.

Virgil ținu să destupe el sticla cu sirop, dar dopul ieri lung, pecetluit cu smoală, și rupse o parte, fără a-l putea scoate. Trebui să i-l dea lui Iuliu, care era meșter în destuparea sticlelor cu bulion, înfundate de asemenea cu dopuri lungi și pecetluite cu smoală.

Totuși, după ce Ana turnă, din lichidul greu și aromat, în pahare, îl lăasă pe Virgil să toarne sifonul, căci știa că e una din plăcerile lui. Când era mai mic, mamă-sa trebuia să ascundă sifoanele, pentru că Virgil lua pe furis câte unul, și, pitindu-se cine știe pe unde, îl golea. Îi plăcea cum împrășcă și cum urcă globurilele de sticlă – așa credea el – prin țeavă. Apoi tiptil, ducea sifonul la loc, și, dacă mai erau altele, lua încă unul și repeta experiența.

Cei doi bărbați, tot gustând și bucurându-se de bunătatea vinului, fura luați de amintirile trecutului, de examenele lor de maturitate, de greutățile pe care le-au biruit și care, acum în survenire, parcă aveau o aromă dulce, ca și vinul din care sorbeau. Hei! Aroma tinereții!

ra° diferență de cincisprezece ani între ei. Avocatul Vasile Preda avea patruzeci și cinci, directorul împlinise în iarna șaizeci. Deși se cunoșteau de mult și erau prieteni, nu se adresau unul altuia decât cu «dumneata». Intimitatea traiului în același oraș și apoi a rudeniei spirituale prin botezul celor trei copii nu-i ispitise niciodată să-și zică «tu». Deosebirea de vârstă nu era însă un motiv să nu-și poată evoca acum amintirile, aproape aceleași, căci, trei-patru decenii înainte de unire, toți tinerii români care, după liceu, treceau la universitate, bătuseră cam același drum.

Sava Scurtu începuse să studieze dreptul, dar, după trei ani, părăsise facultatea și se înscrișese la o academie comercială din Germania. Iaspirația îi venise de la un unchi, om cu bună situație materială, care era principalul acționar al unei însemnate bănci din Transilvania și președintele consiliului ei de administrație. Unchiul intenționa să-și aducă nepotul în banca aceea, și, după doi-trei ani, să-l căpătuiască, făcându-l director în locul fostului director, ieșit la pensie. Planul nu-i reușise. Fusesse ales director altcineva, și atunci unchiul, supărat, își vânduse acțiunile și, asociindu-se cu alți trei-patru oameni cu stare, întemeiasse, în orașul lui de baștină, banca «Fortuna», unde Sava Scurtu fusese ales, de la fondare, director. Unchiul său, neavând copii, îi lăsase lui moștenire

întreaga avere.

Sava Scurtu nu înşelase nădejdlile unchiului său. S-a dovedit, din primii ani ai funcţionării băncii, un om priceput, plin de iniţiativă, stăruitor, calculat în toate şi cruţător. «Fortuna» ajunsese, în scurtă vreme, una dintre cele mai solide bănci româneşti, de mânaa două în ceea ce privea capitalul societar, dar a cărei rază de activitate depăşea graniţele judeţului în care activa.

— Țăranii ajunseseră să aibă o mare încredere în ea. Nu lua dobânzi prea mari, nu-i puna pe datornicului funia în grumaji, scoţându-i averea la licitaţie, decât în cazuri extreme, când toate încercările de a-l salva pe debitor se dovedeau până la urmă zadarnice.

În jurul ei se înfiripase, în oraş, un nucleu de viaţa românească, socială şi culturală. Banca plătea chiria unei cazine româneşti, unde începură să se adune membru societăţii româneşti: câţiva avocaţi, doi medici, protopopul şi parohul şi câţiva comercianţi de curând stabiliţi în localitate; O parte însemnată din suburbii erau locuite de țăărani români, agricultori cu toţii, iar jurul întreg, ca şi întreg judeţul, cu excepţia câtorva sate de colonişti maghiari, aduşi în partea locului în a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea.

În consiliul de administraţie al băncii, în comisia de cenzori, erau intelectuali din localitate. Doi contabili şi un casier formau personalul băncii, pe lângă director, j: are era mereu de faţă şi supraveghea totul, stătea de vorbă cu clienţii, le dădea îndrumări, îi certa sau îi încuraja, după cum era cazul.

De cinci ani, Vasile Preda era avocatul Lăncii «Fortuna», înainte fusese membru în consiliul de administraţie.

Fecior de preot dintr-o comună vecină, el îşi deschisese biroul avocaţial pe la 1910. Ceilalţi avocaţi, mai vechi decât e! nu erau din partea locului, şi deci lui i se adresau cei mai mulţi clienţi, țăărani din satele vecine, unde era cunoscut mai ales ca «ficiorul părintelui Preda», preot harnic şi înflăcărat luptător naţional, care înfundase într-

un rând temnița, pe vremea când se pregătea *Memorandumul*, încă înainte de proces. În scurtă vreme sătenii din jur îl apreciaseră și ca avocat, și, în cei patru ani care trecuseră până la izbucnirea războiului, reușise, cu ce câștiga el și cu zestrea nevestei, să cumpere casa în caic locuiau și acum. Pentru reparațiile necesare, luase un împrumut de la «Fortuna». Casa era bună, solidă, cu cinci camere și grădină mare. Directorul, cire-l luase oarecum sub protecția sa de îndată ce se stabilise în oraș – cum făcea de altfel și cu alți liber-profesioniști și negustori –, îi dăduse împrumutul bucuros și-i înlesnise restituirea anuală din onorariul pe care îl primea ca membru în consiliul de administrație. Dar, în al doilea an, Vasile Preda avusese un proces mare, pe care îl câștigase, și restituise tot împrumutul deodată. Prin gestul acesta el crescuse în considerația lui Sava Scurtu.

Doicopii, Sora și Iuliu, i se născuseră înainte de izbucnirea războiului. Băiatul avea numai două luni când avocatul – sublocotenent de rezervă – primise ordinul de mobilizare. Directorul «Fortunei» era nașul amânduror copiilor, cum era, de altfel, al multor copii de intelectuali din oraș, și Vasile Preda plecase oarecum liniștit pe front, știindu-și soția și copiii sub ocrotirea unui om dintr-o bucată, ca directorul «Fortunei». Adevărat că-i trăiau încă socrii și părinții, dar nu credea că-i bine să i se mute familia la unii din ei și să-și lase casa pustie. Pe de altă parte, mai avea și bani lichizi, depozitați la bancă, și era sigur că și părinții și socrii vor avea grijă să le trimită celor rămași acasă provizii și ajutoare.

Copilul al treilea, Virgil, se născuse după război. Nănașii așteptaseră să mai vină și alții, dar nu mai veniseră. Cum ei nu aveau copii, le făcea mare plăcere să se vadă înconjuțați de fini mărunței.

Ca niște adevărați pricepători într-ale vinului de soi, cei doi bărbați sorbeau numai câte-oleacă din păhărele, amestecând aroma băuturii cu miresmele amintirilor mai vechi și mai noi, de dinainte și de după unire.

— De, nu putem să ne plângem de nimic și am greși

înaintea lui Dumnezeu dacă nu i-am mulțami că ne-a ajutat să ajungem a trăi în țara noastră. Totuși, înainte vreme, parcă era viața mai așezată, mai serioasă, mai gravă chiar – zise directorul.

— Când mă gândesc la cele două decenii de existență a băncii, înainte de unire, la încetineala și greutatea cu care se înfiripa, în orașul acesta, un sâmbure de societate intelectuală românească, și la ușurința cu care sporește acum, parcă prefer greutățile de-atunci. Nu știu cum, dar parcă aveam senzația că se clădește un edificiu solid, cărămidă de cărămidă, cu multă risipă de energie, dar și cu un temei de stabilitate. Omul, în fiecare sară, avea satisfacția că a mai biruit o greutate. Era mai mult elan de viață, mai multă bucurie sinceră pentru o izbândă care, în sfârșit, nu era cine știe ce lucru mare, dar era o izbândă.

— Aveți dreptate. Am avut și am și eu de multe ori sentimentul acesta.

— Avea omul, parcă, și mai multă siguranță, cum se-n tâmplă totdeauna când te razimi pe munca ta, pe produsul ei, oricât de mic. Și ceea ce mi se pare mai important este că aveam sentimentul că o armonie și o solidaritate socială nu exista decât atâta vreme cât membrii acelei societăți se razimă și profită numai din munca proprie. Îți aduci aminte ce frăție era în mica noastră societate de mai înainte?

— Cum să nu mi-aduc aminte?! Da, într-adevăr! Nu era pizma de-acum, nu era neliniștea asta înfrigurată. Cine se gândea atunci ca unul să sape groapa altuia! Eu dormeam foarte liniștit când un coleg câștiga un proces mai însemnat. Azi, dacă unul ajunge într-o slujbă mai bine plătită decât altul, la o situație socială mai înaltă, încep numaidecât să umble bârfelile și să roadă invidia. S-a schimbat lumea, nașule dragă!

— Asta vine, după părerea mea, numai din împrejurarea că azi unii ajung la rezultate, la situații, la slujbe bine plătite, fără meritul unei munci, al unei activități corespunzătoare. Am mai vorbit noi despre aceste lucruri! Când o recunoaștere, o ridicare în grad ar

veni la capătul unei munci de toți cunoscută și apreciată, nime n-ar mai critica, n-ar mai pizmui, pentru că n-ar cuteza. De aceea, cum am mai spus și altă dată, socot că așezarea meritului politic de partid, a meritului electoral în primul rând, în locul meritului muncii, a fost cel mai rău început pentru clasa noastră intelectuală, suprapusă, cum i se mai zice. Armonie și solidaritate nu poate fi unde nu-i dreptate.

— Mi se pare, domnule director, că puțină lume vede acest început greșit, cum îl numești dumneata, pe temeiuri atât de adânci. Hm! Nici eu nu m-am prea gândit că lipsa dreptății stă la baza învrăjbirilor de azi din societate.

— Eu am crezut întotdeauna că a fi om politic nu înșărcinează a nu mai lucra, a nu mai produce decât vorbe, a nu mai realiza decât biruințe electorale. În sfârșit, lucrul politic nu-i o muncă. E cel mult o datorie pe care trăbă sa ți-o îplinești față de neamul tău odată cu munca pe care o săvârșești. Înainte de unire, fiecare om care făcea politică națională, avea și o meserie, trăia din munca lui. Munca în folosul! politicii era pe deasupra. Eu, și dumneata, și doctorul Grecu, și alții de la noi, am participat și atunci la alegeri, am ținut vorbiri la adunări, ba, prin bancă, eu am ajutat adeseori la susținerea unor cheltuieli. Dar fiecare continuam să ne vedem de meseria noastră. Nu consideram activitatea politică drept o muncă propriu-zisă, pentru că nici nu este, ci ca un sprijin dat luptei naționale. Nu așteptam - cum noi, câțiva, nu așeptăm nici acum - răsplată după o astfel de datorie împlinită, pentru ca o astfel de datorie nu se răsplătește. E un mare rău că s-a ajuns ca din împlinirea acestei datorii oamenii să-și facă un merit și să primească răsplată. E o adevărată nenorocire. Lumea simte că asta nu-i muncă, nu-i un merit, că nu-i dreptate să fie răsplătită. De-aici pizma, ura, stricarea armoniei și a solidarității, de-aici demoralizarea oamenilor de bine, a celor harnici. Pentru că adânc în conștiința hecarui om trăiește convingerea justă că numai munca adevărată, recunoscută de toți, a fiecăruia în meseria lui, are dreptul să fie răsplătită.

Sorbiră din vinul auriu și-nmiresmat. Directorul își aprinse o țigară de foi, dar îndată voi să o și stingă.

„7 uitucă în casa voastră nu fumează nimeni, și că țigările astea lasă un miros ce se lipește de toate mobilele.

— Vai de mine! Nu o stingeți! Fereștile sunt deschise. Și-apoi, nu ne jenează!

— Ba da! S-o vezi pe Sora cum strâmbă din nas de câte ori intră în bancă și crede că nu o văd. De altfel, nici la mine acasă nu fumez țigări de foi, ci numai la bancă. Nici nevastă-mea nu le agreează.

— Sunt toate fereștile deschise! Vă rog, fumați liniștit!

— Bine, dar să iei vina asupra dumatăle.

Adevărul e că n-ar fi stins-o. Lângă un pahar de vin ca acesta, o țigară de foi era, pentru el, un deliciu.

— Alte vremuri, alți oameni! Eu cred că schimbarea spre rău vine și din posibilitățile de existență, care astăzi sunt altele decât odinioară. Și ele îi influențează pe oameni. Posibilitățile de trai fără o muncă productivă, deci fără o muncă grea, încordată. Omul, dragul meu, e făcut să tragă în jug, nu să zburde ca mânzul pe lângă căruță. Îndatăce nu mai muncește întins și trăiește din expediente, se strică, se corupe. Pentru că, după convingerea mea, omul rămâne sănătos din punct de vedere moral numai atâta vreme cât își încordează toate puterile în lupta pentru existență. Numai așa iasă la suprafață și activează ceea ce este bun în noi, altfel ne năpădesc buruienile firii omenesti.

Urmă un răstimp de tăcere. Cei doi prieteni fură luați de gânduri. La un moment dat, avocatul oftă ușor.

— Cred că aveți întru totul dreptate, nașule. Dar se pune o problemă nouă - nouă în discuție, pentru că pentru mine nu e nouă deloc. Recunosc și simt că numai munca, activitatea producătoare de valori materiale sau spirituale este temeiul unei vieți sănătoase și al unei existențe cinstitute. Dar ce se întâmplă când omul nu are ce munci în meseria lui, pentru care s-a pregătit, pentru care are vocație, la care se pricepe? De trăit trăbă să trăiască,

familia trăbă să și-o susțină.

— Vorbești de criza asta care bântuie în cancelariile avocațiale?

— De ea vorbesc. Oare nu poate constrânge însăși viața, în împrejurările de azi, pe cineva să caute și alte mijloace de existență decât munca în meseria lui? Să primească, de pildă „un post pe care i-l oferă politica?

— Asta e marea imoralitate ce urmează din așezarea gneritului politic înaintea meritului muncii și al producției. Căci e un semn de gravă decădere morală pentru un stat atunci când cetățenii lui, fiecare din ei, nu mai pot trăi de pe urma muncii lor, a profesiei fiecăruia. Cum să nu fie birourile voastre pustii, dacă azi fiecare agent politic umbră cu buzunarele pline de petiții și de cereri, pe care le duce să le rezolve direct la ministere, prin intervențiile unui grangur mai mare „politic, din partid? Cum să mai aveți voi, avocații, câștig ca lumea, când onorariile pentru diferitele pricini pe care le au oamenii merg în buzunarele acestor agenți? Cum să curgă procesele, dacă o cauză înaintată de noi la judecătorii și tribunale se rezolvă mai răpede printr-o intervenție politică „lie și împotriva legii? Tot răul vine din ce am spus. Alte considerente, și nu meritele muncii, stau la baza aprecierilor <. i-a răsplătirilor. Clientul se satură, așteptând cu anii rezultatul cauzei introduse de noi, și, dacă poate – și totul se poate cu bani și relații –, se ajută pe căi lăturalnice. Dar procedeul acesta dezorganizează întreaga viață publică.

— Așa va fi, dar noi, ăștia care credem în principiul muncii și al procedeele corecte și legale, ce vom face? Trăbă să ne apucăm de altă meserie, ori, între lupi fiind, să începem a urla ca lupii?

Directorul îl privi foarte atent. Mai vorbiseră ei și altă dată de problemele acestea, însă parcă niciodată Vasile Preda nu i se păruse atât de îngrijorat ca acum.

— Nici azi nu mi-a călcat în birou suflet de om, adaose ci năcăjit.

— Poate nici ieri, nici alaltăieri, și totuși nu te-am văzut până acum așa de întunecat. Și tocmai când gustăm

un astfel de vin și o sărbătorim pe fina Sora.

Avocatul se însenină deodată.

— Aveți dreptate! Într-o zi ta aceasta nu s-ar cădea. Nu e un lucru nou pustiul din birou. Dar, iată, amintirile pe care le-am depănat, dintr-o viață mai așezată și mai sigură* mi-au răzvrătit sufletul împotriva situației umiltoare de azi. Vorbesc nu numai despre biroul meu. De, la mine tot mai pică, dacă nu de la clienții proprii, de la cei ai băncii. Mulțămită dumitale, eu tot mă pot răzima pe un venit fix. Dar ceilalți?

— Păi bine, câți au mai rămas pe vechiul drum? Doir trei? Ceilalți, mai ales nou-veniții, s-au lăsat luați de apa, au intrat în politică, au ajuns prefecți, deputați, senatori... Se-nțelege, pe rând, ca la moară, câte-un an doi. Numai fratele Porumb s-a înfipt la putere, prin legăturile pe care le are la Comitetul Agrar din minister. Cât timp vom avea mari proprietari și reclamații în chestiunea reformei agrare, el va fi mereu la putere.

— Da, el a ajuns om mare!

— Dar tot fără muncă productivă, băiete. Se cunosc metodele lui de lucru! Cred că nu le-ai adopta nici dacă ai fi în cea mai mare strâmtorare.

Îl privi pe avocat cu interes.

— Tot îngrijorat îmi pari. S-a întâmplat ceva deosebit?

— Nimic altceva decât, t examenul Surorii.

— Păi bine, ăsta-i un prilej de bucurie, nu de îngrijorare!

— Adevărat! Numai că examenul acesta m-a făcut să mă gândesc prima oară serios la viitorul ei. Mi-a venit în minte că peste doi ani își va lua examenul de maturitate și Iuliu. Cu un cuvânt, că în viitor voi avea cheltuieli tot mai mari „iar biroul nu mișcă și nici nu sunt sămne să miște”.

— Aici îți dau dreptate. Omul cuminte treaba sa se gândească și la viitor.

— Școala fiind în localitate, nici nu bagi de sama cum trece an după an și cum cresc copiii. Te trezești dintr-odată cu ei mari. E adevărat că am sperat mereu că va

trece și criza asta.

Directorul gustă din vin. Trase un fum din țigara al cărei scrum rămăsese la capăt solidificat în valurile fine și dese.

Hm! Nu știu dacă va trece curând! Au provocat-o, desigur, nu numai cauzele pe care le-am pomenitei și situația economico-financiară a țării. Ea însăși, după părerea mea, e tot o urmare a nepriceperii și a promovării incompetenților în locul celor pricepuți și harnici. Nu pot pătrunde decât în parte anomalia de la noi. Adevărul e că banii au ajuns scumpi, deși valoarea lor crește mereu. După cum știi, țăranii-au ajuns iar datori până-n gât pe la bănci, care-i împrumută cu dobânzi mari. Noi, cu «Fortuna», am ținut un drum mijlociu. Decât să dăm împrumuturi cu dobânzi așa de mari și să ne pierdem clienții, am preferat să ne restrângem. Datorii noi nu prea avem. Și cred că am găsit o soluție, intrând în exploatarea aceea forestieră. Acuma, ar fi posibil ca țărami să ajungă iarăși la bani și să se termine și criza avocațială, cel puțin în parte, dacă sunt adevăratele zvonurile care circulă de-o vreme-ncoace.

— Ce zvonuri? N-am auzit.

— E vorba de un fel de iertare a unei părți din datoriile agricole contractate în ultimii ani, de o așa-numită conversiune a lor. Să se reducă, adică, și datoriile, și depozitele din bănci. Pentru bănci și pentru oamenii cruțători va fi o lovitură formidabilă. E tot o anomalie și asta, bineînțeles, o dovadă a bolii organice de care suferă viața politică și economică a țării.

— N-am auzit nimic! făcu mirat avocatul.

— Zvonurile nu circulă de prea mult timp. Doar de două-trei zile. Vom vedea ce va mai fi... S-ar putea ca țăranii să-nceapă iar să aibă bani. S-ar mai putea ca băncile noastre mici, din Ardeal, să fie considerate, cum și sunt în realitate, niște bănci populare, despre care se vorbește că n-ar intra în conversiune. Dar, într-o situație economică bolnavă, anormală, cum e la noi, te poți aștepta la orice. Și nu pe combinațiile care se vor face pentru

însănătoșirea unei asemenea situații se poate răzâma cineva când e vorba să-și asigure viitorul lui al familiei sale.

Avocatul Vasile Preda nu prea înțelese ce voia să spună directorul. E adevărat că și lipsa de bani, scumpetea lor, contribuise la criza birourilor avocațiale. Multă lume, mai ales țăranii, amâna procesele pe care ar fi trebuit să le poarte. Așteptau vremuri mai bune? Dar în cazul că li s-ar șterge o parte din datorii – ceea ce, sub raport juridic, ar avea consecințe rele incalculabile –, cum oare vor ajunge să aibă bani? N-ar avea decât datorii mai mici. Însănătoșirea vieții economice este necesară, dar cine ar putea găsi mijloacele cele mai potrivite pentru a ajunge la acest scop? Criza financiară, economică nu e numai la noi, ci în toată lumea. Poate că într-altetări nu-i așa de gravă ca la noi, de vreme ce alții nu caută soluții pentru a scăpa de ea...

Îngrijorarea lui nu ținu mult. Parc-ar fi fost numai o undă de melancolie pornită din amintirea vremilor așezate și sigure de dinainte de război, pe care o provocaseră ei, cu poveștile lor lângă un pahar de vin bun. Avocatul avea o fire optimistă. Nu se impresiona prea tare de greutățile vieții proprii – nici nu fuseseră prea mari până acum –, nici de mizeriile vieții sociale, de invidiile, urile, rivalitățile ce măcinaseră în bună parte, armonia și solidaritatea socială. Nu era nepăsător, dar nu-și făcea sânge rău din cauze ce nu depindeau de puterea lui de a le înlătura. Temeiul optimismului era, și în firea sa, și în familia lui, în buna înțelegere cu soția și în sănătatea și purtarea bună a tuturor. Și, în sfârșit, nici greutățile materiale nu-l încolțiseră prea tare, din cauza crizei avocațiale. De cinci ani primea de la bancă un salariu fix, părinții și socrii îl aprovizionau cu alimente... De ce s-ar lăsa atras de gânduri negre? Și apoi, nu-i foloseau la nimic, ci, dimpotrivă, îi slăbeau energia vitală... în sfârșit, va trece ea și criza asta!

— Vom vedea ce va mai fi, nașule dragă. Deocamdată să ne bucurăm de lumina zilei de azi. De mult n-a mai fost

o zi așa de frumoasă.

— Da, e o adevărată zi de vară.

Vinul se isprăvise. Avocatul băgă de seamă că buna lui dispoziție fundamentală, care nu-l lăsa să se-ntunece, fusese stimulată, de astă dată, și de băutura aceea rară pe care o adusese Sava Scurtu.

— Păcat! zise el, privind butelia.

— Ce păcat?

— Că n-a fost mai mare sticla...

— Dacă mă însoțești până acasă, mai putem gusta câte un păhar...

— Nu, mulțănesc! Am spus așa, pentru bunătatea băuturii. De însoțit vă însoțesc bucuros, se-nțalege. Dar nu o așteptați și pe nașa?

— Nu, cred că au multe de vorbit. Nu s-au mai întâlnit de o săptămână. Și acum au și un subiect nou de vorbă.

— Care?

— Cum care?! Examenul Surorii! Poate se gândesc și ele la viitor, ca și dumneata. E firesc, de altfel, într-o asemenea împrejurare. Ce gânduri aveți cu fata?

— Am spus, nașule dragă, că nu prea ne-am gândit până acum. A trecut așa de răpede vremea!... A făcut liceul pentru că era aici și pentru că l-au făcut și alte fete. Așa, la răpezeală, nu știm ce-i de făcut în viitor. Poate să-nvețe mai departe, sau... Nu, nu m-am gândit, nu știu ce să spun.

Traversau curtea, vorbind așa. Directorul se opri și zise:

— Ce să-nvețe mai departe?

— Știu și eu? Poate Academia Comercială... Cam așa s-ar potrivi cu liceul comercial, pe care l-a urmat.

Porniră mai departe și ieșiră în stradă. O vreme meraseră în tăcere. Apoi directorul începu să vorbească despre niște chestiuni ale băncii, pe care trebuia să le cunoască Vasile Preda, ca avocat ce se afla. Erau două mai ales, destul de încurcate: niște datorii intabulate pe pământuri, încă de pe vremea bunicilor datornicilor de azi, foarte răi platnici. Apoi, deodată, începu să spună că

Nichila, contabilul cel bătrân al băncii, și-a înaintat de două zile cererea de pensionare.

— Din cauza ochilor?

— Da, vede tot mai rău și nu-și poate ierta că mai greșește câte o cifră. De altfel, la contabilitate, e un defect destul de grav.

— Și câți ani de serviciu are?

— Aproape treizeci. Are destui, dar pensia nu e nu știu ce. I-am atras atenția, deși știa și el. Dar, cum a rămas singur, după moartea soției, vrea să se mute la țară, la o soră, căreia i-ar putea fi de mare ajutor cu pensia lui.

— Păcat! Era un bun și corect funcționar.

— Era! Și om de încredere desăvârșită! A avut însă multe năcazuri. Fieiertata a fost mai mult bolnavă decât sănătoasă.

Ajunseră înaintea băncii.

— Ei, nu Intri, să mai gustăm un păhar de vin?

— Nu, mulțănesc, a fost de-ajuns.

— Uite ce voiam să-ți spun, așa, în treacăt. Arunc și eu o vorbă. Prim-contabil, în locul lui Nichita, va fi numit

Verzaru, contabilul al doilea. Ce-ar fi ca locul acestuia să-l ia «bacalaureata» noastră de azi? A terminat un liceu comercial C" ai", cores Punde, cred eu, cu școala comercială secundară de dinainte de unire. Tocmai pregătirea ce se cere unui contabil de bancă... Ei, nu te mira așa! Am aruncat și eu o vorbă.

Avocatul rămăsese, într-adevăr, foarte surprins. Nu se gândise niciodată ca fata lui să ajungă contabilă la banca eFortuna». Și... nu era deloc un gând măgulitor... Cum de i-a putut veni nănașului un asemenea gând? Doar ține așa de mult la ea, o iubește!

— Știu și eu?!... reuși să spună după ce-și veni oleacă în fire.

— Am aruncat vorba așa, pentru că am auzit că fata nu va avea deocamdată ce face decât să urmeze Academia Comercială. Dar și dacă va urma Academia Comercială, tot într-un serviciu de contabilitate va ajunge mai ușor. Și-atunci, de ce să mai piardă vreme și bani, dacă are de pe-

acum o pregătire pentru această carieră?

— Doamne, nașule, mă simt așa de încurcat - zise cu sinceritate avocatul.

— Nu știu ce să spun. Încă nici nu știu dacă m-am gândit la o carieră când am spus că va învăța mai departe. Sora e o copilă încă... Și carieră? Ce carieră? Dacă e vorba să mă gândesc la ceva, poate ar trebui să mă gândesc la un ginere, nu la o carieră sau la o slujbă. Și nici la ginere n-ar trebui să mă gândesc eu, că e treaba ei în primul rând. Eu ar trebui să mă gândesc la dotă...

Directorul începu să râdă. Văzu că omule sincer și că e într-adevăr surprins și încurcat. Se vedea că încă nu se gândise la viitorul fiică-sii, după cum spusese.

— Bine, bine! Am lansat și eu o părere. Poate să nici nu fie ultima. Dar mi-a venit în minte, vorbind de pensionarea lui Nichita. La revedere! Nu uita: dimineată, la zece. Vor fi la bancă partidele de care am vorbit.

— Cum să uit, domnule director?!

Porni pe drumul de-ntoarcere, cuprins de o mare neliniște. De ce a fost, în definitiv, așa de surprins de propunerea directorului? Și încă surprins într-un chip neplăcut... De ce neplăcut? Din ce adâncuri ale firii sale s-a ridicat aceasta surprindere neplăcută? Căci de un lucru era sigur: nașul Surorii nu pomenise de locul acela de la bancă mânat de vreo intenție de a-l supăra, de a-l umili! Nici n-ar fi putut bănui că vorba lui va trezi un astfel de sentiment. Doar se cunosc de-atâția ani!... Bătrânul vorbise ca despre un lucru firesc, posibil... Să-i fi căzut rău tocmai atitudinea aceasta? Dar de ce, Doamne sfinte?! Trăiau în el aspirații cu mult mai înalte, în legătură cu viitorul Surorii, și din cauza aceasta îl ofensaseră cuvintele directorului Sau gândul de a pune la muncă întinsă pe un copil, și încă pe o fațade optsprezece ani, pe Sora, îl atinsese dureros? Ori poate că vorba directorului a trezit în el grija de viitorul Surorii, grijă până acum tulbure, nelămurită, și-l năcăjea faptul că i-o trezise cineva care era totuși un străin?

De un lucru era sigur: gândurile de până acum în

legătură cu viitorul fetei fuseseră numai gânduri de suprafață. Directorul atinsese adâncul problemei și îl găsisse nepregătit. De-aceea a și reacționat atât de nehotărât. Era sigur că directorul nu avusese nicio intenție umilitoare pentru el sau pentru familia lui. Vorbise firesc, așa cum curge în albia lui un râu potolit. Și, în definitiv, nici nu era nimic umilitor în ceea ce spusese, în oferta lui. Dacă totuși a avut un sentiment neplăcut, oare sentimentul acesta nu s-a datorat faptului că el, în subconștient, îi dorea Surorii o altă carieră, o altă soartă decât aceea pe care o sugerase propunerea directorului? Oare nu cumva, în adâncurile sufletului său, el însuși nu era mulțumit cu soarta și cu cariera lui și cu condițiile în care trăia familia lui? Zăcea oare în inconștientul său un ideal de viață mai înalt? «Hm! Asta e o chestiune asupra căreia ar trebui să meditezi serios, domnule avocat» – își zise el grav; dar dintr-odată izbucni într-un râs interior care-i luminează fața, până atunci înnegurată: – «Ce pustia! Se vedea că tăria vinului acestuia se arată mai târziu decât al altora! Uite că m-a făcut să filosofez! Se pare că mi s-a suit binișor la cap!»

La o cotitură, se întâlni cu doamnele. Ana o însoțea pe soția directorului spre casă. Le salută galant, cum nu avea obiceiul, și îndată își dădu sama că el băuse mai mult decât directorul. Își aminti că atunci când turna vin, paharul lui era mereu gol, pe câtă vreme al nașului, nici pe jumătate. Acum i se părea că înțelegea zâmbetul surprins în câteva rânduri în ochii bătrânului. Ce-ar fi fost dacă primea invitația pe care i-o făcuse și ar mai fi băut o butelie și la el acasă?

Se întoarse din drum, însoțindu-le pe cele două femei care nu-și isprăviseră încă poveștile.

— Sava abia acum s-a dus acasă?! Mă mir că ai putut sta atâta vreme de vorba, cu numai o singură butelie de vin, zise nănașa.

— Dar cu siropul cum a mers petrecerea? întrebă avocatul, plin de voioșie.

— Am isprăvit sifonul. N-am avut decât două sticle –

zise Ana.

— Și copiii ar mai fi băut.

— De ce l-ai trimis pe Vir8 îl ca aducea el, zise avocatul, aducându-și aminte cum se juca Virgil, când era mic, cu sifoanele.

— Ei, acuma s-a cumițit și el – zise nașa, care știa toate poznele de altă dată ale copilului. – învață bine, nu-i așa? De Iuliu nu mai întreb, fiindcă-l știu printre cei dintâi din clasă.

— De, nu se lasă nici Virgil, dar e prea copilăros încă. Se ține de jocuri cât e ziua de mare. Și mai ales ne asurzește cu vioara aceea.

— Cum? Dar băiatul cântă destul de bine pentru vârsta lui, făcu nașa.

— Adevărat, dar e mai tot timpul cu vioara în mină, și din cauza asta nu-și prea pregătește lecțiile. Iar taică-său, care ar trebui să-l supravegheze, în loc să-l strunească, îl cam lasă de capul lui.

— Lasă, că se dă el pe brazdă, draga mea! Seria curată, de șase, de la Crăciun, a învăstat-o, la Paști, cu doi de șapte și cu un opt. Eu aș fi mulțămît să aducă același certificat și acum, la finele anului. Se pune el pe treabă, n-ai grija, când o mai crește.

— Să dea Dumnezeu – zise nevastă-sa.

— Oricum, pe Sora și pe Iuliu n-a trebuit să-i țin din scurt niciodată.

— Sora a învățat foarte ușor. Mi se pare că are memoria cea mai bună dintre ei. Dar băieții sunt mai pretențioși. Ei nu se mulțănesc să memorizeze, vor să și înțeleagă. De aceea ei învață mai încet o lecție.

— Ei, asta-i acum! Pretenții bărbățești! – râse nevastă-sa.

— Virgil închide foarte repede cartea, sau, jara, adoarme lângă ea.

— Asta pentru că nu înțelege ce cetește. Sunt acum niște imanuale de nici nu-ți vine să le deschizi. Parcă-s scrise pe păsărește!

Ajunseră la bancă și se despărțiră.

Cei doi soți se întoarseră voioși, mulțumiți acasă.

III

A treia zi, spre sară, Sora se întorcea acasă de la o colegă. Cumpărase, dimineață, de la Braunfeld, ceasul-brățară recomandat de Virgil, și era încântată de el. Ar fi vrut să-l arate tuturor prietenelor deodată, să le lase să-l admire de-aproape, și când ar fi fost în culmea uimirii, să le spună așa, ca din întâmplare: «Cadou de bacalaureat, de la nașul». Dar pentru că nu le putea aduna pe toate, în aceeași zi, la ea acasă, le vizita pe rând și îi1 arăta pe rând. Toate prietenele care îl văzuseră fuseseră de acord că-l cumpăraseră foarte ieftin cu trei mii de lei. Sora o lăsa mai întâi pe fiecare să ghicească («Cât crezi c-am dat pe el?»). Fiecare spusese câte o altă sumă, mai mare de trei mii. Hm! Poate că avusese dreptate Braunfeld: «Domnișoară - îi zisese el - vi-l dau numai cu i trei mii, de hatârul domnului Virgil, prietenul meu!». Cum se mai umflase în pene frățiorul ei, auzindu-l pe ceasornicar că-l numește «prietenul meu».

De când îl pusese la mână, avea mereu sentimentul că brațul stâng căpătase o demnitate pe care nu o avusese înainte, că era superior brațului drept. Mergând pe stradă, îl ținea depărtat puțin de trup, mai țeapăn decât pe cel drept. O cam stânjenea la mers, pentru că Sora avea obiceiul să dea ușor din coate când umbla. «Mă voi obișnui să merg așa», își zise ea, pe când tocmai trecea prin dreptul oficiului poștal.

Tocmai atunci ieși pe poartă factorul care împărțea telegramele. Trecu pe lângă ea, dar nu făcu decât câțiva pași și întoarse capul. Apoi mai făcu vreo doi, și iar se uită peste umăr, în urmă. Și, ca și când și-ar fi adus aminte de ceva, se întoarse în loc și o așteptă. «Oare pe mine mă așteaptă?», se întreba Sora, neliniștită.

— Nu vă supărați! - zi se el, când ea ajunsese în dreptul lui.

— Nu sunteți domnișoara Soi» Preda, fiica domnului avocat Vasile Preda?

— Da, eu sunt.

— Aveți o telegramă, zise omul, și începu să caute în geanta de piele.

Sora se simți emoționată, înfricată chiar. În familia lor nu-și aducea aminte să fi venit decât două feluri de telegrame: de felicitare și de vești rele. Ele erau duse, când veneau, la biroul avocatului. Cum deci să primească ea telegrama și 5-0 ducă acasă? Dar dacă, ferească Dumnezeu, cuprindea o veste rea?

— Duceți-o la birou, vărog. Tata e, cu siguranță, acolo.

Factorul ținea telegrama în mână.

— Dar e a dumneavoastră, domnișoară! E pe numele dumneavoastră!

— A mea? Personal?! Pe numele meu? Dar cine...

Voise să întrebe: «Dar cine să-mi telegrafieze mie?!»; se răzgândi și se apropie de factor, privind de la o distanță respectabilă adresa de pe hârtia îndoită.

Da, telegrama îi era destinată ei: «Domnișoarei Sora Preda». Factorul, văzând că s-a făcut palidă - nu-i mai rămăsese strop de sânge în obraji -, înțelese că fata nu-i obișnuită să primească telegrame și că i-e frică.

— Poftiți, luați-o, și iscăliți aici de primire. N-aveți niciun motiv să vă temeți.

Îi întinse creionul chimic, și ea puse pe recipisă niște laba găștei de-l sperie pe factor. Îi tremura rău mâna. Nici ea n-ar fi putut descifra, în vecii vecilor, ce mângălise acolo.

Factorul salută și plecă.

Sora luă telegrama și o vârî repede în mica poșetă ce-i «târna de brațul drept. După ce o ascunse acolo, parcă se mai liniști și porni repede spre casă.

Ajunse curând în dreptul casei lor, dar nu se opri, ci trecu mai departe. «E încă devreme, de-abia a asfințit soarele» își zise ea, și merse mai departe, cu gândurile răvășite, până se trezi în parcul orașului. Abia aici, reculegându-se, începu să se gândească de la cine ar putea să fie telegrama. Șezu pe-o bancă, într-un colț lăaturalnic, pe unde nu se plimba nimeni, își zise că poate o felicită

vreuna din rubedenii – bunica, vreo mătușă –, dar își aduse aminte că în ziare nu s-a publicat încă tabloul cu numele bacalaureatelor de la liceul lor, deci nu aveau de unde ști reușita ei.

Apoi, după un răstimp de gândire, deodată îi năvăli în obraji sângele care-i fugise când citise adresa de pe telegramă-Simțea cum îi ard obraji. «Ce proastă sunt! – își zise ea.

— Dar de bună seamă că numai de la Valentin poate fi! Numai pe el l-am anunțat!»

Și dintr-odată, fără să-și dea sama de ce, îi păru rău că-i trimisese telegrama aceea. «Am făcut o mare prostie *ci i-arrs* telegrafiat!» își zise Sora. Regretul i se transformă într-a tulburare adâncă. Nu era nici frică, dar nici bucurie nu era tulburarea aceasta. Parcă era o mișcare nedeslușită în adâncurile ființei sale, ceva ce nu mai simțise până acum. Se amestecau parcă niște unde imateriale, unele de bucurie, altele de amărăciune.

Un bărbat bătrân, cu mâinile la spate, trecu, târându-și ușor ghetele, pe dinaintea ei. Strânse instinctiv poșeta în poala rochiei. Omul își văzu tacticos de drum, ținându-și bastonul în pumni, cu bățul drept prin mijlocul spatelui. Covrigul de argint al minerului ajungea până la gulerul pardesiului.

Cu un gest energic, Sora scutură din cap și deschise poșeta. Desfăcu telegrama și se uită mai întâi la nume. Da, era de la Valentin. A și meritat să-și facă atâtea gânduri! De la cine altcineva putea fi? De altfel, ea însăși era de vină. Ar fi putut să așteptea el să fi citit în ziare rezultatele de la bacalaureat, sau să-l lase să aștepte până când venea acasă, în vacanță. Doar trebuia să vină în câteva zile!

Desfăcu din nou telegrama și citi textul: «*Până nu vădt nu cred pe*

Sora rămase o clipă mută de uimire, apoi izbucni în râs. Se ridica sprintenă de pe bancă și porni repede spre casă – „Cum să nu creadă, când i-am telegrafiat! – își zise ea pe drum.

— Crede, dar așa-i el, îi place să mă năcăjească.» Băgă de seamă că ține telegrama în mână, și o puse din nou în poșetă. Gândurile i se amestecau. «Dacă știam că-mi răspunde așa, nu-i mai telegrafiam! în momentele importante din viața omului, nu i-ar sta rău să fie mai serios! Dar oare într-adevăr nu crede? Ast-ar fi culmea! în sfârșit, îl privește! Eu nu mi-am făcut decât da...» Se opri. Era să-și spună (în gând) «-datoria ««Care datorie? Prostii! Eu n-am vrut decât să mă răzbun pentru neîncrederea lui în mine, în reușita mea la examen. De-aceea m-am și grăbit să-i telegrafiez.»

„Acum, trecând pe străzi, se liniști iar, în asemenea măsură, că-și simți din nou ceasul la încheietura mâinii. îl privi, surâse mulțumită și grăbi pașii. Se apropia vremea cinei.

Când puse mâna pe clanța porțiței, se opri dintr-odată, fulgerată de un gând: a le arate alor săi telegrama lui Valentin, sau nu? Cum nu știa nimeni de telegrama pe care ea i-o trimisese lui Valentin, ar fi trebuit, ca să o justifice pe a lui, să le spună că ea aprovat răspunsul. Și dacă le spunea acum, ar fi trebuit să le explice de ce i-a telegrafiat lui Valentin și să le explice de ce nu le-a spus în ziua când a trimis telegrama. Sau, poate, de ce nu le-a cerut voie să-i telegrafeze. Nu. A fost o copilărie. Și, ca să nu mai complice lucrurile, se hotărî s-o rupă și s-o arunce.

O scoase din poșetă și o privi. Parcă nu avea niciun rost 5-0 rupă. Era prima telegramă pe care o primise. «Nu, n-am s-o rup. Am s-o pun în albumul cu ilustrate trimise de Valentin. Acolo n-are s-o caute nimeni, pentru că toți din casă cunosc albumul». Dar abia făcu doi pași în curte, că se opri: «Cum să pun o telegramă între ilustrate?! E o prostie! mai bine o rup, ori, când trec prin bucătărie, o arunc în foc!»

Își lăasă jacheta în antreu și scoase telegrama din poșetă cu gândul să-și execute planul, dar iar se răzgândi: «Mai bine o pun într-o carte... Dar în care?... într-una care un are nicio ilustrație, pentru că în toate celelalte cotrobăie Virgil. Am s-o pun în manualul de contabilitate

dublă. Acolo, printre cifre, nu o va căuta nimeni!»

După cină, se plimbă o vreme cu frații ei prin grădină. Vorbiră despre ceas și despre rezultatele examenului de bacalaureat. Se terminase, și la fete și la băieți, dar rezultatele încă nu se afișaseră, nici la liceul teoretic – de băieți, nici la cel comercial – de fete. Se știa însă că mulți căzuseră, mai ales dintre candidații de la liceul de băieți. Virgd se încapățâna să-i nymească pe cei ce căzuseră. Știa și două fete: Laura Roșu și Victoria Neamțu. Iuliu era de părere că nu se poate afirma nimic până nu se publică rezultatul oficial. Dar era de părere că, într-adevăr, comisia de la liceul de băieți fusese exagerat de severă.

— Au pus anume întrebări încurcate – spuse el –, iar de multe ori au întrebat lucruri mărunte de tot, dar formulate în termeni pretențioși, încât băieții se gândeau la probleme importante și răspundeau greșit.

Sora-i auzea, dar nu le urmărea vorbele și nu participa la discuție”.

— Ei, băieți, eu am să mă cam duc la culcare – zise ea când ajunseră la mijlocul cărării.

— Am umblat mult azu M-am și plimbat...

— Cu cine? întreabă repede Virgil.

— Singură!

— Păi da, singură poți să-ți admiri mai bine ceasul și să te bucuri de el, răspunse Virgil cu gravitate.

Sora se aplecă și-l sărută pe obraz.

— Ție am să-ți mulțănesc!

— Păi da, eu știam de mult ceasul!

Sora, de când crescuseră frații ei, nu mai dormea în odaia lor, care era și dormitor, și cameră de învățat. Acum dormea, pe un divan, în salon. Peste zi, divanul era scos în ve-Lrandă. Era o mobilă cam uzată, arcurile nu mai erau la peelași nivel, nu mai aveau aceeași elasticitate. Vreo două izbârnâiau strident, când se așeza cineva pe el. În ultimul an, maică-sa spusese de mai multe ori că ar trebui să-l dea la reparat sau să-l înlocuiască, să cumpere unul nou, dar tot amânaseră din lună în lună, pentru că nu le ajungeau

banii, iar Sora susținea că prin salteaua groasă de lână de deasupra nu simțea niciun arc, iar cât de zbârnâitul celor rupte nici nu-i păsa. Dormea tun și nu auzea nimic. Și-apoi, unde să mai pună încă un divan? În salon nu putea rămâne peste zi, iar în celelalte camere n-ar fi încăput.

Sora se învârti mult timp în așternut, și pentru întâia oară constată și ea că zbârnâitul arcurilor rupte era nu numai neplăcut, dar chiar supărător. Ba, strigătul strident al arcurilor o și sperie de câteva ori... Era așa de departe cu gândurile, și în casă era o liniște atât de adâncă!

Deși, când pusese telegrama în manualul de contabilitate dublă, avusese senzația că nu o mai interesează, că va rămâne acolo ca o amintire de la bacalaureat, și la cină, și în grădină, se gândise mereu la ea și la Valentin Grecu, de care o lega o veche prietenie.

Familia medicului Ion Grecu era prietenă bună cu familia avocatului Preda. Doctorul avea vreo cincizeci și cinci de ani, era deci cu vreo zece ani mai în vârstă decât Vasile Preda. Când acesta își deschisese biroul avocațial în oraș, firma de pe poarta locuinței doctorului era de mult învechită. Pe - atunci, doctorul Grecu avea o oarecare clientelă în oraș, printre puținii intelectuali români existenți. Cei mai mulți pacienți îi avea la periferie, printre muncitori și meseriași, în majoritatea lor români, și în satele din jur. Nu era zi să nu se oprească înaintea locuinței lui din piață, unde își avea și cabinetul medical, două-trei cară cu bolnavi veniți din tot jurul și chiar din comunele mai îndepărtate. Joia, când era zi de târg, veneau la doctor, și pe jos, mulțime de oameni, femeile și cu câte un copil bolnav în brțe. Joia avea doctorul Grecu de lucru până pe la trei după-amiază, când oamenii începeau să plece spre casele lor.

Adeseori era chemat și la sate. La început avusese multe năcazuri cu transportul. Sătenii din partea locului nu țineau cai, ci numai vite albe și bivoli, iar drumul cu carul cu boi îl făcea să piardă mult timp. În câteva rânduri încercase să ajungă, unde era chemat, cu o trăsură de oraș, dar, când era vreme rea sau tină, proprietarii lor nu

voiau să-l ducă, și când era vreme bună cereau prețuri atât de mari, încât mulți dintre bolnavii lui, țărani săraci, nu le puteau plăti.

După ce s-a chinuit așa un an de zile, și-a cumpărat un cal și o brișcă ușoară, și de-aci încolo i-a fost mai lesne, iar pentru bolnavii de pe la sate, mai puțin costisitor.

Clientelă avea destulă, că-i mersese vestea de doctor cu multă învățătură și care nu ia taxe mari de la rumâni. Dar cu o clientelă țărănească, de oameni săraci, nu câștiga nu știu ce. Totuși, vorba ceea, «dacă nu curge pică», se potrivea. În zece ani putuse cumpăra casa în care stătuse până atunci cu chirie.

După unire, cum nu prea avea legături cu oamenii politici conducătorii, rămăsese mai departe medic particular. Nimeni nu se gândise la el. Nici chiar localnicii care intraseră în jocul de-a puterea. Ce să facă, în viața politică, un doctor?! Nu-și aduseră aminte de el decât târziu, când doctorul de plasă de până atunci, un evreu cu nume maghiarizat, muri și, la concursul publicat în două rânduri, nu se prezentase nimeni.

Atunci fusese îmbiat el. Stătuse câteva zile pe gânduri. Se sfătuisese și cu soția. Ajunsese, în sfârșit, la concluzia să primească. Nu fusese el întotdeauna un fel de medic de plasă? Nu cutreiera el, cu brișcă lui, satele? De, salariul era ridicul de mic, dar tot era un venit fix, și se gândise că-i va prinde bine când băiatul cel mare, Valentin, va intra la facultate. Așa devenise Ion Grecu doctor de plasă. Mai era de câțiva ani și membru în consiliul de administrație al băncii «Fortuna». Nu se plângea de nimic și nu-și dorea altceva decât să-l țină Dumnezeu sănătos ca să poată suporta ușor drumurile cu brișcă la bolnavii de pe la sate.

La primele alegeri parlamentare de după numirea lui ca doctor de plasă, fusese solicitat de politicienii locali să-și dea și el concursul. Refuzase categoric, iar localnicii, cunoscându-l și respectându-l, nu mai cutezaseră să insiste. Dar peste câteva zile se nimeri în oraș însuși prefectul, un avocat fără procese, și doctorul Grecu se

pomeni invitat la primărie.

— Nu vreau să cred ce mi se spune! E desigur o concluzie gravă la mijloc, domnule doctor! – începuse prefectul, după ce se făcuseră prezentările, căci nu se cunoșteau.

— Toți slujbașii statului, județeni și comunali, sunt obligați să dea concurs guvernului în alegeri. Se-nțelege, fiecare în felul lui... De la dumneata nu o să pretindă nimeni să vorbești în adunări, să mergi cu echipele electorale. *Est modus în rebus!* – ca să vorbim ca strămoșii noștri. Dar în deseale dumitale peregrinări prin sate, prin comune, poți pune un cuvânt, poți face o recomandare. Știm că oamenii din împrejurimi țin mult la dumneata, au încredere în dumneata. Ne-am înțeles nu-i așa, domnule doctor?

Ion Grecu îl măsurase de sus și până jos cu ochii lui căpriei, totdeauna blânzi, umbriți de un fel de melancolie.

— Cred că nu ne-am înțeles, domnule prefect – răspunsese el liniștit.

— Eu nu fac niciun fel de politică. Menirea mea e cu totul alta. Cât privește slujba, dacă ea e condiționată de altceva decât de priceperea mea profesională, vă rog să mă considerați încă de azi demisoinat.

De-atunci n-a mai avut de-a face cu persoane politice. Dar atitudinea lui demnă îi cucerise simpatia directorului băncii «Fortuna», Sava Scurtu.

Familiile doctorului, avocatului Preda, directorului «Fortunei» și parohului local se vedeau adeseori. Trăiau într-o sinceră și liniștită prietenie încă dinainte de unire. Se interesa fiecare de năcazurile și bucuriile celuilalt, se întâlneau când la unul, când la altul, ca să mai schimbe o vorbă, sau la un prânz, sau la o cină, la un botez, la o serbare familială. Mulți dintre românii nou așezați în oraș se mirau cum de pot trăi oamenii aceștia așa de retrași, așa de izolați. Oare ei, apucând așa din tinerețe, nu simțeau lipsa unei vieți sociale mai complicate? Le plăcea și se simțeau bine în simplitatea lor tradițională?! Pe urmă, cum niciunul din cei patru nu făcea politică, fură cam

uitați, cam puși pe linie moartă. Ei însă nu regretau, nu se simțeau desconsiderați și se simțiră mai uniți atunci când văzură cum politica învrăjbea alte familii, care mai înainte fuseseră prietene.

Între Valentin Grecu și Sora Preda era o diferență de vârstă de patru-cinci ani. Copilă fiind, ea se juca mai mult cu cel de-al doilea băiat al doctorului, cu Ion, care era de vârstă ei, și cu sora acestuia, cu Anișoara, mai mică decât ea cu doi ani. Când în trase ea în liceu, Valentin era în clasa a cincea. Se uita la el cu sfială, ca la un «student», cum și era. Apoi, crescând, i se părea tot mai mică distanța dintre ei și se juca nestingherită cu el, ca și cu ceilalți copii, mai apropiați de ea ca vârstă. În vacanța de Crăciun din clasa i patra, când începuse să meargă și ea la patinaj, își dăduse sama dintr-odată că prefera compania lui Valentin aceleia a lui Ion. Valentin era un patinator sigur și iscusit, în care ea, care abia învăța, putea să aibă încredere. Apoi, Valentin era mereu pornit pe râs și pe glume, spre deosebire de frate-său, Ion, un băiat tăcut, cu priviri bune și melancolice, ca și tată-său, dar care nu se pricepea să distreze o fată.

În vacanțele de Crăciun și de Paști, ca și în vacanța mare, din vară, Valentin venea totdeauna acasă și se întâlneau în familii, ca de obicei, toți copiii, și cei mari, și cei mici. El îi făcea să râdă pe toți cu glumele și nebuniile lui, de parcă ar fi fost tot licean. Până în vara trecută, când Sora își dădu sama că s-a schimbat ceva în prietenia ei cu „Valentin. De câte ori plecau în grup la plimbare, tânărul găsea mereu câte un pretext de a se izola, împreună cu ea, de ceilalți. Ba chiar, din ce în ce mai des, o invita numai pe ea la plimbare. Surorii îi făceau plăcere aceste invitații.

lira bucuroasă și mândră să se plimbe cu un student care absolvise al treilea an de medicină. Apoi, Valentin era tot cel vechi: cu sufletul mereu însořit și cu un nesfârșit bagaj de glume.

De-atunci începuse s-o năcăjească, prorocindu-i că va cădea la examenul de bacalaureat. O năcăjea și pentru că era elevă la liceul comercial. Ce să facă o fată în comerț?

Nu știa ce să-i răspundă, decât că învăța și ea cum învățau și altele, pentru că liceul era în oraș. Atunci el o întreba le-ar fi făcut dacă în orașul lor n-ar fi fost liceul acela comercial. Sora iar nu știa ce să-i răspundă. Ar fi ajutat-o pe mamă-sa, bineînțeles, la treburile casei. Dar și așa, fiind elevă, nu o ajuta la bucătărie?

Și în câte alte chipuri nu o năcăjea! Dar ea nu se supăra. Simțea că glumește. De ce să se fi supărat pentru niște ciume? Dar parcă glumele astea erau altceva decât jocurile lor din copilărie. Ce-ar fi putut să fie? Ia, nimic! Se bucura să-l vadă și-atâta tot. Crescuse înalt, se făcuse frumos... și căpătase, odată cu trecerea anilor, un glas plin, melodios, aclinc, pe care-i plăcea să-l audă. Treaba lui! Las să râdă de ea! Las să creadă că ea nu învăța nimic și că va cădea la bacalaureat! O să-i arate ea odată și odată ce poate și ce valoare are!...

Dar ce-oi fi având de-mi umblă gândurile prin cap ca furnicile și nu pot adormi?» se întrebă Sora, când luna, care răsărea târziu, începu să bată în fereștile salonului.

Se întoarce, poate pentru a zecea oară, pe partea cealaltă, și arcurile divanului scrâșniră strident în liniștea nopții... < Poate că asta-i legea zilelor mari – își spuse ea.

— Se spune că în momentele importante din viață te năpădesc; ducerile-aminte, și poate ca eu trăiesc încă subț semnul bacalaureatului. Poate de-aceea-mi vin smintirile astea și nu mă lasă să dorm!»

Totuși nu era năcăjită că nu-i mai venea somnul. Erau p acute amintirile acestea din întâlnirile ei cu Valentin. Mai ales acum, că lumina și luna...

Iată una proaspătă de tot, de la Paștile trecute.

Avea un ou mic, de puicuță, pe care îl înroșise împreună cu celelalte. Era grozav de tare la amândouă capetele. Spărsese cu el în două zile de Paști, o sumedenie de ouă, ale părinților, ale fraților, ale prietenilor. Se mirau toți de tăria lui, dar mai ales Virgil, care își alesese și el unul, ascuțit la vârf și tare ca osul, probându-le pe toate din coșulețul cu ouă roșii. Spărsese și el destule cu al lui, dar Sora i-l dăduse gata la amândouă capetele. Copilului îi

venise să plângă, dar cum erau mulți de față, se stăpânise.

a - Soro - zisese el, cu glasul coborât, pe care dintr-odată îl înălțase strident - dă-mi oul, vreau să-l văd. Mi se paré că tu ai înroșit unul de piatră.

— Prostii, Virgile! Uite-l! E ou de piatră?

Frate-său îl luase, îl cântărise în palmă, îl izbise de frunte, îl mirosise, și-l apropiase de ochi, ca să-l vadă mai bine, își muiase degetul în gură și încercase să șteargă vopseaua.

— Da, e de găină zisese el, mai împăcat.

— E de puicuță, Virgile, de-aceea-i așa de tare.

În clipa aceea intrase Valentin. Poate că ciocănisese la ușă, dar, din cauza larmei dinlăuntru, nu auzise nimeni ciocănitura lui.

— Ce neînțelegere-i acolo? întrebasese el de departe, auzind ciorovăiala dintre frate și soră.

— Ce să fie! - răspunsese una din fetele parohului.

— Sora a spart și oul lui Virgil!

— A mai spart și altele?

— Păi, se vede că nu știi ce ou tare are! Cred c-a spart vreo treizeci până acum!

— Auzi comédie! - se mirase Virgil.

— Aș putea să-l văd și eu?

Spunând acestea, dădea mâna cu cei de față. Pe Sora și pe Virgil îi lăsase la urmă.

— Pot să văd și eu oul minune? - întrebasese, apropiindu-se de Sora.

— O fi de piatră...

— Nu-i de piatră, nene Valentine - sări Virgil.

— L-am cercetat eu!... Sora zice că-i de puicuță.

— Ia să-l văd.

Copilul îi dăduse oul, pe care Valentin îl cântărise în palmă, întocmai ca Virgil, și-l ciocănisese tare de frunte.

— Da, e tare. Eu am însă unul și mai tare

— Imposibil! strigaseră toți din toate părțile, și tinerii se grămădiseră în jurul celor trei.

— Ei, parcă un student în medicină, și încă în anul al patrulea, mai umblă cu ouă roșii! zisese o colegă de-a

Surorii.

— Umblă, umblă, de ce să nu umble, domnișoară? Ce, noi nu prăznuim Paștile?

Valentin dusese mâna la buzunar și scosese un ou de o rotunjime uimitoare. Nu-ți dădeai sama unde erau cele două capete. Era vopsit roșu-închis, mat, și culoarea era perfect unitară.

— Asta-i de zahăr! exclamă râzând o altă colegă a Surorii.

— Da? Poftim de-ncearcă să muști din el! Da' vezi să nu-ți rupi dinții, că o să mai ai nevoie de ei...

Fetișcana nu încercă, dar în locul ei încercă să-și înfigă un colț în coaja oului Virgil.

— Aș! Nu-i de zahăr!

— Ei, Soro, vrei să ciocnim? Dai tu, sau dau eu? întrebă Valentin.

— N-am nimic împotriva, dar ia-ți alt ou. Țsta-i prea frumos, nici n-am văzut vreodată ou așa de rotund, și n-aș vrea să ți-l sparg, răspunsese ea, cu o undă de încredere răsfățată în glas.

— Ești chiar așa de sigură? întrebase Valentin, părând sincer îngrijorat.

— Cum să nu fie sigură?! Nu a spart toate ouăle până acum?!

— Ei bine, oul ăsta rotund vrea să-și aducă și el omagiul învinsului. Ciocnești, Soro?

— Cu care cap să dau? întrebase Sora, dintr-odată decisă și sigură de tăria oului de puicuță.

— Cu care vrei.

Ochii tuturor erau ațintiți asupra lor. Cei de la spate se rid; cau pe vârful degetelor ca să vadă și ei.

— Bine, dar tu care cap îl ții? Că oul acela nu are niciun cap!

— Cu atât mai bine pentru tine! Poate-l izbești în coaste!

Văzând siguranța lui Valentin, Sora începuse să ezite. Luase oul din mâna lui Valentin și-l mai cercetase o dată. Ceruse și părea lui Virgil asupra locului unde ar trebui să-l

ciocnească.

— Nu strânge așa de tare degetele, lasă loc de ajuns, zisese ea, pregătindu-se de atac.

— Poftim!

Și Valentin lăsase descoperită toată partea de sus a oului.

Un sunet săc, și ea ridicase oul spart la capul cel ascuțit. Se uita la ou și nu-i venea să creadă.

Cei din jur priveau uimiți și muți de admirație.

Repetaseră cu capul celălalt. Aceeași soartă!

Își aduce foarte bine aminte: lăsase oul spart pe masă și trecuse repede în camera vecină-Dacă ar mai fi întârziat puțin, s-ar fi făcut de râs: ar fi văzut-o toți izbucnind în plâns, ca un copil. Ca Virgil. Pentru un ou - așa ar fi crezut toți. Adevărul era altul: nu-i plăcea să se dea bătută.

După ce se spălase cu apă rece pe față, se întorsese în camera unde fetele și băieții se mirau încă de tăria oului acela rotund, trecându-și-l din mână în mână. Valentin o privise adânc în ochi și surâsese. Îi ocolise privirea, dar tot apucase să zărească pe fața lui cum se înnouează.

— Oare de ce o fi oul ăsta? întrebasese cineva.

— Nu-i cumva de bibilică?

Virgil izbucni deodată:

— De bibilică trăbă să fie, nene Valentine, zisese el cu înșuflețire.

Auzise și el că ouăle de bibilică sunt cele mai tari, dar până atunci nu văzuse niciunul.

— Nu, drăguță! E de pui de struț!

— De ce?! întrebasese uimit Virgil.

— De pui de struț! răspunsese Valentin, luându-și o figură mucalită.

Începuseră apoi jocurile obișnuite, de petrecere.

La un moment dat, se trezise singură lângă Valentin, care, și el, era singur.

— Uite, frate, să fi știut că-ți pare așa rău după oul acela, nu l-aș fi spart pentru toată lumea! îi spusese el.

— Nu-i nimic, Valentine! Doar nu mai suntem copii!

— N-ar mai trebui să fim, ori poate c-ar fi bine să

rămânem mereu copii, nici eu nu știu cum ar fi mai bine; dar te rog să primești în schimb oul care te-a supărat.

— Ei, copilării! Dar nici nu mă mai gândesc la oul acela! Mă doare puțin capul...

— Dacă-i așa, vii cu mine la plimbare? Cu gândul ăsta am venit. E primăvară în toată legea de Paștile astea.

Se gândise o clipă să-l refuze, tocmai pentru că spusese că o durea capul și ca să-l facă să priceapă că, deși nu mai e copilă, ea nu se-mpacă așa, cu una cu două. Dar răspunsese altfel decât se gândise.

— Stai să-mi iau jacheta și vin!

A doua zi de Paști căzuse de Sângeorgiu. Afară era un aer dulce de primăvară. Mugurii castanilor înfloriseră în buchete mici, verzi, și o mireasmă reavănă, crudă umplea aerul, pe care-l simțeai pe obraji ușor și moale ca o mătase.

Convorbirea se înfiripă, totuși, greu în după-amiaza aceea. Nici acum nu știa de ce Valentin i se păruse atunci străin, mai departe de ea decât fusese înainte. Și parcă îi era și oarecum frică de el. De aceea îi fusese recunoscătoare când o luase de mână, topind astfel înstrăinarea ce începuse să se așeze între ei. Se mai plimbaseră ei de multe ori ținându-se de mână, dar niciodată ca atunci atingerea mâinii lui nu-i dăduse sentimentul adânc al liniștii și al siguranței. Încet-încet, Valentin revenise la firea lui și reușise s-o facă să râdă.

Li despărțire, în fața casei lor, Valentin îi strânsese mai mult și mai tare mâna decât altă dată, probabil pentru că-i părea rău pentru ceea ce făcuse.

Când să se dezbrace, găsisese în buzunarul jachetei oul acela rotund din cauza căruia se năcăjise atâta. Îl luase și i-l dăduse lui Virgil, care se bucurase la gândul biruințelor lui de-a doua zi. Și bucuria lui Virgil o mai mângâiasse de supărarea că Valentin, strecurându-i-l în buzunar, crezuse că poate s-o împace. Dar ce? O credea o copilă?...

...Și iată că prostia asta i-a venit în minte tocmai acum. Și încă atât de vie, de parcă s-ar fi petrecut ieri! Oare de ce „r

Divanul dădu din nou glas.

— Ei, de-acum simt că-mi vine somnul» își zise Sora. Amintirea din urmă parcă o mai liniștise. Nu mai simțea roiul acela de gânduri umblându-i repede prin cap, ca niște furnici. Nu, ci o căldură plăcută, molesitoare, răspândită până-n vârful degetelor. Trecuse și luna de geamurile salonului și se așternuse peste toată încăperea o semiobscuritate liniștitoare. Ațiți, surâzând crâmpeliilor din amintirea aceea de la Paști, care se apropiau și se depărtau de ea purtate pe undele înșelătoare ale somnului.

Afară biserica, de școala confesională, etatizată, dar hincționând în vechea ei clădire, proprietate a bisericii, afară de banca «Fortuna», nu mai era în oraș altă instituție românească, datând dinainte de unire, decât cazina. Un an, doi după unire, o porecliseră «Casa Națională», dar, apoi, se revenise la vechea denumire.

Schimbarea numelui fusese propusă și susținută, împotriva autohtonilor fruntași, de către românii care se stabiliseră de curând în oraș - tot soiul de funcționari, de la judecătorie și liceu până la percepția financiară. Li se alăturaseră și o seamă de localnici, dornici de înnoiri. Argumentau că e mai pe românește spus «Casa națională» decât «Cazina română», această din urmă numire nefiind decât traducerea cuvântului unguresc. «De! Ca și când cuvântul, rostit și scris în ungurește „Kasszino”, ar fi de origine maghiară!» își zicea directorul băncii «Fortuna», Sava Scurtu. Dar nici el, nici avocatul Preda, nici doctorul Grecu nu stăruiseră prea tare în părerea lor, pentru că era vorba ca românii nou-veniți în oraș să aibă prilejul și locul potrivit unde să se cunoască și să sporească viața lor socială și culturală. De această părere fuseseră toți cei trei fruntași localnici băștinași. Cu cât va avea cazina mai mulți membri, cu atât va fi mai bine. Vor fi mai multe cotizații, vor putea să se aboneze la mai multe ziare și reviste, vor putea mări biblioteca. Stabilindu-se legături mai intime între membri, se vor putea pune la cale mai multe manifestări culturale și artistice decât în trecut. Sala cea mare, de biliard, unde își avea sediul, de altfel, și

biblioteca - alcătuită din două dulapuri cu geamuri și masa lungă, pentru ziare -, era destul de încăpătoare pentru a se putea face repetițiile corului cu un număr oricât de mare de coriști, precum și repetițiile pentru viitoarele reprezentații teatrale. Tot aici se ținuseră și înainte de unire, cu puținii membri, câți se puteau aduna pe-atunci, din tineretul românesc al orașului, când corul mixt avea cel mult șaisprezece membri, iar înjghebarea unei reprezentații teatrale era o adevărată problemă, pentru că trebuiau găsite piese scurte, cu cel mult patru-cinci personaje, câți «actori» aveau de toți. Pe-atunci, corul nu dădea decât un singur concert pe an, în timpul verii, de obicei la Sântilie, când, de la înființarea băncii «Fortuna», se ținea regulat o petrecere cu dans pentru tineretul școlar. Corul deschidea petrecerea.

Când văzuse câți intelectuali și cât tineret școlar se adunase în localitate la numai doi ani de la unire, Sava Scurtu se așteptase la o puternică înviorare a vieții culturale și artistice în centrul căreia era cazina. De aceea, el, care era președintele cazinci, se supusese dorinței majorității: luase tabla cu inscripția «Cazina română» de pe clădirea unde, la etaj, era cazina și în locul ei pusese alta, cu inscripția cea nouă: - Casa națională». Cealaltă fusese dusă în pod și pusă-alături de alte relicve ale trecutului: o hartă mare, de părete, a Europei de dinainte de război, două steaguri naționale, în care culorile roșu, galben și albastru erau așezate orizontal, începând cu roșul - după tradiția ardelenescă -, și o litografie a bătrânului împărat Francisc Iosif, care nu mai apucase catastrofa monarhiei dualiste.

Numai că înviorarea așteptată de Sava Scurtu nu se produsea. E adevărat că, în primul an de la unire, venea foarte multă lume la «Casa națională», dar numai trei la sută din nou-veniții înscriși ca membri, înțeleseseră că trebuie să achite o cotizație anuală. La cererea generală, se făcuseră multe abonamente la ziare, nu însă și la reviste, iar cât prikvește biblioteca, rămăseseră, cu câteva excepții, la vechiul fond Ide cărți. De altfel, aproape

niciunul din nou-veniți - și din «Țară» și din alte regiuni ale Transilvaniei - nu se interesa „de bibliotecă și de puținele reviste la care era abonată «Casa națională». Toată lumea năvălea asupra ziarelor și, mai ales, în jurul meselor de joc de cărți. Se pornise o «cărțarie», cum spunea doctorul Grecu, cum nu se văzuse, înainte vreme, decât la cazina ungurească. Nu erau jocuri de noroc, dar ele consumau timpul celor mai mulți vizitatori ai «Casei naționale», și nici vorbă să se poată închea cu ei discuții serioase despre intensificarea vieții culturale românești sau a celei soaciale din oraș. Dacă se porneau discuții, ele aveau numai caracter politic, cu înțepături și cleвете despre persoanele care lipseau.

De profitat de pe urma acestei schimbări nu profita decât românul mărginean Bucur Popa, care ținea, la parter, o prăvălie și un birt-restaurant, încă dinainte de unire. Soneria de la etaj, din «Casa națională», zbârnâia mereu între orele șase sara și unsprezece noaptea. Se consuma multă bere, țuică se consumau sprîțuri, mezeluri și chiar fripturi. Căci unii oaspeți ai «Casei naționale», înfierbântându-se la jocul de cărți, luau cina în sala de biliard.

În primele luni de la unire, Sava Scurtu, avocatul Preda și doctorul Grecu se izolau într-o încăpere mai mică a «Casei naționale» pentru a-și putea continua convorbirile lor obișnuite. Și așteptau, cum zicea Vasile Preda, «să se limpezească lucrurile», adică să treacă însuflețirea aceea momentană care-iatrăgea pe oameni numai la distracții ușoare - cum se întâmplă la orice început de drum nou, mai ales când oamenii sunt veniți din mai multe locuri -, ca să poată vorbi cu ei și despre lucruri serioase.

Așteptaseră însă în zadar, pentru că de la sfârșitul anului întâi de la unire, și mai ales în cursul celui de al doilea, «Casa națională» începuse să se depopuleze. Rând i) e rând, nou-veniții și cei mai mulți dintre localnici începuseră să frecventeze cele două cluburi politice care se deschiseseră în oraș.

La sfârșitul celui de al doilea an de după unire, într-o

sară, se aflau în camera de mese, înainte plină de lume, numai cei trei prieteni. Doctorul Grecu zise zâmbind:

— Domnule președinte, eu am o propunere.

— S-auzim! răspunseră cei doi, intrigati de zâmbetul doctorului, care surâdea rareori.

— Să coborâm din pod tabla cu inscripția «Cazina română» și s-o punem la loc!

Surâse și directorul «Fortunei».

— Bine zici! N-a fost de bun augur schimbarea numelui. Ne-au părăsit mulți, chiar dintre membrii vechi.

— Noi, ca noi, vom suporta și experiența asta - zise avocatul Preda. Chiria va plăti-o, ca și până acum, «Fortuna», dar mai greu se va împăca Bucur cu noua situație.

— Ei, parcă dintr-asta a trăit el de doisprezece ani încoace, de a putut cumpăra și imobilul! Are el clientela lui veche, și la prăvălie și la birt. Ba, clientela lui e din ce în ce mai mare, zise Sava Scurtu.

Și încă a doua zi fusese pusă la loc tabla cea veche, iar cea cu inscripția «Casa națională» fusese dusă în pod.

— *Sic transit gloria mundi!* exclamase avocatul Vasile Preda, privind din drum, alături de Bucur, tabla cea veche.

Mărgineanul, un român voinic, cu fața roșie, buclălată, în costumul lui alb, luminos, ciuli urechea, dar nu înțelese ce a spus avocatul. u.o

Ei! rosti el -, parcă mă simt mai aciisa cu-tabla asta! Ce-am avut și ce-am pierdut! Numai sănătate să deie Dumnezeu.

— Sănătate și noroc, frate Bucure!

— Norocul și-l face singur omul cuminte și harnic, domnule avocat!

Cei trei frunțași stăruiseră pe lângă părintele Nistor și pe lângă învățătorul Ion Precup să înjghebeze iar vechiul lor cor, care nu mai funcționa de la unire, în nădejdea că se va forma altul, sub conducerea unui învățător mai tânăr de la cele două școli primare ce se înființaseră în oraș. Dar aceștia erau și ei prea ocupați la cluburile politice ca să mai aibă timp pentru organizarea unui cor.

În vreo trei luni, părintele Nistor și învățătorul Precup reușiseră să înfiripeze ei corul, cu câțiva dintre vechii membri, cărora li se alăturară și destul de mulți nou-veniți, majoritatea fete și băieți de țărani din parohia părintelui Nistor.

În cel de-al patrulea an după unire, reușiseră să dea, a doua zi de Crăciun, o reprezentație teatrală, iar în vara următoare, un concert, cu prilejul «petrecerii de vară a tineretului școlar din oraș și din jur». Peste vreo opt ani, când mulți foști elevi din oraș erau de-acum studenți în universitate în Cluj, câțiva din aceștia stăruiseră să schimbe numele petrecerii, să-i spună «Balul studențimii universitare din oraș și din jur», dar directorul «Fortunei», care suporta cheltuielile cu tipărirea invitațiilor, cu muzica, cu chiria localului, nu se învoi.»

— Noi vrem să adunăm oamenii în jurul nostru, nu să-i împrăștiem - răspunsese el.

— Nu trăbă să speriem lumea cu un nume prea pretențios.

— Cum așa? Întrebasese un student în drept.

— Păi, dacă vom scrie în invitații «Balul studențimii universitare din oraș și din jur», nu o să cuteze să vină băieții din clasele a șaptea și a opta de liceu, nici mulți preoți și învățători din satele din jur, nici fetele lor. Se vor speria de cuvântul «bal», de cuvintele «studențime universitară», ori vor face cheltuieli mari, pentru a-și face haine potrivite cu aceste cuvinte pretențioase. Și chiar dacă vor veni o dată, a doua oară nu-i vom mai prinde. Puterea petrecerii acesteia de vară, în jrecut, stătea și în lipsa ei de pretenții. Venea fiecare îmbrăcat cum putea. Scopul nostru a fost și este contactul social și oleacă de bucurie estetică, atâta cât poate să dea un cor compus în majoritate din țărani și alți oameni simpli. Noi vrem mai multă solidaritate națională, nu mai mult fast.

Totuși, deși în multe se revenise la vechile tradiții, la «Cazia română» veneau din an în an tot mai puțini oameni, și banca plătea chiria localului aproape pe degeaba. Până ce-i veni lui Sava Scurtu o idee.

— Părinte - zise el într-o sară, adresându-se părintelui Nistor -, dumneata ești președintele despărțământului «Astrei», dacă nu mă-nșăl.

— Sunt, sau, mai bine zis, mi se pare că am fost, răspunsese preotul, înroșindu-se.

— Pentru că nu mai activezi?

— Evident!

— Oare de când?

— De la începutul războiului.

— Uite la ce m-am gândit! Am putea socoti localul cazinei și ca sediu al despărțământului. Aveți bibliotecă, aveți ceva inventar?

— Avem vreo cincizeci de cărți, mai mult cărțicele pentru popor.

— Unde le țineți?

— La mine, în biblioteca parohială.

— Le-am putea aduce aci. Am putea face și câteva abonamente la foile pentru popor. În sala asta de biliard am putea face o sală de lectură deschisă tuturor. Și așa e aproape goală până și duminica, iar mesele de biliard sunt pline de praf. Nu știi, în biblioteca casei parohiale sunt și cărți potrivite pentru țărani?

— Hm! Nu prea știu. Drept spunând, nu le-am prea răsfoit.

— Sunt vreo câteva, rămase din vechiul fond al «Asirei» - zise avocatul Vasile Preda.

— Este Ispirescu, Creangă, Eminescu, sunt câteva colecții de poezii populare. Am văzut fabulele lui Donici, Țichindeal, Alexandrescu. Sunt poeziile lui Coșbuc, ale lui Goga. Sunt, cum de nu. Și poate-or mai fi și altele de care nu mi-aduc aminte, că nici eu nu am deschis de mult dulapurile bibliotecii.

— Ei, să ne sfătuim, când ne vom aduna mai mulți, să completăm comitetul «Astrei» locale și să deschidem aici o sală de lectură pentru elevi, pentru țărani, pentru meseriași. Nu știu dacă ați băgat de seamă că numărul acestora din urmă a crescut mult în ultimii ani.

— Da, e adevărat, răspunse părintele Nistor.

Din convorbirea aceasta, la care participase și doctorul Grecu și învățătorul Precup, pornise reluarea activității despărțământului «Astrei», și în oraș, și în satele din jur, și deschiderea sălii de lectură de la «Cazina română,» la început cu puțini cititori, mai ales cu tineret, apoi cu tot mai mulți, în după-amiezile duminicilor și ale zilelor de sărbătoare.

Printre vizitatorii nelipsiți ai «Cazinei române», sară de sara, încă de la înființarea ei, era și prim-contabilul băncii «Fortuna», Nichita Marele. Toată lumea îl cunoștea, și în oraș și în satele vecine, numai sub numele de «domnul Nichita». Toți care aveau treburi la bancă întrebau de «domnul Nichita».

Venise și în sara aceasta de sfârșit de iulie, cu aceeași punctualitate, și își ceruse, ca de obicei, sticla de bere. Era singur în toată sala, căci cei patru-cinci membri obișnuiți ai cazinei încă nu sosiseră. Își răsuci, ca de fiecare dată, o țigară groasă, o puse în țigăreta de lemn de cireș, arsă scrum la capăt, și începu să trimită nourași de fum spre tavanul înnegrit.

Era un om trecut de șaiszeci de ani, cu umerii căzuți, cu spinarea cocoșată de atâta aplecare asupra registrelor, cu o chelie palidă. Purta ochelari mari, cu lentile groase, în spatele cărora ochii lui mici, cufundați în orbite, clipeau des.

Băiețandru care îl ajuta pe Bucur la treburile din birtul-restaurat, aduse berea, i-o puse pe masă și rămase așteptând; dar omul părea că nu-l vede. Își umplu un pahar, îl bău și continua să privească, prin lentilele groase, în pereții din față.

— Puțină brânză nu aducem, domnule Nichita?

— Ce? Brânză?! Ba da, măi Ionică, am și uitat și se uita atent pe masă. * „Și se

Crezuse că ceruse și brânză.

— De, măi Ionică - zise el oftând, când băiatul îi puse farfurioara pe masa toate au un sfârșit pe lumea asta.

Și privi melancolic prin încăpere.

— Dar ce s-a întâmplat, domnule Nichita? Nu vă simți

vi bine t

— Bine, nu, deși nu sunt bolnav.

— S-a întâmplat ceva?

Bătrânul dadu din cap, lăsându-și bărbia în piept.

— S-a întâmplat!

„T JYai, de mine! Da> ce s-antimplat, domnule Nichita» ia cu băiatul, speriat, privind figura întunecată a contabilului.

— Nimic decât ceea ce trebuia să se întâmple: la întâi august trec la pensie, măi Ionică.

— Păi, poate c-ați cerut dumneavoastră. Nu cred că așa vrea domnul director. Doar ține așa de mult la dumneavoastră...

— Se-nțelege că eu am cerut! Mă năcăjesc ochii, măi Ionica, zise el, scoțându-și ochelarii și începând să-i șteargă cu batista.

— Poate că nu mai sunt buni ochelarii, domnule Nichita. Poate că trăbă să-i schimbați, să luați alții, mai tari.

— Am încercat toți ochelarii pe care îi are Braunfeld. Degeaba!

— Poate c-ar trebui să comandați o păreche la București.

— Nu mai merge cu nici unii, frate Ionică. Mi s-au slăbit prea tare ochii. La cifre nu mă mai ajută de-acuma niciun fel de ochelar, și eu cu cifre lucrez.

— Păi, vezi bine, la contabilitate...

— Încă trei sări mai am de venit aci. Apoi s-a isprăvit.

— De ce, domnule Nichita?! Doar și pensionat puteți veni! Veți avea și mai mult timp liber.

— Asta da... - și omul avu o contracție a mușchilor feței, ca o strâmbătură, la auzul unei vești neplăcute.

— De-acuma înainte, tot timp liber o să am! Dar nu o să rămân în oraș, măi Ionică. Mă mut la țară, la o soră.

— Așaa?! - se miră băiatul.

— Să știți că lui nenea Bucur o să-i pară tare rău. Și mie!

— Hm! Se poate! Crezi că mie nu-mi pare rău? De

aproape treizeci de ani vin regulat la cazină, cu mult înainte de a veni Bucur aici. I-am apucat, cu prăvălia și birtul de la parter, și pe Binder bătrânul, și p; MIUO, și pe Weissmann, de la care a cumpărat Bucur... O viață de om! oftă contabilul, după ce bău al doilea pahar de berc.

— Rămâneți în oraș, nu plecați nicăiri, domnule Nichita. Sunteți obișnuit aici și vă va fi greu într-altă parte.

— Știu, măi Ionică, dar nu se poate! Am făcut eu destule combinații, dar nu iese niciuna!

Cineva de jos îl strigă pe Ionică, și băiatul se grăbi să plece.

Rămas singur, contabilul Nichita Marele bău și restul de bere. Și privea a pustiu pe perețele din față, când intră părintele Nistor.

— Singur, domnule Nichita?

— Ma pregătesc pentru ceea ce va fi în viitor. De-acum tot singur voi fi.

— E adevărat că te pensionezi în curând?

— Nu curând, ci foarte curând! La întâi august. Mai am trei zile.

— Și ne părăsești, într-adevăr, cum se zvonește? Te muți la țară t

— Da. La o soră.

Părintele se așează în fața lui Nichita Marele.

— O să ne pară rău la toți. Mai puteai face serviciu.

— Cu capul și cu mâinile, da; dar cu ochii... O să răni înă, deci, un loc liber. Al meu îl va ocupa, se-nțelege, contabilul al doilea, Verzaru, dar în locul lui trăbă un om nou. Paguba că n-ai un băiat cu școala comercială!

— De, mi-s copiii încă prin liceu... Dar ce mai știi? Cu zvonurile astea despre conversiune, poate ca rămâne «Fortuna* cu un singur contabil. Directorul e om prevăzător. Va fi o mare lovitură pentru bănci.

— Pentru noi nu prea! De când s-au urcat dobânzile, t: - am prea dat împrumuturi agricole. Apoi e întreprinderea aceea forestieră, care a pornit bine de tot. Nu vom rămâne cu un contabil. E mult de lucru. Sunt și venituri. Se-nțelege, de suferit vom suferi și noi.

— În cazul că se completează locul, pagubă că n-avem un tânăr din localitate, cu pregătire comercială.

— N-avem, ca toată lumea dă năvală la universitate.

A fi1 „deNichita - se trezi părintele, ducându-și degetul arătător la frunte, avem un absolvent al unei școli comerciale.

— Pe cine? întrebă curios bătrânul.

— Pe Sora Preda, zâmbi părintele.

tabând E° absolventă, nu un absolvent! zise cu dispreț con

— Și încă bacalaureată!

Nichita ridică brațul și-l lăasă să cadă a lehamite.

mai fi 51 Ilceul ăsta comercial! Cred că numai contabilitate nu se-nvață în el I

— Am spus și eu o vorbă. Avocatul are, probabil, alte gânduri cu Sora.

— Nici nu poți să pui o fetiță ca ea la registre. Le-ar încurca de nu le-ai mai da de capăt! apoi fetele nu-s făcute pentru comerțul de bancă.

Sosiră și cei trei fruntași localnici, care veneau zilnic un ceas la cazină: avocatul Preda, Savu Scurtu, directorul «Fortunei» și doctorul Grecu. Puseră o masă lângă masa la care stăteau părintele și Nichita Marele, ca să încapă mai comod.

— Ne-ați întrecut! zise doctorul.

— Părintele a sosit acum zece minute, dar eu sunt de-un ceas. Am venit mai devreme, ca să mă obișnuiesc cu singurătatea.

— Mai sunt trei zile, te poți răzgândi, poți reveni asupra demisiei, zise directorul.

O rază de satisfacție trecu peste fața tăbăcită a lui Nichita.

— Mulțănesc! Nu mai revin, domnule director. Toate au un sfârșit, în lumea asta! mai bine să plec acum, de bunăvoie, decât să rămân până mi s-ar abzice. Fiecare om trăibă să-și cunoască momentul retragerii. Așa cere bunul-simț și buna-cuviință.

Ionică aduse halbele de bere, măsura obișnuită, de

fiecare sară, a noilor veniți, fără să mai aștepte soneria.

Ciocniră – lui Nichita îi mai adusese o sticlă, că asta era măsura lui de fiecare sară și pentru că el prefera berea la sticlă –, și, după ce sorbiră din băutura aurie, directorul întrebă:

— E ultimul dumitale cuvânt? Nu crezi că vei regreta?

— De regretat regret de pe-acuma, dar n-am ce face. E mai bine așa! Ultimul, domnule director!

Sava Scurtu și Vasile Preda își încrucișară privirile.

— Dacă-i așa, putem să venim cu o veste. Cu domnul avocat al băncii ne-am gândit pe cine să numim în locul de contabil al doilea. Se-nțelege, deocamdată, pentru un an, numai provizoriu, în cazul în care hotărârea dumitale rămâne nestrămutată.

Nichita, cu toată hotărârea lui neclintită, simți un fior: era începutul certitudinii că «orice lucru are un sfârșit pe lumea asta», sentință pe care și-o tot zicea în gând de vreo două luni, dar în care nu voia să creadă.

— Noi,ăștia câțiva din preajma băncii, am luat toate hotărârile, până acum, cu unanimitate și oarecum în familie. M-am gândit să discutăm și problema asta între noi, în prealabil, cum se zice. Afară de părintele, care e membru în consiliul de cenzori, eu și cu domnul Grecu suntem membri în consiliul de administrație, iar domnul Preda este avocatul băncii.

Toți se uitară cu interes la director, la avocat și la doctor.

— Ne-am gândit că până va trece criza asta, și mai ales până ce vom vedea ce este și cu conversiunea datoriilor agricole, să nu angajăm un contabil definitiv, ci unul provizoriu. Și ni s-a părut ca slujba asta ar putea-o face fina mea, Sora, fiica domnului avocat, care a terminat chiar acum liceul comercial.

Doctorul Grecu și Nichita Marele se uitară o clipă unul la ritul, apoi fiecare își coborî privirea spre paharul lui de bere. Numai părintele surâse: lui îi trecuse prin minte soluția aceasta.

Nichita Marele rupse cel dintâi tăcerea.

— Nu cred că-i dezlegarea cea mai bună, domnule director.

— De ce?

— Fortuna» a fost, vreme de trei decenii, una din băncile cele mn solide. Și asta și pentru că n-a avut între funcționarii ei iemei. Eu unul nu cred că o fată ori o femeie poate fi bună I unctiōnară. Să nu se supere domnul avocat!

— Daj nici nu mă gândesc să mă supăr, domnule Nichita. î>int cam de-aceeași părere cu dumneata.

— Femeile sunt distratē, domnule director. Dacă-i fată, e preocupata de gândul măritișului; dacă-i nevestă, o bântuie mereu grija de familie, de copii... La bancă n-ai voie să fii distrat. Dacă ești, aduni de-o sută de ori aceeași pagină de registru și-ți da de fiecare dată alt rezultat. Sau faci erori fundamentale în calcularea dobânzilor. Știu din proprie experiență. Când veneam de-acasă cu capul plin de năcazuri familiale, lucram de-o sută de ori mai greu și mai rău decât de obicei.

— În privința asta îți dăm necondiționat dreptate, domnule Nichita. Dar, slavă Domnului, domnișoara Sora nu are, deocamdată, mei unul din gândurile de care te temi dumneata. E o copilă încă.

— La optsprezece ani nu mai e copilă!

Râseră cu toții.

— Știe ce știe domnul Nichita! Își aduce aminte de tinerețe, zise părintele.

— Și-apoi, afară de asta, ce știu eu ce a învățat domnișoara Sora?! Școala asta atât s-a tot schimbat, s-a tot cârpit, încât nu-mi mai insuflă nicio încredere. Nu știu ce contabilitate se învață în liceul comercial, dar nu cred că se învață contabilitatea pe care trăbă s-o știi într-o bancă.

— Îți dăm dreptate și-ntr-asta, domnule Nichita. Și, de aceea, iată, ne-am gândit, eu și domnul avocat, să-ți primim, în consiliu, definitiv, pensionarea, pentru a nu mai purta dumneata răspunderea. Dar totodată să te rugăm să mai vii un an pe la bancă, s-o introduci ge domnișoara Sora în lucrările practice. Și-apoi, credem că nu va strica să-l

supraveghezi o vreme pe Verzaru. Nu-i vorbă, e funcționar bun, totuși nu are experiență de contabil prim, și, până va capala-o, e bine să fie ajutat. Și ne-am mai gândit ca, în anuj acesta, pentru că tot vei veni la bancă, iar noi vom fi fără nicio grijă știindu-te acolo, să-ți plătim salariul ca și până acum.

Întorsătura aceasta luminează dintr-odată fața bătrânului. Ochii lui mici, spălăciți, clipiră mărunț și des în spatele lentilelor groase. Îi simțea plini de lacrimi. Încă un an, și fără răspunderea contabilității! De două perspective se îngrozea maiA a-es: de părăsirea orașului și de pensia mică. Acum se aminau amândouă cu un an!

— De, asta ar fi altceva, domnule director - zise el, și, ca să-și ascundă emoția care îl copleșea, își scoase ochelarii și începu să-i șteargă, încet, meticolos, cu batista.

— Trăbă să recunosc - continua el, punându-și ochelarii pe nas și păturindu-și batista - că, de când există banca, dumneata ai avut, întotdeauna, în toate împrejurările, un deosebit simț practic.

— Păi, de-aceea e director! zise, zâmbind, doctorul.

— Mai sunt ei directori care s-au ținut mari o vreme, dar care s-au ars la adică, domnule doctor.

— Apoi, întorcându-și ochii spre Sava Scurtu, continuă: - Cum am spus, asta ar fi altceva! Subt mina mea, domnișoara Sora, deșteaptă cum este, poate să cunoască, într-un an, toate tainele contabilității de bancă. Presupun că știe problemele fundamentale ale aritmeticii, regulele de calcul a dobânzii, capitalului și timpului.

— O să vezi dumneata dacă le știe - zise vesel avocatul -, dacă nu, o lași repetentă.

— Și lui Verzaru pot să-i fiu de folos. Mai ales la încheieri, la alcătuirea bilanțului.

— Așadar, primești?

— Primesc cu recunoștință, domnule director!

— Recunoștința e a noastră, domnule Nichita!

Bătrânul îl privi cu ochii lui mici, cufundați în orbite. Constată că vorbise cu sinceritate.

— Ba, recunoștința este a mea! E așa de greu să te

desparți dintr-odată de o slujbă în care ai muncit o viață!...

— Ai dreptate I zise doctorul.

Un răstimp se făcu liniște.

— Așadar, suntem înțeleși definitiv, domnule Nichita?

— Înțeleși, domnule director.

— Îți mulțănesc! răspunse acesta, și-i strânse cu căldură mina.

— M-am gândit - zise avocatul că fetei nu i-ar strica, pentru orice eventualitate, să facă un an de practică. Și încă într-o instituție unde se lucrează solid, ca la «Fortuna». Cunoștințele din școală se lămuresc și se verifică numai în munca practică, pe teren, ca în orice carieră de altfel. Știu din proprie experiență.

— Atunci ce să mai spun eu? - zise doctorul.

— Numai din experiența vieții înveți cu adevărat.

— Așa esăteconfirmă și părintele Nistor.

— Cu toată învățătura, când am slujit cea dintâi cununie, cea dintâi înmormântare, cel dintâi maslu, m-am ajutat mai mult cu diacul deciț cu *Euchologiul*. Dar când a trebuit să-l împărtășesc pe cel dintre bolnav de moarte! într-adevăr, numai experiența proprie, directă te ajută!

— Așa-i pretutindeni-zise directorul.

— De-aceea nu mi-a intrat mie niciodată în cap, și nu mi intră nici acuma, de ce atâția oameni în țara noastră acceptă sau se zbat să ocupe niște funcții pentru care nu au nici pregătirea necesară și niciun fel de experiență practică. Se vede că sunt niște oameni... cum să spun?... foarte curajoși, dacă nu cumva vor fi proști de-a binelea.

— Poate că de-aici se și trage vorba «curajul prostului», zise, zâmbind, avocatul Preda.

— Nu-i de glumă! - zise doctorul.

— Nu vedeți că așa se și lucrează, prost?

Terminându-și porția zilnică de bere, Sava Scurtu, Vasile Preda, părintele Nistor și doctorul Grecu se ridicară și plecară. În sala de la «Cazina română» nu mai rămase decât Nichita Marele. După ce bău ultimul pahar de bere, se ridică și el, dar nu plecă, ci sună. Când intră băiatul de la birt, îi zise:

— Măi Ionică, mai adu-mi o sticlă de-bere. În astă sară trăbă să mai beau una. Știi tu un lucru, măi băiatule? M-am hotărât să mai rămân un an la bancă! Iac-așa! încă un an!

— Vai, ce bine-mi pare, domnule Nichita!

Și porni volbură pe scări, să-i dea vestea cea jjună lui stăpănu-său, căruia, puțin mai devreme, se grăbise să-i spună și vestea cea rea.

V

Vreme de vreo trei săptămâni, Vasile Predi nu i-a spus nimic neveste-sii despre propunerea lui Sava Scurtu. Mai mult decât atât: ar fi vrut ca însuși să uite de oferta directorului, pentru că nu-i plăcea. I se părea oarecum umilitoare la început nu putea să-și explice de ce, dar, cu timpul, își dădu sama că motivul principal era mai mult de ordin sentimental decât rațional: el avea alte aspirații, cu mult mai mari, în legătură-cuviitorul Surorii. Tulburi până atunci, aceste aspirații începură să se precizeze în mintea lui subț presiunea propunerii făcute de directorul băncii «Fortuna». Planul cărei se limpezea tot mai mult era că Sora trebuia să-și continue studiile, să-și pregătească o carieră superioară, de pildă, să devină profesoară de liceu. Poate chiar la liceul comercial din localitate. Perspectiva profesoratului îl ademenea și pentru că Sora, continuându-și studiile, scăpa și de oferta lui Sara Scurtu - «Doar nu voi îngropa-o ani de zile în registre!» -, și de gura lumii, care, altfel, văzând-o înaintând în vârstă, s-ar întreba de ce nu se mărită, dacă nu s-ar mărita într-un an, doi. Așa, toată lumea va zice: «Nu-i stă ei capul la măritiș, câtă vreme e studentă!» - «E adevărat că puțin mi-ar păsa mie de gura lumii!» își zicea Vasile Preda. Totuși simțea că dacă Sora va continua studiile, va fi și el mai liniștit din partea asta, a măritișului. Pentru că acum, după război, tinerii se căsătoreau mai greu decât pe vremea tinereții lui. Ba unii - și au fost cazuri chiar aici, în oraș -, după ce fac curte unor fete doi-trei-patru ani, și chiar se logodesc, pe urmă nu mai au curajul să întemeieze o familie, și, la prima aluzie mai serioasă la căsătorie, dau bir cu fugiții, sub pretextul

transferărilor din oficiu, iar fetele rămân dezamăgite. Realist cum era, nu-și închipuia că Sora, deși fată frumoasă și dezghețată, va face excepție deja acest obicei al timpului. Apoi, își aduse aminte că odată, cu prilejul unei discuții, un om cu destulă trecere în țară îi spusese: «Rămânerea în urmă a elementului ardelenesc în România mare, funcția lui de a cincea roată la car, nu se trage din rapacitatea celor din vechiul regat, ci din neputința dumneavoastră de a vă adapta repede împrejurărilor. Nu vă puteți schimba mentalitatea. Trăim un început de epocă, în care istoria a făcut un salt mare. Saltul trebuie să-l facă și oamenii, dacă vor să țină pasul cu evoluția.» Observația aceasta îi Pdea bine acum, când se gândea la viitorul Surorii, deși își dădea sama că mentalitatea lui nu s-a schimbat și nu se va schimba -, ci va continua să fie convins că legea firească este ca o tata să se mărite, și încă devreme, și nu să-și caute o carieră, fie chiar și aceea de profesoară.

În perspectiva continuării studiilor se izbea însă de o mare piedecăj criza cancelariei sale avocațiale. Nu voia să se oprească prea mult asupra ei. Simțea că trebuie să facă și imposibilul pentru a o putea trimite pe Sora la Academia Comercială sau la o universitate. Cu toate acestea, pragul cel înalt i se pune mereu în drum - și nu știa dacă îl va putea trece: cum ar mai putea face rost de încă vreo câțva mii de lei lunar pentru Sora. Cauzele, procesele pe care le primea de la particulari erau tot mai rare de câțiva ani încoace. În afară de ceea ce primea în natură de la părinți și socri - cereale, legume toamna, porc de Crăciun iarna - se răzima mai ales pe salariul de la banca «Fortuna» și pe o foarte strânsă și cruțătoare economie casnică datorită vredniciei Anei. Nu le lipsea nimic, e adevărat, dar nici nu le prisosea. Nu puteau pune nimic deoparte de când începuse criza și le crescuseră cei trei copii.

Însă considerațiile de ordin practic erau biruite întotdeauna, în sufletul lui, de cele de ordin spiritual. Chestiunea era că, deocamdată, lucrul cel mai bun pentru Sora - și nu numai pentru ea, ci și pentru el și pentru Ana -

era continuarea studiilor. Va birui el, ca și altă dată, greutatea materiale! Optimismul său firesc nu-l lăsa să se descurajeze cu una cu două.

Ajungând, după vreo trei săptămâni, la aceasta concluzie, se hotărî să i-o spună și Anei. Prilejul i-l oferi chiar nevastă-sa.

Într-o duminică sară, după ce copiii se duseră la culcare, Ana îi zise:

— Cât de răpede mai trece vremea! Suntem la mijlocul verii. Ca mâne-poimâne s-așterne toamna. Ce planuri ai cu Sora?

— A-ntrebat ea?

— Ei parcă tu n-o cunoști! Niciodată. Cel puțin nu mi-a pomenit niciodată de vreun plantai ei după terminarea liceului. Poate pentru că-i prea copilăroasa încă. Sau poate pentru că vrea să știe ce planuri ne-am făcut noi.

— În schimb te-ai întrebat tu, nu-i așa? Voiai să rămâie cu patru clase liceale. Nu-i bine ca azi e bacalaureata?

— Doamne, nu zic nu, deși eu cred și acum că pentru o tata erau destule patru clase secundare. Acuma ar fi intrată pe drumul ei firesc, s-ar pricepe la toate și nu ar avea nu știu ce pretenții.

— Crezi că are?

— Ar fi firesc și nu m-aș mira. Colegele ei, toate, adică nu chiar toate, dar cele mai multe, se pregătesc pentru școli mai înalte.

— Ți-a spus Sora?

— Mi-a spus, firește!

— Și ea nu și-a manifestat nicio dorință?

— Până acuma, nu. Mi se pare că toamna ce vine i se pare încă la sfârșitul lumii. Deocamdată se bucură de vacanță. Normal este să ne gândim noi în locul ei.

— Și te-ai gândit?

— De gândit poate că m-am gândit, dar așteptam să-ncepi tu vorba, pentru că tu ești bărbatul, capul familiei.

— De-nceput, ai început tu vorba, ca de obicei. Dar de gândit m-am gândit. Prea multe combinații nu se pot

face. Eu m-am oprit la una, care mi se pare mai bună.

— Care?

— Să-nvețe și ea mai departe, cum spui, de altfel, că vor face și altele.

— Și ce să urmeze?

— Cred că Academia Comercială. E absolventa unui liceu comercial. E deci pregătită în direcția aceasta. Îi va fi mai ușor.

— Și câți ani durează Academia Comercială?

— Pare-mi-se că patru-cinci ani.

— Și pe urmă?

— Pe urmă poate ajunge profesoară la un liceu comercial de fete, ca fostele ei profesoare.

Ana tăcu un răstimp.

— Combinația asta mi-am făcut-o și eu, dar nu-mi place. Mi se pare primejdioasă.

— Primejdioasă?! De ce?

— Mai întâi, atâția ani petrecuți între străini. O fată tânără, singură, de capul ei, într-un mediu cu care nu e obișnuită, de oraș mare, despre care se vorbesc destule prăpăstii. Apoi, anii trec... Cine știe în ce localitate va primi postul de profesoară... Pe deasupra, mai e și primejdia că, pregătindu-se pentru o carieră, ca un bărbat, nu va fi niciodată femeie întreagă.

Vasile Preda se-nfioră. El nu se gândise că, ajungând profesoara, s-ar putea să nu fie numită la liceul din localitate. Acum își zicea că Ana are dreptate. Nu era deloc sigur că va fi numită chiar aci. Depindea de locurile vacante în momentul în care ar fi terminat Academia Comercială și, mai ales, de protecții. Și, cum el nu făcea politică, nu avea nicio protecție. Gândul că Sora, după patru-cinci ani de studii, ar putea ajunge profesoară în cine știe ce oraș, singură, departe de ei, îi întuneca planul la care se oprise. Într-adevăr, cu ce se va alege Sora dacă va învăța patru-cinci ani, va da o grămadă de examene, și, după aceea, se va trezi, cu atâția ani mai în vârstă, între străini? Va avea cariera ei și-atât! Dar el nu se gândise ca fata lui să trăiască de pe urma unei cariere, atunci când își

făcuse planul cu Academia Comercială. Și în niciun caz la o carieră în cine știe ce oraș îndepărtat. Ci se gândise că, urmând mai departe studiile comerciale începute la liceu, își va umple timpul cu ceva util până la... Cât despre primejdiile vieții într-un oraș mare, așa ceva nici nu-i trecuse prin cap! Sora era o fată cuminte, și n-avea cui semăna ca să calce în viață cu stângul. Dar mai știi... Și-apoi, oare ce-o fi vrut să spună Ana cu vorbele «pregătindu-se pentru o carieră, ca un bărbat, nu va fi niciodată femeie întreagă»?

— Ascultă, Ano! Ce-ai vrut să zici cu vorbele acelea că -, clacă Sora își va face o carieră de bărbat, nu va fi niciodată femeie întreagă?

— Ei și tu, ce-am vrut să zic! Ce-am zis! N-aș putea să te lămuresc prea bine. Dar cred că o carieră bărbătească deviază sufletul unei femei, îl abate pe un drum împotriva firii. M-am gândit mult la asta. Femeia, după cum o-simt eu, e făcută să se razime de bărbat. Dacă, având o carieră, ajunge la convingerea că se poate susține singură, se depărtează de feminitatea ei firească.

— Dar, urmând mai departe, nu înseamnă că va și trai din cariera de profesoară. Își va îmbogăți cultura generalăși asta nu poate s-o îndepărteze de firea ei de femete. Ma gândeam că așa o să-și petreacă timpul, până la căsătorie, cu mai mult folos, decât dacă ar sta acasă.

Îi numai patru clase să te plângi de lipsa

Urmă un răstimp de tăcere.

— Nu prea te înțeleg! - continuă Vasile.

— Tu ai spus ca multe din colegele Surorii se pregătesc să-și continue studiile și că ar fi normal ca și fata noastră să vrea să și le continue. Credeam, deci, că vei fi cu totul de părerea mea.

— Ți-am spusjă m-am gândit și eu la soluția asta, dar că, din motivele arătate, am respins-o.

Atunci, ce-i de făcut? spuneai că trăbă să ne gândim noi în locul ei.

— Păi asta și facem! Se-apropie toamnă, și poate că Sora își face planuri, ca și colegele ei, deși nu ne spune

nimic. Po ale să fie o deziluzie pentru ea dacă ar vedea atunci că ar rămâne acasă. Bai bine să-i spunem de pe-acum!

— Ce! Că rămâne acasă?

— Da! Că eu nu vreau ca ea să învețe mai departe.

— Hotărăști tu singură? Într-o problemă atât de importantă?! Îmi pare rău! N-am știut! Atunci ce rost a avut să mă mai întrebi ce părere am?!

— Vai de mine, Vasile! N-ai niciun motiv de supărare! Sunt lucruri pe care noi doi trebuia să le discutăm de mult, asupra cărora trebuia să ne sfătuim încă de-acum doi-trei ani. Dar tu n-ai zis nimic, iar eu am tot amânat.

— Problema nu era încă actuală. Fata urma liceul.

— A te sfătui din bună vreme despre viitorul copiilor este totdeauna o problemă actuală. Dar poate pentru că erau liceele aici, la îndemână, am tot amânat. Dacă n-ar fi fost, cred că ne-am fi sfătuit încă dinainte de a-i da la școală.

— Cred că ai dreptate. Poate să fie și asta o cauză.

— Nu cred că ne putem acuza niciunul din noi, în conștiință, că nu ne-ar fi dragi copiii și că nu am dori să-i vedem fericiți.

— De bună seamă! Ca toți părinții!

— Dacă am fi vorbit mai de mult, ți-aș fi spus că eu nu sunt de părere ca Sora să-și continue studiile la universitate sau la Academia Comercială. Lucrul acesta ar fi fost mai ușor să i-l spunem când a terminat clasa a patra liceală, decât azi. Acum ea a intrat binișor pe drumul care duce la o carieră. Și, totuși, trăbă să i-l spunem, și încă degrabă. Asta e ultimul ceas în care i-l mai putem spune! Bineînțeles, părerea mea nu-i decât o părere. În ultimă instanță, tu hotărăști»

— Ce săliotăresc, frate, când tu mi te opui categoric?!

— Nu mă opun, Vasile! Ți-am spus ce cred eu! E convingerea mea!

— Și-atunci, dacă asta-i convingerea ta, ce vrei să fac cu fata?

— Să rămână acasă. Să o introduc în toate tainele gospodăriei. Să o pregătesc pentru a ajunge o bună gospodină.

— Și ce o să se aleagă de cei opt ani de liceu?

— Nu i-a făcut degeaba! Poate că în societatea de azi e bine ca fetele să aibă și ele o temeinică pregătire, o cultură generală, cum spui tu.

— Bună gospodină! Dar asta presupune și un gospodar! Presupune căsătorie, zise, iritat și încurcat, avocatul.

În semiîntunecul dormitorului - afară noaptea era luminată de un pătrar de lună -, peste fața Anei trecu fluturile unui surâs.

— Și unde-i scris că Sora nu s-ar putea căsători devreme? Întrebă ea.

— Ascultă, Ana! Eu nu sunt un om care să se ia după modă și după toate curentecele noi. Dovadă e că nu fac politică, deși aproape toată lumea face. Eu nu sunt de părere ca fetele să urmeze universitatea și nici să trăiască de pe urma unei cariere. Sunt, după cum vezi, de aceleași păreri cu tine. În perspectiva unei căsătorii apropiate, nici eu nu m-aș fi gândit la continuarea studiilor, dar tu vezi că, de la unire, puține fete se mai mărită tinere, ca pe vremea noastră. M-am gândit să-și umple timpul, până la măritiş, cu ceva ce i-ar plăcea și ei și care ar face-o să nu se simtă umilită în fața colegelor ei de școală, fie că acestea s-ar mărita înaintea ei, fie că ar urma o universitate.

— Dragul meu, sunt silită să-ți pun, deși njaș fi voit, o taină a mea. De vreo doi ani am băgat de seamă că Valentin e din ce în ce tot mai mult atras de Sora. Noi, femeile, vedem mai multe decât voi, bărbații. Și-am să-ți mai spun încă o taină a mea: și Sora ține la el.

Avocatul înălță din umeri.

— Păi cum n-or ținea unul la altul?! Se cunosc de copii s-au jucat împreună! Ce concluzii poți trage din asemenea prietenie?

— Știu eu să deosebesc prietenia de altceva, zise Ana zâmbind.

— Mai ales din anul acesta, și cu deosebire de când a venit Valentin în vacanță, cred că nu mă înșăl crezând că nu prietenia din copilărie îl aduce mereu în preajma Surorii. S-a schimbat băiatul, s-a schimbat destul de repede și Sora, deși eu cred că ea nici nu-și dă sama. Dar Valentin știe de ce o tot caută.

— Voi femeile, aveți o calitate care nouă, bărbaților, ne lipsește: să vedeți ceea ce v-ar plăcea să fie, și unde este, dar mai ales unde nu este.

Ana zâmbi din nou.

— Păi, eu cred că este! Și trăbă să-ți mărturisesc că-mi pare foarte bine.

— Cui nu i-ar părea - zise, mișcat, Vasile.

— Valentin e un băiat de viitor, un om muncitor, deși pare că trece ușor prin viață, ținându-se numai de râs și de glume. Samănă cu mamă-sa.

— Și dacă ar semăna cu tată-său, cu doctorul, ar fi oare mai puțin băiat de viitor?

— Nu! N-ar fi, desigur! Oameni vrednici amândoi!

— Valentin mai are doi-trei ani până își ia diploma de doctor.

— După felul cum a învățat până acum, o poate lua și în doi. Mi-a spus Grecu că n-a rămas niciodată restanțier, cu niciun examen. La medicină, ăsta nu e un lucru de toate zilele!

— Mă bucur că-l apreciezi și tu! Iată de ce cred eu că nu-i scris nicăiri ca Sora să nu se mărite devreme. Doi-trei ani vor fi exact atât cât trăbă pentru ca fata noastră să ajungă o bună gospodină.

Zâmbi și Vasile.

— Răpežite la judecată sunteți voi, femeile! Chiar de-ar fi un început de simpatie, cum spui tu, de-aici și până la căsătorie-i cale lungă! Cine te asigură pe tine că Valentin are intenții serioase? Tânării de azi, chiar și cei mai buni, caută fete cu avere. Începutul carierei e greu, poate mai greu decât pe vremea noastră, iar vremea iubirilor romantice mi se pare că a cam trecut! Doctorul Grecu n-are avere, noi nu avem...

Ana îi tăie repede vorba:

— Da' nici săraci nu suntem! Avem partea noastră de moșie, pe care deocamdată am lăsat-o părinților. Pentru început, pentru aranjarea unei locuințe și a unui cabinet medical, cred că avem ce ne trăbă.

Vasile râse acum, înveselit de-a binelea.

— Ce-am spus eu! Minte de muiere! Pune oala pe foc, dar iepurele-i încă în pădure!

Tăcu un răstimp, apoi întrebă:

— Taina asta a ta este cauza principală pentru care te împotrivești ca să învețe fata mai departe?

— Și asta, pe lângă celelalte considerente de ordin general.

— Hm! încurcată problemă!

— Dar trăbă s-o descurcăm, Vasile! Trăbă să-i spunem Surorii că nu va merge mai departe la școală. S-ar putea lua după celelalte și să-și facă iluzii.

— Eu nu sunt de părere că trăbă împrăștiat iluziile unei fete, ale unui tânăr, în general. Dacă chiarvrei, spune-i tu!

— Nici nu m-am gândit că ar fi rolul tău!

Adevărul era că nici Anei nu-i venea ușor să-i vorbească Surorii în chestiunea aceasta. Totuși simțea că parcă îi era mai lesne ei, decât lui Vasile.

A doua zi, Sora veni la prânz foarte veselă. Cât traversă curtea, se învârti de câteva ori, ca în dansul «pe subt mână

Ce-i, draga mea? - o întrebă maică-sa, care încă nu avusese prilej să-i vorbească.

— L-ai apucat pe Dumnezeu de-un picior?

— Nu, nu l-am apucat, dar nici mult nu am până să-l apuc. Depinde de voi, de dumneata și de tata, dacă voi reuși să-l apuc.

— Ei, haide, fii serioasă și spune-mice ai de spus.

— Păi, trec din succes în succes, mamă draga!

— Cum așa?

— Cine s-ar fi gândit? Acum o lună bacalaureata, iar astăzi mi s-a oferit un post!

— Ce tot vorbești, tu față?! Ce post?

— le. am bat" t Pe toată Am o slujbă, numai să mă lăsați s-o primesc! La patru săptămâni după terminarea liceului să capeți un post?! Ce zici? Asta e un record rar, nu-i așa?

T", Haide> spune-mi odată, nu mă-nebuni! Ce tot vorbești de slujbă, de post?!... Care slujbă, ce post?

— Înapoiindu-mă din parc, cu Valentin - n-am fost numai în parc, ci și pe sub dealul viilor, de unde se vede până departe valea Murășului -, am intrat pe la nașul, numai eul că Valentin s-a dus acasă. Voiam să-i arăt bluza, știam că-i va place.

— Și i-a plăcut?

— Foarte mult. Da, după ce s-a bucurat, iar s-a posomorât, căci l-am găsit cam năcăjit. L-am întrebat ce năcaz are - era în biroul dumnealui, de la bancă -, și mi-a răspuns: «Cum n-oi fi năcăjit, când ne părăsește, în curând, domnul Nichita, prim-contabilul?! Și-a înaintat cererea de pensionare pentru întâi august și nu vrea să și-o retragă.» - «Asta-i destul de rău!» am zis eu. Iar nănașul zice: «Unde mai pui că ne rămâne și un loc gol, căci în locul lui Nichita va trece Verzaru. Unde să aflăm noi acum, la răpezeală, un contabil în locul lui Verzaru?» - Da, mamă! Trăbă să știi că nănașul era tare năcăjit. Atunci mi s-a făcut deodată lumină-n cap și am zis: - «Nașule dragă, luați-mă pe mine ajutor, până găsiți un contabil. N-am terminat eu liceul comercial? Nu mă pricep la lucrările de bancă?» - Nașul s-a uitat blând la mine și m-a întrebat: - «Ai veni tu să ne-ajuti? Până să

I găsim pe cineva în locul lui Verzaru poate să treacă și un an.» - «Cum să nu vin, nașule dragă? Și pentru un an și pentru mai mult, cât timp va fi nevoie de mine.» Mi s-a părut că se înseninează. M-a mângâiat pe păr și mi-a zis: «Bună fată! Noi doi suntem înțeleși. Vezi de te înțelege și cu părinții tăi.» Am venit tot într-o fugă! Mă lăsați, nu-i așa?

Repetă întreaga povestire, cu aceeași însuflețire, dinaintea tatălui său și a fraților, care veniseră din

prânzitor, să audă și ei ce i se întâmplase Surorii de vorbea atât de agitată.

— Mă lăsați, nu-i așa?

— Întâi să ne lași tu să ne gândim până desară. Ne-ai luat prea repede cu vestea asta, zise Vasile Preda.

— Și... capeți și salar? o întrebă Virgil încet.

— Se-nțelege! Cine a mai văzut funcționar fără plata?! răspunse ea, tot încet.

Băiatul se ridica de pe scaun - ședeau acum **h** masă, erau la supă - **t** se apropie de Sora și-i șopti la ureche:

«T «FLG S-ami dai și mie în fiecare o sută de lei, să adunam bani ca să cumpărăm ceasul acela de părete de la Braunfeld, pe care l-ai auzit și tu cât bate de frumos.

— Bine, Virgile! Să știi că-l vom cumpăra.

— Ce tot tăinuiești acolo? Vedeți că vi se răcește supă, zise mama.

Dar Virgil, radios, nu se mai putut stăpâni și începu să bată din palme și să strige:

— Îl cumpărăm! îl cumpărăm! îl cumpărăm!

— Ce cumpărați? întrebă Iuliu.

— Ceasul de la Braunfeld, ăla care bate așa de frumos.

— Cu salariul Surorii!

Izbucniră toți în râs.

Prânzul continuă. Cei doi frați voriră să știe mai multe despre oferta nănașului.

— Dați-mi pace! - spuse Sora.

— Până nu știu dacă pot primi sau ba, ce să vă mai spun? Ne-am face numai iluzii zadarnice.

După masă, rămânând singuri, cei doi soți se priviră nedumeriți și încurcați.

— Ei, ce zici de întorsătura asta? întrebă Vasile, cu o nuanță de glumă în glas.

— E o copilărie, se-nțelege! Sora l-a văzut pe nașu-său supărat și s-a grăbit să-i vină în ajutor așa cum i s-a părut ci că poate.

— Ai zice că nu s-a gândit niciodată că, după liceu, s-ar putea duce la universitate.

— Se poate să nu se fi gândit - doar o vezi cât e de copilăroasă -, deși nu-mi vine să cred. Mi-a vorbit de mai multe ori despre planurile unor prietene ale ei. De la Sora te poți aștepta la reacțiile cele mai contradictorii: acum vrea să-i facă o plăcere nașului, iar la toamnă s-ar putea să vrea să plece la studii universitare, ca și colegele ei. Va trebui să-i spunem acum hotărârea noastră.

Mai mult a ta - zâmbi bărbatul.

— Să-mi dai voie să-ți spun că Sora nu e atât de copilăroasă încât să nu-și dea sama că, dacă-i face o bucurie nașului acum, la toamnă l-ar putea supăra. E mai serioasă decât crezi.

— Dar nici aprobarea nașului la oferta ei nu a fost serioasă! A zis și el o vorbă, iac-așaca să nu o supere, văzând cât e de bucuroasă că poate să-i facă un serviciu.

Vasile voi să-i spună acum de aluzia pe care o făcuse mai de mult directorul «Fortunei» în legătură cu locul liber de la bancă, să-i arate deci că nașul a primit cu seriozitate oferta Surorii și că s-a bucurat de ea. Dar se răzgândi. I se părea că l-ar pune într-o lumină puțin simpatică, prea realistă. Pentru el era cât se poate de clar că nașul, neprimind atâta vreme niciun răspuns la propunerea pe care i-o făcuse, ca om practic ce era, se hotărâse să stea însuși de vorbă cu Sora, dar că o făcuse cu delicatețe și bună chibzuială, ca să-i determine la un răspuns hotărât.

— În tot cazul, întorsătura aceasta e favorabilă părerii tale. Sora va rămâne deocamdată acasă, după bunul ei plac. Nu mai e nevoie, cred eu, să-i spunem ce planuri avem cu ea, că treabă să se pregătească să devină o bună gospodină. Un an e vreme destulă. Poate te răzgândești tu, poate se răzgândește ea. Poate, în vremea asta, se va vedea mai deslușit dacă taina ta are vreun temei real...

Ana tăcu un timp, apoi răspunse:

— Poate că ai dreptate. Cu un singur lucru însă nu mă împac.

— Cu care anume?

— S-o văd pe Sora funcționară la bancă!

— Ei, funcționară! Va face și ea oleacă de practică, va avea o ocupație precisă, două-trei ceasuri pe zi. Îți rămâne destul timp s-o inițiezi în toate tainele gospodăriei. Doar nu o vei ține toată ziua la bucătărie!

— Se-nțelege! Nu de asta! Dar toată lumea va zice: Uite, frate, abia a terminat liceul că au și pus-o la jug.

— Vorbă să fie! Parcă la bancă nu va fi tot în familie! Nu știe toată lumea că directorul e nașul ei, iar că tatăl ei este avocatul băncii? Ce-i mai firesc decât ca, în asemenea condiții, fata să facă oleacă de practică la bancă? Numai proștii se vor mira, te asigur.

— Deci tu ești de părere să primească?

— Dacă tujrămâi la părerea ta că e bine să nu învețe mai departe, cred că nu treaba să-i stricăm bucuria de a-i face un serviciu nașului ei. Și mai e ceva. Dacă rămâne acasă, e foarte bine să facă oleacă de practică în materia pentru care s-a pregătit. Va învăța ea gospodăria, dar îi va rămâne și destul timp liber, și încă foarte mult. Ei bine, cu practica de la bancă își va umple o parte din acest timp liber. Pe urmă, după ce va trece anul acesta, dacă totuși va vrea să meargă la Academia Comercială... - știu ce vrei să spui, dar trăbă să negândim la toate eventualitățile -, practica asta de la bancă îi va prinde foarte bine.

— Mi-e teamă să nu facă acum un lucru din însuflețire, și pe urmă să regrete că l-a făcut.

— Dacă se va întâmpla așa, vom căuta un contabil. Poate să se retragă oricând. Doar nu va lucra în străini! Rămâne, după cum ți-am spus, în familie. Ei, ce zici?

— Păi, ce să zic? S-o lăsăm să-și facă voia. Vom vedea noi cum se vor dezvolta lucrurile. Principalul este că rămâne acasă, și încă din voia ei. Se-nțelege, e o copilă încă!

— Copilă I și tu spui c-ai văzut niște schimbări la ea în legătură cu Valentin!

— O, Doamne, dar asta-i altceva, cu totul altceva! exclamă Ana și ieși s-o cheme pe Sora ca să-i spună ce hotărî seră.

Aprobarea părinților fu primită cu mare însuflețire de

toți trei. Se încălzise și Iuliu. Sora le promisese că va pune la bătaie, pentru ei trei, tot salariul pe care îl va primi. Și Iuliu își dorea de mult o seamă de cărți, niște bocanci cu țințe și un sac de excursie, iar dorințele lui Virgil, pe măsură retrecea timpul, erau tot mai îndrăznețe. Copiii nu primeau decât banii strict necesari pentru manuale și rechizite școlare. Deși nu duceau lipsă de nimic din cele necesare, ca toți copiii, își doreau și alte lucruri, dar pentru că simțeau că banii nu-i prea îmbulzesc pe părinții lor, ei nu le cereau niciodată altceva decât ceea ce li se dădea.

Vasile Preda își luă pălăria și porni spre birou. Avea de isprăvit redactarea unui recurs. Se simțea ușor și liniștit. La urma urmelor, nu hotărâseră încă nimic asupra viitorului Surorii. «Nimic ireparabil», își zicea el. Dacă va voi, Sora va putea ieși oricând de la bancă și va putea să-și continue studiile. Dacă se va adevăra «taina» Anei, cu atât mai bine. Nu vor mai face cheltuieli zadarnice și, mai ales, nu va trebui ca fata să petreacă doi-trei ani într-un mediu străin. E încă tânăr-a, și, clacă va continua studiile la anul, na va fi prea târziu.

Isprăvi de redactat recursul și trecu pe la bancă.

Îl găsi pe director în biroul lui.

Bătrânul îl primi cu fața luminoasă.

— Vă felicit! A venit Sora și mi-a spus că v-ați învoit. Uneori lucrurile se rezolvă de la sine cum e mai bine. N-am mai pomenit de chestiunea aceasta din ziua examenului ei. A II-a făcut impresia că propunerea mea nu te-a prea încântat. De altfel, după cum ți-am spus atunci, am zis și eu așa, o vorbă, fiindcă amintisem de demisia lui Nichita.

— Mi-e frică să nu fie o copilărie din partea ei. Și-a oferit serviciile, fără a se gândi ca poate ar dori să învețe mai departe.

— Dacă se va răzgândi, nu o să-i punem nicio piedecă, se-nțalege. Mie mi s-a părut însă că e conștientă de ceea ce face. În fond, fina e o fată serioasă. Totdeauna mi-a făcut impresia asta.

— Da, e o fată cuminte, numai cât abia a ieșit din

copilărie.

— Așadar, avem contabil?

— Nu știu dacă vă veți putea ajuta cu ea. Apoi, maică-sa vrea s-o inițieze în toate tainele casnice.

— Timp are destul! Toate după-amiezile le va avea libere. De altfel, uite ce m-am gândit. Aș vrea să-l mai rețin un an pe Nichita. El nu mai vrea să aibă răspunderea. Bun! Îi primim demisia, dar un an îi mai plătim salariul, în loc de pensie. În schimb, vreme de-un an va supraveghea și lucrările lui Verzaru, și o va iniția și pe Sora.

— Credeți că va primi?

— Sunt aproape sigur. Se desparte greu de bancă.

Așa au fost puse lucrurile la cale, încât, cu trei zile înainte ne între august, la «Cazina română», în sara aceea, directorul Sava Scrutua putut să-i facă lui Nichita Marele propunerea de a mai rămâne încă un an ca supraveghetor al lucrărilor contabile din banca «Fortuna».

A Petrecerea tradițională de Sântilie a trebuit să fie amânată până la Schimbarea la Față, pentru că de Sântilie se hotărâse în ultima clipă, o mare adunare populară a partidului de la guvern Zadarnic protestase președintele comitetului organizator al petrecem, studentul în drept Victor Dan, nestorul studențimii universitare din localitate. Șeful organizației județene a partidului n-a vrut să renunțe. Alături de Victor Dan intervenise și directorul «Fortunei», Sava Scurtu. Când constatase că și intervenția lui la prefect n-a folosit la nimic, el ceruse de la clubul politic să i se restituie cheltuielile făcute până atunci cu tipărirea invitațiilor și cu angajarea localului. Și clubul îi restituise sumele cerute.

Intrarea aceasta samavolnică a politicii de partid în niște obiceiuri consfințite de tradiție produse o mare tulburare în societatea din oraș. Organizatorii petrecerii nu avură apărători mai înfocați decât pe cei din partidul de opoziție. Aceștia strigau pe toate drumurile că guvernul a ales anume ziua de Sântilie pentru adunarea populară, ca să aibă cu cine umple sala, pentru că, prin tradiție, de Sântilie veneau mulți oameni din împrejurimile orașului,

știind că în această zi se desfășura, de mulți ani, o mare petrecere. Cei din opoziție făcură scandal și stăruiră ca guvernul să fixeze o altă zi pentru adunarea populară proiectată.

Scandalul și insistențele celor din opoziție - îi înverșunară pe cei din partidul guvernamental. Aceștia arătară că nu fixaseră ei ziua de Sântilie pentru manifestația aceea populară, ci cei de la centru. «Dacă nu o ținem în ziua de Sântilie - ziceau ei -, ni se cere să nu o mai programăm, pentru ca domnii de la centru nu se pot întoarce din drum ca să ajungă și la noi.» Și, la urma urmelor, ce mare lucru va fi dacă se va amâna petrecerea aceea de la Sântilie pentru Schimbarea h Față? Doar nu-i vorba decât de o tradiție demodată. Azi sunt petreceri și baluri românești destule, nu ca pe vremuri, când petrecerea de la Sântilie era unică în tot jurul, pnle, pentru tineretul din împrejurimi să se cunoască, să pună la cale viitoare acțiuni naționale, viitoare logodne și cununii. Azi nu mai e nevoie de acele acțiuni, iar ba. eții și fetele se cunosc de la liceu, de la universitate, de la balurile de iarnă ale atâtor societăți de caritate și studențești.

O mare parte a societății românești din oraș se învrăjbise atât de rău pe chestiunea aceasta, încât, chiar de-ar fi reușit organizatorii să o țină la Sântilie, tot n-ar fi participat toți invitații, unii fiind într-o partidă, alții într-alta.

Petrecerea fu deci amânată pentru ziua Schimbării la Față. Se tipăriră alte invitații, cu data cea nouă, și fură trimise la vechile adrese. Guvernul, ca de obicei, biruise. Dar nu fură urmări neplăcute. La întrunirea politică, opoziția trimise vreo douăzeci de scandalagii, cu instrucțiuni precise despre ce trebuiau să facă în timpul adunării. Și trimișii își îndepliniră cu zel planul. Toate cuvântările fură scandalos întrerupte, fluierate, huiduite din fundul sălii de niște participanți care păreau că strigă și fluieră din burtă. Până-i dibui poliția și-i scoase de guler în stradă, făcându-i scăpați, se isprăviră, cu chiu și vai, și cuvântările. Pe eroii zilei îi aștepta, la un birt de la

periferie, ca răsplată pentru scandalul pe care îl provocaseră, o strașnică tocană de oaie cu cartofi, ardeiată tare, și o ferie de vin.

Sava Scurtu și ceilalți frunțași localnici, care se țineau deoparte de politică, nu fură deloc încântați de demonstrația aceasta. Știau că după «adunarea populară», lumea din oraș și din împrejurimi s-a învrăjbit și mai rău și că familiile din cele două partide nu vor mai veni la petrecerea de la Schimbarea la Față pentru că nu le va mai plăcea să se întâlnească. Și ei știau că, de când se făcuse unirea, grosul încasărilor venea de la cei din oraș.

Temerile lor se adevăra întru totul. Majoritatea familiilor «cu greutate», cu poziții sociale mai înalte, din oraș, cu excepția a trei-patru familii de magistrați, nu participară; în schimb, veniră mai mulți săteni decât de obicei. Se vorbise atât de mult despre cauza amânării, de scandalul de la adunarea politică, încât oamenii erau curioși să se informeze la fața locului. Și mai era un motiv care adusesse lumea de la sate peste așteptări. Studentul Victor Dan, președintele comitetului de organizare, temându-se de nereușită, trimisese ștafete în toate părțile la sate că vor participa la petrecere și ofițerii din garnizoana unui municipiu apropiat. Angajase două autobuze care să-i poată aduce și duce înapoi la termenul reglementar, și astfel, datorită și propagandei pe care o făcuseră vreo trei-patru ofițeri, cunoscuți de-ai lui, reușise să asigure și prezența a peste treizeci de locotenenți și sublocotenenți.

Astfel, când începu concertul corului mixt, în cea mai mare sală din oraș, de la restaurantul «Cornul de aur», era o înghesuială strașnică. Un sfert din public nu încăpuse pe scaune și pe băncile lungi, puse mai în spate, și rămase în picioare. Concertul nu dură însă, după tradiție, decât o jumătate de ceas, așa că la șapte și jumătate începu dansul.

Restaurantul avea o curte largă, umbrită de castani bătrâni, și patru încăperi mari care fuseseră toate închiriate pentru petrecere. Scena improvizată fu repede

desfăcută, rămânând numai un podiu pentru muzică. Scaunele și băncile fură scoase în curte, și tineretul se grăbi la dans, știind cu toții că ofițerii trebuiau să fie, la orele douăsprezece, în garnizoană, și că drumul cu autobuzul până în orașul vecin va dura aproape un ceas. Mesele restaur-ntului fuseseră scoase în curte, și în curând lumea le luă în stăpânire. Ferestrele sălii, spre curte, erau toate deschise, așa că publicul de la mese putea urmări dansul.

Era o sară limpede și caldă. Chelnerii abia răzbeau să aducă la mese paharele cu bere.

În curând, în sală petrecerea fierbea, iar pe la mese conversațiile se înteteau.

În curte, la trei mese alăturate, stăteau familiile Scurtu, Grecu, Preda, Nistor și contabilul Nichita. Câteva scaune rămăseseră libere, pentru tinerii din familii care dansau în sală, și care, din când în când, veneau să se răcorească bând un pahar de bere. La început se tot perindară, vreme de un ceas, la cele trei mese combinate, preoți și învățători de la sate, care veneau să-i salute pe directorul băncii «Fortuna», pe avocatul băncii, pe doctor, pe paroh, și să stea câte puțin de vorbă cu ei despre amânarea petrecerii, despre scandalul de la adunarea politică și mai ales despre conversiunea datoriilor agricole.

După un ceas de dans, Sora Preda veni, luminoasă, ci să bea oleacă de șpriț, căci o răzbise setea.

Mamă-sa o privi atentă și se bucură de lumina de pe chipul fetei sale. De câteva zile fusese mereu nervoasă, dar acum părea să-și fi revenit în apele ei.

— Mi se pare, fino, că ți-ai vândut, chiar de la început, toți «pătrângerii», zise zâmbind directorul.

— Văd că nu te poți plânde de dansatori. Treci de la unul, la altul.

— Da, sunt foarte mulți băieți, iar ofițerii ăștia sunt neobosiți.

— Folosesc intens timpul, pentru că la unsprezece ei trăbă să plece, zise doctorul.

— A, dar e o adevărată corvoadă cu ei! Din cauza

uniformelor, fiecare samănă cu fiecare, și toți sunt locotenenți și sublocotenenți, încât nici nu le mai poți reține numele, și când te invită unul la dans, nu ești niciodată sigură dacă e pentru întâia oară sau nu.

— Trăbă să te uiți mai bine la mutrele lor, zise Sava Scurtu zâmbind.

Mi se pare că pe Sora nu o prea interesează mutrele străine, zise părintele Nistor.

— \ul! Dar care? întrebă preoteasa.

— Cele localnice.

— Mă interesează toată lumea - răspunse Sora arunundu-și capul pe spate -, și, ca dovadă, mă și întorc în sală. jinr aş} ePtata. Sunt angajată pentru vreo douăzeci de dansuri de-aci înainte.

— Vai de mine! - râse bucuroasă mamă-sa.

— Ai grijă, ciraga mea, să nu te-ncalzești dansând atât de mult.

1 privi mulțumită în urma ei. Se bucura că-i trecuse nervozitatea aceea, care ținea de câteva zile și cu care pornise, chiar și în asta sara la petrecere.

Povestea nervozității Surorii nu era prea lungă, uupa ce primise aprobarea părinților pentru serviciul la ki în atreva, zi Le> le spus «e noutatea tuturor cole-eior, băieților și fetelor cunoscute, pe unde le întâlnea. Sodn-3 k Ci° mari. biruintf să aibă un post la numai o lună» iSu Ssi-Sora! Simția niv Oia ** - părtășească bucuria diț IEX rell Cltcăi p. rimiseră vestea cu atitudini foarte în Îfetl °. lehcidas] eră din toată inima, altele se tâk Un „un?! >; mirat și întrebător, iar tele să stnnga din buze, subțnndu - i le. Sora nu înțelegea de ce nu se bucură toate, până când, la a doua, a treia întâlnire, unele din ele începuseră să vorbească.

— Nu-i de mirare că ai ajuns atât de repede h un post - ziceau unele.

— Directorul băncii ți-e naș, tatăl tău e avocatul băncii... Lucrurile s-au aranjat oarecum în familie...

Pe mine nu m-ar încânta! N-am de gând să ajung funcționară de bancă. E prea plictisitor! zice au altele

— Eu o să urmez Academia Comercială. Așa se deschid mai multe posibilități. Și, lucru principal, nu o să mă înmormântează de tânără într-un orașel de provincie, spuneau altele.

Băieții, între care unii erau studenți, alții elevi în clasele a șaptea și a opta liceale, primiseră de asemenea vestea cu păreri diferite. Unii bufniseră în râs:

— Tu, contabil?! La vârsta ta?! O să încurci socotelile de nu le va mai descurca nici cel mai mare expert contabil!

Alții - majoritatea era studenți universitari - o felicitaseră cu un aer de superioritate. Unii dintre aceștia o sfătuiseră să renunțe la postul de la bancă și să vină la universitate, să cunoască, înainte de a se înmormânta într-un birou de bancă, viața de student, să ia contact cu civilizația dintr-un mare oraș. Alții îi spuneau că ei, când își vor lua diploma, nu se vor stabili în niciun caz într-un orașel de provincie. Câțiva însă o aprobaseră fără nicio ezitare, spunându-i că făcuse cel mai bun lucru pe care îl putea face; că, la universitate, fetele, în majoritatea cazurilor, își pierd degeaba timpul și banii, pentru că, de regulă se mărită în timpul studiilor, iar cele care, în mod excepțional, le termină, nu ajung la situații mai bune, chiar dacă obțin diploma Academiei

Comerciale.

— Știu destule absolvente de Academie Comercială care ar fi bucuroase să găsească un post în contabilitatea unei bănci. De cele mai multe ori, trec, ca simple practicante, de la o bancă la alta.

În fața atâtor păreri și atâtor atitudini, Sora se zăpăci. Oare greșise când se oferise să lucreze la banca «Fortuna»? Ar fi mai bine să urmeze cursurile Academiei Comercialei Oare un post la o bancă, într-un oraș de provincie, era chiar de disprețuit? Dar, la urma urmelor, ce perspective l-ar deschide Academia Comercială?

Îi părea rău că nu se gândise să se sfătuiască, înainte de a-și oferi serviciile nașului său, cu niciunul din tinerii și din tinerele din generația sa sau din generațiile mai apropiate. Nu se sfătuisese nici măcar cu Valentin, care,

oricum, îi era mai apropiat. Își dădea sama însă că, de fapt, toate opiniile pe care le auzise, deși o zăpăceau, nu o prea interesau. Mai mult o interesa latura sentimentală a atitudinilor pe care le întâmpinase. Pe lângă bucuria sinceră a câtorva fete, remarcase multe manifestări de pizmă, de dispreț sau de mândrie. «Cum se explică astfel de sentimente?», se întreba Sora.

Experiența aceasta o enervase și o ținuse într-o stare dendincă iritare vreme de mai multe zile. La început alergase să-l înștiințeze și pe Valentin, dar tânărul nu era acasă. Plecase, împreună cu taică-său, la țară, doctorul Grecu fiind de părere că medicina se învață pe teren, vizitându-i pe bolnavi și examinându-i. La început, lui Valentin nu-i prea plăcuseră vizitele astea, pe care le numea, glumind, «pentru variație și distracție», dar, mai târziu, începuseră să-l intereseze, ba chiar să-l pasioneze.

Pentru întâia oară Surorii îi fusese ciudă că nu-l găsisese acasă pe Valentin. Ar fi vrut să cunoască și părerea lui. Simțea că aceasta o interesa mai mult și că după ea s-ar fi orientat. Și iată, chiar atunci când avea și ea o dată nevoie de el, nu era u-asă!

— O să-i spun că l-ai căutat, Soro, îndată ce vor veni, și am să-l trimit la voi, zise doamna Grecu, cu un zâmbet bun pe față, când văzu bosumflarea fetei.

A treia zi, Valentin se prezentase «la poruncă». Dar înainte de a ieși în grădină, pe când tocmai treceau pragul verandei, el îi spusese:

— Uite, frate, ce memorie scurtă am! Mi-a spus tata o veste pentru care merită să te felicit! La mulți ani și la mai mare!

Vorbise cu un glas ce ținea mijlocul între glumă și serios.

— Ce vrei să spui? întrebases Sora, iritată.

— Te felicit pentru postul acela de la «Fortuna». Mi-a spus tata.

Sora rămase dezarmată. Se gândise mult, în cele trei zile, cum îi va spune noutatea, pentru a nu primi și de la el un răspuns ca de h ceilalți. Și acum, deodată, hop! vine el

cu vestea.

Nu răspunse nimic, până ce nu ajunseseră în grădină. Cuvintele lui și tonul cu care le rostise nu numai că nu o încurajau, dar chiar odezorientau. Nu înțelesese dacă el aprobă pasul pe care ea îl făcuse, sau, dimpotrivă, îl dezaprobă.

— Tu ce zici? întrebuse ea în sfârșit.

— Păi, nu te-am felicitat?

— Am auzit atâtea răspunsuri până acum, încât nu mai știu ce să cred.

— Să crezi ceea ce simți tu că-i adevărat și bine, Soro, nu ce spun alții. Ca mai bătrân, pot să-ți dau un sfat: să nu te orientezi niciodată după părerile altora, potrivnice, când ești sigură că ai făcut un lucru bun. În viață nime nu trăiește din sufletul altora, ci fiecare din sufletul lui.

— Cam greu de priceput pentru o bacalaureată, răspunse Sora zâmbind.

Se simțise totuși mai liniștită. Ea făcuse ceea ce o îndemnase conștiința.

— Și spui că ai auzit mai multe păreri?

— Multe și variate. Unii mă aprobă, alții mi se pare că mă disprețuiesc, iar unii s-ar părea că mă invidiază.

— Poți fi mândră că ai ajuns dintr-odată centrul atâtor atenții și preocupări. Și de bucurat nu s-a bucurat nimeni? Nu te-a felicitat nimeni?

— Ba da, vreo trei fete și Petru Ban.

— Felicitarea lui Ban are o valoare deosebită, pentru ca el e student la Academia Comercială.

Vorbise iarăși pe un ton despre care nu puteai să știi dacă e serios sau glumeț. Sora simțea că se enervează.

— Ascultă, Valentine - spusese ea -, aș vrea să-mi spui sincer și limpede! Tu ce crezi? Am făcut bine ce am făcut, sau nu?

— Și la ce-ți va folosi dacă vei știi? Nu ți-am spus adineaori că un om adevărat nu trăiește din părerile altora, ci numai din convingerile lui?

— De părerile altora nu-mi pasă mie, dar țin să

cunosc părerea ta.

— Mă supraapreciezi!

— Treaba mea! Haide, spune-mi odată!

— I\scuu:

— Iată ce este, dacă chiar vrei să știi. Îmi pare bine că ai primit un post la numai o lună de la bacalaureat. Nu e un lucru de toate zilele, în vremurile de azi.

— Ba poate-i mai puțin decât un lucru de toate zilele. Mi s-a spus că nu-i de mirare: nașul – director la bancă, tata – avocatul băncii, s-a aranjat oarecum în familie.

— Ți s-a spus și asta?

— Da, închipuie-ți!

— Oameni răi și pizmași! Constat însă că nu au spus tot, fiind vorba de un aranjament în familie. Doar și tata e membru în consiliul de administrație. Și dumnealui a fost de acord cu soluția asta, după cum mi-a spus. E și dumnealui din familia bancară, se-nțelege.

— Nu devia, Valentine! Deci înțeleg de ce râzi cu un ochi. De ce plângi cu celălalt?

— Hm! Ți-am spus că nu-i ușor de explicat, și, adaug acum, e și primejdios de precizat.

— Nu-mi pasă de nicio primejdie. Spune odată!

— Păi, iată ce este, dragă Soro. Eu mă gândeam mai de mult ce frumos va fi când vei termina tu liceul și vei veni la facultate. Eu mai am, până la diplomă, vreo doi ani și jumătate. Și m-am gândit că, urmând și tu cursurile universitare, voi avea și eu o cunoscută, o prietenă bună cu care să mă plimb din când în când, cu care să merg câteodată la teatru, la operă, la cofetărie... Aproape toți colegii mei au câte o prietenă de demult, numai eu mă plimb singur-cuc pe străzile orașului.

— Ăsta e ochiul care plânge? întrebă Sora, luminându-se la față.

— Asta ar fi.

— Fugi de-aici că nu te cred! Parcă n-ar fi destule fete acolo! auzi! Tu și singur-cuc!

— E) acă nu crezi, n-am ce face! în cazul acesta nu mai sunt în situația împăratului din poveste. Voi încerca să

râd cu amândoi ochii și să te felicit din toată inima că ai luat postul de **h** bancă. E începutul unei cariere.

— Dar nu-i vorba de nicio carieră, omule! Era năcăjit nănașul că-și dăduje demisia domnul Nichita, și eu mi-am e ferit serviciile până își vor găsi un contabil.

— Și de ce n-ai continua să rămâi, să devii tu contabilul de care au nevoie?

— Păi, n-am de gând să mă fac funcționară!

— Auzi, auzi! Dar atunci de ce ai făcut liceul comercial?

— Ca să învăț și eu ceva, ca toată lumea.

— Așadar, nici prin gând nu te-ai întâlnit cu gândurile mele?

— Cu ce gânduri?

— Să vii la Academia Comercială, ori la universitate, să am și eu o prietenă până când termin de-nvățat. Nu te-ai gândi că ai putea ajunge profesoară?

— Profesoară?! Să ajung ca acelea din comisia de bacalaureat?! Nu! - răspunse Sora râzând - nu m-am gândit!

— În cazul acesta bine-ai făcut ceea ce-ai făcut! Ai nevoie de o ocupație, căci doară nu veista cu ziua de cap la bucătărie sau lângă o cusătură. Tu ești acum o fată... - cum să spun? - o intelectuală, și te-ai plictisi fără nicio ocupație.

— De plictiseală nu mă tem **f** Mi-aș găsi, cu și fără bancă, destule ocupații. Vorba e că am vrut să-i fiu de ajutor nașului. A fost întotdeauna foarte bun cu mine.

— Cred. E un suflet ales. Dax de ce. spuneai tu... că nu vrei să ajungi funcționară? A munci e frumos.). Și a „lucra la ce te pricepi e și mai frumos.

— Nu de muncă mă tem.

— Dar de ce?

— Nu mirar plăcea să se imprime și pe mine, pecetea asta...

— Ce pecete, tu fată?! se mirase Valentin.

— Pecetea pe care o văd imprimată pe toți oameni care lucrează ani în șir, viața întreagă, în birouri. Parcă-s

niște automate! Chiar și profesoarele ; Parcă miroase toți a pustiu, a mucegai!

— Așa ceva n-am auzit până acum!

— Nici n-ai observat?

— Nu 1.

— Pentru că nu te-a interesat și nu te interesează. Pe mine însă mă interesează fiecare om. Și mi-am și explicat cum ajunge de se pune pecetea asta pe ei.

— Cum?

— Datorită faptului că fac zi de zi același lucru, în aceeași încăpere, la aceeași masă, în aceeași tovărășie, respirând același aer. Iar profesoarele, pentru că macină an de an aceeași materie. Când deschid gura și spun un cuvânt, îl știu și pe cel ce va urma. Funcționarii, profesorii ajung, odată cu trecerea anilor, niște automate, și eu nu vreau să ajung un automat.

— Nici nu-mi închipuiam că vezi atâtea lucruri. Nu știu, poate că ai dreptate, poate că n-ai. O să mă gândesc, o să observ...

— Am, cu siguranță! E așa de ușor de verificat ceea ce ți-am spus! Uită-te la domnul Nichita. S-a automatizat atât de mult, încât nu se mai poate opri. De-aceia-i pare rău că iasă la pensie.

— Bine, dar în orice profesiune există niște mișcări și atitudini automate. Înseamnă că tu ești împotriva muncii sau că ai nevoie de o muncă variată, cu mereu alte lucruri noi.

— Exact! Viață e nespun de variată, și omul trăbă să lină sama de această varietate. Când o să plouă, nu mă voi duce la plimbare, ci voi sta acasă și voi coase, voi lucra la bucătărie ori voi ceti. Când nu voi avea gust de nimic, nu voi face nimic. Când voi fi însuflețită, o să fac mai multe lucruri laolaltă, ca să suplinesc și ceea ce n-am făcut în ceasurile îăle. Funcționar înseamnă să faci mereu același lucru, oricând și în orice dispoziție sufletească te-ai afla. Și eu cu asta nu mă-mpac! Uite! De când cu chestia asta cu banca, sau, mai exact, de când am tot auzit părerile unora și altora, m-am indispus și n-am mai putut lucra nimic.

Închipuie-ți că aș fi fost acum profesoară și că ar fi trebuit să țin cursuri! Trebuia să le țin! Nu le puteam amâna! Dar ce fel de cursuri ar fi fost acelea?

— Bine, dar la bancă, la contabilitate, cum ai lucrat?

— N-am intrat încă în serviciu.

— Nu?! Tata spunea că ai intrat de la întâi august, și mi se pare că astăzi suntem în trei august!

— S-a amânat până după petrecere. Am și eu unele pregătiri de făcut.

▼ și uitat de Petrecerea asta! Schimbarea la Fa A!

vezi, dacă o știam de Sântilie! Vorba ta: automatul.

— Cred că ai aflat de ce s-a amânat.

Am aflat După atâta scandal! Și nu ți-ai terminat pregătirile?

Ți-am spus, ontul lui Dumnezeu, că am fost mereu nervoasa și n-am putut lucra. Dar în două zile termin tot ce cm de făcut.

— Poate, dar superficial...

igur că nu! Eu, când mă pun pe lucru, nu glumesc. Te-nșăli și-acum ca și cu bacalaureatul. O să vezi ce rochie frumoasă am să-mi fac!

— În două-trei zile?

— Da!

— Poate Ț-a isprăvit-o doamna Preda până acum.

— Răutăciosule! Mama numai mi-a croit-o.

— Atunci să mă grăbesc de plecare. Te trezești că chiar acum Ți-a venit dispoziția asta de lucru, și eu, în loc să te las I să-ți vezi de treabă, te rețin cu povești.

— Nu m-apuc de lucru până mâne. Așa că nu mă reții.

— Sigur?

— Sigur!

— Dar dacă până mâne îți pierzi iar cheful de lucru, dacă te enervezi din nou? Poate că te mai întâlnești cu cineva care nu-i de-aceeași părere cu tine în ceea ce privește locul de la bancă și...

Sora nu-i răspunse. Se gândea.

— Uite ce e, Valentine. Voiam să știu părerea ta.

Acum, că o cunosc, sunt liniștită, nu-mi mai pasă de ce zic alții.

— Mare onoare pentru mine!

— Cu toate că nici tu n-ai fost destul de lămurit.

— La asta te gândeai mai înainte?

— Da. Spuneai că dacă nu-mi pasă că tu vei rămâne și de-acum înainte singur la universitate, în cazul acesta am făcut foarte bine că am primit postul acela de la bancă. Ce-ai voit să spui cu vorba aceea că «nu-mi pasa»?

Valentin se opri se oprise din mers - se plimbau prin grădină - și o măsurase cu ochii de sus până jos

— Dacă n-ai înțeles, n-are rost să-ți explic

— Ba ar avea rost! Eu nu sunt obligată să-nțeleg frazele tale nelămurite.

Valentin își continuase drumul, fără să mai spună nimic. Apoi, 11 întoarcere, rupsese o garoafă dintr-un strat și l-o aninase Surorii în păr, așa cum făcea și când era copila.

— La revedere, Sora. E ținziu. La revedere la petrecere.

— Nu mai vii până atunci?

— Nu cred Mai am și eu de făcut unele pregătiri.

Valentin avusese dreptate. Sora nu se apucase de lucru nici a doua zi. Trebuise să-i coasa rochia maică-sa. Acum nu mai era nervoasă din cauza părerilor unora și altora despre postul acela de la bancă, ci pentru că el nu voise să-i deslușească vorbele acelea. De ce rămăsese deodată tăcut și apoi plecase? De ce i-a spus că nu o să se mai revadă până la petrecere? Ce pregătiri avea de făcut? Să se îmbrace în sacou și atât!...

Aceasta fusese cauza pentru care Sora venise la petrecere enervată și hotărâtă în sinea ei să se răzbune pe Valentin pentru că nu mai trecuse pe la ea să-i explice vorbele acelea. «Da, mă voi răzbuna! Își zicea ea.

— Mă voi face că nici nu-l văd, și voi dansa cu toată lumea, numai cu el nu!»

Și așa și făcuse vreo jumătate de ceas. De câte ori îl vedea pe Valentin apropiindu-se, imediat accepta invitația

celui dintâi dansator. Și dansa numai cu ofițeri, care aproape că și-o treceau, fără nicio pauză, unul altuia. Era mai alesun locotenent brunet, frumos băiat și vorbăreț de nu-i mai tăcea gura, care se ținea scai de ea și cu care dansă de mai multe ori. Deși nervoasă, râdea, dansând, cu capul aruncat pe spate, de tot ce-i spunea ofițerul acela, mai ales atunci când îl zărea pe Valentin urmărind-o cu privirea.

Dar într-o pauză se trezise cu Valentin lângă ea.

— Dansul următor e al meu, Soro! Cred că s-a cam " trecut cu gluma!

— Ce. Slumă! Nu-i nicio glumă! Dacă sunt mereu angajata dinainte! De altfel, trăbă să-ți spun că sunt mânioasa pe tine.

— Am văzut eu!

— Și mai bine dacă ai văzut!

— De văzut am văzut, dar nu știu motivul! De altfel, cred că te distrezi foarte bine.

— De ce nu m-aș distra?! Dar tu ești de vină!

— Eu?!

— D" tgur! Nu tu m-ai lăsat atunci sara, în grădină, fără nicio explicație? Ți-am cerut să-mi tâlcuiești o frază de-a ta, și n-ai vrut s-o tâlcuiești. Mi-ai spus: «Dacă nu m-ai înțeles, n-are rost să-ți explic». Atât. Ce să pricep eu din cuvintele astea?

— Asta-i motivul supărării tale?!

— Asta, fiindcă răspunsul, în legătură cu banca, pentru mine nu e liniștitor dacă nu înțeleg ce-ai vrut să spui cu vorbele acelea, că «nu-mi pasă». Și pentru că n-ai vrut să-mi spui și nici n-ai mai venit pe urmă pe la noi, ca să te explici, m-am hotărât și eu să mă răzbun.

Pe fața lui Valentin înflorise un surâs.

— Dar știu că-ți place să te răzbuni cu locotenentul acela!

— Mă răzbun și eu cum pot!

Valentin fusese cuprins de o adâncă înduioșare. Era limpede că sufletul Surorii trăia încă la granița dintre copilărie și maturitate.

— Bine, Soro, am să-ți spun acum.

— În sfârșit! Har Domnului!

— Mi-ar fi plăcut să vii la universitate nu pentru tine, ci pentru mine. Pentru tine nu, căci ai făcut destulă carte și nu merită să-ți cheltuiești cei mai frumoși ani din viață buchisind. Pentru mine, însă da! Pentru mine ar fi fost o plăcere, o continuă bucurie să te pot vedea în fiecare zi. Vezi cât sunt de egoist?

Obrajii Surorii se albiseră deodată și respirația îi devenise sacadată.

— Dacă-i așa - zisese ea cu vocea sugrumată - am să las banca și am să vin la universitate, la Academia Comercială sau mai știu eu unde!

Valentin îi luase instinctiv mâna și i-o mângâiasse ușor.

— Adică ai fi gata să-mi faci mie plăcerea asta?

— Bineînțeles, Valentine! Dar cum te-ai putut îndoi de asta?! Sigur că sunt gata! O să-i spun tatii, nănașului, la toți.

Valentin își înăbușise un suspin.

— Nu, draga mea, acum că știu că ai fi gata să-mi faci bucuria asta, nu mai e nevoie să le spui. Mie mi-i de-ajuns că știu că tu ești gata să vii. Rămâi la bancă. O să ne vedem în vacanțe, ca și până acum. Apoi voi termina și eu studiile și ne vom vedea mai des. Acum, când știu că n-ai nicio plăcere să te faci profesoară, ori funcționară, nu are niciun rost să vii. O să te rog un singur lucru.

Sora era încă palidă și emoționată.

— Îți stă așa de bine rochia asta! Vrei să te fotografiezi mine cu ea și să-mi dai mie o fotografie? Având-o, nu o să mai fiu singur-cuc!

— Dar cum să mă duc în rochie de bal la fotograf?! Întrebuse fata, începând să-și vină înfire.

— Ce-o să creadă lumea când mă va vedea? Va zice că de-abia la ora aceea vin de la petrecere! Nu se cade!

Valentin râsese.

— Bineînțeles că așa va zice și de bună seamă că nu se cade! Nu trăbă să mergi nicăiri! Ci mine după-amiază să

te îmbraci cu ea. Voi aduce eu pe cel mai bun fotograf, la voi acasă.

— Să-l aduci pe Walburg.

— La el m-am gândit și eu! Cum de ne-am gândit amândoi la același fotograf?!

— Frate-meu, Virgil, zice că-i cel mai bun fotograf din oraș, și Virgil se pricepe la de-alde astea.

Muzica reîncepuse și dansaseră împreună vreo trei dansuri.

Apoi Sora, fără să-i spună niciun cuvânt, îl lăsase și alergase în curte, la masa unde erau familiile lor, să bea oleacă de șpriț. O apucase o sete...

Atunci înțelesese mamă-sa că fata ei își revenise în apele sale și se bucurase din tot sufletul. Cu instinctul ei matern și de femeie, bănuise *ca* se-ntâmplase ceva între Valentin și Sora, o neînțelegere desigur, și acum pricepuse că neînțelegerea aceea trecuse. Privi mulțumită în urma Surorii, și întinzând mâna, luă paharul din care sorbise fică-sa și bău, privind cu simpatie, printre gene, fața blondă a doctorului Grecu și liniile energice de pe figura doamnei Grecu.

Petrecerea ținu până în revărsatul zorilor. Fiind patronii serbării, Sava Scurtu și cu nevastă-sa trebuiră să rămână până la sfârșit. Împreună cu ei rămaseră și familiile Preda și Grecu. Numai părintele Nistor și cu ai săi plecară mai devreme.

Și mai rămase și Nichita Marele. El fusese casierul. Și era vesel nevoie mare: încasase o sumă frumoasă pentru cor.

Banca «Fortuna» își începuse activitatea, cu mai bine de două decenii înainte de unire, în localul în care era și locuința directorului Sava Scurtu. Casa era proprietatea directorului, drept care banca îi plătea chirie - «o chirie minimă» preciza Sava Scurtu, de câte ori venea vorba de această dependență. De altfel, majoritatea acțiunilor erau și acum în mâna lui. Imobilul era situat într-un colț al pieței, la capătul străzii principale. Localul băncii era orientat cu fața spre stradă și se compunea dintr-o cameră,

la intrare, unde nu erau decât două banchete și câteva scaune pe care așteptau clienții care aveau de lucru cu directorul. Din ea se intră în cabinetul lui Sava Scurtu, iar pe altă ușa, într-o sală spațioasă, compusă din două încăperi în care erau contabilitatea și casieria, și care comunica și cu cabinetul directorului.

Casieria era despărțită de restul sălii printr-un paravan de lemn vopsit în cafeniu. Tronau acolo, lângă perete, două casse de bani «Wertheim», și, pe un podiu, un birou cu o placă de marmură într-o latură, pe care casierul proba monedele ce i se păreau suspecte, izbindu-le și ascultându-le, cu urechea plecată, sunetul.

Casierul era un om mărunț, cu fața brăzdată, cu sprâncene stufoase care, împrumutându-i un aer sever, îi intimidau pe clienții intrați pentru prima oară în bancă. Dacă se întâmpla - să socotească, aplecat peste birou, clienții, și după ce se obișnuiau cu el, așteptau, fără să-l întrerupă, până ridică el capul și-i vedea. Deși vorbea blând cu oamenii, fața aceea plină de crețuri și mai ales sprâncenele împungace îi făcea mereu pe oameni să creadă că-i prost dispus sau că e însăși întruparea severității.

Îl chema Ion Banciu. Făcuse o școală comercială secundară, fusese contabil pe la vreo trei bănci mai mici, dar după unire ajunsese casier la «Fortuna». Se trăsesese la oraș cu liceu, fiindcă avea o droaie de copii, vreo șapte băieți și fete. Era un om tăcut, muncitor, de-o cinste exemplară în toate împrejurările vieții, iar când era vorba de bani, era de-o scrupulozitate aproape maniacală.

Directorul ar fi putut să nu mai facă niciun control și să doarmă liniștit. Doi ani în șir i-a scontat cassa în fiecare zi, la ora de închidere, și n-a găsit niciodată nici cea mai mică lipsă. Dacă se-ntâmpla - rar de tot - să nu se potrivească încheierile lui Nichita cu numerarul din cassă, greșeala se dovedea totdeauna în încheierea contabilă, de care Nichita îl învinuia totdeauna pe Verzaru. Și așa era. În cifrele date de Verzaru, la încheieri, se afla eroarea. Numai în două rânduri se înșelase cu câte o piesă falsă, și de-

atunci își pusese pe birou placa aceea de marmură care își pierduse lustrul de-atâtea monede încercate pe suprafața ei.

Cine nu avea de lucru la bancă ori nu trecea pe străzile pe care se ducea și venea de la serviciu Ion Banciu, nici nu știa că omulețul acesta era cetățean al orașului. Nu mergea niciodată nicăieri: la vreo bodegă, la vreo berărie, la vreo prăvălie, la vreo adunare publică. Toată viața lui se desfășura la bancă și acasă, unde mereu își găsea de lucru prin curte, prin grădină, mereu îndreptând câte ceva, reparând câte ceva. El tăia lemnele cu fierăstrăul, el le despica pe butuc cu toporul și le așeza frumos subț șopron. El curăța pomii, îi altoia, îi curăța de omizi; el săpa straturile de legume și de flori, el semăna și răsădea, el le plivea, el le uda. El mătura curtea și tot el aduna iarna zăpada din ogradă, grămadă, la un loc cu scurgere bună spre stradă.

Nevastă-sa, de grija atâtor copii, nu mai ajungea să se ocupe și de curte și de grădină.

În orele de birou nu-i ținea niciodată de vorbă pe cei doi contabili, chiar și atunci când nu avea de lucru. Nichita Marele și Verzaru mai stăteau de povești, când nu mai aveau ce face se mai informau unul pe celălalt despre ce se mai întâmplă prin oraș, despre ce mai auziseră că se întâmpla aiurea. Casierul nici nu-i asculta. Nu-l interesa.

Verzaru era un om în puterea vârstei, de vreo patruzeci de ani, încărunit, cu ochii albaștri, înalt. El avea o fire deschisă. Îi plăcea să-i descoase pe clienți, pe țărani îndeosebi, despre cum mai umblă târgurile, cam ce prețuri mai au bucatele, cumu-i vremea pe la ei, cum arata semănăturile. Era plăcut la vorbă și binevoitor, și clienții noi, informați de cei vechi, la el veneau să-și spună mai întâi năcazurile, înainte de a merge la director, și la el se interesau despre ceea ce voiau să afle.

În restul sălii erau, pe lângă păreți, pupitre înalte, pline de registre mari și groase, unele mereu deschise.

Interiorul acesta nu semăna deloc cu interioarele altor localuri de bancă ce se deschiseseră în oraș, la câțiva

ani după unire, niște sucursale ale unor mari bănci din capitală. Rămăsese așa cum fusese la înființarea «Fortunei». Nu avea cel puțin un fotoliu sau o canapea de piele, în biroul directorului, ci numai mobilier simplu, de lemn: Așa că, venind odată directorul uneia din sucursale ca să-i facă lui Sava Scurtu o vizită, nu se putu abține să nu observe, zâmbind:

— Aci sunteți încă în preistorie, domnule Scurtu.

— Da. Însă mi se pare că istoria se razimă pe preistorie și pornește din ea.

— Așa este - răsese directorul sucursalei, surprins de replica promptă a lui Sava Scurtu -, dar, oricum, dumneavoastră prezentați bilanțuri bune și solide, deci ați putea jertfi ceva și pentru o înzestrare mai modernă a localului. Și funcționarii ar lucra cu mai multă plăcere, și clienții ar veni mai cu drag la bancă.

— Ai noștri sunt obișnuiți așa, și nu cred că ar aprecia o investiție în mobilier.

Convorbirea aceasta fusese uitată a doua zi, și localul băncii rămăsese neschimbat. Dar cu prilejul intrării Surorii Preda ca funcționară la bancă, directorul își aduse aminte de discuție și cumpără două birouri noi, unul pentru Sora și altul pentru Nichita.

Sora Preda intră în slujbă la cincisprezece august, și până la sfârșitul lui septembrie, sub îndrumarea lui Nichita Marele, se introdusesse în multe lucrări specifice.

Bătrânul o întâmpină cu multă neîncredere, în primul rând pentru că socotea că locul femeii este în gospodărie și, în al doilea rând, pentru că nu admitea că o femeie poate face munca unui bărbat, și mai ales a unui contabil. Totuși Sora Preda reuși să câștige, încetul cu încetul, simpatia fostului prim-contabil, ascultându-l cu mare atenție atunci când îi dădea explicații - chiar clacă lucrurile explicate le cunoștea din școală și ar fi putut însăși să i le explice lui Nichita -, umrindu-i cu sfințenie indicațiile, dându-i mereu la verificat lucrările pe care le făcea, folosind numai termenii vechi de contabilitate și metodele vechi, greoaie de calculare a dobânzilor, atunci

când lucra subț directă lui supraveghere.

Sora se introduse astfel destul de repede în lucrările mai simple, și s-ar fi introdus și mai repede, dacă Nichita i-ar fi dat mai mult de lucru. Dar bătrânul băgă de seamă că, mărginindu-se la rolul de controlor și instructor, timpul îi trecea foarte greu. Se uita mereu la ceas și, din când în când, răzbea somnul. De aceea, de prin noiembrie, începu să lucreze întins, ca și înainte, așa că Sora nu prea mai avea multă treabă.

Program de lucru, la birou, aveau numai înainte de-amiază, cu excepția a două zile, când contabilitea lucra și după-amiază. Sora nu era însă obligată să fie prezentă e în orele de după-masă. Avea deci destul timp și pentru gospodărie, și pentru citit, și pentru plimbare.

După-amiezile, până să înceapă noul an școlar, Sora se plimba adeseori, împreună cu câteva colege de bacalaureat și câțiva studenți universitari, prin parc și pe subț vii. Discuțiile tinerilor se învârtteau, în acest sfârșit de vacanță, mai ales asupra planurilor de viitor. Cinci dintre fostele ei colege se pregăteau pentru universitate, și studenții se simțeau obligați, ca mai vârstnici și cu mai multă experiență de viață" să aibă opinii despre profesiunile pe care cele cinci bacalaureate ar trebui să și le aleagă și despre farmecul vieții studentești. Uneori discuțiile atacau și teme mai grave, ca, de pildă, concurenți pe care fetele, acum, după unire, alegându-și cariere specific bărbătești, în știință și medicină, o făceau băieților, ocupând, după terminarea studiilor universitare, posturi care, înainte de unire, erau rezervate bărbaților. Dar aceste discuții nu erau purtate cu seriozitate, și, de cele mai multe ori, se încheiau cu glume pe tema planurilor de viitor.

Fiind angajată la banca «Fortuna», Sora nu era implicată în aceste discuții. Ea nu mai conta în combinațiile de viitor, și colegele ei de bacalaureat, care se hotărâseră să urmeze studiile universitare, o priveau cam de sus, ca pe una care, încă de pe acum, rămăsese în urma lor și nu mai avea: nicio șansă să le ajungă vreodată.

Sora simțea nuanța aceasta de desconsiderare, și, de obicei, când începeau aceste discuții, îi făcea un semn lui Valentin și, împreună, serăzlețeau de grup. Așa făcură și acum, când o fostă colegă de clasă, după ce o întrebase ce salariu primește la bancă, exclamase cu dispreț: «Numai atât?! Dar eu, pentru un salar ca ăsta, nici n-aș lua condeiul în mână!»

Pășeau în tăcere, unul lângă altul. Valentin, simțind-o nervoasă, nu știa cum să înceapă vorba, ca să nu o irite și mai mult.

— Ce mahalagioaică și fata asta! – izbucni, în cele din urmă, Sora.

— De ce a vrut să știe ce salariu am? Eu nu mă interesez de planurile lor, nu-i descos...

— Da, e lipsită de eleganța sentimentelor. Dar n-ai de ce să te neliniștești, Soro. Nu-i nimic umilitor în faptul că lucrezi la bancă, și nici remunerația ta nu-i de disprețuit pentru un practicant. Cunoscut eu și fete și băieți, studenți, care lucrează, în diferite birouri, cu jumătate din salariul tău.

— Eu nici nu m-am gândit la salariu! Voiam să-i fac o plăcere nașului. Și lucrez la bancă pentru că-mi place!

— Sunt sigur că nu te-ai gândit. Dar nu trăbă să te simți umilită că poți câștiga ceva prin munca ta.

— Bineînțeles că nu mă simt umilită! mai ales că am început să mă pricep și muncesc cu plăcere.

Valentin se opri și o privi cu duioșie.

— Ai învățat atât de repede?!

— Dar nu-i greu deloc! Numai atâta, că domnul Nichita are metodele lui de contabilitate, care nu se mai fac la școală, și a trebuit să le învăț. Desigur, deocamdată nu fac decât lucrări ușoare, dar, mai încolo, probabil că-mi vor da și lucrări mai grele și mai multe.

— Și când te vei obișnui cu toate, nu vei deveni cumva o funcționară, adică, așa cum spuneai, un fel de automat?

Surorii îi reveni buna dispoziție.

— Nu! Nu mă tem că voi ajunge funcționară, pentru

că pe mine m-au angajat numai până vor găsi un contabil.

— Dar dacă nu vor găsi curând?

— Nu mi-e teamă! Când voi simți că-ncep să mă anchilozez, o să mă las de serviciul de la bancă. De altfel, por să-l părăsesc oricând voi vrea. Așa mi-au spus și nașul și tata.

Adeseori Valentin venea acasă la Sora și își petreceau după-amiezile în grădină.

Într-o zi, la vreo trei săptămâni după petrecerea de la Schimbare i la Față, Valentin îi zise:

— Știi, Soro? Am aflat cum îl cheamă pe locotenentul tău.

— Iar începi? Cine te-a pus să-i cauți numele? Pe cine-l interesează numele lui?

— Pe mine, desigur! îl cheamă Valeriu Ionescu. E din Pitești. Tatăl lui e om cu avere, cu casa lui, cu moșie la țară...

— Nu cumva știi și câți ani are? Întrebă Sora, strângându-și buzele.

— Am aflat și asta! Are douăzeci și cinci de ani, sau, mai exact, a intrat în al douăzeci și cincilea.

Sora bufni în râs.

— Ce ridicul ești! Dar ce re interesează?

— Mă interesează oricine se interesează de tine.

— Ți-am spus că la petrecere am vrut să mă răzbun pe tine și că de-aceea am dansat atâta cu el! De câte ori ți-am spus până acum?

— Da, însă și după ce ne-am lămurit amândoi, s-a ținut scai după tine.

— Doamne sfinte! Dar puteam să-l răped acolo, în plină sală?

— Și nu-ți dă pace nici de-atunci, insinuă Valentin.

— Ce vrei să spui? Întrebă Sora, uitându-se pieziș la el.

— Că se interesează mereu de tine.

— De unde știi?

— De vreme ce-ți trimite în fiecare săptămână câte două-trei ilustrate!

- Le-ai văzut tu la factorul poștal?
- Secretul corespondenței e inviolabil!
- Atunci, cine ți-a spus?
- Așadar, e adevărat!

— Da, e adevărat, dar nu le-am dat nicio importanță. Le adună și le păstrează frate-meu, Virgil, căci sunt ilustrate cu vederi frumoase din țară. El ți le-a arătat?

— Da, suntem prieteni la toartă, de când s-a folosit, la Paști, de oul acela de bibilică.

Sora râse.

— Le arată la toată lumea: vederi de la Sinaia, de la Predeal, din București. Virgil se însuflețește ușor de tot ce e frumos. Banalități obișnuite!

— Banalități?! Să-mi dai voie! Sunt sentimente gingașe.

— Sentimentele gingașe nu le trâmbițează omul pe cărți poștale ilustrate!

— Asta așa e! Bine că mi-ai spus ca să nu mă ard și eu!

— Cum să te arzi?

— Să nu-ți trimit și eu sentimente alese pe cărți poștale ilustrate. Eu o să-ți scriu numai epistole închise, poate chiar recomandate.

— De ce nu telegrame, ca la bacalaureat?

— Mă rog, tu ai început!

Sora simți deodată că trebuie să-i vorbească despre telegrama aceea. Mai vorbiseră despre ea, de mai multe ori, dar niciodată nu-i pomenise ceea ce voia să-i spună acum. Avea sentimentul că e datoră să-i dea o lămurire lui Valentin.

— Știi că o mai păstrez și acum?

— Ce?

— Telegrama ta!

— Nu mai spune!

— Și că nu știe nimeni de ea?

— Cum nu știe?

— N-am spus la nimeni acasă, ci am pus-o într-un manual de școală. Nu știu decât eu de ea.

Valentin o privi emoționat. Simțea că Sora îi făcea o mărturisire de care nu-și dădea sama.

— Nu cred, Soro! Să-mi dai voie să nu te cred! Cine păstrează o bucată de hârtie? Altceva e o ilustrată frumoasă, și altceva o telegramă!

— Așa? Nu crezi? Vino cu mine!

Îl luă de braț și-l duse aproape în fugă până în camera de lucru, unde trase de pe raft cartea numai de ea știută și, după o scurtă răsfoire, scoase telegrama.

— Poftim! - zise ea triumfătoare.

— Ea două oară când te dau de rușine cu lozinca ta «până nu văd, nu cred». Pe viitor sper că mă vei crede pe cuvânt.

— Până la a treia dovadă, răspunse Valentin râzând. Luă telegrama din mâna ei și o ținu multă vreme sub ochi. Părea că o examinează cu atenție.

— Am fost cam lipsit de delicatețe, Soro. Nu te-ai supărat deloc când ai primit-o?

— Mi-a fost ciudă, se-nțelege. Dar pe urmă am avut siguranți că, totuși, mă crezi, că telegrama ai trimes-o mai mult pentru a mă năcăji.

Către sfârșitul lui septembrie, Valentin veni într-o după-amiază, pentru ultima oară înainte de plecarea la universitate. Sora părea puțin abătută.

— Nu te simți bine cu sănătatea? o întrebă Valentin, îngrijorat puțin.

Fata ridică din umeri.

— Se cunoaște ceva pe mine?

— Pari cam melancolică. Sora tăcu un răstimp.

— Azi m-au vizitat de adio câteva fete și câțiva băieți.

— Și ea îi înșiră cu numele.

— Pleacă toată lumea! adăugă apoi.

— Ca toamna rândunelele. Poate că de aceea ești tristă.

— Mi se pare și mie!

— Plecărilor astea îl fac pe om visător, ca și plecarea pasărilor călătoare. Ai vrea poate să pleci și tu?

— Dacă aș fi vrut, aș fi putut pleca.

— Poate-ți pare rău după unele colege?

— Nu. Nu s-au purtat frumos cu mine în ultimul timp. Doar știi ce aere de superioritate își dau de-o vreme-ncoace numai pentru că se duc la universitate.

...7? ete prost-crescute. Ce să faci? Școala nu poate suplini cei șapte ani de-acasă! Dar nu face să te indispui din cauza prostiei lor!

— Dar nici nu sunt indispusă din cauza asta!

— Atunci poate din cauza plecării vreunui băiat?

— Doamne, Valentine, cât de uituc ești tu uneori!

— Ce vrei să spui?

— Păi n-ai zis tu ieri că azi vii pentru ultima oară la noi?! Ca mine pleci și tu? Mă gândeam că de-acum până la Crăciun nu o să mai vii pe la noi și că rămâne să mă distrez, în tot răstimpul ăsta, numai cu Iuliu și cu Virgil. La drept vorbind, mai mult cu Virgil, pentru că Iuliu, fiind în clasa a șaptea, va avea mult de învățat.

— Dacă-i așa, voi mai rămâne o zi.

Sora râse înveselită.

— Ba nu, te rog! Dacă ți-ai fixat termenul plecării, nu-I mai schimba. Ce-i o zi? Trece repede! Și-apoi, nu-i bine ca omul să-și schimbe hotărârile odată luate.

— Dar tu nu mi-ai spus că, dăcă-mi face plăcere, ești gata să lași banca și să te înscrii la universitate?

— Da, dar nu pentru o zi! râse Sora.

— Hm! E adevărat! Ce păcat că nu pot muta universitatea în orașul nostru! Totuși s-ar putea să-ți fac o surpriză.

— Care?

— Păi, dacă-ți spun că va fi o surpriză, ce rost are s-oștii dinainte?

— Ai dreptate! Dar parcă, dacă aș ști-o dinainte, m-aș bucura nu numai atunci când mi-ai face-o, ci și așteptând să mi-o faci.

— Bine! Nu mă lasă inima să nu-ți spun. Numai că nu sâni prea sigur c-am să pot să ți-o fac. Uite, vreau să mă răped, pentru o zi, două, la culesul viilor. Va fi o recoltă bună anul acesta.

Sora bătu din palme.

— Vorbești serios? N-ai venit niciodată la cules. Ar fi tare frumos din partea ta!

Se plimbau pe cărarea din mijlocul grădinii. Pomii erau culeși. Unde și unde, pe câte o creangă mai greu de ajuns, aurea, în lumina dulce a toamnei, câte un măr. Câte o adiere de vânt făcea să sune săc frunzele uscate de cucuruz, dintr-un colț al grădinii.

Vorbiră de studiile lui în anul al cincilea, de examene, de colegi, de slujba de la bancă a Surorii, de Sava Scurtu, de cei trei funcționari ai «Fortunei», de Iuliu, de Virgil.

Cu cât se lăsa sara, Sora se întrista din ce în ce mai mult, și se cunoștea că făcea eforturi ca să nu se vadă că-i părea rău de plecarea lui apropiată.

În sfârșit, clipa despărțirii sosi. Valentin trebuia să plece. Mai avea de trecut pe la vreo două-trei familii prietene cu a lui.

— Uite, Soro, ce am voit să-ți spun. Dacă aș fi sigur că scrisorile mele nu ajung pe mâna lui Virgil, eu ți-aș scrie din când în când. Desigur, nu ilustrează, pe care să le colecționeze amatorul de vederi din țară. Te-aș ține la curent cu ceea ce se petrece pe la noi, iar tu, în schimb, mi-ai scrie ce se mai petrece pe-aici.

— Spuneai că poate vii la culesul viilor. Până atunci nu mai sunt decât vreo trei săptămâni. Ce s-ar putea întâmpla în trei săptămâni care să merite o scrisoare?

— Știu și eu? Poate plăcerea de a sta ele vorbă. Dar, în sfârșit, eu nu vorbeam numai de vremea de până la culesul viilor, ci și de viitorul mai îndepărtat.

— Dar la cules vii de bună seamă?

— Ai cuvântul meu!

Ea începu să bată din palme și să sară într-un picior.

— Să știi că mă bucur foarte mult!

— Să-mi dai voie să cred că exagerezi!

— Iar nu mă crezi pe cuvânt?!

— Mai e nevoie și de a treia dovadă. Ți-am mai spus o dată, mi se pare.

— Bine - zise ea veselă.

— Să-ți din și dovada a treia! Dar nu știu care ar putea fi!

Valentin se făcu palid, ezită puțin, apoi cuteză:

— Să mă săruți de plecare!

Sora începu să râdă și zise:

— Îți dau dovada, dar nu te sărut pe obraz, ci numai pe frunte.

— Ca și tata!

— Așa te sărută el? Cu atât mai bine! Sărutul va avea o mai mare autoritate.

El făcu o figură plouată, pe când Sora se apropia. Fata făcu primul pas cu îndrăzneală, dar la al doilea slăbi și se albi la față. Abia putu să se înalțe puțin în vârful degetelor și-i atinse ușor, cu buzele-i fierbinți, fruntea rece.

— S-a făcut! – strigă ea, sărind înapoi.

— Am dat și a treia dovadă. De-acuma nu ai ce mai zice. Trăbă să mă crezi pe cuvânt, orice ți-o spune!

— De! Va trebui! Că și neamțul zice: «Tot adevărul se razimă pe trei probe».

— Nu! Ai uitat! Neamțul *zice* că toate lucrurile bune sunt în număr de trei.

— Da! Ai dreptate! Și-acum, trăbă să plec. Cum rămânem cu scrisorile? Nu-i niciun pericol cu Virgil?

a - N-ai văzut telegrama? Nu-i niciun pericol! Și, în sfârșit, ce-ar fi dac-ar ceti și el una? Parcă spuneai că ți-e prieten bun.

— Nu mai zic nimic! Și asta e adevărat.

La despărțire, el îi reținu mâna mai mult decât de obicei. O simți tresărind puțin în mâna lui, și voia să i-o liniștească.

Prezența Surorii în sala contabilității băncii «Fortuna» nu rămase fără urmări asupra celor trei funcționari.

Nichiti Marele, de pildă, își schimba tutunul, începând să fumeze unul de calitate mai bună, cu un miros mai puțin greu decât cel cu care era obișnuit. Sora, înțelegând că această schimbare, care însemna un sacrificiu important pentru bătrân, o făcuse pentru ea, îi

spuse în repetate rânduri că nu o supăra fumul de tutun. Dar Nichita, știind că tutunul lui obișnuit era greu de suportat de alții; nu mai reveni la el, cu toate insistențele Surorii.

— De ăsta tușești mereu, nene Nichita.

— Până mă obișnuiesc. Așa se-ntâmplă cu fiecare tutun nou.

— Revină, te rog, la cel vechi!

— Nu mai revin! Parcă m-am săturat: și eu de el. Las” să fumez și eu un tutun mai bun. Unui pensionar i se cuvine!

Casierul Ion Banciu, în «separeul» lui, cum îi spunea Verzarul, părea închis ca-ntr-o cetate în care nu putea. pătrunde unda primăvărată adusă de-prezența Surorii în bancă. Până într-o dimineață când, vrând să intre în «separeul» lui, fu oprit de Verzarul.

— Ce vrei? îl întrebă Banciu, contrariat.

Verzarul scoase din buzunarul vestei o oglinjoară și voi să i-o pună dinainte. Casierul îi feri brațul.

— Ce copilării sunt astea, domnule Verzarul?!

— Ți-ai legat strâmb cravata, domnule Banciu! Nu se cade! Nu mai suntem singuri, ca până acum...

Omulețul își duse repede mina la gât și își îndreptă cravata. Apoi, bombănind ceva de neînțeles, intră în casierie. Dar de atunci nu mai veni cu cravata legată strâmb, și veșmintele lui, deși păreau totdeauna vechi, se vedea că erau proaspăt periate.

Directorul intra regulat în sala contabilității, în orele de birou. Se uita în registrele mari, schimba o vorbă cu Nichita sau cu Verzarul, uneori, mai rar, și cu Banciu. Se oprea totdeauna lângă biroul Surorii, o mângâia ușor pe părul ei blond, îi controla lucrările, o întreba uneori de ce a făcut în cutare fel cutare lucru, și, adeseori, îi dădea îndrumări. Alteori, când orele erau mai târzii, o lua de braț și, trecând prin biroul lui, intra cu ea în locuință.

— Dă-i o îmbucătură fetei ăsteia, că-i flămândă ca un lup! îi zicea el soției.

Doamna Scurtu avea întotdeauna câte o bucatică

bună.

— Numai prăjitură să nu-i dai, că-i taie pofta de mâncare. Și o fată muncitoare ca ea trăbă să se hrănească bine!

Valentin se ținuse de cuvânt și, la culesul viilor, venise pentru două zile acasă. Aveau, și doctorul Grecu, și avocatul Preda, câte o fâșie de vie, dar la ei se isprăvi culesul în prima zi, în câteva ceasuri. Directorul «Fortunei» avea însă vie mare, și culesul la el ținu două zile. La via lui se făcu și petrecerea tradițională de la cules, unde fură invitați cu toții.

Niciodată nu-l văzuse pe Valentin atât de bine dispus ca la culesul viilor. Ce de glume a mai făcut! Poate i se suise puțin vinul la cap, dar veselia îi stătea bine. Reușise să-l tacă până și pe casierul Banciu să zâmbească de câteva ori...

Apoi, după cules, începu corespondența între ei. Sora se mira că mamă-sa îi dădea scrisorile numai când erau ele amândouă, singure.

— Ți-a venit o epistolă de la Valentin, zicea ea.

Sora, uneori, îi da și maică-sii câte o scrisoare, s-o citească. Dar nu pe toate.

— Ce-ți mai scrie? Întreba mamă-sa, când nu-i dădea scrisoarea de la Valentin.

— Prostii de-ale lui, răspundea Sora și trece 1 să pună epistola într-un loc cunoscut numai de ea.

VIII

Sora începuse lucrul la bancă mai mult în glumă, dar, odată cu trecerea timpului, își dădu sama că munca aceasta îi place. De altfel, toată viața i se părea cum altfel decât în școală. La liceu părea că totul se reducea la pregătirea lecțiilor, la corectitudinea răspunsurilor, la note, la felul de-a fi al profesoarelor, la neînsemnatele conflicte cu colegile, la ambiția de a ști foarte bine lecția, la plăcerea de a fi curat îmbrăcată, la întâlnirile cu fetele și cu băieții de vârsta ei, la mici petreceri și la ciorovăielile cu cei doi frați. Nu-și pusese niciodată întrebarea de ce trebuia să studieze cutare sau cutare materie. Se bucura

că-și lărgeste cunoștințele și-i plăcea când biruia dificultățile unei lecții grele. Aceste biruințe îi dădeau sentimentul încrederii în sine și o făceau să-și țină capul mai sus și să păsească mai apăsător, bărbătește.

Acum însă, lucrând la bancă, își dădea sama că satisfacțiile biruințelor din școală erau oarecum sterpe, artificiale. Că ele se răsfrângeau atunci numai asupra ei, că nu aveau urmări și asupra altora. Pe când aici, la bancă, un calcul reușit pe care îl făcea nu constituia o satisfacție numai pentru ea, ci servea și băncii, și clientului băncii.

Încetul cu încetul, Sora începu să aibă sentimentul că e o roțiță în mecanismul băncii, că dacă nu funcționa bine, roțița aceasta putea să împiedice funcționarea întregului mecanism al instituției, și sentimentul acesta îi dădea o satisfacție nouă. Începea să simtă că ea este *cineva*, că munca ei nu are importanță numai pentru sine, ci și pentru alții.

Același sentiment i-l dădeau acum și îndeletnicirile ei de acasă, unde începuse să o ajute pe mamă-sa la bucătărie, în grădină, la cusut, la ținerea în ordine a locuinței. Dacă reușea să facă o mâncare bună, o prăjitură gustoasă, bucuria nu era numai a ei, ci și a părinților și a fraților ei. Și băgă de seamă că plăcerea pe care i-o făcea mulțumirea lor era mai mare decât satisfacția reușitei în sine. Că această satisfacție creștea prin bucuria pe care o făcea altora.

Abia acum își dădu sama de marele rol pe care îl avea în familie mamă-sa. Cât umblase la școală, știa că dimineața are cafeaua cu lapte pregătită, când venea la amiază, masa pusă, sara, de asemenea. Și toate lucrurile acestea i se păreau firești, cum de la sine înțelegea i se părea să aibă albiturile curate, călcate, frumos împăturate, veșmintele și ghetetele în bună stare - atât ea cât și frații ei. Abia acum înțelese că toate acestea nu veneau de-a gata, ci erau așa pentru că pe toate le făcea mamă-sa. Și începând s-o ajute în toate treburile casei, Sora pricepu că una din marile bucurii ale vieții este de a-ți dăruia altora, cu abnegație, roadele muncii tale.

Ceea ce o uimi mai mult pe Sora, în lunile ce urmară, nu fu numai munca întinsă a mamei sale, ci și strâmtorarea căreia trebuia să-i facă față. Acum pricepu că în casa lor nu era belșug, că banii erau totdeauna puțini și că mamă-sa trebuia să chibzuiască fiecare leu ca să poată face față tuturor nevoilor. Acum înțelese ce înșămna criza aceea a birourilor avocațiale de care tot pomenea, în ultimii ani, taică-său, în discuțiile cu maică-sa. Și în inima ei se născu un sentiment de revoltă, necunoscut până atunci, împotriva acestei nedreptăți. Căci era nedrept ca niște părinți buni și muncitori că ai ei să fie atât de strâmtorați. Și nedreptatea aceasta, a cărei cauză nu o putea desluși îi întipări pe chip umbra unei tristeți adânci.

Cum chiar în răstimpul acesta nu mai sosi nicio scrisoare Je la Valentin, mamă-sa crezu că acesta este motivul supărării ei.

Într-o zi incertă să motiveze tăcerea studentului, spunându-i că, probabil, are niște examene de pregătit sau poate că, fiind acum intern la clinica chirurgicală, are mai mult de lucru decât înainte.

— Doiinne, mamă! Dar de ce-i nevoie de atâtea explicații?! Doar știi că mi-a scris acum patru săptămâni.

— Bine, dar atunci ce nemulțămire ai? S-a petrecut ceva la bancă? Ai făcut vreo greșală: n calcule? Se mai întâmplă, dar nu treabă că pui la inimă orice nereușită. Poate că te-a înfruntat Nichita? El e un om cam aspru.

— Dar nu e nimic din toate astea, mama dragă!

— Și, totuși, ceva este! Te văd schimbată de-o vreme-ncoace. Când ai vreo supărare, e bine să ne-o spui și nouă, mie sau lui taică-țau. Poate nu-ți mai place la bancă? Știi că o poți părăsi oricând.

— Mă simt foarte bine la bancă. Și apoi, ce am de lucru? Mai nimic. Am avut mai mult până am învățat, până m-am introdus în lucrări. Chiar m-am gândit să te-ntreb dacă n-ar fi bine să-mi iau ceva de croșetat.

— Poate mai bine o carte, să nu te plictisești.

— Lasă-le-n pustia de cărți! Prefer să lucrez ceva.

— Știu și eu ce să zic? Poate ar fi bine să-l întrebi mai

întâi pe nașu-tău. E adevărat că omul, dacă nu e ocupat cu ceva, se plictisește, îi trece vremea greu. Și-apoi, nu ai nicio bucurie când stai fără să lucrezi și-ți pierzi vremea în zadar.

— O să-l întreb, și cred că nu va avea nimic împotrivă.

Apoi, închipuindu-se deodată înaintea biroului cu croșetele în mână, o pufni râsul.

Mamă-sa se miră de schimbarea asta bruscă.

— Asta ce mai este?!

— Mi-l închipui pe domnul Nichita cum se va uita de «-periat la mine, și pe casier, cum se va uita cu coada ochiului! Numai domnul Verzaru s-ar bucura. Dumnealui e un om mai vărat. Hm! Mă gândesc că domnul Nichita nu-mi va face nicio observație, însă cu întâiul prilej îl va întreba pe director: «Ce bancă mai este și asta, în care se cretează?! Ni se compromite instituția!»

— Da, bătrânul are toanele lui, însă nu cred cât cumpăra. A fost toată viața un om muncitor, și va situația unei fete care nu are destul de lucru. Pos c-ar mai fi și o altă soluție, mai bună.

— Care?

— Să mergi mai târziu ori să vii mai devreme; orele pe care le petreci acolo să-ți fie pline de lucn

— Asta nu se poate!

— De ce?!... a

— Clienții nu vin numai între anumite ore, ci în «6 timpul programului, iar noi trăbă să le stăm mereu la dispoziție. w 1

— Dacă-i așa, atunci vorbește cu nașul tău - râse mamă-sa; și gândindu-se că plictiseala este cauza indispoziției Surorii, adaugă: - Eu știu ce înșămnează să stai fără trlalla Dumneata?! Dar când n-ai treabă? Eu nu te văd decât alergând și muncind.

Mamă-sa râse, bucurându-se.

— Acum da! Acum nu mă pot plânge de nimic! Imt fuge timpul ca luat de vânt. Nici nu știu cum trece ziua.

Dar mai demult, înainte de căsătorie, am știut și eu ce-i plictiseala, ce-i urâtul. Și știu că nu-s buni sfătuitori. Când n-ai de lucru, te copleșesc fel de fel de gânduri, de închipuiri, de dorințe. Ajungi să visezi lucruri care nu sunt din lumea asta, și pe urmă, când te deștepți, vezi ca tot visul ți-a fost degeaba, și rămâi cu inima grea.

Vorbea mai mult pentru Sora, decât pentru ea, presupunând că fata, ca toate fetele, așa cum a fost și ca la vremea ei, poate că se lasă dusă de astfel de gânduri, când n-are ce lucra.

Ascultând-o, Sora se gândea că inima ei era grea tocmai pentru că începuse să vadă ceea ce este, lucrurile din lumea asta, greutățile cu care se lupnu ei, părinții săi.

— Eu nu prea am obiceiul să-mi fac iluzii, zise ea, ocolindu-și gândul.

— Se poate că încă nu-l ai, dar de iluzii nu poate scapa niciun tânăr pe lume. Eu, după ce m-am căsătorit și ați început să veniți voi, m-am convins că închipuirea, fanteziile nu-i pot procura omului niciodată bucuria și satisfacțiile pe care i le dă munca, și că nimic nu poate alunga gândurile și dorințele deșarte mai bine decât munca.

Sora se gândi că, de când își aducea ea aminte de maică-sa, rareori a văzut-o supărată sau prost dispusă. Și nici pe tată-său. Iar acum, de când o ajuta zilnic la treabă, își dăduse sama că maică-sa făcea tot lucrul cu plăcere. Oare se putea lucra într-adevăr cu plăcere în strâmtorarea materială în care trăiau părinții ei? Nu cumva atitudinea lor e numai un paravan pe care ei s-au obișnuit să-l folosească pentru ca ea și frații ei să nu-și dea sama de greutățile lor? Einu se revoltau oare niciodată de nedreptatea subțire și rețineau? Probabil că nu, căci, iată, nicio trăsătură de amărăciune nu se vede pe fața lor, sunt amândoi sănătoși, voinici, tată-său e mereu pus pe glume și râs, iar mamă-sii mereu fredonează un cântec, o romanță când coase sau când lucrează în grădină. Oare într-adevăr să nu le pese că deși muncesc intens, greutățile vieții nu se mai termină? se gândea și nu putea

totuși înțelege taina acestei puteri pe care o aveau părinții ei de a nu se lăsa copleșiți de năcazuri și de nedreptate. «Probabil ca s-au obișnuit atât de mult cu situația lor – își zise Sora, încruntându-se –, încât nu-și mai dau sama cât e de nedreaptă și deci nu mai au de ce să se revolte» – O să vorbesc cu nașul, mamă dragă, zise ea în sfârșit. Însă nu mai apuca să vorbească, pentru că, după câteva în} ra. În v, goare legea conversiunilor agricole. Contabilibanen, ajutați uneori și de director, avură multe lucrări de făcut, așa că majoritatea clienților care veneau pentru plata dobânzilor la împrumuturile ce nu intrau în lege, ajunseră toți pe mâna Surorii.

Cu toate măsurile de prevedere luate de Sava Scurtu de a nu mai da decât rar împrumuturi sătenilor, după ce se urcaseră atât de vertiginos dobânzile, și cu tot optimismul de care dăduse dovadă cât umblaseră zvonurile despre conversiune, «Fortuna» fu greu lovită de noua lege, ca și majoritatea băncilor românești din Ardeal care aveau în proporție de optzeci la sută clientela țărănească și care nu schimbaseră cursul împrumuturilor nici după ce se scumpiseră banii. Țăranii, mântuiți de datoriile de dinainte de război, prin creșterea prețului vitelor și al produselor agricole, ceea ce fusese de asemenea un prilej de anemie pentru bănci, dându-le bani-aur și primind aceleași sume în bani devalorizați, se înglodaseră în datorii, mai ales în ultimii ani, ca să-și cumpere pământ, ajuns la prețuri foarte mari, și cereau cu insistență bani. Băncile n-aveau nicio vină că se scumpiseră banii, și ajungeau și ele scump la reescont sau la depuneri spre fructificare. Lumea se așteptase ca băncile mici și mijlocii din Ardeal să fie asimilate băncilor populare din vechiul regat și să fie exceptate de la legea conversiunii, fiindcă cele mai multe făceau aceleași servicii populației rurale ca și băncile populare. Dar speranțele se dovediseră zadarnice.

Nichita Marele nu crezuse, în ruptul capului, cât duraseră zvonurile, că s-ar putea face o asemenea lege, și era consternat și revoltat. Sora Preda avu prilejul acum,

vreme de vreo săptămână, să cunoască un alt «domn Nichita», un om încruntat și furios, care critica și blestema zilnic măsura guvernului.

— Tâlhărie la drumul mare, domnule director! - zicea Nichita.

— Jaf curat! Așa ceva nu s-a mai întâmplat de pe vremea vlădicului Ion Bob, când a fost foametea. Numai el a ars în curtea vlădiciei contractele datornicilor pentru bucate. Dar asemenea n-are niciun temei, pentru că un particular e slobod să-l ierte, când poate, pe datornicul lui. Dar o bancă?! Ce, sunt banii unui singur om banii împrumutați?! Sunt banii dumitale? Sunt banii mei? Sunt banii dumnealui?! Nu! E capitalul investit de sute de acționari! Dacă cel puțin, înainte de a aduce legea, ar fi lăsat băncile să hotărască, în adunări generale, cât pot ierta din datorii fără să se prăbușească! Dar nu! Vine legea și obligă, de vrei, de nu vrei, de poți, de nu poți, să faci o milostenie. Căci, în sfârșit, legea asta înșămnează că te silește să ierți.

Altă dată, ieșirile lui luau altă potecă.

— Cine o să mai dea de aici înainte împrumuturi țăranilor? Cine mai poate avea, de-acum înainte, încredere că nu se va veni, de câte ori o vrea guvernul, cu o altă lege asemănătoare? Și de unde bani cu care să mai lucrezi, dacă datornicii nu mai plătesc decât un sfert din datorie? Și cum? Și când? În cincisprezece ani, cu o dobândă ridiculă, din care nu-ți iasă nici măcar regia! Nu! Asta e o mare prostie! O să pună capăt întregului comerț bancar cu satele. Și nu va fi spre folosul țăranilor. Oamenii vor ajunge și mai rău decât azi, pentru că vor încăpea pe mâna cămătarilor particulari. Reescontul dat de Banca Națională va merge, prin intermediul băncilor mari, în industrie și-n comerț, care nu sunt românești.

Alteori dezvăluia și alte aspecte ale problemei.

— Până acuma, românul știa, ca orice om de omenie, că datoria e datorie și că jrăbă să ți-o plătești. Acuma, legea asta îi încurajează pe rău-platnici, pe leneși. De-acuma înainte cine se va mai strădui ca să-și plătească

datoriile? Cei harnia, care și le-au plătit până acuma, vor zice că nu e bine safii cinstit. Că dacă un om a cumpărat cu bani gata un iugăr de loc cu patruzeci de mii de lei, banii au fost bun dați, dar cel care a luat cu împrumut aceeași sumă, nu mai plătește din ea decât a patra parte. Și iată că cinstea-i data pe rușine! Am mai spus eu că partidele astea politice, cu concurența pe care și-o tot fac, nu vor duce țara la niciun bine. Iată că s-adevărește vorba lui Nichita! S-au tot licitat și supralicitat, până au ajuns aci!

Și directorul era desjul de îngrijorat. Totuși, deși îl aproba pe Nichita, el făcea și unele considerații generale.

— Suntmăsuri noi, domnule Nichita. Noi și revoluționare. Trăbă să credem că vor fi fost motive temeinice, grave, din cauza cărora s-a ajuns la legea asta. Noi nu avem de unde să le cunoaștem pe toate. Vremile de după război impun de obicei măsuri excepționale. Nu s-a făcut reforma agrară? Nu au zis unii, și despre ea, că e un jaf? Proprietatea particulară nu mai este astăzi tot așa de inviolabilă ca înainte de război. Acuma primează interesele statului, ale colectivității. Știi că la comuniști nici nu există proprietate particulară? Sunt vremuri neașăzate încă, astea pe care le trăim noi, acuma, după război, domnule Nichita. Vom vedea cum vom ieși și dintr-asta!

— Cam scărmanați, domnule director. spuse Verzarul, singurul care rămăsese mereu bine dispus.

— Noroc de prevederile dumneavoastră! Noroc mai ales cu întreprinderea aceea forestieră! Ați avut, cu ea, o adevărată inspirație!

Numai după ce situația băncii fu examinată cu de-amănuntul de cei doi contabili și de director, după ce separară datoriile care intrau în conversiune de celelalte, după ce avură o situație - în linii mari - clara, în forța unui bilanț, îngrijorarea începu să se mai risipească. Banca «Fortuna» pierdea o sumă importantă, dar, în schimb, întreprinderea forestieră era în plin avânt. Se hotărâră să intensifice activitatea acesteia, vărsând în contul ei capitalul disponibil, în felul acesta, și restrângându-se câțiva ani numai la împrumuturi comerciale - socoteau ei

-, vor ajunge deasupra năcazurilor.

Nichita stăruia îndeosebi pentru sistarea oricărui împrumut agricol.

— Dar dacă vor cere împrumut cei care și-au plătit la timp, cinstit, datoriile? întrebă Verzaru.

— Ori cei ce vor veni și își vor plăti cinstit datoria întreagă? Nici pe aceștia să nu-i ajutăm? întrebă directorul.

— Dumneata crezi că se vor mai găsi astfel de proști?! se miră Nichita.

— Proști nu vor fi, căci orice om cu cap se gândește ca în viitor se poate întâmpla să aibă din nou nevoie de bani, și, în consecință, va plăti ceea ce datorează acum, ca să poată fi sigur că va câpăta și în viitor un împrumut.

— Ar fi mare minune! - răspunse Nichita.

— Eu, unul, nu cred.

Peste vreo două luni, lucrările băncii începură să revină h făgașul lor. În vremea asta, Nichita, bufnind și bombănind, îi dădu indicații Surorii cum să socotească dobânzile după noua lege, când vor veni scadențele.

— Nici vremea cheltuită cu calculul nu-i plătită de dobânda ce ne revine! zicea el, mereu nemulțumit.

Sora observă că și la ei acasă, după limpezirea situației băncii, se produsese o destindere, se risipise îngrijorarea care, de la intrarea în vigoare a legii, se înstăpânise și în familia lor. Și era firesc să fie așa, de vreme ce Vasile Preda era avocatul băncii și primea un salariu fix de la bancă.

Directorul lipsi vreo două săptămâni din oraș. Se știa că s-a dus la întreprinderea aceea forestieră, pe care, de altfel, o vizita în fiecare săptămână, dar niciodată nu rămânea acolo mai mult de o zi, două. Înainte de plecare convocase un consiliu de administrație, și nu plecase, ca de obicei, singur, ci însoțit de doctorul Grecu, membru în consiliu. Se urmărea simplificarea administrației exploatării prin aducerea întregii contabilități la centru și înglobarea ei în contabilitatea băncii. Din cei cinci funcționari de la întreprindere, urma să rămână acolo

numai conducerea tehnică, un contabil și un casier, pentru plata muncitorilor. Ceilalți urmau să fie concediați, cu excepția unuia singur, care, fiind un foarte bun contabil, urma să fie adus în bancă.

La înapoiere, directorul convocă din nou consiliul de administrație ca să le comunice membrilor felul în care aplicase hotărârile luate în ședința anterioară. De data aceasta se hotărî ca doi contabili de la întreprinderea forestieră să fie aduși în serviciul de contabilitate al băncii, cel de al doilea pentru că era căsătorit și nu avea perspective să-și poată găsi curând o altă slujbă.

De vreo două săptămâni, la cele două cluburi politice din localitate se grămădea lume peste lume. Cetățenii, adunați grupuri-grupuri, discutau – îngrijorați în clubul partidului de la putere, și tot mai însuflețiți în acela al opoziției. Începuse să circule zvonul despre o apropiată schimbare de guvern. Îndeosebi clubul opoziției era tot mai populat. Erau sări în care lumea nici nu mai încăpea în cele două camere ale localului, și oamenii ajunseseră să discute și pe coridor, și pe scara care ducea la etaj. Cetățenii care nu mai dăduseră pe la club de luni de zile, se interesau acum de posibilitățile venirii la putere și dădeau din coate ca să poată pătrunde prin mîșme până la fruntașii locali ai partidului, să-i salute și să schimbe o vorbă cu ei. Alții, care nu mai fuseseră, de la ultimele alegeri, pe la club și despre care se auzise că s-au înscris în alte partide, erau acum nelipsiți sară de sară și cei mai optimiști când se discuta despre probabilitatea schimbării guvernului.

Versiuni noi circulau în fiecare zi, și erau destul de mulți, în amândouă taberele, care abia așteptau să se termine programul la serviciu, ca să alerge la club.

Îngrijorările ca și însuflețirile din cele două cluburi politice începură să se extindă și asupra familiilor. Se discuta până noaptea târziu, făcându-se planuri pentru momentul venirii la putere – în unele, pentru vremurile de restriște ale opoziției – în altele. Se iscau discuții înfocate între soț și soție despre posturile pe care bărbații ar fi

trebuit să le ceară și să le ocupe, dacă n-ar fi fost – cum îi dovediră a fi, în această împrejurare, nevestele lor – niște «mototoli» și «papă-lapte». Ba erau femeii care duceau și în stradă agitația de acasă. Cele care nu se mai îndoiau că unul sau altul din posturile importante vor fi ocupate de soții lor, începură să-și țină capul sus și căutau orice prilej să le întâlnească pe cele ale căror bărbați urmau să cadă din culmea puterii, pentru a le putea privi sfidător și chiar să le adreseze câteva cuvinte înțepătoare. Și, dimpotrivă, cele ale căror soți «mai» erau încă în posturi importante, evitau să mai iasă prin oraș, ca să nu fie «jignite» de «rivalele» lor politice.

În birouri se lucra din ce în ce mai puțin. Mai ales diurniștii, care știau că, dacă se schimbă guvernul, zilele lor sunt numărate. Pe lângă aceștia, mai erau numeroși alți slujbași, de toate categoriile, care ajunseseră în posturi numai datorită serviciilor electorale aduse partidului, așa-numita «clientelă politică», care de asemenea nu mai aveau chef să lucreze de vreme ce, odată cu căderea guvernului, urmau, conform tradiției, să fie scoși din slujbe sau permutați cine știe unde, în ce colț de țară.

Până și la percepția comunală se simțea neliniștea iscată de zvonul schimbării de guvern. Scăzură dintr-odată încasările. Agenții de urmărire se mișcau mai încet. Somațiile de plată se adunau tot mai multe în servietele lor. Până și receptorul-șef pierduse ceva din strășnicia lui. licitățile fura sistate, cele fixate se amânară fără termen. Se știa din experiența trecutului că, dacă se schimbă guvernul, slujbașii se puteau considera, până după alegeri, în concediu. De ce să se mai pună rău cu contribuabilii? Mai ales că nu se știa niciodată de unde va sări iepurele: cine va ajunge primar, cine ajutor de primar, cine membru în comisia interimară, cine șef al poliției, cine prefect, subprefect, deputat, senator, funcționar la primărie, la prefectură, la poliție.

Puțini cetățeni rămăseseră liniștiți și-și vedeau de treburile lor ca și înainte de-a începe să circule zvonurile. Nu pentru că n-ar fi crezut că este posibilă schimbarea de

guvern. Nimic nu se petrecea, în țară, mai ușor și nu era mai de neprevăzut decât căderea unui partid de la putere și venirea altuia. Ci pentru că nu se amestecaseră și nu se amestecau în politică, ci se mulțumeau să meargă pe drumul apucat încă înainte de unire, care le dădea puțința să-și vadă liniștiți de îndeletnicirile lor. Ei frecventau «Cazina română», ca și înainte de unire, și deși nu mai erau socotiți ca făcând parte din «opinia publică» a orașului, erau singurele pietre pe care valurile politicianismului nu le mișcau din locurile lor, singurii pe care se răzima continuitatea unei vieți românești culturale, sociale și economice: liceul cu profesorii, banca «Fortuna» cu funcționarii ei, despărțământul «Astrei» cu corul, cu biblioteca și sala de lectură, cu petrecerea tradițională de la Sântilie, cu cele două-trei reprezentii teatrale de diletanți pe an, cu turneele despărțământului «Astrei» în satele din jur.

Cei intrați în apele politicii de partid nu mai aveau vreme pentru astfel de îndeletniciri, și nici nu le mai credeau necesare, concentrându-și interesul numai asupra situației lor personale și crezând că prin aceste situații se creează noua viață românească de care țara are nevoie. Încolo, sarcinile de ordin general, cele culturale, ca și cele economice, era, după părerea lor, firesc să cadă în cărca statului, și de aceea priveau cu superioritate la puținii inși care mai stăruiau pe drumurile apucate altă dată.

La «Cazina română» se discutau adeseori schimbările care începuseră să se producă, după unire, în viața socială, se expuneau păreri și se exprimau temeri cu privire la posibilitatea de așezare a noii societăți și la felul ei de dezvoltare în viitor, lipsită cum era de un ideal înalt de viață și de unul național bine precizat.

Pe lângă persoanele pe care le-am cunoscut până acum, la discuțiile de la «Cazina română» mai luau parte, în ultimul timp, directorul liceului, Vasile Andron, bărbat de vreo cincizeci de ani, fost profesor la unul din liceele confesionale, înainte de unire, contabilul Verzaru, un învățător bătrân, Precup, vreo patru profesori mai în

vârstă de la liceu și doi dintre cei mai tineri, care, împreună, contribuiau de obicei la activitatea culturală a desparțământului «Astrei» la sate.

Într-o sară, pe când începuse să se adune lumea la cazină, Ionică, băiatul de serviciu al mărgineanului Bucur Popa, proprietarul localului, intră ca o furtună în sala de lectură și arunca bomba unei știri pe care el o considera senzațională:

— A căzut guvernul, domnilor!

În sala goală - era zi de lucru - strigătul băiatului răsună atât de tare, încât cuvintele, aruncate repede, nu se înțeleseseră.

— Ce spui tu, măi Ionică?! Întrebă din odaia vecină, cu mese, contabilul Verzaru.

Ionică răsări în prag și mai spuse o dată, foarte agitat, cu ochii scânteietori:

— A căzut guvernul, domnilor!

— E sigur, sau e vorba tot de niște zvonuri?

— Acum e sigur! A venit în clipa asta nenea Bucur de la primărie și ne-a spus. Zice că-i o zarvă și o jălanic acolo, de să ferească Dumnezeu!

Directorul «Fortunei» zâmbi înseninat și zise:

— Unii se-ntristează și alții se bucură! Așa-i la roata norocului, frate Ionică!

— Da, însă spunea nenea Bucur că erau unele nereguli, pe care ar fi vrut să le pună în rânduală, și acuma nu mai au timp.

— Și cine a venit în loc, frățioare Ionică? Întrebă directorul liceului.

— La primărie? Încă n-a venit nimenea.

— Nu la primărie, la guvern!

— Păi, sigur că opoziția! - răspunse băiețandru, cu un aer de superioritate.

— Șeful ei a fost încredințat cu formarea noului guvern. Lista oficială încă nu se cunoaște. Nenea Bucur spunea că circulă vreo trei până acum.

— Văd că ești însuflețit și tu, măi Ionică - zise avocatul Preda.

— Ești cumva din opoziție? Nu știam până acum că ții cu vreun partid.

— Nici nu țin, domnule avocat, sau, mai bine, adevărul e că țin cu toate, căci toate sunt românești.

— O să ajungi un bun negustor, dragul meu - zise Verzaru.

— Așa se cade negustorului, să țină mereu cu partidul care vine la putere. Cel care cade în opoziție nu mai plătești J „1

— Adă, măi Ionică - ziseră mai mulți -, să închinăm și noi în sănătatea noului guvern.

— Poate că până acum va fi și depus jurământul, zise părintele Nistor.

— Nu! spunea nenea Bucur că jurământul se va depune mine la amiază sau chiar mâne sară. Șeful guvernului are încă neînțelegeri cu partidul, cu privire la formarea lui. Așa se vorbește la primărie, zise Ionică și, ieșind din sală, o luă la goană pe scări de făcu să răsune tot coridorul de pașii lui îndesați.

Ionică tocmai adusese ultimele patru halbe - erau doisprezece oaspeți la cazină, și el nu putea să ducă decât cel mult două halbe într-o mână - când intră Vasile Grecu. Doctorul părea abătut.

— Era cât pe-acți să-mi fac păcate cu tine - zise Sava Scurtu.

— Credeam că te-ai dus la clubul opoziției, în sara asta, că ne-ai trădat.

— Dacă-mi ardea de trădare, mergeam la celălalt - zise doctorul.

— Nu-s așa de prost să trag la năcaz și sărăcie, când, și așa, am destulă, și de una și de cealaltă.

— Cum?! Tu nu știi nimic?! Păi tocmai la asta mă gândeam și eu! De azi, opoziția a ajuns la guvern!

— Adevărat? Cine v-a spus?

— Crainicul nostru, fratele Ionică!

— Nu cred să se facă atât de răpede schimbarea de guvern!

— Tu nu crezi, și noi am și închinat în sănătatea

noului guvern! Știrea a adus-o Bucur, de la primărie. Zice că-i o panică pe-acolo!

— Dacă-i așa, poate că-i adevărat. Sunt nereguli mari, după cum am auzit.

În sara aceea și-n alte două care urmară se făcu politica și la «Cazino. română». Se adeveri ceea ce până atunci numai se zvonise: că în partid erau mai multe fracțiuni, care acum amenințau cu sciziunea, dacă nu li se va da satisfacție. Și fiecare fracțiune, pentru a fi satisfăcute, cerea locuri multe și importante în guvern. Fracțiunile, grupulețele, clicile aveau ramificații, pornite de la centru, până în cele mai îndepărtate organizații. Cel mai puternic grup, al tinerilor, care fusese și cel dintâi în lupta din timpul opoziției, declara sus și tare că nu se va mai lăsa înșelat de bătrâni, care, când e vorba de răsplată, își uită promisiunile. Tinerii cereau, nici mai mult nici mai puțin decât trei portofolii, între care neapărat pe cel al Internelor.

Urmară trei zile agitate, de știri contradictorii, cu liste de guvern care se băteau cap în cap. Ramificațiile din oraș ale fracțiunilor din partid ajunseră aproape la cuțite, și clubul se schimbă într-un adevărat viespar.

La «Cazina română», discuțiile se învăteau, ca și în tot orașul, în jurul listelor oficioase ale guvernului și se făceau diferite combinații și speculații, fără ca oameni să se învrăjbească între ei, ca unii ce nu se așteptau nici la mai bine, nici la mai rău, indiferent ce listă ar fi rămas definitivă. Puteau judeca astfel cu mai multă obiectivitate.

Nichita Marele, fostul prim-contabil al băncii «Fortuna», nu lua parte la aceste discuții. El își bea liniștit berea, uitându-se când la unul, când la altul dintre comeseni, părănd a-i asculta cu atenție. La un moment dat, avocatul Vasile Preda se întoarse spre el și-l întrebă:

— Dar dumneata, domnule Nichita, nu ai nicio opinie?

— Ba am, cum să n-am?! Eu nu sunt de acord cu niciuna din listele dumneavoastră pentru că niciunul din cei pe care i-ați pus pe liste n-a făcut nicio declarație

împotriva legii conversiunii agricole.

— Cum să facă, domnule Nichita, dacă se așteptau să vină la guvern și să intre în alegeri?! - zise părintele Nistor.

— Doar nu erau să-și taie singuri creanga de sub picioare! Cine i-ar mai fi votat la sate? Ei au fost mai cumiști și au afirmat mereu, și în presă și în parlament, că legea s-a făcut din inițiativa lor.

— Dacă-i așa, înseamnă că am dreptate! Nu sunt buni de miniștri! Să rămână oameni particulari, ca mine ori ca dumneata. Să nu-și ia sarcini publice, dacă nu înțeleg interesul public. Să nu mai facă experiențe pe socoteala țării! Să le facă numai cu averea lor particulară!

Deși trecuse aproape un an de la intrarea în vigoare a legii conversiunii, bătrânul era și acum revoltat și aștepta abrogarea ei.

— Trecând cu privirea peste aceste liste - zise Sava Scurtu -, un lucru mă miră cel mai mult. Și nu numai acum, ci la fel m-am mirat de câte ori s-au produs schimbări de guvern. Cum se poate ca aceeași persoană să fie astăzi la Domenii și mine la Interne?! Într-un guvern, unul deține, azi, portofoliul Finanțelor, iar mâine, când îi vine iarăși partidul la putere, te trezești cu el ministru al Sănătății Publice! Și cum de se pot găsi astfel de oameni care cutează să primească un minister, când ei n-au putut face nicio ispravă ca prefecți, ca primari, ca directori ai unei bănci de provincie?! Și ce fel de oameni sunt aceia care-i aleg să fie miniștri pe asemenea nepricepuți?!

— Ei, domnule director, ce întrebare mai pui și dumneata! Parcă nu știi că, odată cu scaunul de ministru, capătă, prin inspirație, și cunoștințele necesare într-un domeniu sau altul, și puterea de muncă, și înțelepciunea de care are nevoie un conducător, răspunse, zâmbina, Verzaru.

— Asta e o mare nenorocire pentru țara noastră - continuă directorul «Fortunei».

— Un om nu se poate pricepe decât într-o singură meserie. Cine se pricepe la toate, nu se pricepe la niciuna!

În sfârșit, după trei zile de așteptări înfrigurate, noul guvern depuse jurământul. Discuțiile la «Cazina română», intrară înași-pe vechiul făgaș. Dar frământările, numirile noi care urmară abia de-aici-încolo, abătură de la orice muncă adevărată o însemnată pătură socială a orașului. Ca de obicei în asemenea prilejuri, se vădeau și se porneau mai mult urile decât prietenii, se răscolea un adevărat viespar, căruia îi trebuia luni de zile pentru a se liniști.

Încete trei zile de criză, doctorul Grecu venise târziu la cazină, mai târziu decât de obicei, și mereu abătut. Nu prea lua parte la discuții, ci asculta, cu gândurile risipite, vorbirile celorlalți.

m-a patra sară, directorul «Fortunei», când ieșiră de la cazină, îl petrecu pe doctor spre casă.

— Să mai fac și eu oleacă de mișcare – zise el.

— Azi am stat toată ziua în birou. Ne-au venit de la uzină datele pentru contabilizare.

Merseră o vreme tăcuți, pe străzi aproape pustii.

— Îmi pare că de câteva zile nu ți-s toate oile acasă, doctore –, începu, într-un târziu, directorul. – S-a întâmplat ceva? Ai pe cineva bolnav în familie?

— Nu! Mulțămită lui Dumnezeu, de asta nu mă pot plânge. Am eu destui bolnavi, dar în cealaltă familie. Am febră tifoidă în două sate.

— Hm! Înțeleg!

— Ce înțelegi?

— Cauza indispoziției tale.

— Te rog să mă ierți, dar te-nșăli. Oricât ne-ar păsa de alții, tot mai aproape-i cămașa decât haina. Mă-ngrijorează Ion.

— Dar ce, i s-a întâmplat ceva?!

— Nu-și prea vede de carte.

— Te-a informat Valentin?

— Nu! Valentin e înglodat în lucru până peste cap. Mi-a atras atenția chiar unul dintre profesorii lui de la drept.

— Era el cam amator de sport încă din liceu...

— Așa a și rămas. S-a înscris acolo în echipa

universitară. Asta n-ar fi nimic. Eu, ca doctor, nu condamn sporturile, câtă vreme sunt raționale. E vorba însă de altceva, mult mai primejdios decât sportul. E vorba de mișcarea asta studențească. Valentin termină curând anul al cincilea de medicină și n-a fost ispitit niciodată să pună țara la cale. Nu l-a interesat niciun partid politic. Politica lui a fost numai medicina. Ion e de-abia în anul întâi la drept și nu se mai gândește la carte.

— Te referi la mișcarea asta naționalistă, antisemită? După câte știam, nu-i vorba de un partid politic.

— Și ce importanță are dacă-și spune sau nu-și spune partid? În realitate, tot de politică e vorba. Aproape toți care intră în mișcarea asta nu-și mai văd de carte, nu-și mai dau examenele și se cred mari reformatori.

— Te-a înștiințat profesorul acela?

— Da. E un vechi cunoscut de-al meu și un prieten bun. El mi-a spus că nici măcar nu e vorba de o acțiune pe față, ci de una tainică, de un fel de conspirație.

— Conspirație?!

— Poate că nu am folosit termenul cel mai potrivit. Prietenul meu, pe care l-am întâlnit mai zilele trecute, mi-a spus că tânării care intră în mișcarea asta se dedau la o acțiune clandestină, misterioasă. Că li se dă o educație tipic sectară, după metoda sectelor religioase. Că ar fi – mai știu și eu ce să cred? – un fel de religie nouă, cu metode de acțiune proprii, pe care sunt obligați, sub jurământ, să le păstreze secrete.

— N-am auzit de așa ceva!

— Nici cuji-am auzit până acum. Dar, după câte mi-a spus el, cred că tineretul e îndrumat sistematic către un fel de autosugestie, și eu, ca doctor, știu că autosugestia poate deveni o boală psihică extrem de primejdioasă pentru individ, când e practică de unul singur, și nespun de primejdioasă pentru societate, când e practică în masă.

— Dar oare cine-i îndrumă spre astfel de metode?

— Nu se știe. Băieții nu spun nimic.

— Și care ar fi autosugestia?

— Că ei, tineretul, sunt totul în țara asta, că numai de la ei poate veni mântuirea.

Savu Scurtu începu să râdă.

— Doctore dragă, pentru asta nu e nevoie de nicio autosugestie! Tânărul totdeauna au crezut așa, au judecat așa. Totdeauna li s-a părut că ei sunt totul, că pe ei se razimă viitorul țării și așa mai departe. Adu-ți aminte cum eram noi când eram tînări. Nu credeam că noi o să răsturnăm lumea și că o s-o construim altfel?

— Este o deosebire fundamentală între generația noastră și generația lor. Prietenul meu face parte dintre puținii profesori universitari care se interesează îndeaproape și de educația tineretului, mai ales de activitatea lui în afara zidurilor universității. El vede o mare primejdie în această educație clandestină, cu caracter de sectarism social și chiar religios. Prin ce mijloace nu știu, dar el mi-a spus că a reușit să afle câteva principii ale educației lor clandestine. Ei fac *tabula rasa* cu toate generațiile dinaintea lor, le condamnă pe toate, chiar și pe aceea care a făcut unirea, spunând că e cu desăvârșire coruptă și fără putință de îndreptare; ca, în consecință, această generație trebuie lichidată pentru a salva națiunea, și că sunt hotărâți, în vederea atingerii acestui scop, să folosească toate mijloacele de luptă legale și ilegale.

— Cum? Luptă?! Cu mijloace legale și ilegale?!

— Da! Își bagă în cap că, dacă în drumul lor, de purificare întâi, de reclădire pe urmă, le va sta cineva împotrivă și nu-l vor putea înlătură prin mijloace legale, atunci vor avea dreptul să-l suprime, în numele idealului suprem pentru care luptă: binele neamului. Hm! Mi se pare că vezi și tu deosebirea fundamentală dintre noi, când eram tînări, și tineretul din mișcarea asta! Ei au ajuns, prin autosugestie, să se creadă singurii posesori ai idealului național și singurii în stare să salveze neamul. Asta samănă a nebunie. Și nebunia colectivă e cel mai mare pericol pentru o societate și pentru un popor. îl poate duce la pierzanie!

Ajunseră înaintea locuinței doctorului și se opriă la poartă.

— Eu nu cred că trăbă să te îngrijorezi chiar într-atâta! Cine știe de unde și-o fi cules informațiile prietenul tău, profesorul! Că dacă există în realitate o doctrină și o educație secrete, ele nu pot fi cunoscute de cei ce nu fac parte din mișcarea asta. Și-apoi, problema asta a generațiilor s-a pus, îndată după război, și în alte țări. Iată, în Italia, în Germania, tineretul e în fruntea activității și a reformelor politice, dar nicăieri nu s-a săpat o prăpastie între tineri și celelalte generații. Ar fi și nefiresc lucru, și potrivit evoluției naturale a vieții! Nu cred că chiar la noi să se ajungă la o prăpastie între generații. Cine să aibă interes să sape prăpastia asta?!

— Eu alte informații n-am, decât acelea pe care mi le-a dat prietenul meu - răspunse doctorul Grecu.

— I-am replicat și eu cum îmi răspunzi și tu mie, că nu e de crezut să existe o astfel de organizație, că nu-mi vine să cred că ea ar putea să existe la noi, românii, care suntem un popor tradiționalist, căruia îi repugnă anarhia. Dar el mi-a atras atenția că fenomenul care se petrece cu o parte din tineretul nostru nu e nou și că nu poate fi socotit numai ca o aberație locală. Că și în Italia, și în Germania tineretul extremist s-a folosit de căi multiple pentru a ajunge la putere. Mi-a vorbit de marșul fasciștilor asupra Romei și de organizațiile național-socialiste din Germania. El crede că, la noi, în mare parte, e vorba de o înrâurire străină, de interese ale unor cercuri politice străine.

— E! Dacă-i vorba de o simplă imitație, nu va duce la niciun rezultat! Imitația, moda, țin numai o vreme și pe urmă gata, trec!

— Da, dar cât vor ține nu știm. Iar dacă informațiile prietenului meu sunt corecte, și cred că sunt, pentru că e un om serios, n-ar trebui să rămânem indiferenți. Pe mine cel puțin nu mă poate lăsa indiferent, pentru că e vorba și de Ion, de băiatul meu. Nu mai frecventează regulat cursurile, nu-și vede de carte. Și eu nu am bani să-l țin un veac la universitate, s-ajungă studentul bătrân al orașului

nostru.

— Cu băiatul ai vorbit?

— Firește!

— Și el ce ți-a spus?

— Nimic sau aproape nimic. La început a fost surprins, i s-a suit totsângele-n obraji și ochii lui au căpătat o strălucire ciudată. Apoi s-a liniștit și m-a ascultat până la sfârșit. Când am terminat, știi ce mi-a răspuns? M-a întrebat, privindu-mă bănuitor, cu coada ochiului, cine mi-a spus toate câte i le înșirasem. Bineînțeles că nu i-am spus numele prietenului meu, ci că am eu un informator aici, un prieten bun, care m-a ținut mereu la curent cu purtările lui și ale lui Valentin. Mi se pare că m-a crezut. A recunoscut că e alături de toți tinerii naționalistantisemiți, și că el crede ca bine face. A mai recunoscut că, într-adevăr, ei, adică tipării ăștia, vor să lichideze corupția din viața publică. Și atât. Dar din atitudinea lui am înțeles că prietenul meu avusese dreptate. I-am vorbit. I-am arătat că datoria tânărilor este să învețe, nu să facă teorii sociale și politice. M-a contrazis, dar știi, cu un aer de superioritate, încercând să-mi demonstreze că «bătrânii» – auzi? «bătrânii»! – sunt corupți și că tineretul are misiunea de a regenera țara. M-am supărat și i-am tras o săpuneală! Era cât pe ce să-l bat. Eu, cum mă știi, sunt un om liniștit, dar rar, când îmi ies din fire, abia mă pot stăpâni. L-am înfruntat rău. Îi veniseră lacrimi în ochi. Pe urmă am regretat. Bietul băiat! E un copil încă! Și i-am condamnat în gând pe aceia care, urmărind cine știe ce scop urî politice, vânează astfel de băieți, cruzi încă, și-i modelează după interesele lor meschine. Am ajuns la convingerea că se pune la cale, în umbră, fără știrea noastră, o adevărată crimă socială. Iată ce m-a pus pe gânduri, de câteva zile, dragă prietene! Cineva ne ia din mână copiii. Poate să fie vorba de un complot organizat din afară, cum crede prietenul meu profesorul. Nu știu. Dar mie încă nu mi s-a întâmplat ca un copil de-al meu să-mi ascundă ce are pe suflet și să mă privească de sus, cu dispreț. Iar Ion a făcut-o! Am certitudinea că a apucat-o pe un drum greșit, cu

toate că nu mi-a mărturisit nimic din îndeletnicirile cu care își pierde timpul. Dar de schimbat e schimbat, asta am văzut! Nu mai e copilul care a plecat de-acasă!

— Poate că exagerezi și tu. Poate că ești subț înrâurirea prietenului acela al tău.

— Nu! Nu sunt eu omul care să se lase impresionat și influențat cu una, cu două! Apoi, nu am un termen de comparație în Valentin? Niciodată n-am avut impresia că întâlnesc în el pe altcineva decât pe cel care a plecat de-acasă. Și el e de cinci ani printre străini! Nu! Am înțeles ce se întâmplă cu Ion. Și să știi că am și luat o hotărâre.

— Care?

— Dacă voi constata că nu se întoarce de pe drumul apucat, la anul nu-l mai las la universitate. Îl țin acasă și va înța aici pentru examene. Că doară frecvența la drept nu e obligatorie.

— I-ai spus și lui?

— Încă nu. Vreau să văd întâi dacă discuția noastră a avut asupra lui vreun efect.

— Nici nu-i bine să te grăbești. Ion e un băiat inteligent, și dacă a apucat într-adevăr pe un drum greșit, își va da singur sama și se va opri.

— Pe un drum greșit! Dar tu te îndoiești încă?

— Mă îndoiesc. Profesorii ăștia văd adeseori prin ochelari măritori. Exagerează. Se tem să nu-și piardă autoritatea asupra studenților. Drept să-ți spun, nu-mi pot închipui că tineretul de azi să poată ajunge la convingerea ridiculă că lumea începe cu el. Tânării noștri sunt inteligenți, cum e întreaga nație. E adevărat că ne despart de ei vreo treizeci-patruzeci de ani. Dar copiii de azi nu pot fi altfel decât am fost noi la vârsta lor. Iar noi ne-am cinstit părinții. E o virtute fundamentală a poporului nostru respectul față de înaintași. De altfel, e o virtute a tuturor popoarelor civilizate. Nu pot crede, și nu trăbă să credem că așa, peste noapte, s-a schimbat din străfunduri firea românului. Dacă e vorba de o influență străină, nu poate fi decât una trecătoare!

— Să dea Dumnezeu să ai dreptate!

— Din cauza asta nu trăbă să-ți faci gânduri negre, Noapte-bună!

— Noapte-bună!

Cei doi prieteni se despărțiră. Directorul «Fortunei» porni spre casă îngândurat. Deși încercase să-l liniștească pe doctorul Grecu, cele aflate îl impresionaseră profund.

X

Valentin Grecu își anunță sosirea acasă pentru a doua jumătate a lui iulie. Venea într-un concediu de numai două săptămâni. Cu toată bunăvoința pe care i-o arăta, directorul clinicii nu-i putuse acorda o vacanță mai lungă.

Directorul «Fortunei» fu însă mult mai generos. Auzind de la doamna Preda de venirea lui Valentin, el îi acordă Surorii un concediu de o lună, începând de la aceeași dată și până la mijlocul lui august. Ba adaugă la concediu și o gratificați”, pentru că, în ultimul timp, fina sa muncise cu mult folos pentru bancă.

Odată cu apropierea sosirii lui Valentin, Sora deveni din ce în ce mai neliniștită, mai nervoasă. Cât timp el fusese, fizic, departe, cât timp prezența lui rămăsese numai spirituală, ea își umpluse existența cu o horbotă ușoară de visări, de sentimente, de bucurii. Dar nimic sau numai foarte puțin din lumina și căldura ce-i inundau ființa de câte ori se gândea la el trecuse în epistolele pe care i le trimitea. «Am fost oare egoistă bucurându-mă singură de iubirea mea pentru el, neîngăduindu-i să vadă mai adânc în sufletul meu, sau mi-a fost teamă să i-o mărturisesc? - se întreba Sora.

— Nu, nu mi-a fost teamă - își răspundea -, ci m-am sfiit să-i mărturisesc dragostea mea. Teamă-mi este acum, când știu că în curând va fi aici, lângă mine. Ce se va întâmpla dacă nu-mi voi mai putea ascunde sufletul?»

Pentru a se liniști, încerca să și-l închipuie așa cum îl văzuse în toamnă, la culesul viilor, la Crăciun, la Paști, când, deși fusese lângă ea, putuse să se stsăpânească. Numai ultima oară, după vacanța de Paști, când și-a luat rămas-bun de la el, deși se silise să se poarte ca de obicei, Ji dăduseră lacrămile. Dar când le simțise că-i curg ca

două pârlăiașe fierbinți pe obraji, acolo, în pragul casei, în fața lui, a părinților și a celor doi frați, ca să nu se facă de râs, s-a ntors brusc pe un călcâi și nu s-a mai oprit până în fundul grădinii.

Era neliniștită și nervoasă și pentru că, de la Paști și până acum, flacăra aceea lăuntrică, pe care o ascunsese atâta vreme cu grijă, să nu i-o vadă, să nu i-o simtă nimeni, crescuse mereu în ea, umplându-i întreaga ființă. «Simt să acumă îmi va fi foarte greu să mai mă stăpânesc – își zicea Sora. – S-ar putea chiar să nu reușesc deloc. Și-atunci, ce se va întâmpla cu mine?».

Alteori, gândurile și frământările ei luau alt drum. Își zicea că, la urma urmelor, Valentin are dreptul să-i cunoască iubirea. Oare nu el îi deschisese poarta spre frumusețile visurilor ei de-acum? Dacă n-ar fi fost el cel care-sa o privească într-alt fel, cu alți ochi decât în copilărie, să o prindă într-alt fel de mână decât o făcea mai demult, să-i ceară atunci, la petrecerea de la Schimbarea la Fața, fotografia, să se bucure atât de mult că ea îi păstrase telegrama, dacă n-ar fi fost el cel care să *înceapă*, oare ea ar fi avut vreodată curajul să deschidă poarta aceea fermecată a visurilor de iubire? Nu era ea, cea de acum, într-un fel, opera lui? Și-atunci, nu avea el dreptul să o cunoască în întregime? Deci de ce s-ar teme de clipa mărturisirii? Și totuși se temea. Era în sufletul ei un amestec de sfială și durere, pentru că simțea că, odată cu mărturisirea iubirii, pe care nu o mai putea înconjura, se va despărți pentru totdeauna de sine însăși cea de acum și va deveni pentru totdeauna a altuia.

Într-o după-amiază, pe când cosea în grădină la o rochie de casă, subț nukul cel bătrân, își dădu deodată sama că Valentin nu va rămâne lângă ea decât două săptămâni. Două săptămâni, nu două-trei luni, ca altă dată! Cum de nu se gândise la lucrul acesta de la început? Era o împrejurare care-i răsturna toate planurile de până acum, planuri prin care voia să se liniștească, zicându-și că va face ea într-un fel oarecare ca să amâne momentul mărturisirii până mai încolo, spre sfârșitul vacanței.

«Hei! Situația se schimbă, dacă el rămâne numai două săptămâni!» își zise cu tristețe Sora. Mai era posibil să-l ducă pe Valentin cu «zăhărelul», cum îi spunea el adeseori? Nu! «Ar fi și păcat! Mare păcat pentru amândoi! – își zise Sora, simțind însă îndată cum sângele îi năvălește în obraz și o căldură dulce îi inundă întreaga ființă. – îi voi spune! Da, îi voi spune tot, fie ce-o fi! Nu mă mai tem de nimic! Nu-l pot lăsa pe Valentin să se întoarcă, după două săptămâni, tot nelămurit și să continui încă un an să-i fac aluzii în scrisorile mele, iar el să-mi facă aluzii în scrisorile lui. Nu Această situație trăbă să înceteze!», își zise fata „prinzând dintr-odată curaj pentru întâlnirea cu Valentin.

Și, câtă vreme mai înainte nu știa ce-i va spune când îl va vedea venind, acum, dintr-odată, toate gândurile i se limpeziră. Îl va întreba ce mai fac domnișoarele acelea frumoase de la universitate și dacă nu s-au supărat că le-a părăsit ca să vină acasă.

— Știi la ce m-am gândit, mamă? Să facem ceva ca să prelungim concediul lui Valentin, zise ea, venind din grădină.

— Să facem. Dar ce?

7" ykă K e, e m „amJ S" 1 «1" Când se vor împlini cele două săptămâni de concediu, să-i deie nenea doctorul un certificat că-i bolnav.

— Tu crezi că doctorul s-ar învoi?

— Am să-l rog eu.

— Și crezi că Valentin ar fi de acord?

— Nu-i nu știu ce păcat!

— Eu nu cred că s-ar învoi niciunul, nici celălalt. Doctorul n-ar da un certificat de circumstanță lui fiu-său, iar Valentin poate că n-ar voi să lipsească mai mult timp de la e! ini5 a\ mir i-au dat concediul ăsta de două săptămâni. Fără bunăvoința profesorului, sunt sigură că nu l-ar fi primit.

— Atunci să găsim altceva.

— E greu dejgăsit, zâmbi maică-sa.

— Eu cred că știi, dar nu vrei să-mi spui.

— Nu știu nimic, draga mea. Dar ții tu așa de mult să

ție vacanța asta mai lungă?

— Asta nici nu-i vacanță! Cine-a mai auzit? Două săptămâni!

— Ai uitat că nici la Crăciun, nici la Paști n-a stat decât cinci zile acasă?

— Atunci a fost cu totul altceva!

— Poate că nici Valentin n-ar vrea să rămână mai mult. Parcă scria că anul viitor e ultimul, și că cel mult în toamna viitoare își va lua diploma de doctor. Are și el de învățat mai mult, iar timp are mai puțin acum, fiind ocupat și la clinică.

Era o perspectivă nouă, la care, de asemenea, Sora nu se gândise. Deci aceasta este ultima lui vacanță! Dacă nu-i va mărturisi acuma totul, atunci când o să-i mai spună? Așa, în treacăt, când va veni la Crăciunul viitor, sau la Paști? Dar poate că nici nu va mai putea veni de sărbători!

În ziua sosirii lui Valentin, se frământă până la amiază, neștiind ce să facă: să-l aștepte la gară, sau să nu-l aștepte. Ardea de nerăbdare să-l vadă, și frica de întâlnirea cu el i se risipi aproape de tot. Cum să-l aștepte la gară? Dacă ar fi logodnicul ei, ar fi altă situație, dar așa! Ce-ar zice doamna Grecu, care îl va întâmpina dimpreună cu Ana, surioara lui? Și încă de mama lui Valentin nici nu s-ar sfii atât! Dar gara nu va fi goală! Vor fi acolo mulți cunoscuți și cunoscute! Totdeauna peronul e plin de lume!

Deci nu se duse la gară, și nici acasă la doctorul Grecu, cum îi trecuse prin minte la un moment dat. Se hotărî să-l aștepte acasă. Dar nu în casă, ci va potrivi în așa fel lucrurile încât Valentin să o găsească în grădină, când va veni în vizită la ei. Că va veni de îndată, după-amiază, nu se îndoia. Era sigură că se va grăbi, de vreme ce nu are decât două săptămâni de concediu.

Cea dintâi veste despre sosirea lui Valentin o aduse Virgil, când veni la masă.

— Venea de la gară, în trăsură, cu Anișoara și cu tușa Maria. O să mă duc pe la el să-l chem să vadă pendula.

Pendula era de o săptămână 111 salon. Căci, la

începutul concediului, Sora îi dăduse lui Virgil, din gratificația primită, ultimele două rate, și copilul adusese acasă obiectul la care râvnea de atâta vreme. La drept vorbind, nu-l adusese singur, pentru că n-ar fi putut, pendula fiind tot atât de-naltă cât el. Adevărul e că ceasornicarul chemase un comisionar și ținuse să vină el însuși ca să o instaleze, așa că pendula sosi, în casa avocatului Preda, cu alai.

Întreaga familie se adună în salon, urmărind cu atenție, iar Virgil și cu încântare, toate gesturile pe care domnul Braunfeld le făcu pentru a o pune în locul cel mai potrivit și pentru a o face să meargă. Apoi, pentru a potrivi ora exactă, domnul Braunfeld făcu să bată, ceasurile și jumătățile de ceas, de la șase, când fusese oprită, până la douăsprezece. Încântarea fu generală. Muzica de gonguri delicate și grave a pendulei umplu salonul cu o melodie armonioasă și limpede. Era o adevărată sărbătoare să o auzi bătând.

Braunfeld, cuprins și el de încântarea celorlalți, surâdea fermecat, mângâind ușor creștetul lui Virgil, care i se învârtise tot timpul din urmă în preajmă, și ritmând cu pleoapele lui grele fiecare bătaie. Când zvonul celui din urmă gong se stinse, toată asistența izbucni în aplauze, ceea ce-i emoționează pe cei doi autori ai minunii: bătrânul ceasornicar evreu și prietenul lui, mezinul familiei Preda, care se priviră unul pe altul cu ochi înrourați.

— Câteva instrucțiuni nu ne-ar strica, domnule Braunfeld - zise avocatul, pe când ceasornicarul, pregătindu-se de plecare, își lua pălăria din cuier.

— Când trăbă tras, când...

Cu același zâmbet blând pe figură, Braunfeld ridică un braț, întrerupându-l.

— Nu-i nevoie de nicio instrucțiune, domnule avocat. Prietenul meu - adăugă el, privind spre Virgil - îi cunoaște întreg mecanismul tot așa de bine ca și mine. Pe dumnealui inginer să-l faceți! Are dumnealui așa o mare plăcere la mașinării, la roțițe și la șuruburi! - zise vesel domnul Braunfeld ieșind și spunând, poate pentru a zecea

oară: - Să-l folosiți sănătoși!

— Nu era nevoie să-i mai spui de instrucțiuni - zise Ana.

— Ce, nu-l cunoști?! Crezi că un meseriaș ca el se desparte ușor de-o asemenea pendulă? Vei vedea. Vreme de cel puțin o lună va trece săptămână de săptămână pe-aici, ca s-o vadă, s-o mai asculte, s-o mai meșterească. Nu o întreabă el și acuma pe Sora, de câte ori o întâlnește, cum îi mai merge ceasul-brățară? Negustorii ca el, când vând un lucru, îl vând și din suflet, nu numai din magazin.

— Într-adevăr, așa e, mamă! - zise cu însuflețire Virgil, bucuros că maică-sa îl lăuda pe bătrânul lui prieten.

Se făcură ceasurile cinci după-amiază, și Valentin numai venea. Virgil îl aștepta ca pe spini, pentru că din clipă în clipă trebuia să plece; se angajase la o partidă de fotbal pe un teren viran, și nu putea lipsi sub niciun motiv, pentru că s-ar fi descompletat echipa în care juca.

— Mergi liniștit, Virgile. Poate că nici nu vine azi - zise Ana.

— Va fi și el ostenit de drum, apoi, până despachetează...

Virgil plecă, și Sora simți că a scăpat de o încurcătură. Dacă ar fi rămas acasă, era sigur că, venind Valentin, băiatul s-ar fi ținut scai după el și nu l-ar fi lăsat până n-ar fi ascultat pendula bătând.

Valentin veni pe la șase.

În casă nu era decât Ana; Vasile Preda era la birou, iar Sora în grădină.

După ce schimbă câteva cuvinte cu doamna Preda, Valentin se duse în grădină.

Sora știa că sosise după felul cum închisese porțița de la stradă. Degetele i se opriseră din croșetat, pusese lucrul pe masă, și mâinile îi căzuseră în poală.

Inima începu să-i bată cu putere. O auzea, o simțea dureros în urechi.

«O să încep așa cum m-am gândit, cu domnișoarele acelea frumoase» își zise ea.

Dar când îl văzu, nu avu putere nici să se ridice de pe

bancă și să-i iasă într-o întâmpinare. I se părea că se sufocă. Deodată îi ajunsese la ureche vocea lui timbrată, viguroasă, armonioasă.

— Bună-ziuă, fată dragă! Ce înseamnă solemnitatea asta?! Oare nu-ți pasă că se-ndreaptă spre tine un suflet de om?

Dar, făcând încă vreo câțiva pași și văzând paliditatea de pe fața Surorii, se cutremură și se apropie ușor de fată.

Sora stătea cu capul frânt în piept, și nici măcar ochii nu și-i ridică spre el. Respirația îi era grea și părea nespus de tristă. Începu să bată furtunos și inima lui Valentin, și abia cuteză să ridice brațul și să adie ușor cu mâna peste părul fetei. La atingere, Sora se înfioră, și lacrimile începură să-i curgă.

Valentin se așeză pe bancă, lângă ea, și-i trecu încet brațul drept în jurul mijlocului. Tăceau amândoi. Sora rămase cu capul frânt în piept. Apoi începu să o zguduie un plâns mut, mai mult tresăriri ale trupului, care, prin brațul din jurul mijlocului ei, treceau în Valentin ca niște descărcări electrice. Brațul lui o apropia tot mai mult de el, ca și cum ar fi vrut să o ia sub protecția sa, și Sora se trezi cu capul pe pieptul lui. Ochii i se închiseră. Dibui după mâna lui liberă, o găsi și o luă într-o ei.

Rămaseră un lung răstimp așa. Din ochii fetei izvorau mereu lacrimi, dar respirația i se liniștea din ce în ce mai mult. Într-o târziu oftă ușurată.

— Cât de altfel mi-am închipuit să te întâmpin, dragul meu! șopti ea, deschizându-și ochii înrourați și ridicându-i spre el.

Erau ca două stele de un albastru întunecat, ca două stele Tiounăscute, pline încă de pulberea fluidă a creației. Privirile lui coborâră adânc în ochii ei, atrase ca de forța unui magnet irezistibil. Capul i se aplecă spre gura Surorii, în vreme ce cu brațul drept o apropia mai mult de el. Sora îl așteptă cu buzele întredeschise.

— Ale dulci ți-s buzele, Valentine dragă! – suspină ea ” fochizând din nou ochii.

— De multe ori, gândindu-mă la tine, simțeam

risipindu-se în mine o dulceață asemănătoare Și nu știam de unae-mi vine.

— Acuma știi? Întrebă el, înecat de emoție.

Ea pipăi cu brațele și-i înlănțui gâtul.

— Da, acuma știu! Știu pentru că te iubesc.

— Draga mea! șopti el, sărutând-o iar.

— Nu asta am vrut să-ți spun! Știam și mai înainte.

Dar mă temeam de mărturisire. Nu știam că e așa de dulce.

— Adică asta e mărturisirea ta? Întrebă el, încercând să iasă din amețitoarea bucurie care îl copleșea.

— Asta este Cam copilăroasă, nu? Să nu pot să mă ridic de pe bancă, să nu-ți pot spune un cuvânt de bun-sosit, să-mi dea lacrămile?!

— Mi-ai spus cel mai fermecător bun-sosit, fata mea dragă!

— Dar nu așa voiam eu să fie clipa întâlnirii! Voiam să te întreb mai întâi ce fac fetele frumoase pe care le-ai lăsat acolo, la Cluj. Știi? M-am zbuciumat tare mult cu gândul, înainte de venirea ta, pân-am ajuns la hotărârea că trăbă să-ți fac mărturisirea. Aveai dreptul să ți-o fac. Da-mi era o /rică!...

— De mărturisire?!

— Da! Fiindcă-mi era frică de tine.

— Frică?! Ție?! Din scrisori n-am putut bănuî așa ceva!

— Păi da, pentru că, fiind singură, eram îndrăzneată. Deși te simțeam mereu lângă mine, nu mi-a fost frică. Dar de întâlnirea asta cu tine m-am temut. Știam că are să vină clipa mărturisirii, și gândul ăsta mă paraliza. Dar eram ca un pahar plin, care trebuia să se reverse.

— Draga mea fată! Bine c-a dat Dumnezeu! Era și timpul!

— Proastă am mai fost! N-am știut că e așa de bine, așa de dulce să te știi că ești întreagă a cuiva, și că ai pe câneva care-i cu totul al tău.

Valentin îi trecu iar brațul în jurul mijlocului.

Sora tăcu un răstimp, părând că se gândește departe.

— Dragă Valentine, ești tu cu totul al meu?
— Cu trup și suflet, cum ți-am scris de-atâtea ori.
— Da, însă vreau să și aud. Spune-mi și cu vorba.
El o îmbrățișă ușor și o sărută.

— N-am iubit și nu voi iubi pe nimeni altcineva decât pe tine. Dar de ce mă întreb?

— Pentru că... pentru că nu știu ce m-aș face, dacă n-ar fi așa. Nu știu ce s-ar alege de mine dacă n-ai fi tu. Poate de-aceea m-am temut atât de mult să mă mărturisesc ție, să mă arăt ție așa cum sunt.

El tăcu o vreme.

— Da, Soro, ai dreptate. Noi amândoi suntem legați, de-acum înainte, pe viață.

— Și tu simți tot așa?

— Da! Până-n adâncul sufletului.

Sora sări de pe bancă, i se așează pe genunchi și îi înconjură gâtul cu brațele ei reci.

— Dragă Valentine! șopti ea.

Din curte se auziră strigătele lui Virgil:

— Veniți! Veniți repede! îndată baj ceasurile opt

Cum el alerga, strigând, spre grădină, Sora se ridică repede în picioare și-l luă pe Valentin de braț.

— Vino, să auzi bătând ceasornicul lui Virgil.

— Veniți răpede! le strigă Virgil, văzându-i pe cărare, și se înapoie alergând, ca și cum ar fi voit să împiedice o catastrofă: nu cumva să bată pendula înainte de sosirea lor.

Era hotărât să-i oprească minutarul înainte de-a ajunge la ora opt, dacă ei n-ar fi ajuns la timp, deși nu-i plăcea gândul de a se amesteca în rânduiala lăuntrică a mecanismului, care-i părea un lucru sfânt.

Totuși fu silit să intervină. Sora și Valentin, cu toată voința lor de-a-i face plăcerea, înaintau încet pe cărare, parcă plutind pe-o apă adâncă și liniștită, singuri în toată înșararea ce cădea peste ei înmiresmată de parfumul garoafelor, al violetelor și al rezedei.

La brațul lui Valentin, răzimată ușor de umărul lui, Sora se liniștise cu desăvârșire. O pace bună și adâncă îi

umglea sufletul, și un sentiment puternic de siguranță pusese stăpânire pe ea. Nu trăise încă niciodată un asemenea sentiment. Se oprea uneori o clipă, îl privea pe Valentin în ochi, și continua drumul. Era aici, era el, și era întreg al ei. Sentimentul acesta de posesiune a ființei lui descătușa parcă din marile adâncimi ale simțirii ei izvoarele fericirii care-i inunda sufletul. La brațul lui, în siguranță deplină, împăcată cu sine, ieșea din grădină o altă ființă decât aceea care intrase cu câteva ceasuri mai înainte.

Când ajunseră în salon, îl găsiră pe Virgil stând țeapăn, încruntat, Lângă pendulă. Îi oprise tic-tacul cu un minut înainte de bătaie. Acum, oftând, o porni. Cu ochii țintă la cadran, zise:

— Ați întârziat! A trebuit s-o opresc. Și acuma nu mai știu cu cât trăbă s-o pun înainte.

— O să-ți spun eu, Virgile. Ceasul meu este exact, după radio.

— Da, numai cât nu-i bine...

Se opri deodată și ridică degetul arătător. Pendula începu să bată. Vibrațiile ei melodioase, grave, de argint, umplură locuința și căzură ca o ploaie de cristal în ființa celor doi tineri, luminându-i și înseninându-i.

— Pendula aceasta e o adevărată minune, dragă Virgile t - zise Valentin, cu sinceră însuflețire.

— N-am cuvinte să te felicit pentru alegerea ta.

— Da, e un ceasornic rar! - răspunse, satisfăcut, băiatul.

— Dar trăbă s-o feliciți și pe Sora.

— De ce?

Sora se repezi la copil să-i astupe gura cu palma. Dar Virgil se feri repede și zise:

— Pentru că ea mi-a dat banii să-l cumpăr.

— Auzi colo! O felicit și pe ea, din toată inima. A dovedit astfel că știe să aprecieze gustul unui artist ca tine» răspunse Valentin, apropiindu-se de Sora și luându-i mâna într-a lui.

Virgil se apropie de el și-i scoase din buzunarul

vester ceasul. îl deschise, se uită la cadran și-l puse la loc. Apoi potrivea minutarul pendulei.

— Poți să fii sigur că este exact, zise Valentin.

— Dacă spui că-i după radio! Însă nu-i bine să umbli la pendulă, s-o oprești, s-o pui înainte sau înapoi. Mașinăria ei e un lucru fin și precis, care nu suferă amestec străin.

— Noi am fost de vină, Virgile, că am întârziat puțin. Te rog să ne ierți – zise Sora.

— Altă dată nu o să se mai întâmple, adăugă ea, uitându-se, cu un surâs poznaș, în ochii lui Valentin.

Veniră în salon și ceilalți membri ai familiei. Valentin stătu de vorbă cu avocatul Preda, cu Iuliu, care terminase cu bine clasa a șaptea. Amândoi regretau că Valentin are un concediu atât de scurt.

— E nevoie și de-o leacă de hodină și recreere după un an de muncă, zise Vasile Preda.

— Ce să-i faci dacă bolile n-au vacanță?

— Eu n-am să mă fac doctor, zise Iuliu.

— De ce nu? E o carieră foarte frumoasă, dragul meu, răspunse Valentin.

— Se poate, dar eu mă voi înscrie la litere. Vreau să mă fac profesor, să am vreme de citit.

— Iuliu e un mare amator de lectură – zise avocatul.

— A îngrămădit la cărți anul acesta, încât nu-i mai încap pe rafturile bibliotecii lui. Numai cât, a fi profesor nu înșamnă a citi mereu.

— Știu, dar ai în fiecare an trei vacanțe. Un doctor n-are niciodată vacanță. Când a avut vreun concediu nenea doctorul?

— Tata nici nu și-a dorit vreodată un concediu. Dacă ar fi cerut, ar fi căpătat. Doar dreptul la concediu este reglementat prin lege! Și-acest drept îl au toți funcționarii.

— Numai cât doctorul nu s-a considerat niciodată slujbaș, ci doctor de carieră, zise avocatul.

Sora îi lăsa în salon și se duse la bucătărie, unde știa că o va găsi pe maică-sa pregătind, ca în fiecare seară, cina. Văzând-o, fu cuprinsă de o adâncă însuflețire înduioșată,

și, repezindu-se la ea, o îmbrățișă și începu să o sărute pe amândoi obraji.

— Ce-i cu tine, fato?! o întrebă Ana, când scăpă din îmbrățișarea ei, privind-o, parcă mirată, în luminile ochilor.

— Mamă dragă, am o rugămintă! Dar să nu mă refuzi!

— Care anume? o întrebă maică-sa, cu o voce adânc mișcată, dar uitându-se într-un sertar pe care tocmai îl deschisese, parcă fără să mai știe de ce.

— Să-l reții pe Valentin la cină. Ai mâncare destulă?

Maică-sa zâmbi, uitându-se mereu în sertar.

— Am, du-te și-i spune.

— Nu! Vreau să-i propui dumneata.

— Bine - zise ea, închizând în fine sertarul -, fie și așa!

Sora începu s-o ajute. Tăceau amândouă. Numai din când în când, Ana trăgea cu coada ochiului la fiică-sa. Apoi, înainte de-a ieși ca să-l invite pe Valentin, fără niciun cuvânt, o îmbrățișă și o sărută pe amândoi obraji.

Cel mai încântat de această invitație păru să fie Virgil. Valentin avea să audă bătând și ceasurile nouă, și poate că și zece, dacă va rămâne mai mult după cină.

Și, într-adevăr, Valentin rămase până când pendula bătu de zece ori.

Cina s-a desfășurat cu voie bună și într-o intimitate care-i umplu de bucurie pe toți. Amândoi părinții înțelesesă din vocile celor doi, din felul cum se priveau și cum își vorbeau, că în viața lor se petrecuse un eveniment important. Observă și Iuliu că Valentin și Sora sunt altfel decât de obicei, schimbați, și bănuî și el ceva.

Noaptea era senină. Luna plină bătea în geamurile verandei unde cinaseră și acum stăteau de vorbă.

— Eu aș face o propunere - zise deodată Sora.

— Să ieșim cu toții în grădină, la masa de subt nuc.

— Duceți-vă mai bine singuri - zise Ana.

— Eu mai am de lucru, iar taică-tău se scoală de dimineață, la cinci. Pleacă, împreună cu directorul, la uzina întreprinderii forestiere.

— Într-adevăr! Era să și uit! zise avocatul.

— Eu n-am terminat încă *Memorialele* lui Pârvan. E o carte unică – zise Iuliu.

— Istorie, filosofie, poezie. Și un stil desfășurat într-o cadență largă și gravă, cum n-am mai întâlnit la niciunul dintre scriitorii români.

— Pârvan e un mare savant și un mare filosof! zise, sentențios, avocatul.

Numai Virgil îi însoți în grădină. Dar, peste puțină vreme, i se făcu somn și plecă să se culce.

Valentin și Sora se plimbară până târziu prin noaptea înmiresmată a grădinii, sub lumina blândă a lunii.

XI

Cele două săptămâni de concediu trecură repede, și Valentin se trezi aproape de ziua înapoierii la clinică. Maria Grecu, soția doctorului, și Ana Preda aranjară, pentru acest prilej, o petrecere de după-amiază, cu carne la frigare, în grădina de pomi a doctorului. Grădina era aproape de oraș, între vii. Ion Grecu o cumpărase de vreo cinci ani. Pomii, vreo sută de pruni, de meri și peri, erau numai în partea de șes. Pe coasta ce se ridica pieptiș, mai la deal, fusese odată vie, dar când cumpărase doctorul terenul nu mai erau decât câteva vițe prizărite. Voise el să planteze din nou toată coasta cu vie, dar an după an nu reușise să facă rost de banii necesari. Pusese el mereu deoparte câte ceva, dar nevoile vieții nu-l lăsaseră să se apropie de ei.

Cele două familii se întâlniseră deci la grădina doctorului, în preziua plecării lui Valentin. Nu mai invitaseră, ca de obicei, nici pe Sava Scurtu, directorul «Fortunei», și nici pe părintele Nistor. Ei fuseseră, nu de mult, oaspeții avocatului Preda, în duminica de după Sânrilie, când se făcuse logodna Surorii cu Valentin. Deși participase și părintele Nistor, nu se făcuse logodnă solemnă, cu schimb de inele, ci numai o simplă întrunire cu petrecere în familie. Propunerea de a se proceda așa fusese a directorului «Fortunei». «Logodna se cade să se facă la biserică numai odată cu cununia», spusese el, și cei

doi tineri fuseseră imediat de acord. Ei nu aveau nevoie de nicio recunoaștere oficială a promisiunii lor reciproce. Numai mama Surorii rămăsese o vreme cam întristată, dar apoi se liniștise și ea. La urma urmelor, era de ajuns și atât. Lumea va afla și nu se va mai mira dacă-i va mai vedea pe tineri purtându-se ca doi logodnici. Nu va mai putea cleveti nimeni nimic, cum se întâmplase îndată după petrecerea tradițională de la Sânrilie, când se auzise că Sora s-ar purta prea liber, prea îndrăzneț, cu Valentin, sau că Valentin, cunoscut ca tânăr cuminte, ar fi prea stăruitor în insistențele lui pe lângă Sora. Dacă se va ști că sunt logodiți, vor înceta toate vorbele. Ea știa că toate cleветеle care se stârniseră nu aveau niciun temei, că la petrecerea aceea nu fusese nimic nefiresc în purtarea tinerilor, dar știa că numele bun al unei fete poate fi adumbrit cu astfel de vorbe și păreri superficiale.

Așa se face că, la grădina doctorului Grecu, nu se întruniră decât familiile celor doi logodnici. Petrecerea era în cinstea lor și pentru plecarea lui Valentin.

Frigăruile reușiră de minune, mai ales datorită soției avocatului, care era meșteră mare în pregătirea lor. Îi fusese de mare ajutor și Iuliu, și fetița doctorului, Ana, dar mai ales Virgil, care era îndemânatec la toate. Când se apropia Sora, ori Valentin, să mai învârtă și ei la frigări, Virgil îi alunga îndată:

— Lăsați jne, că facem noi toată treaba! - zicea el.

Voi vedeți-vă de ale voastre!

Adevărul era că lui Virgil se părea că, după logodnă, soră-sa și cu Valentin trecuseră oarecum în rândul oamenilor mari și că nu le mai șade bine să se chircească lângă foc.

Ion Grecu, fratele lui Valentin, aducea mereu crengi uscate dintr-o grămadă rămasă din primăvară într-un colț al grădinii. Părea să nu-l intereseze petrecerea, lăsa impresia că era prezent doar dintr-o obligație familială, și, parcă pentru a accentua această impresie voită, își făcea de lucru cât mai departe de ceilalți. Umblase încruntat și înainte de logodna Surorii, dar de la logodnă încoace era

mai mult abătut. De altfel, de când venise în vacanța, numai rar îl puteai întâlni pe străzile orașului, și-atuncea singur și îngândurat. Unii dintre colegii lui plecaseră, peste vară, într-o tabără de muncă, și băiatul ar fi voit să meargă și el, dar doctorul nu-i dăduse voie. «Aș înțelege să vrei să lucrezi într-un birou avocațial – îi spusese taică-său –, să faci puțină practică, dar nu văd ce-ai căuta tu într-o tabără de muncă. Se vede treaba că tot mai faci parte din organizația aceea de complotiști.» De-atunci, Ion ocolea orice discuție cu tatăl lui, fiind convins că, orice i-ar spune, «bătrânul» tot nu va înțelege ce făceau și ce năzuiau ei. În ultimele luni dinainte de vacanță o mai rărise cu participarea la întrunirile acelea tinerești. Mai ales după ce primise o scrisoare din partea Surorii, în care fata îl dojenea prietenește că nu-și vede de carte. Dar nu o rupsese de tot cu ele. Se pusese pe învățat cu mai mult temei decât înainte, îndemnat mai cu seamă de o ironie a Surorii, care, în scrisoarea aceea, prevedea că îl paște pericolul de-a ajunge să îmbătrânească în studenție, ca Victor Dan, nestorul universitarilor din oraș. Perspectiva unei asemenea rușini, pe care nu o putea accepta, îl îndemnase să-și dea toate colocviile. Credea că făcuse o mare ispravă, și de aceea fusese foarte contrariat că taică-său nu-i dăduse voie, în schimb, să meargă în tabără. Și-acum, ca și cum nu i-ar fi fost de-ajuns supărarea aceasta, colac peste pupăză, logodna asta a Surorii Câteva zile se gândise că, după plecarea lui Valentin, va trebui să aibă o explicație cu ea, dar, stăruind mai mult asupra acestei intenții, își dădu sama că nu prea știe ce anume ar fi de explicat. Totuși, întristarea în care îl aruncase logodna, pentru el neașteptată, a Surorii cu frate-său, Valentin, nu-l părăsise, ba, dimpotrivă, îi agrava sentimentul că, în toate împrejurările vieții lui familiale, el este un nedreptățit.

Fripturile se rumeniră și începură să fie duse, care cum era gata, pe cârpătoarele curate, de lemn, de pe măsărița albă așternută pe iarba verde.

Ospătarea începu în mijlocul veseliei generale.

Ion, care aștepta să fie invitat, și nu fu, se așeză mai

la o margine. Suporta greu veselia celorlalți și ar fi vrut să se ridice și să plece. Dar își dădu sama că nu-și poate permite o asemenea grosolănie față de ai săi și față de familia avocatului Preda, cu atât mai mult cu cât serbau cu toți, pentru a doua oară, logodna lui frate-său cu Sora, și că nici nu putea să rămână mereu departe și îmbufnat. De aceea, ca să-și mascheze năcazul, începu să facă pe paharnicul, destupând el sticlele și turnând în pahare, deși după slujba asta râvnise Virgil.

Primul pahar, din porunca doctorului, fu numai de vin curat.

— În sănătatea lui Valentin și a Surorii, închină el cu bunăvoie.

— Să trăiască întru mulți ani! răspunseră toți în cor, afară de Ion, căruia urarea îi rămase în gât.

De ciocnit, însă, trebui să ciocnească și el cu cei doi sărbătoriți. Dar mina îi tremură și vărsă puțin din pahar. Stingă ci a aceasta îl revoltă împotriva lui însuși și se hotărî să nu-i mai pese denimic de-aci înainte. «Și, la urma urmelor, de ce mi-ar păsa? – se întrebă Ion, privind furiș la Sora.

— Am copilărit cu ea, ne-am împrietenit, am ținut mult la păreriile ei, nu i-am ieșit niciodată din voie, am făcut adeseori prostii de dragul ei, dar, în sfârșit, ce-are a face? O deziluzie în plus și-atâta tot! Și nici măcar o deziluzie! Ce, m-am gândit vreodată că mă voi căsători cu ea? Nici poveste! Atunci? Mi-a-plăcut pentru că era drăguță, inteligentă și prietenă bună. De fapt asta era: o prietenă bună. Iar eu i-am fost un prieten bun și așa îi voi rămâne.» Dar, deși ajunse la concluzia aceasta, totuși sentimentul deziluziei stăruia în sufletul lui.

Așezându-se pe pajiște și renunțând, mai apoi, la ideea de a pleca, Ion se hotărâse totuși să nu mănânce și, mai ales, să nu se atingă de băutură. La început reuși să se țină de hotărârea luată. Însă după ce-și dădu sama că nu-și poate risipi, cu toate argumentele *pe* care și le producea, sentimentul acela de deziluzie, se năcăji rău, și, de năcaz, începu să bea, și numai vin gol.

Ceilalți, cum se-ntâmplă de obicei la frigare, când toate furculițele se îmbulzesc pe cârpătorul comun, nu prea băgară de seamă că mâncase mai nimic, afară de mamă-sa, care era mereu cu ochii pe el. Dar când începu să bea, mai ales ca la început dădu peste cap, la repezeală, vreo trei pahare, se uitară mirați la el, dar nu ziseră nimic, că doară se adunaseră să petreacă.

Ion începu să bea de năcaz, dar pe urmă îi veni în gând să se îmbete, așa, de plăcerea lui, ca să le dovedească tuturor că nu-i păsa de nimeni și de nimic pe lumea asta. Și nu i-ar fi fost greu să-și împlinească dorința, pentru că vinul era bun și tare, iar el îl bea aproape pe inima goală, căci îmbucase doar câteva bucățele de carne.

Va fi fost poate la al cincilea păhărel de vin simplu, când maică-sa îi zise:

— Mestecă-l cu apă, Ionică! E un vin prea tare ca să-l bei gol.

— Nu există vin tare, ci numai om slab - râse avocatul.

— Iar Ion nu-i dintr-un neam de la câmpie, unde oamenii nu beau decât moare de varză.

— Noi, cei crescuți în regiuni cu vii, suntem mai rezistenți, zise și doctorul Grecu, uitându-se cu plăcere la Ion.

Se bucura că băiatul începuse a fi mai vorbăreț, era mai atent la ce se petrecea în jurul lui, iar obrajii lui, mereu palizi de când venise în vacanță, se mai coloraseră.

— Încă nu simt să fi băut ceva, zise cu mândrie Ion.

Își continuă cu atenție slujba de paharnic.

Vinul era înmiresmat și tare. Ion mai bău două-trei pahare, tot simplu, fără să-și deie sama că i se urca la cap, că devenea din ce în ce mai guraliv, încât abia mai ajungea și altul la cuvânt. Nu-și dădu sama până când, umplând iar paharele cu vin, nuse-nclină prea tare în fața lui Vasile Preda, părând că vrea să-nchine până la pământ.

Când își umplu din nou paharul lui, mamă-să-i zise iar:

— Grijăște, Ionică! Pune-ți și apă!

De data asta o ascultă. Își puse și apă, dar lăsă paharul neatins.

— Are porneală bună colegul - zise râzând avocatul.

— Știe că apa nu-i bună nici în cizmă.

Dar Ionică nu se atinsese de pahar pentru că se simțise dintr-odată invadat de o căldură mângâietoare și în același timp dătătoare de putere. Se simțea invulnerabil, iar sentimentul acela de deziluzie se risipise cu totul. O mare bucurie de viață izvora din sufletul lui, și dintr-odată îi veni să cânte. Folosi un moment de liniște, de pauză în conversație, și începu o doină. O luă prea sus. Se opri și începu din nou. Se lăsase într-un cot pe iarbă și cânta. Avea o voce frumoasă, învăluitoare. Toți ascultau. El coborâse pleoapele și nu vedea pe nimeni. Când termină, răsunară aplauze și strigăte de «Bravo, Ionică!». Distinse, dintre toate, vocea Surorii. «Da, se-nțelege! Surorii îi plac cântecele frumoase, da' să vedem cine i le va cânta...» își zise el zâmbind, și întinse mâna după pahar. Dar cum era cu pleoapele coborâte, nu-l nimeri, ci îl vărsă.

— Nu s-arată cântărețului să-și bată joc de vin, să-l amestece cu apă, zise, solemn, avocatul.

Ion jșiumplu paharul cu vin curat și-l bău pe jumătate.

Se lăsă iar într-o dungă și începu alt cântec, apoi altul. Virgil veni lângă el, se așeză în iarbă și asculta întins.

— Așa maj înțeleg și eu frigăruie la grădină! - zise avocatul.

— Fără cântec, nici nu există adevărată petrecere românească. Pe vremea mea studenții nu jucau fotoal, dar știau mai multe doine și romanțe decât cei de azi. Și dacă ne-ntâlneam la un păhar de vin, nu se putea fără cântec. Îmi pare bine că cel puțin unii continuă tradiția.

— Este o romanță nouă, domnule Preda - zise el, primind cu satisfacție lauda avocatului.

— Nu-s sigur că am prins-o bine, dar e ceva rar.

— Sunt sigur că ai prins-o! - răspunse, încurajându-l, avocatul.

— Dă-i drumul!

Ion căută în buzunar, scoase un portofel cafeniu și din el o bucată de hârtie împăturată. Erau trei strofe scurte, scrise cu creionul. Îi veni în minte și melodia. Romanța era într-adevăr frumoasă. Apoi Ion reveni la doine și romanțe cunoscute de toți, și-atunci intrară în cântec și Valentin și Sora. Dar cum el nu avea voce decântăreț, începură să cânte și cele două femei, așa că, în grădină, pe însărate, se ridică un cor în toată legea.

Apropierea-Sorei îl irită, la început, pe Ion, dar când vocile lor se înfrățiră, se liniști îndată și cântă cu tot mai multă însuflețire. Ei doi se potriveau la voce. Hei! De câte ori cântaseră duet! Ojcaldă bucurie îi umplu sufletul și simți deodată că nu mai e năcăjit pe Sora.

Sora îl aplauda cu entuziasm, ca pe vremuri. Ba, după o romanță veche, *Călugărul din vechiul schit*, la cântarea căreia contribuiră și cele două femei și avocatul Vasile Preda, Sora îl îmbrățișă și-l sărută pe amândoi obraji. Ion tresări, simți cum îl ia un val de lumină, se trezi parcă din amețeala vinului și-și zise: «Poftim! Nu s-a schimbat nimic între noi doi!»

La întoarcerea în oraș, Valentin se nimeri, la un moment dat, în rând cu maică-sa și cu Ana Preda, iar Ion se trezi că merge alături de Sora. Deși nu era deloc amețit, era încă destul de înflăcărat de vin.

— Am să-ți spun un cuvânt, Soro, zise el, cât ce rămaseră mai în urmă.

— Spune, dragul meu.

— Dacă n-ar fi vorba de Valentin, m-aș fi supărat rău pe tine.

Fata nu pricepu dintr-odată.

— Vorba e că e frate-meu. Altfel am fi tăiat toate punțile. Să știi! Vorbesc foarte serios!

— Măi Ioane - zise Sora, pricepând unde bat cuvintele lui Ion -, dar tu ai fost totdeauna foarte serios. Tocmai de aceea sper că vom rămâne foarte buni prieteni.

— Se-nțelege că vom rămâne, dacă-i frate-meu!... răspunse Ion oftând.

— Eu te iubesc și-acuma ca și mai înainte, dragă

băiatule! zise Sora mișcată.

— Acuma înțeleg! Și eu la fel! Și pentru a te convinge, iată, te felicit din toată inima pentru logodna ta cu Valentin.

Sora rămase o clipă pe gânduri, apoi zise serioasa, cu o voce gravă:

— Într-adevăr, Ioane, numai tu nu m-ai felicitat până acum pentru logodnă...

A doua zi îl însoțiră amândoi pe Valentin la gara.

XII

Trecură săptămânile, lunile și se apropia împlinirea unui an de la logodna celor doi tineri.

Într-o sară din iulie, cu câteva zile înainte de petrecerea tradițională de la Sântilie, Sora Preda se întorcea indispusă și iritată de la plimbarea prin parcul orașului.

Plecaser de-acasă cu o prietenă, Ana Dănilă, dar în parc se întâlniseră cu un grup întreg de fete și de băieți, veniți în vacanța de vară. Se mai întâlnise cu unii din ei, așa, în treacăt. Acum însă erau vreo cincisprezece. Sora strânsese instinctiv brațul prietenei sale, când văzuse grupul, și voise să apuce pe o cărare laterală, dar tinerii aceia le văzuseră și începuseră să le cheme.

Vorbeau despre petrecerea ce se apropia, și studentul în drept Victor Dan voia să-și impună părerea lui. Spunea că trebuie să facă exerciții de *cadril* și de *romană*, să se danseze; i aceste două dansuri demodate, întrucât era vorba de jubileul de douăzeci și cinci de ani al petrecerii de la Sântilie și se cuvenea să-și aducă aminte de trecut și, totodată, să se pună bine cu bătrânii, care strâmbau din nas la dansurile moderne.

Tinerii nu acceptau ideea lui și nu se lăsau convinși de argumentele pe care le aducea. Nimeni nu mai cunoștea cele două dansuri, iar timp când să le mai învețe ca lumea nu mai aveau. Poate că nici tarafele de lăutari nu le mai știau.

Victor Dan începu să facă elogiul celor două dansuri, evidențiindu-le «amploarea solemnă, față de care rumbele

și foxtroturile nu plătesc nimic». Voia să-i convingă că sunt ușor de învățat, că sunt «clare, arhitectonice, aproape aritmetice», că diferitele lor figuri se imprimă ușor în memorie. Mai susținea că ar fi bine să ne întoarcem cât de cât spre obiceiurile tradiționale, că «prea ne-am englezit și ne-am

Iranjuzit», și că «trăbă să le facem o bucurie, de aniversară, și bătrânilor».

— Puteți închipui - perora el - o aniversară, așa de însemnată, fără dansurile care au deschis întâia petrecere de Sântilie, aranjată, acum un sfert de veac, de tinerimea studioasă din oraș și din jur? Tu ce crezi, Soro? - o întrebă Victor Dan, întorcându-se spre ea.

— Nici tu nu ești de partea mea?

— Eu aș fi bucuroasă, fiind vorba de o aniversare, dar mi se pare că ei au dreptate. E prea puțin timp pentru a le învăța. Și apoi, mai este ceva.

— Ce mai este?

— Repetițiile le-am putea face numai noi, cei care suntem aici, în oraș. Cei din jur, tineretul din satele vecine, care formează grosul publicului, nu le-ar putea învăța. Și-atunci, te întreb, ei ar rămâne să fie simpli spectatori?

— Ț-Bravo, Soro! Ne-ai salvat! strigă cineva din grup, ceilalți aplaudară.

— Ai dreptate! - zise Victor Dan.

— La asta nu m-am gândit. Și totuși, eu nu-mi pot închipui aniversară asta fără cadril și fără romană.

— Și eu sunt de părerea lui Dan că fără cele două dansuri nu se poate să sărbătorim aniversarea - zise Ana Dănilă.

— Numai cât eu am o propunere.

— Ce propunere? întrebă Dan, curios.

— Să se ofere patru sau șase părechi dintre dansatorii cei mai buni, să le învețe și să le danseze numai ei, în pauză. Și cred că nici n-ar trebui să învețe toate figurile, pentru că, întregi, dansurile acelea ar dura prea mult, și n-ar avea toată lumea răbdare să le privească până la sfârșit. E de-ajuns să învețe doar câteva figuri, și numai

acelea să fie executate.

— Ț-Iată, domnule, ce înseamnă o fată cuminte! – zise admirativ Victor Dan.

— Așa vom face!

— Vorba e: cine va fi profesorul de cadrul și de romană? Tu le mai știi? Întrebă Sora.

— Eu?! – răspunse Dan.

— Ce-mi intră odată în urechi, nu-mi mai iasă.

— Lui Dan numai ce-i intră-n cap îi iasă răpede, glumi cineva din grup.

Îmi zboară pleava și-mi rămân grăunțele, dar la tine se-ntâmplă invers, dragule! răspunse prompt Victor Dan.

Și mai este ceva – adaose Ana Dănilă.

— Care muzicant mai cunoaște melodiile?

— Vânătu cu taraful lui, dragă fată – sări îndată cu răspunsul Victor Dan.

— E și aniversară lui. Tot ei a deschis și acum douăzeci și cinci de ani petrecerea de Sântilie. De câte ori nu m-a rugat bătrânul să mai pun în program cele două dansuri clasice.

— Clasice?! se mirară câțiva.

— Clasice, da! Generația de-acum e împotriva clasicismului, spre pierzania ei! Domnișoarelor și domnilor, să trecem imediat *ad rem*. La amândouă e nevoie de părechi. Cine cu cine se înscrie benevol?

Gândul că vor învăța numai câteva figuri și perspectiva de a dansa în fața publicului, că ei vor fi punctul de atracție al petrecerii, îndemnă trei părechi să se desprindă din grup.

— Prea puțini! – zise Victor Dan.

— Adică aș mai fi eu. Care dintre domnișoare ar vrea să fie păreche cu mine?

Dintre cele mai tinere nu se mișcă niciuna.

— Aș primi eu – zise Ana Dănilă.

— Eu știu unele figuri, dar eu și cu Sora mai avem încă repetiții la cor.

— Mulțămesc, domnișoară Dănilă. Foarte frumos din partea dumatăle. Și să nu-ți pară rău. Vei fi părechea

vătafului. Dacă mai știi din figuri, îți va fi ușor, cu toate repetițiile de la cor. Deci, până acum suntem patru părechi. Ba, suntem cinci. A cincea păreche: Sora cu Valentin. Ne mai lipsește o păreche. E musai să ajungem la șase părechi!

— Nu e sigur că Valentin va putea veni, zise Sora.

— Cum se poate?! Trăbă să vină!

— Și chiar dacă va veni la petrecere, la repetiții în niciun caz nu cred că va putea veni.

— Da, Valentin e foarte ocupat în ultimul timp - zise subțiindu-și buzele, Laura Dinu, fostă colegă de liceu cu Sora, studentă.

— E vacanță, ce Dumnezeu! Știu că a ieșit de la clinică! stăruie Victor Dan.

— Da, a ieșit de la chirurgie, după Paști, dar după șase săptămâni a intrat la ginecologie, zise Sora.

— Iarăși ca intern?

— Mi se pare că nu. Stă încă în locuința închiriată după Paști.

— Hm! Cum n-ar sta?! zise Laura, insinuant.

— Pe noi, te rog, deci, să ne scoți din combinație. Ca logodnică, eu n-aș putea avea pe altcineva de păreche.

— Așa este! - oftă Dan.

— Se mai caută două părechi. Trăbă să le găsim!

— O să le găsești, că doară nu e toată lumea aici, zise una din fetele care se angajaseră.

Grupul se mișcă, și tinerii începură să se plimbe.

Laura Dinu și o altă fostă colegă de-a Surorii, Veturia Popa, împreună cu un student, apucaseră cu un rând înaintea Surorii, care mergea alături de Ana Dănilă.

Sora nu se simțea bine. Cât fuseseră în grup, Laura îi aruncase mereu priviri insinuante și oarecum disprețuitoare. Când spusese că, după Paști, Valentin a ieșit de la chirurgie, Laura o privise ironic și deschisese gura ca și cum ar fi vrut să spună ceva. Iar când specificase că Valentin stătea tot în locuința închiriată după Paști, exclamase «Hm! Cum n-ar sta?». Era o insinuare, de bună seamă. Sora simțise insinuarea nu

numai din vorbele Laurei, dar mai ales din privirea pe care i-o aruncase. Oare ce a vrut să insinueze Laura?

Cum merge și cu Ana Dănilă, auzea frânturi din conversația celor trei din fața lor.

— Sunt sigură că n-are să vină, zise la un moment dat Laura.

— Pe siguranța ta nu se poate pune mare temei. De obicei te cam înșăli. Ai obiceiul să exagerezi, răspunse studentul care le însoțea pe cele două studente.

Sora simți că vorbesc de Valentin, și ciuli urechea. Dar o vreme nu mai auzi nimic. Cei din fața lor vorbeau prea încet, iar Ana Dănilă îi povestea ceva care, deși nu o interesa, o împiedica să prindă cuvintele pe care le rosteau cei trei.

— Știi cum a ieșit de la chirurgie?... Pretexte, dragul meu!...

— Vorbe pe care nu poți pune niciun temei - zise Veturia Popa.

— Parcă asemenea chestiuni de familie le poate afla cineva așa cum au fost!

Sora era sigură acum că vorbeau de Valentin. Pricepu și Ana Dănilă.

Mai trecu un răstimp și se auzi iar glasul Laurei, dar nu prinseră decât frânturi.

— E o femeie... îl ține strâns...

Sora încetini pasul și rămase, cu Ana, mult în urmă. Acum nu mai puteau auzi nimic din conversația celor trei. Ana tăcea. Simțea că prietena ei e nervoasă.

Vrei să ne întoarcem, Soro?

— Da, a-nceput să mă doară capul.

Porniră spre casă.

— Iată, parcă regret că m-am angajat la dansurile acelea - zise, într-un târziu, Ana.

— Dacă erai și tu cu Valentin, ar fi fost altceva.

— De ce să regreti? Faceți un lucru frumos! Dan are dreptate.

— Are, dar, nu știu cum, parcă nu mă mai simt bine între tânării ăștia. Poate că sunt prea bătrână pentru a le

mai fi tovarășă de petrecere.

— Auzi colo! Prea bătrână!

— Nu știi ce e, dar parcă nu mai este sinceritatea de altă dată dintre noi. Discută între ei și se ceartă mereu de parcă s-au împărțit în tabere dușmane. Eu mă simt mult mai bine în societatea celor de la cor.

— Poate că ai dreptate. Am remarcat și eu că sunt capabili de răutăți care înainte nu se pomeneau între noi.

— Și asta! Parcă s-au înverșunat într-un fel de concurență a vieții. Dacă ăsta-i unul din foloasele universității, sunt mulțămită că nu i-am trecut pragul!

— La ce va fi făcut aluzie Latira? Căci o aluzie, o insinuare a fost, de bună seamă! Mă mir că se mai interesează de Valentin! Știu că, după logodna noastră, a spus că Valentin a făcut o prostie.

— E o răutăcioasă și o înfumurată. O cam cunosc, de altfel, și ceilalți. Știu eu unde bătea cu insinuarea ei?

— Ai observat și tu?

— Da, însă nu trăbă să te neliniștești din cauza asta. E din firea ei pizmătareță și veninoasă. Nu poate suferi să vadă pe cineva fericit.

O știi eu cum e! Dar mi se pare o obrăznicie să faci asemenea insinuări de față cu alții.

— Ce faci? De când e lumea lume, invidia, răutatea și înfumurarea merg mână-n mână cu obrăznicia. Nimeni nu o mai poate schimba.

Sora Preda se întoarce în sara aceea indispusă și iritată acasă.

La cină, abia gustă dinfnâncare, plângându-se de durere de cap. Nu mințea. Trecu în salon, luă, dintr-o cutiuță, un piramidonji se duse la bucătărie să-și ia un pahar cu apă. Se gândi să iasă în grădină, dar renunță la gândul acesta. Își așternu patul și se culcă.

Ar fi vrut săuie cuvintele Laurei, pe care o disprețuia pentru răutatea, înfumurarea și firea ei pizmătareță, dar ele îi reveneau mereu în minte și o săgetau dureros. Ce voise să spună Laura prin exclamația aceea insinuantă «Hm! Cum n-ar sta?!»? Și cine era femeia aceea care «îl

ține strâns»? Să fi fost și fraza aceasta din urmă tot în legătură cu Valentin?

Oricum încerca să lege firele, nu înțelegea nimic. «Din frânturile pe care le-am auzit, nici nu am cum să înțeleg – își zise ea.

— Vor fi simple vorbe sau cleвете răutăcioase. De altfel, nici Veturia, nici studentul acela, după câte am putut pricepe, nu au aprobat-o.»

Se întâmplase ceva cu Valentin în timpul din urmă? Inima ei nu-i spunea nimic, nicio adiere de teamă sau de îndoială nu trecuse prin ea. Or, știa că, în ultimul timp, ori de câte ori avea o nedumerire sau o îngrijorare care o privea pe ea, pe Valentin sau viitorul lor, trebuia, ca să nu greșească, să-și asculte simțirea intimă. Dacă se simțea liniștită și curajoasă, repede i se împrăștiau toate gândurile care o tulburau.

Analizându-se acum cu atenție, cum stătea în pat, cu ochii închiși, constată că inima ei nu se teme de nimic. Totuși, aluziile acelea parc-ar fi fost niște săgeți veninoase, care-și lăsaseră otrava acolo. Și din otrava aceea se ridica mereu durerea de cap.

Oare ce se petrecuse cu Valentin? îi ascundea sau îi ascunsese ceva?

La Paști a anunțat-o că probabil va părăsi clinica chirurgicală, unde, fiind prea ocupat, nu putea să-și vadă cu seriozitate de pregătirea examenelor, și că își va lua locuință în oraș. După două săptămâni, îi trimisese noua adresă. Peste șase săptămâni, lucra la clinica ginecologică, desigur că extern, de vreme ce nu-și schimbase adresa. El îi scrisese că trebuie să facă o practică temeinică și la clinica ginecologică, pentru că nu avea de gând să ajungă un medic specializat numai într-o ramură a medicinei, ci un «generalist», așa cum era și tatăl său. O mai anunțase din vreme că va rămâne întreaga vacanță la Cluj, pentru că el nu mai era propriu-zis student, și că numai studenții se pot gândi la vacanța. Când îl rugase să se repeadă, pentru două-trei zile, ca să fie prezent la petrecerea de Sântilie, el i-a răspuns că va încerca să vină, dar că nu-i poate promite

cu certitudine. Spunea că ar ține foarte mult să poată veni, dar că nu era deloc sigur că va putea, pentru că, deși nu mai era intern, avea foarte mult de lucru la clinica de ginecologie.

Un singur lucru nu înțelegea Sora: Dacă pentru pregătirea examenelor fusese silit să părăsească o clinică, de ce s-a angajat, după șase săptămâni, la alta, care-l împiedica tot atât de mult să se ocupe de prepararea examenelor? Își răspunse că poate practica de-acum, de la clinica ginecologică, va fi mai strâns legată tocmai de examenele restante. Simțea însă că ar fi preferat ca el să precizeze mai clar noua situație.

Oare nu cumva această neprecizare ascundea ceva? Dar ce-ar fi putut fi? De ce să nu-i fi scris? Doară știa că dânsa nu se amesteca în treburile lui particulare, că nu i-a dat niciodată sfaturi, că nu l-a îndemnat să se grăbească, să-și dea mai repede examenele. Doară știa că ea îl crede un bărbat harnic să-și vadă singur de obligațiile sale. Atunci, de ce nu i-a dat mai multe amănunte despre noua lui situație?

Sora simțea că era umilitor, și pentru el, și pentru ea, să înceapă a-l bănuî că-i ascunde ceva care ar privi-o și pe dânsa. Nici nu se putea gândi la așa ceva...

Dar atunci, ce rost au avut aluziile Laurei? Simple vorbe de fată răutăcioasă! Dar zadarnic își spunea așa, căci veninul săgeților ei, iată, i-a rămas în inimă și nu o lasă s-adoarmă. Începu iarăși să o doară capul. Se sculă și mai luă un piramidon.

Când se urcă din nou în pat, îi veni un gând liniștitor: «O s-o întreb mâne pe Laura ce-a vrut să spună prin aluzia aceea. Altfel, mă frământă zadarnic! Și cu cât mă voi frământa mai mult, cu atât mă voi învenina mai tare.»

Hotărârea aceasta o liniști și adormi îndată, cu gândul că, în fond, nu avea de ce să se teamă.

A doua zi după-amiază, pe când tocmai era gata să iasă ca s-o întâlnească pe Laura Dinu, se trezi cu Ion Grecu la ușă. Ieșiră amândoi în grădină.

— Nu ți-a scris Valentin? o întrebă el îndată.

— De-o săptămână nu mi-a mai scris.

— Nici nouă. Și aș vrea să știu sigur dacă vine la petrecere sau nu. Credeam că te-a anunțat pe tine.

— Când mi-a scris ultima oară, nu era sigur.

— Păi chiar nesiguranța asta nu-mi place. Mai sunt doar câteva zile. Ar trebui să știu!

— De ce?

— Ar trebui să aibă un rol la petrecerea asta, să fie și el printre aranșori, să i se tipărească și lui numele pe biletele cu ordinea de dans. Se îmbulzesc toți neisprăviții!

— Dar cred că ordinele de dans sunt și tipărite până acum.

— Nu sunt! Domnul Victor Dan mi-a cerut să-i dau până mâne sară știrea sigură. A întârziat cu tipărirea pentru chestia aceea cu cele două dansuri. Vrea să le pună în ordine, și azi se hotărăște dacă poate recruta părechile care lipsesc. M-am înscris și eu pentru probele de romană și cadril.

— Cu cine?

— Ghici!

Sora se gândi și pomeni vreo patru fete, cu care îl vedea mai des pe Ion.

— N-ai ghicit! Cu Viorica Pascu. Mie-mi plac mai mult elevele de liceu decât studentele, râse el.

— Frumoasă păreche!

— Crezi?

— Parcă tu nu? Știi să alegi!

— De ales s-ar părea că mă pricep, dar ce folos Rămân cu alesul!... - zâmbi Ion, cu o umbră de melancolie în voce. Și adăugă: - în viață trăbă să ai și noroc, nu numai gust...

Sora înțelese aluzia; îi luă mâna și-i zise cu blândețe:

— Ce copil mare ai rămas tu, Ioane! Dar ia spune-mi, de ce-ți sunt mai simpatice elevele decât studentele? Pentru că sunt mai naive?

— Și pentru asta!

— Și pentru ce încă?

— Râd mai frumos.

— Nu mai spune! într-adevăr, Viorica luminează sufletul omului, când râde. Râsul frumos e un dar deosebit și rar. Nu toate fetele rid frumos.

— Câtă vreme sunt dezinteresate, toate rid frumos.

— Și studentele nu mai sunt dezinteresate?

— Nu prea! Ele au și început vânătoarea!

Sora se opri consternată.

— Ce vânătoare?

— După note bune, după rezultate bune la examene, după diplomă, după cariere, după protecții, după...

— Vai de mine! Și încă mai sunt și altele de... vânat?

— Mai sunt, da! După aventuri și după clevete, după intrigi. Și mai sunt și altele... Studentele știu prea multe, nu mai pot fi simpatice.

— Se pricep și la clevete, și la intrigi?!

— O, și încă în ce măsură!

— Poate că ți se pare, Ionică. Poate că ceea ce vezi tu nu sunt decât aspecte ale luptei de întrecere în viață. Și eu m-am schimbat de când am ieșit din liceu, deși nu sunt studentă.

— Nu! Tu nu ești ca ele! La ele parc-ar fi vorba de o boală a tinereții. În doi-trei ani parcă și pielea obrazului li se face mai dură și oarecum mai... nerușinată.

— Ionică! Unde-ai învățat tu asemenea vorbe?

— Nu-s vorbe! Parcă tu nu ai prilejul, în fiecare vacanță, să constați același lucru?

— Eu? Nu, nu cred!

— Dar nu-i așa că nu-ți mai place tovărășia lor? Să știi că m-am întâlnit astăzi cu Ana Dănilă și că mi-a spus întâmplarea de-asăară.

— Te-ai întâlnit cu Ana?!

Sora înțelese dintr-odată de ce venise Ion la ea și de ce vorbise așa de studente. îl învălui într-o privire duioasă și recunoscătoare.

— Ascultă, Ioane, oare ce-a vrut să zică Laura Dinu prin aluziile acelea?

— Nu te poate suferi pentru că te-ai logodit cu Valentin. I-ai luat-o înainte. Voia să-l vâneze, ca studentă,

pentru ea.

— Dragă Ioane, nu mai folosi, te rog, asemenea expresii tari. Nu ți se potrivesc. Și, în cazul dat, nici nu e adevărat.

Doar știi că Laura a spus că, logodindu-se, Valentin a făcut o prostie.

— Păi, da! O prostie că s-a logodit cu tine! Dar nu mai insist. Știu însă cu certitudine că ea își pusese ochii pe Valentin și credea că-l va cuceri mai ușor fiind la universitate, pentru că tu nu erai lângă el. Un an întreg i-a ținut mereu cărările, și chiar și acum se interesează îndeaproape de tot ce face.

Sora tresări. «Dacă-i așa - își spuse ea -, poate că tot știe ceva.» Și rămase, o vreme, tăcută.

— A vorbit ceva despre ieșirea lui de la clinica chirurgicală, dar în așa fel încât parcă n-ar fi ieșit de bună voia lui, deși Valentin a anunțat despre asta încă din vacanța de Paști.

— Valentin nu ți-a vorbit ori nu ți-a scris mai multe despre părăsirea clinicii chirurgicale? Întrebă nedumerit Ion.

— Mi-a spus că-i dă prea mult de lucru și că nu-i mai rămâne timp să-și pregătească examenele restante.

— O să-ți spună el, sunt sigur, dacă va veni la petrecere.

— Așadar este ceva?

— El o să-ți spună mai bine decât pot să-ți spun eu. Însă te asigur că n-a fost nimic rău. A părăsit clinica de bună voia lui.

Sora simți că se neliniștește din nou. Ion nu avusese, până acum, niciun secret față de ea. Și iată că acum ezită să-i spună din ce cauză a plecat Valentin de la clinică!

— Și dacă nu-mi va spune Valentin? Întrebă Sora.

— În cazul ăsta, dacă voi crede de cuviință, am să-ți spun ce știu eu.

Ion rostise cuvintele acestea cu aer de om mare, cu glas de protector, încât Sora, deși neliniștită, izbucni în râs.

Bine, Ioane! Văd că am un om care-mi poartă de
Să știi că-i așa! Nu râde! Crezi că dacă băgăm ceva
de seamă, nu te înștiințăm?

Sora nu înțelese dintr-odată că Ion se referea la
purtarea lui Valentin.

— Dar nu sunt decât răutăți de femeie răutăcioasă și
invidioasă. Poți fi sigură și liniștită! Uite, ai cuvântul meu!
Nu-i nicio femeie care să-l țină strâns pe Valentin, cum a
insinuat urâta aceea de Laura. Și sunt sigur că va veni la
petrecere. Iată, plec acum la Victor Dan ca să-i spun să-l
treacă între aranșori. Îi voi spune că ți-a scris ție.

— Dar dacă nu vine?

— Vine cu siguranță! Ai cuvântul meu!

După tradiție, la petrecerea de la Sântilie, pe lângă
invitații, se tipăreau și niște mici carnețele, în care, pe o
pagină, se tipăreau numele dansurilor în ordinea în care
urmas, iar pe pagina a doua, numele aranșorilor, adică a
studenților mai mari care formau și comitetul petrecerii.

Sora îi petrecu pe Ion Grecu până h porțița grădinii,
apoi se plimbă din nou pe cărare. Nu mai avea niciun rost
să iasă în oraș, să o caute pe Laura Dinu și să-i ceară
deslușiri.

Cu toate asigurările date de Ion, totuși neliniștea ei
nu se risipea. Era acum sigură că Valentin îi ascunsese, în
timpul din urmă, unele lucruri. Trebuiau să iic în legătură
nu cu ea, își zicea Sora, ci cu studiile și cu examenele lui.
Altfel i-ar fi spus și ei. Mai era sigură că între studenți și
studente circulau unele zvonuri în legătură cu logodnicul
ei, pe care unii le credeau, alții nu. Să fi fost tot în legătură
cu studiile lui?

Sora era sigură că Ion fusese sincer cu ea, ca
întotdeauna. Dacă spus el că nu-i nicio primejdie, așa
trebuie să fie! Totuși de ce nu i-a vorbit despre cauza
plecării lui Valentin de la clinica chirurgicală? De ce
spusese că-i va comunica însuși Valentin? Ce putea fi?

Zilele până la petrecerea de Sântilie trecură greu
pentru Sora, care nu-și putea împrăștia nedumeririle și
neliniștea decât în vremea repetițiilor corale pentru

concert.

Ion îi spunea că repetițiile la romană și cadrul merg bine, că au învățat câteva figuri, că dansurile sunt oarecum solemne, dar pline de armonie și că regreta că nu venise și Valentin, cu vreo săptămână mai devreme, ca să fie și el cu Sora una dintre părechile care se ridicaseră acum la opt.

— De-ar veni cel puțin la petrecere! zicea Sora.

— Vine cu siguranță!

— Dar n-a mai scris nimic!

— De ce să mai scrie, dacă mai sunt doar câteva zile?

În adâncul sufletului său, Sora nu se îndoia că Valentin va veni la petrecere. Totuși, de fiecare dată, asigurările lui Ion u făceau bine.

Concertul era din bună vreme pregătit, și repetițiile care se mai tăceau acum nu mai erau decât repetiții generale.

Conducătorul corului, învățătorul Precup, era foarte mulțumit. Pusese în program și două-trei cântări de pe vremuri, care, după unire, ieșiseră din circulație, dar la care el ținea foarte - mult. Lejiunea «punctele jubiliare» ale concertului, și era mândru ca tineretul le învățase bine. Era cu deosebire recunoscător fețelor din cor, care primiseră cu însuflețire să învețe cîn țările cele vechi.

XIII

Doctorul Grecu, deși nu arăta, ținea mai mult la fiul său cel mare, la Valentin, decât la Ion și la Ana. Nu pentru că fusese primul copil, nici pentru că ar fi fost mai inteligent decât ceilalți, ci pentru ca Valentin, i se părea lui, semăna mai mult cu el prin seriozitate și hărnicie. Cu el și cu elevii și studenții de pe vremuri, pentru care învățătura, cartea, era totul, câtă vreme umblau la școală.

Doctorul Grecu era fiul unui avocat. Moșul său fusese preot într-o parohie fruntașă, și, în familia lor, munca serioasă ajunsese o tradiție. Le plăcea să lucreze sistematic, continuu, și doctorul nu-și aducea aminte ca tatăl său sau moșul său să-și fi luat vreodată un concediu de odihnă, după cum nici el nu știa ce este așa-numita vilegiatură, după care însetau acum, după unire, o mulțime

de familii, deși înainte vreme nici idei nu aveau despre cum arată o stațiune climaterică sau balneară.

Doctorul era un om tăcut. Nu se pronunța nici în familie asupra multora din moravurile noi, ce cucureau societatea în formare de după război. Era însă un om impresionabil, în care gândurile și sentimentele se așezau statornic, și în sufletul său condamna multe din noile obiceiuri și preocupări sociale.

Nu se putea împăca îndeosebi cu munca superficială, pe care o vedea în administrația publică, și condamna lipsa de continuitate din diversele oficii, ce n-ar fi trebuit să depindă, după opinia lui, de politică și de schimbările de guverne.

Valentin, încă din clasele inferioare ale liceului, intrase cu seriozitate și hărnicie în rolul elevului silitor, conștiincios.

Doctorul nu fusese obligat niuodată, în cei opt ani de liceu, să-l facă atent asupra lecțiilor de a doua zi. Când soții Maria Grecu, încerca uneori să-l mai urneasca pe Valentin de la carte, părăndu-i-se că buchisește prea mult, doctorul îi zicca: «Lasă băiatul în pace Kștie j: l când e ajuns!»

Deși nu avea o inteligență strălucită, Valentin avea însă o intensă curiozitate intelectuajă, pe care și-o manifestase încă din cei dintâi ani de școală. Această curiozitate îi crescuse mereu, și ea îl ajutase mult în clasele superioare ale liceului, și mai ales la facultatea de medicină, să insiste, să-și încordeze voința ca să priceapă o problemă sau alta, să nu treacă peste ea până nu o înțelegea. Bucuria, satisfacția pe care o simțea după fiecare greutate învinsă îi răsplătea întreaga trudă.

Valentin Grecu ajunsese de copil să înțeleagă ce este bucuria muncii și a biruinței în muncă. Uneori, când se nimerea să-și pregătească lecțiile împreună cu alții, sentâmpla ca unii din aceia să înțeleagă și să dezlege mai repede o problemă decât el. La început se simțise umilit; i se părea că-și pierde încrederea în el însuși, și din această cauză evita să-și prepare lecțiile în tovărășia altora. Cu

timpul, observă însă că cei ce dezlegau repede o problemă, treceau, indiferenți, tot atât de repede, mai departe, fără ca pe fața lor, în ochii lor, să se citească, în afară de o ușoară mândrie, vreun sentiment mai adânc. Pe câtă vreme el, frământându-se mai mult în fața unei chestiuni până o pricepea, când ajungea la dezlegare, simțea o mare căldură și lumină în suflet.

Cu timpul și odată cu sporirea materiei de învățat, în liceu și apoi ja facultate, avusese prilejul să constate, de mai multe ori, că ajunsese înaintea multora care îl întreceau ca inteligență. Sânguința și stăruința lui, munca metodică îl ajutara să biruiască, în etape, dificultățile, să asimileze bine materialul vast, prin citire și meditații îndelungate, la sfârșitul cărora, în loc să se simtă obosit, era recreat de bucuria biruinței.

Felul lui de-a fi și de a studia îi umplea întreg timpul, așa că nu era atras spre nicio activitate extrașcolară, nici în liceu, nici la universitate. Nu avea vreme pentru altceva decât pentru carte. Nici chiar fotbalul, care înnebunise mai ales tineretul din clasele inferioare ale liceului, încât și pe străzi, și în piațetele mai dosnice, și pe locurile virane din preajma orașului, se puteau vedea copii bătând tot felul de mingi, nici acest joc, necunoscut mai înainte, nu-l atrăsese pe Valentin.

Învățând și asimilând cu destulă trudă, împins și întărit mereu de curiozitatea sa intelectuală, ajunsese să cunoască, de foarte tânăr, prețul și satisfacția muncii. Odată cu trecerea anilor, își dăduse sama că Jumea își deschide porțile fermecate numai la bătaia și stăruința muncii îndelungate. Ajunsese, la facultate, să le explice el unor colegi care îl întreceau ca inteligență, dar care nu aveau voința și răbdarea să aprofundeze, multe probleme încălcite.

Nu-i păsa că unii dintre colegi îl luau peste picior, când nu voia să-i însoțească la o petrecere, la o manifestație, la un spectacol sportiv.

Muncind întins, Valentin nu știa ce-i plictiseala, ce-i urâtul. Când simțea nevoie de o recreație, se plimba în

parcul mare al oraşului.

Bucuria muncii îl făcea să fie totdeauna vesel, bine dispus, încât uneori, în convorbiri sau în societate, părea chiar un tânăr vărat, glumeţ. Fondul lui de seriozitate era acoperit de mantia strălucită a bune dispoziţii.

În ultimii ani de universitate, Valentin devenise conştient că tăria, seninătatea, optimismul lui izvorăsc din muncă. Dar şi din disciplină, din regularitatea vieţii pe care o ducea fără să şi-o impună. Ajunsesse să nu-i poată înţelege deloc pe co-İcşii lui care se plâneau de plictis, de surmenaj intelectual, deşi îi ştia puţin silitori; şi mai ales nu pricepea ce rost poate avea goana după distracţii ca răsplata pentru un examen trecut cu şiretlicuri, prin favoarea cutărui profesor cunoscut ca mai sever, sau prin intervenţii politice, în schimbul participării unui student sau al altuia la propaganda electorală a partidelor la sate.

Se întâmpla uneori să ajungă la discuţii cu asemenea colegi, dar niciodată nu se puteau înţelege. Ei aveau alte preocupări decât cartea, vorbeau de «misiuni istorice» pe care Valentin nu le simţea deloc importante, nu le pricepea. Şi ajunsesse la concluzia că mulţi dintre colegii lui se lasă duşi de alte preocupări decât acelea ale pregătirii profesionale, numai din cauză că nu cunosc satisfacţia şi bucuria muncii şi nu aveau curiozitate intelectuală, care lui îi deschidea porţile vieţii.

cât de mulţumit era că ascultase sfatul tatălui său şi se înscrisese la medicină! Era o uimire şi o încântare continuă pentru el să cunoască tainele acestei ştiinţe, care, cu fiecare nouă materie de studiu, păreau că nu se mai termină. Îşă dădea sama cum creşte valoarea lui de Om prin cunoaşterea tot mai amănunţită a disciplinei pe care şi-o alesese. Cât de minunat era organismul omenesc! Ce univers de structuri! Ce operă desăvârşită!

Acasă, în vacanţă, se interesa de practica tatălui său, şi doctorul Grecu, încântat, îl lua adeseori cu el, prin plasă. Discutau tot drumul despre bolile bolnavilor pe care îi vizitau. Din an în an, tatăl său era tot mai mândru de cunoştinţele teoretice, variate şi complexe, ale fiului său.

Asculța cu interes teoriile mai noi în legătură cu unele boli, se interesa despre noi metode de tratament, și era încântat de seriozitatea răspunsurilor lui Valentin. După patru ani de facultate, doctorul Grecu îl lăsa adeseori pe Valentin să consulte el bolnavul, să pună el diagnosticul și să indice tratamentul potrivit.

Valentin nu înțeluse decât târziu favoarea de a fi chemat ca intern la clinica de chirurgie. Nu era, credea el, cel mai bun dintre studenți, deși la examene era bine clasificat. Profesorul însă descoperise în el, de la întâile ajutoare pe care i le dăduse, o ștofă bună de viitor chirurg. Avea un ochi ager, o mână sigură, se dovedise îndemânatec și mai ales vădise o voință arzătoare de a învăța. Asista la toate operațiile, se interesa zilnic de bolnavii operați, învățase repede să schimbe ansamentele, și le schimba cu atâta destoinicie, încât unii olnavi începură să-l solicite numai pe el pentru acest lucru.

Fu foarte surprins și foarte măgulit când profesorul îl invită, într-o după-amiază, la ceai. Valentin nu știa că profesorul are copii, dar la ceai, pe lângă nevasta profesorului, mai era o doamnă și o fată cam de vreo douăzeci de ani.

După prima invitație, urmară și altele.

Fata, Dina, era o nepoată a profesorului. Mama ei era sora cu soția profesorului. Era din vechiul regat. Rămăsese văduvă de doi ani.

La prima invitație, lui Valentin i se păru că o mai văzuse undeva pe fată, și, când îi fu prezentat, îi spuse:

— Mi se pare că v-am mai văzut undeva

— Nici nu-i de mijare s-o mai fi văzut, pentru că de un an locuiește cu maică-sa la noi – zise profesorul.

— Deși, după câte știu, dumneata nu ești dintre studenții pe care-i poți întâlni de obicei pe Corso.

Soția profesorului zâmbi.

— Eu nu l-am văzut nici măcar o singură dată. Studiezi mult?

— Da, doamnă. La medicină, fără asta, nu se poate.

— Soțul meu mi-a vorbit adeseori de dumneata, mai

ales de când ești intern.

— Sunt foarte recunoscător domnului profesor și pentru una, și pentru alta. E o favoare deosebită că m-a chemat intern în clinica domniei-sale.

Valentin simți de la început ațintite asupra sa privirile iscoditoare ale celor trei femei. Părea să-l examineze și să-l cântărească fiecare cu măsura ei. Și se părea că fiecare era mulțumită de rezultatul examenului său.

Crescut într-o familie de intelectuali, deprins cu maniere sobre, dar și obișnuit cu societatea fetelor încă din copilărie, Valentin făcu o bună impresie încă de la început. Începură o conversație plăcută, într-o atmosferă destinsă.

Dina era o fată brunetă, subțire, cu ochii mari, migdalați, umbriți de niște sprâncene stufoase care-i împrumutau figurii un aer sever ce nu se potrivea cu lumina blândă a ochilor negri, cu gura mică, în colțul căreia flutura mereu un surâs gingaș. Avea o voce mică, cristalină și mișcări sprintene și ușoare. Era plăcută și prietenoasă, și lui Valentin îi fu simpatică de la primântâlnire.

Cele două femei, soția profesorului și cumnata ei, Ilina Simian, conduseră conversația cu eleganță și discreție, dar în așa fel, încât Valentin, la plecare, își dădu sama că el spusese tot ce era de spus despre sine și despre ai săi. Numai de Sora nu pomenise nimic. «Poate că - își zicea el -, dacă m-ar mai fi descusut cu aceeași finețe, aș fi ajuns să vorbesc și despre ea.»

Rămase, totuși, cu o bună impresie, și, cum nu stătuse prea mult, nu regretă nici timpul pierdut. Așa că primi cu bucurie și invitațiile următoare.

De la o vreme nu-l mai invita profesorul, ci soția sa, doamna Marta, trimițându-i la clinică o carte de vizită sau, direct, prin telefon.

În decursul unui an ajunsese un oaspete intim al familiei, și ceaiurile în prezența celor două doamne și a Dinei constituiau unica lui distracție săptămânală.

Din vorbă-n vorbă, cunoscuse și el povestea celor două familii. Surorile aveau, amândouă, moșii în vechiul regat, dar Dina și cu maică-sa se duceau numai vara la moșie. În ultimul an se stabiliseră la Cluj, pentru că le plăcuse atmosfera liniștită a orașului și pentru că aici locuiau singurele lor rude mai apropiate. Tatăl Dinei fusese director la o întreprindere a statului, dar murise de tânăr, într-un accident de automobil.

Valentin nu se întrebă multă vreme ce rost aveau invitațiile acestea săptămânale. Îi era destul că se simțea bine în familia profesorului și că ieșea din casa lui recreat. Petrecea minunat cu Dina, și se bucura când rămâneau singuri, pentru că fata era isteată, dezghețată și drăguță. Numai într-o singură chestiune nu se înțelegeau: Dina era o simpatizantă a mișcării naționaliste studentești, mișcare pe care Valentin nu o admitea pentru că-i abătea pe tineri de la menirea lor: studiul.

Odată, pe când Dina îi vorbea cu însuflețire despre această mișcare, Valentin, pe care subiectul începuse să-l obosească, o întrerupse:

— Te rog să mă ierți, Dina, dar nu te mai pot urmări. Nu înțeleg această mișcare și nici nu cred că o voi înțelege vreodată. Dar dacă problema aceasta te interesează chiar atât de mult, ți-l pot aduce pe fratele meu, student la drept „cu care te vei putea înțelege, pentru că și el este un adept al mișcării. De altfel, acesta este și motivul pentru care, în ultima vreme, nu ne mai întâlnim atât de des.

Din îl ascultă atentă și chiar puțin încruntată.

— Nu-s chiar atât de pasionată de chestiunea asta pe cât arăt, zise ea, și schimbă subiectul conversației.

Nu peste multă vreme, într-o zi, după o operație grea „ta care Valentin își dăduse concursul cu o deosebită îndemânare, profesorul, aprinzându-și o țigară, îl bătu pe umăr și-i zise:

— Domnule Grecu, am să-ți spun ceva. Vreau să te fac asistent onorific. După ce-ți vei lua diploma, o să te fac bugetar. Ce zici?

— Sunt încântat și vă rămân recunoscător, domnule

profesor!

— Sunt sigur că vei ajunge un bun chirurg. Cu stăruința și cu dexteritatea dumată o să ajungi departe. În curând nu o să mă mai pot lipsi de concursul dumată.

— Foarte măgulitor pentru mine, domnule profesor.

După ce rămase singur, Valentin se trezi că face o legătură între propunerea profesorului și atenția ce i se acorda în familia lui. «Să urmărească oare o combinație între mine și Dina?» se întrebă el. Cunoștea câteva cazuri, de la alte facultăți, ba unul chiar și de la medicină. Se cam obișnuia ocuparea prin familie a locurilor libere, sau chiar anume create, de începători, asistenți și chiar de conferențieri, universitatea contribuind, uneori, indirect, la întemeierea și consolidarea căsniciilor, prin jocul intereselor reciproce.

Ideea îl tulbură. Ar fi dorit locul de asistent, se înțelege, dar fără prețul unei căsnicii pe care nu și-o dorea. Dina era o fată drăguță, dar sufletul lui era de mult dăruit Surorii. Faptul că primise invitațiile la ceai în familia profesorului, că se împrietenise cu Dina, chiar și mulțumirea pe care i-o adresase profesorului pentru propunerea lui, le considera acum ca pe niște trădări față de Sora, cu atât mai grave cu cât - își dădea sama - evitase să-i scrie Surorii despre aceste vizite, iar în vacanță nici măcar nu făcuse vreo aluzie la ele, deși celor din familia lui le scrisese și le vorbise despre invitațiile pe care le primise din partea profesorului! îi a familiei sale. «De ce m-am purtat astfel? - se întrebă el, analizându-se.

— Pentru că în sufletul mea a încolțit, fără să-mi dau sama, ispita orgoliului, a trădării din interes!»

Greșise față de Sora, și înțelese ca greșea lui nu consta în faptul că-i plăcuse să-și petreacă vreo câteva ceasuri pe săptămână în prezența Dinei. Dina îi plăcea, era adevărat, dar altfel decât Sora și era sigur că niciodată n-ar fi putut ajunge să aibă pentru ea sentimentele pe care le nutrea Surorii. Ci greșea lui consta în aceea că, simțindu-se, inconștient, vinovat față de Sora, grăbise logodna lor, parca pentru a se liniști pe sine, pentru a-și

acoperi trădarea. De aceea nu-i vorbise Surorii, nici după logodna, de vizitele sale în familia profesorului. fi

Cristalizarea acestor distincții și imponderabile sufletești îl hotărî să părăsească clinica, sub pretextul că nu are timp de ajuns pentru pregătirea examenelor. Un sentiment adânc îi spunea că nu mai putea rămâne acolo. Ar fi fost să-l înșele pe profesor și familia lui în așteptările Jor, iar dacă nu i-ar fi înșelat pe ei, ar fi însemnat s-o trădeze pe Sora.

Profesorul nu fu foarte surprins, pentru că, într-adevăr* Valentin mai avea de dat câteva examene și trebuia apoi să-și pregătească teza de doctorat. Totuși nu se învoi cu plăcere. Tânărul îi era de un real ajutor în operații și îi devenise simpatic.

Valentin făcu, în același timp, și o vizită familiei profesorului, scuzându-se că nu va mai putea răspunde invitațiilor pentru că trebuia să se ocupe intens de examenele restante și se mută în oraș, într-o locuință fără telefon, unde, de altfel, era foarte greu să mai fie găsit.

Laura Dinu, care urma literele, auzise din bună vreme, de la colege și colegi mediciști, despre vizitele lui Valentin în familia profesorului și despre existența unei nepoate. Ca întotdeauna, combinațiile și zvonurile începură să circule printre studenți, cu toate înfloriturile și exagerările de rigoare. Se făcea, ca de obicei, din țânțar armăsar. Se spunea că fata e foarte avută și că mame-sii îi trăsnise prin cap s-o mărite numaidecât cu un ardelean. Înainte de logodna lui Valentin cu Sora, se vorbise de logodna iminentă a Dinei cu Valentin, și că profesorul îl pregătea pe băiat pentru: a-i lăsa moștenire catedra de la facultate. După ce Valentin părăsi clinica, unii, care se credeau inițiați, inventară și explicația plauzibilă. Cică Valentin le-ar fi ascuns, profesorului și familiei sale, că se logodise, iar profesorul, aflând de la niște persoane binevoitoare adevărul, s-ar fi mâniat și l-ar fi dat afară de la clinică, dar nu mai înainte de a-l îi tras la răspundere în fața soției, a cumnatei și a nepoatei sale, pentru că a încercat să le înșele buna-credință.

Acesta era «adevărul» pe care îl știa Laura Dinu despre jnotivul părăsirii clinicii de către Valentin.

Valentin habar n-avea de tot ce se vorbise și se vorbea încă despre el și despre Dina. După ce se mută de la clinică în oraș, se puse cu strășnicie pe învățat. Acum își dădu sama că argumentul pe baza căruia părăsise clinica era real... Făcându-și cu luciditate calculele, constată că nu-ți va putea, da, până la Crăciun, toate examenele, și că abia în primăvara: viitoare își va putea susține teza de diplomă. Locul de intern la clinică îi răpise, într-adevăr, multă vreme. Dar nu-i părea rău, pentru ca, totuși, din practica făcută, învățase foarte multe lucruri pe care altfel n-ar fi avut cum să le cunoască.

O înștiința pe Sora despre aceste schimbări, dar nu-i pomeni nici acum despre existența Dinei. Încercase de câteva ori să-i scrie tot adevărul, însă rupsesse pe rând scrisorile, spunându-și că nu are niciun rost s-o neliniștească, de vreme ce nu-i fusese nici măcar cu gândul necredincios. Dar în adâncul sufletului său știa că acesta nu este decât un argument fals prin care își apăra de fapt lașitatea de a nu o fi înștiințat, la vremea potrivită, despre vizitele lui în familia profesorului și despre existența Dinei. «O datorie de conștiință, neîndeplinită la timp, teface mincinos și laș», își zicea el, muștrându-se. Dar, jepetându-și întruna această muștrare, fără să-i mărturisească Surorii ceea ce-i ascunsese, muștrarea deveni, încet-încet, un gând gol de înțeles, și, după un timp se șterse „dispăru cu totul.

Valentin Grelid își găsi locuință în oraș, parcurgând rubrica de anunțuri a unui ziar local. Era o cameră mobilată», într-un apartament de la etajul al doilea al unui imobil situat pe o stradă din cartierul clinicilor. Camera avea intrare separată, dar comunica și cu apartamentul printr-o ușă capitonată, pe care Valentin o găsi încuiată și mascată de o draperie grea. Camera îi plăcu și se mută imediat, plătindu-i portarului casei, care-l condusesse până la etaj și-i descuiase ușa, chiria pe o lună înainte. Nu avu curiozitatea să întrebe cine locuia în restul

apartamentului, de vreme ce anunțul din ziar se încheia cu specificația: «A se adresa **h** portar».

O săptămână întreagă avu parte de o liniște desăvârșită-Niciun zgomot nu răzbătea din apartamentul vecin. Apoi într-o după-amiază auzi larmă pe scări, o ușă izbindu-se, și nu după mult timp un zvon de voci trecând prin dreptul ușii: blocate. Înțelese că locatarii de-alături sosiseră acasă, și nu; se bucură, pentru că zgomotul pe care-l făceau îl stânjenea. la învățat. Noroc că prin ușa capitonată și acoperită de draperie, vocile și râsetele pe care le auzea nu pătrundeau decât în surdina. Îi trebuia totuși câteva zile până când se obișnuie cu zvonurile zgomotelor de-alături. Dar când tocmai începuse să se acomodeze, dintr-odată se înstăpâni iarăși liniștea dinainte.

Curios, îl întrebă pe portarul imobilului dacă apartamentul era iarăși nelocuit.

— Nu! Nu-i nelocuit! Doamna e acasă, dar verișoarele dumisale au plecat.

— Dar cine locuiește în apartament? E o liniște ca de mormânt!

— Numai doamna singură. Domnul, soțul dumisale, a murit înainte cu o jumătate de an. De-atunci ea a fost mai mult plecată. Numai camera dumatăle a fost mereu locuită. O închiriau și pe vremea când trăia domnul.

— A murit tânăr?

— Nu! Era către șaiszeci! A murit de inimă. Doamna e ună de tot. Zici că nici nu-i măritată, ci o fată. N-ai văzut-o?

— Se poate s-o fi văzut pe scări, sau pe stradă, dar de unde să știu că-i gazda mea, dacă nu o cunosc!

— Adevărat! - zise portarul.

— Nici nu s-a interesat cine a luat camera. S-a mulțămît că i-am spus că-i închiriată. Deși e tânără, e o femeie cam ciudată. Nu-i place să-i vorbești, decât numai să răspunzi la întrebările ei.

— Nu-i de mirare, dacă a rămas văduvă abia de-o jumătate de an. Va fi cufundată în durerea ei încă.

Observă un licăr ciudat în ochii portarului.

— Ei! Așa a fost dumneaei și până i-a trăit bărbatul.

Peste câteva zile, când veni de la masă, sara, și voi să urce scările, portarul îl opri.

— Doamna vă roagă să treceți pe la dânsa. Vrea să vă cunoască.

Valentin sună la intrarea principală. Ușa se deschise, și în cadrul ei apărură o fată roșie în obraji, îmbrăcată într-o rochie neagră cu șorț alb în față. El își spuse numele, și fata îi zise:

— Doamna vă așteaptă.

Valețin se trezi în fața unei femei tinere, înaltă și subțire, îmbrăcată în rochie de doliu. Figura, mai mult lungă decât ovală, cu pielea fină, măslinie, încadrată de un păr negru, greu, cu sclipiri violete, era dominată de ochi - mari, verzi, sprâncenați - și de un nas acvilin, puternic, care nu-i stătea râu, dar îi împrumuta fizionomiei un aer de pasăre răpitoare. O

— Bună-seara, domnule Grecu - rosti ea cu o voce grava și clară.

— Am vrut să te cunosc personal. Pe stradă mi te-a arătat cineva: «Uite, ăsta-i noul tău chiriaș» mi-a zis. Și mi-am adus aminte că, de când am venit, nu am stat niciodată de vorbă cu dumneata. Cum îți place la noi?

— Mulțămesc, sunt încântat. Camera e luminoasă, plăcută, și-apoi e o locuință liniștită. E liniște în tot apartamentul, și nici pe stradă nu e circulație prea mare.

— Da, așa e. Soțul meu avea și el nevoie de liniște, deși nu pregătea niciun examen, cum e cazul dumitale. Am auzit că ai lucrat până de curând la clinica chirurgicală.

— Da - răspunse Valentin, mirându-se în sinea lui că e atât de bine informată.

— Aveam însă nevoie de mai mult timp liber pentru studiu, ca să-mi pot prepara examenele.

— Nu ți se pare prea scumpă?

— Chiria? Nu! Cred că e un preț convenabil, zise zâmbind Valentin.

— În anunț nu era pus și prețul, dar se-nțelege că-n

el intră și accesul la baie. Ușa încuiată din camera duminică da într-un coridor. O iei la stânga, și prima ușă pe dreapta e baia. De altfel, aș putea să-ți arăt chiar acum. E bine să știi. Numai că, în cazul acesta, ușa de la duminică, care se încuie din coridor, va trebui să rămâie descuiată. Dar să n-ai mei-o grijă, pentru că, în afară de servitoare, nu umbla nimeni pe-aici.

Aprinse lumina electrică pe culoar, o luă înaintea lui, aprinse și becul din baie și-l pofti să vadă. Era o instalație nouă, modernă și strălucea de curățenie.

— Da! Mulțămesc – zise Valentin, ferindu-se din ușă pentru a-i face loc să iasă în coridor. Și adăugă: – Pp caidurile verii, câte un duș nu-mi va strica.

— Așadar rămâi toată vara?! Nu-ți iei vacanță?! Mi-a spus mie ceva portarul, dar mi-am zis că nu am înțeles bine carei-l * *

— Cred că te scoli mai de dimineață decât mine și deci siu-i niciun pericol să ne întâlnim în baie.

Obrajii lui Valentin se aprinseră ca flacăra. Femeia se cuită la el cu plăcere și începu să râdă, înveselită de sfiala lui

— Da, mă scol de dimineață. Pe la șase, uneori chiar pe la cinci.

— Vai de mine! Eu, altă dată, la ceasul ăsta mă culcam! Acuma însă, de când am rămas singură, pe la orele astea de-abia intru în somnul de-al doilea. Așadar nu-i niciun pericol, domnule doctor.

— Încă nu sunt doctor, doamnă... răspunse Valentin, oprindu-se dintr-odată, uimit că încă nu-i aflate numele.

— Vai de mine, ce distrată sunt! exclamă femeia, lovindu-și palmele.

— Pe mine mă cheamă doamna Ionescu. Dar prefer să-mi spui pe numele mic. Numele ăsta, Ionescu, nu mi-a plăcut niciodată.

— Mă rog, cum doriți! Numai că nu-l știu.

— Păi, de unde să-l știi dacă nu ți l-am. spus?! – răspunse ea, arcușindu-și sprâncenele și ridicându-și colțurile gurii într-un surâs uimit, care lui Valentin i se

păru încântător prin aerul copilăros pe care i-l împrumuta figurii.

— Ei, acum a îţi dai seama cât sunt de distrată? Aneta, așa mă cheamă.

— Încă nu sunt doctor, doamnă A.neta, repetă Valentin – surâzând amuzat de figura femeii din fața lui și plăcut impresionat de familiaritatea delicată pe care ea reușise s-o creeze în numai câteva minute de conversație.

Se simțea atât de apropiat de ea, de parcă ar fi cunoși cut-o de când lumea și avea senzația că din ființa ei radiază o putere ce anulează distanța protocolară, severitatea și îmbie la intimitate.

— Când cineva ajunge în ultimul an la medicină, se cheamă că e doctor! Dacă n-a învățat nimic până în ultimul an, nu are când să mai învețe. De altfel, am auzit că dumneata ai fost un student foarte harnic.

— Sunt foarte măgulit, doamnă, că știți atâtea lucruri bune despre mine. Și pentru că nu vreau să vă stric impresiile, vă rog să-mi permiteți să mă retrag. Am un program de lucru foarte riguros, care, după cum vă spuneam, începe dimineață la orele cinci, zise Valentin surâzând.

Și, urându-i noapte-bună, se ridică de pe fotoliu și plecă.

Intrând în camera lui, își dădu sama că era nervos și neliniștit. Avea senzația că fusese privit nu de o păreche deochi, ci de zeci Je parechi, că a stat într-o baie electrica de raze concentrate asupra lui. Adormi greu.

A treia noapte de la această vizită de prezentare, Valentin, după-ce făcu un duș ca să se înviioreze, citi până pe la orele două. Abia stinsese lumina și se întinsese în pat, când auzi o ciocănitură mărunță în ușa dinspre apartament. Inima-i începu să bată cu putere, mutată parca dintr-odată în gât. Aprinse imediat lumina de la câpătâi.

— Poftim! se auzi el zicând și se miră de vocea lui când sugrumată, pe care aproape nu și-o recunosc.

Aneta intră cu pas ușor. Era legată la cap cu un

prosopalb, aranjat ca un turban, și îmbrăcată într-o rochie de casa lungă, subțire, viorie. Trăsăturile figurii ei erau acum grave, iar ochii adânci și întunecați.

— Mă omoară capul, domnule doctor! Am niște dureri cumplite! Nu te supara că te-am deranjat. N-am știut că te-ai culcat.

— De-abia am stins lumina, chiar în clipa asta. Vă rog să mă scuzați.

— N-ai o aspirină, un piramidon, sau altceva?

— Am, doamnă, vă servesc numaidecât!

Și dădu să se scoale din pat, dar se opri, dându-și sama că e în pijama. Ea rămăsese în mijlocul camerei. O privi, surâzând încurcat.

— O, te rog, te rog! Nu vreau să te deranjez și mai mult! Spune-mi numai unde ții medicamentele, că de găsit găsesc eu ce-mi trebuie. Apă văd că ai.

Valentin îi spuse unde să caute, ea luă o tabletă de aspirină, o puse pe limbă, își turnă apă într-un pahar și a înghiți.

— Eu țin totdeauna în casă ceva împotriva migrenei, căci am niște migrene groaznice. Trebuie să am și-acuma niște buline pe undeva, dar cine știe pe unde le-am pus. Le-am căutat până m-am săturat. E bine să ai permanent în casă a aspirină, un piramidon... Totdeauna îmi fac bine. Sau știi dumneata un medicament mai bun, mai inofensiv?

Valentin începu să-i înșire și alte calmante. Făcea efortul de a se concentra ca să le poată spune pe toate, ca la un

le-prsasperând femeii în camera lui. TOX - tfânia* Te urmăresc scrutători din penumbra întinsă Tabajuruâămnii cu un foșnet moale de mătăsuri, femeia se mișcă ȳTmă în conul de lumină. El continua să enumere antinevraldeele f U™Și dar în alela timp 2-ea, pe subtgen plecate, înfiorându-se apropierea ușoară a rochiei viorii, Oră care, străvezie, formele corpului, prelungi, se deslușeau alunecând ca-n ceață.

— Ar mai fi... adăugă Valentin, dar vocea i se curmă subt zguduirea unui fior adânc.

Femeia se așezase pe marginea patului., Ce-ar mai fi? întrebă ea, privindu-l în ochi și aplecându-se încet peste el, în timp ce mâna-i stinse, hotărâtă, lumina.

Prins de vârtejul unei puternice senzualități, pe care, preocupat mereu de studiu și riguros în împlinirea datoriilor sale, nici măj: ar nu și-o bănuise, Valentin trăi câteva zile într-o continuă beție a simțurilor răscolite de îmbrățișările pătimașe ale Anetei. Exista numai prin ea și numai pentru ea, fermecat de frumusețea trupului mlădios și gingaș al femeii, de pasu-i ușor și alintat, de mireasma ei amăruie, de floare sălbatică, de licărirea ochilor ei pătrunzătoare și misterioasă, de glasu-i grav și catifelat ca îngânarea porumbeilor primăvara. Uitase de carte, de examene, de diplomă, de părinți, de Sora, de toată lumea de dincolo de pereții camerei în care, zi de zi și nopți de nopți, se scufunda mai adânc în vârtejul senzualității sale dezlănțuite.

Dar, după vreo săptămână, Aneta dispăru.

— A plecat din oraș, domnule doctor - zise portarul.

— Cu bagaje, da, și încă multe. Dar asta la dumneaei nu-nșamnă nimic. Ar putea să se-ntoarcă disară, mâne, poimâine, peste o lună... Așa e dumneaei, o femeie cu toane...

Se-ntorsesese în cameră uimit de plecarea bruscă a femeii și umilit de privirea vicleană și obraznică a portarului. Cine l-a pus să coboare și mai ales să-l întrebe despre Aneta, când vreme de-atâtea zile nu ieșise din camera sa?! Bineînțeles că s-a dat de gol! Și ea, de ce plecase fără măcar o aluziefără să-l anunțe? Ce se întâmplase? Primise vreo telegramă care o chema grabnic undeva? O supăraseră el cu vreun cuvânt, cu vreo atitudine nelalocul ei? Nu-și amintea să-i fi greșit cu ceva, și plecarea ei pe furiș îl revoltă. Se hotărî să se răzbune rupând orice legătură cu ea. Se va apuca din nou de învățat pentru examene. Și-așa pierduse e săptămână întreagă!

Se așază la masă și începu să citească. După o vreme se opri speriat: nu reținuse nimic din paginile parcurse! Le

întoarce și le mai citi o dată. Zadarnic! Nu se putea concentra. Închise cartea și se întinse pe pat. Un gol tulbure i se-nvârtea în cap, și o puternică senzație de moleșală îl copleși. Adormi.

Se trezi târziu, după-amiază. Senzația de oboseală nu-l părăsise, dar mintea-i parcă era mai limpede.

Se îmbracă și ieși, cu intenția de a lua masa la birtul cel mai apropiat. Dar abia făcu vreo câțiva pași și se trezi față-n față cu profesorul de la clinica de chirurgie.

— Ce mai faci, domnule Greco? - îi zise acesta, după ce-i răspunse la salut.

— Ce-i cu dumneata? Ai fost bolnav? Ești foarte palid!

— Am foarte mult de învățat, bâigui el, ocolind privirea îngrijorată a profesorului.

— Vezi, ai grijă de dumneata! Nu-mi place deloc cum arăți! E adevărat că ai mult de studiat, dar, totuși, nu trăbă să exagerezi. Dacă nu te odihnești destul, s-ar putea să te surmenezi, și-atunci tot efortul acesta va deveni zadarnic. Ai grijă! mai recreează-te din când în când. Dacă vrei, treci într-o după-amiază pe la noi. Dina mă tot întreabă ce mai faci. Curioasă, ca femeile! Apoi, i-am spus că nu știu. Acuma am să-i spun că nu faci bine.

— Și adăugă, surâzând și întinzându-i mâna: - Numai te rog să ne anunți cu o zi înainte. La bună-vedere!

Valentin își continuă drumul încruntat. Nu-i părea bine de întâlnirea cu profesorul. Mâncă și se întoarce repede acasă. Când să urce scara, portarul îl opri:

— Domnule doctor, aveți o scrisoare!

Și-i întinse un plic.

Valentin îl luă și tresări, recunoscând scrisul Surorii.

Intră în cameră abătut. Puse plicul pe masă, nedesfăcut, și deschise larg fereastra. Simțea nevoie de aer proaspăt, de mult aer proaspăt care să spele mireasma de parfum ce-i îmbiba hainele, odaia și simțurile cu prezența Anetei.

Cum stătea la fereastră, cu ochii pierduți în lumina albastră a insarani ce cobora peste oraș, o jale grea se

abătu peste sufletul său. Se crezuse puternic, stăpân pe sine, pe voința sa, devotat profesiei alese, sincer și cinstit față de „Sora, singura lui iubire. Cum se va mai putea uita în ochii ei cum o va mai putea săruta acum, după ce îmbrățișase o altă femeie?! «Nu! Nu mai pot rămâne aici! Dacă voi mai rămâne voi pierde și examenele, și diploma, și pe Sora. Trăbă să mă-mut! Încă de mine voi căuta o altă cameră, și când se va întoarce Aneta, îi voi spune că totul s-a terminat între noi, și mă voi muta.»

Vreme de cinci zile căută, după-amiază de după-amiază – o cameră mobilată, dar nu găsi nicăieri una care să-i convină, fie că erau departe de clinici, fie că erau scumpe foc.

După o săptămână, Aneta Ionescu se întoarce.

Se înnoptase de-a binelea, când Valentin auzi iarăși zgomote pe scară și apoi zvonul obișnuit al prezenței Anetei în apartamentul vecin. Vru să se ducă, neîntârziat, s-o anunțe de hotărârea pe care o luase, dar renunță, zicându-și că, totuși, nu se cuvine s-o viziteze chiar în sara în care a sosit, ca să nu creadă cumva că o așteptase. Și după ce mai citi – câteva pagini, se culcă, pentru că, oricât încercase, nu mai reușise să se concentreze. Profitase în zilele din urmă de liniștea din apartament și învățase mult și cu spor. Adormi târziu, după ce și-a tras plapuma peste cap ca să nu mai audă mișcarea din apartamentul vecin.

Se trezi speriat de un vis. Se făcea că încerca să se cațere pe o coastă de munte prăpăstioasă, la capătul căreia, în lumină, îl aștepta Sora cu brațele întinse, dar el pusese piciorul greșit și cădea într-un gol fără sfârșit. Întinse mâna să aprindă lumina. Lângă pat, dreaptă și frumoasă ca o statuie, privindu-l de sus, cu un surâs ironic, Aneta.

— Probabil că ți-a fost tare dor de mine, Valentinedaca și prin somn mă chemi.

— Și, stingând lumina, adăugă: – Mie-mi place mai mult întunericul...

Astfel, relațiile lor continuară încă vreo câteva săptămâni.

Valentin, prins iarăși de învolburarea patimii, nu-și mai căută altă locuință. Dar starea lui sufletească nu mai era aceeași din prima săptămână. Remușcarea îi rănisese sufletul, și rana aceea nu se mai închidea. Avea uneori cumplite muștrări de conștiință, și suferința spirituală în care trăia îi lipise pe chip o mască tragică. Avea sentimentul că își distruge zilnic ceea ce îi era mai scump în viață, viața sa însăși, viitorul.

Se simțea cu totul nenorocit când trebuia să-i scrie Surorii. Ar fi renunțat, fiindcă fiecare rând pe care i-l adresa agrava în el conștiința vinovăției față de ea. Dar nu putea renunța pentru că Sora era singura rază de lumină ce mai străbătea până în întunericul prin care rătăcea sufletul lui. Însă nu mai îndrăznea să-i trimită decât cărți poștale ilustrate.

Ceea ce-l revolta mai mult împotriva sa însuși era dezordinea în care patima-i aruncase toate roadele sânguinții lui ordonate de până atunci. Când vedea că pierde zi după zi de studiu, că zilele pierdute îl vor împiedica să-și dea examenele la termenele stabilite, era cuprins de un adânc sentiment de silă și dispreț față de sine.

Pentru a se mai elibera din mrejele Anetei, se hotărî, după vreo șase săptămâni, să lucreze la clinica ginecologică. Astfel, începu să se întoarcă, încet-încet, la vechile sale preocupări, să aibă din nou un program de studiu, care, deși insuficient pentru pregătirea examenelor, puse totuși puțină ordine în viața lui. Dar mai presus de toate, practica la clinica ginecologică îi redeștepta și-i ținea trează curiozitatea științifică. La amiază, când părăsea clinica pentru a se duce la masă, era urmărit și frământat de cazurile văzute. Avea din nou conștiința că e doctor. Știa însă că pentru a se elibera complet, ar mai fi trebuit să facă un singur efort: să se mute din locuința Anetei. Dar efortul acesta nu avea puterea să-l facă, robit cum era farmecului acestei femei și propriei senzualități.

Deși în ultima ilustrată nu-i promisese categoric Surorii că va fi prezent la petrecerea de Sântilie, simțea că

trebuie să se ducă. Instinctul îi spunea că, dacă nu se va duce, o va pierde pe Sora pentru totdeauna. Iar la așa ceva nici nu se putea gândi. Toată ființa lui se tulbura la gândul că ar putea s-o piardă pe Sora. Dar tot atât de mult se tulbura și de teama întâlnirii cu ea.

Cu două zile înainte de Sântilie, Aneta plecă din nou din oraș. Valentin simți că acesta este momentul potrivit pentru a pleca definitiv din locuința ei. Era hotărât ca, după pe

Copyright © 2012 by Aneta Plecă
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system, without the prior written permission of the publisher.

n hotel, până își va găsi o altă keuintă „ P ”TM
pe-i ” puriM întrucât*».

și-i dădu

Portarul, văzându-l cu un geamantan în mână, în locul servietei obișnuite, îl întrebă:

— Plecați în călătorie, domnule doctor?

— Da.

— Veți lipsi mult?

— Câteva zile.

— Ce să-i spun doamnei, dacă se înapoiază? adăugă portarul, cu un licăr obraznic în ochii-i vicleni.

— Ce să-i spui? Ce vrei! Eu n-am nimic de spus!

— Dar dumneata nu o cunoști, domnule doctor! Nu știi cum se poartă cu mine! Mă va întreba ce vorbă i-ai lăsat, și dacă nu-i voi da un răspuns, mă va face dobitoc și tâmpit și-ntr-alte feluri, că, dacă se supără, mai bine să nu auzi ce-i la gura ei!

Valentin nu răspunse nimic și ieși. Portarul mormăi năcăjit în urma lui.

Nu-l aștepta nimeni la gară. Nimeni nu știa dacă vine, iar el nu telegrafiasse nimănui ziua și ora sosirii.

Gara i se păru străină și posomorâtă. Străine și posomorâte i se părură și străzile pe care îl ducea spre casă trăsura cu un cal. Străin și posomorât i se păru și birjarul bătrân, pe care îl cunoștea din copilărie și care-l ducea și-l aducea de la gară la fiecare plecare și la fiecare sosire.

Se simți dintr-odată stingher și fu cuprins de un

sentiment de frică. I se păru că trecătorii - rari la ora aceea - se uită la el îngândurați și nedumeriți. Și sentimentul de trica fu copleșit de un altul, mai puternic. Îi era rușine. I se părea că toți trecătorii aceștia știau ce se petrecuse acolo, departe, între el și Aneta.

Petrecere x de vară de la Sântilie reuși peste toate așteptările. Lume peste lume din oraș, dar mai ales din satele din jur. Fețe care de ani de zile nu mai fuseseră la serbare: preoți cu bărbi albe, care își măritaseră de mult fetele și își așezaseră copiii; învățători pensionați, în haine negre demodate, prea strâmte pentru trupurile lor trunchioase, îngroșate și bătucite de ani și de năcazuri; preotese în rochii ce nu se mai purtau de peste douăzeci de ani; frunțași ai Satelor, primari, notari, din garda veche. Și o puzderie de tineret de toate vârstele.

Cele două dansuri, romană și cadrilul, fură executate de opt părechi, în însuflețirea generală a generației vechi. Victor Dan se dovedi un foarte bun instructor și mare meșter în conducerea părechilor. Reușiră toate figurile fără niciun greș. Nestorul studențimii din oraș era satisfăcut. Drept recompensă, fu pus în fruntea mesei bătrânilor, unde trebui să inc hinc cu toată lumea.

Erau de față toate familiile fruntașe din oraș, în cap cu directorul «Fortunei», Sava Scurtu, cu avocatul Vasile Preda, cu doctorul Grecu, cu părintele paroh Nistor, distins de curând cu brâu roșu, cu dirigintele corului, învățătorul Precup, cu fostul prim-contabil Nichita, care, deși nu mai lucra acum la bancă, nu avusese curajul să se mute la țară și să părăsească atâta lume cunoscută și «Cazina română». Și mulți alții din societatea înfiripată în oraș după unire.

La masa bătrânilor, din grădina restaurantului, se ținură și cuvântări comemorative. Vorbiră directorul Sava Scurtu, părintele Nistor, un alt preot, de la țară, vechi membru al «Astrei», și studentul Victor Dan. Mai târziu, la masa aceasta se strecurară și câțiva tineri, și se cântară doine și romanțe, ca pe vremuri.

Petrecerea nu se sparse decât târziu, când soarele era de-o suliță pe cer.

Doamna Preda fu însă îngândurată și tăcută toată noaptea. Ea îi urmărea mereu cu privirile, oriunde-i putea descoperi în mulțime, pe Valentin și pe Sora, și petrecerea nu-i tihni deloc. Se-ntâmplase ceva între ei. Nu știa ce anume, dar îi era de-ajuns să le zărească din când în când fețele, ca să simtă că în relațiile dintre ei intervenise o schimbare.

Valentin sosise în ajunul petrecerii, după-amiază târziu. Sara, după cină, trecuse pe la ei, dar zăbovisese puțin. Atunci nu observase nicio schimbare. Poate pentru că Sora, văzându-l, izbucnise într-o voie bună care-i molipsise pe toți. Fata se temuse că el nu va veni, și, pentru că venise, umpluse casa de veselie și de larmă, revărsându-și fericirea, încât îi zăpăcise pe toți. Mamă-sa se și mirase: Nu o știuse atât de expansivă.

Fata fusese atât de fericită, încât nu avusese nici măcar o privire de regret când Valentin le spusese că e grăbit și că trebuia să plece. Dar ei nu-i plăcuseră nici privirile pe care le arunca Valentin celor din jur, nici felul în care o privise pe Sora, și mai ales nu-i plăcuse graba aceea de a pleca.

Valentin nu s-ar fi grăbit să plece, dacă văzând bucuria Surorii, n-ar fi simțit în inimă o durere sfâșietoare și dacă nu s-ar fi temut ca cineva din familie să nu-i citească pe față chinul ce i se ridica din adâncul ființei și pe care se străduia din răspuțeri să-l înăbușe în sine. După ce plecase de la familia Preda, rătăcise mult pe străzile orașului, cu senzația îngrozitoare că-i un câine nemernic, bătut, care se furișează, fricos, pe lângă ziduri.

Îi spusese Surorii că nu putea rămâne acasă decât două zile, și ea nu făcuse nicio obiecție, de parcă nici nu-l auzise. A, ce bine ar fi dacă Sora ar rămâne în aceeași stare aceste două zile. Să nu observe nimic, să nu bănuiască nimic! Să-i dea vreme să se întoarcă, să se mute și să se purifice.

Din clipa în care o văzuse pe Sora, îi venise în minte cuvântul acesta, dar nu ca o vorbă, ca o idee, ci ca un sentiment de o necesitate inexorabilă. Nu prea înțelegea

cum se va produce această purificare, dar simțea necesitatea ei arzătoare pentru a se putea apropia de Sora liniștit, ca altădată. Iată, în astă-sară, nu îndrăznise nici s-o îmbrățișeze, nici s-o sărute. Noroc că, în veselia ei, Sora uitase de toate și aruncase un vâl de lumină strălucitoare peste ochii celorlalți. Altfel, probabil că cineva din familie ar fi băgat de seamă că el nu se purta ca un logodnic, cu intimitatea de mai înainte. Da, astă-sară scăpase ca prin urechile acului. Dar mâne?

Se întorsese acasă târziu și se culcase numaidecât. A doua zi trebuia s-o întâlnească pe Sora, după liturghie.

Dimineața, pe când se spăla, se zărise în oglindă, și, contrar obiceiului, se privise mai atent. Se îngrozise. Din Juciu îl privea o figură străină. Se gândise că era imposibil ca Sora să mi observe și ea fața lui schimbată și voise să-i trimită vorbăcă nu o va putea vedea până sara, la petrecere. Acolo, într-atâta lume și în lumina becurilor electrice, poate că Sora nu va remarca nimic. Va fi muzică, gălăgie, vor dansa. Poate că Sora va fi tot așa de expansivă cum fusese cu o sară înainte, și totul se va termina cu bine. Pe urmă, dimineață, îi va spune că e silit să plece imediat, dar că se va întoarce peste o lună și că atunci va rămâne două săptămâni încheiate acasă. Până la urmă, însă, își dăduse sama că nu va putea evita întâlnirea de dimineață. Dacă-i va trimite vorbă Surorii că nu se poate duce la ea, abia îi va atrage atenția asupra stării lui și desigur că se va trezi cu ea acasă.

Se întâlniseră, ca de obicei, în grădină. Sora îi ieșise înainte, alergând, la porțiță, și-n avântul întâmpinării, îl îmbrățișase și-l sărutase.

— Dragul meu! Ce bine-mi pare că ai venit! Nu-ți poți închipui cât îmi pare de bine!

Și începuse să vorbească, însuflețită, ținându-l de braț. Se plimbau prin grădină, și Sora vorbea, vorbea... despre părinții ei, despre ai lui, despre bancă, despre funcționarii cei noi, despre Virgil și despre aparatul de radio pe care el îl cumpăraseră, bineînțeles, din salariul ei, despre studenții care s-au întors de la universitate odată

cu începerea vacanței, despre Ion și despre Viorica și despre multe altele ce nu încăpuseră în scrisorile ei. Vorbea sprijinindu-se de brațul lui și privind mereu înainte, parcă urmărind imaginile celor despre care povestea.

Apoi, dintr-odată, ea tăcu, parcă obosită de vorbirea ei singură, pe care Valentin nu o întrerupsese nici măcar cu o exclamație. Și o tăcere adâncă se așternu între ei.

Valentin își dădu sama că ar fi trebuit să întrerupă aceasta tăcere. Că pe măsură ce se va prelungi, această tăcere se va întoarce împotriva lui. Dar nu putea scoate niciun cuvânt. Capul îi era gol, de parcă toate gândurile i-ar fi murit dintr-odată. Numai inima și-o simțea trăind, dar pătrunsa de o durere ascuțită, sfâșietoare. Nevinovăția și fericirea Surorii îi agravase sentimentul vinovăției. O greutate mare îl apăsa pe piept, sufocându-l. Dacă ar fi fost singur, ar fi urlat. Dar, pentru Dumnezeu! Trebuia să-și înfrângă pornirea, trebuia să se stăpânească. Altfel, i-ar fi dat Surorii o lovitură ucigătoare, și lovitura aceasta s-ar întoarce și împotriva lui.

Spaima de a-și dezvălui suferința și cauza ei îi dădă putere, și el începu să vorbească, silindu-se să ia tonul de altă dată, să glumească, să-i spună cum stă cu examenele, cum lucrează la clinica ginecologică, ce experiență folositoare pentru cariera lui este practica la această clinică. Îi prezentă tot planul tezei sale de doctorat, improvizând detalii la care încă nici nu se gândise. Vorbind din ce în ce mai ușor, se simțea tot mai liniștit avea senzația că trecuse peste ceea ce fusese mai greu, că scăpase de primejdie, când, deodată, Sora, care îl ascultase mută, ridicând numai din când în când privirea spre el, îl lăsă de braț, se opri și, uitându-i-se în ochi, zise:

— Valentine, ce-i cu tine?

El încremeni o clipă, dar își reveni repede.

— Ce să fie? răspunsese, încercând să pară uimit de întrebarea ei.

— Nimic!

— Ți-e vocea schimbată. Vai, abia acum observ cât ești de obosit! Nu te simți bine? Ești bolnav?

— N-am nimic, draga mea! Obosit s-ar putea să fiu, căci învăț cu noaptea de cap.

Disperat, dar cutezător în disperarea lui, el îi luă brațul, pornind mai departe pe cărare. Nu putea suporta privirile ei.

Dar nu-i luase brațul ca altă dată. Nu se apropiase intim de ea. Nu era nicio gingășie în gestul lui.

— Valentine - zise Sora, oprindu-se din nou și trăgându-și brațul de sub brațul lui -, Valentine, este ceva străin în tine.

El râse săc, forțat.

— Ce vrei să fie?

— Nu știu, dar simt. Și în tonul vocii tale, și în expresia ta, și în brațul tău.

— Ei, aș! Te-nșală simțurile, dragă! Uneori simțurile nu înregistrează corect realitatea.

Și începu un fel de dizertație științifică despre simțuri, despre centrii nervoși. Mergea alături de ea, dar nu o mai luase de braț.

Când se opri din torăiala lui științifică, Sora îl întrebă, fără să-l privească:

— Ce mi-ai spus acum e în legătură tot cu teza ta de doctorat, sau a fost o dizertație specială?

I se păru că vocea Surorii era nițel ostenită.

— Bineînțeles că tot în legătură cu teza! minți el.

Și pentru a înlătura pericolul altor întrebări, pe care simțea că Sora era gata să i le pună, continuă să vorbească despre simțuri, folosind o mulțime de termeni științifici.

O vreme, Sora, mergându-i alături, mai ridică din când în când privirile spre el; apoi îl însoți fără niciun semn că ar fi prezentă sau că l-ar asculta. Doar din când în când tresărea ușor de parcă i-ar fi fost frig în spate.

Când isprăvi expunerea aceea dezlănătă, fără nicio noimă, spunând ce-i venea pe limbă, amestecând câte patru-cinci chestiuni care nu aveau nicio legătură între ele - își dădea sama de lipsa lui de onestitate, dar nu putea, tulburat cum era, să gândească logic -, tăcu. Cum și Sora tăcea, avea senzația c-a rămas atârnat în aer.

— S-a petrecut ceva cu tine, Valentine! - zise într-un târziu fata.

— Nu mai ești cel de mai înainte...

Ridică ochii și-l privi cu o melancolie dureroasă.

— Ai... ai îmbătrânit mult de la Paști încoace. Se vede pe tine. Am senzația că ai trecut printr-o grea experiență de viață, dar nu-mi dau sama de ce natură a fost. Parcă s-a agățat, parcă s-a lipit de tine ceva străin.

Valentin nu răspunse, mirat în sine de intuiția Surorii, dar, în același timp, temându-se să nu se trădeze, se străduia să pară uimit de vorbele ei.

— De ce nu-mi spui? - continuă Sora. - în ultimul timp nu mi-ai mai trimis decât ilustrate, cu câte un rând sau două. Asară, de bucurie că ai venit, n-am observat nimic.

— Dar nu s-a petrecut nimic deosebit, Soro! E adevărat că mi-a venit cam greu să părăsesc clinica chirurgicală, însă n-am avut încotro. Dacă aș mai fi rămas acolo, n-aș mai fi avut timp suficient să-mi pregătesc examenele, așa cum ți-am spus la Paști și cum, de altfel, ți-am și scris.

— Da, însă nu mi-ai scris cum de ți-ai găsit timp, pe urmă, să lucrezi la clinica ginecologică. e

— E cu totul altceva! Nu mai sunt intern, nu mai sunt legat de clinică.

— Nici despre asta nu mi-ai scris. Nici părinții tăi nu știau dacă ești intern sau extern.

— Păi, de vreme ce aveam locuință în oraș, era de la sine înțeles că nu pot fi intern!

— Da. Ai dreptate. Numai că era bine dacă ne-ai fi scris.

Vocea ei se liniști puțin, se întorcea parcă la tonalitatea ei obișnuită. La gândul că Sora e atât de copilă, atât de nevinovată, încât o putea induce în eroare așa de ușor, pe Valentin îl cuprinsese o înduioșare adâncă.

— O să trec eu odată și-odată peste toate, draga mea. E nevoie să lucrez o vreme și la clinica asta. În viață voi avea nevoie de cunoștințe cât mai ample și de multă

experiență clinică.

— Desigur că ai nevoie! Cine poate avea ceva împotriva Numai că era mai bine dacă ne-ai fi scris. E așa de liniștitor să vezi lucrurile limpede. Era un punct întunecat. Ieși de la o clinică pentru că ai nevoie de mai mult timp iiber, și peste câteva săptămâni începi să lucrezi la alta! Și tatăl tău a rămas nedumerit.

— Ați vorbit despre asta?!

— Bineînțeles că am vorbit!

Încet-încet, Sora părea că-și revine. Se frământase o vreme dacă să-i spună lui Valentin despre ce auzise de la Laura și de la Ion în legătură cu plecarea lui de la clinica de chirurgie. Așteptase să-i vorbească el, dar el nu aducea vorba. Ion era sigur că-i va spune când se vor întâlni, și iată că se înșelase! Dacă totuși fusese ceva, de ce nu-i spunea? Oare ar fi bine să-l întrebe ea? Poate pentru că-i ascunde ceva, de-aceea i se părea ei că nu mai e ca altă dată. Dacă i-ar spune, oare ar fi iarăși cum a fost? Doamne, ce bine-ar fi! Altfel, cum-sa meargă desară la petrecere? Când se hotărî, în sfârșit, să-l întrebe, simți că l-ar întreba în zadar. Alta trebuie jălie cauza schimbării lui. Și-atunci îi trecu prin minte că s-ar putea să fie vorba de femeia aceea despre care pomenise Laura că-l «ține strâns». Adevărat că Ion o asigurase că nu există o asemenea femeie în viața lui Valentin, dar poate că Ion voije s-o ocrotească pe ea, sau poate să-l ocrotească pe frate-său, pe Valentin. Gândul acesta o îngheță de spaima și îi opri pentru o clipă pașii. Se hotărî deodată să-l întrebe despre motivele ieșirii de la clinica de chirurgie. Poate ca aici, în această ieșire, se găsea cauza schimbării lui. La cealaltă, nu putea și nici nu voia să se gândească.

— Valentine... începu ea și se opri.

— Ce este, draga mea?

— Valentine, am mare nevoie de sinceritatea ta. De ce nu-mi spui?

— Ce să-ți spun? întrebă el, îngrozindu-se, dar făcând încă o dată efortul de a-și păstra tonul obișnuit.

— Chestia aceea cu clinica. Pe-aici s-a vorbit că n-ai fi

părăsit-o chiar de bunăvoie. Dacă mi-ai spune, poate că n-aș mai simți în tine acel ceva străin care mă îngheață. Vezi tu, noi trăbă să lim întotdeauna și în toate sinceri.

— S-a vorbit pe-aici de așa ceva?!

— Da, câteva cuvinte aruncate de Laura Dinu, într-o sară, la plimbare. Mergea cu altcineva înaintea mea. N-am auzit decât frânturi de conversație. L-am întrebat pe Ion, și el mi-a spus că n-a fost nimic important și că-mi vei povesti tu, când vei veni la petrecere. Dar a rămas puțin mirat că nu mi-ai scris.

Cum Sora deschidea o chestiune în care-i putea mărturisi totul, cu sinceritate – deși el nu avusese de gând să-i mai spună ceva, pentru că peste lucrul acesta trecuse de mult, ca peste ceva lipsit de importanță –, Valentin se liniști dintr-odată și începu să-i povestească pe îndelete, cu senzația că astfel scăpa de povara strivitoare care-l înăbușea. Nu se mai gândi că Sora s-ar putea neliniști, că ar putea crede ceva rău despre vizitele lui în casa profesorului, despre el și Dina, cum se gândise odinioară. Îi povesti vizitele acelea cât mai pe larg, felul în care decurgeau ceaiurile, îi deși crise cu lux de amănunte persoanele care erau de față, relată conversațiile dintre ele. Îi vorbi de simpatia pe care i-o nutrea profesorul, despre intenția lui de a-l face asistent, de starea materială bună a celor două familii, ba chiar i-o descrie cu simpatie pe Dina. Pomeni apoi de bănuiala lui că se urzea ceva în familie, pentru el și Dina, și cum, după propunerea profesorului de a-l face asistent, fiind sigur că's «plănuiește ceva, a părăsit clinica sub pretextul pregătirii examenelor. De altfel, nu era numai un pretext, pentru că, într-adevăr, avea nevoie de mai mult timp liber, și ar fi plecat chiar dacă nu intervenea propunerea aceea a profesorului.

Dar, după ce-i făcuse propunerea, trebuise să plece numaidecât, pentru a nu-l induce în eroare, de vreme ce el își avea drumul lui fixat dinainte. Toate acestea le spusese și părinților lui. Ei însă nu i-a pomenit nimic, pentru că se temuse să nu o neliniștească zadarnic, făcând-o să creadă

cine știe ce, când în realitate nu fusese nimic.

Povestirea aceasta, lungă, plină de amănunte, fu ascultată de Sora cu multă atenție. Simțea că Valentin e sincer, că nu-i ascunde nimic. Simțea, din tonul cu care vorbise despre Dina, din detaliile pe care le dăduse despre ea, că nu o iubise, dar că, fiind o fată drăguță, îi fusese simpatică.

Când sfârși Valentin, Sora îl luă de braț, se alipi de el și zise:

— Ce rău ai făcut că nu mi-ai spus și nu mi-ai scris nimic! Și ce ciudat că nici ai tăi nu mi-au pomenit nimic!

— Sunt sigur că i-a oprit aceeași temere ca și pe mine. Să nu crezi cine știe ce și să te nelineștești degeaba.

— Cât de mult regret, Valentine, că m-am înfundat în banca asta! Că nu m-am dus și eu la universitate. Îți aduci aminte că mi-ai spus odată că tu n-ai pe nimeni acolo? Și că eu am fost gata atunci să las banca și să merg cu tine?

— Da, mi-aduc aminte, răspunse Valentin, abia reținându-și un oftat la gândul că, dacă Sora ar fi fost lângă el, nu s-ar fi întâmplat...

— Cât ar fi fost de bine! - exclamă Sora.

— Aș fi fost mereu cu tine și n-ai fi putut să-mi ascunzi nimic! Nu știu, eu de mică am senzația că, ascunzând ceva de intimii tăi, fie și un lucru neînsemnat, ți se zăvorăște sufletul.

— Da, cred că ai dreptate, spuse el pe un ton tragic, pe care însă Sora nu-l prinse, cu gândul la fericirea de care ar fi avut parte dacă ar fi urmat și ea universitatea, dacă i-ar fi fost mereu aproape.

Liniștindu-se, Sora începu să-i vorbească despre petrecerea ce urma să aibă loc în aceeași sară, despre corul în care cânta și ea, despre surpriza pe care o pregătise Victor Dan cu cele două dansuri «clasice».

— A, nici nu ți-am spus! Dacă puteai veni și tu cu câteva zile mai înainte, am fi fost și noi una din părechi la cadril și la romană. Așa, te-au trecut numii între aranșori, și asta datorită lui Ion, care a stăruit pe lângă Victor Dan să te pună pe ordine. El era sigur că vei veni.

— Sunt printre, aranjori?

— Da! Și cât ne-ar fi stat de bine să fim și noi o păreche la cadrul și la romană!

Era târziu. Virgil o chemă pe Sora la masă.

— Da! Am înțeleș! Nu mai striga! Vin îndată! zise fata.

Ladespărțire, Sora întinse gura spre Valentin, privindu-l țintă în ochi. El coborî pleoapele și o sărută ușor, abia atingându-i buzele. Fata tresari. Acel ceva străin era încă în Valentin! Dar el ieși repede pe porțiță și ajunsese în stradă.

Sora rămase o vreme nemișcată, apoi dădu cu energie din cap și, întorcându-se brusc, intră în casă.

Ana, cât ce-o văzu, își dădu sama de schimbarea din ochii ei și de aceea o urmărise discret toată ziua, și o urmărea și-acum, la petrecere. Ceva se întâmplase, și încă ceva grav, își zicea ea tot mai neliniștită, când îi putea descoperi prin mulțimea părechilor de dansatori. Nu era o păreche de tineri logodiți, nici părechea luminoasă dinainte de logodnă. Parcă se fereau instinctiv unul de altul. Și-apoi, ce fel de zâmbete erau acelea? Rare, convenționale, de ocnii lumii.

În vreo trei pauze, tinerii veniră și se așezară la masa lor. Erau îngândurați și distanți. Ana se temea să nu mai observe și alții ceea ce însăși vedea, și fiindcă ei abia schimbau câte un cuvânt, deveni ea vorbăreață și chiar gălăgioasă. «Poate tot mai bine ar fi să danseze – își zicea Ana Preda, surâzând către cei din jur, ca să nu i se vadă supărarea din suflet. Acolo, în grămadă, nu-i vede nimeni.»

Și întorcându-se zâmbitoare spre ei:

— Copii, ce-ar fi să mai dansați puțin? Că doară nu o să stați aici, cu bătrânii! Și iarăși în sine: «Dar ce-a putut să intervină între ei, Doamne sfinte?!» se întreba, frântă de îndoieli.

Pe drum, până la restaurantul unde avea loc petrecerea, dar mai ales în timpul dansului, Sora simți și mai puternic înstrăinarea lui Valentin. De altfel, fiecare simțea încordarea trupului celuilalt, refuzul reciproc de a

se apropia prea mult.

După pauza de la miezul nopții, Sora era cumplit de obosită și-ar fi preferat să se ducă acasă. Dar îi era rușine. I se părea că, dacă ar pleca, și-ar dezvălui înaintea tuturor a nenorocirea. Pentru că se simțea nenorocită, și numai mândria u mai dădea putere să poată dansa, să poată conversa cu dansatorii. Da, acum știa! Cauza înstrăinării lui Valentin nu era Dina, nu erau proiectele profesorului aceluia de a-l numi asistentul său și de a-l căsători cu Dina. Cauza trebuie să fie femeia aceea despre care Laura spusese că-l «ține strâns». Ce greșeală a făcut atunci că n-a rămas la hotărârea ei dintâi și n-a întrebat-o pe Laura Dinu! I-ar fi spus, de bună seamă, totul, cu răutate, n-ar fi cruțat-o, dar ar fi aflat adevărul, fie și înflorit cu cicvete, cum îi plăcea Laurei. Acum era prea târziu s-o mai întrebe! Acum nenorocirea se abătuse asupra ei. Acum... acum, acum... «Acum ce?» își răspundea. Simțea nedeslușit, din adâncul instinctului ei de femeie, că acum ar trebui să facă ceva, să scape. Să scape, dar de ce? Nu știa, nu putea să-și precizeze.

Dimineața, după petrecere, Valentin părăsi, cu primul tren, orașul, fără s-o mai vadă pe Sora și spunându-le celor de-acasă că trebuie să se prezinte în aceeași zi, neîntârziat, la clinică.

XV

Sora își luă concediu de la banca «Fortuna» în luna august. Cele zece zile de la petrecere până la concediu fura pentru ea un timp de mari eforturi de a înțelege cauza furtunii care-i bântuia sufletul și mai ales de a găsi mijlocul prin care să se salveze din această furtună. Lucra la bancă și acasă cu o îndârjire și o sânguință care nu-i mai lăsau timp liber. Își căuta de lucru și când nu avea, numai pentru a nu le da prilej funcționarilor, părinților, fraților să-i vorbească. Muncea cu un fel de disperare, simțind că ocupația continuă, concentrarea permanentă asupra a ceea ce trebuia să facă sau bi impunea să facă o apără de viespile veninoase ale frământării sale interioare, care parcă nu mai roiau în ea, ci în jurul ei. Muncind mereu, din

toate puterile, observă că sentimentele, senzațiile, închipuirile fanteziei sale, care, stârnite de furtuna nenorocirii ce se abătuse asupra ei, începuseră să ia raz? a> se potolesc, încep să-și piardă din virulență și să fie înlocuite de idei, a căror forță o simțea aproape mă-Ideile care i se limpezeau și i se stratificau în minte nu erau mai puțin amare decât sentimentele care o copleșeau când dădea drumul fanteziei. Dar erau totuși fundamental deosebite de acestea. Pe cele din urmă nu le mai putea suporta. Ele parcă voiau s-o anihileze. Pe când ideile, oricât de amare, îi lăsau speranța unei posibilități de salvare.

Reușise să-și impună o asemenea liniște și corectitudine în toate vorbele și atitudinile, încât, cu excepția maică-sii, toți ceilalți din jurul ei erau departe de a putea bănuî ce se petrecea în ea. O schimbare constatau cu toții, căci, fără voia și știrea ei, expresia feței, privirile erau altele decât înainte, pline de o seriozitate încărcată de melancolie. Dar li se păreau firești de vreme ce Valentin nu putuse să rămână decât o singură zi cu ea.

Numai Ana Preda era mereu îngrijorată de noul fel de a fi al Surorii... De aceea când, în a doua zi de concediu, Sora-i spuse că vrea să-și petreacă vreo câteva zile la Cluj, la verișoară-sa, Florica Negru, mamă-sa o aprobă numaidecât.

— În sfârșit, bine că te-ai hotărât! De când te tot invită biata fată!

— Da. La ultima invitație, de-acum două zile, i-am răspuns telegrafic că mâne voi fi la ei.

— Mâne?! Dar n-ai făcut încă nicio pregătire!

— Dimpotrivă. Sunt gata. N-am decât să-mi pun lucrurile în geamantan.

Ana Preda se uită lung în ochii fiică-sii. Erau limpezi» dar încruntarea ușoară a sprâncenelor împrumuta privirii un aer distant, pe care maică-sa îl tălmăci exact: fata ei voi» să-și hotărască singură soarta.

Sora nu mai fusese la verișoara ei de când terminase clasa a cincea de liceu. În schimb, Florica petrecuse vreo

trei vacanțe în familia avocatului Preda.

Sora fu primită cu însuflețire de părinții verișoarei sale, iar Florica o purtă trei zile pe la magazine, pe la cofetării, pe la cinematografe.

— Te-ai schimbat, draga mea – îi zise la un moment dat Florica.

— Te-ai făcut mai frumoasă, dar și mai serioasă. Uneori chiar mi se pare că ai un aer grav. E adevărat că te-ai logodit?

Sora îi întinse mâna pentru ca Florica să vadă că nu are inel.

— Așa am auzit vorbindu-se...

— N-a fost nimic oficial. Un băiat mi-a făcut curte. Un băiat de la noi cu care sunt prietenă de când eram copii.

— Credeam că așa se explică aerul grav pe care îl ai uneori. Tu erai o fetiță foarte vărată.

— Cred că de vină sunt anii, anii și slujba.

— Da, așa e. Am auzit că lucrezi la o bancă.

— Da, la o bancă. Dar e oarecum în familie. Directorul e nașul meu, iar tata e avocatul băncii.

— Așa mai înțeleg și eu! E mare lucru să poți câștiga un ban pentru nimicurile scumpe de care noi, femeile, nu ne putem lipsi. E foarte neplăcut să ceri mereu de la părinți. Și de asta nu ne dăm sama până când nu ajungem fete mari.

A patra zi, Florica fu ocupată tot timpul cu treburi casnice.

— Draga mea, nu trăbă să stai cu mine. Tu poți ieși. Cred că n-ai să te rătăcești. Poate c-ar fi bine să vezi Grădina Botanică. E o splendoare! O să mergem și amândouă o dată. Eu cred că am fost de cel puțin o sută de ori până acum.

Sora fu foarte mulțumită că Florica trebuia să rămână acasă. Știa ea de ce. Se îmbracă numaidecât și ieși.

Găsi cu destulă ușurință stradi pe care locuia Valentin, și casa. Era un imobil mare, masiv, cu două etaje. Adresa pe care o știa nu cuprindea decât numărul

imobilului... Unde era locuința lui Valentin?

Se opri în fața clădirii, privind-o, nehotărâtă ce să facă. Îi plăcea strada liniștită, îi plăcea casa.

Poarta grea de la intrare își deschise o aripă, și în pragul ei se ivi un om scurt, cu fața brăzdată, nerasă, cu hainele uzate.

— Căutați pe cineva, domnișoară?

O văzuse prin ferestruța cu geam și cu zăbrele a porții.

— Da. Am adresa la numărul acesta. Dar nu știu etajul, apartamentul...

— Pe cine căutați?

— Pe domnul student în medicină Valentin Grecu.

— A, pe domnul doctor?

— Încă nu e doctor...

— Noi așa-i spunem!

— Nu știți, e acasă?

— Nu mai locuiește aici, domnișoară.

— Nu?! făcu mirată Sora.

3 - **S**; a. mut «A locuit la etajul al doilea, până acum două săptămîni. Atunci a făcut o călătorie, și, după ce s-a înapoiat, peste trei zile, a venit cu un hamal, cu o cotigă pe două roate, și-a adunat lucrurile și a plecat. M-am mirat, pentru că avea chiria plătită pe încă două luni înainte. Eu am încasat banii, căci eu port de grijă la clădirea asta. Eu sunt portarul.

— Îmi pare bine. Te rog atunci să-mi dai noua lui adresă. Omul ieși din deschizătura porții și făcu un pas pe trotuar.

— Îmi pare rău, domnișoară, dar nu știu unde s-a mutat. Nu mi-a lăsat adresa. Mi-a spus numai că-i liberă camera și o putem închiria. N-a avut nicio pretenție pentru chiria plătită înainte.

— Hm! Atunci de unde aş putea afla noua adresă?

— Cred că de la Clinici, domnișoară. Știu că lucra în timpul din urmă acolo. Și de nu va fi acolo, aceia îi vor ști cu siguranță adresa.

— Ai dreptate dumneata! Am uitat! - zise Sora,

luminându-se.

— Mulțămesc, domnule portar.

— Nu-i pentru ce, domnișoară!

În clipa aceea ieși pe poarta deschisă, cu pas elastic, o femeie tânără, de statură înaltă, cu pielea măslinie și cu nas acvilin. O măsură cu o privire fugară dar disprețuitoare pe fată, o luă la stânga, pe trotuar, și dispăru după primul colț. La salutul cu plecăciune adâncă a portarului, nici măcar nu înclină din cap”.

Sora, surprinsă de frumusețea exotica a femeii, o urmărise cu privirea până la colț. u

— Cine era doamna? îl întreba pe portar.

— Proprietara, doamna Aneta Ionescu.

Omul se simțea umilit că nu-i răspunsese, în fața un «domnișoare străine, la salutul lui, și începu să pufnească

Stă Si-S st administrată financiar, om cu trecere înțelegeți dumneavoastră, răspunse portarul, clipind din ochi.

Sora nu înțelese nimic. Dar fu cuprinsă de curiozitate și de neliniște.

— Locuiește aici?

— Aici, când e acasă. Dar de la moartea bărbatului, e mai mult călătorită. Și-acuma, a venit numa alaltăieri. Ea stă la etajul al doilea, încolo totul e închiriat. Patru apartamente! Știi dumneata cât reprezintă chiria lunară? Douăzeci de mii de lei! Și tot nu-i e de-ajuns! mai închiriază și o cameră cu intrare separată, din apartamentul ei. E de-o lăcomie!...

Sora îi mulțumi încă o dată și plecă. Simțea că portarul era gata să-i spună și mai multe, și dintr-odată i se făcu frică. Bănuia că Valentin ținuse cu chirie chiar camera aceea cu intrare separată din apartamentul proprietarei.

Părea că merge nepăsătoare pe stradă, ba chiar sprintenă, când, la o cotitură, tocmai când să iasă într-altă stradă mai mare, simți deodată că totul se-nvârte-n jurul ei. Se opri și se răzîmă de un zid. Amețeala i se risipi îndată. Își încordase toată voința ca să nu se dea în spectacol. Și porni mai departe.

De când o văzuse pe proprietara lui Valentin și până ajunsese la cotitura străzii, înțelesese totul. Și ceea ce înțelesese îi adusese tot sângele în obraji. Acum fața ei era de o paliditate împietrită.

Era sigură că nu se înșela. În clipa în care proprietara trecuse prin fața ei, măsurând-o din creștet până-n tălpi, simțise o adiere de parfum, pe care, deși abia perceptibilă, o simțise și în apropierea lui Valentin. Era o mireasmă exotică, pe care mirosul ei nu o cunoștea. Apoi, locuința lui Valentin într-o cameră ce ținea de apartamentul ei, și mai ales frumusețea misterioasă și provocatoare a femeii... Din aceste trei elemente se născuse în sufletul ei, fără să-și dea sama cum, certitudinea Legăturii dintre Valentin și Aneta Ionescu.

Se temuse până atunci, fără să știe de ce, de o femeie din umbră. Venise la Cluj decisă să-l determine pe Valentin să-i spună întreg adevărul. Se frământase destul în cele zece zile **d. uPa Petrecere** > ca să aibă dreptul la acest adevăr. Se gândise că poate nu o mai iubește pe ea, apoi că poate a intervenit începutul unei iubiri noi, poate chiar o propunere de căsătorie mai avantajoasă, cu o fată mai bogată. Numai la o asemenea legătură, carnală, nu se gândise. Simțea în adâncul ființei o rană din care-i sângea o amărăciune neînchipuită, ce-i îmbiba și trupul și sufletul.

Traversa cu o tot mai mare încordare străzile, fără să știe încotro merge. Se opri dintr-odată dinaintea unui mic restaurant dintr-o suburbie. Se simțea rău și se temea să nu leșine. Intră și ceru un coniac. Apoi încă unul.

Băiatul de serviciu, un puști de vreo patrușprezece ani, când Sora ceru și al treilea păhărel, zâmbi și-i zise:

— Domnișoara vine desigur de la o petrecere!

Sora îl privi încruntată, plăti și ieși.

Coniacul îi făcu bine. Știa de-acasă că-i face bine uneori. Dar trei păhărele deodată nu băuse nicicând. Începu să-i simtă tăria. Dar odată cu ea, începu să-i curgă prin trup o căldură bună, și gândurile începură să i se limpezească.

«Da, am plecat la clinică» își zise ea, și se uită

dezorientată împrejur. Făcu vreo câțiva pași și, la o încrucișare de uliți, întrebă pe un trecător încotro trebuia să o <puce pentru a ajunge la clinica ginecologică.

— O, domnișoară! Dar cum de-ați ajuns aici? Clinicile sunt în direcția exact contrară.

Omul, binevoitor, îi spuse pe unde să o ia înapoi pentru a ajunge la o linie de autobuz, îi recomandă să-și ia bilet cu corespondență, iar după ce va ajunge în piața mare a orașului, ce autobuz să ia până la Clinici.

Îi trebui aproape o jumătate de oră până ajunse. Găsi și clinica pe care o căuta, dar se opri în fața clădirii.

Când plecase de la fosta locuință a lui Valentin, nu voise să-l întâlnească la clinică, ci numai să-i afle adresa noii locuințe. Acum i se părea că nu mai are niciun rost s-o știe-Atunci de ce mai venise până aici? Ar trebuită se întoarce la locuința verișoarei, să-și facă bagajul și să se înapoieze cu primul tren acasă. Ce voise să afle de la Valentin aflate singură.

Se întoarce până la poarta de fier a curții. Dar aici se opri, cuprinsă de o adâncă îndoială, care părea ran mult o încercare disperată de a nu porni pe un drum Jara de întoarcere. Aflase ea într-adevăr ceea ce voia sa știe de la Valentin 5 Se putea întoarce acasă fără să stea de vorbă cu el? Nu! Trebuia să știe dacă Valentin o iubea pe aceasta femeie! Numai atunci va vedea ce are de făcut!

Se înapoie, intră în clinică și se apropie de portar. Ceasul de părete arăta amiaza.

— Da, este aici domnul doctor. Dacă vreți, puteți să-l așteptați. O să coboare îndată.

— Nu, te rog, sunt grăbită. Am nevoie numai de adresa locuinții lui.

Portarul o privi mirat.

— Regret, domnișoară, dar adresa locuinții nu i-o știu nici eu.

— Se poate? Dar când e nevoie să fie chemat urgent la clinică, ce faceți?

Omul se uită la ea cu simpatie. Părea încurcat.

— Să vă spun adevărul, domnișoară. Știm adresa, dar

domnul doctor ne-a oprit să i-o spunem vreunei femei. Și azi, numa cu o jumătate de ceas înaintea dumatăle, a mai întrebat cineva de adresă, tot o femeie.

— Așa?! - făcu Sora. Și adăugă: - Dar eu sunt din același oraș cu domnul doctor Grecu. Suntem și înrudiți oarecum.

— Da? Atunci e altceva!

Portarul intră în cabina lui, se uită pe un tablou afișat pe perete, se întoarce și-i dădu adresa.

— Ați putea să-l așteptați. Coboară în cel mult o jumătate de ceas.

— Mulțămesc, dar nu pot acum. Mai am de alergat prin oraș. E târziu - zise Sora, uitându-se la ceas -, se închid magazinele. Dar n-ai putea să-mi spui cum era domnișoara care s-a interesat de adresa domnului doctor? Am venit cu o prietenă, care și ea vrea să-l vadă, minți Sora.

— Nu era o domnișoară, ci o doamnă. O doamnă înaltă, brunetă, cu nasul mare. Dar cum spuneai că o cheamă pe prietena dumatăle?

Sora spuse un nume pe nimerite.

— Nu! N-a fost ea! Pe doamna care a întrebat o chema Ionescu. Așa mi-a lăsat vorbă să-i spun domnului doctor, că l-a căutat doamna Ionescu.

— Da, e altcineva, zise Sora și, mulțumindu-i portarului, ieși.

Trecu repede prin curte, de teamă ca nu cumva tocmai atunci să coboare Valentin și s-o ajungă din urmă, și se îndreptă spre oraș.

Ajungând împiața mare, o traversă, mai străbătu vreo trei străzi, și, când intră în bulevardul pe care stătea verișoară-sa, se opri brusc, privind fix înainte, ca și când i-ar fi tăiat drumul năluca unui dușman pe care numai ea o vedea: pe trotuarul celălalt trecea, înaltă, frumoasă și nepăsătoare, Aneta Ionescu. O fixă îndelung, încât trecătorii începură să se uite mirați în direcția în care privea Sora.

Nu urâse niciodată și pe nimeni până acum. Dar

acum simți, dintr-odată, cum din adâncurile ființei sale se ridică un val puternic de ură ce-i tăie respirația. Da, pe femeia aceasta o ura de moarte. O ura pentru că-i întinase dragostea ei curată. O ura pentru că-i răpise liniștea și fericirea. O ura pentru că, egoistă și nepăsătoare, profitase de slăbiciunea lui Valentin. «Această femeie este dușmana mea! A mea și a lui Valentin! – își zise Sora, pricepând deodată, sub impulsul răzvrătirii de ură, ceea ce nu înțelesese până atunci.

— Și lui îi e dușmană, pentru că Valentin nu a iubit-o și nu o iubește. Dacă ar fi iubit-o, n-ar fi plecat de lângă ea, și dacă ar iubi-o, nu s-ar ascunde de ea.»

Raționamentul acesta, care-i trecu fulgerător prin minte, o făcu să-și continue drumul cu pas hotărât. Era târziu și nu voia să întârzie la masă, să-și oblige rudeniile s-o aștepte.

XVI

A doua zi, Sora se sculă de dimineată, și până să se trezească verișoara ei, ieși să caute noua locuință a lui Valentin. Trebuia să-l vadă, să stea de vorbă cu el. O găsi, dar Valentin plecase la clinică. Se întoarse acasă și luă micul dejun cu Flori ea.

— Unde-ai ieșit atât de dimineată?! o întrebă, uimita, fata.

Sora simți că nu mai trebuie să-i ascundă nimic.

— Draga mea, am vrut să-l văd pe Valentin Grecu înainte de a pleca la clinică.

— A! Va să zică tot este ceva între voi!

— Da, dar nu suntem logodiți oficial. Îmi face curte și-atâta tot! Aș vrea să-i dau câteva știri de-acasă, de la părinții lui.

— Dar pentru așa ceva nu trăbă să te scoli cu noaptea-n cap și să bați străzile în zori. Poți da un telefon la clinică și vă dați o întâlnire. Poți să-l inviți aici. M-aș bucura să-l cunosc și eu. Treci la telefon și fă numărul clinicii ginecologice. Vezi că e o carte de telefon lângă aparat.

Sora trecu în antreu, unde era instalat telefonul, dar,

cum era un telefon cu centrală automată și nu știa să-l folosească – la bancă aveau instalația cu centrala la poștă –, trebuia să-i facă numărul Florica și tot ea să-l cheme pe Valentin.

Răspunse o voce ursuză:

— Îl chem imediat. La ora asta n-au început nici operațiile și nici vizitele la bolnavi.

Totuși trebuia să aștepte mult până când auziră din nou, în receptor, vocea ursuză de la început.

— Dar cine-l caută pe domnul doctor?

— De la locuința consilierului Negru, spuse Florica.

Se părea că de la clinică cineva cerea informații suplimentare, pentru că iarăși se auzi în telefon vocea ursuză, întrebând de astă dată:

— Cine îl caută? Doamna Negru?

— Nu, domnule, nu-i nicio doamnă. E o domnișoară – zise, râzând, Florica. Și punând mâna pe microfon, ca să n-o auză, se-ntoarse spre Sora: – Câte precauțiuni! Da' știu că-i dificil logodnicul tău, n-am ce zice!

Dar înainte ca Sora să-i poată răspunde, Florica, luă mina de pe microfon și continuă convorbirea:

— Da, domnule doctor, o domnișoară vă vorbește, și alta-i urmează numaidecât.

Și-i trecu receptorul Surorii.

— Bună-dimineața, Valentine! Te-am luat de la trebi... Cum? Nu-mi cunoști vocea? Apoi, da, n-ai de unde, că n-ai mai vorbit cu mine la telefon. Sora sunt... Da, Sora... Când te pot vedea? Dar încă azi!... Nu știu, poate rămân mai mult. Depinde... Nu, nu sunt în niciun caz în trecere... După-amiază, la șapte? E cam târziu, dar, în fine... Da, îți știu adresa... Cum am aflat-o? Te interesează?... Bine, dacă te interesează, o să-ți spun după-amiază... La revedere!

— De ce nu l-ai invitat aici? întrebă Florica.

— A! Am și uitat! Scuză-mă, te rog! O să vină el aici, altă dată.

— Dar cum?! Nu-i știi adresa?!

— Pe cea veche da. Însă s-a mutat de vreo două săptămâni și încă n-a ajuns să mi-o comunice acasă. Am

aflat-o ieri, înainte de amiază, la clinică.

— Așadar n-ai fost la Grădina Botanică! râse Florica.

Sora se-nroși. Când, cu o zi înainte, la masă, vară-sa o-ntrebasese cum și-a petrecut dimineața, îi spusese că s-a plimbat în Grădina Botanică.

— Pentru că m-ai mințit, am să te pedepsesc - spuse Florica, surâzând.

— Ai să mergi cu mine în oraș, la târguieli, și pe urmă te duc în Grădina Botanică. Nu se poate să vii la Cluj și să nu vezi Grădina Botanică! E o minune!

Colindară prin mai multe magazine, și Sora se minună dinaintea unor galantare, de parcă le vedea pentru întâia oară.

— Dar, Soro, le-ai văzut și alaltăieri! Ai uitat?! întrebă, uimită, verișoară-sa.

— Da?! - întrebă ea, prefăcându-se mirată.

— Se poate, dacă zici tu. Probabil că am văzut atâtea noutăți deodată, încât nu le-am reținut pe toate...

Mințea. Știa că alaltăieri nu văzuse mâinimic din câte îi arătase Florica. Umblase, lângă ea, pe străzi și prin magazine, cu gândul la năcazul ei și făcând mereu efortul de-a părea liniștită, naturală, de a nu lăsa să se vadă nimic din zbuciumul ei sufletesc.

Petrecură apoi două ceasuri în Grădina Botanică. Aerul proaspăt, florile, plantele exotice din sere, mulțimea pasărilor și liniștea din jur o luminară și o purificară.

După-amiază, așteptă totuși cu îngrijorare, cu teamă și cu un fel de repulsie întâlnirea cu Valentin. Argumentarea logică, «matematică» pe care și-o construisese nu-i putea înăbuși decât în parte reacția instinctului. Ceva se întâmplase totuși, ceva care o rănea și o umilea și care făcea ca Valentin să i se pară altul decât «înainte». Altul, pe care, lata, acum, în pragul întâlnirii, nu mai știa dacă-l iubește sau nu, sau dacă l-ar mai putea iubi.

Dar când Valentin îi deschise ușa, simți unjunghi drept în inimă. Era să nu-l mai cunoască de îmbătrânit ce părea.

Fv? ța1, era suptă, ochii căzuți în orbite, și în ei

pâlpâia o flacăra ciudată, parcă un fel de spaimă. De altfel de când vorbise cu el la telefon i se păruse că vocea lui era obosită nesigură și temătoare. Dar crezuse că de vină era surprinderea de-a auzi că ea era în Cluj și că vrea să-l vadă. Acum însă, văzându-l, privirile Surorii se umplură de lacrimi, repulsia cu care venise la el se topi, și, după o clipă de uimire, se repezi, îl îmbrățișă și îl săruta.

— Nu trăbă să-mi spui nimic! Știi tot, Valentine! Tot! Tot!

Simțindu-l rigid, Sora îl îmbrățișă din nou, îl strânse cu putere și-l sărută iarăși.

— Nu-ți fie teamă! Știi tot! Îmbrățișează-mă! Sărută-mă!

Ochii lui Valentin începură să crească, o fixară uimiți, apoi privirile lui căpătară strălucire, căldură, ca și când ar fi înviat sub impulsul unui izvor de viață nevăzut. Coborî pleoapele, o îmbrățișă, o sărută cu disperare, nesfârșit. Apoi căă, zguduit de un hohot adânc.

Sora, desprinzându-se de el și așezându-se pe divan – simțea că nu o mai țin puterile –, repetă:

— Nu trăbă să-mi mai spui nimic. Știi tot. Am aflat.

— Cum ai aflat? o întrebă, tulburat, Valentin, așezându-i-se alături și luându-i o mână în mâinile sale.

Sora începu să-i povestească repede, și, povestind, își dădu sama că trece prin aceeași succesiune de stări sufletești prin care trecuse și cu o zi înainte. Când încheie, zise, încercând să surâdă:

— Nu ți se pare că sunt un bun detectiv?

Dar simți că zâmbetul ei e fals, că nu era deloc veselă, ci că, dimpotrivă, îi venea să plângă. Îi trebui o mare încordare a voinței ca să se rețină.

— Da – zise grav Valentin –, ai aflat unele lucruri, dar mai mult aspecte de suprafață. Trăbă să-nțelegi însă miezul lucrurilor, pentru ca iertarea ta și purificarea mea să fie totale.

Sora simți că Valentin are dreptate. Pusese degetul chiar pe rană, pe rana ei din suflet. Căci, istorisindu-i ceea ce știa, ce aflase, cu cât se apropia de sfârșitul istorisirii,

cu atât îi creștea în inimă sentimentul că ea nu-l iertase. De aceea îi venise să plângă.

— Tu trăbă să știi și să te convingi, Soro, că eu n-am iubit-o și nu o iubesc pe femeia aceea, că nu m-a legat și nu mă leagă nimic de ea. A fost o întâmplare nenorocită. Dar pentru a înțelege acest adevăr – pentru că acesta e adevărul și este nevoie să-l înțelegi –, trăbă să știi cum s-au petrecut lucrurile. Tu mi-ai spus adeseori că fără sinceritate nu poți trăi. Acum simt și eu că așa este. Nici viață, nici iubire nu poate fi fără sinceritate. Eu mă hotărâsem, de altfel, să fiu sincer, să-ți spun tot, ca, dacă vei putea, să mă ierți. Dar nu acum. Mai aveam nevoie de-o vreme, ca să mă reculeg.

Sora tăcea. Își trăsese încet mâna dintr-ale lui și le ținea pe amândouă în poală.

Valentin se ridică de pe divan și începu să măsoare odaia în lung și-n lat, cu minile la spate. Un răstimp se plimbă în tăcere, cu pleoapele lăsate. Apoi începu să vorbească, fără a se opri din mers.

— Îmi vine nespuse de greu să-ți vorbesc despre asemenea lucruri. Dar n-am încotro și te rog dinainte x/ mă ierți. Cei ce vor să trăiască o viață împreună, trăbă să se cunoască profund, cât mai bine. Pentru mine nenorocirea a fost că nu m-am cunoscut destul de bine. Nu mi-am cunoscut înclinarea spre senzualitate. M-am crezut întotdeauna invulnerabil din acest punct de vedere, ca și din altele de altminteri, pentru că am avut totdeauna o mare încredere în puterea voinței mele. Muncind mereu, așa cum am muncit eu, preocupat de ceea ce trebuia să cetesc, să lucrez, poate că nici n-am avut cum să-mi cunosc această înclinare. Te rog să mă ierți, dar era nevoie de această introducere că să înțelegi mai bine cele ce ți le voi povesti. Și acum voi fi cu totul sincer.

Se întrerupse și iarăși se plimbă un răstimp în tăcere. Apoi începu să povestească aventura lui, neascunzând nimic, de când o cunoscuse pe Aneta Ionescu și până la petrecerea de Sântilie.

Sora îl asculta cu ochii închiși, cu dinții încleștați.

Vru să-i spună că nu o interesează toate amănuntele pe care i le istorisea și de care îi era silă și rușine că le auzea rostite de gura lui. Dar se stăpâni, simțind că Valentin avea nevoie de această spovedanie pentru a se elibera de povara minciunii față de ea. Și, treptat, o adâncă înduioșare puse stăpânire pe sufletul ei. Îi era milă de suferința ce se deslușea printre cuvintele lui Valentin, îi era milă de dragostea ei umilită, îi era milă de iubirea lor frumoasă de altă dată.

— Mai departe nu mai am nimic să-ți spun. Ai aflat singură. Îți voi spune numai ce nu știi. Când m-am întors* după petrecere, n-am mai tras la vechea locuință, ci la un prieten, până mi-am găsit alta. Mi-am găsit-o pe asta încă în aceeași zi. Apoi m-am informat la portar dacă e acasă. Nu era. Nu venise încă. M-am mutat, cum știi, cum ți-a spus portarul. A treia zi a venit și ea. M-a chemat la telefon, fără să spună cine vrea să-mi vorbească. I-am recunoscut însă imediat glasul și am închis telefonul. De atunci sună mereu, în fiecare zi, tot înainte de amiază. Am lăsat vorbă să nu-i spună nimeni nimic despre mine, nici dacă sunt „în clinică, nici ce adresă am. Ieri, după cum știi, a fost la clinică. De când am venit, de după petrecere, n-am mai vă7UÎ-O. Și... n-am s-o mai văd! Niciodată!

Tăcură amândoi un lung răstimp. Apoi Sora șopti!

— Dar e frumoasă, Valentine...

— Ce găsești frumos la ea?!

— E un tip exotic...

— Asta da. Portarul îmi spunea odată că-i armeanca sau grecoaică, nu mai mi-aduc bine aminte.

— E, totuși, frumoasă. Are o frumusețe provocatoare, așa mi se pare.

— Ah! E o nevropată. Asta e. Te rog, să nu mai vorbim de ea.

— De ce? Te mai temi încă?

— Nu! Nu mă mai tem. Dar am început să mă purific și iar mă...

Nu încheie fraza, dar Sora înțelese ce a vrut să spună.

— Nu te mai temi deloc, deloc, Valentine?

El se opri o clipă din mers, o privi adânc în ochi și zise:

— M-am eliberat de ea încă din noaptea aceea de Sinilie. O să-ți spun altă dată prin ce chinuri am trecut atunci, nu pentru ea, ci pentru tine. M-am întors aici ca om liber și mi-am luat toate măsurile de precauțiune ca să nu mă mai întâlnesc cu ea, tot ca om liber. Acum, că ești tu aici, lângă mine, nu mai am nevoie de nicio măsură de precauțiune. Sunt așa de sigur, cum sunt sigur că respir.

— Ah, Valentine! A fost groaznic ce mi-ai povestit, dar simt că e mai bine așa. Ai avut dreptate. Acum simt că te-am iertat de tot. Dar pe femeia aceea să știi că o urăsc din tot sufletul, deși e foarte frumoasă, așa să știi!

— O urăsc și eu, Soro. Acum s-a isprăvit cu desăvârșire. Tu ești aici, lângă mine, și de nimic nu-mi mai pasă.

— Crezi în ajutorul meu Valentine?

Valentin i se lăsă la picioare și-și puse capul pe genunchii ei.

— Dragă Soro, îl simt. Cum să nu cred în el?

Ea își puse mâna în părul lui și începu să plângă domol. Apoi plânsul izbucni cu putere, și multă vreme el nu o mar putu opri.

— Dagul meu - zise Sora într-o târziu, liniștindu-se -, ce bine-ar fi fost dacă veneam și eu cu tine, dacă aș fi urmat și eu o facultate! Ți-am spus că sunt gata să părăsesc slujba de la bancă și să vin cu tine, dar n-ai vrut. Dacă aș fi venit, nu se întâmpla toată grozăvia asta, nenorocirea asta.

— Da, acum regret și eu, Soro, că n-ai venit.

Și începură să-și povestească amănunțit zbuciumul sufletesc prin care trecuseră. Era lung și încâlcit și nu isprăviră de povestit zile întregi, după aceea. Simțeau nevoia de-a-și spune tot, până la amănuntele cele mai neînsemnate și până la nuanțele cele mai subtile ale sentimentelor și senzațiilor. Simțeau nevoia de a nu-și ascunde nimic, nu numai din imboldul sincerității și al

iubirii, ci și pentru că, mărturisindu-se unul altuia, își dădeau sama că înlăturau pentru totdeauna viața și timpul ce se intercalaseră, străine, între ei, înstrăinându-i. Și se simțeau iarăși intimi, așa cum fuseseră înainte.

Pentru că Valentin voia cu tot dinadinsul să-și dea examenul de diplomă în februarie, deși pierduse peste două luni din timpul de studiu, făcură împreună un riguros program de lucru, hotărând să se vadă numai o dată pe zi, sara, între șapte și nouă. Avea și el nevoie de un timp de recreere. De la șapte la nouă se vor plimba, vor cina împreună sau vor merge la cinematograful. Stabiliră ca Sora să rămână toată luna august la verișoară-sa, și, dacă va fi nevoie, și mai mult, prelungindu-și concediul. Va avea astfel și ea prilejul să petreacă o vreme ca studentă, deși fără cursuri, căci universitatea era închisă.

După vreo două săptămâni, într-o sară, Sora-l întrebă pe Valentin cu un ton melancolic:

— Nu ți se pare, dragul meu, că suntem mai bătrâni acum decât înainte de...

— Mai bătrâni nu! Impresia asta îți vine din experiența prin care am trecut.

— Da? Adică simți și tu tot așa?

— Când trece cineva prin ce am trecut noi, i se pare că a trăit mai mult decât perioada de timp real parcursă. Vremea de mai nainte i se pare cu mult mai demult trăită decât a fost într-adevăr trăită.

— Da, chiar așa mi se pare și mie.

— Dar, cu timpul, intensitatea acestei senzații scade. O să vezi tu.

Valentin se restabili repede. Totuși, trăsăturile figurii îi rămaseră mai aspre, dar Surorii nu-i displăcea această schimbare. I se părea că acum se poate răzima mai sigură de brațul lui, când mergeau la plimbare.

Într-o zi, Valentin cumpără inelele de logodnă și le schimbară în familia verișoarei Florica. Cu acest prilej, fu o serbare frumoasă în casa consilierului Negru. Invitaseră și un preot, pentru că doamna Negru susținea că inelele trebuie numaidecât binecuvântate de un preot, și câțiva

intimi ai familiei. Cu acest prilej, doamna Negru și soțul ei se oferiră să le fie nași la cununie. Tinerii le mulțumiră, și, când ieșiră, spre sară, la plimbare, trimiseră două telegrame, una doctorului Grecu și alta avocatului Vasile Preda, anunțându-le logodna cu inele, cu preot, cu nași - logodnă în toată regula.

Și Valentin, și Sora, care în fiecare sară se plimbau împreună, se mirau că nu au întâlnit-o niciodată, nicăieri pe Aneta Ionescu.

— Eu cred că știe de tine - zise într-un rând Valentin - și de aceea nu cutează să ne iasă în drum.

— O femeie ca ea să nu cuteze?! se miră Sora.

— Cred că, dacă aș fi singur, m-ar acosta. Dar pentru că știe că sunt cu tine, nu îndrăznește.

— Crezi asta?

— E o femeie ciudată, cu toane, cum zicea portarul imobilului unde-am locuit. Astfel de femei au multe curiozități. De altfel, ți-am spus. eu cred că-i nevropată.

— Atunci crezi că e bine să mai rămân?

— Desigur! Dar nu numai din cauza ei. N-ai idee ce poftă de lucru m-a cuprins de când te știu aici. Tu ai vrea să te duci acasă?

— Nu, desigur! Aș sta aici până la examenul tău de diplomă. E atât de plăcută fiecare zi lângă tine!

— Apoi - zâmbi Sora -, mi-aș face și eu stagiul de studentă. Mai prind și eu câte ceva din felul vostru de-a fi. Nu ți se pare că-s mai elegantă acum decât acasă? Florica are un foarte dezvoltat gust artistic și m-a-nvățat să mă-mbrac mai frumos decât înainte.

— Dacă-i așa - râse el -, deși mie nu-mi plac fetele prea elegante, cere-ți prelungirea concediului.

— Am și făcut-o!

— Nu mai spune!

— Deocamdată pentru septembrie.

Într-o după-amiază meraseră la plimbare pe strada unde stătuse Valentin. Portarul era pe trotuar, cu pipa îngură.

— Ce mai faci, domnule Dumitre? - îl întrebă

medicinistul.

— Văd că tragi tare, colbăiești cu-strășnicie!

Valentin știa că Dumitru nu avea voie să fumeze când era stăpână-sa acasă. Spunea că-i otrăvește casă, culoarele, cu mahorca lui puturoasă.

— Mulțămesc. Acum fac bine, domnule doctor. Stăpâna a plecat iar. Era și timpul, că altfel m-aș fi mulțămit de slujbă. Ce m-a mai fiert în aceste trei săptămâni din urmă!...

Valentin și Sora se uitară unul în ochii celuilalt jji surâseră. Era așa cum își închipuise Valentin. Văzând că nu-l poate întâlni singur, că nu-i răspunde la telefon și că nu-i poate afla noua adresă, Aneta plecase din oraș.

Pe la mijlocul lui septembrie, Valentin se trezi cu factorul poștal, care-i aduse un mandat. Nu putea fi de-acasă. Primise bani cu două săptămâni înainte, la întâi ale lunii, cum îi trimitea de obicei tatăl său.

Era de la Aneta. Îi trimitea chiria pe două luni, avansul pe care îl plătise el. Pe cupon scrisese numai atât: «Nu-mi place să rămân datoare!»

Era o aluzie la avansul asupra chiriei, sau era și o amenințare?

Valentin îi arătă Surorii cuponul.

— Ce crezi? E o amenințare?

— Cine știe? Poate pregătește o răzbunare.

— Orice-ar pregăti, nouă nu ne mai poate face niciun rău.

Trecu și septembrie, și Sora își prelungi concediul și pentru octombrie.

Sosiră studenții, studentele. Era o forfotă ca la bâlci pe scările și sălile universității. Sora se amesteca uneori printre ei, singură sau însoțind-o pe Florica. Îi plăcea învâlmășeala asta de tinerețe și de voie bună.

Fură cele mai frumoase zile din vremea logodnei lor. Luau, adeseori, sara, cina împreună, în câte un mic restaurant, povestindu-și ce văzuseră și ce auziseră peste zi. Sora era încântată de aspectele noi, ale vieții studențești, pe care le descoperea în sălile de curs și pe

culoarele universității, dar Valentin părea mai fericit decât ea. Era mai vorbăreț, mai luminos. El o întâlnea în fiecare sară cu mulțumirea recreatoare a muncii săvârșite, a sporului din ziua aceea. Îi vorbea cu însuflețire despre ce a mai învățat, despre cât a mai scris la teză. Surorii îi plăcea să-l asculte, dar, de la o vreme, începu să-și dea sama că se plictisește. La început nu înțelegea care ar putea fi motivul acestei senzații, dar apoi și-l lămurii. Trecea zi după zi fără să facă nimic. Toate grijile ei se mărgineau la toalete, la plimbările cu Valentin, la vizitarea magazinelor. Nici măcar frecventarea unor cursuri, împreună cu Florica, nu reușea să-i umple golul ce începu să-l simtă în suflet. Studenții aceia se duceau la cursuri urmărind un scop, pe când ea bătea sălile universității numai pentru a-i trece mai ușor timpul până la ceasul când trebuia să-l întâlnească pe Valentin. Orele petrecute cu el erau pline, e adevărat, dar ziua întreagă trecea tot mai încet, tot mai greu. Fiind obișnuită cu lucrul, cu satisfacția adâncă a muncii împlinite, nu se simțea întreagă, sănătoasă, pierzându-și vremea în zadar. Dorea din ce în ce mai mult să meargă acasă, să-și reia lucrul zilnic.

Întâmplător, către sfârșitul lui octombrie, trecură iar pe dinaintea locuinței de odinioară a lui Valentin. Portarul, ras proaspăt, cu haine noi, cu pipa în gură, vorbea însuflețit, pe trotuar, cu un domn. Când Valentin și cu Sora ajunseră în dreptul lor, domnul acela tocmai pleca.

— Tot bine, domnule Dumitre, tot bine?

— Acum e bine de tot, domnule doctor! Am alt stăpân.

— Cum așa?! se miră Valentin.

— Tocmai îi explicam domnului care a plecat și care se interesa de casă că a venit prea târziu. Doamna Ionescu și-a vândut casa. A cumpărat-o un negustor. Numaidecât mi-a mărit salariul, încât mă pot mișca și eu puțin mai omeneste! Mi l-a dublat, domnule doctor! S-a minunat când a auzit pe ce am slujit până acum cu credință și cu omenie.

— Te felicit, domnule Dumitre *!* și vechea stăpână

unde-i? S-a mutat într-altă casă?

— Am auzit că s-a stabilit la București. Se zice că s-a măritat c-un milionar. De! Nu-i de necrezut, că era lacomă de bani și zgârcită de n-avea păreche.

— Cum zgârcită, când mie mi-a restituit chiria?! zâmbi Valentin.

— Va restituit-o?! Asta-i o adevărată minune!

Valentin observă că Dumitru ar mai fi vrut să spună ceva, dar ochii i se opriră pe fața luminoasă a Surorii și tăcu.

A doua zi, Sora îi spuse lui Valentin:

— Ce-ai zice, dragul meu, dacă m-aș duce acasă? Am stat prea mult pe capul rudeniilor.

— Dar am văzut că lor le pare bine să stai oricât ai vrea.

— Sunt oameni buni, dar cred că am cam abuzat de bunătatea lor. Apoi, mai este ceva. Florica e mereu la cursuri, tu înveți toată ziua, numai eu pierd vremea degeaba. Câteodată, peste zi, mi-e urât, Valentine.

— Ei, n-ai fi fost o bună studentă! Te-ai fi plictisit degrabă!

— N-ai dreptate. Dacă-ș fi fost studentă, aș fi avut de lucru toată ziua. M-aș fi dus la cursuri, aș fi studiat.

— Hm! Sunt studente care nu prea fac nimic, și totuși nu se plictisesc.

— Dimpotrivă! Eu am auzit că fetele sunt mai silitoare și mai conștiincioase decât băieții.

— Sunt și astfel de fete, dar mai puține decât îți închipui tu. Dar, pentru că spui că te plictisești, te anunț că în curând va începe un ciclu de conferințe publice pe care ai putea să le asculți și tu, cu mult folos.

— Nu! Dacă n-ai nimic împotrivă, plec poimâine.

— Te-ai hotărât?

— Tu ce zici?

— Eu zic să faci cum crezi tu că e mai bine. E adevărat că dacă ești obișnuit j: u munca organizată, regulată, de la o vreme te plictisești fără nicio ocupație. Nici eu n-aș putea trăi așa.

— Apoi vezi!

— Dar, bine, tu ești femeie! Și parcă am auzit că, după o teorie feminină, femeia trăbă să treacă prin viață amuzându-se, spuse Valentin zâmbind.

— Eu nu-s făcută pentru o asămenea teorie. Mie-mi place să lucrez. Mă simt mai curajoasă, mai puternică și, mai ales, mai mulțămită când fac ceva. Cred că nimeni nu poate fi fericit dacă nu lucrează.

— Asta-i teoria mea, dragă Soro!

— Să-mi dai voie să fie și-a mea.

— Îți dau, chiar cu plăcere... Numai că mi se pare că ai uitat ce spuneai după bacalaureat.

— Ce spuneam?

— Că nu vrei să ajungi nici profesoară, nici funcționară, ca să nu te schimbi într-un automat. Să repeți zilnic același lucru.

— Da, nici acum nu mi-ar plăcea să ajung o mașină. Să apeși pe un buton și să pornească. Dar acum nu mai mi-e frică. Am aflat secretul.

— Ce secret?

— Să n-ajungi un fel de mașină lucrătoare.

— Și care-i secretul?

— Să-ți placă lucrul pe care-l faci. Să-ți iubești meseria. Să pui o parte din sufletul tău în muncă. Să nu faci nimic numai din datorie, numai pentru că trăbă să faci. Numai atunci munca te uzează și te schimbă în mașină de muncit. Dacă pui suflet, e altceva.

Valentin o îmbrățișă ușor și o sărută cu gingășie.

— Draga mea, nu te mai opresc! Ai dreptate în ce spui. Știu din experiența mea. O să ne potrivim în toate împreună.

Peste două zile, Valentin și Florica o conduseră pe Sora la gară.

— Să nu faci cumva să nu vii la cununia noastră, Flonco! u spuse Sora verișoarei sale, îmbrățișând-o de despăr

— Nici dacă mă vor ține legată! N-avea nicio grijă! Doar îți voi fi sora de mireasă!

— Apoi tocmai de-aceea!

Hotărâseră căsătoria către sfârșitul cășlegilor din anul viitor. Valentin era sigur că va promova medic în februarie.

XVII

Ana Preda nu a-ntrebat-o pe Sora ce se întâmplase între ea și Valentin. Se liniștise cu mult înainte de întoarcerea fiică-sii de la Cluj, încă de când primise cea dintâi scrisoare de la Sora. Acum era mulțumită că fata revenise acasă și că redobândise seninătatea ei de-odinioară. E adevărat, nu mai era tot atât de expansivă ca mai înainte, liniile figurii păreau mai conturate, nuanțate de un aer de seriozitate. Părea mai matură, dar această expresie nu-i stătea rău, altoită, cum era, pe frăgezimea tinereții.

Ana nu a întrebat-o nimic, dar Sora, bănuind că mamă-sa observase ceva, simți nevoia unei explicații și-i spuse că între ea și Valentin se ivise un diferend din cauza unor cleвете despre plecarea lui Valentin de la clinica chirurgicală. Și-i povesti toată întâmplarea cu invitațiile în familia profesorului, cu propunerea acestuia de a-l lua pe Valentin ca asistent și despre bănuiala tânărului că subț această propunere, ca și subț invitațiile repetate în familia profesorului, se ascundea intenția de a-l atrage pentru a-l căsători cu Dina. Și întoarse povestirea în așa fel, încât să o convingă pe maică-sa ca Valentin renunțase la propunerea profesorului numai din dragoste pentru ea.

Ana crezu că acesta fusese adevărul motiv j supărării dintre Sora și Valentin și-i plăcu atitudinea băiatului. Făcuse un gest frumos, demonstrase că are caracter. Dar se și îngrijoră, trecându-i prin gând că asemenea propuneri s-ar putea să i se mai facă lui Valentin, și, în altă împrejurare, cine știe dacă nu va fi ispitit de o combinație cu o fată bogată. Își dădea sama că, gândindu-se astfel, îl nedreptățea pe băiat, dar ea știa cum e viața jice mari ispite pot îi pentru un tânăr averea și o carieră înlesnită. Și se acuza că prea de tânără și-a lăsat-fata să se lege de Valentin, că de când ieșise din liceu,

dacă n-ar fi fost legată, ar fi putut să aibă și alți pețitori. Așa, fiind legată, cine știe când se va mărita.

Reluându-și lucrul, Sora rămase uimită de atmosfera care domnea în bancă. Funcționarii păreau nervoși, și însuși nașul ei, Sava Scurtu, părea neliniștit. Fără să întrebe pe cineva, în câteva zile desluși cauza: o mare firmă străină ducea o luptă necruțătoare împotriva întreprinderii forestiere a băncii. Își deschisese magazine în toate localitățile unde avea și întreprinderea «Fortuna» magazine, vindea din ce în ce mai ieftin, până când îl sili pe Sava Scurtu să vândă materialul lemnos subț prețul de cost.

Directorul «Fortunei» nu era omul care să se sperie de concurență. Încă de la începutul întreprinderii forestiere trebuise să se lupte cu mai multe firme care încercaseră să-i facă dificultăți. Rând pe rând, concurenții se retrăseseră din luptă. O singură firmă rezistase mai mult, dar și aceea încetase concurența de mai bine da-un an. De vreo câteva luni însă, reîncepuse lupta, de astă dată cu intenția clară de a-și lichida adversară.

Întreprinderea forestieră începu să lucreze în pierdere mare, și pierderea aceasta se răsfângea asupra bugetului băncii «Fortuna». Sora văzu că și tatăl ei era din ce în ce mai îngândurat, și, de la o vreme, neliniștea ce domnea între toți cei ce aveau relații directe cu banca trecu și în sufletul ei. Înțelese că toți își puneau încă încrederea în spiritul practic și în priceperea negustorească a directorului și i se păru că autoritatea lui crescuse între funcționari și între membrii consiliului de administrație.

Sora avusese întotdeauna o mare încredere în nașul ei. O avea și acum. Totuși încrederea aceasta nu o scăpa de îngrijorare. Ea cunoștea strâmtorarea în care trăia familia lor, mai ales de când Iuliu se înscrișese la litere și locuia, fără bursă, la Cluj. Salariul lui taică-său, ca avocat al băncii, și cu salariul ei, abia ajungeau să acopere cheltuielile sporite. Maică-sa, care altă dată aducea mereu vorba despre ieșirea ei din slujbă, acum nici nu mai

pomenea de o asemenea posibilitate. Cancelaria avocațială nu mergea cu mult mai bine decât înainte. Totuși activitatea ei se înviorase puțin în comparație cu trecutul, iar două procese mai mari, pe care Vasile Preda le câștigase în timpul iernii, îl încurajaseră pe avocat și ajutaseră la astuparea unor găuri din bugetul familiei. În casă nu vorbeau niciodată despre situația grea în care ajunsese banca, dar și Vasile Preda, și Ana, și Sora se gândeau că le-ar fi foarte greu să răzbată printre nevoi dacă ar fi să li se reducă salariile.

Valentin veni de sărbătorile Crăciunului, dar nu rămase decât patru zile. Își dăduse teza la tipar, și urma să facă, îndată după sărbători, corecturile primei coli. Împrejurarea și timpul scurt cât rămase în oraș, nu-i îngăduiră să-și dea sama de îngrijorarea ce domnea atât în familia lui, cât și în cea a avocatului, deși tatăl său îi aminti, în treacăt, de concurența neînduplecată pe care trebuia să o suporte banca «Fortuna». Vorbiră însă mai mult de teza lui Valentin și de hotărârea lui de a-și da doctoratul în februarie. Doctorul se bucura și de această promovare, dar și de faptul că astfel va rămâne numai Ion la facultate și deci va avea cheltuieli mai puține. Se gândea cu îngrijorare la cazul în care banca nu va mai putea da nicio tantiemă membrilor din consiliu.

Doctorul Grecu ar fi renunțat bucuros la slujba oficială de medic de plasă. Cum se apropia de vârsta de șaizeci de ani, îi era tot mai greu să umble prin sate. Dar nevoile nu-i îngăduiau să rămână numai cu clientela din oraș. Sperase să-și limiteze activitatea după promovarea lui Valentin ca doctor, dar își dădea sama acum că fusese o speranță zadarnică. Viața era din ce în ce mai grea, facultatea lui Ion costa bani destui, iar fata, Anișoara, ajunsese în clasa a opta de liceu.

Către sfârșitul lui ianuarie, fu chemat la un bolnav ce locuia într-un sat aflat la douăzeci și cinci de kilometri depărtare.

Gerul se rupsese deodată, și drumurile erau desfundate. Nu putea fi vorba să meargă cu trăsurica lui.

Așa că se hotărî să plece călare. Mai umblase el, prin sate, calare, dar rar, numai când tina era foarte mare. Nu-i plăcea. Se obișnuise cu trăsurica lui.

Nevastă-sa se împotrivi din răspuțeri, dar nu-l putu dezmânta.

— De trei zile-i cald ca primăvara - zise el -, iar călare se poate alegejnal bine drumul.

— Ți se pare că-i cald, omule, dar nu poți merge fără palton. Cine știe cât va trebui să stai acolo. Și-apoi, sara - și noaptea tot iarnă este, tot frig!

— Cine-a mai pomenit călăreț cu palton! - răspunse el.

— Ce, vrei să râdă și copiii de mine?!

Dar nu avu încotro și își luă paltonul.

Insistența prevăzătoare a femeii se dovedi bună, căci, după-amiază, vremea se strica dintr-odată. Întâi ploaie, apoi zăpadă, pe urmă numai zăpadă, cu o viscolire care-i îngheță picioarele de la genunchi în jos și uneori pătrundea și prin palton. Drumul pe o asemenea vreme fu greu și ținut mult, iar doctorul, pentru că-și pusese în cap să meargă dintr-una acasă, nu făcu popasuri în satele prin care trecu. Când ajunse în curte, abia putu descăleca. Părea că înțepenise. Înțepenirea trecu îndată ce intră în casă, dar începură junghiurile.

A doua zi nu se ridică din pat. Tușea săc și avea febră din ce în ce mai mare.

— Am prins oleacă de aprindere de plămâni - îi zise el nevastei.

— Trăbă să-mi pui comprese cu apă rece.

Trei zile și trei nopți i-a tot pus comprese, dar răul dinlăuntru se încingea tot mai tare.

Maria, nevastă-sa, îi telegrafie lui Valentin să vină de urgență acasă, cu un bun internist.

Valentin sosi cu trenul de sară, aducându-l cu sine pe directorul clinicii de boli interne.

Amândoi plămânii erau cuprinși, cu pronunțate tendințe de agravare. Primejdia creștea din aceea că doctorul nu prea stătea bine cu inima, ceea ce până atunci

nu știuse.

Toate încercările de salvare dădură greș. În a șaptea zi, Ion Grecu muri.

Abia atunci se văzu ce însemnase doctorul Ion Grecu pentru oraș și pentru tot jurul. Nimeni nu-și aducea aminte de o altă înmormântare atât de impunătoare. Veni lume peste lume, și din oraș, și din tot jurul.

De la unire, doctorul trăise aproape uitat de majoritatea societății românești din oraș, dar nu și de pătura mai săracă a populației, care îl chema pe el la bolnavi, fiindcă lua onorariile cele mai mici și, în unele cazuri, nu voia să primească nimic. Poate că și din cauză că își prețuia prea puțin serviciile pe care le făcea, mulți dintre cei nou veniți în oraș nu-l chemau pe el, îndoindu-se de știința lui medicală. Dar cu prilejul morții lui se vorbi atât de mult despre el, încât la înmormântare veniră și foarte mulți care nu-l cunoscuseră, dar care înțelesesă, abia în ceasul al doisprezecelea, că prin moartea lui Ion Grecu orașul pierdea mai mult decât o personalitate, pierdea un om. Întreaga presă din Ardeal publică articole elogioase despre activitatea lui, iar în câteva mari ziare din capitală apăărură corespondențe din localitate, despre contribuțiile lui la lupta pentru unire și despre devotamentul cu care se dedicase sănătății poporului. Ziarul de partid din oraș apăru, a doua zi după moartea doctorului, cu chenar negru și cu fotografia defunctului. Astfel își dădură sama localnicii că printre ei trăise, necunoscut de mulți, un om însemnat.

Toate aceste manifestări de prețuire nu putură micșora durerea familiei și a prietenilor apropiați, a celor puțini care se mai întâlneau încă la «Cazina română». Mai ales familiile Preda și Scurtu simțeau mai tare lovitura. Ion Grecu fusese singurul prieten al directorului «Fortunei», iar acesta ținea foarte mult la părerile doctorului, care, adeseori, îl ajutaseră să ia hotărâri dintre cele mai folositoare pentru bancă.

Familia Preda era cea mai de aproape lovită. Moartea doctorului schimba mult perspectivele căsătoriei Surorii cu

Valentin. În primul rând, era firesc să se amâne căsătoria, din cauza doliului. Apoi, era iarăși firesc ca soția doctorului, rămasă cu Ion la universitate și cu Anișoara în liceu, fără pensie de urmaș, pentru că doctorul nu împlinise încă zece ani de când era slujbaş la stat, să se gândească la ajutorul pe care i-l putea da acum Valentin.

Și Ana Preda era neliniștită și pentru altceva. Iată că din nou se amâna căsătoria și din nou se prelungea logodna!... «Logodnă lungă, căsătorie nesigură!» își zicea Ana. Și se mai gândea că și în cazul unei căsătorii apropiate cu Valenrin, fata ei va intra, de la început, în mari greutăți, pentru că nu se putea ca băiatul să nu-și ajute mama și frații.

Valentin își dădu examenul de diplomă în februarie, așa cum hotărâse. La susținerea tezei asistară Sora, Florica, Ion și Iuliu. La Crăciun, când discutase cu tatăl lui despre teză, astfel plănuiise Valentin să se desfășoare acest moment important din viața lui. Se gândise, împreună cu Sora, ca la susținere să asiste amândouă familiile înrudite, apoi directorul «Fortunei» cu soția, Florica și părinții ei, iar după aceea, sara, să ia masa împreună, la un mare restaurant, să ciocnească pahare cu șampanie și să asculte toasturile pe care, inevitabil, le vor rosti bătrânii. Acum, nimic din acest proiect nu se mai putea împlini. Cinară împreună în familia rudeniilor Surorii; nu se ținu niciun toast, nu se bău șampanie, și, la unsprezece, Valentin plecă să se culce.

A doua zi, tânărul doctor Grecu fu invitat de profesorul său de chirurgie, care, de data aceasta, îi expuse deslușit planul său. Voia să-l numească, pentru un an sau doi, asistent. Apoi îi va crea o conferință. Mai mult decât atât: în curând îi va trece o parte din operațiile mai ușoare. În felul acesta va mai câștiga ceva pe lângă salariul de conferențiar, derizoriu, și își va putea ajuta familia. Dacă s-ar căsători cu Dina, ar fi foarte bine pentru el, căci ar intra într-o familie avută și cu bune relații, lucruri ce nu sunt de desconsiderat în viață.

Pentru întâia oară, Valentin îi spuse că este logodit.

De altfel, purta inelul pe deget, dar se părea că profesorul nu observase.

— Da?! Nu știam - răspunse el.

— Da, ai dreptate, la asta nu m-am gândit. Totuși ai mai putea să lucrezi o vreme la noi, ca asistent. În felul ăsta ar crește și prestigiul diplomei. Ori ai de gând să-ți cauți un post?

— Mi se pare că n-am încotro, domnule profesor. Mama are încă de crescut pe frate-meu și pe soră-mea, și mijloacele materiale nu o prea îmbulzesc.

— Evident! Cu salariul ridicul al unui doctor de plasă nu se poate face avere! Iar clientela particulară, într-un oraș mic, unde mai sunt doi-trei doctori, nu înseamnă cine știe ce. Lumea nici nu-și dă sama că e un adevărat eroism pentru un medic să accepte un loc de doctor de plasă. Statul se arată mereu preocupat de problema sănătății publice, dar nu face nimic ca să-i ajute pe doctorii de plasă. Departamentul Sănătății se plânge mereu că nu găsește medici pentru mediul rural, dar când vine vorba de salarii mai mari, răspunde că nu sunt fonduri prevăzute la buget.

— M - am gândit să iau deocamdată cabinetul tatii. Avea nici n-ați crede, o clientelă foarte mare, e adevărat, mai mult în satele din jur. Dacă se va scoate la concurs postul de medic de plasă, cred că mă voi prezenta și eu.

— Ce să-ți spun! Ar fi păcat pentru talentul, pentru dexteritatea dumitale. Dumneata ești făcut pentru chirurgie. La țară, trăbă să faci de toate. Ai făcut stagiu și la alte clinici i

— Da, la cele mai importante, dar mă gândesc că, după ce vor termina școala fratele meu și cu soră-mea, să mai fac practică la chirurgie. Ambiția mea e să-mi deschid, cu timpul, un mic spital.

— Ei! N-ar fi rău, dar ai avea nevoie să mai lucrezi încă vreo doi ani cu mine. Dacă ieși dirf clinică, greu te mai întorci la ea. Viața are atâtea cotituri! Și-apoi, lipsa practicii te face să uiți și ce-ai învățat.

— Oarecare practică aș face mereu, pentru că tatăl

meu și opera, operații mai mici, e adevărat. În timpul din urmă își înzestraseră cabinetul destul de bine. Și el nutrea idealul să aibă un mic spital.

— Hm! E interesant ce-mi spui. Dumneata te vei mai gândi. În orice caz, să știi că la clinica mea ești oricând binevenit. Poate că totuși vei putea să-ți rupi o lună, două pe an.

Valentin îi mulțumi și ieși foarte impresionat de la profesor. Iată că se interesa într-adevăr de soarta lui! Și nu numai de atât în legătură cu Dina! Era un om cinstit și un adevărat profesor.

Căsătoria o amânaseră pentru duminica de după Sintilie, când aniversau logodna lor în familie.

Maria Grecu, când îi povesti Valentin convorbirea cu profesorul, rămase pe gânduri, iar când băiatul veni acasă, de Paști, reluă discuția cu el de-acolo unde o lăsaseră.

— Știu eu ce să zic, Valentine? - spuse ea la un moment dat. - Poate că ți se deschidea o carieră însemnată. Nu o să regreti că nu ai acceptat propunerea profesorului?

— Nu, mamă, n-am să regret.

— Eu sunt datoare să te întreb, pentru că lucrul cel mai important în viață e să nu faci nimic împotriva convingerilor tale intime. Interesul, evident, te-ar îndemna să-i urmezi sfatul. Dar nu te poți lua numai după interes. El nu te face nici mulțumit, nici fericit. Știu că ții foarte mult la Sora.

— Da, mamă, foarte mult.

— Bine faci. E o fată vrednică. Eu cu mamă-sa ne-am gândit de mult la căsătoria asta. Că veți duce-o mai greu acum, după moartea tatălui tău, e fără îndoială.

Nu putu și nu era nevoie să-i spună mai mult.

— Chiar dacă n-am fi logodiți, tot cu ea m-aș căsători, mamă. O iubesc.

— Dacă-i așa, și știu că-i așa, nu ai de ce să te temi de greutate. Așadar, vrei să iei locul tatălui tău.

— Da, mamă.

— A fost concurs?

— E) a.

— Și te-ai prezentat și tu?

— M-am prezentat numai eu. Singur. N-a mai concurat nimeni.

— Da, tinerii nu se prea îmbulzesc la asemenea posturi. Dar, martor mi-i Dumnezeu, noi nu ne-am putut plânge de nimic. Și înainte de unire, și după unire, am trăit bine numai de pe urma clientelei tatălui tău. Și tu știi ce fel de clienți erau majoritatea pacienților lui și ce onorarii îi puteau plăti. Totuși, muncind mult și luând de la mulți, se aduna. S-ar putea însă ca munca asta intensă să-i fi obosit inima.

— Nu cred, mamă. Munca te ține sănătos.

— Da, munca ordonată. Dar el trebuia să lucreze fără program, când îi venea ciientul sau când îl chema la un bolnav, fie că era ziuă, fie că era noapte.

— Până la cununie, mai lucrez la clinica de boli interne. Până atunci se va da și rezultatul concursului. Și cred că și cununia va fi tot așa de sigură ca și rezultatul concursului, de vreme ce, și întruna, și-n cealaltă sunt singurul candidat.

— Da Dar stai numai, că era să uit. Ți-a spus Sora că directorul Scurtu s-a cam supărat când a auzit ca v-ați ales ca nași pe părinții Floricăi?

— Dar ei s-au oferit! Nu se putea să-i refuzăm! Sora nu i-a spus?

— I-a spus, dar pas de-l convinge pe director! S-au învoit așa: domnul Negru și cu soția lui, părinții Floricăi, să fie nănași din partea Surorii, fiind ei rude, iar Sava Scurtu cu nevastă-sa, din partea ta. Nu ți-a spus Sora?

— Când era să-mi spună, că de-abia am venit?! Nu ne-am văzut decât în gară! Și doar știi că a fugit repede acasă, spunând că din cauza trenului meu nu va avea timp să termine de cozonacii.

— Va trebui să treci pe la director, să-i mulțamești. Sunt, și el și soția lui, niște oameni minunați. Mereu trec pe la mine, de când s-a prăpădit tatăl tău. Dar în timpul din

urmă directorul e cam nervos și cam sensibil. Îi merge rău întreprinderea aceea forestieră. Îi concurează o mare firmă străină și vrea să-i distrugă. Vrea să constrângă banca să-i vândă ei pădurile. Așa-mi spunea fieiertatul tău tată.

Directorul Sava Scurtu se luptase vitejește împotriva firmei concurente, dar simțul său practic îi spuse, la un moment dat, că ajunsese la limită. Dacă mai continua să vândă materialul lemnos subț prețul de cost încă două luni, ar fi putut aduce banca în stare de faliment. Ca să poată face față concurenței sângeroase a firmei aceleia străine, ar fi avut nevoie de un capital de cel puțin douăzeci de milioane. Și nu avea de unde să împrumute atâția bani.

Bolnav de năcaz și de supărare, trimise vorbă firmei concurente că e gata să înceapă tratativele pentru tranzacție. Știa că și firma aceea, ca să poată susține concurența pe piețele de desfacere, lucra în pierdere, și se hotărâse să ceară pe materialul lemnos prelucrat, pe păduri și pe instalațiile uzinei un preț care să acopere pierderile grele pe care le suferise în ultimul an. Credea că propunerile lui îi vor conveni firmei, de vreme ce o scutea să mai lucreze încă vreo câteva luni în pagubă. Dar adversarii nu voră să-i ofere decât prețul cu care cumpăraseră pădurile și mai nimic pentru materialul prelucrat și pentru instalațiile uzinei. Cunoșteau situația băncii «Fortuna» și știau că o țin în mina. Directorul continuă să reziste încă o lună, dar apoi fu silit să primească toate condițiile firmei concurente.

Fu un dezastru răsunător pentru bancă. Numele ei bun, cu un trecut atât de solid, se clătina. Sava Scurtu trăi ceasuri cumplite, dar nu avu ce face. Altfel ar fi dat peste cap și banca.

Urmarea imediată fu că «Fortuna» rămase numai cu doi funcționari, cu contabilul Verzaru și cu casierul Ion Banciu. Renunță și la avocat, urmând ca Vasile Preda să susțină procesele băncii cu bucata, după tarif. La începutul lui iulie, banca părea aproape moartă, cu numai doi funcționari și cu puținii clienți care-i mai treceau pragul.

Sava Scurtu le păru celor din jurul lui neîndurător prin măsurile severe pe care le luă. Comprimă cheltuielile de administrație până la limita de jos a strictului necesar, suprimă tantiemele, mărcile de prezență la ședințele consiliului de administrație. Colaboratorii încă nu-i cunoscuseră această latură a caracterului și nu le plăcu. Dar recunoscură că măsurile erau absolut necesare și nu cântărea. Rămaseră însă adânc revoltați că în România nu existau mijloacele legale prin care să poată fi împiedicată concurența nelegală a unei firme străine.

XVIII

Sora Preda se trezi, astfel, în pragul căsătoriei, fără post. Deși multă vreme socotise munca ei la bancă o îndeletnicire trecătoare, concedierea o descumpăni și o întristă, mai ales pentru că, după moartea doctorului Grecu, dându-și sama de greutatea pe care le va întâmpina Valentin, pusese mare preț pe slujba ei. Se gândea că, după ce se vor căsători, Valentin va lua locul tatălui său, ea va continua să lucreze la «Fortuna», iar doamna Grecu va conduce, ca și până acum, gospodăria.

Pregătirile de nuntă nu-i îngăduiră însă nici ei, nici părinților ei să analizeze mai temeinic noua situație creată de dezastrul băncii. Era o pregătire înfrigurată, umbrită de cele două evenimente, grave pentru ei. Totuși se lucra cu hărnicie și curaj. Lucrurile se mai puteau îndrepta, greutatea începutului puteau fi maimici decât păreau subț impresia încă proaspătă, puternică, lăsată de cele două nenorociri, și, în sfârșit, nu era scris nicăieri că ei trebuie să-și înceapă căsnicia în condițiile cele mai prielnice.

Directorul Sava Scurtu nu era însă de această părere și nu părea deloc încântat de căsătoria apropiată a finei sale. I-ar fi plăcut s-o mai amâne. A și sugerat, prin soția sa, această aminare, dar logodnicii nici nu voiră să audă despre așa ceva, și nici părinții Surorii nu admiseră ideea directorului.

Căsătoria fu celebrată în prima duminică de după Sântilie, când cei doi tineri aniversau logodna în familie. Fu o nuntă în cerc restrâns, familial: părinții, frații și

surorile, cele două părechi de nași, verișoara Flotica –, fără muzică, fără cântece. O tristețe îngrijorată se ivea mereu în ochii și în cuvintele celor vârstnici; numai tineretul fu mai vesel, iar Sora și Valentin înduioșau, cu expresia lor fericită, sufletele celor din jur.

După nuntă, ce-i doi tineri petrecură trei săptămâni la țară, unde Ana Preda avea o moșioară și ocăsuță, rămasă de la părinți. La început, hotărâseră să rămână numai două săptămâni, dar, iată, se împlinea și a treia, și lor tot nu le venea să se înapoieze. Stăteau cu ceaiurile pe bancă, în grădină, mână în mână, fără să-și spună nimic, ci din când în când se cufundau unul în privirea celuilalt și se îmbrățișau cu duioșie. Sufletele lor erau pline de o dulceață, de o aroma nouă, care-i îmbăta. Avea amândoi sentimentul că sunt nou-născuți și că viața lor abia acum începe. u

Sora își dădu mai întâi sama că trecuse o săptămână peste termenul pe care îl stabiliseră la plecarea de-acasă.

— Treabă să ne întoarcem, Valentin! Mi se pare că e nevoie să-ți iai postul în primire.

— Da, peste trei zile.

— Știi exact?

Valentin zâmbi.

— Cum aș putea uita?!

z-zr-r-ro, v.»*

„S/nălelesel-erăcet-le. * nu răspunse. Ei. după o vreme, zise:

— Voi pleca da-aici desăvârșit liniștită, Valentine. Voi înfrunta împreună cu tine orice greutate. Mi-ai intră t adânc în viață, dragul meu. De-acum sunt cu totul sigură că ești numai al meu.

— Dar până acum n-ai fost?!

— Am fost, dar nu așa cum sunt acum. Nu ți-am spus încă niciodată, Valentine.

— Ce anume?

— Că, până am venit aici, aveam în apropierea ta o senzație ciudată. Simțeam ceva din femeia aceea. Parcă se agățase ceva din făptura ei de ființa ta, aveai parcă un fel

de aer străin, pe care eu nu-l puteam risipi.

— Și mie nu mi-ai spus nimic!

— Nu, pentru că eram sigură că tu nu ești vinovat, că habar nu ai de aerul acela străin pe care îl simțeam eu. Cum să-ți spun? Știam că numai eu îl simt.

— Și acum nu-l mai simți?

— Nu! S-a risipit încă din prima noastră noapte împreună. N-am mai simțit de-atunci decât mireasma ta. A biruit-o pe cealaltă. Parcă te-ai scăldat într-o apă proaspătă și fermecată. N-a mai rămas nimic străin în tine. Acum sunt sigură că pe femeia aceea nu ai iubit-o. Totuși vreau să mi-o

pună încă o dată gura ta. Acum, de plecare, de întoarcerea acasă în lume.

— Nu, n-am iubit-o. A fost o nenorocire, cum te-ai putut convinge și tu.

f După un răstimp de tăcere. Sora zise:

— Mulțămesc, Valentine. De-acuma numai un lucru să-l mai pot uita...

— Care anume?

— Păi, întâi ai fost al ei!...

Inima lui Valentin se strânse dureros. Așa era! Amărăciunea acestui gând nu-l mai părăsea nici pe el.

— O să încercăm amândoi, Soro.

— Regreți și tu?

— E mai mult decât un regret. Oricât am încerca să ne purificăm de o faptă rea, drojdia ei rămâne în suflet. Și din drojdia asta, mustrarea de conștiință își ridică mereu capul.

Sora se înduioșă.

— Dragul meu Valentin, nu te mai gândești la asta! N-am să-ți mai amintesc nici eu.

Ea îl îmbrățișă și îl sărută.

— Iată, ești curat! Ești al meu, întreg!

— Da, sunt și am fost mereu. Dar asta nu ajută la nimic. Nu înăbușă glasul conștiinței. Cred că numai timpul. De altfel, mi se pare că e bine să fie așa. E bine să nu putem admite în conștiința noastră o faptă imorală. Faptul

că nu putem uita o asemenea faptă ne păzește de altele. Nu te sili nici tu să nu te mai gândești la asta. Va fi ca un memento ce nu te va lăsa să exagerezi calitățile mele. E bine să nu uităm că nu suntem decât oameni.

— A, nu! Nu sunt de părerea ta! Eu vreau să uit și cred că voi uita cu desăvârșire. Acum știu că ai fost și ești numai al meu...

Valentin Grecu fu numit doctor de plasă, în locul tatălui său, imediat după întoarcerea tinerilor de la țară. Ei se instalară în două camere din locuința doamnei Grecu. Ar fi putut locui și în casa avocatului Preda, dar optară pentru această soluție pentru că locuința doctorului era în centrul orașului, cabinetul medical era în locuință, iar lumea era obișnuită să vină aici.

Valentin se puse pe lucru. Bolnavii începură să vină în cabinetul său, alții să-l cheme acasă. Își începu drumurile prin plasă. Sara, citea și studia ceasuri întregi. Se abonase la reviste de specialitate. Nici nu știa când trecea timpul și se bucura din tot sufletul când vedea încrederea clienților în el.

Vremea trecea însă mai greu pentru Sora. Două femei într-o gospodărie nu prea aveau ce face. Și ea, mai ales, cum nu era la casa ei, nu se putea amesteca decât în ce-i dădea de lucru soacră-sa. Și-i dădea atât de puțin, încât pe la zece dimineața nu mai avea ce face, jifară de cazurile rare când doamna Grecu o lăsa pe ea la bucătărie.

Fără să spună o vorbă cuiva, Sora începu să se informeze unde ar putea găsi ceva de lucru. Simțea că are nevoie de o ocupație și ar fi voit să câștige și ea ceva, pentru ca traiul era destul de greu, iar amândouă familiile, și a lui Valentin și a ei, erau destul de strâmtorate, având fiecare câte încă doi copii de ținut în școli – familia Grecu, pe Ion, care după moartea tatălui său părăsise organizația aceea și se apucase cu seriozitate de studii, și pe Anișoara, iar familia Preda, pe Iuliu, student la litere, și pe Virgil, încă-elev de liceu.

La vreo trei luni după căsătorie, se făcu un post liber la contabilitatea prefecturii.

Sora se gândi că, înainte de a lua o hotărâre, ar fi bine să ceară un sfat de la nașul ei, directorul «Fortunei».

— Draga mea, cred că nu mai trăbă să-ți spun cât de mult regret că nu mai lucrezi la noi. Hm! Ce să spun? Eu sunt un om care apreciez munca. E singurul rost al omului pe lume. Dar cred că acum trăbă să te înțelegi mai întâi cu Valentin și cu maică-sa. Crezi că se vor învoi? Nu au nevoie de tine acasă?

— Nu cred, nu am observat că ar avea.

— Trăbă să-i întrebi întâi pe ei. Sunt atâtea prejudecăți în societate, când e vorba de muncă, de o femeie slujbașă!... Să nu se simtă ei jenați, umiliți, pentru că, de-abia măritată, îți cauți de lucru. Știu că mamă-ta, la început, nu s-a împăcat cu venirea ta la bancă. Și-atunci ce erai? O absolventă a liceului comercial, o fătușă care abia își dăduse examenul de maturitate!

— Da, însă mai târziu mama s-a obișnuit.

— Totuși să-i întrebi și pe părinții tăi. Eu, în locul lor, ți-aș aproba hotărârea imediat. Deși, trăbă să-ți spun, am unele planuri ale mele pentru viitor. Înțelegi, desigur, că nu putem rămâne cu banca în situația de-acum. Am avut pierderi mari, e adevărat, dar eu mă gândesc mereu cum să le acopăr, ca să dau un nou avânt băncii. Și-atunci cred că vom avea iarăși nevoie de tine și de tatăl tău.

— N-ar fi nicio greutate, nașule. Aș lăsa imediat slujba de la prefectură.

După sfatul nașului său, Sora vorbi cu Valentin, cu soacră-sa, cu părinții. Nimeni nu păru încântat de planurile ei. Totuși, cel mai înțelegător se dovedi Valentin.

— Lăsați fata să lucreze! - zise el, mai în glumă, mai în serios.

— Munca nu-i o rușine pentru nimeni! Ce? Gura lumii? Dar ce ne pasă nouă de gura lumii?! O să vină vremea când niciun fel de muncă nu va mai fi depreciață. Iar Surorii îi place să lucreze, să fie ocupată. Dacă nu sunteți de-acord să se angajeze la prefetură, dați-i de lucru acasă Cum să stea fata toată ziua cu mâinile în poală?! Nu-i făcută pentru a sta degeaba!

— Dar, Valentine - zicea Ana Preda -, va zice lumea că nu avem nici strictul necesar pentru existență, ceea ce tu știi bine că nu-i adevărat. Mulțumită lui Dumnezeu, a început să meargă mai bine biroul avocațial, iar cabinetul tău e în plină dezvoltare.

— Lumea care n-are de lucru se ține de vorbe. Gura lumii numai pământul o astupă. Dar nu o să admit ca din cauza ei nevastă-mea să nu facă ceea ce-i place și ceea ce-i face bine. Adevărul e că Sora s-a obișnuit cu lucrul. Când vor veni copiii, când va avea casa ei, va fi altceva. Dar acum are dreptate biata fată! Ce să facă toată ziua? Să bată trotuarele? Să bată cofetăriile? Eu nu pot suferi astfel de femei! Viața nu ni-i dată numai ca să ne plimbăm prin ea și să ne amuzăm. Eu știu că Sora judecă bine. Bucuria vieții nu o găsești decât în muncă.

— Dar și noi am fost cândva femei tinere, și n-am simțit niciodată nevoia să avem o slujbă în afară de casă. O să găsească ea destul de lucru și în casă!

Rezistența celor două femei - căci Maria Grecu era de aceeași părere cu Ana Preda - fu însă repede înfrântă, și Sora începu să lucreze la contabilitatea prefecturii.

Lumea începu să vorbească, și vorbi, într-adevăr, în felul de care se temeau mamă-sa și soacră-sa. Vorbi despre strâmtorarea în care trăiau, desigur, cele două familii, dacă o pusese ră pe Sora să se angajeze slujbaşă la stat. Dar așa vorbiră mai ales localnicii ardeleni. Cei veniți din vechiul regat și stabiliți în oraș după unire, nu se mirară. Erau ofițeri, magistrați, profesori ale căror soții erau funcționare, institutoare, profesoare. Ei erau obișnuiți cu asemenea situații.

Sora era foarte bucuroasă că putea lucra din nou. Satisfacțiile pe care i le dădu munca o făcură să aibă iarăși mai multă încredere în sine, să se simtă puternică și vrednică de Valentin.

XIX

Sava Scurtu nu aruncase o vorbă-n vânt atunci când îi spusese Surorii că banca nu putea rămâne în situația în care o adusesese falimentul întreprinderii forestiere. Spirit

realist și întreprinzător, el făcu, mai bine de jumătate de an, numeroase cercetări, căutând un teren de activitate-comercială sau industrială în care să investească rentabil, fără pericolul unei concurențe neleale, cum fusese aceea căreia îi căzuse jertfă întreprinderea forestieră. În sfârșit, după îndelungi căutări și Tratatative, luă contact cu niște mari firme de peste graniță, care încheiaseră contracte cu statul român pentru construirea autostrăzii ce urma să treacă prin Transilvania. Contractă cu una din ele livrarea pietrei cubice de granit, închirie zeci de cariere de piatră de la diferite comune și se puse pe lucru.

Era însă o muncă grea și cerea, pe lângă muncitori specialiști, un întreg corp de personal administrativ și de supraveghere tehnică. Savu Scurtu era mereu pe drumuri, uneori nu venea cu săptămânile acasă. intrase cu tot curajul în noua întreprindere, și, după calculele pe care le făcuse, după contractele pe care le încheiase, era sigur că înainte de a se trezi concurența și de a începe lupta, banca putea câștiga de-ajuns pentru a se consolida din nou și a putea face față, apoi, adversarilor.

Desigur, nu se gândise niciodată că «Fortuna», societate pe acțiuni pentru comerțul bancar, va ajunge să închirieze și să exploateze cariere de piatră, cum altă dată nu se gândise că «Fortuna» va patrona o întreprindere forestieră. Dar acum, după război și după unire, toate se amestecau, o întreprindere intra în domeniul alteia, își schimba statutele, se ocupa cu afaceri la care nici nu visase înainte. Era o situație economico-financiară tulbure, neașezată, în care nu mai puteai lucra după un plan dinainte hotărât, într-un cadru precis stabilit, ci de pe o zi pe alta, ținând mereu sama de pulsul momentului. Nu era o situație sănătoasă, își zicea el, însă, după legea conversiunii, își dăduse sama că trebuia să se adapteze rapid împrejurărilor, dacă nu voia să lichideze, cum pățiseră unele bănci care continuaseră să se restrângă la afaceri pur bancare.

Fără priceperea în afaceri a directorului, «Fortuna» nu s-ar mai fi pus niciodată pe picioare, ci, în cel mai bun

caz, ar fi tânjit de azi pe mine, ca aproape toate băncile din centrele mai mici ale Ardealului.

Dar îndată ce trecu înfrigurarea luptei pentru salvarea «Fortunei» și consolidarea băncii prin noua întreprindere.

Sava Scurtu se simți deodată obosit. Coarda întinsă prea tare, lipsită de elasticitatea de-odinioară, a tinereții și a maturității, cedă. Directorul își arăta dorința de a se retrage, dar consiliul de administrație, în care, între timp, fusese cooptat și Valentin Grecu, nici nu voia să audă. După mai multe consfătuiri și pertractări, ajunseră la concluzia să numească un subdirector care să fie în stare să alerge și să supravegheze toate lucrările de la carierele de piatră. Era, într-adevăr, o muncă prea grea pentru vârsta lui Sava Scurtu și după zbuciumul prin care trecuse.

Ca subdirector îl desemnă pe avocatul Vasile Preda. El era cel mai versat în afacerile băncii, și, după moartea doctorului Grecu, cel mai vechi colaborator al directorului. Era apoi un om calculat, prevăzător, priceput.

Cu prilejul acestei schimbări în conducerea băncii și după ședința de bilanț, în care se constatasese marele avânt al întreprinderii, consiliul de administrație hotărî sărbătorirea lui Sava Scurtu la «Cazina română». Afară de membrii din consiliu și din comitetul de cenzuri, fură invitați și alți oaspeți, dintre cei ce rămăseseră alături de bancă în anii grei prin care trecuse, precum și slujbașii «Fortunei», acum în număr de șapte. Numai pe Nichita Marele nu-l mai putură invita, căci el dormea de un an somnul cel de veci în cimitirul orașului, cu o frumoasă cruce de piatră la cap. După ce se pensionase, nu avusese curajul să părăsească orașul și «Cazina română» și să meargă la țară, după cum plănuise la început. Trecuse prin toate emoțiile directorului și ale consiliului de administrație, dar nu apucase să vadă banca ieșită deasupra greutăților. Îl doborâseră două crize de inimă - de inimă rea, zicea el -, și la treia nu mai rezistase.

Ionică, băiatul de serviciu al mărgineanului Bucur Popa, era acum fecior mare și priceput în aranjarea

banchetelor, căci stăpânul lui, cum făcuse, ce dresese, reușise să se țină la el banchetele mai intime, mesele mai restrânse, când venea în oraș o personalitate politică. Era totdeauna bine și cu guvernul, și cu opoziția, convingându-i și pe unii și pe alții, că, nefiind înscris oficial într-un partid, putea să le facă mai bune servicii amândurora.

— Aveți încredere în mine, domnilor! - le spusese el organizatorilor din consiliul de administrație al băncii.

— Aranjez eu totul. O să compun un menu clasa întâia. Doar e vorba de sărbătorirea domnului director! Dacă nu rie-Om strădui pentru dumnealui să iasă totul foarte bine, atunci pentru cine ne vom mai strădui? Lăsați pe mine!

Se organizase o cină pentru treizeci de persoane. Printre invitați erau prefectul, primarul, inspectorul-șef de la administrația financiară și alte notabilități ale orașului.

Oaspeții - numai bărbați, cum se hotărâse - sosiră, după obiceiul românesc, în decursul unui ceas după ora fixată pe invitații. Ionică nu se impacienta. El știa năravul oamenilor și nu se grăbise să fie masa gata la ora fixată. Nu voia nici să se răcească, nici să se ardă mâncările.

Încet-încet, sosiră toți cei treizeci de comeseni. Ionică, ajutat de Sava, un băiat dezghețat, de prin părțile mărginănești, pe care-l angajase de curând Bucur Popa, servea țuici și drojdie oaspeților, și bucățele de cârnafumat, pregătite în casă, foarte gustos și apreciat de invitați. Mai erau măslina, alte mezeluri, și sticle de bere la gheață, pentru amatori.

Conversațiile se legară îndată, și larma lor umplu sala. Ionica și cu ajutorul lui serveau mereu, mai ales cu drojdie. Ionică știa din experiență că succesul unei mese atârână de cele mai multe ori de antreul acesta. Dacă lumea se așeza bine dispusă la masă, luată puțin de tăria rachiului și de cheful discuției, toate bucatele aveau să fie bune, chiar dacă o friptură era mai tare sau mai arsă, ori vinul mai slab. De-aceea zâmbea satisfăcut când văzu că invitații se așază gălăgioși la masa lungă, frumos împodobită. i. Se vorbi mai întâi despre evenimentul politic

care făcea senzația zilei: divizarea unui mare partid politic, despărțirea [dintre doi vechi tovarăși de luptă. Comentariile erau aprinse și variate. Unii susțineau că se apropie momentul dispariției partidelor politice, alții, dimpotrivă, că de-abia de-acum înainte se vor face grupări firești, după principii și programe, nu după persoane. Alții afirmău că această scindare nu era decât o manevră abilă, pusă la cale sus, unde se urmărea farimițarea tjtjuror partidelor, pentru a se ajunge, cu timpul, la dictatură, la absolutism.

Apoi începu o discuție aprinsă în jurul atotputerniciei străinilor în comerț și în industrie, pornindu-se de la experiența tăcută de banca «Fortuna». Recunoșteau cu toții meritele directorului Sava Scurtu în salvarea băncii, și, după friptură, când se servi un vin galben ca aurul, începură toasturile în cinstea și lauda directorului.

Cel dintâi luă cuvântul părintele Nistor, care era acum președintele consiliului de administrație. El făcu un scurt istoric ai «Fortunei», arată importanța ei economică și chiar culturală pentru oraș și pentru satele din jur. Scoase în evidență priceperea, onestitatea, spiritul practic, hărnicia cu care fusese condusă banca, încă de la înființarea ei. Citi, după un tabel, ajutoarele culturale date în decursul anilor din profitul întreprinderii. Ele se ridicau la peste cinci milioane. Aduse elogii directorului pentru dârzenia cu care dusesse lupta în anii din urmă, și sfârși prin manifestarea încrederii desăvârșite și a dragostei pe care le nutrea consiliul de administrație și comitetul de cenzori față de persoana lui.

Toastară apoi prefectul, primarul, un administrator financiar și contabilul Verzaru. Unii erau cam luați de puterea \ inului înșelător, pe care îl băuseră cu destul curaj, după ce începuseră cu drojdia lui Ionică, și vorbiră lung de tot, mai bătând și câmpii prin considerații generale despre situația economică de după război, despre politica Băncii Naționale, din împrumuturile căreia doar douăzeci de procente reveneau agriculturii românești, iar restul de optzeci la sută alimentau comerțul și industria legate de

interese străine. Alții, politicieni năvăși, considerară banchetul un prilej potrivit pentru a-i ataca pe câțiva oameni politici care se perindaseră la guvern după unire, făcându-i răspunzători de situația economică în care se găsea țara. u

Sava Scurtu ajunsese la cuvânt abia către miezul nopții. Le mulțumi tuturor, și pentru prezență, și pentru cuvintele rostite. Apoi se opri un răstimp cu paharul în mână, tuși scurt și adaose:

— Domnilor, am să vă anunț, cu acest prilej, o hotărâre a mea. De mulți ani știu că una din lipsurile cele mai mari ale orașului nostru este aceea a unui spital. Fieiertatul doctor Grecu mi-a pomenit de multe ori despre aceasta grea lipsă. Era idealul lui să-și poată înfripa unul at de mic Stul nu alunece să facă tot ce-ar fi necesar să facă uneori este nevoiașă în ajutor inițiativa particulară. De aceea m-am hotărât, împreună cu soția mea, ca unu care nu avem copii să ajutăm cu averea noastră, la înființarea unui spital. Trei Lturi din acțiunile băncii sunt, cum poate știți, proprietatea mea. Le voi transcrie pe fondul noului așezământ, ca un venit perpetuu pentru el. Perpetuu, cât se poate vorbi omeneste de veșnicie. Dividendul anului acesta este de trei sute de mii. Sper ca în anii viitori profitul băncii să fie și mai mare. Aș dori ca banca să închirieze de pe acum o clădire potrivită pentru un spital, fie și numai cu vreo douăsprezece paturi h început. Spitalul vreau să fie chivernisit de bancă. După socotelile mele, s-ar putea aduna, cu timpul, un fond pentru o clădire nouă. Mai am și altă avere, care, după moartea mea și a soției, va rămâne tot spitalului.

Am voit să folosesc acest prilej ca să anunț hotărârea mea, pentru că sunt de față câțiva iluștri bărbați ai societății noastre, și în primul rând domnul prefect și domnul primar. Îi rog să se gândească dacă nu ar fi posibil ca la înființarea acestui așezământ să-și dea concursul și județul, și orașul. Suntem în epoca de pregătire a bugetelor oficiale. În cazul în care acest concurs ar fi posibil, se-nțelege că spitalul s-ar putea deschide mai

devreme, iar dacă ajutoarele vor fi însărcinate, mai mari decât contribuția mea, noul așezământ ar deveni proprietatea orașului, ori a județului, banca rămânând permanent obligată să verse dividendele de pe acțiunile mele.

Iată, domnilor, ce am crezut că e bine să vă anunț cu acest prilej.

Cuvântarea lui Sava Scurtu făcu o adâncă impresie asupra oaspeților. Mișcați de gestul lui, sau poate numai însuflețiți de vin, prefectul și primarul declarară solemn că vor cere să se prevadă sume la buget, că vor cere rapoarte favorabile de la medicul județean, de la medicul orașului și de la medi-l cui de plasă.

Valentin era foarte fericit. Îi străluceau privirile și se uita cu adâncă recunoștință la nașul său. Simțea că Sava Scurtuluase această hotărâre nu numai din motivele arătate de el încuvântare, ci și pentru ei doi, pentru Sora și pentru el. Le făcuse unele aluzii, când Surorii, când lui. La cununie, toată lumea se mirase că directorul «Fortunei», unul din nași, nu făcuse niciun dar tinerei perechi. Fusese jenant și pentru părinți și pentru miri, mai ales pentru că toți ceilalți aduseseră câte un dar. Sava Scurtu, simțind uimirea din jurul său, se mărginise atunci să spună, fără a se arăta strâmtorat de neatenția lui: «Cadoul meu de nuntă o să vină mai târziu».

Surorii, care, de o jumătate de an, trecuse de la prefectură la bancă, îi spusese odată: «Nu peste mult îți vei folosi cunoștințele pentru tine și Valentin». Iar lui Valentin, care-i vorbea adesea de necesitatea unui spital, îi spusese într-un rând: «Poate dă Dumnezeu și se va face. E mare nevoie de el, știu eu de mult. Și fieiertatul tatăl tău îmi vorbea adeseori.»

Acum, Valentin îi strânse călduros mâna și-i spuse cu însuflețire:

— Te-aș ruga, nașule, să mă ajuți să lucrez și eu în spitalul ăsta.

— Dar tu vei fi director, dragul meu! Crezi că oficialitatea va face ceva?! Eu nu prea cred. Dar și în cazul

acesta, cel mai favorabil, tot tu vei avea conducerea.

Valentin nu-și mai afla locul de bucurie. Ar fi dorit să fie și Sora de față, să audă și ea. Dar Sora, de o lună, își luase concediu de la bancă, și chiar dacă la banchet ar fi fost invitate și femei, tot n-ar fi putut veni, pentru că își aștepta primul copil.

Pe la unu, Sava Scurtu și cei mai mulți dintre oaspeți plecară de la «Cazina română». Valentin ieși printre primii.

Intră cu grijă în dormitorul lor. Voia să nu o trezească pe Sora, deși ardea de nerăbdare să-i spună și ei vestea cea mare.

Dar Sora nu dormea. îl aștepta. Ațipise îndată ce se culcase, dar o trezise o zvâcnire puternică a fătului, și era puțin îngrijorată și tristă. Se temea.

Când îi spuse Valentin hotărârea nașului, se lumineă.

Ah! Să vezi că acesta-i cadoul dumisale de nuntă t

Mai trecură șase ani.

În vremea asta se petrecuseră multe schimbări în oraș și în țară. Nici nu se așezase bine frământarea socială de după unire, că se produse o nouă răscolire. Partidele politice fura desființate, și o mulțime de oameni, de familii, ramajera deodată ca suspendate în văzduh. Cei care deținuseră situații politice, care trăiseră din perindarea la putere a partidelor, o mulțime de foști parlamentari, prefecți, primari, agenți electorali, rămaseră deodată șomeri. Aproape toți prefecții erau acum militari, activi sau deblocați. De asemenea și foarte mulți primari.

Foștii politicieni rămăseseră la început nedumeriți, uluiți, apoi se legaseră de speranța că situația aceasta nu va putea să țină prea mult, că va trebui să se revină la sistemul partidelor. Era nefirească și absurdă desființarea lor, ziceau cei mai mulți.

Pentru unii, pentru cei mai puțini, așteptarea era mai ușoară. Ei se învârtiseră sub regimul partidelor, își făcuseră situații materiale frumoase, și nu-i mai interesa chiar atât de mult viața politică. Dar pentru cei mai mulți așteptarea era greu de suportat. Unii, în decurs de un deceniu și mai bine, intrând în afaceri, câștigaseră și

pierduseră averi mari, și desființarea partidelor îi prinsese pândind alte conjuncturi favorabile. Alții, în vremurile bune pentru ei, nu cruțaseră nimic, crezând că izvorul bunei lor stări nu se va mai isprăvi, și trăiseră din plin, bucurându-se de viață. Aceștia erau acum aproape înțepeniți de spaimă. Alții abia începuseră să-și facă un rost, fie pentru că intraseră mai târziu în politică, fie pentru că ajunseseră târziu, după îndelungate străduințe și stăruințe, în grațiile șefilor. Aceștia rămăseseră zăpăciți. Și cu toții stăteau în așteptare. Da, era absurdă, din punctele lor de vedere, desființarea paradelor. Și pentru că o considerau absurdă, erau convinși că nu putea să dăinuie prea mult.

Ca pretutindeni în țară, fuseseră închise, odată cu desființarea partidelor, și cele două cluburi politice din oraș. Rămași fără nicio ocupație, membrii celor două cluburi se treziră că nu mai au nici unde să se întâlnească. Azi unul, mâncă altul, începură, de voie, de nevoie, să frecventeze «Cazina română», până când o transformară în locul de întâlnire al tuturor. Încet-încet zidurile de «principii» și «programele» dintre oameni căzură, urile, vechi de peste cincisprezece ani, unele, dispărură. O solidaritate necunoscută până atunci se dezvoltă între ei. Toți condamnau noul regim țitoți își manifestau convingerea că așa nu se putea să rămână.

Vechii și statornicii oaspeți și membri ai «Cazinei române» fură strâmtorați în odăița lor din fund, dar nici aici nu aveau pace. Veneau când unul, când altul din membrii fostelor partide politice să-i întrebe ce se mai aude și să critice noul regim.

Nou-veniților nici nu le treceau prin gând să se înscrie ca membri ai cazinei și să achite cotizațiile de cuviință. Cont. vbilul «Fortunei», care îndeplinea acum și funcția de casier al «Cazinci române», vru să le amintească de această datorie, dar Sava Scurtu se opuse. De aceeași părere cu directorul «Fortunei» fu și proprietarul localului, Bucur Popa, care propuse să se scadă chiria la jumătate. El câștiga frumos de pe urma nou-veniților. Cum nu aveau

nicio ocupație, unii stăteau cu j-iua de cap la cazină. Și cum era mereu iritați, mereu în așteptare, consumau mereu mâncare și băutură. Înainte de amiază – mezeluri, țuici, bere, șprițuri; după amiază – cafele și vin. Ionică și băiețașul ajutor abia mai răzbeau cu servitul.

Nu peste mult timp, Bucur Popa avu onoarea să-i viziteze localul și foști miniștri, foști șefi, pe care cei ce se întruneau la cazină îi considerau și acum ca atare. Veneau să dea curaj partizanilor, să le spună că regimul nu poate dura mult pentru că e absurd, să-i sfătuiască să nu se împrăștie. Numai să mai aibă puținică răbdare. Cu prilejurile acestor vizite, lumea se îngrămădea la cazină, și Bucur Popa făcea bune afaceri.

După câteva luni, se pare că în urma unui denunț, «Cazina română» fu închisă și sigilată, subț acuza că s-ar fi transformat într-un club politic în care se făcea agitație împotriva noului regim. Sava Scurtu alergă până la Ministerul de in teme pentru a obține dreptul de a o redeschidel Aprobarea i se dădu, dar numai cu condiția să nu permită intrarea în cazină a membrilor partidelor dizolvate, iar localul să fie folosit numai de către membrii permanenți ai «Cazinei române», și numai în scopurile culturale ale despărțământului localnic al «Astrei». Așa că, spre bucuria lui Verzaru și supărarea lui Bucur Popa, la «Cazinaromana» nu mai intrau decât vechii membri, iar duminica, în sala de lectură, și altă lume, amestecata, țărani și meseriași.

În același răstimp, Iuliu Preda devenise profesor **k** un liceu din Bucovina, iar Virgil, student la Politehnica în București Avocatul Preda nu cheltuia mult cu întreținerea băutului, căci Virgil primise o bursă de merit imediat după examenul de admitere. Era un tânăr cu mari aptitudini tehnice, iubit și stimat de profesorii săi.

Ion Grecu se lăsase cu totul de politică, își dăduse cu bine toate examenele și doctoratul în drept, și ajunsese judecător într-un oraș din nordul Ardealului. Sora-sa, Anișoara, era acum studentă la medicină, în Cluj, și Valentin îi urmărea îndeaproape evoluția, pentru că avea

nevoie de ea în spital.

Spitalul era deschis de doi ani. Sava Scurtu încercase, dar zadarnic, să determine prefectura și primăria să contribuie k înzestrarea așezământului. Deși în câteva rânduri reușise să obțină înscrierea cheltuielilor necesare în buget, de fiecare dată pozițiile fuseseră suprimate. Văzând că nu se poate gândi la o clădire nouă, proprie, directorul închirie un imobil potrivit, o casă cu etaj și cu grădină mare cât un hotar, plină de pomi, mai la periferia orașului, într-un loc liniștit, și, după indicațiile lui Valentin și ale unui tânăr arhitect, făcură transformările necesare. Își zicea că poate cu timpul banca va putea cumpăra imobilul, care era de vânzare. Deocamdată însă, banii adunați, în patru ani, din divideme fură necesari la adaptarea localului și la înzestrarea spitalului cu instrumentele și aparatele strict necesare.

În fundul grădinii mai era o casă cu trei camere și cu dependințe, unde se mutaseră, imediat după deschiderea spitalului, Valentin și Sora, împreună cu cei doi copii ai lor, un băiețuș și o fetiță.

Inaugurarea spitalului s-a făcut numai după ce s-au ocupat toate cele douăzeci și patru de paturi. Părintele Nistor fusese de părere să se sfințească spitalul înainte de intrarea bolnavilor, dar directorul «Fortunei» nu se învoise: «Spitalul e spital numai cu pacienții lui înăuntru! Cum să-l inaugurezi gol?!» zicea el.

A fost o festivitate impunătoare. Se alesese ziua de Sântilie, când se ținea și petrecerea tradițională din oraș, ca să aibă prilejul cât mai multă lume din jur să asiste la festivitate, să adă spitalul și să ducă vestea despre el cât mai departe. = «t

După liturghia de la biserică, părintele Nistor veni în procesiune, îmbrăcat în odăjdii, cu tot poporul, cu prapuri în frunte, și cu corul.

Era o zi senină, și rândunicile se țeseau necurmat prin văzduh, deasupra curții largi și a clădirii renovate.

Slujba religioasă a fost făcută în curte, ca să încapă toți cei ce voiseră să participe. Părintele Nistor a făcut

sfințirea apei cu mare solemnitate și citi și câteva rugăciuni de la sfințirea cea mare a apei, care se face la Bobotează, dar pe care le adaoase acum pentru marea lor frumusețe mișcătoare. Citi și câteva rugăciuni de la maslu, fiind în ele vorba de bolnavi și de însănătoșirea lor, apoi rugăciunea de intrare în casă nouă. La sfârșit îi botează pe toți cei prezenți, unul câte unul, începând cu Savu Scurtu, cu membrii consiliului de administrație și ai comitetului de cenzori ai băncii, cu directorul spitalului, Valentin Grecu, și cu soția acestuia. Sora se apropie de cruce cu cei doi copii de mână. Sărutară și ei crucea, strângând din ochi la stropii mătauzului de busuioc și înflorind de zâmbete fața Surorii. Părintele stropi apoi toate camerele din spital și pe toți bolnavii, în timp ce corul, în curte, cânta fără oprire *Mântuiește, Doamne, poporul tău*. Apoi părintele se întoarse în curte, înaintea mesei la care slujise, gata să-și înceapă cuvântarea.

Erau prezente toate notabilitățile orașului. Părintele Nistor era foarte emoționat. Își începu cuvântarea cu citatul evanghelic «Am fost bolnav și m-ați cercetat». Făcu elogiul iubirii aproapelui, în care se rezumă întreg creștinismul și arată învățătura lui Hristos: «Tot ce ați făcut unora din acești frați mai mici ai mei, mie mi-ați făcut», subliniind sublimitatea doctrinei. Vorbi despre starea sanitară a poporului de la sate, unde «adeseori oamenii mor cu zile», fie din neștiința lor, fie pentru că n-au mijloacele necesare să meargă, până departe, la vreun spital, fiindcă prin apropiere nu au niciunul. Pomeni de răvna doctorului Ion Grecu, care și-a pus chiar sănătatea în joc pentru bolnavii satelor, și de dorința lui de-a înfiripa un spital în oraș. Ceea ce nu i-a fost dat lui să vadă, are bucuria să conducă, de azi încolo, fiul său, tânărul doctor Valentin Grecu, «care merge cu vrednicie pe urmele părintelui său». Spuse, accentuând, că «acest prea îmbucurător eveniment» al inaugurării spitalului n-ar fi putut avea loc «fără mărinimia și dragostea de aproapele său a mult respectatului director al bănen „Fortuna”, domnul Sava Scurtu». El a hotărât ca acest așezământ să

poarte numele băncii, înființată tot de dânsul, deși spitalul ar fi trebuit să poarte numele său. Consiliul de administrație, al cărui prezident avea cinstea să fie, «s-a plecat înaintea modestiei bunului creștin și a dat spitalului numele băncii». Desigur, preciză el, nu e decât un așezământ modest, dar care va putea crește, dacă orașul și județul vor avea mijloace să-l mărească. Oricum, până la înființarea unui spital al orașului și al județului, cel al băncii «Fortuna» are o importantă menire.

Vorbiră apoi prefectul și primarul.

Cele două persoane oficiale își arătară recunoștința pentru fapta caritabilă a băncii și a directorului și o lăudară, stăruind asupra importanței sanitare a spitalului pentru oraș și pentru împrejurime. Erau convinși amândoi că «subt noul regim, care consideră sănătatea poporului ca pe o datorie fundamentală a lui», se va ajunge la înființarea spitalului public, de stat, în oraș. Critică regimul trecut, lipsit de orice stabilitate și de consecvență în acțiuni: «Ce iniția un guvern, zădărnicea celălalt, care-i urma». Nu se putea realiza nimic pentru bunăstarea publică pentru că «orice realizare are nevoie de stabilitate, de durată». Susținură c-a început „O epocă nouă în viața României», că această epocă se caracterizează prin «solidaritate națională, stabilitate administrativă, interesul obștesc deasupra celui personal, selecționarea valorilor». În trecut, ce fel de oameni dețineau funcțiile de răspundere? «Mai bine să nu mai vorbim într-un moment solemn și îmbucurător ca acesta!» Apreciară și lăudară inițiativa particulară, criticând încă o dată politicianismul partidelor care, printre alte păcate, îl avusese și pe acesta că «i-a învățat pe oameni să aștepte tot de la stat».

Vorbi apoi Valentin Grecu, care mulțumi consiliului de administrație al băncii și în special directorului general pentru încrederea pe care i-o arătaseră numindu-l conducătorul spitalului, și promise întregii asistențe că se va dedica trup și suflet acestui așezământ de binefacere.

Să vă Scurtu le mulțumi tuturor în câteva cuvinte, și apoi oaspeții intrară să viziteze spitalul. Era târziu. Se

apropia de ceasurile două când se isprăvi vizitarea.

Valentin și cu Sora îi invitară pe părinți, pe directorul Sava Scurtu cu soția și pe părintele Nistor cu preoteasa să ia amiază la ei. Era primul prânz mare pe care îl dădea tânăra păreche în cei opt ani câți trecuseră de la cununia lor.

Fu pentru toți un prilej de aduceri-aminte. Doctorul Grecu fu evocat cu multă duioșie de către cei prezenți. Durerea se stinsese în inimi, dar regretul învăluit în melancolie rămăsese. Cu câtă bucurie n-ar fi luat și el parte la inaugurare!

Dar și melancolia care învălui o vreme amintirea bunului medic se risipi, căci sufletele lor erau luminate acum de satisfacția că toți cei din jurul mesei erau sănătoși, că toți biruiseră, când singuri și când împreună, greutățile ce li se iviseră în drum și că toți ajunseseră să trăiască această zi solemnă de inaugurare a spitalului.

La cafea, Sava Scurtu scoase din buzunarul hainei un act și i-l dădu Surorii.

Ea făcu ochii mari și întrebători, apoi îl citi emoționată și i-l trecu lui Valentin. Acesta îl parcursese și el, și amândoi tinerii, adânc mișcați, îi mulțumiră directorului cu lacrimi în ochi.

— E darul vostru de nuntă, băieți, al meu și al nașei voastre. A venit cam târziu, dar tot a venit!

Prin actul acela se preciza că spitalul, adică înzestrarea lui actuală și eventuală clădire proprie, rămân proprietatea Surorii și a lui Valentin Grecu, banca având obligația să verse, pentru susținerea lui, cota din venitul curat al acțiunilor foste ale lui Sava Scurtu, iar acum proprietate a spitalului. În cazul când s-ar construi un spital orășenesc sau județean, proprietarii pot fuziona cu el, în condițiile care se vor stabili de comun acord, din care fondatorul fixa una singură, și anume: Valentin Grecu să fie directorul spitalului. Dacă cele două părți nu vor cădea de acord, spitalul actual rămânea proprietatea finilor și a urmașilor acestora.

Sara, toată lumea luă parte la petrecerea tradițională

de Sintilie.

Ochii tuturor dansatorilor erau atrași de Sora și de Valentin. Păreau doi tineri îndrăgostiți abia de-o săptămână. Dansau mereu și nu-și mai luau ochii unul de la altul. Păreau amândoi mai frumoși decât pe vremea când fuseseră logodnici.

— Dragul meu - îi zicea Sora -, sunt tot mai îndrăgostită de tine. Nu știu ce-i cu mine. Uneori simt că-mi pierd capul.

— Numai să nu ți-l pierzi când faci socotelile spitalului. Acum lucrezi pe cont propriu, zâmbi el, purtând-o ușor în ritmul valsului.

— Și, îți închipui? Nu mai cred în realitatea femeii aceleia. Vorbesc serios! Nu mai cred deloc. Nici nu mai pot crede.

— A! Vorbești de Aneta?! se miră Valentin.

— Așa-i că n-a existat?

— Nu, n-a existat! Sau ca și când n-ar fi existat, răspunse Valentin, privind-o adânc în ochi.

Și surâdeau amândoi, cu fețele luminoase.

Domnișoara Ana în pragul vieții

Lector: VICTOR IOVA Tehnoredactor: AURELIA ANTON

Bun de tipar 05.02.1985. Coli ed. 28, 35. Coli tipar 29, 25.

Tiparul executat sub comanda: ni. 1557 la

[☆]Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918”, str. Grigore Alexandrescu nr. E9 - 97 București, Republica Socialistă România